

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»
Факультет адвокатури та антикорупційної діяльності
Кафедра організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури

АДВОКАТУРА: МИНУЛЕ, СУЧАСНІСТЬ ТА МАЙБУТНЄ

**МАТЕРІАЛИ
XIV Міжнародної
науково-практичної конференції**

*8 листопада 2024 року,
м. Одеса*

Одеса
«Юридична література»
2024

УДК 347.965(447)(063)
А288

Редакційна колегія:

завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів
та адвокатури **Н. М. Бакайнова** (голова);
доцент **І. О. Кісліцина**;
доцент **М. О. Кравченко**;
доцент **А. В. Кубасенко**;
доцент **О. Г. Свіда**;
доцент **О. О. Храпенко**;
старший викладач **О. В. Курганський**
старший викладач **Л. П. Нестерчук**;

Рекомендовано до друку вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» (*протокол № 2 від 22 жовтня 2024 р.*)

Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матеріали XIV
А288 Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса,
8 листопада 2024 р.) / редкол.: Н. М. Бакайнова (гол.), І. О. Кіс-
ліцина, О. М. Кравченко [та ін.]. — Одеса : Юридична літерату-
ра, 2024. — 936 с.

ISBN 978–966–419–444–7

У збірнику містяться матеріали доповідей XIV Міжнародної науково-практичної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє», яка відбулася 8 листопада 2024 р. у Національному університеті «Одеська юридична академія». Доповіді учасників присвячені актуальним питанням діяльності адвокатури і здійснення адвокатської діяльності в Україні, історії адвокатури, діяльності Національної асоціації адвокатів України, проблемам і перспективам розвитку адвокатського самоврядування, правилам адвокатської етики та юридичній відповідальності адвокатів, зарубіжному досвіду організації та діяльності адвокатури.

УДК 347.965(447)(063)

Відповідальність за зміст та достовірність поданого матеріалу несуть учасники конференції, їхні наукові керівники, які рекомендували ці матеріали до друку.

ISBN 978–966–419–444–7

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2024

**ВІТАЛЬНЕ СЛОВО
ПРЕЗИДЕНТА НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»**

**учасникам XIV Міжнародної науково-практичної конференції
«Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє»**

Шановні учасники конференції!

Щиро вітаю з відкриттям XIV Міжнародної науково-практичної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє»!

Адвокатура України, як і інші правові інститути нашої держави, в умовах воєнного стану переживає складний етап. Водночас адвокати продовжують виконання покладених на них повноважень, здійснюючи захист конституційних прав і свобод громадян, надаючи професійну правничу допомогу всім, хто її потребує.

Велика заслуга у належному функціонуванні адвокатури у воєнний час належить Національній асоціації адвокатів України, яка докладає зусиль для забезпечення реалізації завдань органами адвокатського самоврядування, єднає адвокатів, надає їм необхідну підтримку, відстоює їхні права та професійні інтереси.

2024 рік все ще залишається роком війни, що ускладнює проведення судово-правової реформи, метою якої є удосконалення законодавства, побудова незалежної та ефективної судової влади, справедливого правосуддя. Водночас взаємодія вищої школи, судової влади та адвокатури у напрямку удосконалення реалізації права кожного на справедливий суд не припиняється. У складі учасників нашої конфе-

ренції беруть участь й судді, що забезпечує комплексне осмислення змін та трансформацій, що відбуваються в судовій системі України, адвокатурі та сфері підготовки майбутніх правників.

У вересні 2024 року у межах співпраці з Радою адвокатів Одеської області, нашим багаторічним партнером, з візитом до Національного університету «Одеська юридична академія» завітали адвокати з Франції і Молдови: обмінюючись досвідом на круглому столі, ми вкотре мали можливість зазначити спільність поглядів на актуальні питання здійснення адвокатської діяльності та окреслити схожі проблеми, а також поділитися напрацюваннями та розповісти про особливості діяльності адвокатури в умовах воєнного стану.

Сьогодні іноземні колеги долучилися до роботи конференції в онлайн форматі. Ми вітаємо учасників конференції з США, Італії, Франції та Молдови та дякуємо їм за співпрацю!

Значенням проведення щороку конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє» є те, що кожен учасник конференції, від відомого правника до студента, може взяти участь у вирішенні питань, без яких ефективна діяльність адвокатури в Україні неможлива: зокрема, це питання незалежності адвокатури, діяльності органів адвокатського самоврядування, допуску до професії, здійснення адвокатської діяльності та її гарантій, процесуальних можливостей адвокатів, захисту професійних прав.

Бажаю всім учасникам XIV Міжнародної науково-практичної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє» миру, плідної праці та наукових здобутків!

*Президент
Національного університету
«Одеська юридична академія»,
доктор юридичних наук, професор,
академік НАПрН України,
заслужений юрист України
Сергій КІВАЛОВ*

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО
ГОЛОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АСОЦІАЦІЇ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ,
РАДИ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

учасникам XIV Міжнародної науково-практичної конференції
«Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє»

Шановні друзі та колеги!

Я рада вітати всіх на XIV Міжнародній науково-практичній конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє».

Приємно відзначити: попри всі біди і негаразди останніх років, Національний університет «Одеська юридична академія» знаходить сили та можливості проводити цей захід у своєму рідному місті. Це є свідченням нашої незламності, нашої сили і наполегливості.

І саме ці якості очевидно допомагають адвокатам України відстоювати свої права, гарантії діяльності. Вони, хоча і визначені законом, але далеко не завжди поважаються нашими процесуальними опонентами, правоохоронними органами, військовою владою. Сьогодні я хочу звернути увагу на три з них.

Мобілізація адвокатів, тиск військової влади. Хоча адвокатура є частиною системи правосуддя, нас чомусь не включають до переліку професій, що підлягають бронюванню. Судді, прокурори, правоохоронці та навіть члени громадських організацій, що отримують іноземні гранти, не підлягають мобілізації. Водночас захисники прав громадян, такого захисту не отримали. І відсутність офіційної позиції держави і реакцій чиновників залишає адвокатів без належної підтримки.

Цим користується військова влада. Ми знаємо про численні випадки затримання адвокатів, вручення повісток під час виконання

професійних обов'язків, а також залякування. Інколи, якщо позиція адвоката не подобається стороні обвинувачення, вона вдається до тиску, в тому числі, фізичного через територіальні центри комплектування та соціальної підтримки. В окремих випадках до залів судових засідань приходять представники військових структур, щоб вручити адвокатам повістки.

Ототожнення адвокатів із клієнтами. Це глобальна проблема, що існує в багатьох країнах. В Україні в умовах війни вона особливо загострилася. Суспільство очікує покарання для зрадників, колаборантів і воєнних злочинців, що призводить до ототожнення адвокатів із їхніми клієнтами. Це порушує міжнародні стандарти адвокатської діяльності, закріплені в Основних принципах ООН щодо ролі адвокатів, а також національне законодавство (ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).

На практиці адвокати стикаються з фізичним насильством та агресією, особливо коли їхні клієнти підозрюються у серйозних злочинах, таких як колабораціонізм.

Протягом років НААУ захищає адвокатів від нападів, виступаючи проти ототожнення адвокатів із клієнтами на різних рівнях — від Верховної Ради України до міжнародних організацій, таких як ООН і Європейська асоціація адвокатів з кримінального права (ЕСВА). Ця проблема особливо проявляється у кримінальних справах, пов'язаних із воєнними злочинами та злочинами проти статевої свободи неповнолітніх, де участь адвокатів є обов'язковою, але вони часто стикаються з моральним і професійним тиском через свою участь у таких справах.

Дискредитація інституту адвокатури. В умовах війни адвокатура в Україні піддається систематичним атакам з боку різних зацікавлених груп. Дискредитація адвокатської діяльності, особливо через соціальні мережі, де поширюється дезінформація, стала новою формою пропаганди. Захисників часто зображають негативними персонажами, асоціюючи їх із клієнтами або політичними силами, що підживлює напругу в суспільстві.

До того ж, до таких атак долучаються навіть деякі колеги, яких притягнули до дисциплінарної відповідальності за порушення етики. Вони використовують публічні інформаційні ресурси для дискредитації всієї адвокатури, що поглиблює кризу довіри до професії.

Ця тенденція свідчить про нерозуміння ролі адвокатів у суспільстві та їхньої ключової місії — захисту верховенства права і прав людини. Професія адвоката полягає в тому, щоб забезпечувати захист для кожної людини, незалежно від серйозності звинувачень, і це залишається основним принципом НААУ навіть у найскладніші часи. Європейські правничі організації, зокрема ЕСВА, підтримують цю

позицію, закликаючи українську владу захищати адвокатів і засуджувати будь-які акти тиску на них.

Тож хочеться вірити, що сьогоднішня конференція врахує досвід минулого, проаналізує сучасні помилки та напрацює шляхи їх виправлення у майбутньому!

З повагою,

*Голова
Національної асоціації адвокатів України,
Ради адвокатів України,
заслужений юрист України
Лідія ІЗОВІТОВА*

ЧИТАННЯ «ПИТАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ», ПРИСВЯЧЕНІ ПАМ'ЯТІ ВИДАТНОГО АДВОКАТА ЙОСИПА БРОНЗА

Бакайнова Н. М.

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія», адвокат, секретар
дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури
Одеської області, голова Комітету з адвокатської етики
Ради адвокатів Одеської області,
заслужений юрист України

ОДЯГ АДВОКАТА: ПРОФЕСІЙНІ ВИМОГИ

Адвокатська професія містить чимало вимог, зміст яких пов'язаний з функціональним призначенням адвокатури. Дотримання адвокатом встановлених вимог дозволяє забезпечити реалізацію завдань професійної діяльності, виконання покладених законом обов'язків.

Протягом багатьох років звертаючись до проблем адвокатської діяльності і організації адвокатури, я старанно обходила увагою питання зовнішнього вигляду адвоката. Так, в кандидатській дисертації, присвяченій етичним принципам діяльності адвоката-захисника, аналізуючи положення статті 13 Правил адвокатської етики в редакції 1999 року, відповідно до якої, адвокат був зобов'язаний «при здійсненні своєї професійної діяльності мати пристойний зовнішній вигляд» [1], я фактично оминула питання одягу адвоката, повернувши вектор дослідження до етикету, тобто не розглядаючи одяг окремо від манер, жестів, міміки, тону [2], зазначаючи, зокрема, що саме «внутрішні якості людини відіграють провідну роль у змісті його духовного обліку, але при цьому неможна нехтувати зовнішніми проявами цих якостей, формально ставитись до естетики поведінки, закладеної в правилах етикету» [3, 108].

На той час в юридичній літературі іноді висловлювались окремі рекомендації щодо типу одягу та його кольору, але висловлені думки не переконували у тому, що професійні етичні вимоги у цьому питанні можуть бути зведені до формулювань, в якого кольору костюмі краще виступати в суді. Тим більш, що подібна тема для наукових роздумів здавалась недостатньо серйозною, зважаючи на те, скільки складних і більш важливих проблем в адвокатурі. Я виходила з того, і, до речі, стою на своєму, що головне у захисті прав клієнта — це компетент-

ність, старанність, відповідальність, професійні навички, а одяг та зачіска захисника не можуть бути визнані такими само значущими, як повнота, якість та своєчасність наданої адвокатом допомоги.

Втім, кожен з нас має переосмислювати свої погляди та виходити за межі своїх уявлень. Йосип Львович Бронз багато уваги приділяв зовнішньому вигляду адвоката. «Покращення морального стану адвокатури слід починати з зовнішнього вигляду адвоката, що само по собі дисциплінує адвоката та відрізняє його від інших громадян, які знаходяться в судових установах та інших громадських місцях» [4]. Слід зазначити, що і сам він був взірцем елегантності та бездоганних манер. Шануючи його пам'ять, з великою повагою ставлячись до його розуміння адвокатури та того, що є важливим для адвоката, а таких питань він виокремлював немало, дозвольте сьогодні привернути вашу увагу саме до професійних вимог щодо, на перший погляд, прозаїчного питання — одягу адвоката.

У 2012 році був прийнятий новий Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [5], який передбачив створення Національної асоціації адвокатів України, широкий перелік гарантій адвокатської діяльності, запровадження інших новацій, проте, так само, як і Закон України «Про адвокатуру» 1992 року [6], він не визначив вимоги щодо офіційного одягу адвокатів.

Правила адвокатської етики від 17.11.2012 року, нова редакція яких була обумовлена прийняттям Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», у пункті 5 статті 12 містили нове, чітке, але знов-таки стисле положення, що «при здійсненні професійної діяльності адвокат зобов'язаний дотримуватись загальноприйнятих норм ділового етикету, в тому числі щодо зовнішнього вигляду» [7]. На мій погляд, таке формулювання було більш конкретним та коректним, виходячи з того, що воно не містило суб'єктивного за змістом терміну «пристойний», адже межі пристойності варіюються, залежно від виховання, культурного рівня і т. д.

У 2012 році з'явився проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо адвокатської мантії» № 1115 від 18.12.2012 р., яким було запропоновано закріплення в законодавстві — Кримінальному процесуальному кодексі України та Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», *обов'язку* адвоката під час участі у судовому засіданні бути одягнутим у спеціальне вбрання — адвокатську мантію, зразок і опис якої затверджується Радою адвокатів України. У пояснювальній записці до законопроекту вказувалось: «Зважаючи на відсутність в українському законодавстві регулювання щодо офіційної форми та одягу адвокатів, які беруть участь у судових процесах, на практиці зовнішній вигляд деяких адвокатів при здійсненні ними адвокатської діяльності ви-

кликає серйозні зауваження. В судах України, на жаль, можна спостерігати адвокатів в потертих джинсах, розтягнутому светрі, шортах, шльопанцях, без носків; або у міні-юбках, в туфлях на занадто високих підборах з яскравим розфарбуванням обличчя тощо. Неохайність деяких адвокатів дискредитує почесну професію, знижує довіру до правосуддя та судового процесу в Україні» [8].

З часом у 2013 році Верховною Радою України було одержано нову редакцію зазначеного законопроекту на заміну раніше поданого — «Про внесення змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (щодо адвокатської мантиї). В доопрацьованому варіанті передбачалось, що бути одягнутим у спеціальне вбрання — адвокатську мантию є *правом* адвоката, а зміни стосувались виключно профільного закону [9].

У Висновку на законопроект Комітету з питань верховенства права та правосуддя, який на той час очолював Сергій Васильович Ківалов, зазначалось, що «Національна асоціація адвокатів України підтримує запропоновані зміни, але Міністерство юстиції України, Верховний Суд України, експерти Інституту законодавства Верховної Ради України вважають, що законопроект містить юридично необґрунтовані пропозиції, запропоновані механізми законодавчого визначення способів досягнення задекларованих напрямів не забезпечуватимуть досягнення очікуваних автором результатів [10]. Профільний комітет, що заслуговує на увагу, вирішив рекомендувати Верховній Раді України за результатами розгляду у першому читанні проект Закону прийняти за основу.

У 2014 було опубліковано мою статтю на підтримку пропозиції за провадження мантиї як професійного одягу адвоката з аргументацією, що це сприятиме підвищенню авторитету професії адвоката. Зокрема, було сформульовано, що адвокатська мантия є атрибутом здійснення адвокатської діяльності, який застосовується для окреслення значення статусу адвоката та виконання ним процесуальної функції у суді [11, с.119].

Втім, у тому ж 2014 році законопроект про адвокатську мантию було відкликано через відсутність його підтримки більшістю правничої спільноти.

Так, Верховний Суд України висловив позицію, що надання адвокату права бути одягнутим у спеціальне вбрання під час судового засідання не може сприяти досягненню мети законопроекту щодо підвищення професіоналізму адвоката, моральному захисту як захисника у кримінальному процесі, а також не забезпечить додаткових гарантій рівноправного статусу адвоката в судовому процесі. Інші контраргументи проти положень законопроекту, які лунали в публікаціях та інтерв'ю, насамперед, з адвокатами, зводились до відсутності спеці-

альних приміщень у судах, де вони могли б переодягатись, неохайного зовнішнього вигляду у пом'ятій мантиї як результат її носіння з собою, думки про мантию як про анахронізм [12].

Тут цікаво згадати аналогічну ситуацію з лікарями (адже і лікарі, і адвокати надають допомогу, хоча й різного роду), які не так, щоби дуже були задоволені своїми білими халатами. «Дослідження, проведене в лондонській лікарні Royal Free Hospital, показало, що більшість пацієнтів віддають перевагу лікарям у білих халатах, але при цьому самі лікарі не хочуть їх носити. У ході опитування 276 пацієнтів та 86 лікарів з'ясувалося, що популярність білих халатів приблизно вдвічі вища серед пацієнтів, ніж серед медичного персоналу. Головний аргумент пацієнтів «за»: білі халати допомагають здалеку побачити лікаря. Головний аргумент англійських лікарів «проти»: халат часто стає переносником інфекцій. Опитування лікарів показало, що лише один із восьми лікарів вважає, що білий халат потрібно носити обов'язково. Шість із десяти вважають, що, крім того, у білих халатах жарко та незручно» [13].

Наступним кроком у спробі запровадження професійного одягу адвоката в судах були положення резонансного проекту закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» № 9055 від 06.09.2018 року, який передбачав статтю 18 «Символіка адвокатури України». У частині другій запропонованої норми зазначалось, що адвокат при розгляді справ у судах може здійснювати свою професійну діяльність в мантиї та з нагрудним знаком, а зразок мантиї та нагрудного знака затверджується Радою адвокатів України [14]. Однак ці пропозиції згодом «канули в Лету», у зв'язку з різкою критикою не те, щоби саме цього положення, а законопроекту в цілому.

Отже, станом на теперішній час адвокати в Україні не мають законодавчо визначеного, відмінного від інших професій одягу.

Фактично, єдина професійна вимога, на яку ми змушені спиратися під час обговорення питання професійного одягу адвоката, його зовнішнього вигляду — це стаття 12 чинних Правил адвокатської етики від 09.06.2017 р., наказує адвокату «при здійсненні професійної діяльності дотримуватись загальноприйнятих норм ділового етикету, в тому числі щодо зовнішнього вигляду» [15]. Проте, чи достатньо окресленого нормою Правил масштабу регулювання, враховуючи функціональне призначення адвокатури? Спробуємо розібратись.

Термін «етикет» виник у Франції у XVII столітті та походить від старо-французького *estiquer* — «прикріплювати» (під час прийомів у короля Людовіка XIV гості одержали картки (*étiquettes* — *фр.* етикетки) зі зводом правил поведінки, що допомагало їм правильно поводити себе у певних церемоніях). У наші дні під етикетом, як правило, розуміється сукупність правил, традицій та умовностей, яких дотримуються у суспільстві [16].

Отже, якщо ми розуміємо під етикетом порядок дій, сукупність правил і норм, які регламентують зовнішню культуру людських відносин, то, на мій погляд, діловий етикет, посилаючись на норми якого містяться у статті 12 Правил адвокатської етики, надає можливість оцінити з точки зору пануючих у суспільстві поглядів, що добре, а що погано саме для ділових стосунків. Діловий етикет визначає, таким чином, й відповідність зовнішнього вигляду суб'єктів ділових відносин певній обстановці, в якій вирішується та чи інша справа.

В адвокатській спільноті є прихильники запровадження носіння мантий, є ті, кому до душі діловий костюм, а також є колеги, які взагалі вважають відсутність будь-яких приписів щодо одягу та обов'язкових атрибутів проявом свободи у здійсненні адвокатської діяльності.

Для формування іміджу ділової людини надається багато рекомендацій. Слід зазначити, що окремі з них, зокрема, ті, що стосуються ділового зовнішнього вигляду, є іноді несподіваними, особливо, коли вказують на те, що бути модним та нарядним не є шляхом до успіху.

Так, Джон Т. Моллой ще у 1975 році у відомій праці «Костюм успіху» [17] звернув увагу на той факт, що найуспішніші ділові люди обирають немодний одяг — нейтральні ділові костюми, стримані за фасоном і кольором спідниці і сукні. Сприймавши переконливі доводи відомого дослідника, дизайнери та виробники одягу і сьогодні продовжують заробляти на виготовленні ділового одягу — такого, що модники вважають категорично немодним та нудним. Зазначене вказує, що успіх в справі у більшості випадків вимагає певної нейтральності в одязі, що дозволяє фокусувати увагу на справі та на функції, яку виконує особа, але не на її одязі.

Слід визнати, що проблемні питання зовнішнього вигляду адвоката не є найбільш обговорюваними, адже адвокатура стикається з чисельними викликами. Водночас, правда й те, що питання щодо одягу виникають доволі систематично.

Незважаючи на те, що у вимоги до зовнішнього вигляду адвокатів в судах є досить вільними, але, за неписаними правилами, у судові засідання прийнято не з'являтися в шортах, майках, у головному уборі, в прозорому одязі, у короткій спідниці або у сукні з надмірно глибоким декольте, в одязі з малюнками, і т. д. Втім, як показує практика, не всі адвокати можуть похвалитися дисциплінованістю у дотриманні ділового етикету, тому часом їх можна зустріти в судах у вигляді, який складно вважати діловим.

Порушення вимог дотримання ділового етикету у частині зовнішнього вигляду під час участі у судовому засіданні іноді сприймається суддями як неповага до суду.

Як приклад з практики, цього літа суддя Приморського районного суду м. Одеси, Україна, висловлював невдоволення зовнішнім вигля-

дом нашого колеги, який з'явився у судові засідання по кримінальній справі у сонцезахисних окулярах, футболці, шортах та шльопанцях. Адвокат наполягав, що це не шорти, а бриджі, оскільки вони все ж таки закривають коліна. Втім суддя сприйняв такий одяг адвоката не діловим, в нього було враження, що адвокат прибув з пляжу, висловив думку, що одяг адвоката є таким, що не відповідає ролі адвоката в суді.

В аналогічній ситуації у США суддя Етта Маллін з Окружного суду Далласа, штат Техас, за появу адвоката у шортах видалила його із зали судового засідання та заборонила з'являтися на слуханнях. Адвокат заявив відвід судді, а носіння шортів пояснив практичною необхідністю — після операції на коліні, яку він переніс за два тижні до слухань, носити штани йому було проблематично [18].

Реагуючи на одяг адвокати, яка з'явилася в судові засідання в нарядній блузі й штанах для тренувань, окружний суддя Резерфорду, штат Теннессі, США, Ройс Тейлор, підготував повідомлення, яке нагадує жінкам-адвокатам, що вони не мають права з'являться у відвертому одязі в суді, оскільки їхній «вигляд є відображенням специфіки професії в цілому» [19].

Зазначені розбіжності у поглядах на належний вигляд адвоката змушують повертатися до обговорення єдиних стандартів в цій сфері, можливості запровадження офіційної форми одягу для адвокатів, принаймні під час адвокатської діяльності в судах.

Історія одягу з найдавніших часів і донині відображає історію людства. Протягом століть одяг виконує не лише утилітарну та естетичну, але й символічну функцію, адже є способом позначення певного статусу або належності до певної професії. Особливого символізму і психологічної значущості професійний одяг набуває під час виконання найважливіших видів професійної діяльності — білий халат лікаря, форма правоохоронців, мантия судді.

Класичним уніфікованим одягом адвокатів в історії адвокатури багатьох країн залишається адвокатська мантия, використання якої має глибоке історичне коріння. У європейських країнах, де адвокатура вдяглася в мантиї ще в 13–14 століттях, переважно продовжують зберігати цю традицію, підкреслюючи таким чином приналежність адвокатури до системи правосуддя.

В Україні історія та традиції переважно не пов'язані з носінням мантиї. Коли у 1864 р., внаслідок судової реформи було створено стан присяжних повірених, запровадження мантиї для адвокатів не передбачалось. Від присяжних повірених вимагалось на громадських засіданнях бути у чорних фраках, маючи на петлиці символ їх звання.

Водночас на окремих українських землях такий досвід все ж таки можна констатувати: наприклад, на Буковині, яка знаходилась пев-

ний час у складі Румунії, передбачалось обов'язкове носіння адвокатами адвокатської мантиї, зокрема, за Законом про адвокатуру 1931 р.

За часи радянської влади, питання наявності форменого одягу взагалі втратило свою актуальність. Соціалістична етика встановлювала загальні вимоги ділового стилю для всіх радянських людей, як службовців, так і адвокатів.

Отже, можна зазначити, що доцільність запровадження та використання мантиї адвоката в Україні була поставлена під сумнів, насамперед, тому, що носіння мантиї не було обумовлено історично. Сучасний ритм життя та значний перелік видів адвокатської діяльності, який не пов'язаний з участю у судових процесах, є факторами, які не сприяли запровадженню мантиї.

Якщо звернутись до зарубіжного досвіду, то одразу згадується Франція, яка відома багатою історією адвокатури, видатними персоналіями адвокатів, збереженими традиціями.

Традиція професійного одягу адвоката у Франції сягає 13 століття. У ці часи справедливість вважалася божественним правом, і мантия адвоката походить від одягу священнослужителів. Адвокати, як і представники духовенства, носили сутану. 33 обов'язкові гудзики на мантиї і сьогодні нагадують про цю спадщину, символізуючи вік Христа на момент його смерті. У той час мантия мала чорний капюшон, який пізніше прикрасили білим хутром горностая. Цей церковний образ був залишений і під час Французької революції, але капюшон трансформувався в епітог — елемент мантиї, який, подібно шарфу, носять на лівому плечі, над мантиєю. Правда, епітог паризьких адвокатів називають «вдовою», тому, що він без білого хутра. Є кілька легенд про причини відсутності хутра, основний зміст яких — непокора паризьких адвокатів владі [20].

З 1810 року мантия французьких адвокатів не змінилась: вона чорного кольору, з довгими рукавами, має не менше 200 складок, містить шлейф, який складається всередину, щоб показати, що, незважаючи на свою гідність, адвокати самі не вершають справедливості, а є лише помічниками правосуддя. З міркувань практичності довжина сукні вже декілька століть зупиняється на середині ікри. Мантия має дві кишені, включаючи прорив, який раніше надавав прямий доступ до гаманця — для того, щоби клієнт непомітно вшанував свого адвоката оплатою. До мантиї також одягають білий клапан, який має назву «нагрудник».

Однак, відповідно до статті 3 Закону від 31 грудня 1971 року, французькі адвокати зобов'язані носити мантию лише під час виконання своїх функцій в судах, тобто адвокат в мантиї саме під час слухання справи, що дозволяє швидко визначити його роль в залі судового засідання.

Варто зазначити, що французькі колеги дуже прив'язані до свого професійного вбрання. Як говорить традиція, в житті адвоката точно

буде щонайменш 3 мантиї: «адвокат приймає присягу в першій, заробляє собі на життя в другій, а помирає в третій». Щоб обійти це дещо марновірну прикмету, деякі адвокати, в яких є необхідність купувати третю мантию, водночас купують і четверту.

Французькі адвокати зазначають, що пошиття адвокатської мантиї — це ціле мистецтво, яке потребує щонайменш півтора дня роботи та п'яти метрів якісної тканини. Кожна сукня шиться на замовлення, що відображає не лише професійний статус юриста, але й його особистість та індивідуальні вподобання. Наприклад, адвокати вправі віддати перевагу легким, дихаючим тканинам, або, віддаючи данину поваги своїм наставникам, інтегрують елементи мантиї наставника в підкладку своєї, створюючи відчутний зв'язок поколінь.

Мантия адвоката перетворилася на символ, а це набагато більше, ніж просто професійний одяг. Яскравими прикладами цього є продаж на аукціоні сукні Франсуа Міттерана (який за освітою був адвокатом, хоча й присвятив своє життя політичній сфері) за 8000 євро, що демонструє історичну та символічну цінність цього одягу. Такі відомі юристи, як Ерік Дюпон-Моретті (адвокат у кримінальних справах, який відомий рекордною кількістю виправдувальних вироків, що принесло йому прізвисько «Виправдувальний»; з 2020 року міністр юстиції Франції, був призначений президентом Франції Еммануелем Макроном), закликали молодих колег носити мантиї своїх наставників, наголошуючи на символічності та професійній спадщині, яку ці мантиї представляють [21].

Таким чином, мантия адвоката в певних країнах, де її значення зберігається, — потужний символ історії, який звертає до традицій та етики адвокатської професії. Кожна деталь, від гудзиків до довжини сукні, розповідає історію та відображає соціальні та політичні зміни протягом століть. Отже, одягаючи мантиї, адвокати нібито приєднуються до поколінь представників своєї професії, продовжуючи підтримувати її авторитет.

Водночас, заради справедливості, слід визнати, що і при запровадженні вимоги носіння мантиї можуть виникати поодинокі проблеми щодо зовнішнього вигляду адвоката.

Так, в 2013 році у Румунії адвокат Каталін Данку був оштрафований суддею Іоану Адріану Читою на суму еквівалентну 1000 € за те, що він з'явився до зали суду в джинсах і синіх кросівках, які виглядали з-під адвокатської мантиї. Каталін Данку був захисником у резонансній справі про крадіжку творів мистецтва, яка привернула увагу громадськості — підсудні, п'ятеро громадян Румунії, винесли з Роттердамської галереї сім картин, серед яких були роботи Пікассо, Матісса та Моне. У такій справі жодні виправдання адвоката не могли компенсувати враження, зроблене на суддю синіми кро-

сівками з трьома білими смужками, — адвокату довелося сплатити штраф [22].

Є прислів'я, що одяг (ряса, сутана) не робить монаха: тож мантия або діловий одяг чи роблять адвоката?

У 2012 р. американські професори Хаджо Адам та Адам Д. Галінські запропонували термін *enclothed cognition* (у дослівному перекладі — «одягнені здібності»). Суть переданого даним терміном явища у тому, що, надягаючи певний одяг, ми починаємо почуватися по-особливому — залежно від вибору вбрання. Науковці продемонстрували вплив одягу в трьох експериментах у 2012 році, в яких використовували білі лабораторні халати, показавши, що одяг впливає на психологічні процеси власника через активацію абстрактних понять через його символічне значення [23].

Отже, незважаючи на те, що одяг не може замінити знання та професійні навички, проведені дослідження дозволяють стверджувати, що одяг впливає на сприйняття людини іншими і на самовідчуття самої людини, зосереджуючи її увагу на виконанні певної функції.

На мій погляд, зовнішній вигляд адвоката в суді має відповідати духу, ідеям правосуддя. Незалежно від того, який шлях обере адвокатура України у майбутньому у встановленні вимог до одягу адвоката, ці вимоги мають бути підвищені, регламентовані більш детально, ніж це передбачено статтею 12 Правил адвокатської етики, адже професійні вимоги до зовнішнього вигляду адвокатів — це про завдання і функції адвокатури, про її роль у системі правосуддя, про ціннісні орієнтири, які символізує одяг.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики: схвалено Вищою кваліфікаційною комісією адвокатури при Кабінеті Міністрів України від 01.10.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001699-99#Text>
2. Таварткіладзе Н. М. Етичні основи діяльності адвоката-захисника: автореф. дис.... канд. юрид. наук : 12.00.10. Одеса, 2003. 215 с.
3. Бакаянова Н. М. Етичні принципи адвокатури в Україні: Монографія. Одеса: Юридична література, 2005. 152 с.
4. Бронз Й. Л. Морально-етичний вигляд адвоката. URL: <https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/education-materials/moralno-etichnij-vigljad-advokata.pdf>
5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
6. Про адвокатуру: Закон України від 19.12.1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2887-12#Text>
7. Правила адвокатської етики: затверджені рішенням Установчого з'їзду адвокатів України від 17.11.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0003418-12#Text>

8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо адвокатської мантії : Проект Закону України від 18.12.2012 № 1115. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/jg0uz00a?an=3>
9. Про внесення змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (щодо адвокатської мантії) : Проект Закону від 16.07.2013 р. № 1115. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/jg0uz00b?an=3&ed=2013_07_16
10. Висновок Комітету з питань верховенства права та правосуддя Верховної ради України від 20.11.2013 р. до проекту Закону України № 1115. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/xg0uz00q?an=2&ed=2013_11_20
11. Бакаянова Н. М. Адвокатська мантія в контексті законодавчого регулювання професійних прав адвоката. *Юридичний вісник. № 2. 2014. С. 116–119.*
12. Зогуля Н. Мантії для адвокатів та прокурорів: недоречний церемоніал чи необхідний елемент судового процесу. *Українське право. 04.12.2017 р.* URL: https://ukrainepravo.com/scientific-thought/legal_analyst/mantii-dlya-advokativ-ta-prokuroriv-nedorechniy-tseremonial-chi-neobkhidniy-element-sudovogo-protses/?month=9&year=2024
13. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Проект Закону від 06.09.2018 № 9055. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64557
14. Литвак А. И. История медицинского халата в изображениях. *Новини медицини та фармації. № 2 (526). 2015. С. 24.* URL: <http://www.mif-ua.com/archive/article/40283>
15. Правила адвокатської етики: рішення Звітно-виборного з'їзду адвокатів України від 09.06.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#n4>
16. Рябець Л. В., Єрмоленко С. Я. Етикет. Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.][^]; НАН України, НТШ. К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. URL: <https://esu.com.ua/article-18042>
17. Molloy, John T. Dress for success. *P. H. Wyden, 1975. 245 p.*
18. Dallas lawyer says he was kicked out of court over shorts. *FOX 4 Dallas-Fort Worth, April 14, 2014.* URL: <http://www.myfoxdfw.com/story/25245617/dallas-lawyer-recovering-from-surgery-kicked-out-of-court-for-wearing-shorts>
19. В американському штаті жінкам-адвокатам заборонять з'являтися в залі суду у відвертому вбранні. *Закон і бізнес. Випуск № 25 (1115). 22.06–28.06.2013 р.* URL: <https://zib.com.ua/ua/issue/381/>
20. Grisier, J. La robe de l'avocat : son origine, son aspect, sa symbolique. 21.04.2021. URL: <https://grisier-avocat.fr/archives/507>
21. Pourquoi les avocats portent-ils la robe? *Trouvez-Avocats.* URL: <https://www.trouver-avocats.fr/actualites/pourquoi-les-avocats-portent-ils-la-robe/>
22. Un avocat roumain condamné... pour sa tenue. *CNEWS. 12.09.2013.* URL: <https://www.cnews.fr/insolite/2013-09-12/un-avocat-roumain-condamne-pour-sa-tenue-552287>
23. Adam, Hajo; Galinsky, Adam D. (2012). «Encllothed cognition». *Journal of Experimental Social Psychology. 48(4): 918–925.* doi:10.1016/j.jesp.2012.02.008. ISSN 0022–1031.

Лічман Л. Г.

провідний науковий співробітник відділу науково-правових експертиз
Інституту правотворчості та науково-правових експертиз
Національної академії наук України,
кандидат юридичних наук, доцент,
суддя у відставці,
заслужений юрист України

**ЕТИЧНІ СТАНДАРТИ ПОВЕДІНКИ АДВОКАТА ПІД ЧАС
ЗДІЙСНЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ У СУДІ**

Етика, відповідно до сучасних тлумачних словників або словників іншомовних слів, має два значення. Перше — це наука про мораль, а друге — це норми поведінки, сукупність моральних правил якого-небудь класу, суспільної організації, професії і т. ін. [1, с. 652; 2, с. 277]. В цьому сенсі синонімами етики є доброзвичайність, доброчесність, добропристойність, правила пристойності, умовності спілкування [3, с. 94].

Отже, етика і відповідні етичні норми регулюють перш за все моральні відносини, які існують у суспільстві. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [4] (далі — Закон), як первинний Закон, відповідно до п. 14 ч. 1 ст. 92 та ч. 2 ст. 131⁻² Конституції України, визначає засади організації та діяльності адвокатури, здійснення адвокатської діяльності в Україні. Встановлюючи обов'язковість для виконання адвокатами рішень органів адвокатського самоврядування, законодавець, надає певним етичним правилам, а саме Правилам адвокатської етики [5] (далі — Правила), які затверджуються Вищим органом адвокатського самоврядування України, з'їздом адвокатів України, силу норм права. Таким чином, зазначені етичні норми перетворилися у загальнообов'язкові формально визначені правила поведінки, що регулюють суспільні відносини, які охороняється і забезпечуються державою. Такий висновок випливає зі змісту статей 11, 20, 21, 27, 28, 31, 32, 34, 43, 44 та 54 Закону. Звітно-виборний з'їзд адвокатів України, затверджуючи 09 червня 2017 року Правила, у ст. 1 розділу 1 вказав, що норми Правил не відмінюють і не замінюють положень чинного законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність, а доповнюють і конкретизують його. Необхідно вказати, що така правова конструкція не відповідає прийнятому нещодавно Закону України «Про правотворчу діяльність» [6], який органи адвокатського самоврядування України не відносить до суб'єктів правотворчої діяльності, які вправі доповнювати і конкретизувати закони. Очевидно, що таку неузгодженість потрібно усунути.

В юридичній літературі природа Правил розглядається з двох сторін. Насамперед, це ті високі стандарти діяльності адвокатів, відпо-

відати яким адвокати добровільно узяли на себе обов'язок. З іншого боку, цей акт деталізує зміст етичних принципів, врегульовує різноманітні аспекти практичної та соціально-публічної діяльності адвокатів, а їх недодержання є підставою для притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності [7, с. 46–47].

Чинні Правила адвокатської етики відокремлюють основні принципи адвокатської етики, а саме: незалежність та свобода адвоката у здійсненні адвокатської діяльності; дотримання адвокатом законності; пріоритет інтересів клієнта; неприпустимість конфлікту інтересів; конфіденційність; компетентність та добросовісність; повага до адвокатської професії; чесність та добропорядна репутація; рекламування адвокатської діяльності з дотриманням чинного законодавства і цих Правил (статті 6–13 Правил).

Безпосередньо висвітлюючи питання етичних стандартів (норм) поведінки адвоката під час здійснення професійних обов'язків у суді, слід зупинитись на визначенні цієї правової категорії. В Юридичній Енциклопедії зазначається, що термін стандарт походить від англійського *standart* — норма, зразок, модель і є документом, що встановлює для загального і багаторазового застосування правила, загальні принципи і характеристики, які стосуються діяльності чи її результатів, з метою досягнення оптимального ступеню впорядкованості у певній галузі [8, с. 614–615].

Розділ IV Правил адвокатської етики присвячений відносинам адвоката з судом та іншими учасниками судового провадження. Загальноновідомо, що вказані відносини, які в юридичній літературі називають інтеракціями [9, с. 64–72], можуть відбуватися поза судовими засіданнями, коли вони направлені на організацію і забезпечення розгляду справи або безпосередньо під час судового засідання. В першому випадку йдеться про відносини з працівниками апарату суду, помічниками суддів, в другому про відносини з суддями, секретарем судового засідання, сторонами, іншими учасниками справи та іншими учасниками судового процесу (секретарем судового засідання, судовим розпорядником, свідком, експертом, спеціалістом, перекладачем).

Представляється, що покладення на адвоката обов'язку дотримуватися вимог чинного процесуального законодавства, законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність, про судоустрій і статус суддів, іншого законодавства, що регламентує поведінку учасників судового процесу, а також вимог Правил носить в основному загальний характер. (ст. 42 Правил) Конкретизує цю вимогу положення ст. 12 Правил відповідно до якого при здійсненні професійної діяльності адвокат зобов'язаний дотримуватись загальноприйнятих норм ділового етикету, в тому числі щодо зовнішнього вигляду. До цього питан-

ня неодноразово звертався Й. Л. Бронз, будучи взірцем у цих питаннях та інші автори [10, с. 17–20; 11, с. 11–12].

Етичні стандарти поведінки адвоката під час здійснення професійних обов'язків у суді можливо кваліфікувати за критеріями способів правового регулювання.

Зобов'язання адвоката діяти певним чином. Неабияке значення для формулювання стандартів поведінки адвоката під час здійснення професійних обов'язків у суді мають положення ст. 43 Правил, які зобов'язують адвоката дотримуватися принципів незалежності адвоката та пріоритетності інтересів клієнта у відносинах адвоката з судом і бути наполегливим і принциповим у відстоюванні інтересів клієнта в суді, не поступатися своєю незалежністю у захисті й представництві прав та інтересів клієнта з метою не погіршити стосунків з суддями; у випадку вчинення судом тиску на адвоката — не йти на компроміси, що суперечать охоронюваним законом інтересам клієнта; послідовно дотримуватися принципу пріоритетності інтересів клієнта перед всіма іншими інтересами й міркуваннями, що пов'язані з відносинами адвоката з судом.

Адвокат не повинен залишати без уваги порушення закону, нетактовне і зневажливе ставлення суду та інших учасників процесу до свого клієнта, його самого або адвокатури в цілому і повинен реагувати на відповідні дії у формах, передбачених чинним законодавством та/або актами РАУ, НААУ. Актуальним з цього приводу, під час повномасштабного вторгнення на територію України РФ, а також введення в Україні воєнного стану, є Рішення Ради адвокатів України «Щодо порушень професійних прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності під час мобілізаційних заходів від 08 червня 2024 року № 38.

Під час здійснення професійної діяльності в суді адвокат повинен бути добропорядним, поводити себе чесно та гідно, стверджуючи повагу до адвокатської професії. (ч. 1 ст. 44 Правил) Добропорядність, чесність, гідність поняття в певній мірі оціночні. Питання запровадження цих зобов'язань для адвокатів були дискусійними, але необхідними, що переконливо доведено Н. М. Бакаянвою та С. В. Вилковим [12, с. 5–11; 13, с. 25–26].

Адвокат має поважати процесуальні права адвоката, який представляє іншу сторону, і не вдаватись до дій, що грубо порушують останні. Адвокат не повинен вчиняти дій, спрямованих на невіправдане затягування судового розгляду справи. (ч.ч. 2–3 ст. 44 Правил) З цим погоджуються адвокати-науковці [14, с. 12–13].

У відносинах з іншими учасниками судового провадження адвокат повинен: бути стриманим і коректним; реагувати на неправильні дії або вислови цих осіб у формах, передбачених законом, зокрема у формі заяв, клопотань, скарг тощо; бути тактовним при допиті під-

судних, потерпілих, сторін у цивільному процесі, свідків та інших осіб. (ст. 45 Правил)

Заборони у поведінці адвокатів. До стандартів адвокатської етики слід віднести передбачену ст. 25 Правил категоричну заборону адвокату вдаватися до протизаконних методів тиску на протилежну сторону (погроз, шантажу тощо), використовувати свої особисті зв'язки (чи в окремих випадках особливий статус) для впливу прямо або опосередковано на суд, використовувати інформацію, отриману від колишнього клієнта, конфіденційність якої охороняється законом, використовувати інші засоби, що суперечать чинному законодавству або цим Правилам.

Таким чином, зазначені етичні стандарти поведінки адвоката під час здійснення професійних обов'язків у суді у формі зобов'язання або заборон виконують основні функції, а саме: попередження порушень з боку адвокатів, сприяння підтриманню високого авторитету адвокатів і інституту адвокатури, реальному захисту прав фізичних та юридичних осіб, з метою досягнення Правосуддя по кожній судовій справі.

Список використаної літератури

1. Новий тлумачний словник української мови. Т. 1. Київ, Видавництво «АКОНІТ», 2006. 926 с.
2. Сучасний словник іншомовних слів. Київ, Видавництво «Довіра», 2006. 789 с.
3. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови. Львів, Видавництво «БаК», 2008, С. 94.
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення 21.10.2024 року).
5. Правила адвокатської етики: рішення Звітно-виборного з'їзду адвокатів України від 09.06.2017 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf
6. Про правотворчу діяльність: Закон України від 24.08.2023 р. № 3354-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text> (дата звернення 21.10.2024 року).
7. Свіда О. Г. Окремі аспекти додержання адвокатами етичних правил поведінки. *Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск. Адвокатська етика. Одеса, 2019. С. 46–47.*
8. Юридична Енциклопедія. Київ, Видавництво «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 2003. Т. 5. 736 с.
9. Митрофанов І., Васечко О. Етичні вимоги до інтеракцій адвоката з судом і іншими учасниками судочинства. *Публічне право. № 4 (52) (2023), С. 64–72.*
10. Бронз Й. Л. Етичні проблеми адвокатської діяльності: повторення уроків і завдання на майбутнє. *Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск. Адвокатська етика. Одеса, 2019. с. 17–20;*

11. Билиця І. О. Окремі аспекти реалізації принципу поваги до адвокатської професії. *Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск. Адвокатська етика. Одеса 2019*, с. 11–12;
12. Бакаянова Н. М. Чесність та добropорядна репутація адвоката. *Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск. Адвокатська етика. Одеса 2019*. С. 5–11.
13. Вилков С. В. Орієнтир на добropорядність: Правила адвокатської етики доповнені новим принципом. *Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск. Адвокатська етика. Одеса, 2019*. С. 25–26.
14. Бірюкова А. М. Зatiaгування адвокатом судового розгляду справи. *Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск. Адвокатська етика. Одеса, 2019*. С. 12–13.

Соколицька К. М.

заступник голови Ради адвокатів Одеської області,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри
національного та міжнародного права
Одеського національного морського університету

ЮРИДИЧНА ЕТИКА — МИНУЛЕ І СЬОГОДЕННЯ

Живемо ми в непростий час, коли на українську адвокатуру випали труднощі, які пов'язані з повномасштабним вторгненням військ Російської Федерації, і звичайно це негативно вплинуло і на бізнес, і на освіту, і на охорону здоров'я, також кинуло виклик адвокатурі. Народ збіднів в цілому, особливо це вдарило по незахищеним верствам населення. Адвокати Одеси гідно тримають прапор України, виконуючи свої обов'язки спокійно, професійно, мудро, етично.

Згадую окремих адвокатів радянської адвокатури, кожен з яких вплинув на моє становлення, як адвоката і людини.

Одним із самих поважних людей в адвокатській спільноті був Йосип Львович Бронз — останні декілька десятиліть — керуючий Голова Ради адвокатів Одеської області. Саме він був арбітром у вирішенні конфліктів між адвокатами, хоч таких випадків було значно менше, ніж на цей час. Тактовний, порядний, дотепний та справедливий, до нього завжди дослухались, його поважали в адвокатській спільноті.

У Йосипа Львовича була значна практика у кримінальних справах, так як в далекі шістдесяті він після стажування був відправлений в м. Арциз Одеської області. Це був 1967 рік. Район був великий, він одразу включився в роботу, приймав участь в кримінальних та цивільних справах. В районі була розвинута промисловість і сільське господар-

ство. Справ в судах було багато, і професійний досвід не змушив себе чекати. В Арцизі пройшло його становлення, як адвоката. Згадуючи свої перші кроки в адвокатурі Йосип Львович завжди говорив, якщо на протязі 5–7 років адвокат не досягне успіху в своїй діяльності, то навряд чи в майбутньому стане гарним професіоналом.

Йосип Львович в судових засіданнях був гарним оратором, і дуже вміло користувався історичними прикладами та легендами. «В одній старовинній східній легенді...».

З 1968–1971 року Йосип Львович працював завідувачем Арцизької юридичної консультації та вивів її в лідери за результатами соціалістичного змагання. Переможцем в соціалістичному змаганні вважався той адвокат, який дав більше порад, консультацій, склав більше документів, так як адвокати в спеціальних журналах реєстрували прізвища клієнтів, які звернулися в юридичну консультацію за правовою допомогою.

Вже будучи членом Одеської Президії колегії адвокатів і одним із заступників, в обов'язки Йосипа Львовича входило підведення підсумків соціалістичного змагання серед районних консультацій області.

На той час Президія колегії адвокатів керувала всім життям адвокатів та юридичних консультацій. Керівників колегій адвокатів призначав адміністративний відділ обкома партії. Серед адвокатів Голову Президії не обирали. Частіше всього на цю посаду призначались судді, прокурори, партійні функціонери. Виглядало це так:

На загальних зборах адвокатів перед тим, як обговорити кандидатуру майбутнього Голови колегії адвокатів, представник обкома партії просив безпартійних адвокатів залишити приміщення зали, а комуністів, яких в колегії була більша половина, просив залишитися. Представник обкома, а зазвичай це був один з секретарів, або завідуючий адміністративним відділом представляв присутнім майбутнього голову і пояснював, що в обкомі «є думка», що саме цю людину треба рекомендувати на цю посаду. В більшості випадків такий «м'який вплив» партії приносив результат і обиралась потрібна людина.

І дуже добре, коли в керівництво колегії приходила розумна та порядна людина, як сталося в нашій, Одеській колегії в 1985 році, коли Головою колегії став Борис Миколайович Коваленко. Прийняття в колегію адвокатів найчастіше було з подачі партійних органів. Головним завданням Президії колегії був контроль за діяльністю адвокатів та юридичних консультацій. Для цього на кожне півріччя складався план роботи Президії з перевірки роботи юридичних консультацій, в тому числі комплексних перевірок і галузевих перевірок (по окремим дільницям роботи адвокатів. Призначався час і особи, які проводять

перевірку. У адвокатів перевірялись досье (провадження по справах №), журнали обліку безоплатних та платних консультацій, заходи з правової пропаганди, контрольний стан кодексів (кодіфікація), дотримання гонорарної практики.

Після закінчення перевірки складалась довідка і отримати негативне оцінювання праці адвоката було «сметрі подібно». Так як негативні наслідки наступали невідворотно і жорстко. Коли закінчувалась перевірка всіх юрконсультацій, складалась загальна довідка про якість роботи юрконсультацій і адвокатів, яка направлялась Голові колегії, після чого призначалась дата її розгляду на засіданні Президії. Засідання Президії проводилось два рази в місяць, в п'ятницю. Питань завжди було багато і засідання були по 5–7 годин.

Після перевірки юридичних консультацій, на найближчому засіданні Президії перевіряючий доповідав про результати перевірки. Потім заслуховувались адвокати, які потрапили до «чорного списку», а також кожен завідувач юрконсультації. Приймалось рішення.

Не дивлячись на те, що адвокат не є державним службовцем, вважається людиною вільної професії в усіх юрконсультаціях на видному місці висіло «Правила внутрішнього трудового розпорядку». Після приходу в юрконсультацію адвокат повинен був розписуватись в спеціальному журналі і знаходитись в приміщенні консультації, якщо він не був в судовому засіданні, на слідчих діях, чи на підприємстві, яке обслуговував. Контролювались і підпадали під покарання випадки неявки чи запізнення в судові засідання. Адвокати шуткували, що неявка в суд можлива в двох випадках: тяжкої хвороби або смерті адвоката. Сьогодні судді пишуть листи в Раду адвокатів, що адвокат може не з'являтися без поважної причини в судові засідання по декілька разів, і дуже дивується, коли потрібно пояснити про причину неявки.

В радянські часи адвокати дбайливо готувались до участі в розгляді справ, вивчали матеріали справ, судову практику, законодавство, готували питання всім особам, яких суд викликав для допиту, писали промови чи тези промов для участі в дебатах сторін. Адвокатське досье за об'ємом було майже таким, як у слідчого. А наразі? Є адвокати, які зовсім не готуються до участі у справі, не знають матеріалів справи, практично не приймають участі у справі, присутні тільки в якості статистів в судовому засіданні. Така участь в справі частіше приводить до негативних наслідків для клієнта, до порушення Присяги адвоката і права на захист клієнта, залишеного, по суті, без захисту. На жаль, досить велика кількість адвокатів не хочуть вчитися і покращувати свої знання.

В 1972 році Міністерство юстиції зобов'язало колегії адвокатів кожен рік два рази в місяць проводити заняття з адвокатами для під-

вищення їх професійного рівня. Вимоги до підвищення кваліфікації були досить жорсткі. Президія колегії на кожен учбовий рік (з вересня по травень) формував групи адвокатів по 40-50 чоловік, які повинні були відвідувати заняття. В кінці кожного учбового року викладач проводив співбесіду з адвокатами, які закінчили навчання. Якщо було пропущено більше третини занять, адвокат мусив повторно пройти курс навчання. Новий закон «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» делегував Радам адвокатів регіонів обов'язок проводити заходи з підвищення професійного рівня адвокатів, чим особисто ми, Одеська Рада, займаємось вже багато років.

Одеса — єдиний регіон України, який навіть в період воєнного стану випускає професійний журнал «Вісник Одеської адвокатури», який ще в 2001 році заснував Йосип Львович Бронз.

До речі, адвокати Одеси в 1995 році були в складі комісії з підготовки Правил адвокатської етики, які є важливою складовою адвокатської професії. В 1999 році представники Спілки адвокатів України, в тому числі Юрій Полонський, Йосип Бронз, представили англійським колегам наш проект Правил, який був позитивно прийнятий. 30 вересня 1999 року, згідно Указу Президента України Правила адвокатської етики були схвалені кваліфікаційною комісією адвокатури при Кабінеті міністрів України і набрали чинності.

Постійні виступи по телебаченню, інтерв'ю в газетах, конференції всіх рівнів — Йосип Львович скрізь і завжди підтверджував високий статус Одеської адвокатури. І що дуже важливо! І в професії, і в особистому житті, і в зовнішньому вигляді Йосип Львович був взірцем для адвокатів. І не дивно, що йому пощастило зустріти талановиту, розумну і гарну жінку, яка була поруч майже п'ять десятиліть. Яка його поважала, кохала і навіть обожнювала, присвячуючи йому весь свій час і сотні віршів, в кожному рядку яких чулася любов, довіра, вдячність долі за щастя бути поруч.

Хотинська-Нор О. З.

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри юстиції Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
заслужений юрист України

ЕТИКА ВЗАЄМВІДНОСИН АДВОКАТА З СУДОМ І НАСЛІДКИ ЇЇ ПОРУШЕННЯ

У правовій і демократичній державі, в якій демократичні цінності мають тривалу історію становлення та розвитку, традиційно сильними, незалежними, авторитетними є інститути суду та адвокатури, які у зв'язку своєї взаємодії, серед іншого, відповідають за якість і ефективність функціонування механізму правосуддя.

Об'єднані в процесі здійснення правосуддя його глобальною метою, суддя та адвокат у судовому процесі відіграють різні ролі та мають різні завдання, яких прагнуть досягти, що зумовлює складний, але цікавий процес їхньої комунікації та взаємодії, в основі якого лежать формальні та неформальні принципи, правила та норми. Питому вагу усвідомлення їхнього значення представниками обох сфер, суспільством, державою демонструють ряд Висновків Консультативної ради європейських суддів (КРЕС). Так, наприклад, цей орган Ради Європи вказав, що дотримання спільних правових принципів та етичних цінностей усіма фахівцями, що беруть участь у судовому процесі, є обов'язковою умовою для належного відправлення правосуддя [1].

Саме КРЕС виокремлює дві сфери відносин між суддями та адвокатами:

- з одного боку, відносини між суддями та адвокатами, які походять від процесуальних принципів і правил у кожній країні і які прямо впливають на ефективність та якість судочинства;

- з другого боку, відносини суддів та адвокатів, що впливають з професійної поведінки цих професій, де є потреба у взаємній повазі до обов'язків один одного та в конструктивному діалозі [2].

Якщо звернутися до вітчизняного законодавства, то очевидно, що першій сфері відповідають універсальні принципи судочинства, закріплені в Основному Законі держави та процесуальних кодексах, а другій — засади здійснення професійної діяльності, відображені у відповідних етичних кодексах: Кодексі суддівської етики, який нещодавно був прийнятий з'їздом суддів у України у новій редакції, та Правилах адвокатської етики.

Цілком природно, що етичні принципи для адвокатів і суддів різняться з огляду на різницю професійних статусів, їх природу та завдання. Однак, окремі з них є спільними, особливо що стосується

взаємовідносин і поведінки у судовому процесі. Наприклад, на думку КРЕС, спільними для суддів і адвокатів є такі етичні принципи як: дотримання закону, професійна таємниця, честь і гідність, повага до сторін, професіоналізм, справедливість та взаємоповага. Остання має ключове значення, оскільки, маючи ознаки самостійного принципу, вона визначає також вектори реалізації інших.

Принцип взаємоповаги як постулат відноситься до загальноновизнаних фундаментальних цінностей світової спільноти. Засада взаємоповаги учасників судового процесу виводиться із норм Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка загалом підпорядкована принципу верховенства права, та має безпосередній зв'язок із поняттям справедливого суду. Взаємоповага, в тому числі повага до честі та гідності один одного, як засада взаємовідносин адвоката та суду в судовому процесі, першочергово ґрунтується на їх природніх правах людини.

Повага є морально-етичною категорією. Це морально-етичний принцип, який вимагає відношення до іншої людини як до особистості. Це таке ставлення, коли враховується поняття людської гідності. Повага — це визнання співрозмовника рівним собі самому. Повагу доповнює пошана, тобто визнання особистих чеснот індивіда і його приналежності до певної спільноти. Поважати один одного в судовому процесі для судді та адвоката означає шанобливо ставитися та гідно поводитися по відношенню один до одного при вчиненні процесуальних дій відповідно до існуючих у суспільстві правових норм, а також морально-етичних правил поведінки [3].

Взаємодія адвоката та суду у судовому процесі на засадах взаємоповаги передбачає такий режим судового засідання, за якого спілкування, реалізація під час судового процесу своїх прав, виконання обов'язків, здійснення будь-яких процесуальних дій відбувається в контексті усвідомлення ними значимості обов'язків один одного, соціальної ролі кожного з них.

Особливістю взаємодії адвоката та суду на засадах взаємоповаги є необхідність (обов'язок) дотримання ними обома формальних і неформальних правил поведінки, в тому числі тих, які визнані європейськими стандартами та інтерпретовані у національних актах, що визначають етичні правила поведінки [3].

Кодекс поведінки європейських адвокатів Ради асоціації адвокатів та практичних спілок Європи встановлює, що у взаємовідносинах із судом адвокат, який знаходиться в суді або бере участь у судових слуханнях по справі, зобов'язаний дотримуватися правил поведінки, прийнятих в даному суді. Зберігаючи належну повагу і ввічливість до суду, адвокат повинен захищати інтереси клієнта чесно і безстрашно, не надаючи значення власним інтересам або будь-яким наслідкам для

нього або будь-якої іншої особи. Адвокат не повинен ніколи свідомо надавати суду неправдиву або таку, що вводить в оману інформацію.

На національному рівні Правила адвокатської етики вимагають, аби представляючи інтереси клієнта або виконуючи функцію захисника в суді, адвокат дотримувався вимог чинного процесуального законодавства, законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність, про судоустрій і статус суддів, іншого законодавства, що регламентує поведінку учасників судового процесу, а також вимог цих Правил, не виявляв неповаги до суду (суддів), поводився стримано та коректно. Здійснюючи професійну діяльність у суді, адвокат повинен бути добропорядним, поводити себе чесно та гідно.

Аналіз наведених положень сукупно з іншими міжнародними та національними нормами, дозволяє зробити висновок, що прояви взаємоповаги між судом та адвокатом під час здійснення судочинства можуть бути різноманітними та полягати у:

- ввічливому зверненні один до одного;
- шанобливій і спокійній манері спілкування в судовому засіданні;
- тактовній та витриманій манері поведіння;
- недопущенні зловживання своїми процесуальними правами;
- уникненні суперечок між собою та некоректних висловлювань на адресу один одного, тощо [3].

Проте рівень імперативу у забезпеченні дотримання взаємоповаги у судовому процесі відносно адвоката та суду є різним, оскільки на суд покладається обов'язок забезпечувати здійснення правосуддя на засадах поваги. Саме суддя є відповідальним за організацію судового процесу. Він наділений владними повноваженнями вимагати цього від інших учасників судочинства, що забезпечується передбаченою процесуальним законодавством можливістю суду застосувати заходи процесуального примусу (попередження, видалення з зали судового засідання) та винесення окремої ухвали у випадку виявлення під час розгляду справи порушення адвокатом закону. Адвокат же такого роду засобами процесуального впливу відносно суду не наділений. Він лише може ініціювати питання про порушення відносно судді дисциплінарного провадження за наявності відповідних підстав. Зокрема, Законом України «Про судоустрій і статус суддів» як підставу притягнення судді до дисциплінарної відповідальності передбачено допущення суддею поведінки, що порочить звання судді або підриває авторитет правосуддя, зокрема ... прояв неповаги до інших суддів, адвокатів, експертів, свідків чи інших учасників судового процесу (ст.106).

Відповідно до ст. 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» порушення правил адвокатської етики є різновидом дисциплінарного проступку адвоката, за вчинення якого до адвока-

та може бути застосовано будь-який вид дисциплінарного стягнення, передбаченого у ст. 35 цього Закону. Водночас, систематичне або грубе одноразове порушення правил адвокатської етики, що підриває авторитет адвокатури України, є підставою для застосування до адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю.

Як вказано в Узагальненні дисциплінарної практики КДКА щодо заяв (скарг) суддів відносно неналежної поведінки адвокатів, затвердженому рішенням ВКДКС від 27.05.2021 р. № V-005/2021, «судді є одними з найбільш активних заявників, що через неналежну процесуальну поведінку адвокатів звертаються до КДКА». Найчастіше остання проявляється у: затягуванні судового процесу, зокрема, шляхом неявки у засідання; не ознайомленні з матеріалами кримінального провадження; безпідставних звинуваченнях та образливих висловлюваннях тощо. Тож, факти проявів неповаги до суду з боку адвокатів непоодинокі. Доволі часто мають місце агресивність поведінки у судовому засіданні, образи, грубі та некоректні висловлювання на адресу судді та інших учасників судового провадження, комунікація у формі суперечки з суддею з надмірною емоційністю та на підвищених тонах, перебивання спікерів. Така негідна поведінка не сприяє утвердженню авторитету адвокатури та закономірно призводить до застосування до адвокатів дисциплінарних стягнень.

Наведені аспекти не вичерпують усієї багатогранності та множинності проявів як етичної поведінки, так і її порушень з боку суддів і адвокатів відносно один одного. Крім того, яскравою є специфіка дисциплінарної відповідальності цих суб'єктів у разі порушення ними професійної етики, особливо в контексті дисциплінарної практики. Проте, вимоги до обсягу цієї публікації спонукають продовжити дослідження окреслених питань у майбутньому.

Список використаної літератури

1. Висновок КРЕС № 12 (2009) та Висновок КРЕП № 4 (2009) про відносини між суддями та прокурорами в демократичному суспільстві. Страсбург, 09.12.2009. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/r_12_2009_2009_12_8.pdf (дата звернення 01.10.2024).
2. Висновок КРЕС № 16 (2013) про відносини між суддями та адвокатами. URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/58F4A4DD76AACFD0C2257D87004971A6](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/58F4A4DD76AACFD0C2257D87004971A6) (дата звернення 01.10.2024).
3. Хотинська-Нор О. З. Деонтологічні засади взаємодії адвоката та суду в процесі здійснення судочинства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2018. Вип. 51. Т. 2. С. 161–164.

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ АДВОКАТІВ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Городовенко В. В.

доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України,
заслужений юрист України, суддя Конституційного Суду України

ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКИХ КОНСТИТУЦІЙНИХ СУДІВ ЩОДО ОБОВ'ЯЗКОВОСТІ ЧЛЕНСТВА В НАЦІОНАЛЬНИХ АСОЦІАЦІЯХ АДВОКАТІВ

Питання обов'язковості членства в національних асоціаціях адвокатів є важливою темою для європейських конституційних судів. В різних країнах Європи підхід до цього питання може сильно відрізнятися залежно від конституційних традицій та правових норм. У деяких державах примусове членство в асоціаціях адвокатів вважається порушенням свободи асоціацій, закріпленої в міжнародних договорах і національних конституціях. В інших країнах це обґрунтовується необхідністю забезпечення високих стандартів професійної етики та компетентності. Європейський суд з прав людини неодноразово розглядав справи, пов'язані з примусовим членством в професійних асоціаціях, оцінюючи їх з точки зору дотримання статті 11 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Рішення національних конституційних судів з цього питання нерідко враховують прецеденти Європейського суду з прав людини та тлумачення основоположних прав. Зростаюча інтеграція європейського права сприяє гармонізації підходів до таких питань. Проте, наявність різних правових і культурних традицій ускладнює створення єдиного підходу. Таким чином, питання обов'язковості членства в національних асоціаціях адвокатів залишається актуальним і дискусійним для правових систем всієї Європи.

Аналіз практики органів конституційної юрисдикції держав-членів Ради Європи дає можливість стверджувати, що питання конституційності обов'язкового членства у професійних асоціаціях (не тільки адвокатів, але й представників інших професій) неодноразово поставало перед цими органами.

Відтак окрім національних асоціацій адвокатів (як, наприклад, у Румунії, Грузії, Угорщині, Італійській Республіці, Республіці Хорватії, Республіці Молдова) це питання розглядалося також щодо асоціацій

медичних працівників (Чеська Республіка, Угорщина), асоціації архітекторів (Литовська Республіка, Угорщина), ремісників (Республіка Хорватія), дайверів (Республіка Хорватія), національних торговельно-промислових палат з обов'язковим членством (Князівство Андорра, Князівство Ліхтенштейн, Боснія і Герцеговина, Федеративна Республіка Німеччина, Королівство Іспанія, Республіка Словенія).

Здебільшого сумніви щодо конституційності законодавчої норми, яка впроваджує обов'язкове членство у професійних асоціаціях (палатах) виникають через її удаваний (або реальний) конфлікт із конституційно закріпленими нормами, які гарантують такі основоположні права як право на свободу об'єднання, право на працю (професію), право на вільне самовизначення, а в деяких випадках навіть право на справедливий суд.

З аналізу практики розгляду конституційними судами цього питання вбачається, що найпоширенішим критерієм неконституційності законодавчих приписів, які встановлюють обов'язкове членство у національних професійних асоціаціях, є невідповідність конституційно закріпленому праву на свободу об'єднання. Конституційна гарантія свободи об'єднання охоплює в тому числі свободу створювати професійні спілки та асоціації, а також свободу кожного приєднуватися до них або виходити з них. Тобто свобода об'єднання має негативний аспект (свобода не бути членом), який також захищений Конституцією. Саме порушення цього принципу в негативно-му аспекті мають на увазі скарги, коли мова йде про примусове членство в професійних об'єднаннях.

Так **Конституційний суд Румунії** зазначав, що організація адвокатів в асоціаціях адвокатів і асоціацій адвокатів у Національну спілку асоціацій адвокатів Румунії не суперечить жодному з конституційних положень, на які посилається на підтримку винятку з конституційності. Організація здійснення професії адвоката законом, як і будь-якої іншої діяльності, що становить інтерес для суспільства, є природною та необхідною для встановлення компетентності, засобів і способу здійснення цієї професії, а також межі, за якими порушуються права інших осіб або професійних категорій [1]. Хоча юрист є вільною та незалежною професією, його діяльність має здійснюватися в організованих рамках, відповідно до заздалегідь встановлених правил, дотримання яких має забезпечуватися, зокрема, шляхом застосування примусових заходів, що і стало причиною створення унітарних організаційних структур і заборону паралельного створення інших структур, призначених для здійснення тієї самої діяльності, без правового забезпечення. Проте таке законодавче рішення не можна кваліфікувати як таке, що суперечить праву на об'єднання [2].

Конституційний Суд України досліджував практику європейських конституційних судів щодо питань обов'язковості членства в Національних асоціаціях адвокатів через призму вищезазначеного критерію — невідповідності конституційно закріпленому праву на свободу об'єднання, і виділив три основні підходи до вирішення таких справ.

Перший і найпоширеніший підхід є таким: національні професійні об'єднання створюються державою, мають публічно-правовий характер, не вважаються асоціаціями в розумінні статті 11 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а тому примусовий характер членства в них не порушує право особи на свободу об'єднання, а відтак не суперечить Конституції. Такого підходу дотримуються конституційні суди Грузії, Республіки Хорватія, Чеської Республіки, Республіки Молдова, Боснії і Герцеговини.

Конституційний суд Грузії зазначав, що обов'язкове членство в Асоціації адвокатів Грузії конституційно та юридично виправдано тим фактом, що держава створила цю асоціацію для виконання законних громадських завдань. У ній поєднуються приватні та публічні інтереси, які ні держава, ні окрема особа не можуть реалізувати незалежно одна від одної. У зв'язку з цим перший абзац статті 26 Конституції Грузії не включає Асоціацію адвокатів Грузії, оскільки вона є публічно-правовим об'єднанням і тому базується на принципі обов'язкового членства. У частині першій статті 26 Конституції розглядаються лише юридичні особи приватного права, основною ознакою яких є добровільність об'єднання [3].

Конституційний суд Республіки Молдова зазначав, що професійне об'єднання (орден) адвокатів, сприйняте на практиці європейських країн, має публічно-правовий статус, будучи створеним законодавцем для забезпечення публічного контролю за здійсненням професії. Для адвокатів Республіки Молдова цей контроль передбачає необхідність вступу до органу самоврядування адвокатів, яким за законом є Колегія адвокатів, та підпорядкування її авторитету. Колегія адвокатів здійснює публічну функцію, зберігаючи водночас свободу своїх членів самоврядування. Самостійність адвокатури як спосіб забезпечення незалежності адвокатів стосовно держави не протиставляється регулюванню адвокатської діяльності, залишаючись областю, в яку держава може втрутитися абсолютно законно. Таким чином, положення Закону № 1260-XV, що розглядаються з точки зору права адвокатів на вільне об'єднання, у тому числі шляхом створення Колегії адвокатів, не стосується конституційних положень про право створювати професійні спілки та вступати до них [4].

Другий, також доволі поширений підхід конституційних судів, полягає в тому, що професійні об'єднання дійсно мають особливий, публічно-правовий характер, однак це автоматично не означає консти-

туційності обов'язкового членства в них, тобто не означає, що вони апіорі не порушують право на свободу об'єднання. Цей підхід ґрунтується на тому, що конституційний принцип правової держави передбачає вимогу забезпечення балансу конституційних цінностей, тобто у разі зіткнення цінностей, що охороняються Конституцією, необхідно знайти рішення, яке б гарантувало, що жодна з цих цінностей не буде відкинута або необґрунтовано обмежена, в іншому випадку буде порушено конституційний принцип правової держави. Для збереження такого балансу цінностей, професійні об'єднання публічно-правового характеру мають відповідати певним критеріям, які здебільшого схожі між собою. Такого підходу дотримуються конституційні суди Князівства Андорри, Королівства Іспанії, Республіки Словенії.

Так **Конституційний Суд Князівства Андорра** зазначав, що по-перше, немає конституційної несумісності між асоціаціями, які можуть виникати з приватних ініціатив, і професійними асоціаціями громадського походження, оскільки свобода не об'єднуватися не може тлумачитися як перешкода для існування і, по-друге, органи державної влади можуть створювати професійні асоціації: якщо вони необхідні для суспільних цілей, які не можуть бути виконані іншими засобами; якщо вони не перешкоджають вільній конкуренції асоціацій, які виникли в тій самій сфері і мають своєю законною метою захист галузевих інтересів; якщо, за умови звичайного адміністративного нагляду гарантується демократичне та автономне функціонування створених професійних асоціацій [5].

Конституційний трибунал Королівства Іспанія також зазначав, що існують три критерії, які регулюють питання про те, чи є конституційно прийнятним обов'язкове членство в асоціації, яку створено законом: 1) обов'язкове членство в органі, що представляє галузеві або професійні інтереси, не повинно супроводжуватися заборонаю або перешкодою свободі об'єднання; 2) вимога щодо обов'язкового членства має бути винятком, а не правилом; 3) обов'язковість членства в громадському об'єднанні, що представляє галузеві чи професійні інтереси, має бути виправдане або конституційними положеннями, або характером суспільних інтересів, яким слугує це об'єднання [6]. Конституція чітко визнає легітимність того, що називається корпоративним управлінням, а саме нетериторіальних корпорацій, галузевих корпорацій або асоціацій державного сектора, або того, що, як правило, розглядається як різновид соціальних груп, встановлених законом у світлі різних соціальних інтересів — в основному пов'язаних з роботою — часто мають публічно-правовий статус і приналежність до яких у більшості випадків є обов'язковою. Мета цих угруповань визначається суспільними інтересами, які вони мають захищати, які визначаються державними органами. Отже, хоча

це правда, що вони містять певний асоціативний елемент або основу, слово асоціація може використовуватися лише в найширшому сенсі. Таким чином, позитивна свобода асоціації не може бути захищена щодо таких об'єднань корпоративного типу, особливо з огляду на значну потребу в обмеженні негативних аспектів цього права. З огляду на повноваження, надані їм законом, їхній конкретний та обов'язковий характер, публічно-правові гарантії та конституційне значення, Конституційний Суд визнав ці функції достатніми самі по собі, щоб виправдати обов'язкове членство [7].

Конституційний суд Республіки Словенія зазначав, що посягання на конституційні права допускається лише за умови дотримання принципу пропорційності. Для того, щоб обмеження було припустимим, має існувати конституційно допустима мета (наприклад, захист прав інших осіб або навіть суспільних інтересів. Окрім цього, мають бути дотримані три інші умови: 1) порушення має бути відповідним для досягнення бажаної, конституційно допустимої мети; 2) порушення має бути необхідним, тобто мета не може бути досягнута менш серйозним порушенням конституційного права або навіть без нього; 3) також необхідно враховувати принцип пропорційності у вузькому сенсі цього слова. Це означає, що при оцінці необхідності порушення важливість порушення конституційного права має бути зважена проти важливості конституційно дозволеної мети, спрямованої на захист або забезпечення інших конституційно захищених благ. Обов'язкове членство, а разом з ним і обов'язкова сплата членських внесків, є відповідним, необхідним і пропорційним порушенням конституційних прав осіб, якщо держава хоче забезпечити собі представника для економіки. Обов'язкове членство є не тільки задовільною, але й необхідною умовою для досягнення цієї мети [8].

Конституційний суд Литовської Республіки у своїй постанові від 21 грудня 2000 року зазначав, що гарантоване Конституцією право вільно створювати спілки, політичні партії чи об'єднання означає, що людина або реалізує або не реалізує це право за своєю волею. Пункт 2 статті 35 Конституції *expressis verbis* передбачає, що ніхто не може бути примушений належати до будь-якої спілки, політичної партії чи об'єднання. Це конституційна гарантія, яка захищає людей від вступу до будь-якого союзу проти їхньої волі. Воля людини є основним принципом її членства у різних спілках, політичних партіях чи об'єднаннях. Цього конституційного принципу слід дотримуватися при регулюванні нормативними актами створення та діяльності всіх видів об'єднань, а також відносин, пов'язаних з їх членством, незалежно від законних цілей, які переслідують ці суб'єкти [9].

Третій погляд на це питання є найбільш категоричним і найменш поширеним. Він полягає в абсолютній неприйнятності такого явища

як примусове членство в професійних об'єднаннях, зокрема, через порушення конституційного права на свободу об'єднання. Такого підходу дотримується **Конституційний Суд Князівства Ліхтенштейн**, який зазначав, що обов'язкове членство в торговому кооперативі (зараз це Торгово-економічна палата, або скорочено GWK) і обов'язок сплатити збір в першу чергу впливає на його господарську діяльність. Отже, існує втручання в свободу торгівлі та комерції, яке вимагає конституційного обґрунтування. Таке втручання є допустимим лише за наявності достатньої правової підстави, втручання виправдане переважним суспільним інтересом, пропорційне та не впливає на основний зміст свободи торгівлі та комерції. Обов'язкове членство також не має правової основи, оскільки GWK фактично не виконує жодних суверенних державних завдань. Ефективна діяльність GWK обмежена приватно-корисною діяльністю. Він не розглядає себе як державну корпорацію для виконання суверенних державних завдань, а як приватний представник певного роду інтересів членів і постачальників послуг із основною програмою економічної політики в різних сферах. Отже, GWK більше не має виконувати жодних суверенних державних завдань і не виконує жодних суверенних державних завдань, а є сервісною компанією, фінансованою за рахунок обов'язкових внесків [10].

Окремо органами конституційної юрисдикції розглядався такий аспект обов'язкового членства у професійних об'єднаннях, як примусовий збір членських внесків. Він є безпосередньо пов'язаним із питанням обов'язкового членства, позаяк у більшості випадків професійні об'єднання із обов'язковим членством утримуються та функціонують за кошти учасників об'єднання. Цей аспект відображений у рішеннях конституційних судів Республіки Словенії та Федеративної Республіки Німеччини.

Конституційний суд Республіки Словенія зазначав, що сам по собі обов'язок сплачувати членський внесок не суперечить Конституції. Якби членство в Торгівельній Палаті Словенії було добровільним, розмір членського внеску був би предметом домовленості між членами. Оскільки законодавець заснував Торгівельну Палату Словенії як незалежну організацію (стаття 2) і наділив її певним ступенем статутної автономії (стаття 16), той факт, що встановлення розміру членського внеску було залишено на розсуд органів Палати не є спірним... Це обов'язковий внесок, пов'язаний із примусовим членством в організації [11].

Федеральний Конституційний Суд Німеччини зазначав, що зобов'язання робити внески в промислово-торговельні палати як обов'язковий член громадської асоціації впливає на свободу, захищену основними правами в частині 1 статті 2 Основного закону, але це конституційно виправдано. Загальний баланс між серйозністю втру-

чання, з одного боку, та вагомістю і терміновістю причин, які його виправдовують, з іншого боку, показує, що межа розумності дотримана, оскільки нормативні акти не покладають надмірного тягаря на заявників [12].

Ще одним важливим аспектом є поширення вимоги щодо обов'язкового членства у професійних об'єднаннях (та сплати внесків) на осіб, які хоча і мають відповідну освіту та допуск до професії, а також внесені у відповідні державні реєстри (за наявності такої вимоги), але з різних, в тому числі особистих, причин не здійснюють професійної діяльності в цій галузі.

Конституційний Суд Литовської Республіки зазначав, що оскаржувана правова норма, яка встановлює обов'язкове членство в Палаті для сертифікованих архітекторів, які не займаються відповідною професійною діяльністю, ігнорує заборону, встановлену в частині 2 статті 35 Конституції примушувати особу належати до будь-якої асоціації, а також ігнорує вимогу, що випливає з конституційного принципу правової держави, що свобода асоціації не повинна бути обмежена більше, ніж це необхідно для досягнення конституційно важливої мети. З огляду на наведені вище аргументи слід дійти висновку, що абзац 1 статті 4 Закону в частині, що встановлює обов'язкове членство в Палаті для сертифікованих архітекторів, які не займаються архітектурною діяльністю, суперечить частині 2 статті 35 Конституції та конституційним принципам правової держави. Слід зазначити також, що Конституції відповідало б таке правове регулювання, встановлене Законом, відповідно до якого дипломовані архітектори, які не займаються архітектурною діяльністю, мали б право призупинити своє членство в Палаті [13].

Отже, розгляд питання обов'язковості членства в національних асоціаціях адвокатів відображає складні конституційні та правові реалії різних європейських країн. Існує два основні погляди щодо цієї теми: один визнає обов'язкове членство необхідним для підтримання високих стандартів професійної етики і компетентності, а інший вбачає в ньому порушення права на свободу об'єднання.

Цю проблему часто розглядають у світлі статті 11 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка захищає право на свободу об'єднання. Судові практики та рішення Європейського суду з прав людини створюють підґрунтя для вирішення аналогічних питань в національних конституційних судах, які часто враховують прецеденти Європейського суду з прав людини.

Різні підходи конституційних судів відображають три основні позиції: 1) *найпоширеніший підхід*: професійні об'єднання мають публічно-правовий характер, тому обов'язкове членство не порушує свободу об'єднання і не суперечить Конституції. Таку позицію займають

конституційні суди Грузії, Хорватії, Чехії, Молдови та Боснії і Герцеговини; 2) *збалансований підхід*: обов'язкове членство в публічно-правових об'єднаннях може порушувати свободу об'єднання, тому потрібно знаходити баланс між конституційними цінностями. Цей підхід підтримують конституційні суди Андорри, Іспанії та Словенії; 3) *категоричний підхід*: обов'язкове членство завжди неприйнятне через порушення свободи об'єднання, зокрема цей підхід має Конституційний суд Ліхтенштейну.

Окремо розглядається питання примусового збору членських внесків, який безпосередньо пов'язаний з обов'язковим членством. У деяких країнах вимога щодо сплати внесків поширюється навіть на тих осіб, які не здійснюють професійну діяльність, але мають відповідну освіту та допуск до професії. Це створює додаткові виклики і підіймає питання про доцільність таких вимог.

Загалом, питання обов'язковості членства в національних асоціаціях адвокатів залишається актуальним і дискусійним, оскільки різні правові та культурні традиції ускладнюють створення єдиного підходу в межах європейського правового простору.

Список використаної літератури

1. DECIZIE nr. 321 din 14 septembrie 2004 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 48 alin. (1) teza ontbi și ale art. 57 alin. (1) și (4) din Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat. URL: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/57366>
2. DECIZIE nr. 806 din 9 noiembrie 2006 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 1 alin. (2), art. 3, art. 9 alin. (1) și (2), art. 28 alin. (1) și (2), art. 57 alin. (4) și art. 68 alin. (1) din Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat. URL: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/78802>
3. Identification: GEO-2006–1-001, 1/5/323, 30.11.2005, CITIZENS OF GEORGIA — GIORGI VACHARADZE, ARTHUR KAZAROV AND OTHERS V. PARLIAMENT OF GEORGIA. URL: [http://www.codices.coe.int/NXT/gateway.dll/CODICES/Full/EUR/GEO/ENG/GEO-2006–1-001?f=templates\\$fn=document-frameset.htm\\$3.0#0–0–0–30267](http://www.codices.coe.int/NXT/gateway.dll/CODICES/Full/EUR/GEO/ENG/GEO-2006–1-001?f=templates$fn=document-frameset.htm$3.0#0–0–0–30267), <https://constcourt.ge/ka/judicial-acts?legal=280>
4. HOTĂRÖREA CURȚII CONSTITUȚIONALE pentru controlul constituționalității Legii nr.1260-XV din 19 iulie 2002 «Cu privire la avocatură». URL: https://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/ro_2003_h_12.pdf
5. AND-2001–2-002. URL: <http://www.codices.coe.int/NXT/gateway.dll/CODICES/precis/eng/eur/and/and-2001–2-002>
6. ESP-1994–2-013. URL: <http://www.codices.coe.int/NXT/gateway.dll/CODICES/precis/eng/eur/esp/esp-1994–2-013>
7. ESP-1996–2-. URL: <http://www.codices.coe.int/NXT/gateway.dll/CODICES/precis/eng/eur/esp/esp-1996–2-019>

8. Identification: SLO-1998-S-006, U-I-290/96, 11.06.1998. URL: <http://www.codices.coe.int/NXT/gateway.dll/CODICES/Full/EUR/SLO/ENG/SLO-1998-S-006>
9. Постанова Конституційного Суду Литовської Республіки від 21.12.2000. URL: <https://lrkt.lt/data/public/uploads/2021/06/selected-official-constitutional-doctrine-19932020.pdf>
10. Identification: LIE-2004-3-003, StGH 2003/48, 29.11.2004. URL: [http://www.codices.coe.int/NXT/gateway.dll/CODICES/Full/EUR/LIE/GER/LIE-2004-3-003?f=templates\\$fn=document-frameset.htm\\$3.0#0-0-0-40761](http://www.codices.coe.int/NXT/gateway.dll/CODICES/Full/EUR/LIE/GER/LIE-2004-3-003?f=templates$fn=document-frameset.htm$3.0#0-0-0-40761)
11. Identification: SLO-1998-S-006, U-I-290/96, 11.06.1998. URL: <http://www.codices.coe.int/NXT/gateway.dll/CODICES/Full/EUR/SLO/ENG/SLO-1998-S-006>
12. Identification: GER-2017-2-015, 1 BvR 2222/12, 1 BvR 1106/13, 12.07.2017. URL: [http://www.codices.coe.int/NXT/gateway.dll/CODICES/Full/EUR/GER/GER/GER-2017-2-015?f=templates\\$fn=document-frameset.htm\\$3.0#0-0-0-31775](http://www.codices.coe.int/NXT/gateway.dll/CODICES/Full/EUR/GER/GER/GER-2017-2-015?f=templates$fn=document-frameset.htm$3.0#0-0-0-31775), https://www.bundesverfassungsgericht.de/Shared-Docs/Entscheidungen/DE/2017/07/rs20170712_1bvr222212.html
13. Identification: LTU-2020-3-010, KT166-A-N14/2020, 11.09.2020. URL: [http://www.codices.coe.int/NXT/gateway.dll/CODICES/Full/EUR/LTU/LTU/LTU-2020-3-010?f=templates\\$fn=document-frameset.htm\\$3.0#0-0-0-41005](http://www.codices.coe.int/NXT/gateway.dll/CODICES/Full/EUR/LTU/LTU/LTU-2020-3-010?f=templates$fn=document-frameset.htm$3.0#0-0-0-41005), <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/5f934532f46611eab72ddb4a109dalb5>

Джабурія О. О.

в. о. Голови Ради адвокатів Одеської області,
адвокат, доктор філософії

АДВОКАТУРА ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ЗА ПОКАЗНИКАМИ 2024 РОКУ

Адвокатура України в умовах воєнного стану продовжує виконання конституційної функції з надання професійної правничої допомоги. В Одеській області адвокати, попри всі труднощі, здійснюють свої професійні обов'язки щодня, незалежно від кількості повітряних тривог, ракетних атак, відсутності або наявності електропостачання. Незважаючи на існуючі для адвокатури виклики та ризики, Рада адвокатів Одеської області виконує покладені на неї повноваження, реалізуючи завдання адвокатського самоврядування, забезпечуючи захист прав адвокатів, відповідно до чинного законодавства.

Показники діяльності Ради адвокатів Одеської області під час війни обговорювались та аналізувались раніше, у тому числі й у наукових публікаціях. Так, Н. М. Бакаянова та О. З. Хотинська-Нор у своїй

спільній праці детально досліджували стан адвокатури Одеської області, результати адвокатській діяльності та діяльності органів адвокатського самоврядування в нашому регіоні протягом перших трьох місяців запровадження воєнного стану, зокрема, період з 24 лютого 2022 до 01 червня 2022 року [1]. Ці та інші дослідження особливостей стану адвокатури в воєнні часи є надзвичайно важливими. Водночас, варті уваги дослідників, на мій погляд, й нові дані, зокрема, за 2024 рік. Отже, вважаю за необхідне оприлюднити показники, які ілюструють діяльність Ради адвокатів Одеської області у нинішньому році.

Станом на 15 жовтня 2024 р. в Одеській області зареєстровані 5037 адвокатів (при загальній кількості адвокатів в Україні за даними Єдиного реєстру адвокатів України - 69 950 осіб), з яких 3900 здійснюють адвокатську діяльність, 1037 призупинили дію свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю.

Якщо аналізувати динаміку збільшення кількості адвокатів в Україні, починаючи з 2012 року, коли на момент створення Національної асоціації адвокатів України було понад 32 000 адвокатів, то слід констатувати певний спад у порівнянні з попередніми роками. Тим не менш, статистичні показники все одне вказують на поповнення адвокатури новими кадрами.

Так, якщо порівнювати дані Ради адвокатів Одеської області про кількість осіб, які пройшли стажування (а за період запровадження воєнного стану загальна кількість таких осіб складає 576), то за 2022 рік — це 189 осіб, 2023 рік — 208 осіб, 2024 рік (по 15 жовтня) — 179 осіб.

Кількість осіб, які отримали свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю в Раді адвокатів Одеської області: за 2022 рік складає 225 осіб, за 2023 рік — 241 особу, за 2024 рік (станом на 15 жовтня) — 224 особи. Загальна кількість виданих свідоцтв про право на заняття адвокатською діяльністю в Одеській області за період 2022—2024 роки, таким чином, — 690.

Звертаючись до показників діяльності Ради адвокатів Одеської області у напрямі підвищення кваліфікації адвокатів, слід зазначити, що заходи підвищення кваліфікації адвокатів проводились систематично, навіть у 2022 році - в якому, відповідно до Рішення Ради адвокатів України [2], отримання балів адвокатами було обов'язковим. Так, кількість проведених семінарів, навчальних годин та балів: за 2022 рік - 12 семінарів (6 з етики), 25 годин, 12 балів; за 2023 рік - 16 семінарів (4 з етики), 39 годин, 16 балів; за 2024 рік (по 15 жовтня) — 14 семінарів (4 з етики), 36 годин, 14 балів. Таким чином, всього 42 семінари, 100 годин (з них з етики — 14), 42 бали.

Воєнний стан в країні призвів до загострення проблем в соціальній сфері. Справжніми викликами для адвокатської спільноти ста-

ли втрата адвокатами житла та майна; вимушена евакуація адвокатів з окупованих територій та територій, на яких ведуться бойові дії; складне економічне становище адвокатів та інші проблеми, вирішенням яких обіймається Національна асоціація адвокатів України.

У зв'язку з цим, окремим напрямом активності Ради адвокатів Одеської області з перших днів запровадження воєнного стану став волонтерський рух, який об'єднав багатьох адвокатів регіону. Варто нагадати, що Адвокатський волонтерський центр було створено рішенням Ради адвокатів Одеської області від 01 березня 2022 року. У перші місяці війни він працював практично цілодобово, надаючи допомогу не лише адвокатам та членам їх сімей, які постраждали від війни, але й багатодітним родинам, батькам-одиначкам, особам з інвалідністю, внутрішньо переміщеним особам, родинам, сім'ям військовослужбовців. Варто згадати індивідуальні аптечки, які адвокати формували своїми руками, доставку питної води до м. Миколаєва для цивільних мешканців, попри обстріли та нестачу палива.

У 2023 році адвокатами Одеської області за підтримки Ради адвокатів Одеської області був створений та зареєстрований Благодійний фонд «Адвокатський волонтерський центр», основною метою діяльності якого є допомога ЗСУ, іншим військовим групуванням та особам, які постраждали від війни. Благодійний фонд й цього року активно працює, відповідно до статутних завдань.

2024 рік, нажаль, характеризується значним збільшенням порушень гарантій адвокатської діяльності, насамперед, з боку територіальних центрів комплектування (ТЦК) та соціальної підтримки (СП).

У сучасних умовах мобілізація є одним із основних елементів системи оборонних заходів держави, яка охоплює комплекс заходів, спрямованих на функціонування в умовах воєнного часу. На захист нашої держави, відстоюючи територіальну цілісність України, у складі Збройних Сил України та територіальної оборони стали понад 2000 адвокатів. Багато адвокатів віддали своє життя за незалежність України.

Конституцією України передбачено, що на інститут адвокатури покладається представництво в суді та захист від кримінального обвинувачення з метою надання професійної правничої допомоги в Україні. Виконуючи своє конституційне призначення, адвокатура здійснює захист прав і свобод людини й громадянина, в тому числі й під час мобілізації.

Водночас в Україні зростають не популярні мобілізаційні заходи, коли дії окремих представників ТЦК та СП, органів поліції фактично виходять за межі наданих повноважень, призводять до грубих порушень закону, неприпустимих порушень прав та свобод людини, що має негативні наслідки й для іміджу держави.

В Україні поширюється практика усунення посадовими особами ТЦК адвокатів від участі в наданні правничої допомоги мобілізованим громадянам, що призводить до порушення права людини на захист і правничу допомогу, відбувається порушення гарантій адвокатської діяльності.

На адресу регіональних рад адвокатів України надходять численні звернення адвокатів про порушення працівниками територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки професійних прав та гарантій адвокатської діяльності, втручання в професійну діяльність, насильство відносно захисників, незаконне позбавлення волі, відібрання особистих речей, в тому числі, які містять адвокатську таємницю, у зв'язку із здійсненням професійної адвокатської діяльності.

Так, наприклад, в травні 2024 року адвокат Одеської області отримав п'ять доручень від місцевого центру з надання безоплатної правничої допомоги та розпочав надання правничої допомоги відповідним особам, перебуваючи в місті Рені Одеської області. Перед початком слідчої дії, адвокату було повідомлено про те, що, у випадку неприпинення ним чинення активного захисту, він матиме проблеми з місцевим територіальним центром комплектування. В той же день до адвоката, у присутності численних свідків, що перебували в публічному місці, підійшли двоє співробітників місцевої поліції та декілька озброєних людей, чиї обличчя були приховані масками (балаклавами). Останні агресивно та цинічно схватили адвоката силоміць, витягнули із-за столу, та вивели із закладу в напрямку транспортного засобу, куди насильно помістили захисника, і в подальшому, так само насильно, доставили до місцевого ТЦК та СП.

Зазначений приклад порушення гарантій адвокатської діяльності є непоодиноким: вилучення мобільних телефонів, недопуск адвоката до клієнта у приміщення ТЦК, позбавлення адвоката волі під час надання правничої допомоги шляхом примусового доставлення до ТЦК, заборона виходу з приміщення ТЦК — сучасна реальність адвокатури в Україні.

Порушення прав адвокатів під час здійснення ними адвокатської діяльності неможливо виправдати воєнним станом. Систематичність таких порушень неминуче призведе до неможливості реалізації проголошеного Конституцією України обов'язку держави щодо утвердження принципу верховенства права [3].

В ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» закріплені норми, які встановлюють гарантії адвокатській діяльності, зокрема:

— забороняються будь-які втручання і перешкоди здійсненню адвокатської діяльності;

- забороняється проведення огляду, розголошення, витребування чи вилучення документів, пов'язаних із здійсненням адвокатської діяльності;
- забороняється втручання у приватне спілкування адвоката з клієнтом;
- забороняється втручання у правову позицію адвоката;
- орган або посадові особи, які затримали адвоката або застосували до нього запобіжний захід, зобов'язані негайно повідомити про це відповідну раду адвокатів регіону;
- забороняється притягати адвоката до відповідальності або погрожувати застосуванням відповідальності у зв'язку із здійсненням ним адвокатської діяльності.

Під час проведення обшуку чи огляду житла, іншого володіння адвоката, приміщень, де він здійснює адвокатську діяльність, має бути присутній представник ради адвокатів регіону [4].

Для вирішення питань, пов'язаних із захистом професійних прав адвокатів та забезпечення дотримання гарантій адвокатської діяльності, при Раді адвокатів Одеської області, так само як і при інших радах адвокатів регіонів, створено робочий орган — Комітет з захисту професійних прав адвокатів.

Основними завданнями зазначеного Комітету є забезпечення невідкладного та ефективного реагування на протиправні дії, спрямовані проти адвокатів, з боку будь-яких державних органів. Члени комітету готують проекти звернень, скарг Ради адвокатів Одеської області щодо порушень прав та гарантій адвокатів, приймають участь у слідчих діях відносно адвокатів Одеської області, готують проекти адміністративних матеріалів, у випадку відмови адвокатам у наданні інформації за адвокатськими запитами.

Рада адвокатів Одеської області завжди оперативно реагує на повідомлення правоохоронних органів про проведення обшуку у приміщенні адвоката або затримання адвоката, незважаючи на те, що такі повідомлення зазвичай надходять або пізно ввечері в день, що передує обшуку, або рано вранці в день обшуку. У 2024 році представники ради адвокатів Одеської області приймали участь у більш, ніж 50-ти обшуках адвокатів. Порівняно із аналогічним періодом минулого року, кількість обшуків у адвокатів збільшилась у два рази.

У 2024 році також збільшилась кількість звернень адвокатів щодо необґрунтованої відмови у наданні інформації за адвокатськими запитами. Зокрема, Радою адвокатів Одеської області за вісім місяців 2024 року опрацьовано понад 60 звернень адвокатів, більшість з яких стосується ігнорування адвокатських запитів саме підрозділами ТЦК.

Водночас діюче законодавство забороняє накладати адміністративні стягнення у вигляді штрафів на військовослужбовців. Військо-

вослужбовці можуть нести виключно дисциплінарну відповідальність. У зв'язку з цим, Рада адвокатів Одеської області звертається із скаргами на бездіяльність посадових осіб ТЦК та вимагає проведення службових розслідувань. У 2024 році Рада адвокатів Одеської області почала отримувати позитивні результати у цьому напрямі, а саме, окремі посадовці, винні у ненаданні інформації адвокатам, були притягнуті до дисциплінарної відповідальності. Але, на жаль, на даний час це поодинокі випадки.

Незважаючи на складну ситуацію в сфері дотримання прав адвокатів, Рада адвокатів Одеської області продовжує наполегливо відстоювати гарантії адвокатської діяльності шляхом створення оперативних груп серед активних адвокатів, удосконалення практики захисту прав адвокатів, звернення до правоохоронних та судових органів, у випадках будь-якого порушення прав адвокатів, проведення колективних зустрічей з керівництвом підрозділів територіальних центрів комплектування та правоохоронних органів. Об'єднання зусиль адвокатів у напрямі захисту професійних прав є важливою умовою подолання труднощів сьогодення. Адвокатура була і залишається міцною силою у запобіганні свавілля та беззаконня.

Показники діяльності Ради адвокатів Одеської області не обмежуються наведеними даними, які на січень 2025 року підлягають уточненню, у тому числі завдяки звітам комітетів Ради адвокатів Одеської області, яких налічується понад 20, комісії з оцінювання якості, повноти та своєчасності надання безоплатної правничої допомоги.

Слід погодитись з тим, що «забезпечення діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в умовах воєнного стану є комплексом взаємопов'язаних заходів, які спрямовані на створення належних умов здійснення адвокатської діяльності та розв'язання найважливіших проблем виконання адвокатурою конституційної функції з надання професійної правничої допомоги під час дії правового режиму воєнного стану» [5, с. 183].

У зв'язку з цим, варто наголосити також на значенні взаємодії Ради адвокатів Одеської області з Кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури Одеської області, Радою адвокатів України, іншими органами адвокатського самоврядування задля забезпечення виконання адвокатурою України покладених на неї завдань.

Список використаної літератури

1. O Khotynska-Nor, N Bakaianova, 'Transformation of Bar in Wartime in Ukraine: on the Way to Sustainable Development of Justice (On the Example of Odesa Region)' 2022 3(15) *Access to Justice in Eastern Europe* 146–154. DOI: <https://doi.org/10.33327/AJEE-18–5.2-n000322> (Scopus)

2. Про призупинення дії пунктів 19, 20 Порядку підвищення кваліфікації адвокатів України на період дії воєнного стану в Україні: Рішення Ради адвокатів України № 30 від 16.03.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0030871-22>
3. Конституція України від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України № 5076 від 05.07.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
5. Бакаянова Н. М. Забезпечення діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в умовах воєнного стану. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття: зб. мат. Міжн. науково-практ. конф., Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 17 червня 2022 р.* Т. 2. С. 180–183.

Вільчик Т. Б.

доктор юридичних наук, професор,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
кафедра цивільної юстиції та адвокатури

РОЛЬ АДВОКАТСЬКИХ КОРПОРАЦІЙ У ПРОТИСТОЯННІ АВТОРИТАРНИМ РЕЖИМАМ, ЗМІЦНЕННІ ДЕМОКРАТІЇ ТА ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

Останні роки характеризуються сильною поляризацією і глобальною хвилею занепаду демократії та автократизації, які становлять серйозну небезпеку для прав людини. Спостерігається значне збільшення кількості людей, які живуть в автократичних режимах. Згідно зі звітом V-Dem за 2023 рік, частка світового населення, що проживає в автократіях, збільшилася до 72 %. Це різке зростання порівняно з 48 % десять років тому. Причинами такого зростання називаються посилення автократизації в країнах, таких як росія, Індія та Бразилія, де влада підтримує демократичні інститути, свободу ЗМІ та громадянське суспільство¹. Цей процес підкреслює глобальну кризу демократії та зростання авторитарних тенденцій, становлячи загрозу для прав людини в усьому світі.

Генеральний секретар Ради Європи, виступаючи на відкритті четвертого саміту глав держав і урядів Ради Європи, закликала лідерів Європи вжити термінових заходів, щоб повернути назад процес занепаду демократії. Вона підкреслила, що агресія росії проти України є крайнім прикладом відступу від демократії [1].

¹ V-Dem report 2021: Global wave of autocratization accelerates. <https://www.democracy-withoutborders.org/16165/v-dem-report-2021-global-wave-of-autocratization-accelerates/>

Війна загрожує верховенству права не тільки в Україні, але у Європі та всьому світі [2]. Якщо не реагувати на такі порушення, права людини поступово втрачатимуть свою актуальність. Забезпечення та захист прав і свобод людини в умовах війни є надскладним завданням, оскільки на перший план виходить право сили. Найбільш ефективним засобом стримування свавілля останнього є верховенство права, основою якого є сила права, що гарантує повагу до людської гідності за будь-яких обставин [3].

Адвокатські корпорації історично мали ключове значення у захисті прав людини і підтримці верховенства права, особливо в умовах авторитарних режимів. Але вони можуть відігравати важливу роль як у підтримці авторитарних програм та процесів, так і в протидії їм. Деякі адвокати сприяють інституціоналізації автократії, тоді як деякі більше з них долучаються до опору процесам автократизації. Адвокати, які підтримують авторитаризм, послаблюють правові механізми захисту демократії та прав людини, сприяють зміцненню влади й необмеженому правлінню. Водночас є адвокати, що стримують автократизацію, оскаржуючи антидемократичні закони, захищаючи продемократичних активістів, переслідуючи порушення прав людини, розробляючи продемократичне законодавство та вдаючись до інших форм опору.

Науковці у всьому світі досліджують правозахисні інститути, зокрема роль адвокатури в процесах демократизації та опорі автократії. Девід Вілкінс (*David B. Wilkins, Harvard Law School*) у своїй праці «*Lawyers as Professionals and as Citizens*» аналізує роль адвокатів у сучасному світі, де вони мають одночасно виконувати функції експертів, радників і лідерів. Він підкреслює, що адвокати зобов'язані діяти не лише в інтересах своїх клієнтів, але й на благо суспільства, підтримуючи правову систему та демократичні цінності [4]. Луїджі Ферраолі (*Luigi Ferrajoli*) у своїй роботі «Роль адвокатів у зміцненні демократії та верховенства права» зазначає, що адвокатура стає «останньою лінією оборони» для тих, чий права були порушені [5].

Навіть у репресивних режимах адвокати можуть сприяти підтримці та захисту правових норм, які згодом можуть стати основою для демократизації. Адвокати часто представляють інтереси громадських активістів, чий права були порушені автократичними або репресивними режимами. Вони виступають у суді на захист людей, обвинувачених у політично мотивованих справах, борються проти незаконного переслідування та активно використовують правові механізми для оскарження недемократичних законів. Наведені нижче приклади з практики адвокатів в умовах авторитарних режимів підтверджують цю думку.

Так, адвокати стали ключовими гравцями в переході Іспанії від авторитарного режиму до демократії. У період після диктатури Фран-

сиско Франко (з 1975 року), іспанські адвокати зіграли вирішальну роль у судовому захисті активістів, які зазнавали переслідувань за їхню політичну активність. Вони не тільки захищали активістів у судах, а й брали активну участь у процесі розробки нових демократичних законів. [6].

У Чилі після повалення диктатури Аугусто Піночета адвокати відігравали провідну роль у відновленні верховенства права та притягненні до відповідальності військових за порушення прав людини. Вони активно представляли інтереси жертв тортур, незаконних арештів і «зникнень», допомагаючи створити прецеденти для судового переслідування колишніх представників режиму Піночета. Адвокати не тільки представляли інтереси жертв, а й працювали над створенням прецедентів, що дозволили притягнути до відповідальності військових та інших винних осіб, незважаючи на амністію, оголошену 1978 року. Процеси тривали впродовж десятиліть, і адвокати, які представляли потерпілих, домоглися значних успіхів у судах, що зробило можливим притягнення до відповідальності багатьох винних осіб [7].

У 1990-х роках італійські адвокати активно боролися з організованою злочинністю, захищаючи права жертв мафії та беручи участь у судових процесах проти відомих мафіозних кланів. Вони відігравали ключову роль у судових процесах проти мафії, ризикуючи своїми життями, оскільки мафіозні структури відповідали на судові процеси вбивствами і терактами. Багатьом адвокатам і суддям надавали цілодобову охорону, щоб захистити їх від нападів. У цей період адвокати і правозахисники відігравали важливу роль у судових процесах, захищаючи права жертв мафіозних структур і просуюючи правосуддя [8].

У період переходу Південної Кореї від військової диктатури до демократії, адвокати активно захищали права робітників, студентів та інших громадян, які зазнавали репресій за протести проти режиму. Їхні зусилля допомогли не тільки захистити права активістів, а й прискорити процес демократичних реформ [9].

Приклади з таких країн, як Гонконг та Угорщина, показують, що адвокати можуть відігравати важливу роль у боротьбі з авторитаризмом. У Гонконзі адвокати зробили значний внесок у захист демократичних свобод, попри посилення законодавчих обмежень [10]. В Угорщині активісти наголошують, що демократію можна зруйнувати навіть через легітимні правові процеси, якщо адвокати не захищатимуть її основ [11]. Віктор Орбан протягом останніх років використовував свої повноваження для зміни законодавства та конституції на користь своєї партії «Фідес», що призвело до ослаблення незалежних інституцій, таких як Конституційний суд. Також Орбан розширив свої надзвичайні повноваження, що значно послабило демократичні принципи в країні, особливо під час пандемії COVID-19.

Наведені приклади демонструють, що:

1. Адвокати можуть виступати агентами змін у суспільствах, які борються з авторитаризмом і прагнуть зміцнення правових та демократичних інституцій.

2. Навіть легітимні правові процеси можуть підривати демократію, якщо адвокати та інші правозахисники не будуть активно її захищати.

3. Роль адвокатських організацій полягає не лише у впровадженні соціальних змін, але й у закріпленні їхніх результатів.

Щодо останнього висновку, то показовим у цьому контексті є приклад Тунісу. Національна адвокатська асоціація Тунісу (Tunisian Bar Association, далі — ТВА) не брала активної участі в революції 2010 року. Проте завдяки значній залученості адвокатів до революційних подій, асоціація набула політичної ваги, адже в очах населення ТВА представляла інтереси борців проти диктатури. Асоціація почала позиціонувати себе як «сторож громадянських прав і свобод, незалежний від держави» [12], а також виступила третейським суддею у вирішенні політичних конфліктів.

Хоча наукова література з автократичного легалізму¹ висвітлює право як важливий інструмент авторитарної політики, вона здебільшого ігнорує ключових дійових осіб, які цим інструментом користуються, а саме — адвокатів. Для розуміння їхньої ролі у процесах автократизації слід відійти від традиційного сприйняття адвокатів виключно як захисників демократії й поставити собі запитання: чому і як деякі адвокати стають учасниками побудови автократії [13].

Відомо чимало випадків, коли адвокати в авторитарних країнах відіграють ключову роль у репресіях проти опозиційних лідерів і активістів. Використовуючи судову систему, авторитарні режими легітимізують арешти, заборони на політичну діяльність та інші форми придушення. Наприклад, у Туреччині судові процеси проти опозиції стали інструментом для зміцнення влади Ердогана, а в росії переслідування активістів через правові механізми перетворилося на звичну практику в політичній системі. Президент Реджеп Ердоган активно використовує юридичні механізми для усунення політичних опонентів і консолідації своєї влади. Судові справи, як-от проти опозиціонера Фетхуллага Гюлена, демонструють, як адвокати та суди

¹ Авторитарний легалізм — це концепція, що описує політичні режими, які використовують правову систему для легітимації авторитарних практик і контролю. У таких системах право і законодавство служать інструментами для підтримки влади, при цьому демонструючи видимість легальності та легітимності дій уряду. Це може включати маніпуляцію законами, проведення виборів, які не відповідають демократичним стандартам, або прийняття законодавства, яке обмежує політичні права і свободи громадян, при цьому формально залишаючи правову структуру в дії. (Див.: Levitsky, S. & Ziblatt, D. (2018). *The Resurgence of the Latin American Left*.).

можуть бути задіяні для репресій і контролю над політичними опонентами [14].

Авторитарні країни активно використовують міжнародне право як інструмент для підтримання своєї влади та придушення міжнародної критики. У таких режимах, як у Білорусі та Китаї, адвокати діють у межах офіційної політики, спрямованої на зміцнення режиму. Це включає захист суверенітету, контроль над правовими процесами та використання міжнародного права для захисту державних інтересів від зовнішнього втручання. Таким чином, міжнародні юридичні інституції стають ареною боротьби за легітимізацію авторитаризму [15].

Проведений аналіз показав, що в різних країнах адвокатські корпорації демонструють широкий спектр ставлення до влади — від повної лояльності до прямої опозиції. Реакція влади на активність адвокатів також варіюється: від ігнорування їхніх вимог до суттєвих поступок, включаючи зміни політичного режиму. Вибір адвокатськими спільнотами тієї чи іншої форми колективних дій залежить насамперед від позиції еліти адвокатської корпорації та здатності широких мас адвокатів впливати на цю еліту.

Можливості адвокатської корпорації в тій чи іншій країні безпосередньо залежать від рівня розвитку самого професійного співтовариства, наявності сильних адвокатських асоціацій, рівня незалежності адвокатів від правоохоронних органів і влади, а також попиту на послуги адвокатів з боку населення та бізнесу. Крім того, вплив адвокатської спільноти безсумнівно пов'язаний зі ступенем її «професіоналізації» (у термінах *Еббота (Abbott, 2014)* [16]), що виражається в автономії, компетенції, етиці, розвитку професійної комунікації, відповідальності та усвідомленні завдань, які стоять перед адвокатурою, та готовності їх реалізувати.

Таким чином, роль адвокатури у протистоянні авторитаризму і зміцненні демократії полягає в тому, що адвокати часто стають ключовими захисниками прав людини та верховенства права, що є важливим для стримування авторитаризму. В умовах авторитаризму судова система може використовуватися в інтересах правлячих еліт, проте адвокати та юридичні організації часто виступають на передовій, захищаючи політичні свободи та громадянські права, навіть попри загрози репресій. Більше того, у репресивних режимах адвокати можуть робити внесок у підтримку та захист правових норм, які з часом можуть стати основою для демократизації.

Список використаної літератури

1. Time for urgent action to stop democratic backsliding, Secretary General tells Summit (2023). URL: <https://www.coe.int/en/web/portal/-/time-for-urgent-action-to-stop-democratic-backslide-secretary-general-tells-summit>

2. Lyal S. Sunga. Чи вб'є війна Росії верховенство права в Україні та Європі? URL: <https://verfassungsblog.de/>
3. Стаднік І. В. Верховенство права в умовах воєнного стану. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 9. С. 69–73.
4. Ben W. Heineman, Jr. William F. Lee David B. Wilkins. Lawyers as Professionals and as Citizens. URL: <https://clp.law.harvard.edu/knowledge-hub/reports/lawyers-as-professionals-and-as-citizens/>
5. Luigi Ferrajoli. Il ruolo degli avvocati nel rafforzamento della democrazia e dello stato di diritto. URL: <https://www.questionegiustizia.it/autore/luigi-ferrajoli>
6. Guillermo Altares. The night Spain's transition to democracy nearly derailed (New book explores the 1977 Atocha massacre of five labor lawyers in Madrid). URL: https://english.elpais.com/elpais/2016/02/03/inenglish/1454496288_346509.html
7. Cath Collins (2009). Human Rights Trials in Chile during and after the 'Pinochet Years'. URL: <https://academic.oup.com/ijtj/article-abstract/4/1/67/2356953?login=false>
8. In memory of Falcone and Borsellino: the maxi anti-Mafia trial, a legal monument that is still topical today (2017). URL: <https://www.fondazionepirelli.org/en/corporate-culture/blog/in-memory-of-falcone-and-borsellino-the-maxi-anti-mafia-trial-a-legal-monument-that-is-still-topical-today/>
9. Patricia Goedde (2021). Public Interest Lawyering in South Korea. Trends in Institutional Development. URL: <https://www.cambridge.org/core/books/abs/rights-claiming-in-south-korea/public-interest-lawyering-in-south-korea/0FD0F43666EBD5167B7F16B45841F895>
10. Chen Zifei (2024). China extends crackdown on rights lawyers to Hong Kong. URL: <https://www.rfa.org/english/news/china/human-rights-lawyers-july-9-07082024165434.html>
11. Felix Schlagwein (2020). 'Hungary is no longer a democracy'. URL: <https://www.dw.com/en/hungary-is-no-longer-a-democracy-says-hungarian-legal-scholar/a-53442394>
12. Eric Gobe, Lena Salaymeh (2018). «Tunisia's 'Revolutionary' Lawyers: From Professional Autonomy to Political Mobilization». Law & Social Inquiry, 41(2), pages 311–345. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/law-and-social-inquiry/article/abs/tunisias-revolutionary-lawyers-from-professional-autonomy-to-political-mobilization/6CC32A55FED8FC-174CA905F83F388416>
13. Scott Cummings (2024). Lawyers in Backsliding Democracy. California Law Review. Volume 112. April 2024.
14. Tom Ginsburg (2020). How Authoritarians Use International Law. <https://www.journalofdemocracy.org/articles/how-authoritarians-use-international-law/>
15. Tom Ginsburg (2020). Authoritarian International Law? URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/american-journal-of-international-law/article/authoritarian-international-law/FEE3604900EE3EF547B5A87BEA265571>
16. Abbott A. (2014). The System of Professions: An Essay on the Division of Expert. Labor. Chicago, Chicago University Press.

Москвич Л. М.

доктор юридичних наук, професор
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
заслужений юрист України

ПРАВО АДВОКАТІВ НА СВОБОДУ АСОЦІАЦІЙ

Для адвокатів в Україні однією з передумов для здійснення професійної діяльності є вимога обов'язковості членства в Національній асоціації адвокатів України (НААУ). Внутрішніми документами НААУ детально регламентуються порядок вступу, членства (зокрема, конкретні фінансові вимоги, які адвокати повинні виконувати для підтримки членства в асоціації) та виходу з асоціації (включно з підставами примусового виключення та процедурами оскарження рішення), а також процедури дисциплінарної відповідальності адвокатів. У теоретичній та практичній площині періодично піднімається питання чи не порушує такі умови право адвокатів на свободу асоціацій. У цій публікації ми вирішили проаналізувати підходи, які вже є усталеними в міжнародній судовій практиці.

Зокрема, Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) розглядав кілька справ, пов'язаних із правами адвокатів та адвокатських асоціацій, що стосуються питань свободи асоціації (стаття 11 ЄКПЛ). Предметом розгляду таких справ ставали конфлікти між правом адвокатів на участь у професійних об'єднаннях і можливостями самих асоціацій регулювати свої внутрішні правила, зокрема, виключення адвокатів з асоціацій. В таких справах Суд підкреслив, що важливо дотримуватися прав адвокатів і забезпечувати їм можливість для ефективного захисту в професійних справах, зокрема, адвокати мають право на справедливую процедуру розгляду питання про його виключення з асоціації через порушення норм професійної етики та стандартів професії (зокрема, захищати себе, знайомитись з матеріалами справи і т.п.), а у випадку все ж прийняття рішення про виключення — він не може бути позбавлений права звернутися за захистом до суду і оскаржити рішення влади асоціації. Тобто Суд підкреслює важливість дотримання принципів справедливого судочинства навіть у справах, що стосуються професійної етики. Українське законодавство в повній мірі відповідає стандартам європейської судової практики, оскільки згідно з національним правом, рішення про виключення може бути ухвалене лише на підставі порушення норм професійної етики або інших серйозних правопорушень, а сама процедура передбачає можливість захисту адвокатом своїх інтересів щодо збереження членства, крім того, передбачено право адвоката оскаржити рішення НААУ

в суді¹. Захист права на свободу асоціацій адвоката в Україні відповідає принципам справедливого судочинства: адвокату надається можливість висловити свою позицію, отримати інформацію про причини виключення та оскаржити рішення.

Інший важливий аспект — межі саморегулювання владою адвокатської асоціації своєї діяльності, зокрема і щодо розміру членських внесків на потреби забезпечення діяльності асоціації. Загалом ЄСПЛ підтримує тезу про важливість саморегулювання адвокатських асоціацій. Зокрема, Суд визнає, що адвокатські асоціації мають право самостійно визначати свої внутрішні правила, включно з вимогами до членства та порядком припинення членства, оскільки це є важливим для забезпечення професійної етики та стандартів діяльності адвокатури. Разом з тим, Суд наголошує на необхідності дотримання правових стандартів і гарантій для забезпечення справедливості, навіть у рівності і недискримінації в питанні до професійної діяльності адвоката на підставі фінансових можливостей. Суд підкреслив, що вимоги, включно з членськими внесками, мають бути пропорційними та не створювати надмірних перешкод для адвокатів, які бажають вступити до асоціації або залишатися в ній. Надмірні фінансові вимоги можуть обмежувати доступ адвокатів до професії, що порушує їхні права на свободу асоціацій. Суд може визнати, що такі вимоги є дискримінаційними, якщо вони несправедливо обмежують можливість адвокатів здійснювати свою професійну діяльність. Суд звернув увагу на необхідність дотримання принципів рівності та недискримінації у вимогах до членів асоціації (див. справу *Sidiropoulos and Others v. Greece* (1998)). Це означає, що всі адвокати (і молоді, і досвідчені) повинні мати рівні можливості для участі в професійних об'єднаннях. Отже, загалом ЄСПЛ визнає важливість підтримання стандартів належної професійної діяльності для членів адвокатських асоціацій, але також наголошує, що ці вимоги не повинні бути надмірними та повинні забезпечувати доступність професії для всіх адвокатів.

Ще одним цікавим питанням є оцінка співвідношення права адвоката на свободу асоціації із законодавчою вимогою обов'язкового членства саме в конкретній асоціації — зокрема, в НААУ. Згідно з міжнародною судовою практикою, обов'язкове членство визнається обґрунтованим, якщо воно виправдовується необхідністю регулювання професії, захисту суспільних інтересів та дотриманням пропорційності в обмеженні прав адвокатів на свободу асоціації. Зокрема,

¹ Див. Єдиний державний реєстр судових рішень: Справа № 2а-2626/11/2670 (2011), у якій суд підтвердив право адвоката на оскарження рішення про виключення, наголошуючи на необхідності дотримання процесуальних норм; Справа № 826/8685/15(2016) — суд вказує на важливість надання адвокату можливості захистити свої інтереси перед ухваленням рішення про виключення.

Суд ЄС (СЄС) та ЄСПЛ виробили певні критерії, які враховують баланс між правами на свободу асоціації та необхідністю регулювання адвокатської професії. Так, СЄС у справі *Wouters and Others v. Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten (C-309/99)* ухвалив, що вимога обов'язкового членства в адвокатській асоціації може бути законною, якщо вона слугує суспільним інтересам, таким як підтримання професійних стандартів, захисту прав клієнтів і забезпечення незалежності адвокатів. Суд визнав, що хоча такі заходи обмежують свободу асоціації, вони можуть бути виправдані, якщо вони пропорційні цілям регулювання адвокатської професії. ЄСПЛ також розглядав подібні питання, зокрема, у справі *Lecompte, VanLeuven and De Meyere v. Belgium (No. 6878/75, 7238/75)* Суд підтвердив, що обов'язкове членство в професійних асоціаціях може бути законним, якщо воно має легітимну мету і відповідає принципу пропорційності. Пропорційність обмеження прав адвокатів з боку адвокатських асоціацій, на думку поважних Судів, полягає в необхідності знайти баланс між дотриманням суспільних інтересів і захистом прав адвокатів, а пропорційність полягає в необхідності обмеження прав адвокатів у мінімально необхідному обсязі для досягнення законних цілей, як-от захист інтересів клієнтів або підтримання високих стандартів професії, при цьому не створюючи надмірних бар'єрів для вільної діяльності адвокатів.

Питання про те, чи порушує вимога про вступ до єдиної асоціації адвокатів принципи монополії, також було розглянуто в практиці ЄСПЛ. Зокрема, у згаданій вже справі *Sidiropoulos and Others v. Greece (1998)* порушувалося питання монополії та вимоги членства в єдиній асоціації, в якій Суд звернув увагу на те, що вимога бути членом єдиної асоціації може обмежувати доступ до професії та створювати монопольні умови, а отже і створювати перешкоди для конкуренції. Однак, разом із тим, Суд погодився, що якщо законодавство вимагає, щоб усі адвокати належали до єдиної асоціації, це може бути визнано допустимим, якщо воно виправдане глобальними цілями — підтримання єдиних професійних стандартів адвокатської діяльності та правової визначеності щодо належних умов адвокатської практики. Іншими словами єдина асоціація адвокатів може бути важливою для підтримання високих професійних стандартів та етики серед адвокатів, а також стандарту рівності в доступі до професійної діяльності та єдності правових засад її регулювання.

Список використаної літератури

1. Case of Sidiropoulos and others v. Greece (57/1997/841/1047). URL: <https://www.lawpluralism.unimib.it/en/oggetti/200-sidiropoulos-and-others-v-greece-no-26695-95-e-ct-hr-chamber-10-july-1998>

2. Wouters and others v. Algemene Raad Van De Nederlandse Orde Van Advocaten (C-309/99). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:61999CJ0309_SUM
3. Case of le Compte, Van Leuven and De Meyere V. Belgium (Application no. 6878/75; 7238/75). URL: [https://hudoc.echr.coe.int /eng#{%22item id%22:\[%22001–57522%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int /eng#{%22item id%22:[%22001–57522%22]})

Карповець А. В.

аспірантка першого року навчання кафедри юстиції
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

**СКЛИКАННЯ З'ЇЗДУ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ: РИЗИКИ ТА ВИКЛИКИ**

З'їзд адвокатів України — це один з ключових елементів організації адвокатури в Україні, що відіграє важливу роль у функціонуванні системи правової допомоги та захисту прав громадян, виступає вищим представницьким органом адвокатури, об'єднуючи адвокатську спільноту на національному рівні [1]. З'їзд адвокатів України функціонує відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», який регулює статус, повноваження та діяльність З'їзду, а також основні аспекти роботи адвокатури, визначаючи права та обов'язки адвокатів, організацію їхньої діяльності, механізми контролю та самоврядування.

З'їзд адвокатів України ухвалює ключові рішення щодо організації та діяльності адвокатури в цілому; є колективним представницьким органом, який збирається регулярно і ухвалює рішення, що мають обов'язковий характер для всіх адвокатів України [2].

Слід виділити низку важливих повноважень, які визначають його статус та вплив на систему адвокатури, зокрема:

1) затвердження ключових нормативних документів, а саме: статутів, положень та інших документів, що регулюють діяльність адвокатури, включаючи Правила адвокатської етики (та зміни до них);

2) ухвалення рішень щодо розвитку адвокатури шляхом обговорення стратегічних напрямків розвитку адвокатури, впровадження нових підходів до організації правової допомоги, професійного розвитку адвокатів, а також вдосконалення адвокатського самоврядування;

3) затвердження кошторису Ради адвокатів України, Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, що є важливим для забезпечення ефективного фінансування діяльності адвокатури [1].

Як вищий орган адвокатського самоврядування, З'їзд адвокатів відіграє важливу роль у функціонуванні адвокатури. Він забезпечує можливість колективного ухвалення рішень, контролю за роботою органів адвокатського самоврядування, впливає на процес законотворення. Рішення З'їзду є інструментом захисту прав адвокатів і гарантують збереження незалежності адвокатури від органів державної влади, що є однією із основних умов правової допомоги у демократичному суспільстві. Завдяки своєму статусу та повноваженням, З'їзд адвокатів України є ключовим для розвитку адвокатури, захисту прав адвокатів і зміцнення правопорядку в країні.

Повномасштабне вторгнення РФ у лютому 2022 року, актуалізувало численні виклики для всіх сфер життя, включаючи адвокатуру та систему адвокатського самоврядування. Одним з ключових питань, що постали в умовах воєнного стану, є проблема організації З'їзду адвокатів України та забезпечення безперервності (континуїтету) повноважень органів адвокатського самоврядування. Воєнний стан і активні бойові дії значно ускладнили нормальне функціонування багатьох інституцій, зокрема адвокатського самоврядування. Основні проблеми, пов'язані з організацією З'їзду адвокатів у цей період, включають:

1) бойові дії й загроза обстрілів ускладнюють проведення фізичних зібрань адвокатів на регіональному та національному рівні, що потребує комплексних рішень в питаннях забезпечення безпеки учасників;

2) значна кількість адвокатів приєдналась до Збройних Сил України або інших воєнізованих формувань, що зменшує кількість тих, хто може брати участь у З'їзді;

3) через бойові дії багато адвокатів були змушені змінити місце проживання, що ускладнює координацію їхньої участі в З'їзді та представництво регіональних адвокатських організацій;

4) воєнний стан створює ситуацію, коли закріплені законом строки проведення зібрань можуть бути порушені, що ставить під питання легітимність продовження повноважень органів адвокатського самоврядування у цей період.

Для забезпечення стабільності функціонування адвокатури та уникнення правового вакууму, органи адвокатського самоврядування, зокрема Рада адвокатів України (РАУ), Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури (ВКДКА), можуть продовжувати виконувати свої повноваження до моменту проведення наступного З'їзду. Хоча Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не містить спеціальних положень для таких надзвичайних обставин як воєнний стан, продовження повноважень є очевидним, в контексті загальних принципів правової визначеності та неперервності влади (самоврядування).

Технологічний розвиток дозволяє розглянути можливість дистанційних або онлайн-засідань для забезпечення безперервної роботи органів адвокатського самоврядування, як це вже практикується в багатьох країнах під час криз, зокрема пандемії COVID-19. Для реалізації цього формату в Україні необхідне відповідне правове та технічне забезпечення. Крім того, необхідні зміни до законодавства, які б чітко регулювали процедури продовження повноважень під час надзвичайних ситуацій, зокрема, положення про автоматичне продовження повноважень органів адвокатського самоврядування на час дії воєнного стану.

Правовою основою введення воєнного стану є Конституція України, Закон України «Про правовий режим воєнного стану» та указ Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України [3]. Попри виклики, спричинені воєнним станом, адвокатура в Україні продовжує виконувати свої ключові функції, забезпечуючи правову допомогу та захист прав громадян.

Невиконання обов'язку щодо скликання З'їзду адвокатів України у визначені законодавством строки може мати низку правових наслідків, які впливають як на функціонування адвокатури, так і на правовий порядок у державі. Зокрема:

- це впливатиме на організацію роботи адвокатури, на призначення керівників і членів дисциплінарних комісій або рад адвокатів, що може ускладнити виконання їхніх повноважень;

- якщо органи адвокатури не можуть належним чином функціонувати через несвоєчасне проведення З'їзду, існує ризик втручання зі сторони державних органів у діяльність адвокатури, що може поставити під загрозу незалежність адвокатської діяльності;

- відсутність скликань З'їзду може призвести до порушень у функціонуванні дисциплінарної системи, що створює труднощі в контролі за дотриманням адвокатами етичних стандартів. Та з іншого боку, невчасне його проведення може порушити права адвокатів на участь у виборах, ухваленні рішень та контролі за органами самоврядування.

У цілому, несвоєчасне проведення (або відтермінування) З'їзду адвокатів України тягне за собою значні правові наслідки, що впливають на легітимність адвокатури, її незалежність і здатність виконувати свої функції належним чином. Для уникнення цих наслідків важливо знайти правові механізми, які дозволять забезпечити безперервність роботи органів адвокатського самоврядування в надзвичайних умовах, передбачивши такі механізми в законі.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Решота В. В. Організація адвокатського самоврядування в Україні. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2013. Вип. 11. С. 266–270.
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України 12.05.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

Науковий керівник: доцент кафедри юстиції Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат юридичних наук *Легких Кирило Вікторович*

Безчеснюк М. І.

студент 2-го курсу факультету
адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ ОРГАНІВ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ПІДВИЩЕННІ КВАЛІФІКАЦІЙ АДВОКАТІВ

Утвердження та забезпечення основоположних прав і свобод людини є пріоритетом діяльності не лише всіх гілок державної влади в Україні, але й інших інститутів правової держави, серед яких адвокатура сьогодні займає провідне місце. Діяльність адвоката завжди вимагала від нього критичного та подекуди креативного мислення, високої професійної майстерності та бажання постійно підвищувати свій кваліфікаційний рівень.

З початком повномасштабного вторгнення в Україну на адвокатів лягла велика відповідальність, адже вони перші зіткнулися із питаннями, що не були актуальні раніше. Сюди можна віднести і появу нових категорій справ проти миру, безпеки та людства, питання допомоги особам, чиє житло постраждало внаслідок воєнних дій, відновлення документів, оплати податків тощо. В даному контексті досить вдалою є думка В. Гвоздія, який зауважує, що «наразі адвокати ведуть різноманітні категорії справ, що пов'язані із війною, і для них завжди є викликом бути першим в тій ситуації, з якою до цього ніхто раніше не стикався» [1]. Поява нових категорій справ та численні, швидкі зміни до вітчизняного законодавства з метою адаптації до соціально-політичного та економічного становища в суспільстві, змушують адвокатів постійно підвищувати свою кваліфікацію задля надання професійної правничої допомоги своїм клієнтам [2,

с. 563]. Відповідно, навіть у складних умовах війни на адвокатів покладається особиста відповідальність удосконалювати свої навички, підвищувати свій кваліфікаційний рівень, чим підвищують престиж професії адвоката.

Слід зауважити, що питання функціонування органів адвокатського самоврядування та підвищення адвокатами своєї кваліфікації та професійної майстерності неодноразово ставали предметом наукових й практичних дискусій. Так, зазначені питання були висвітлені у наукових працях наступних таких вчених та практиків як: Н. Бакаянова, А. Бірюкова, Т. Вільчик, В. Заборовський, С. Іваницький, Д. Фіолевський та інші. Незважаючи на численні наукові праці, присвячені вище вказаним питанням, наразі деякі залишаються дискусійними та суперечними, що потребує свого подальшого наукового опрацювання.

Вагому роль у підвищенні кваліфікації адвокатами в Україні відіграють органи адвокатського самоврядування, які сьогодні мають досить розгалужену систему адвокатського управління та функціонування.

Першочерговим зазначимо, що обов'язок адвоката підвищувати свій професійний рівень встановлений у ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року № 5076-VI [3], також вимога підвищувати свою кваліфікацію логічно впливає із положень ст. 11 «Компетентність та добросовісність» Правил адвокатської етики [4]. Базовим нормативно-правовим документом, що регулює питання підвищення адвокатом своєї кваліфікації є Порядок підвищення кваліфікації адвокатів України, що затверджений Рішенням Національної асоціації адвокатів України та Радою адвокатів України (далі — НААУ) [6].

Важливою новелою є рішення Ради адвокатів України від 20 вересня 2024 року № 53 «Щодо підвищення професійного рівня та кваліфікації адвокатами в яких зупинена діяльність на підставі ч.1 ст. 31 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», зокрема було доповнено п. 16 Порядку підвищення кваліфікації адвокатів України таким абзацом: «Всі адвокати, діяльність яких зупинена відповідно до пунктів 2, 3 частини першої статті 31 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», інформація про яких внесена до Єдиного реєстру адвокатів України, зобов'язані постійно підвищувати свій професійний рівень (професійну кваліфікацію)» [7].

Відповідно до зазначеного вище Порядку, підвищення кваліфікації адвокатів України саме на органи адвокатського самоврядування покладається важлива функція формування високопрофесійного адвоката, відповідно вони виступають своєрідним оператором безпосереднього процесу підвищення кваліфікації адвокатами.

НААУ є своєрідним координуючим органом процесу підвищення адвокатами своєї кваліфікації, натомість сама організація й реалізація підвищення кваліфікації адвокатами здійснюється Вищою школою адвокатури НААУ.

Слід зазначити, що в умовах воєнного стану діяльність НААУ набула нового формату своєї діяльності. Так, НААУ спільно із Вищою школою адвокатури спільно провели ряд безкоштовних заходів щодо підвищення кваліфікації адвокатами, надали безоплатну правову допомогу військовослужбовцям, членам їх сімей, тим хто постраждав від війни.

Ради адвокатів регіонів також активно долучаються до допомоги адвокатам, що опинилися у скрутних обставинах через війну в Україні, забезпечують можливість проходження адвокатами курсів із підвищення кваліфікації тощо.

Резюмуючи викладене, зазначимо, що інститут адвокатури в Україні сьогодні є одним із ключових у механізмі забезпечення прав та свобод людини. Адвокат є гарантом захисту прав, свобод, законних інтересів громадянина, від його професійної компетентності та майстерності залежить формування України як правової та толерантної держави.

Доречним вбачаємо можливість проходження курсів підвищення кваліфікації адвокатами в режимі онлайн, яку забезпечує НААУ та Вища школа адвокатури, що в умовах воєнного стану є актуальним та безпечним.

Таким чином, можемо констатувати, що органи адвокатського самоврядування є вельми важливим інститутом забезпечення можливості підвищення адвокатами своєї кваліфікації. Провадження Вищою школою адвокатури низки безкоштовних курсів для підвищення кваліфікації адвокатами є схвальним та важливим, оскільки це є показником поваги та довіри до адвокатської спільноти.

Список використаної літератури

1. Гвоздів В. Роль адвокатури в кризових умовах: уроки війни. *Національна асоціація адвокатів України*. URL: <https://unba.org.ua/news/print/8771-rol-advokaturi-v-krizovih-umovah-uroki-vijni-ozvuchiv-v-gvozdij.html> (дата звернення: 14.10.2024).
2. Заборовський В., Манзюк В., Ревуцька І. Діяльність українських адвокатів та органів адвокатського самоврядування в умовах повномасштабного вторгнення РФ. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 3. С. 561–567.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 14.10.2024).

4. Правила адвокатської етики: рішення Звітно-виборного з'їзду адвокатів України від 09.06.2017 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf (дата звернення: 14.10.2024).
5. Порядок підвищення кваліфікації адвокатів України (нова редакція): рішення Національної асоціації адвокатів України та Ради адвокатів України від 03.07.2021 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/poryadki/2023-05-20-poryadki-47_648ab4a9eefef.pdf (дата звернення: 14.10.2024).
6. Щодо підвищення професійного рівня та кваліфікації адвокатами в яких зупинена діяльність на підставі ч.1 ст. 31 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»: рішення Ради адвокатів України від 20.09.2024 р. № 53. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2024-09-20-r-shennya-rau-53_6706fe3ad88fc.pdf (дата звернення: 15.10.2024)

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Курганський Олександр Валерійович*

Бурмус В. В.

студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Адвокатське самоврядування є ключовим елементом у забезпеченні незалежності та ефективності адвокатури в Україні. Воно передбачає створення організаційних структур, які відповідають за регулювання діяльності адвокатів, захист їхніх прав та інтересів, а також підвищення рівня професійних стандартів. У рамках адвокатського самоврядування функціонують різноманітні органи, які ми розглянемо у нашому дослідженні.

В Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» надане визначення адвокатського самоврядування — це гарантоване державою право адвокатів самостійно вирішувати питання організації та діяльності адвокатури [1]. Згідно з цим же законом, воно ґрунтується на принципах:

виборності (органи адвокатського самоврядування формуються шляхом виборів, у яких беруть участь самі адвокати, що забезпечує демократичність та участь професійної спільноти у прийнятті рішень, що стосуються їхньої діяльності);

гласності (повинна забезпечуватись відкритість у роботі органів адвокатського самоврядування; інформація про їхню діяльність має бути доступною для всіх адвокатів та громадськості);

обов'язковості для виконання адвокатами рішень органів адвокатського самоврядування (адвокати повинні дотримуватися прийнятих рішень органами самоврядування);

підзвітності (передбачає, що органи адвокатського самоврядування повинні регулярно звітувати про свою діяльність);

заборони втручання органів адвокатського самоврядування у професійну діяльність адвоката (органи адвокатського самоврядування не можуть безпідставно впливати на діяльність адвокатів, зберігаючи незалежність кожного адвоката у здійсненні професійних обов'язків).

До системи органів адвокатського самоврядування входять: конференція адвокатів регіону, Рада адвокатів України, ради адвокатів регіонів, кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатів та ревізійні комісії, Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатів. У свою чергу, НААУ є недержавною некомерційною професійною організацією, яка об'єднує всіх адвокатів України та утворюється з метою забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування [1]. Асоціація адвокатів представляє інтереси адвокатської спільноти у взаєминах з державними органами, підприємствами, громадськими організаціями та міжнародними структурами, сприяє підвищенню рівня професіоналізму адвокатів та забезпечує доступ до інформації про адвокатуру.

Конференція адвокатів регіону є вищим органом адвокатського самоврядування в Автономній Республіці Крим, областях, містах Київ та Севастополь [1]. Вона скликається не рідше одного разу на рік, або за ініціативою десятої частини адвокатів регіону. Конференція обирає членів та голову ради адвокатів регіону, ревізійної комісії, затверджує кошторис РАР та КДК, розглядає та затверджує звіти про виконану роботу, а також вибирає делегатів для участі у з'їзді адвокатів України та представника адвокатури регіону до Ради адвокатів України.

У період між конференціями адвокатів регіону функції адвокатського самоврядування у регіоні виконує рада адвокатів регіону. Рада адвокатів регіону підконтрольна і підзвітна конференції адвокатів регіону. Рада здійснює представництво інтереси адвокатів регіону, покращення їх професійної кваліфікації, приймає присягу адвоката, відстоює соціальні та професійні права та інтереси, утворює комісію, яка відповідає за оцінку якості, повноти та своєчасності надання адвокатами безоплатної правової допомоги, розпоряджається коштами та майном відповідно до затвердженого кошторису тощо.

Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури утворюється з метою визначення рівня фахової підготовленості осіб, які виявили

намір отримати право на заняття адвокатською діяльністю, та вирішення питань щодо дисциплінарної відповідальності адвокатів [1]. КДКА здійснює діяльність у складі кваліфікаційної та дисциплінарної палати зміст функцій яких відображений у їх назві.

Ревізійна комісія утворюється з метою контролю над фінансовою діяльністю ради адвокатів регіону та кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури. Ревізійна комісія адвокатів регіону за підсумками перевірок формує висновки, які передає на розгляд та затвердження конференції адвокатів регіону. Також вона може направляти результати перевірок до Ради адвокатів України або на З'їзд адвокатів України.

Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури є колегіальним органом, завданням якого є розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури. Вона розглядає скарги на діяльність чи бездіяльність кваліфікаційно-дисциплінарні комісії та узагальнює її практику.

Для здійснення контролю за фінансово-господарською діяльністю Національної асоціації адвокатів України, її органів, рад адвокатів регіонів, Ради адвокатів України, кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури, Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, діяльністю ревізійних комісій адвокатів регіонів утворюється діє Вища ревізійна комісія адвокатури[3].

З'їзд адвокатів України обирає та звільняє керівництво ключових адвокатських органів, затверджує статут НААУ та правила адвокатської етики, а також положення про вищі органи адвокатського самоврядування. Він також розглядає та затверджує звіти та кошториси цих органів, а також вибирає двох членів Вищої ради правосуддя.

Між з'їздами адвокатів самоврядні функції виконує Рада адвокатів України, визначає квоти для обрання делегатів. Вона забезпечує виконання рішень З'їзду адвокатів, контролює діяльність рад адвокатів регіонів. Крім того, затверджує регламент конференції адвокатів регіону, положення про раду адвокатів регіону, положення про кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури, положення про ревізійну комісію адвокатів регіону, положення про комісію з оцінювання якості, повноти та своєчасності надання адвокатами безоплатної правничої допомоги, встановлює порядок сплати адвокатських внесків і контролює їх використання. Рада координує діяльність РАР, розглядає скарги на їх рішення і сприяє захисту професійних прав адвокатів. Окремо вона відповідає за розпорядження коштами НААУ, веде офіційний вебсайт та друковане видання організації.

Адвокатське самоврядування є важливим елементом функціонування інституту адвокатури, оскільки воно забезпечує його незалежність та гарантує здатність вільно діяти на благо суспільства. Ця не-

залежність дозволяє адвокатам ефективно захищати права та свободи громадян без зовнішнього втручання, що особливо важливо для забезпечення високого рівня правосуддя.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 30.09.2024).

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Гилко С. Р.

студента 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

СТРУКТУРА ТА ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ АСОЦІАЦІЇ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

Адвокатура України відіграє важливу роль у системі захисту прав та свобод громадян, взаємодіючи з органами державної влади, місцевого самоврядування, правоохоронними органами та правозахисними організаціями. Головним завданням адвокатури є забезпечення захисту прав та інтересів осіб, які мають статус підозрюваного, обвинуваченого, підсудного або засудженого, а також тих, кого можуть піддати примусовим заходам медичного чи виховного характеру. Адвокатура також відіграє важливу роль у захисті прав та законних інтересів особи у ході екстрадиції та під час розгляду справ про адміністративні правопорушення. Крім того, адвокати надають широкий спектр видів правничої допомоги, включно з консультаціями, підготовкою заяв та скарг, правовим супроводом діяльності клієнтів, сприяючи реалізації та відновленню порушених прав та законних інтересів клієнтів.

Для забезпечення незалежності та автономності адвокатури від державних органів, гарантування правової допомоги та захисту прав адвокатів у процесі їхньої професійної діяльності в Україні діє адвокатське самоврядування, для забезпечення реалізації завдань якого функціонує Національна асоціація адвокатів України (далі — НААУ).

Згідно ч. 1 ст. 45 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Національна асоціація адвокатів України є недержавною

некомерційною професійною організацією, яка об'єднує всіх адвокатів України та утворюється з метою забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування [1].

Відповідно до ч. 4, 5 ст. 45 вищевказаного Закону, Національна асоціація адвокатів України утворюється з'їздом адвокатів України та не може бути реорганізована. Ліквідація Національної асоціації адвокатів України може бути здійснена лише на підставі закону. Статут Національної асоціації адвокатів України затверджується з'їздом адвокатів України та є її установчим документом [1].

Практика діяльності органів державної влади, установ та організацій в Україні свідчить про ефективність функціонування секретаріатів як ключового організаційного елементу. Роль Секретаріату НААУ є надзвичайно важливою, оскільки він відповідає за координацію всіх процесів усередині організації, підтримку взаємодії між різними підрозділами та виконання адміністративних функцій. Секретаріат НААУ виконує подвійне завдання: він одночасно забезпечує діяльність як самої НААУ, так і Ради адвокатів України — найвищого постійно діючого органу адвокатського самоврядування в країні.

Погоджуємось з напрацюваннями О. Каденко, яка виділяє наступні основні ознаки секретаріату НААУ та Ради адвокатів України: 1) наявність штату працівників; 2) організаційна структурованість; 3) діяльність, що носить допоміжний, виконавчий та організаційно-технічний характер; 4) основною метою є створення умов для ефективного виконання функцій НААУ та підтримка її статутної діяльності; 5) постійний і систематизований характер роботи; 6) керується відповідальним керівником [2, с. 407].

Під комітетом НААУ варто розуміти постійно діючий колегіальний дорадчий допоміжний орган, який створюється в порядку, визначеному Радою адвокатів України, та діє на засадах законності, верховенства права, добровільності, рівності, гласності, безоплатності роботи його членів з метою сприяння НААУ у виконанні її функцій та досягненні завдань її діяльності.

Завдання комітетів полягають у реалізації частини функцій, доручених їм в межах повноважень, визначених положенням або рішенням про їхнє створення. Такі комітети, за кількістю та характером діяльності, є основною ланкою для забезпечення функціональної діяльності Національної асоціації адвокатів України. При цьому комітети поділяються на три категорії: інституційні, галузеві та ті, що спеціалізуються на конкретних напрямках.

Аналізуючи структуру НААУ, виділимо інші структурні підрозділи: Вища школа адвокатури, Науково-консультативна рада, Центр досліджень адвокатури і права, закордонні представництва НААУ, Рада старійшин адвокатів, Експертна Рада та Благодійний фонд. Ці

структури підтримують різні аспекти діяльності НААУ та сприяють її розвитку.

На нашу думку, функціонування Національної асоціації адвокатів України полягає в координації та організації роботи адвокатів по всій Україні, а також у забезпеченні належного виконання професійних обов'язків, дотримання етичних норм і захисту прав адвокатів. Таким чином, варто окремо зупинитись на функціональному спрямуванні діяльності НААУ, що безпосередньо відображається в її функціях:

- представницька функція (представляє адвокатуру України у взаємовідносинах із державними органами, місцевим самоврядуванням, міжнародними організаціями та іншими суб'єктами);

- захисна функція (сприяє забезпеченню повної незалежності, самоврядності адвокатури та захисту прав адвокатів у різних організаціях і міжнародних інституціях);

- інформаційна функція (забезпечує відкритість та доступ до інформації про адвокатуру України, функціонування Єдиного реєстру адвокатів тощо);

- пропагандистська функція (працює над підвищенням ролі адвокатури в українському суспільстві, просуває її авторитет і піднімає престиж професії адвоката);

- контрольна функція (забезпечує належне виконання адвокатами їхніх конституційних обов'язків, зокрема щодо захисту громадян та надання безоплатної правової допомоги, передбаченої законодавством);

- превентивна функція (здійснює заходи для запобігання та припинення недобросовісної конкуренції серед адвокатів);

- законотворча функція (активно бере участь у розробці нормативно-правових актів, законопроектів та правових реформ);

- виховна функція (контролює дотримання етичних стандартів, забезпечує нагородження та заохочення адвокатів, представляє їх до державних нагород);

- міжнародна співпраця (розвиває міжнародні зв'язки, обмінюється досвідом з іноземними адвокатами, підтримує впровадження міжнародних стандартів у сфері адвокатури) тощо [3, с. 285].

Отже, дослідження структури та різних аспектів функціонування Національної асоціації адвокатів України зумовлює необхідність подальшої наукової розробки даного питання. Основними напрямками функціонування НААУ є забезпечення надання правової допомоги, захист адвокатської діяльності від зовнішнього втручання, організація підвищення кваліфікації адвокатів і впровадження правових реформ. Завдяки своїй структурованій діяльності, НААУ забезпечує стабільний розвиток інституту адвокатури та сприяє зміцненню верховенства права в Україні.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 27. Ст. 282.
2. Каденко О. О. До питання правового регулювання діяльності секретаріату Національної асоціації адвокатів України. *Правове життя сучасної України*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 15 травня 2020 р. Одеса, 2020. С. 405–408.
3. Бакаянова Н. М. Функціональні основи об'єднання адвокатів в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 3. С. 282–286.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Коришун З. В.

студент 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДІЖНОГО КОМІТЕТУ НАЦІОНАЛЬНОЇ АСОЦІАЦІЇ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

У сучасному світі, де правова система постійно розвивається та адаптується до нових викликів, роль молодих фахівців у галузі права стає все більш значущою. Створення та діяльність Молодіжного комітету Національної асоціації адвокатів України (далі — НААУ) є важливим кроком у розвитку адвокатури та правової системи нашої держави. Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю аналізу впливу молодіжних ініціатив на розвиток адвокатури в Україні, а також визначення ролі Молодіжного комітету НААУ у формуванні нового покоління правників та удосконаленні правової системи країни.

Питання розвитку адвокатури в Україні досліджувалось у юридичній науці, однак діяльність Молодіжного комітету НААУ ще не отримали належного висвітлення у наукових джерелах, що свідчить про новизну даного дослідження.

Молодіжний комітет НААУ був створений для забезпечення розвитку адвокатури України з погляду тягlostі поколінь, сприяння кар'єрному зростанню молодих адвокатів шляхом проведення освітньої діяльності, інтеграції молоді в роботу органів адвокатського самоврядування. Мета та завдання його діяльності, відомості щодо його інституційної структури та т.і. відображено у Положенні про молодіжний комітет НААУ [2].

Одним з ключових напрямків діяльності Молодіжного комітету НААУ є організація освітніх заходів для молодих адвокатів. Як зазначено у звіті про діяльність НААУ за 2020 рік, комітет регулярно проводить вебінари, семінари та тренінги з актуальних питань права та адвокатської діяльності [3]. Наприклад, у 2020 році було проведено серію онлайн-вебінарів з питань кримінального процесу, що сприяло підвищенню професійного рівня молодих адвокатів в умовах пандемії COVID-19.

Заслугує на увагу і міжнародний аспект діяльності цього комітету. До прикладу, у 2021 році Молодіжний комітет НААУ активно співпрацював з Європейською асоціацією молодих юристів (European Young Bar Association). 18 червня у НААУ було проведено спільну міжнародну літню онлайн конференцію EYBA 2021. Крім того, комітет долучився до обговорення проєкту з підтримки молоді в юридичній професії у пяти країнах-учасницях політики Євро-союзу «Східне партнерство» (Вірменія, Білорусь, Грузія, Молдова та Україна) [4, с. 124].

Підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, що Молодіжний комітет НААУ відіграє важливу роль у розвитку адвокатури та правової системи України загалом. Вплив комітету простежується у різних аспектах. У своїй сукупності вони сприяють модернізації адвокатури, наближаючи її до найкращих світових стандартів. Крім того, вкрай позитивно, що діяльність Молодіжного комітету НААУ сприяє формуванню нового покоління правників, здатних ефективно захищати права та свободи громадян у сучасних умовах.

Список використаної літератури

1. Молодіжний Комітет — UNBA NextGen. *Офіційний вебсайт Національної асоціації адвокатів України*. URL: <https://unba.org.ua/komitetu> (дата звернення: 07.10.2024).
2. Положення про молодіжний комітет НААУ — «UNBA NextGen»: Рішення Ради адвокатів України від 02.06.2018 р. № 94. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2018-06-02-polozhennya-94_5b4497b8cee24.pdf
3. Звіт про діяльність Національної асоціації адвокатів України за 2020 рік. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/news/zvity/UNBA_ZVIT_2020.pdf (дата звернення: 07.10.2024).
4. Звіт про діяльність Національної асоціації адвокатів України за 2021 рік. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/news/zvity/UNBA_REPORT_2021_compressed.pdf (дата звернення: 07.10.2024).

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Адвокатське самоврядування є одним із ключових елементів незалежності адвокатури, що забезпечує здійснення професійної діяльності адвокатів на високому рівні. Крім того, адвокатське самоврядування відіграє важливу роль у дотриманні професійних стандартів адвокатами, контролі за дотриманням адвокатами етичних вимог, а також забезпечує автономність адвокатури від державних структур.

Адвокатське самоврядування в Україні — це гарантоване державою право адвокатів самостійно вирішувати питання організації та діяльності адвокатури в установленому законом порядку» [1].

Прийняття Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» у 2012 році стало важливим підходом для інституційного розвитку адвокатури в Україні, адже цей закон передбачав створення Національної асоціації адвокатів України (далі — НААУ), яка об'єднує адвокатів на засадах обов'язкового членства.

Відповідно до п. 2.1. статуту НААУ, її основною метою є «об'єднання українських адвокатів для сприяння розвитку та зміцненню інституту адвокатури в Україні, підвищення рівня правової допомоги, що надається адвокатами, підвищення ролі та авторитету адвокатур у суспільстві, забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування, захисту прав та законних інтересів адвокатів» [2].

Як зазначає Х. Маркович, «система органів адвокатського самоврядування має гарантувати реалізацію завдань адвокатського самоврядування, які полягають у забезпеченні незалежності адвокатів, захисті від втручання у здійснення адвокатської діяльності; підтриманні високого кваліфікаційного рівня адвокатів; утворенні та забезпеченні діяльності кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури; створенні сприятливих умов для здійснення адвокатської діяльності; забезпеченні ведення Єдиного реєстру адвокатів України» [3, с.202]. Крім того, одним з завдань адвокатського самоврядування є участь у формуванні Вищої ради правосуддя (ч. 1 ст. 44 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»)[1].

Слід звернути увагу до змісту дискусій про здійснення органами адвокатського самоврядування завдань, передбачених Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Так, висловлюються зауваження щодо обов'язковості членства адвокатів у НААУ. На думку деяких адвокатів, дана вимога є порушенням статті 36 Конституції України, яка гарантує свободу громадян щодо вступу до об'єднання. Згідно з Конституцією, «ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян». Створення НААУ може розглядатися як монополізація професії, що ставить під загрозу незалежність окремих адвокатів, робить їх залежними від керівних органів цієї структури. Така концентрація влади в одній організації може призвести до обмеження конкуренції в адвокатській спільноті та знизити рівень незалежності адвокатів.

Не погоджуємося із вищезазначеними упередженнями та вважаємо, що обов'язковість членства в НААУ жодним чином не обмежує права адвокатів та не становить загрози для їх незалежності. Крім того, НААУ за характером своєї діяльності не є громадським об'єднанням.

Звернемо увагу ще на одну проблему. Аналіз законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність відображує закріплення за Радою адвокатів України (далі — РАУ) певних функцій, які б варто передати регіональним органам адвокатського самоврядування. Так, згідно із п. 2 ч. 4 ст. 55 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», п. 1.2. Положення про Раду адвокатів України від 17 листопада 2012 року, РАУ «визначає квоту представництва, порядок висування та обрання делегатів конференції адвокатів регіонів, з'їзду адвокатів України» [4]. На думку Н. М. Бакаянової, «повноваження РАУ щодо порядку делегування адвокатів на з'їзд адвокатів є цілком обгрунтованим, адже з'їзд адвокатів є вищим органом адвокатського самоврядування. Проте визначення квоти представництва, порядок висування та обрання делегатів конференції адвокатів регіонів має вирішуватися безпосередньо у регіонах — радами адвокатів регіонів» [5, с. 104].

На нашу думку, надмірною виглядає централізація наділення РАУ повноваженнями щодо затвердження регламенту конференції адвокатів регіону, положення про раду адвокатів регіону та її регламенти, положення про кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатів регіону та її регламенту, адже ці повноваження логічно та демократично було б закріпити за конференціями адвокатів регіонів, які є вищими органами адвокатського самоврядування в регіонах.

Тим не менш, слід визнати доцільним впровадження терміну «збори адвокатів», але з інших підстав. На практиці, збори адвокатів є первісною формою адвокатського самоврядування. Саме на зборах адвокатів адвокати обирають делегатів на конференції адвокатів регіонів. Законом не врегульовано порядок проведення зборів адвокатів, хоча саме ці збори передують конференції адвокатів регіону. Врегулювання на законодавчому рівні питань, що стосуються зборів

адвокатів регіонів, обумовлено тим, що свободи адвокатів досягають таким шляхом найвищого рівня розвитку та захисту.

Децентралізація в адвокатурі активізує діяльність адвокатської спільноти у регіонах, підсилить можливості регіональних органів адвокатського самоврядування, забезпечить довіру адвокатів до національних органів адвокатури.

Таким чином, органи адвокатського самоврядування мають чітко сформулювати перед собою мету, ціль та засоби досягнення кінцевого результату.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 07 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#n179>
2. Статут недержавної некомерційної професійної організації «Національної асоціації адвокатів України»: рішення Установчого з'їзду адвокатів України від 17 листопада 2012 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshi-dokumenty/statut_naau.pdf
3. Маркович Х. До питання функціонування адвокатського самоврядування в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки»*. 2020. № 2. Т. 7. С. 201–208.
4. Положення про Раду адвокатів України: Рішення Установчого з'їзду адвокатів від 17.11.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001418-12#Text>
5. Бакаянова Н. М. Збори адвокатів як організаційна форма адвокатського самоврядування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2015. Вип. 34. Т. 3. С. 102–105.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

РОЛЬ ОРГАНІВ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОФЕСІЙНИХ СТАНДАРТІВ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Адвокатура є однією з ключових інституцій правової системи кожної держави, що забезпечує захист прав і свобод громадян, юридичних осіб та інших суб'єктів правовідносин. Важливою умовою її ефективного функціонування є наявність органів адвокатського самоврядування, адже вони відіграють провідну роль у регулюванні адвокатської діяльності, забезпеченні незалежності адвокатів, підвищенні їх професійного рівня, а також у забезпеченні високих стандартів надання правової допомоги.

Органи адвокатського самоврядування представляють адвокатуру у відносинах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форми власності, громадськими об'єднаннями та міжнародними організаціями. Крім того, вони беруть участь у делегуванні представників від адвокатури до органів державної влади, захищають професійні права адвокатів та забезпечують гарантії адвокатської діяльності тощо [1].

Звернемо увагу на деякі завдання органів адвокатського самоврядування.

1. Захист незалежності адвокатів. Досягнення цього завдання дозволяє адвокатам вільно, без тиску з боку сторонніх осіб, виконувати свої професійні обов'язки.

2. Підвищення кваліфікації адвокатів. Органи адвокатського самоврядування здійснюють організацію тренінгів, семінарів та інших освітніх заходів для постійного професійного розвитку адвокатів.

3. Притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності. Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури та кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури мають повноваження здійснювати дисциплінарні провадження щодо адвокатів у випадку вчинення ними дисциплінарних проступків.

4. Сприяння надання адвокатами правової допомоги та захисту прав громадян на високому рівні. Органи адвокатського самоврядування створюють умови для того, щоб правова допомога надавалася на високому рівні та відповідала потребам суспільства.

Звернемо увагу на функції органів адвокатського самоврядування, виокремлені С. Ковтуном:

функція формування високопрофесійного та нетолерантного до корупції адвокатського корпусу;

функція встановлення етичних стандартів адвокатської діяльності; захисна функція [2, с. 294–295].

Зауважимо, що діяльність органів адвокатського самоврядування пристосовується до викликів сьогодення, у той саме час, варто звернути увагу й на певні перспективи у розвитку діяльності адвокатського самоврядування. До них зараховуємо: впровадження інноваційних технологій у правову діяльність; активізацію міжнародної співпраці між адвокатськими організаціями; підвищення рівня професійної освіти адвокатів.

Отже, органи адвокатського самоврядування відіграють провідну роль у забезпеченні належної якості надання правової допомоги, дотриманні етичних стандартів та захисті незалежності адвокатів. У сучасних умовах розвитку адвокатури важливо не лише зберегти основні засади її діяльності, але й адаптувати їх до нових викликів та вимог суспільства.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
2. Ковтун С. О. Функції органів адвокатського самоврядування в Україні. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2021. Вип. 30. С. 292–297.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент ***Кіслиця Ірина Олександрівна***

Лисенко О. Ю.

студент 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІВ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Питання адвокатського самоврядування як однієї з умов забезпечення єдності і незалежності адвокатури в Україні є надзвичайно важливим для функціонування адвокатури в цілому. Ефективне функціонування органів адвокатського самоврядування є необхідною умовою забезпечення незалежності адвокатів і водночас виступає як основна форма участі адвокатів в організації і забезпеченні незалежності адвокатури та захисті від втручання у здійснення адвокатської діяльності.

Дана проблематика досліджувалась в роботах М. Р. Аракеляна, Т. В. Варфоломеевої, Н. М. Бакаянної, О. О. Каденко, М. М. Стефанчук, С. Я. Фурси, О. З. Хотинської-Нор, однак, на нашу думку, дослідження проблеми адвокатського самоврядування є актуальним і потребує подальшого вивчення.

Сьогодні функціонування адвокатського самоврядування врегульовано Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1]. Так, у ст. 44 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» закріплено, що завданнями адвокатського самоврядування є забезпечення незалежності адвокатів, захист від втручання у здійснення адвокатської діяльності, підтримання високого професійного рівня адвокатів [1].

Зокрема, на думку М. Р. Аракеляна, адвокатура була і залишається інститутом, що найбільш адекватно відображає правовий стан держави і суспільства, а також ступінь захищеності прав та свобод людини і громадянина, гарантії щодо надання громадянам правової допомоги [2, с. 188]. Таким чином, належне функціонування органів адвокатського самоврядування є необхідною умовою ефективного функціонування адвокатури в цілому та створення сприятливих умов для здійснення адвокатської діяльності. Відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», вищим органом адвокатського самоврядування України є з'їзд адвокатів України. Таким чином, на з'їзд адвокатів України згідно ст. 54 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» покладені повноваження щодо затвердження таких установчих документів як статут Національної асоціації адвокатів України, правил адвокатської етики, положення про Раду адвокатів України, а також повноваження щодо обрання членів Вищої ради правосуддя [1].

Таким чином, з'їзд адвокатів України відіграє важливу роль в забезпеченні незалежності адвокатури і має повноваження щодо затвердження установчих документів. Варто зазначити, що на з'їзд адвокатів покладена функція формування та організації внутрішньої структури органів адвокатського самоврядування, водночас з'їзд адвокатів має повноваження щодо обрання членів Вищої ради правосуддя, що забезпечує представництво адвокатів у Вишій раді правосуддя.

У період між з'їздами адвокатів України функції адвокатського самоврядування виконує Рада адвокатів України. Відповідно до ст. 55 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Рада адвокатів України сприяє діяльності рад адвокатів регіонів, координує їх діяльність, сприяє забезпеченню гарантій адвокатської діяльності, захисту професійних і соціальних прав адвокатів. В даному аспекті варто розглянути Рішення № 38 Ради адвокатів України щодо порушень професійних прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності під час мобілізаційних заходів [3]. В цьому рішенні Рада адвокатів України вирішила доручити Голові Ради адвокатів звернутись з офіційними зверненнями до Президента України, Головнокомандувача Збройних Сил України, командувача Сухопутних військ Збройних Сил України щодо даної проблеми. Таким чином, Рада адвокатів України здійснює покладену на неї функцію захисту професійних прав і соціальних прав адвокатів. Це, в свою чергу, зміцнює авторитет інституту адвокатури в суспільстві та сприяє забезпеченню гарантій адвокатської діяльності. В даному аспекті варто розглянути думку Т. В. Варфоломеевої, дотримання принципу незалежності адвокатів під час здійснення ними своєї професійної діяльності є не просто способом збереження їх корпоративних правил, а забезпеченням реального захисту прав клієнтів [4, с. 10].

Таким чином, органи адвокатського самоврядування відіграють важливу роль у забезпеченні захисту професійних прав адвокатів, створенні сприятливих умов для здійснення адвокатської діяльності.

Діяльність органів адвокатського самоврядування в Україні ґрунтується на принципах законності, виборності, колегіальності, гласності та професійності.

Щодо принципу виборності, то його слід розуміти як можливість адвокатів, що відповідають визначеним в законі вимогам, обирати та бути обраними до органів адвокатського самоврядування. Варто зазначити, що згідно чинного законодавства обрати і бути обраними до органів адвокатського самоврядування можуть бути лише адвокати. Дана умова забезпечує внутрішню незалежність органів адвокатського самоврядування.

Одним з важливих аспектів діяльності органів адвокатського самоврядування є діяльність органів адвокатського самоврядування

щодо затвердження і забезпечення дотримання правил адвокатської етики. В даному контексті варто розглянути ст. 64 Правил адвокатської етики, яка визначає, що органи адвокатського самоврядування сприяють дотриманню правил адвокатської етики всіма адвокатами України [5]. Виконуючи цю функцію, органи адвокатського самоврядування сприяють підвищенню етичних стандартів поведінки адвокатів під час здійснення ними своєї професійної діяльності.

Таким чином, адвокатське самоврядування відіграє важливу роль в функціонуванні інституту адвокатури в Україні. Гарантування державою діяльності органів адвокатського самоврядування є важливою умовою для ефективного функціонування адвокатури. В свою чергу, активна участь адвокатів в органах адвокатського самоврядування сприятиме зміцненню інституту адвокатури.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05 лип. 2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Аракелян М. Р. Правозахисна діяльність адвокатури: теоретико-правовий ракурс: монографія. Одеса: *Фенікс*, 2018. 386 с.
3. Щодо порушень професійних прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності під час мобілізаційних заходів: Рішення Ради адвокатів України № 38 від 08.06.2024 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2024-06-08-r-shennya-rau-38_6686b397de1dc.pdf
4. Варфоломеева Т. В. Впровадження міжнародних правил адвокатської етики в Україні. *Вісник Академії адвокатури України*. 2009. № 1 (14). С. 7–20.
5. Правила адвокатської етики зі змінами, затвердженими 3-тнім з'їздом адвокатів України від 15 лютого 2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

ЗНАЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НААУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Національна асоціація адвокатів України відіграє ключову роль у забезпеченні верховенства права, захисті прав громадян та розвитку правової держави в Україні. Згідно з положенням ч. 1 ст. 45 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», «Національна асоціація адвокатів України є недержавною некомерційною професійною організацією, яка об'єднує всіх адвокатів України» [1]. Діяльність НААУ здійснюється з метою забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування, сприяння розвитку та зміцнення інституту адвокатури в Україні, підвищення ролі та авторитету даного інституту в суспільстві, а також захисту прав та законних інтересів адвокатів.

Варто наголосити, що, у зв'язку з викликами сьогодення, пов'язаними із воєнним станом, діяльність НААУ набуває особливого значення для захисту прав адвокатів та забезпечення доступу до правосуддя.

З моменту введення воєнного стану, в нашій державі виникло безліч безпрецедентних проблем, вирішення яких покладається на адвокатів. Відновлення втрачених документів, отримання соціальних виплат, компенсація за зруйноване майно — це лише декілька з багатьох питань, які вимагають кваліфікованої правничої допомоги.

В свою чергу, Національна асоціація адвокатів України намагається активно залучати всі свої ресурси — від фінансових до людських, для того, щоб підтримати громадян, адвокатів та їхні сім'ї в цей непростий для нашої держави час. Для забезпечення прозорості процесу розподілу коштів, було створено Опікунську раду НААУ. Опікунська Рада була утворена Національною асоціацією адвокатів України майже відразу після введення воєнного стану 3 березня 2022 року, з метою розподілу благодійної допомоги адвокатам та їх сім'ям, що постраждали внаслідок воєнних дій [2, с. 514].

Необхідно також наголосити, що в умовах воєнного стану адвокатська діяльність супроводжується значними труднощами, що пов'язано з необізнаністю адвокатів у вирішенні багатьох питань в силу їх новизни. Тому, для того, щоб забезпечити адвокатів необхідними знаннями та навичками, Вища школа адвокатури НААУ розробила спеціальні курси з міжнародного гуманітарного та міграційного права. Окрім того, для забезпечення ефективного захисту прав військовослужбовців, Центром координації добровільної правової

допомоги військовослужбовцям спільно з Вищою школою адвокатури проводяться регулярні навчальні заходи для адвокатів, які надають безкоштовну правничу допомогу військовим в рамках волонтерського руху. Зокрема, на сьогоднішній день Вищою школою адвокатури НААУ було проведено понад 172 правові освітні заходи на теми військового права, що включають заходи з підвищення кваліфікації, відкриті лекції та публічні дискусії між експертами [3].

Поряд з цим, НААУ активно співпрацює з міжнародними партнерами, залучаючи їх до надання різного роду допомоги громадянам та адвокатам нашої держави. Керівництво Національної асоціації адвокатів України та органи адвокатського самоврядування ведуть переговори з колегами з інших країн, для того, щоб об'єднати зусилля у вирішенні актуальних проблем, викликаних війною. Зокрема, завдяки спільним зусиллям вдалося зібрати значні кошти, які були використані та розподілені Опікунською радою НААУ на допомогу постраждалим, внаслідок воєнних дій, адвокатам та членам їхніх сімей.

Окрім цього, Міжнародна асоціація юристів в рамках співробітництва з Національною асоціацією адвокатів України з урахуванням запровадження воєнного стану на території України: 1) проводила тренінги для адвокатів, які захищають обвинувачених у національних судових процесах щодо воєнних злочинів; 2) підготувала модульний навчальний курс, який інтегровано у навчальну платформу НААУ, задля забезпечення адвокатам постійної підготовки з питань захисту у сфері міжнародного кримінального права; 3) надавала підтримку в інформуванні громадськості про важливу роль, яку відіграє адвокатура у забезпеченні представництва інтересів кожного, кого звинувачують у скоєнні злочину проти людяності [4, с. 542].

Важливу роль у міжнародному співробітництві НААУ при вирішенні сучасних проблем відіграють її представники за кордоном, які, будучи за посадою членами Комітету з міжнародних зв'язків НААУ, самостійно представляють інтереси Асоціації у відповідних країнах. Представники НААУ за кордоном активно допомагають українцям, які постраждали від воєнних дій, надаючи їм безкоштовну правничу допомогу. Зокрема, вони надають консультації з питань міграції, допомагають в оформленні документів, представляють інтереси українців перед місцевими органами влади відповідної країни та надають іншу необхідну підтримку українцям. Для прикладу, у Польщі вони допомагають громадянам України з пошуком житла та оформленням соціальних виплат, в США — організовують гуманітарну та військову допомогу, а також сприяють співпраці українських і американських адвокатів; представники НААУ у Шотландії та Іспанії надають юридичні консультації, а також сприяють інтеграції українців у місцеве суспільство.

Отже, на сьогоднішній день, у зв'язку із воєнним станом на території України, здійснення професійної діяльності адвокатами суттєво ускладнилось. Однак, завдяки оперативній реакції НААУ на виклики сьогодення та адаптації адвокатів до нових специфічних умов, система надання правничої допомоги в Україні продовжує функціонувати на достатньо високому рівні.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076– VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text>
2. Хомин Д. Р., Шандрук А. М. Особливості діяльності адвокатури в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 513–515.
3. Адвокатура України під час воєнного стану. URL: <https://unba.org.ua/publications/8390-advokatura-ukraini-pid-chas-voennogo-stanu.html>
4. Кравченко М. О. Деякі аспекти міжнародного співробітництва в адвокатурі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 9. С. 542–543.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Кубасенко Андрій Володимирович*

Осокіна В. С.

студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАСАДИ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Перш ніж перейти до аналізу засад адвокатського самоврядування, варто висвітлити зміст поняття «самоврядування». Спираючись на визначення з юридичної енциклопедії, цей термін тлумачиться як тип соціального управління, при якому суб'єкт і об'єкт, над якими здійснюється управління, збігаються. Інакше кажучи, люди самі здійснюють управління своїми справами, разом приймають рішення та намагаються своїми діями їх реалізувати. Частіше за все, самоврядування використовуються в сфері місцевого самоврядування як право територіальної громади самостійно приймати важливі рішення щодо вирішення питань місцевого значення в межах Конституції та законодавства України. Крім того, самоврядування може мати нетериторіальний характер, включаючи професійне самоврядування, наприклад, адвокатське та суддівське.

Визначаючи значення терміну «адвокатське самоврядування», слід звернутися до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», який тлумачить це поняття так: «Адвокатське самоврядування — гарантоване державою право адвокатів самостійно вирішувати питання організації та діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом» [1, ст. 1]. Адвокатське самоврядування діє з метою забезпечення організаційної роботи адвокатської діяльності, захисту прав адвокатів та надання належного професійної ступені адвокатів та вирішення питань щодо дисциплінарної відповідальності адвокатів в Україні [2, с. 161]. Тобто адвокатське самоврядування відіграє роль гаранта діяльності адвокатів та захисту їх прав та інтересів їх клієнтів.

Відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатське самоврядування ґрунтується на принципах виборності, гласності, обов'язковості для виконання адвокатами рішень органів адвокатського самоврядування, підзвітності, заборони втручання органів адвокатського самоврядування у професійну діяльність адвоката [1, ст. 43, п. 1].

Держава, яка є гарантом адвокатського самоврядування, створює належну правову базу та забезпечення для самостійності адвокатського самоврядування. У свою чергу, адвокатура створює шляхом виборів відповідні органи, які мають представляти їхні інтереси, зокрема, при взаємодії з органами державної влади та місцевого самоврядування, а також їх посадовими особами та службовими органами. Саме у цьому визначається сутність принципу виборності органів адвокатського самоврядування.

Гласність, у певному сенсі, передбачає прозорість діяльності органів адвокатського самоврядування та допуск у відкритий доступ документів їх діяльності, а також доступ адвокатів та їх клієнтів до інформації про органи адвокатського самоврядування.

Незважаючи на принцип обов'язковості виконання рішень органів адвокатського самоврядування, адвокати залишаються та мають залишатися самостійними і такі організації не мають права втручатися в діяльність адвокатів [3, с. 267].

Слід також зазначити, що адвокатське самоврядування існує шляхом формування своїх організаційних форм, до яких, згідно Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» входять такі: конференція адвокатів регіону, рада адвокатів регіону, Рада адвокатів України, з'їзд адвокатів України [1].

Лише у кінці 2012 р. сучасна система адвокатського самоврядування почала своє формування шляхом проведення установчого з'їзду адвокатів України 17 листопада 2012 р., на якому утворилася Національна асоціація адвокатів України (НААУ), а також Вища ревізійна

комісія адвокатів України. Статут НААУ чітко розкриває поняття та значимість асоціації адвокатів: НААУ є всеукраїнською недержавною некомерційною неприбутковою професійною організацією, яка об'єднує всіх адвокатів України з метою забезпечення реалізації всіх завдань адвокатського самоврядування, створена на засадах професійної належності для сприяння розвитку та зміцнення інституту адвокатури в Україні, підвищення рівня правової допомоги, що надається адвокатами, ролі та авторитету адвокатури в суспільстві, захисту прав і законних інтересів членів Організації» [4]. Спираючись на вказане, слід виокремити той факт, що НААУ формує об'єднання органів адвокатського самоврядування, адже діє через організаційні форми адвокатського самоврядування, які передбачені чинним законодавством.

Отже, адвокатське самоврядування є важливою частиною функціонування інституту адвокатури в цілому, що забезпечує незалежність адвокатів та ефективний захист їх прав. Завдяки самоврядним органам адвокатури забезпечується дотримання професійної етики, подальший розвиток адвокатури та формується повага до адвокатури загалом.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 12.07.2012р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/5076-17/ed202308_03#Text
2. Нестерчук Л. П. Адвокатське самоврядування в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2016. № 3 (2). С. 160–163.
3. Решота В. В. Організація адвокатського самоврядування в Україні. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2013. Вип. 11. С. 266–270.
4. Статут недержавної некомерційної професійної організації «Національна асоціація адвокатів України» від 17.11.2012 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshi-dokumenty/statut_naau.pdf

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Нестерчук Лілія Петрівна***

РОЛЬ ОПІКУНСЬКОЇ РАДИ НААУ У ЗАХИСТІ ПРАВ ТА ПІДТРИМЦІ АДВОКАТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан створив безпрецедентні виклики для всієї правової системи України, і адвокатура опинилася на передовій цих змін. Адвокати, які звикли захищати права інших, самі потребували захисту та підтримки, стикаючись з небезпекою, втратою майна, необхідністю евакуації та проблемами в професійній діяльності. Актуальність дослідження ролі Опікунської ради НААУ в цьому контексті важко переоцінити. У цих умовах діяльність Опікунської ради стала не просто важливою, а життєво необхідною для збереження інституту адвокатури та забезпечення доступу до правосуддя в Україні.

Дослідження діяльності адвокатури в Україні має багату історію, про що зазначалось в юридичній літературі. Водночас специфіка функціонування Опікунської ради НААУ в умовах воєнного стану є новою темою, яка ще не отримала достатнього висвітлення в науковій літературі. Це зумовлює необхідність глибокого аналізу та осмислення ролі цього органу в забезпеченні прав та підтримці адвокатів у надзвичайних умовах.

Опікунська рада НААУ була створена як відповідь на нагальні потреби адвокатської спільноти в умовах війни. Її основна мета — забезпечити всебічну підтримку адвокатам та членам їхніх сімей, які постраждали внаслідок російської агресії. Діяльність ради охоплює широкий спектр завдань, від надання матеріальної допомоги до забезпечення правового захисту та психологічної підтримки [1]. Ключовим аспектом діяльності Опікунської ради стало надання матеріальної допомоги адвокатам, які опинилися у скрутному становищі. За даними НААУ, протягом першого року повномасштабної війни рада надала фінансову підтримку більш ніж 700 адвокатам та членам їхніх сімей. Ця допомога включала не лише прямі грошові виплати, а й забезпечення необхідними речами, медикаментами та продуктами харчування. Крім того, завдяки Опікунській раді НААУ було організовано пункти підтримки для адвокатів у всіх регіонах країни, надавалась фінансова допомога тим, хто втратив житло і майно через ворожі обстріли, а також пораненим адвокатам у зоні бойових дій і підтримувати сім'ї колег, які загинули на війні.

Опікунська рада ухвалює рішення про надання допомоги відповідно до встановлених критеріїв, розподіляючи її за трьома чергами. У першу чергу допомога надається адвокатам та членам їх сімей, які

загинули внаслідок бойових дій на території України з 24 лютого 2022 року, а також тим, хто отримав тяжкі тілесні ушкодження. Крім того, допомогу отримують адвокати та їх сім'ї, які втратили своє житло через бойові дії, якщо це житло було основним місцем проживання, а подальше проживання стало неможливим через значне руйнування та відсутність іншого придатного для проживання житла. Допомога також надається самотнім адвокатам від 70 років, які не мають можливості евакуюватися або евакуйовані, але не мають засобів для існування. У другу чергу допомогу отримують адвокати та члени їх сімей, чиє житло частково зруйноване внаслідок бойових дій і потребує ремонту для можливості подальшого проживання. Крім того, допомога надається адвокатам та їх сім'ям, які отримали тілесні ушкодження середньої тяжкості, а також адвокатам, які являються батьками-одиначками, та втратили засоби для існування через початок бойових дій і не мають доходу. У третю чергу допомога надається адвокатам і їх дітям, які потребують регулярного прийому життєво необхідних ліків, але не мають коштів на їх придбання [2].

Не можна оминати увагою і міжнародний аспект діяльності Опікунської ради. Розуміючи, що ресурси України в умовах війни обмежені, рада активно працювала над залученням міжнародної підтримки. У червні 2022 року було підписано меморандум про співпрацю з Міжнародною асоціацією адвокатів (ІВА), що відкрило нові можливості для підтримки українських адвокатів [3].

Однак, діяльність Опікунської ради стикається і з певними викликами. Основною проблемою залишається обмеженість фінансових ресурсів, яких не завжди вистачає для забезпечення всіх потреб адвокатів, що постраждали від війни. Крім того, існують труднощі з доступом до окупованих територій та зон активних бойових дій, де ситуація з дотриманням прав адвокатів є особливо складною. Ці проблеми вимагають подальшого пошуку рішень та посилення міжнародної співпраці.

Підсумовуючи, можна з упевненістю стверджувати, що Опікунська рада НААУ відіграє ключову роль у захисті прав та підтримці адвокатів в умовах воєнного стану. Її діяльність охоплює широкий спектр завдань — від матеріальної та психологічної підтримки до забезпечення професійних прав та міжнародної співпраці. Ефективність роботи ради підтверджується конкретними результатами та позитивними відгуками від адвокатської спільноти. Досвід функціонування Опікунської ради в умовах війни має велике значення не лише для України, але і для міжнародної правової спільноти. Він демонструє важливість наявності ефективних механізмів підтримки представників юридичної професії в кризових ситуаціях та може слугувати моделлю для інших країн, що стикаються з подібними викли-

ками. Таким чином, діяльність Опікунської ради НААУ є яскравим прикладом адаптації професійної спільноти до екстремальних умов та забезпечення захисту прав своїх членів навіть у найскладніших обставинах. Цей досвід заслуговує на глибоке вивчення та може стати основою для подальшого вдосконалення системи підтримки адвокатури не лише в Україні, але й на міжнародному рівні.

Список використаної літератури

1. Для розподілення благодійної допомоги адвокатам під час воєнного стану створена Опікунська Рада. *Вебсайт НААУ*. 2022. URL: <https://unba.org.ua/news/7324-dlya-rozpodilennya-blagodijnoi-dopomogi-> (дата звернення: 07.10.2024).
2. Опікунська Рада надала допомогу родинам двох загиблих адвокатів | НААУ. *Вебсайт НААУ*. URL: <https://unba.org.ua/news/7359-opikuns-ka-rada-nadala-dopomogu-rodinam-dvoh-zagiblih-advokativ.html> (дата звернення: 07.10.2024).
3. НААУ та Міжнародна комісія юристів уклали Меморандум про співпрацю в галузі міжнародного захисту прав адвокатів. *Вебсайт НААУ*. URL: https://unba.org.ua/news/3812-naau-ta-mizhnarodna-komisiya-yuristiv-uklali-memorandum-pro-spivpracyu-v-galuzi-mizhnarodnogo-zahistu-prav-advokativ.html?tg_rhash=7da4936d5affb2 (дата звернення: 07.10.2024).

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Тичинська Р.-М. Р.

студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

РАДА АДВОКАТІВ УКРАЇНИ ТА РАДА АДВОКАТІВ РЕГІОНУ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Згідно зі статтею 55 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», між з'їздами адвокатів України управлінські функції адвокатського самоврядування здійснює Рада адвокатів України. Її діяльність регламентується законом і затверджується рішеннями з'їзду адвокатів України [1].

Рада адвокатів України виконує низку важливих завдань, зокрема: формує порядок денний з'їзду адвокатів, визначає квоти представництва та організовує обрання делегатів; контролює виконання рішень з'їзду; забезпечує ведення та актуалізацію Єдиного реєстру адвокатів

України; затверджує регламенти діяльності регіональних рад адвокатів і комісій; встановлює розмір щорічних внесків адвокатів і контролює їх використання; сприяє координації регіональних рад адвокатів та захищає права адвокатів. Вона також розглядає скарги на дії або бездіяльність регіональних рад і приймає рішення щодо фінансів та майна [1].

Рада складається з тридцяти членів, серед яких є представники від кожного регіону, а також голова і заступники голови.

Відповідно до статті 44 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», у період між проведенням конференцій адвокатів регіону повноваження з управління адвокатським самоврядуванням на рівні регіону покладаються на раду адвокатів регіону. Цей орган підзвітний та підконтрольний конференції адвокатів регіону, яка затверджує його діяльність [1].

Рада адвокатів регіону виконує низку важливих функцій. Зокрема, вона представляє інтереси адвокатів регіону, складає порядок денний і організовує проведення конференцій адвокатів. Рада також забезпечує виконання рішень конференції та контролює їх реалізацію, надає адвокатам інформаційно-методичну підтримку, сприяє підвищенню їх кваліфікації та приймає присягу нових адвокатів. Крім того, вона призначає представників до конкурсної комісії для відбору адвокатів, які надаватимуть безоплатну правову допомогу, та забезпечує захист прав адвокатів. Рада також контролює фінансову діяльність, займаючись розпорядженням коштами і майном згідно з затвердженим кошторисом. Вона веде реєстрацію адвокатів у Єдиному реєстрі адвокатів України та утворює комісію для оцінювання якості безоплатної правової допомоги. Інші повноваження ради визначаються відповідними законодавчими актами [1].

Рада адвокатів регіону, на відміну від Ради адвокатів України, має статус юридичної особи, а її діяльність регламентується законом і положенням, затвердженим Радою адвокатів України.

Рада адвокатів України є центральним органом адвокатського самоврядування, який виконує широке коло функцій, пов'язаних із організацією адвокатської діяльності, координацією роботи регіональних органів, захистом прав адвокатів та забезпеченням їхньої професійної діяльності. Її діяльність гарантує ефективне функціонування адвокатури на національному рівні. А рада адвокатів регіону, в свою чергу, є ключовим органом адвокатського самоврядування на регіональному рівні, який забезпечує реалізацію рішень конференцій, представляє інтереси адвокатів та підтримує їх професійну діяльність. Вона виконує широкий спектр функцій, спрямованих на захист прав адвокатів та ефективне управління фінансами і ресурсами адвокатської спільноти в регіоні.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 24.09.2024)

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Удовиченко І. К.

студент 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИНЦИПІВ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Адвокатура є одним із ключових інститутів правової системи будь-якої держави, і її роль у забезпеченні прав і свобод громадян неможливо переоцінити. Успішне функціонування адвокатури залежить від професіоналізму та моральних якостей адвокатів. Водночас саме адвокатське самоврядування є тим механізмом, що дозволяє адвокатській спільноті здійснювати свою діяльність на засадах незалежності та самостійності, що є однією з головних умов забезпечення правосуддя та верховенства права.

Правовою основою діяльності адвокатури є Конституція України, яка в статті 59 гарантує кожному право на професійну правничу допомогу, а на підставі положень ст.131–2 адвокати діють для надання професійної правничої допомоги. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Адвокатура виступає одним із механізмів реалізації цих прав [1].

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», ухвалений 5 липня 2012 року, регламентує правові основи організації адвокатури та порядок здійснення адвокатської діяльності. Згідно із законом, адвокатура в Україні є незалежною самоврядною інституцією, яка забезпечує професійний захист, представництво та інші види правової допомоги. Вона самостійно визначає порядок своєї організації та діяльності. Для забезпечення належного виконання адвокатських обов'язків, дотримання гарантій адвокатської діяльності, захисту професійних прав адвокатів, підтримання високого рівня професіоналізму та вирішення питань дисциплінарної відповідальності діє система адвокатського самоврядування.

Сучасне законодавство про адвокатуру чітко розмежовує принципи адвокатської діяльності та принципи адвокатського самоврядування. Згідно з ч. 1 ст. 4 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатська діяльність базується на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів. У свою чергу, відповідно до ч. 1 ст. 43 цього Закону, адвокатське самоврядування ґрунтується на принципах виборності, гласності, обов'язковості виконання адвокатами рішень органів самоврядування, підзвітності, а також заборони втручання в професійну діяльність адвокатів [2].

Принцип виборності полягає в тому, що органи адвокатського самоврядування формуються шляхом демократичних виборів, в яких беруть участь адвокати. Це дозволяє забезпечити рівні можливості для всіх адвокатів брати участь у керівництві адвокатською спільнотою, а також гарантує, що керівні органи представляють інтереси всієї спільноти. Згідно з цим принципом, органи адвокатського самоврядування, такі як ради адвокатів, вибираються на загальних зборах або конференціях адвокатів. Вибори мають бути прозорими та демократичними, щоб уникнути будь-яких корупційних впливів або дискримінаційних практик. Принцип виборності також дозволяє оновлювати склад керівних органів та підтримувати їхню ефективність у відповідності до вимог часу.

Принцип гласності забезпечує відкритість діяльності органів адвокатського самоврядування для всіх адвокатів. Це означає, що адвокати мають право отримувати інформацію про рішення, що приймаються органами самоврядування, та процес їхнього прийняття. Гласність сприяє підвищенню довіри до органів адвокатського самоврядування, оскільки адвокати можуть бути впевненими, що їхні інтереси представляються відкрито і без прихованих мотивів. Відкритість також передбачає наявність регулярних звітів про діяльність органів адвокатського самоврядування перед адвокатською спільнотою, що дозволяє контролювати ефективність їхньої роботи та вживати заходів щодо покращення.

Принцип обов'язковості виконання рішень органів адвокатського самоврядування встановлює, що всі адвокати зобов'язані виконувати рішення, прийняті органами адвокатського самоврядування, що були ухвалені в межах їхньої компетенції. Це гарантує єдність та дисциплінованість адвокатської спільноти, що є важливою умовою для забезпечення ефективності її діяльності.

Обов'язковість виконання рішень сприяє координації зусиль адвокатів та органів адвокатського самоврядування, що, у свою чергу, дозволяє забезпечити єдність у вирішенні питань, пов'язаних з адвокатською діяльністю.

Підзвітність органів адвокатського самоврядування полягає у тому, що вони повинні регулярно звітувати перед адвокатською спільнотою про свою діяльність. Це забезпечує прозорість та відповідальність у роботі таких органів, а також дозволяє адвокатам контролювати діяльність своїх представників у самоврядуванні. Підзвітність сприяє підвищенню ефективності роботи органів самоврядування, оскільки будь-які недоліки або помилки можуть бути виявлені на ранніх етапах, що дозволяє їх оперативно виправити. Крім того, підзвітність підвищує рівень довіри до органів адвокатського самоврядування з боку адвокатської спільноти.

Останній із принципів, закріплених у ч. 1 ст. 43 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», є принцип заборони втручання в професійну діяльність адвокатів [2]. Цей принцип гарантує незалежність адвокатів у здійсненні їхніх професійних обов'язків. Жодні органи адвокатського самоврядування або інші особи не можуть втручатися в адвокатську діяльність, якщо це не передбачено законодавством. Цей принцип є ключовим для забезпечення правосуддя, оскільки адвокати повинні мати можливість захищати права та інтереси своїх клієнтів без будь-якого тиску або впливу з боку третіх осіб [3, с. 17]. Заборона втручання у професійну діяльність адвокатів є однією з основних гарантій незалежності адвокатури.

Адвокатське самоврядування є важливим елементом організації діяльності адвокатської спільноти. Принципи виборності, гласності, обов'язковості виконання рішень, підзвітності та заборони втручання в професійну діяльність адвокатів є основоположними для забезпечення незалежності та ефективності функціонування адвокатури. Ці принципи створюють необхідні умови для того, щоб адвокатура могла виконувати свою основну функцію — захист прав і свобод громадян та забезпечення правосуддя.

Список використаної літератури

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#>.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <http://www.rada.gov.ua>. 141
3. Бочуляк Н. Незалежність як домінанта адвокатського самоврядування. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2019. № 22. С. 12–19

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

ПРАВОВИЙ СТАТУС ПОМІЧНИКА АДВОКАТА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ЙОГО РОБОТИ

У сучасній правовій системі діяльність адвоката є одним із ключових елементів забезпечення прав і свобод людини, її правового захисту та представництва інтересів у суді. Разом із тим, адвокатська діяльність вимагає значних зусиль, професійних знань та часу. Для підвищення ефективності адвокатської роботи та оптимізації процесу, надання правової допомоги широко використовується допомога помічників адвокатів. Помічник адвоката може брати участь у підготовці матеріалів, аналізу документів, пошуку юридичних рішень, а також виконанні інших завдань, що полегшують роботу адвоката.

Завдання помічника адвоката є досить різноманітним, і їх ефективно виконання вимагає належної правової підготовки та знань особливостей професійної етики. У зв'язку з цим важливим аспектом є визначення правового статусу помічника адвоката та чіткого врегулювання його повноважень, обов'язків і відповідальності. Це питання має вирішальне значення для запобігання порушенням прав учасників правовідносин і забезпечення законності адвокатської діяльності.

Незважаючи на те, що правовий статус помічника адвоката вважається допоміжним стосовно професії адвоката, його роль не можна недооцінювати. Діяльність помічника адвоката тісно пов'язана з юридичною практикою, а його професійні обов'язки охоплюють широке коло завдань, що потребують високого рівня підготовки та відповідальності. В умовах реформування юридичної системи, підвищення рівня правосвідомості та правової культури громадян, роль помічника адвоката стає особливо значущою.

Основним джерелом, що регламентує діяльність помічника адвоката, є Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», який закріплює, що помічник адвоката повинен мати повну вищу юридичну освіту та діє виключно на підставі договору (контракту) з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням. Помічник адвоката виконує доручення адвоката у справах, що знаходяться у провадженні адвоката, крім тих, що належать до процесуальних повноважень (прав та обов'язків) адвоката (ст. 16) [1]. Самостійність у виконанні професійних завдань, однак, є обмеженою, оскільки помічник може представляти клієнта в судах у випадках, встановлених законом, або інших органах влади виключно за дорученням адвоката та за згодою клієнта.

Організація роботи помічника адвоката є складним процесом, потребує розмежування повноважень адвоката та його помічника, досягнення балансу між самостійністю та підзвітністю помічника.

Діяльність помічника адвоката охоплює як адміністративну, так і аналітичну функції, що вимагає від нього як необхідних знань у сфері права, так і навичок ефективного управління часом та ресурсами.

Оскільки помічник працює під керівництвом адвоката, останній несе відповідальність за дії свого помічника. Це означає, що адвокат повинен забезпечити належний контроль за діяльністю свого помічника, навчити його специфічним аспектам професійної діяльності та підтримувати постійний контакт для ефективної координації роботи. З іншого боку, сам помічник несе відповідальність за належне виконання своїх обов'язків, що включає забезпечення конфіденційності інформації, дотримання професійних етичних стандартів та точне виконання вказівок адвоката.

Документаційна робота є основою будь-якої адвокатської діяльності, оскільки від правильного оформлення, своєчасної подачі та ведення документів залежить успіх у судових процесах або досудовому врегулюванні спорів. Помічник адвоката забезпечує підготовку проєктів процесуальних документів, договорів, юридичних висновків, а також контролює своєчасне подання необхідних документів до судів або інших інстанцій. Крім того, він може брати участь у роботі з клієнтами, допомагаючи у зборі необхідних доказів, підготовці матеріалів справи та узгодженні правової стратегії.

Помічник адвоката повинен дотримуватися вимог конфіденційності та зберігання професійної таємниці. Адвокатська діяльність характеризується високим рівнем довіри з боку клієнтів, що вимагає від помічника адвоката особливої обачності у поводженні з конфіденційною інформацією. Законодавство України суворо регламентує це питання, передбачаючи відповідальність за порушення адвокатської таємниці. Тому помічник адвоката має бути добре обізнаний з правовими аспектами конфіденційності та вміти застосовувати їх на практиці.

Роль помічника адвоката охоплює також участь у комунікації з клієнтами адвоката та іншими учасниками правових процесів, що вимагає від помічника знань не тільки правових норм, але й навичок міжособистісної комунікації, емпатії та розуміння емоційного стану клієнта.

Організація роботи помічника адвоката повинна бути ефективною та спрямованою на досягнення максимального результату для адвоката та його клієнта. Це включає як оптимізацію робочих процесів, так і належну підготовку самого помічника. Адвокат, який бере на роботу помічника, має забезпечити йому належні умови для про-

фесійного розвитку, що включає доступ до необхідних інформаційних ресурсів, участь у професійних тренінгах та постійну підтримку у процесі виконання завдань.

Помічники адвокатів все частіше використовують сучасні програмні засоби для автоматизації процесів, пов'язаних з обробкою документів, правовим аналізом та моніторингом судових рішень. Цифрові технології значно спрощують роботу адвокатських офісів, а помічник адвоката має бути обізнаним із сучасними програмними продуктами, що дозволяють оптимізувати робочі процеси, зменшити навантаження та підвищити точність юридичної роботи.

Отже, помічник адвоката має визначені законодавством про адвокатуру та адвокатську діяльність обов'язки з забезпечення належного рівня підготовки справи у частині, яку йому доручено, збереження конфіденційності інформації та підтримання професійних стандартів. Його діяльність регулюється законодавством, що чітко визначає межі відповідальності та обов'язки, а також встановлює високі етичні вимоги до професійної поведінки. Організація роботи помічника адвоката вимагає не лише професійних знань у сфері права, але й навичок ефективної комунікації, управління часом, використання сучасних технологій та забезпечення конфіденційності інформації. Успішна організація цієї роботи є запорукою ефективного функціонування адвокатської практики, що, в свою чергу, сприяє підвищенню якості юридичної допомоги та захисту прав громадян.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України № 5076 від 05.07.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Нестерчук Лілія Петрівна***

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Фурса С. Я.

докторка юридичних наук, професорка, завідувачка
кафедри міжнародного права та галузевих правових
дисциплін Київського університету права
Національної академії наук України,
заслужений юрист України

Фурса Є. І.

кандидат юридичних наук, професор
кафедри міжнародного права та галузевих правових
дисциплін Київського університету права
Національної академії наук України

ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ АДВОКАТАМИ

На науковій конференції варто відверто говорити про ті проблемні питання, які мають місце в діяльності науковців та у відповідній сфері науки і практики. Тому як вчені розпочнемо аналіз зі спостереження за розвитком української науки, де популярність певної теми триває не дуже значний проміжок часу, але з часом відповідні тенденції навіть не залишають свого сліду. Аналіз проведемо на прикладі матеріалів конференції «Адвокатура України: сучасний стан та перспективи розвитку», що відбувалася в Харкові 14 грудня 2023 р., і на підставі оприлюднених матеріалів [1]. Такий напрямок дослідження обумовлюється тим, що матеріали конференцій виходять в світ, але не мають публічного реагування, що знижує цінність таких наукових заходів.

Не так давно значна частина вчених захоплювалася принципом верховенства права, про нього писали в всіх галузях права, але мода минула і цей міжнародний стандарт не набув *комплексного дослідження* в адвокатурі та лише деякі вчені висловили свої думки щодо його ролі у діяльності адвокатів [2, с. 399–413].

Так само, всі виговорилися про медіацію і це не зважаючи на те, що у НААУ така тематика до сих пір розцінюється як актуальна серед фахівців і її популяризують доповідачі [3]. Автори також аналізували медіацію у контексті надання адвокатами безоплатної правничої допомоги [4, с. 34–38].

Тепер прийшов час поговорити про *штучний інтелект* (надалі – ШІ) в юриспруденції і, зокрема, в діяльності адвокатів та суддів [5,

с. 39–51; с. 90–97]. Цьому предмету на зазначеній вище конференції було присвячено багато доповідей. Тому розпочнемо аналіз з найпершої публікації у збірнику, у якій в загальних рисах розкривається проблеми з використанням штучного інтелекту в США і його адаптування до діяльності адвокатів в Україні [6, с. 23–26].

У цьому зв'язку здається важливим не плутати штучний інтелект з мозком людини, оскільки в аналізованій статті закладено дві суперечливі думки. Одна базується на запозиченій автором цитаті: *«У 2016 р. вченими з Лондонського університету розроблено штучний інтелект — суддя, який здатний при аналізі матеріалів у справах, що стосуються приниження людської гідності, тортур чи недоторканності приватного життя, зважувати юридичні докази та моральні питання добра і зла, а далі використовувати свої висновки для точного прогнозування результату»* [7]. В іншому фрагменті тез наведено, буквально, таке: *«Так, після скандалу, коли нью-йоркські адвокати використали прецеденти, вигадані ChatGPT, деякі судді заявили про обов'язок розкривати факт використання в їхній роботі технологій штучного інтелекту»* [6, с. 23–26]. Якщо порівняти ці дві цитати, то вийде, що програмне забезпечення ChatGPT здатне самостійно створювати «прецеденти», тобто діяти неправомірно. Отже, ця програма не здатна відрізнити добро від зла, оскільки *штучний інтелект до сих пір програмують на виконання певних завдань, а не сам штучний інтелект робить щось самостійно*. Для порівняння, важко повірити в те, що програма антиплагіат самостійно буде вносити запозичені з інших джерел цитати в роботу, якщо такого завдання не було поставлено при програмуванні. Тому вважаємо, що програми зі створення віршів або музики не зможуть допомогти юристам в їх професійній діяльності, а програми орієнтовані на пошук прецедентів не будуть їх створювати. Тому уявляється, що американські адвокати вдало використали аргумент на свою користь про те, що вони довірилися штучному інтелекту, який самостійно створив прецеденти. І ця інформація також аналізується в тезах інших доповідачів на конференції [8] і пропонуються певні заходи протистояння ШІ тощо.

В Америці використання ШІ розглядається й під кутом зору *розміру гонорару адвоката*, оскільки електронні засоби спрощують роботу адвокатів з пошуку інформації. Чи можна і доцільно такий фактор брати до уваги в Україні? На нашу думку, це питання дискусійне для багатьох фахівців та особливо тих, хто сподівається знайти готову відповідь на потрібні йому питання в мережі Інтернет.

На нашу думку, це хибна позиція, оскільки будь-яку справу варто пропустити через власний мозок і лише після цього шукати аналоги в судовій практиці, порівняти власні висновки з позицією Верховного Суду і при виявленні розходжень підсилити власну аргументацію так,

щоб в судах нижчих інстанцій перевірити власні доводи перед зверненням до суду касаційної інстанції.

Дійсно, такий спосіб адвокатської допомоги орієнтований на висококваліфікованих юристів, які доволі часто бачать навіть у відносно простих справах власні способи їх вирішення. Але такі адвокати не будуть в простій позовній заяві про розлучення демонструвати власну ерудицію і посилатися на практику Верховного Суду та Європейського суду з прав людини *без істотної необхідності*.. Це може робити адвокат, виходячи з меркантильної мети щодо збільшення обсягу позовної заяви і демонстрації своєму клієнту великого обсягу роботи, яку він провів.

Але ж штучний інтелект запрограмований на те, щоб розшукати за ключовими словами всю інформацію, яку він знайде, тому перед адвокатом може постати найскладніша задача — дослідити величезний пласт інформації. Значна частина адвокатів обере найпростіший спосіб вирішення цієї задачі — взяти найпершу інформацію і на її базі сформулювати власну позицію або просто скопіювати процесуальний документ.

Тому можна з впевненістю стверджувати, що ШІ може перетворити значну частину адвокатів на банальних користувачів мережі Інтернет та їх кваліфікація згодом буде падати. Для інших адвокатів ШІ проведе роботу з інформацією з різних джерел і, зокрема, за певними критеріями її систематизує, тобто буде лише корисним. Які тенденції будуть доминувати в Україні, на нашу думку не складно передбачити, якщо більшість в захваті від того, що треба менше працювати. Але звернемо увагу на той аспект, що в Україні набирає обертів дискусія щодо *визначення розмірів гонорарів адвокатів*[9; 10] і це не зважаючи на те, що не так давно втратила актуальність дискусія навколо гонорару успіху [11].

З аналізу наступної публікації можна зробити висновок, що в Європейському союзі поки що не регламентується питання використання ШІ, але висловлюються гіпотези щодо застереження небезпек, які можуть виникати при застосуванні ШІ адвокатами. Особливо актуальним з перелічених застережень здається положення: *«Розуміння технології GenAI: юристи повинні мати глибоке розуміння технології генеративного ШІ, включаючи її можливості, функціональність та потенційні юридичні наслідки»* [12]. Тобто юристи мають оволодівати не тільки юридичними знаннями, підвищувати власну кваліфікацію в основній сфері, а й «глибоко розуміти технології ШІ», але ж це інша сфера знань, яка так само має свою специфіку і тенденції до удосконалення і, відповідно, ускладнення тощо. Тому можна бути директором Інституту цифрового права, членом Ради директорів фонду «AI Global», членом International Association for Artificial Intelligence and

Law і, одночасно, аспірантом зі спеціальності 081 «Право», але варто визначитися з напрямком професійної орієнтації — технічні і технологічні напрямки досліджень чи юриспруденція. Можна і потрібно досліджувати міжгалузевий простір, однак варто визначити основний з них.

Тому аналіз одного із нових і популярних напрямів наукових досліджень вселяє надію, оскільки окремі вчені роблять такі висновки: *«Говорити про заміну судді штучним інтелектом як мінімум передчасно, а швидше за все неможливо»*. Якщо довести ситуацію до повного абсурду і йти методом широкого запровадження ШІ в юриспруденцію, то машини будуть судити людей як в суді першої інстанції, так і навіть в касації, а наші права будуть представляти знов таки ШІ [13]. Нічого не коробить? Дійсно, машині не можна дати хабаря, якщо вона не запрограмована на його отримання, але ж можна його дати тій людині, яка створює програми, обслуговуватиме ШІ, готуватиме інформацію для ШІ або потім її роздруковуватиме і поширюватиме тощо.

Коли ж ми широко підемо в світ комп'ютерних технологій, то навіть не помітимо, що незабаром книги та інші публікації буде робити штучний інтелект, але ці публікації будуть розраховані на аналіз іншими штучними інтелектами, оскільки мозок людини буде пристосований тільки для обслуговування високих технологічних ліній, а не буде спрямований на аналіз складних правових матерій ...

Список використаної літератури

1. Адвокатура України: сучасний стан та перспективи розвитку: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (14 грудня 2023 р.) / редкол. : Т. В. Вільчик та ін. Харків : НЮУ імені Ярослава Мудрого, 2024. 276 с. URL: https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/wp-content/uploads/2024/02/vilchik-zbirnyk_verstka.pdf
2. Фурса С. Я. Верховенство права в діяльності адвоката. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє*: матер. XI Міжнарод. Наук.-практич. конф. (м. Одеса, 12 листопада 2021р.). Одеса, Фенікс 2021. С. 399–413; Майорова О. Адвокатська діяльність здійснюється на принципах верховенства права. URL :<https://www.hsa.org.ua/blog/advokatska-diyalnist-zdiysnyuyetsya-na-pryntsyphah-verhovenstva-prava>
3. Поліщук В. Медіація в діяльності адвоката. URL: <https://unba.org.ua/events/3126-mediacya-v-diyal-nosti-advokata.html>
4. Фурса С. Я., Фурса Є. І. Авторське враження від аналізу нормативних актів, які включають положення про медіацію (на прикладі аналізу закону України «Про безоплатну правничу допомогу»). *Часопис Київського університету права*. 2023. № 3. С. 34–38.
5. Fursa S. Y. E- justice in Ukraine modern practice and perspective // E-sad. E-finance. E- prasa. www. Ksiegarnia. Beck. Pl, 2020. p. 39–51; Фурса С. Я., Фурса Є. І. Застосування цифрових технологій і штучного інтелекту в цивільно-

- му судочинства: актуальні питання. *Часопис Київського університету права*. 2024. № 1. С. 90–97; Фурса С. Я., Фурса Є. І. Цифрова економіка, цифрові технології і право. *Часопис Київського університету права*. 2024. № 4.
6. Барабаш О. Штучний інтелект у діяльності адвоката: світові тенденції та українські реалії // матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (14 грудня 2023 р.) / редкол. : Т. В. Вільчик та ін. Харків: НЮУ імені Ярослава Мудрого, 2024. 276 с. С. 23–26. URL :https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/wp-content/uploads/2024/02/vilchik-zbirnyk_verstka.pdf
 7. Artificial intelligence 'judge' developed by UCL computer scientists // The guardian. URL: <https://www.theguardian.com/technology/>
 8. Остафійчук Л. Використання адвокатами штучного інтелекту при наданні професійної правничої допомоги. Матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (14 грудня 2023 р.) / редкол. : Т. В. Вільчик та ін. Харків: НЮУ імені Ярослава Мудрого, 2024. 276 с. С. 95. URL: https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/wp-content/uploads/2024/02/vilchik-zbirnyk_verstka.pdf
 9. Про співмірність витрат на правничу допомогу зі складністю справи нагадав ВС. URL: <https://unba.org.ua/news/9613-pro-spivmirnist-vitrat-na-pravnicu-dopomogu-zi-skladnistyu-spravi-nagadav-vs.html>
 10. Сьомак Т. Винагорода адвоката як критерій його економічної незалежності. матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (14 грудня 2023 р.) / редкол. : Т. В. Вільчик та ін. Харків: НЮУ імені Ярослава Мудрого, 2024. (276с.).С. 130–134. URL: https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/wp-content/uploads/2024/02/vilchik-zbirnyk_verstka.pdf
 11. Козлов С. Чому в Україні досі «не люблять» гонорар успіху адвоката. *Юридична газета*. № 6 (712). URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/chomu-v-ukrayini-dosi-ne-lyublyat-gonorar-uspihu-advokata.html>; Дроздов О. Гонорару успіху адвоката бути! [https://unba.org.ua/publications/5502-gonoraru-uspihu-advokata-buti.html#:~:text=;Фурса С. Я. Фурса Є. І. Концепція «гонорар успіху»: актуальні проблеми адвокатури](https://unba.org.ua/publications/5502-gonoraru-uspihu-advokata-buti.html#:~:text=;Фурса%20С.%20Я.,Фурса%20Є.%20І.%20Концепція%20«гонорар%20успіху»:актуальні%20проблеми%20адвокатури) // Збірник матеріалів Х Ювілейної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє» (6 листопада 2020, м. Одеса). С. 36–47.
 12. Завадський А. Генеративний штучний інтелект у роботі адвокатів. Досвід регулювання у Європейському Союзі. матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (14 грудня 2023 р.) / редкол. : Т. В. Вільчик та ін. Харків: НЮУ імені Ярослава Мудрого, 2024. (276с.). С. 66–68. URL: https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/wp-content/uploads/2024/02/vilchik-zbirnyk_verstka.pdf
 13. Жущман М. Деякі аспекти запровадження технологій штучного інтелекту в судочинство. Матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (14 грудня 2023 р.) / редкол. : Т. В. Вільчик та ін. Харків: НЮУ імені Ярослава Мудрого, 2024. (276с.). С. 169–171. URL: https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/wp-content/uploads/2024/02/vilchik-zbirnyk_verstka.pdf

Даценко В. М.

суддя Лубенського міськрайонного суду Полтавської області,
тренер Національної школи суддів України, кандидат юридичних наук

ЗАХИСТ ІНТЕРЕСІВ ДИТИНИ В СІМЕЙНИХ СПОРАХ

На сьогоднішній день у міжнародному праві існує широкий консенсус на підтримку ідеї про те, що у всіх рішеннях, які стосуються дітей, першочергове значення повинні мати найкращі інтереси дитини.

Обґрунтуванням такого підходу є необхідність виховання вільних, самодостатніх членів нашого суспільства, для чого в період становлення дитини держава повинна сприяти створенню необхідних умов для її розвитку.

На варті захисту найкращих інтересів дитини повинен бути і суд у справах, які стосуються долі дитини (про позбавлення батьківських прав або ж визнання батьківства, визначення місця проживання дитини, надання доступу до спілкування та/або усунення перешкод у спілкуванні з дитиною, забезпечення побачень з дитиною батькам або близьким родичам, усиновлення дитини, застосування положень Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей).

Принцип забезпечення «найкращих інтересів дитини» не є новим та був сформований ще в Декларації прав дитини 1959 роки [1]. Пункт 2 Декларації вказує на те, що дитині законом та іншими засобами має бути забезпечений спеціальний захист і надані можливості та сприятливі умови, що дадуть їй змогу розвиватися фізично, розумово, морально, духовно та соціально, здоровим і нормальним шляхом, в умовах свободи та гідності. При ухваленні з цією метою законів основною метою має бути найкраще забезпечення інтересів дитини.

В наступному цей термін неодноразово застосовано і в інших міжнародно-правових актах.

Так, в п. б) ст. 5 Конвенції Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок вказано, що держави-сторонники вживають усіх відповідних заходів з метою забезпечити, щоб сімейне виховання включало правильне розуміння материнства як соціальної функції і визначення загальної відповідальності чоловіків і жінок за виховання та розвиток своїх дітей за умови, що в усіх випадках інтереси дітей мають перевагу [2].

Відповідно до ст. 1 Конвенції про захист дітей та співробітництва в галузі міждержавного усиновлення, її цілями є створення гарантії для того, щоб міждержавне усиновлення здійснювалось в найкращих інтересах дитини та при додержанні усіх її основних прав, визнаних у міжнародному праві [3].

В Конвенції про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей зазначено, що найвищим інтересам дитини повинне надаватися першочергове значення [4].

Слід відмітити, що в прецедентній практиці Європейського Суду з прав людини також неодноразово звертається увага на необхідність забезпечення найкращих інтересів дитини при розгляді спорів щодо неї. Відповідні посилання містяться у справах «М. Т. проти України», «Вишняков проти України», «Савіни проти України», «М. Р. та Д. Р. проти України», «Лазоріва проти України», «Корнейкова та Корнейков проти України», «Курочкін проти України», «М. С. проти України», «Мамчур проти України».

Найбільш детально принцип найкращих інтересів дитини розкрито в Конвенції про захист прав дитини, ратифікованої Україною 27 лютого 1991 р. (дата набуття чинності для України 27 вересня 1991 р.), в межах якої Комітет з прав дитини ООН присвятив його тлумаченню Зауваження загального порядку № 14 (2013) «Про право дитини на приділення першочергової уваги якнайкращому забезпеченню її інтересів» [5] та нарешті визначив невичерпний базовий перелік елементів, які не мають переваги один над одним та повинні розглядатися при проведенні оцінки найкращих інтересів дитини: погляди дитини; індивідуальність дитини; збереження сімейного оточення і підтримання відносин; піклування, захист і безпека дитини; уразливе становище; право дитини на здоров'я; право дитини на освіту.

Наведені в цих документах загальні положення та практичні рекомендації щодо реалізації принципу забезпечення найкращих інтересів дитини наразі широко застосовуються судами України при розгляді сімейно-правових спорів. Такий принцип дозволяє нам переосмислити підходи до вирішення сімейно-правових спорів, деякі з яких були сформовані ще в радянські часи. Зокрема, попередня судова практика була направлена переважно на вирішення спору між батьками, при цьому часто ігноруючи інтереси дитини. Наразі підхід змінився і судова практика стала більш «дитиноцентричною».

Таким чином, можна зробити висновок, що застосування принципу забезпечення найкращих інтересів дитини при вирішення сімейно-правових спорів є об'єктивно необхідним, узгоджується з сучасними тенденціями розвитку міжнародного права, прецедентною практикою ЄСПЛ та наразі активно застосовується судами України.

Список використаної літератури

1. Декларація прав дитини від 20.11.1959 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384.

2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок щодо ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок від 18.12.1979 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207.
3. Конвенція про захист дітей та співробітництва в галузі міждержавного усиновлення від 29.05.1993. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_199.
4. Конвенція про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей від 19.10.1996 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973_002.
5. General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para.1). URL: <https://www.refworld.org/docid/51a84b5e4.html>.

Бондарєва М. В.

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри юстиції
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,

Рабовська С. Я.

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри юстиції
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ УЧАСТІ АДВОКАТА В НОТАРІАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Враховуючи одночасно динамічність і статичність суті нотаріального провадження як складного алгоритму процесуальних і технічних дій, і, в свою чергу, його правового результату — нотаріального акту, можна визначити функціональну цінність участі адвоката в нотаріальному провадженні.

Якщо нотаріус неухильно стоїть на боці закону і спрямовує всю свою діяльність на результат у вигляді встановлення достовірності факту та права або відхилення такої достовірності у випадку існування щонайменшого сумніву, адвокат свою діяльність спрямовує на практичну допомогу особі у реалізації особистого наміру реалізувати право. Специфіка діяльності адвоката в нотаріальному процесі визначається двома значимими моментами: правовим статусом особи, яку він представляє, і характером, складністю, суб'єктністю вчинюваного нотаріального провадження.

Результатом вчинення нотаріального провадження є, як правило, нотаріальний акт (документ чи його посвідчення), який не тіль-

ки вміщує істотні факти, які передували його появі, стали правовим підґрунтям його ухвалення нотаріусом, але і визначає перспективну динаміку відповідних правовідносин. Нотаріальний акт забезпечує стабільність правовідносин за участі як особи, яка звернулася за вчиненням нотаріального провадження, так і інших осіб — суб'єктів відповідних правовідносин.

Оскільки нотаріальна процедура передбачає пошук найбільш вигідних, прийнятних для сторін варіантів вирішення їх правової ситуації, застосування різноманітних інструментів юридичної техніки, обов'язковість нотаріального посвідчення і засвідчення, як видається, передбачає модерування перемовин між сторонами договору, застосування медіативних прийомів і технік. Окрім того, нотаріус зобов'язаний слідувати алгоритму, визначеному законом, заснованому на територіальності і предметній компетенції нотаріуса; процедурі, яка передбачає правове консультування заінтересованих осіб,, встановлення їх особи, перевірку обсягу їх правосуб'єктності, право- і дієздатності, перевірку повноважень представника. При цьому нотаріус повинен зберігати нейтральну позицію по відношенню до суб'єктів провадження. Адвокат від імені свого довірителя, що визначає як його юридичну заінтересованість, так і специфіку участі в нотаріальному процесі не як модератора такого процесу, а як, скоріше, заявника, сторони, оскільки особиста участь особи — довірителя, як правило, не передбачається. Важливо розуміти при цьому, що участь представника, особливо адвоката, може створювати негативні ефекти в динаміці нотаріального провадження, пов'язані із складнощами, скажімо, встановлення волі осіб, що беруть участь в нотаріальному провадженні, досягнення згоди між сторонами договору, їх примирення тощо.

Закон України «Про нотаріат» передбачає можливість участі представника в нотаріальному процесі від імені і в інтересах особи, що його уповноважила. Заявник в такому випадку може не брати особистої участі в нотаріальному процесі. У визначених законом випадках участь особи, від імені і в інтересах якої вчиняється нотаріальне провадження, є обов'язковою. Так, згідно зі ст.1234 Цивільного кодексу України право на заповіт здійснюється особисто, вчинення заповіту через представника не допускається. Заява про прийняття спадщини подається спадкоємцем особисто, як слідує зі ст. 1269 Цивільного кодексу України. Відповідно, заявник має безпосередньо бути присутнім при вчиненні нотаріального провадження, що не виключає одночасної участі його представника-адвоката. У випадку одночасної участі в нотаріальному процесі представника — адвоката і особи, інтереси якої він представляє, представництво як таке, очевидно, не здійснюється. Адвокат виступає скоріше юридичним радником,

сприяє особі у формуванні її правової позиції з питань, що виникають, безпосередньої участі в нотаріальному процесі не бере.

Правове консультування на етапі до звернення особи до органів нотаріату може передбачати коректне визначення предметної та територіальної підвідомчості правової ситуації клієнта певному нотаріусу; оцінка правової доцільності і корисності звернення до нотаріальної юрисдикції, оцінка альтернативних варіантів вирішення справи: звернення до медіатора, до суду, проста домовленість з контрагентом «без звернення». На цьому етапі важливою функцією адвоката є забезпечення цілісності правової оцінки ситуації клієнта.

На стадії відкриття нотаріального провадження адвокат може бути використаний для тактичних цілей, серед яких оптимізація комунікації «заявник — нотаріус» і переведення її в площину професійної кваліфікованої взаємодії професіоналів. Схожими є підходи до визначення функціоналу участі адвоката на стадії підготовки до вчинення нотаріального провадження.

В той же час, контролювання діяльності нотаріуса не повинне ставитися адвокатом в якості мети його участі в нотаріальному процесі. Надмірне втручання адвоката в нотаріальний процес може істотно викривити його хід, порушити психологічний, етичний баланс, і, в кінцевому підсумку, призвести до зниження його ефективності, ускладнень у його перебігу чи невчинення провадження. Слід зазначити, що у всіх наведених випадках одночасної участі в нотаріальному процесі адвоката і нотаріуса не повинно йтися про професійне конкурування між ними, оскільки сфери застосування їх професійних компетентностей є різними і спрямовані, відповідно, з боку нотаріуса — на вчинення низки процесуальних і технічних дій, що мають на меті встановлення особи заявника, перевірка обсягу його цивільної право- і дієздатності, встановлення інших юридично значимих обставин в залежності від характеру вчинюваного нотаріального провадження. Суттю участі адвоката в нотаріальному процесі, в свою чергу, є оптимізація, скорочення у часі і процесуальних засобах процесу вчинення нотаріального провадження, підвищення психологічного комфорту заявника — клієнта за рахунок прийняття на себе адвокатом функції «толмача», посередника між особою, що звернулася за вчиненням нотаріального провадження, іншими заінтересованими особами (подручжям/ колишнім подружжям, дітьми, батьками, органами опіки і піклування) і нотаріусом. У веденні перемовин і визначенні мінімальної ціни виграшу професійні компетентності адвоката можуть бути використані в інтересах особи, яку він представляє; вони позитивно впливають на фактичну і психологічну готовність до перемовин з контрагентами, забезпечують перспективну готовність до доведення і доказування юридично значимих обставин в таких пере-

мовинах. Вказана правова позиція не може бути реалізована нотаріусом, який скоріше подібний до неупередженого арбітра, в той час як «упередженість» адвоката є складовою його статусу у конкретній юридичній справі.

Ефективною видається взаємодія нотаріуса і адвоката з питань забезпечення нотаріусом доказів. Найбільш результативною видається участь адвоката в підготовці нотаріального провадження, а саме сприяння, допомога, оптимізація зібрання та надання його довірительом відомостей і документів, необхідних для вчинення нотаріального провадження. Не менш значимим в реальній перспективі розвитку процесу і досягнення його результату — ухвалення нотаріусом нотаріального акту, є правовий аналіз адвокатом документів, що збираються його довірительом, на предмет правильності їх оформлення на етапі видачі уповноваженими органами.

Не можна залишити без уваги не менш важливі форми активності адвоката на стадії підготовки нотаріального провадження, реалізація яких виправдовує його оплатну участь у безспірному юридичному процесі. При здійсненні нотаріальної діяльності нотаріуси припускаються помилок, які можуть призвести до порушення прав осіб, що беруть участь у таких провадженнях. Корисними і ефективними на стадії підготовки до вчинення нотаріального провадження є правовий аналіз переліку документів, що пропонується нотаріусом надати заявникові на підтвердження того чи іншого юридичного факту; правовий аналіз підстав відмови нотаріуса у вчиненні нотаріального провадження; шляхи корегування ходу нотаріального процесу, пропонування альтернатив вирішення правової ситуації особи.

Хоча участь адвоката у нотаріальному процесі не знімає з нотаріуса обов'язок (виняток становить непрофесійність чи недобросовісність самого адвоката) замінити своїми знаннями прогалини у юридичних знаннях особи, що до нього звертається, доступно роз'яснювати наслідки тих чи інших дій; налагоджувати комунікацію у випадку незрозуміння особою хибності своєї позиції, тим не менш кількість нотаріальних справ, де інтереси особи представляє адвокат, є обернено пропорційною кількості судових справ, у яких особа звертається з оскарженням вчиненого нотаріального провадження чи відмову у його вчиненні. З огляду на наведене, можемо стверджувати про корисність активної участі адвоката в складних нотаріальному провадженнях, таких як видача свідоцтва про право на спадщину, видача свідоцтва про право власності на частку у спільному майні подружжя в разі смерті одного з них, у нотаріальному посвідченні цілого ряду договорів (шлюбний договір, договорів відчуження нерухомого майна). В свою чергу, спільні зусилля в цьому напрямку нотаріуса і адвоката прогнозовано мають дати позитивний результат.

Зубченко Н. І.

кандидат юридичних наук, адвокат,
адвокатське об'єднання «Глорія Лекс»

УЧАСТЬ АДВОКАТА У ДЕРЖАВНІЙ РЕЄСТРАЦІЇ ВІДОКРЕМЛЕНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ, УТВОРЕНОЇ ВІДПОВІДНО ДО ЗАКОНОДАВСТВА ІНОЗЕМНОЇ ДЕРЖАВИ

В умовах повномасштабного вторгнення, діючого в нашій державі воєнного стану закордонні інвестиції значно змінили свій фокус. У 2022–2023 роках основними закордонними інвесторами в корпоративному сегменті виступали компанії (бренди), що вже мали потужності в Україні до початку повномасштабної війни. Проте, вже у 2024 році зростає бажання міжнародних та закордонних компаній відкрити для себе український ринок.

До 2023 року законодавство стосовно діяльності філій та представництв іноземних юридичних осіб (в тому числі і міжнародних неурядових організацій) потребувало значних змін, зокрема порядків реєстрації створення та припинення діяльності. Проте 14 липня 2023 року Верховна Рада прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впорядкування діяльності відокремлених підрозділів юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави» № 3257-ІХ [4] (далі — Закон № 3257), що набрав чинності 03 вересня 2024 року.

Закон № 3257 вніс зміни до Цивільного кодексу України, Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» [5] (далі — Закон про реєстрацію) з метою врегулювання відносин, пов'язаних з державною реєстрацією відокремлених підрозділів юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави (далі — відокремлений підрозділ).

До прийняття вищезначеного Закону № 3257 державна реєстрація представництв іноземних юридичних осіб була врегульована розрізненими нормативними актами, процедура реєстрації була у повноваженнях різних державних органів (в залежності від типу іноземної юридичної особи — Міністерство економіки, Міністерство юстиції). Міністерство економіки керувалося взагалі Інструкцією від 1996 року для проведення державної реєстрації представництв іноземних компаній, а, між іншим, в цьому документі не було враховано навіть існування ЄДР. Міністерство юстиції ж трохи «осучаснило» реєстрацію представництв іноземних неурядових та благодійних організацій, але сама процедура потребувала реформування через надмірну склад-

ність, тривалість та бюрократизм. Ліквідація ж представництв взагалі не була належним чином регламентована, а якщо додати до цього повну відсутність реєстру представництв та філій іноземних юридичних осіб — про прозорість діяльності складно і говорити. З початку повномасштабного вторгнення питання отримало нову хвилю актуальності, оскільки численні міжнародні організації та компанії вирішили відкрити власні представництва в Україні для здійснення як благодійної, так і комерційної діяльності.

Прийняття Закону 3257 вирішило вищезначені проблеми, врегулювавши реєстрацію відкриття, внесення змін та припинення відокремлених підрозділів:

- іноземних суб'єктів господарювання;
- іноземних банківських установ;
- іноземних та міжнародних неурядових організацій.
- іноземних та міжнародних благодійних організацій.

Наріжним каменем стала норма, яка передбачає визначення процедури державної реєстрації Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», що робить її максимально подібною до реєстрації українських юридичних осіб. Звісно, передбачено і внесення інформації в ЄДР.

Перелік документів, що мають бути надані для державної реєстрації відокремленого підрозділу, досить подібний до переліку документів для реєстрації юридичної особи в Україні, як і сама процедура реєстрації [3]. Більш того, сама процедура реєстрації до моменту розроблення відповідного функціоналу ЄДР буде проводитися за алгоритмом реєстрації юридичних осіб, але за умови подання окремо затвердженої заяви щодо державної реєстрації відокремленого підрозділу юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави (форма 11) [1].

І ось тут виникає найбільш дискусійне питання: хто може виступати суб'єктом подання документів та заяви щодо державної реєстрації відокремленого підрозділу. У Законі про реєстрацію визначено, що заявником є «представник юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави, — у разі подання документів для державної реєстрації створення відокремленого підрозділу такої юридичної особи» [5]. Але на цьому нововведення не скінчилися — наступний абзац деталізує (але не полегшує) поняття представництва — «представником юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави, для цілей проведення державної реєстрації створення відокремленого підрозділу такої юридичної особи може бути виключно особа з числа спеціально визначених суб'єктів первинного фінансового моніторингу, які проводять свою діяльність одноособово».

Таким чином, повноваженнями подання документів для державної реєстрації створення відокремленого підрозділу згідно Закону про реєстрацію наділяються лише спеціально визначені суб'єкти первинного фінансового моніторингу, які провадять свою діяльність, серед яких визначені адвокатські бюро, адвокатські об'єднання та адвокати, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально (п.п. г) п. 7 ч. 2 ст. 6 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів» [6]. Крім того, слід звернути увагу на те, що представництво має здійснювати суб'єкт, що діє одноособово — чи має це означати, що адвокат, який належить до адвокатського об'єднання або бюро, не може здійснити представництво під час реєстрації створення відокремленого підрозділу?

Міністерство юстиції у листі від 11.09.2024 на те, що суб'єктами подання можуть бути адвокати, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально, а також фізичні особи — підприємці, що надають юридичні послуги. Відповідно, для цілей проведення державної реєстрації створення відокремленого підрозділу державним реєстратором має встановлюватися належність заявника до визначеного кола суб'єктів первинного фінансового моніторингу, а саме:

- якщо таким заявником є адвокат, що здійснює адвокатську діяльність індивідуально, — за відомостями Єдиного реєстру адвокатів України;

- якщо таким заявником є фізична особа — підприємець, основним видом діяльності якого є надання юридичних послуг, — за відомостями Єдиного державного реєстру [2].

Є і інші проблемні моменти, які не варто залишати осторонь. Наприклад, яким документом іноземна юридична особа може уповноважити адвоката на представництво під час реєстрації створення відокремленого підрозділу — звичайна або нотаріально посвідчена за кордоном довіреність чи достатньо договору про надання правничої допомоги з відповідним ордером; якими повноваженнями цей документ має наділити адвоката; чи є необхідність у наданні інших підтверджуючих повноваження документів.

Іншим питанням є видима необхідність перевірки статусу адвоката-заявника як спеціально визначеного суб'єкта первинного фінансового моніторингу державним реєстратором. Норми законодавства, вочевидь, мають передбачати необхідність такої перевірки, проте її процедура та порядок проведення не урегульовані; повертаючись до листа Міністерства юстиції — реєстратором має встановлюватися лише належність заявника до визначеного кола суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

З іншого боку, форма заяви щодо державної реєстрації відокремленого підрозділу юридичної особи, утвореної відповідно до зако-

нодавства іноземної держави (форма 11) не містить жодних вказівок щодо спеціального суб'єкта її подання. Тобто, у ній міститься звичайний набір даних заявника, який застосовується для державної реєстрації будь-якої юридичної особи. Це, звичайно, може означати і те, що заявником може виступити і керівник відокремленого підрозділу, оскільки прямої заборони на це немає; більш того, заявником щодо внесення змін або ліквідації відокремленого підрозділу іноземної юридичної особи може бути саме керівник.

Звісно, оновлення законодавства щодо державної реєстрації відокремлених підрозділів іноземних юридичних осіб було необхідним. Проте, вочевидь, під час підготовки змін не було враховано численні суттєві моменти, як, наприклад, особливості здійснення представництва, що фактично призводить до значних ускладнень процедури як для іноземних юридичних осіб, так і для українських адвокатів.

Список використаної літератури

1. Заява щодо державної реєстрації відокремленого підрозділу юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави. Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/m/zayava-schodo-derjavnoi-reestratsii-vidokremlenogo-pidrozdlu-yuridichnoi-osobi-utvorenoi-vidpovidno-do-zakonodavstva-inozemnoi-derjavi> (дата звернення: 16.10.2024).
2. Лист Міністерства юстиції України від 11 вересня 2024 року № 125957/8.4.3/32–24. Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2024/09/11/20240911161737–78.pdf> (дата звернення: 16.10.2024).
3. Лист Міністерства юстиції України від 30 серпня 2024 року № 122107/8.4.3/32–24. Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2024/09/02/20240902165354–85.pdf> (дата звернення: 16.10.2024).
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впорядкування діяльності відокремлених підрозділів юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави: Закон України від 14.07.2023 р. № 3257-IX. Законодавство України : база даних / Верхов. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3257–20> (дата звернення: 16.10.2024).
5. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань : Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV. Законодавство України : база даних / Верхов. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755–15> (дата звернення: 16.10.2024).
6. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів : Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX. Законодавство України : база даних / Верхов. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361–20#n170> (дата звернення: 16.10.2024).

Кравченко М. О.

доцент кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук, доцент, адвокат

ДО ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПРЕДСТАВНИКІВ АДВОКАТУРИ З ЗАКЛАДАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Взаємодія представників адвокатури з закладами вищої освіти набуває все більшої актуальності. Пріоритетним напрямком такої взаємодії видається працевлаштування здобувачів вищої освіти як під час навчання, так і після здобуття вищої юридичної освіти. Потенційними працевластувачами можуть виступати адвокатські об'єднання, адвокатські бюро, адвокати, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально, органи адвокатського самоврядування (до прикладу, ради адвокатів регіону, кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури тощо).

Така взаємодії може відбуватися на підставі укладених меморандумів між ЗВО та, до прикладу, адвокатським об'єднанням. Зазвичай, укладання меморандуму має не меті не лише створення умов для працевлаштування студентів, а взагалі — консолідацію зусиль сторін меморандуму для вжиття комплексу заходів, спрямованих на формування спільноти кваліфікованих правників, урахування потреб ринку праці в процесі підготовки здобувачів вищої освіти, проведення спільних розробок і досліджень, підготовку інформаційно-аналітичних матеріалів (науково-практичних коментарів та ін.) і пропозицій щодо удосконалення чинного законодавства тощо. Отже, можна зробити висновок, що мета меморандуму має достатньо узагальнений характер, що надає широкі можливості для подальшої спільної взаємодії. У той саме час, укладених меморандумів створює базис для реалізації спільних проєктів, проте його укладання не є обов'язковою умовою.

Зауважимо, що працевлаштуванню здобувачів може сприяти проведення таких заходів як ярмарок вакансій на базі ЗВО, під час яких здобувачі мають можливість познайомитись з можливими працевластувачами, умовами роботи, вимогами до кандидатів на посаду тощо. Проведення ярмарків надає можливість здобувачам отримати додаткові практичні навички з написання резюме, підготовки до співбесіди (у тому числі з психологічної точки зору, адже співбесіда як подія, у певному сенсі, є нестандартною ситуацією та має стресовий характер).

Ще одним напрямком взаємодії є залучення адвокатів до навчального процесу. До прикладу, адвокати можуть залучатися до проведен-

ня лекцій, практичних занять. Крім того, адвокати можуть запрошуватися до обговорення актуальних питань адвокатської діяльності в рамках круглих столів, конференцій, наукових гуртків тощо. Таке залучення може відбуватися як на базі ЗВО, так і у приміщенні органу адвокатського самоврядування або приміщення, в якому адвокат здійснює адвокатську діяльність. Крім того, не можна оминати той факт, що адвокати все частіше залучаються до підготовки освітніх програм ЗВО, розробки навчальних курсів задля максимального впровадження практичної складової в освітній процес.

Подібна взаємодія має певне коло переваг для здобувача вищої освіти, серед них: 1) отримання ще під час навчання уявлення про адвокатську діяльність (її переваг та складнощів) та уявлення про діяльність органів адвокатського самоврядування; 2) набуття нових або вдосконалення наявних навичок, розвиток додаткових компетентностей (комунікаційних, організаційних, писемних тощо); 3) можливість працевлаштування ще під час навчання.

Щодо переваг для ЗВО, то заклад, який тісно взаємодіє з представниками інституту адвокатури, є більш привабливим для абітурієнтів. Зауважимо, що і адвокатські формування також зацікавлені у взаємодії із ЗВО, адже така взаємодія сприяє поповненню кадрів (крім того, в подальшому особа може набути статусу адвоката).

Таким чином, можна зробити висновок, що взаємодія ЗВО та представників інституту адвокатури має переваги для трьох суб'єктів: ЗВО, здобувача освіти та установи роботодавця, у нашому випадку — представників інституту адвокатури. Здобувач вищої освіти отримує переваги у результаті такої взаємодії, хоча безпосередньої участі у налагодженні зв'язків між ЗВО та адвокатами, як правило, не приймає.

Таким чином, можна зробити висновок, що в сучасних умовах конкуренції взаємодія адвокатів та ЗВО є обов'язковою складовою діяльності ЗВО. Складнощі, що можуть виникнути, не мають критичного характеру та можуть бути за бажанням легко усунуті (до прикладу, шляхом пристосування до проведення заходів та зустрічей в онлайн форматі).

Легких К. В.

кандидат юридичних наук, доцент кафедри юстиції
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РОЛЬ АДВОКАТА У ПОДОЛАННІ КОЛІЗІЙ ТА ПРОГАЛИН ЗАКОНОДАВСТВА ЯК ЗАСОБУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД

Адвокатура є одним з основних опорних інститутів забезпечення права на справедливий суд, що відповідає міжнародним стандартам права на справедливий суд, а також практиці Європейського суду з прав людини [1, с. 249]. Як зазначив суддя Конституційного Суду України Городовенко В. В., «адвокатура у вітчизняній правовій системі визнається важливим елементом права на справедливий суд, про що свідчить визначення її конституційно-правового статусу у розділі VIII «Правосуддя» Конституції України. Як і судді та прокурори, так і незалежний професійний адвокат — важлива процесуальна фігура судового процесу — через надання професійної правничої допомоги, різновидом якої є і представництво особи в суді, сприяє здійсненню незалежного та якісного судочинства, належній реалізації його принципів, ефективному ухваленню судових рішень, а отже, забезпеченню реалізації права на справедливий суд» [2, с.3].

Право на справедливий суд є основним правом людини, необхідним для попередження зловживання правами іншими. Тривалий час право на справедливий суд ототожнювалось із здійсненням встановленої форми судового розгляду; зміна парадигми призвела до розуміння його як процесу, у якому дотримуються права людини, що наразі стало звичним явищем, а участь адвоката у справедливому судовому розгляді презюмується.

В межах професійного обов'язку захисту прав та інтересів своїх клієнтів адвокати відіграють суттєву роль у справедливому учиненні правосуддя. Будучи активним учасником механізму правозастосування, займаючи самостійне місце у механізмі правосуддя, адвокатура виконує (повинна виконувати) важливу функцію суспільного контролю у цій сфері [3, с. 47].

Виконуючи професійну функцію, адвокати, з очевидних причин, не наділені повноваженнями усувати колізії та прогалини в праві самостійно. Однак використовуючи належну процесуальну форму, можуть та повинні розкривати ознаки таких колізій та прогалин, формувати власне розуміння шляхів та способів їх подолання. Сприяючи суду на шляху учинення правосуддя у таких спосіб, адвокати забезпечують ухвалення справедливого, якісного судового рішення. А суддя

в процесі правозастосування використовує правотворчі підходи там, де необхідно подолати колізії в праві чи подолати (заповнити) прогалини.

Вирішення прогалин та колізій у законодавстві вимагає спеціальних знань та глибокого розуміння права. Як колізії, так і прогалини можуть виникати у різних правовідносинах до яких доданими можуть бути суспільні відносини щодо мови, традицій тощо. Розуміння адвокатом зазначених проблем та шляхів їх подолання є важливою частиною реалізації права на справедливий суд.

Досить часто вирішення колізій та прогалин в праві є емоційно важким та юридично складним. Це пов'язано з їх «правовою природою» та несприйняттям концепції судового правотворення. У таких випадках роль адвокатів під час надання професійної правничої допомоги є суттєвою: це і першочергова допомога клієнту, а також формування правової позиції для суду (й можливості судового правотворення), з метою справедливого учинення правосуддя.

В цілому, оцінюючи роль адвоката у подоланні колізій та прогалин законодавства як засобу забезпечення права на справедливий суд, необхідно звернути увагу, що для подолання колізій та прогалин адвокати мають:

1. мати досвід, який дозволить орієнтуватись у складній системі чинного законодавства. Бути добре обізнаними з правовими процесами та процедурами;
2. володіти компетентністю з розуміння системи права;
3. здійснювати детальний аналіз кожної справи;
4. мати стратегію та тактику у кожній справі. У разі можливості — проводити переговори, залежно від наявної колізії або прогалини та характеру спору. Розуміти, що головна мета — забезпечити найкращі інтереси свого клієнта;
5. при обґрунтуванні шляхів вирішення колізії чи прогалини наводити ілюстративні (наочні) приклади;
6. сприяти справедливості судового розгляду та правовій визначеності.

Список використаної літератури

1. Сопільник р. Л. Теоретико-методичні аспекти визначення ролі адвокатури у забезпеченні права на справедливий суд. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*. 2018. № 19. С. 246–250. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/82>
2. Окрема думка судді Конституційного Суду України Городовенка В. В. стосовно висновку Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України

(щодо скасування адвокатської монополії) (реєстр. № 1013) вимогам статей 157 і 158 Конституції України URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/4_v_2019_1.pdf

3. Белов Д. М., Белова М. В. Роль та місце інституту адвокатури в механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина. *Аналітичне-порівняльне правознавство*. 2022. № 6. С. 42–48. URL <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/273521/268905>

Остафійчук Л. А.

кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри процесуального права
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

РОЗУМНІСТЬ АДВОКАТСЬКОГО ГОНОРАРУ

Розмір гонорару адвоката має визначатися у розумних межах і бути співмірним з характером послуг адвоката та заздалегідь відомий клієнту в повному обсязі, зазначено у п.3.4.1. Загального кодексу правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства [1].

Ця норма відтворена у частині 3 статті 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», де вказано, що «гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час» [2].

Згідно статті 28 Правил адвокатської етики, «адвокат має право у розумних межах визначати розмір гонорару, виходячи із власних міркувань. При встановленні розміру гонорару можуть враховуватися складність справи, кваліфікація, досвід і завантаженість адвоката та інші обставини. Погоджений адвокатом з клієнтом та/або особою, яка уклала договір в інтересах клієнта, розмір гонорару може бути змінений лише за взаємною домовленістю. В разі виникнення особливих по складності доручень клієнта або у випадку збільшення затрат часу і обсягу роботи адвоката на фактичне виконання доручення (підготовку до виконання), розмір гонорару може бути збільшено за взаємною домовленістю» [3].

«Принцип розумності адвокатського гонорару також відтворюється і в процесуальному законодавстві, що відображається в інституті розподілу судових витрат на професійну правничу допомогу», — правильно зауважують Я. О. Ковальова і О. М. Овчаренко [4, с. 609].

Сьогоднішня та невизначеність нашого майбутнього зумовлює економне витрачання будь-яких ресурсів, в тому числі це стосується й коштів клієнтів, призначених для виплати адвокатського гонорару. Цей аспект знаходить своє відображення у судових рішеннях, в яких розглянуто розподіл судових витрат.

Водночас, рівень оплати гонорару адвокату (включаючи дотримання строків оплати гонорару, а також безпосередньо розмір гонорару) може виступати лакмусом чи тестом для розуміння таких цінностей та якостей:

- рівня процвітання країни,
- сталості і стабільності судової практики,
- якості законодавства,
- якістю позовної заяви, скарги чи іншого процесуального документа, з якими адвокат звертається до суду в інтересах клієнта,
- якості адвокатських послуг в цілому.

Наприклад, підготовлений на високому професійному рівні адвокат може визначати високий розмір гонорару, тому що знає як правильно вирішити питання на користь клієнта, законні засоби і способи досягнення бажаного результату, але при цьому затратити мінімум часу на підготовку до справи чи процесуальних документів. Але ж і недосвідчений адвокат теж вправі визначати високий розмір гонорару, проте з протилежної причини: тому що на даний час не знає, як вирішити питання, але, попрацювавши над матеріалами справи, знатиме як його вирішити. І на ось цю роботу на справу такому адвокату знадобиться витратити більше часу, який теж має бути оплачений клієнтом.

У додатковій постанові від 13 лютого 2024 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду у справі № 910/12155/22 зазначив, що, при визначенні суми відшкодування, суд має виходити з критерію реальності адвокатських витрат (встановлення їхньої дійсності та необхідності), а також критерію розумності їхнього розміру, виходячи з конкретних обставин справи та фінансового стану обох сторін (додаткова ухвала Верховного Суду у складі об'єднаної палати Касаційного господарського суду від 03.12.2021 у справі № 927/237/20, постанова Великої Палати Верховного Суду від 27.06.2018 у справі № 826/1216/16 та додаткова постанова Великої Палати Верховного Суду від 19.02.2020 у справі № 775/9215/15ц). Із урахуванням конкретних обставин, зокрема, ціни позову суд може обмежити даний розмір з огляду на розумну необхідність судових витрат для даної справи. У визначенні розумно необхідного розміру сум, які підлягають сплаті за послуги адвоката, можуть братися до уваги, зокрема: час, який міг би витратити на підготовку матеріалів кваліфікований фахівець; вартість оплати відповідних послуг адвокатів, яка склалася в країні або в регіоні; тривалість розгляду і складність справи тощо (пункт 6.52 постанови Верховного Суду у складі суддів об'єднаної палати Касаційного господарського суду від 02 лютого 2024 року у справі № 910/9714/22). А твердження «чим більш досвідчений адвокат, тим менше він має отримувати відшкодування адвокатських витрат» не відповідає принципу розумності [5].

Отже, досвід адвоката не може бути підставою для зменшення розміру гонорару і, відповідно, розміру відшкодування судових витрат на професійну правничу допомогу.

Список використаної літератури

1. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського співтовариства від 01.10.1988 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343#Text
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#n249>
3. Правила адвокатської етики України, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
4. Ковальова Я. О., Овчаренко О. М. Гонорарна практика адвоката: актуальні питання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 5. С. 608–611. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-5/146>
5. Додаткова постанова Верховного Суду від 13.02.2024 у справі № 910/12155/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117074103>

Саленко О. В.

кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри юстиції Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
національна експертка проекту АПУ «Моніторинг судових проваджень
у справах про воєнні злочини: версія 2.0»

ПРАВО НА ЗАХИСТ У СПРАВАХ ПРО ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ПРАКТИКИ ЄСПЛ

Право на захист, як і право на справедливий суд, багатокомпонентне явище. Відповідно до статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція), складовими права на захист є: i) право на доступ до або відмову від правової допомоги на будь-якій стадії провадження; ii) право захищати себе особисто; iii) право за певних обставин обирати адвоката; iv) право на безоплатну юридичну допомогу, якщо особа не має достатньо коштів і якщо цього вимагають інтереси правосуддя; v) право на практичну й ефективну юридичну допомогу. Відповідно держава повинна комплексно забезпечувати та гарантувати право на захист, у тому числі і для воєнних злочинців. Ключовим, на що слід звернути увагу в аналізованому аспекті, є наступне.

Кримінальні провадження у справах про воєнні злочини передбачають обов'язкову участь захисника та розглядаються стосовно воєнних злочинців, які або знаходяться в полоні, або місцезнаходження яких невідоме, або які перебувають на тимчасово окупованій території України чи на території рф. Відповідно, постає питання про призначення захисників від безоплатної вторинної правничої допомоги.

Європейський суд з прав людини (далі — ЄСПЛ) з цього приводу зауважує, що вирішуючи питання про забезпечення права на безоплатну юридичну допомогу, органи влади повинні зважати на фінансові можливості особи, інтереси правосуддя, а саме: характер та тяжкість правопорушення, суворість покарання, здатність обвинуваченого належним чином представляти себе особисто та інші обставини [1].

У справах про воєнні злочини не зафіксовано порушень в цій частині. Всі обвинувачені мають захисників.

Як правило, особа має право обрати собі адвоката, у разі, якщо є можливість оплатити його послуги [2]. Проте особа, якій надається безоплатна юридична допомога, не має права обирати захисника [3]. Відповідно, обмеження обов'язку держави щодо забезпечення права на захист лише призначенням захисника — несумісне зі статтею 6 Конвенції. За таких умов безоплатна юридична допомога буде даремною та неефективною.

ЄСПЛ пояснює, що одного лише призначення захисника недостатньо для того, щоб держава виконала свій обов'язок щодо надання ефективної юридичної допомоги, оскільки адвокат, призначений надавати правову допомогу, може ухилитися від виконання своїх обов'язків, мати проблеми зі здоров'ям або з інших причин тривалий час бути обмеженим у можливості виконувати свої обов'язки. Якщо відповідним органам державної влади доведено до відома про таку ситуацію, вони мають позитивне зобов'язання або замінити цього захисника, або примусити його виконувати свої обов'язки [4].

З огляду на наведене, саме лише призначення захисника системою безоплатної правничої допомоги це ще не виконання обов'язку держави щодо забезпечення права на захист для обвинувачених у вчиненні воєнних злочинів. Правова допомога має бути ефективною, реальною та практичною! Лише тоді буде забезпечено право на захист.

А тому у цій категорії справ слід звернути увагу на зміст правової допомоги. З огляду на дані моніторингу судових проваджень у справах про воєнні злочини на національному рівні зафіксовано як позитивні, так і негативні випадки [5].

В якості прикладу активної позиції захисту можна зауважити наступне. Відомою є справа «села Ягідного», де захисники були ком-

петентні, залучені у засідання, проявляли активну процесуальну поведінку. Є провадження, де були залучені захисники, які спеціалізуються на справах по статті 438 Кримінального кодексу України, зокрема й щодо процедури їх розгляду *in absentia*. Часто захисники звертали увагу на неналежність чи недостатність виклику обвинувачених через публікацію повісток в газеті «Урядовий кур'єр» та на сайті Офісу Генерального прокурора. Крім того, адвокати клопотали про застосування запобіжного заходу не пов'язаного із триманням під вартою. Для прикладу, в одній із справ захисник зауважив, що сам факт перебування обвинуваченого на території рф й оголошення в розшук не може свідчити про його переховування, а також немає достатніх даних про те, що обвинувачений знає про підозру [5].

Окремо зверну увагу на випадок, коли сторона захисту зауважила про наявність конфлікту інтересів. Регіональний центр безоплатної правничої допомоги видав доручення одразу на двох обвинувачених. Враховуючи, що один обвинувачений — командир іншого обвинуваченого, то, на думку захисниці, у неї був конфлікт інтересів. Суд зобов'язав регіональний центр безоплатної правничої допомоги призначити іншого захисника (№ 367/3598/23, Ірпінський міський суд Київської області) [5]. Наведене відповідає практиці ЄСПЛ, оскільки захист в умовах конфлікту інтересів — це очевидний недолік, що вимагає втручання з боку держави. Для прикладу, у рішенні ЄСПЛ у справі «Міхай Молдовану проти Румунії» встановлено, що інтереси трьох обвинувачених у вчиненні злочину представляв один офіційно призначений державою адвокат, незважаючи на те, що їх інтереси були суперечливими: двоє обвинувачених визнали свою вину, у той час як третій обвинувачений (автор заяви до ЄСПЛ) своєї провини не визнав. Хоча заявник не скаржився на неефективну юридичну допомогу, це не звільняє державу від обов'язку забезпечити ефективність такої допомоги [6].

Стосовно випадків неефективної участі захисників у справах щодо воєнних злочинів слід зауважити про невідвідування судових засідань адвокатами, у тому числі, з не пояснюваних причин, пасивну участь захисників у судових засіданнях, відсутність доказів для захисту обвинувачених тощо [5].

Окремої уваги потребують непоодинокі випадки перепризначення захисників у справах про воєнні злочини, у тому числі з формальних причин. Тут варто звернути увагу на практику ЄСПЛ у справах «Дауд проти Португалії» [7], «Богуміл проти Португалії» [8], «Санніно проти Італії» [9], де згадується про формальне виконання державою обов'язку щодо права на захист. Для прикладу, заміна неналежного захисника та призначення нового захисника здійснювалося за декілька днів до судового засідання або у день судового засідання, що

обмежило захисників у можливості належним чином ознайомитися із матеріалами справи та підготуватися до гідного захисту. ЄСПЛ вказує, що нездатність держави забезпечити достатній термін для підготовки адвоката до захисту не гарантує реальну юридичну допомогу підзахисному, тим самим порушує підпункт «с» пункту 3 статті 6 Конвенції. ЄСПЛ зауважує про необхідність реагування на це з боку держави у відповідний спосіб (відкладення розгляду справи задля забезпечення підготовки до належного захисту тощо).

З огляду на наведене, заміна захисників у справах про воєнні злочини, у тому числі з формальних причин, презюмує негативний вплив як на належну реалізацію права на захист, так і на розумну тривалість відповідних кримінальних проваджень. Формальні перепризначення захисників це не забезпечення ефективної, реальної правової допомоги. Водночас слід зауважити, що заміна захисників у справах про воєнні злочини, окрім іншого, зумовлена й об'єктивними чинникам: надмірним навантаженням на захист у певних регіонах, логістичними складнощами, невідповідністю призначеного захисту умовам контракту тощо.

Право на ефективну, реальну та практичну правову допомогу може бути порушено як пасивною реакцією органів державної влади на не виконання чи неналежне виконання захисником свого обов'язку щодо захисту, так і активними діями, які унеможливають здійснення захисником ефективної, реальної та практичної правової допомоги. Для прикладу, ЄСПЛ зауважує, що часто органи державної влади відмовляють у задоволенні клопотань захисників про надання дозволу на зустріч із підзахисним, накладають обмеження на кількість та тривалість таких зустрічей, здійснюють фіксацію розмови захисника із підзахисним за допомогою відео- та звукозапису, обтяжують спілкування захисника із підзахисним присутністю працівників служби безпеки, інших органів, прослуховують телефонні розмови адвоката із підзахисним тощо.

ЄСПЛ зауважує, що такі обмеження та обтяження унеможливають належну підготовку до захисту, що порушує право особи на ефективну, реальну та практичну правову допомогу. Якщо адвокат не матиме можливості розмовляти зі своїм клієнтом і отримувати від нього конфіденційні вказівки без такого контролю, його допомога буде не ефективною, у той час як Конвенція призначена для того, щоб гарантувати право на захист практично та результативно [10]. Однак, практика ЄСПЛ вказує на те, що для констатування порушення підпункту «с» пункту 3 статті 6 Конвенції має бути доведено, що незабезпечення конфіденційної розмови підзахисного з його адвокатом спричинило не виправне порушення права на справедливий судовий розгляд загалом [11]. У межах моніторингу судових проваджень у справах про

воєнні злочини таких випадків не зафіксовано, але превентивно про це слід пам'ятати [5].

Як висновок. Право на захист є невід'ємною складовою права на справедливий суд, яке має бути гарантовано на національному рівні таким чином, щоб воно було ефективним, реальним та практичним. Однак, як на міжнародному, так і на національному рівнях відсутнє універсальне визначення ефективної, реальної і практичної правової допомоги. Це означає, що оцінка якості правової допомоги повинна проводитися з урахуванням конкретних обставин кожної справи, використовуючи оціночні критерії. Гарантування права на захист залежить більше від якісних критеріїв, ніж від кількісних. Важливо оцінювати не лише кількість процесуальних дій, які вчиняє захисник, або кількість складених та поданих документів, але й їхню своєчасність, доцільність, правильність і змістовність. Також важливу роль відіграє адекватна реакція на ці дії з боку підзахисних та органів державної влади. Такий підхід дозволяє забезпечити реальне та ефективне право на захист, яке відповідає принципам справедливості та правової визначеності.

Список використаної літератури

1. Рішення ЄСПЛ у справі «Timergaliyev v. Russia» від 14/10/2008. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-88888>.
2. Рішення ЄСПЛ у справі «Zagorodniy v. Ukraine» від 24/11/2011. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-107561>.
3. Рішення ЄСПЛ у справі «Krempovskij v. Lithuania» від 20/04/1999. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-4871>.
4. Рішення ЄСПЛ у справах «Artico v. Italy» від 13/05/1980. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57424>; «Kamasinski v. Austria» від 23/11/1989, URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-45436>; «Czekalla v. Portugal» від 10/10/2002, URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60676>.
5. Звіт за результатами впровадження 2 фази проекту «Моніторинг судових проваджень у справах про воєнні злочини», червень 2024 року. URL: https://uba.ua/documents/%D0%9A%D0%BB%D1%8E%D1%87%D0%BE%D0%B2%D1%96%20%D0%B7%D0%B0%D1%85%D0%BE%D0%B4%D0%B8%202024/%D0%9A%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B0%20%D0%9F%D0%B8%D1%89%D0%B8%D0%BA/UKR_Trial%20Monitoring_2024.pdf.
6. Рішення ЄСПЛ у справі «Mihai Moldoveanu v. Romania» від 19/06/2012. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-111494>.
7. Рішення ЄСПЛ у справі «Daud v. Portugal» від 21/04/1998. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58154>.
8. Рішення ЄСПЛ у справі «Bogumil v. Portugal» від 07/10/2008. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-88742>.
9. Рішення ЄСПЛ у справі «Sannino v. Italy» від 27/04/2006. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-75213>.

10. Рішення ЄСПЛ у справах «S. v. Switzerland» від 28/11/1991. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57709>; «Brennan v. the United Kingdom» від 16/10/2001, URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59722>; «Ocalan v. Turkey» від 12/05/2005, URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-69022>.
11. Рішення ЄСПЛ у справі «Moroz v. Ukraine» від 02/03/2017. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-171501>.

Сайчин С. О.

кандидат юридичних наук, адвокат,
кафедра криміналістики та кримінального процесу
Одеського державного університету внутрішніх справ

АДВОКАТСЬКІ ВЕРСІЇ

Пізнання — це діяльність, метою якої є отримання істинного знання про який-небудь об'єкт. Для адвоката, так само як і для слідчого розслідування злочинів має пізнавальний характер, однак його специфіка полягає в тому, що пізнання у цій сфері людської діяльності здійснюється у формі доказування. Збирання доказів здійснюється через проведення слідчих дій, а дослідження і оцінка доказів полягають у з'ясуванні змісту, відомостей про факти, перевірку цих відомостей, встановлення їх вірогідності.

Змістом пізнання при розслідуванні злочинів є розумова діяльність, яка базується на загальних законах мислення. Формою ж, у якій здійснюється пізнання у конкретній галузі, є специфічна діяльність, що визначається кримінально-процесуальним законом, який регулює процес збирання доказів.

За своєю гносеологічною природою пізнання при розслідуванні злочинів тотожне пізнанню взагалі. Пізнання у процесі розслідування відповідає загальним законам гносеології.

Процес пізнання у розслідуванні здійснюється за допомогою діалектичних категорій. Застосування їх у кожній галузі знань має особливості, які визначаються співвідношенням загального діалектичного методу і спеціальних методів окремих наук.

Однією з особливостей пізнавального процесу при розслідуванні злочину є встановлення істини, тобто з'ясування усіх обставин злочинної події. Встановлення об'єктивної істини відбувається шляхом побудови слідчих версій, різних за родом і значущістю.

Однією з форм пізнання невідомого є гіпотеза. За своєю природою версії є різновидом гіпотез. На відміну від наукових гіпотез, версії не мають на меті створення наукових теорій, а перевірка їх здійснюється у термін, встановлений для розслідування.

Версія — це обґрунтоване припущення про наявність і обставини розслідуваної події, дії конкретних осіб і наявність у цих діях складу певного злочину.

Слідча версія у її закінченому вигляді завжди є наслідком індукції або дедукції. Індуктивні висновки — умовивід від окремого до загального — найчастіше застосовуються у випадках, коли слідча версія випливає з аналізу доказів, виявлених при провадженні окремих слідчих дій. Тоді від встановлення окремих причин походження доказів шляхом індуктивного мислення слідчий доходить до загального припущення про характер і причини події злочину. У цьому разі індукція може бути неповною (при умовиводі досліджуються не всі факти, явища, а лише їх частина) або повною, яка передбачає висновки, що ґрунтуються на знанні необхідних ознак і причинних зв'язків подій, фактів, явищ. Так, від окремих доказів шляхом аналізу і розгляду їх у взаємозв'язку слідчий доходить до загального висновку про причетність суб'єкта до злочину.

При використанні методу індукції у процесі побудови версій слідчий повинен передбачати помилки, які можуть виникнути у процесі індуктивного умовиводу. До них належать помилки невірної висновку як результат помилкових посилок і висновків: «після цього — отже, внаслідок цього». Подібні помилки можуть призвести не тільки до неправильної побудови версій, а й до невірної визначення шляхів розслідування злочину. Логічна помилка «поспішності узагальнення» полягає в тому, що висновок від окремого до загального ґрунтується не на повному і всебічному аналізі необхідних причинних зв'язків, а слідчий доходить до висновку, базуючись на вивченні частини ознак. У практиці розслідування такі помилки трапляються при конструюванні версій, якщо в процесі аналізу слідчий не враховує певні чинники.

Побудова версій дедуктивним шляхом передбачає початковий момент загального положення, які встановлені у процесі розслідування злочину. Дедуктивний метод може мати місце при явно недостатній кількості виявлених у справі доказів. У цьому випадку при побудові версій виходять не з аналізу певних доказів, а із загального припущення.

При розслідуванні злочину, сторона обвинувачення застосовує криміналістичні версії. *Криміналістична версія* — це обґрунтоване припущення, що стосується сутності розслідуваного кримінального правопорушення або його окремих обставин, що має значення для його розслідування, і пояснює походження, зміст і зв'язок між цими обставинами.

Криміналістична версія повинна відповідати ряду ознак: бути реальною; можливою для перевірки; обґрунтованою встановленими фактами; відносно простою, із чіткою та однозначною формулою;

мати відношення до більш широкого кола фактів, що встановлюються в процесі розслідування кримінального правопорушення.

У зв'язку із складною внутрішньою структурою, криміналістичні версії можна класифікувати за різними підставами:

За суб'єктом висунення: версії слідчого, прокурора, співробітника оперативного підрозділу, експерта, суду.

Поділ криміналістичних версій за даною класифікаційною ознакою має дещо умовний характер: адже види версій можуть трансформуватися одна в одну, чи навіть об'єднуватися для вирішення спільних завдань. Версія співробітника оперативного підрозділу може трансформуватися у слідчу і знову перевірятися оперативником; ймовірний висновок експерта, що є різновидом експертної версії, може бути використаний слідчим як орієнтуюча інформація і перевірена ним при проведенні слідчих (розшукових) дій.

За ступенем (мірою) визначеності висунутих припущень: типові та конкретні (специфічні).

Типові версії, які висуваються за умови недостатності вихідних даних, найчастіше на початковому етапі розслідування кримінальних правопорушень дають загальне, приблизне пояснення наявних даних. Під час наступної перевірки помилкові варіанти відкидаються, а підтверджена типова версія деталізується й конкретизується, на її основі будуються *конкретні версії*. Провідне значення для побудови типових версій відіграє теоретична база, тоді як для конкретних версій — фактична база. Типовій слідчій ситуації відповідають типові криміналістичні версії, які перевіряються при проведенні типових слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій, оперативно-розшукових заходів.

За об'ємом пояснення фактів: загальні та окремі.

Загальні версії пояснюють сутність і зміст всієї розслідуваної події, а *окремі* — лише окремі її елементи (спосіб вчинення кримінального правопорушення, його суб'єкт та ін.).

При розслідуванні конкретного кримінального правопорушення загальні та окремі версії утворюють систему: висувається декілька загальних версій, які, в свою чергу, обумовлюють відповідну систему окремих версій; слід пам'ятати, що жодна окрема версія не повинна суперечити загальній.

За ступенем ймовірності: малоімовірні та найбільш ймовірні.

Подібний поділ проводиться суб'єктом висунення версії і залежить від наявної доказової інформації, результату його власного оцінювання виходячи із набутих знань, умінь та навичок. Однак незалежно від міри ймовірності тієї чи іншої версії, їх необхідно перевіряти паралельно. Інколи відпрацювання саме малоімовірних версій приводить до результату.

За часом побудови: первинні й наступні.

Вказані версії потребують рівнозначної уваги, без будь-яких переваг. Адже нерідко у процесі розслідування, особливо при відновленні кримінального провадження, у якому досудове розслідування було зупинено, приходиться повертатися до «старих», тобто первинних версій.

Відносно предмета доказування: обвинувальні та виправдовувальні.

Обвинувальна версія — це лише одне із пояснень вчиненого злочинного діяння, альтернативою якого є *виправдовувальна версія* (контр-версія), яка припускає невинуватість особи. Обидві версії потребують рівнозначної об'єктивної перевірки.

Перевірка криміналістичних версій — це діяльність, спрямована на встановлення фактичних обставин, що підтверджують чи спростовують припущення, що складає зміст версії. Зазвичай перевірка версії включає:

- виведення із версії всіх можливих наслідків, тобто формування суджень (висновків, умовиводів) про обставини, які ще не установлені, але можливі;

- визначення методів, засобів, прийомів виведення із версії наслідків;

- практичну реалізацію плану розслідування шляхом проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій, оперативно-розшукових заходів для отримання даних, підтверджуючих чи спростовуючих версію;

- оцінку всіх зібраних доказів, що підтверджують висновок про істинність однієї та хибність інших версій.

Висновок про хибність якої-небудь із висунутих версій може ґрунтуватися як на процесуальних, так і перевірених оперативних даних. Для висновку про достовірність криміналістичної версії необхідно отримати достатню сукупність процесуальних доказів, котрі б виключали інше пояснення обставин кримінального правопорушення. Ця сукупність доказів повинна містити об'єктивну і всебічну характеристику всіх обставин, які підлягають встановленню під час розслідування.

Перевірку всіх висунутих версій слід здійснювати паралельно, без надання переваг будь-якій із них.

Перевірка версій вважається закінченою лише в тому випадку, коли зібрана сукупність доказів, яка вичерпно встановлює всі передбачені законом обставини і виключає будь-які інші пояснення розслідуваного кримінального правопорушення.

З врахуванням викладеного ми вважаємо що при досудовому та судовому розслідуванні необхідно також вбачати та застосовувати версії, які припускають адвокати як суб'єкти (сторони у криміналь-

ному провадженні), так як вони відносяться до виправдовувальних версій та дуче часто стають реальними що відображаються у виправдовувальному вирокі суду.

Список використаної літератури

1. Криміналістика: підруч. для студ. юрид. спец. вищих закладів освіти / кол. авторів: Глібо В. М., Дудніков А. Л., Журавель В. А. та ін.^; за ред. В. Ю. Шепітька. К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. 684 с.
2. Криміналістика: підручник / В. Д. Берназ, В. В. Бірюков, А. Ф. Волобуєв; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. Х.: ХНУВС, 2011. 666 с.
3. Коновалова В. Е. Версия: концепция и функции в судопроизводстве. Харьков : Консум, 2000. 176 с.

Свояк Д. В.

суддя Переяслав-Хмельницького міськрайонного суду Київської області,
старший викладач навчально-наукового гуманітарного інституту
Національної академії Служби безпеки України,
член правління ГО «АПЦ «Стале правосуддя»

ТАКТИКА ЗАХИСТУ ЧИ ПОЗАПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ВПЛИВ НА БЕЗСТОРОННІСТЬ СУДУ

Згідно з ч. 2 ст. 126 Конституції України вплив на суддю у будь-який спосіб забороняється [1].

У Кримінальному кодексі України передбачено відповідальність за втручання в діяльність судових органів (ст. 376) [2].

При цьому, ст. 94 КПК України передбачає, що оцінка доказів здійснюється, у тому числі судом, за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом [3].

Отже, можна зробити висновок, що ухвалення судових рішень має відбуватися поза впливом на суд, на підставі закону та після всебічного, повного й неупередженого дослідження всіх доказів. При цьому, оцінка цих доказів має здійснюватися на основі внутрішнього переконання суду.

З огляду на значну роль внутрішнього переконання суду для результату судового провадження, а також відсутність законодавчого визначення цього поняття, чимало наукових праць присвячені як дослідженню його сутності, так і намаганням його сформулювати.

Не вдаючись у доктринальну полеміку щодо змісту поняття «внутрішнє переконання», слід відмітити, що більшість її учасників ви-

значають значну роль такого переконання для результату судового розгляду [4–6].

Зазвичай саме це, незважаючи на вищевказані законодавчі заборони, спонукає учасників справи впливати на суд.

Зважаючи на сталу культуру судового захисту та ролі суду в англо-американській правовій сім'ї, у тому числі із задіянням «класичного» суду присяжних, значну частину досліджень щодо впливу на суд проведено саме британськими та американськими правниками.

В українській правовій системі, яка потроху віддаляється від радянської, із посиленням незалежності суддів при ухваленні судових рішень також збільшується «попит» на такого роду дослідження.

Загалом причину впливу на внутрішнє переконання суду можна пояснити його можливістю. Зокрема, хоча суто з теоретичної позиції суддя під час судового розгляду та при ухваленні рішення не має піддаватися емоціям, судді залишаються людьми, яким, як відомо ще з давньоримських часів «ніщо людське не чуже».

Так, досліджуючи питання незалежності і безсторонності суду Легких К. В. зазначив, що «... за деяких обставин почуття судді щодо учасників судового процесу можуть підштовхнути його до одного напрямку чи до іншого. Це може бути добре чи погано, але це реальність. [7]»

За пошуковим запитом в мережі Інтернет: «Як схилити суддю на свою користь?» система першим результатом видала посилання на статтю з назвою: «Адвокат застеріг суддю щодо непатріотичного рішення» [8].

Своєрідним «ноу-хау» кілька років тому стало складення заповітів підозрюваними, обвинуваченими або сторонами цивільного чи господарського судочинства на користь суддів з метою створити умови для їх відводів або впливу на їх рішення [9–12].

До «загальноновживаних» за останні десять років слід віднести, насамперед, спроби впливу через «громадську думку» із задіянням засобів масової інформації, у тому числі сумнівного походження, анонімних каналів у месенджерах, створення «безавторських» відеороликів та розповсюдження їх у соціальних мережах. У таких дописах чи «сюжетах» можу бути як критика судових рішень судді, його майнового стану, так і образи чи, навіть, погрози, у тому числі членам сім'ї.

До карантинних заходів та оголошення воєнного стану в Україні широко використовувалися задля впливу на суд пікети та мітинги, насамперед біля будівель судів, із використанням плакатів та листівок.

Нажаль, зважаючи на підвищення ролі «громадського сприйняття» судді у питаннях його кар'єри, навряд спостерігатиметься зменшення спроб вплинути на його рішення зазначеними способами.

Такі дії або межують з допустимою критикою судді, або відверто свідчать про тиск на суддю. Їх наслідком мало б бути притягнення винних до відповідальності, однак, існуючі законодавчі механізми не є ефективними.

Зокрема, у публічному полі не спостерігається інформації хоча б про направлення до суду обвинувальних актів у кримінальних провадженнях щодо проявів втручання в діяльність суду, навіть ініційованих за зверненнями суддів та Вищої ради правосуддя на підставі ч. 4 ст. 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [13], за рідким виключенням [14].

Такого роду «дискредитація» може бути спрямована й щодо протилежної сторони у справі, свідків.

Зважаючи на обмеженість застосування суду присяжних в українському судочинстві, присяжні майже не потрапляють у фокус таких атак.

Але, крім радикальних способів впливу на суд, застосовуються і «перевірені роками м'які способи» сподобатися судді або породити в нього неприязнь до протилежної сторони.

Це може бути підбір одягу «під вподобання судді», намагання «вразити» посадовим статусом або іншими «регаліями».

Використовуються психологічні прийоми у промовах: різні голосові практики (зміна гучності, тембру, інтонації голосу та його спрямування на різні об'єкти); використання спеціалізованої термінології, крилатих фраз, порівнянь, жартів, сарказмів чи іронії; постановка риторичних запитань; міміка, паузи тощо.

Розміщення у залі судових засідань, пози чи жестикуляцію також можна віднести до можливих «подразників», що використовуються задля впливу на емоції суддів.

Шалімов Л. О. зазначає, що успішний виступ адвоката у суді на пряму пов'язаний з психологічними підходами до судді через правило сприйняття інформації «10 % — 40 % — 60 %». На його думку «це правило дає уявлення у тому, яке значення мають елементи комунікації: — слова — 10 %; — тон голосу, інтонації — 40 %; — невербальні прояви, такі як вираз обличчя, поза — 60 %» [15 — с. 564].

Подекуди учасники вдаються до відвертого маніпулювання фактами або акцентування уваги на окремих з них, які не мають юридичного значення. До способів впливу можна віднести й факти розповсюдження щодо прокурора різного роду інформації, яка не має жодного стосунку до справи, але підкреслює якісь обставини, що можуть викликати «громадський осуд», хоча є цілком законними.

Справедливості заради варто зазначити, що таке маніпулювання фактами може відбуватися і з боку сторони обвинувачення або потерпілих. Зазвичай це проявляється в ототожнюванні захисника

з особою його підзахисного, або їх «цькування» в інформаційному просторі.

Також, спробою сформувати в суду необхідну думку про підозрюваного чи обвинуваченого можна вважати зазначення у процесуальних документах, які виготовляються стороною обвинувачення, де вказуються дані підозрюваного чи обвинуваченого, фрази: «В силу статті 89 КК України є раніше несудимою особою» без будь-якого її процесуального значення.

В якості висновку варто зазначити, що засада змагальності сторін у кримінальному провадженні (ст.22 КПК України) не тільки не забороняє, але й наділяє сторін правом діяти задля переконання суду в своїй правоті, обираючи необхідну тактику. При цьому, важливим є забезпечення балансу між формами реалізацією цього права та відвертим тиском на суд і втручанням в його діяльність, що може впливати на безсторонність суду та підірвати об'єктивність всього судового провадження або призвести до персональної відповідальності їх ініціаторів і виконавців.

Список використаної літератури

1. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.10.2024).
2. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 20.10.2024).
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/ed20240809#Text> (дата звернення: 20.10.2024).
4. Дроздович Н. Л. Внутрішнє переконання судді як елемент принципу вільної оцінки доказів. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 1. С. 250–258.
5. Серкевич І. Р., Лісіцина Ю. О. Психологічні особливості внутрішнього переконання судді. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. Серія: Юридичні науки. 2022. № 11. С. 51–57.
6. Сокалюк В. П. Існуючі стандарти доказування та внутрішнє переконання судді при ухваленні рішень по справі. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2024. № 1. С. 182–189.
7. Легких К. В. Незалежність і безсторонність суду у площині комплексної необхідності реалізації ідеї справедливості. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. Розділ 5 «Право». 2023. № 6. С. 161–167.
8. Пошуковий запит: «Як схилити суддю на свою користь?». URL: <https://www.google.com/search> (дата звернення: 20.10.2024).
9. Підозрюваний склав заповіт на користь усіх суддів суду, щоб завадити розгляду клопотання про продовження строку розслідування. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/288652-podozrevaemyy-sostavil-zaveschanie->

- v-polzu-vsekh-sudey-suda-chtoby-pomeshat-rassmotreniyu-khodataystva-o-prodlenii-srokov-rassledovaniya (дата звернення: 20.10.2024).
10. Скарга на відмову, два звільнення і заповіт на суддю — засідання ВПП. URL: <https://zib.com.ua/ua/162144.html> (дата звернення: 20.10.2024).
 11. У Харкові на суддю склали заповіт, щоб у того виник конфлікт інтересів. URL: <https://loyer.com.ua/uk/u-harkovi-na-suddyu-sklaly-zapovit-shhob-u-togo-vynyk-konflikt-interesiv/> (дата звернення: 20.10.2024).
 12. Одесит склав заповіт на користь судді, щоб заявити їй відвід. URL: https://lb.ua/pravo/2021/08/10/491361_odesit_sklav_zapovit_korist.html (дата звернення: 20.10.2024).
 13. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення: 20.10.2024).
 14. ВС залишив у силі вирок особи за погрозу вбивством судді. URL: <https://pravo.ua/vs-zalyshyv-u-syli-vyrok-osobi-za-pohrozu-vbyvstvom-suddi> (дата звернення: 20.10.2024).
 15. Шалімов Л. О. Суддя і адвокат («Книга проблем» та шляхів їх подолання у кримінальному праві). К. : Вид-во ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2022. 724 с.

Стефанчук М. М.

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри юстиції
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

УЧАСТЬ АДВОКАТА В КВАЛІФІКАЦІЙНО-ДИСЦИПЛІНАРНІЙ КОМІСІЇ ПРОКУРОРІВ: МІСІЯ ЧИ ПОВИННІСТЬ?

Ще рік тому під час участі у XIII Міжнародній науково-практичній конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє» нами піднімалось питання про передумови та переваги участі інституту адвокатури у формуванні державних функціонерів системи правосуддя, як одного із стратегічних напрямів її розвитку [1], зокрема в аспекті формування кадрового складу Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів (далі-КДКП) як органу прокурорського врядування, з огляду на такий виокремлений інститутом адвокатури стратегічний напрям діяльності Національної асоціації адвокатів України як представництво адвокатури України у відносинах з органами державної влади у системі правосуддя в аспекті надання пропозицій по підвищенню якості добору прокурорів та суддів, що вочевидь потребує залучення адвокатів у ці процеси задля практичної можливості реалізації цього стратегічного напрямку.

Чинний Закон України «Про прокуратуру» наділив з'їзд адвокатів України повноваженнями обирати одного члена КДКП (адвоката),

намагаючись втілити у процесі створенні так званих прокурорських рад кращі європейські практики, які, зокрема, полягають у рекомендації при формуванні складу такої ради, окрім прокурорів, залучати також й інших суб'єктів, наприклад, адвокатів або науковців в галузі права, що покликано забезпечити демократичну легітимність системи прокуратури.

Проте, попередній склад КДКП розпочав діяльність з листопада 2021 року згідно з рішенням від 26 жовтня 2021 року № 16зп-21 «Про день початку діяльності відповідного органу, що здійснює дисциплінарне провадження» [2], проте з'їздом адвокатів України впродовж всієї трирічної каденції попереднього складу КДКП так і не було реалізовано законодавчого повноваження щодо призначення одного із його членів. Наразі триває процес формування нового кадрового складу цього органу прокурорського врядування [3], а отже залишаються актуальними питання участі з'їзду адвокатів України у реалізації свого законодавчого повноваження на участь у цьому процесі, так само як і у процесі формування кадрового складу Вищої ради правосуддя (далі — ВРП).

З цього приводу в експертному середовищі лунають заклики до розробки на законодавчому рівні альтернативного механізму скликання з'їзду адвокатів України задля забезпечення процедури добору кандидатів у члени ВРП за квотою адвокатури, ба більше — навіть про доцільності запровадження відповідальності керівництва Національної асоціації адвокатів України у разі його непроведення. Мова йде про Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» Звіту Європейської комісії щодо України у 2023 році в межах Пакету розширення Європейського Союзу [4], підготовлений коаліцією громадських організацій на чолі з Лабораторією законодавчих ініціатив [5], який можна охарактеризувати як такий, що має певний релевантний вплив на репрезентантів відповідних сфер в системі правосуддя, які піддавались оцінці, з огляду на ті відклики, які він вже отримав [6] та очікувано отримає найближчим часом [7].

Примітно, що у цьому документі експертами застосовано різний концептуальний підхід в їхніх рекомендаціях стосовно подолання констатованих ними проблем у сфері подібних за своєю правовою природою інститутів у системі правосуддя. Так, здійснюючи правовий аналіз проблемних аспектів у сфері формування та діяльності КДКП експерти зауважили про неповний склад цього органу з причини непризначення до його складу одного члена від з'їзду адвокатів України. Водночас в рекомендаціях щодо можливого вирішення констатованих проблем, на відміну від правового інституту формування складу ВРП, не надали жодних рекомендацій щодо перспектив законодавчого вирішення цього питання, водночас запропонували зменши-

ти квоту Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у формуванні складу КДКП, яка, на їхню думку, є завеликою та нічим не обґрунтованою, і саме шляхом її зменшення на одну особу — виконати рекомендації міжнародних експертних інституцій щодо забезпечення більшості в КДКП прокурорів, обраних прокурорами шляхом збільшення кількості прокурорів, яких призначає Всеукраїнська конференція прокурорів [5]. У цьому контексті слід нагадати, що ми також вже піднімали це питання та здійснювали спробу внесення пропозицій щодо законодавчого врегулювання альтернативного способу формування повного персонального складу КДКП у разі, якщо хтось із уповноважених суб'єктів не вбачає свого професійного інтересу у реалізації наданого законодавчого повноваження у цій сфері, зокрема на користь *представників громадських об'єднань, які протягом визначеного строку здійснюють діяльність у сфері конституційної реформи та/або верховенства права, та/або захисту прав людини, та/або запобігання і протидії корупції, як це вже віднаходить своє унормування у законодавстві України, зокрема у системі конституційної юстиції* [1, с. 82].

В розвиток цього питання та з урахуванням експертних думок, вважаємо також за доцільне підняти питання про перспективну можливість наділяти системи, які мають нагальні потреби у формуванні та функціонуванні подібних органів професійного врядування, *правом на доукомплектування повноважних складів цих органів, у разі відмови якихось уповноважених суб'єктів від реалізації цього повноваження*, що видається цілком виправданим з урахуванням рекомендацій міжнародних експертних інституцій про доцільність забезпечення більшості прокурорів, що обираються своїми колегами, у змішаному складі органу прокурорського врядування [8].

За таких обставин Всеукраїнській конференції прокурорів має бути делеговане повноваження доукомплектувати склад КДКП, так само як і з'їзду суддів — доукомплектувати склад ВРП у разі невиконання у визначений законодавством строк іншими уповноваженими суб'єктами свого обов'язку на обрання чи призначення членів відповідних органів прокурорського чи суддівського врядування.

Такий механізм, на наш погляд, має певні переваги:

(1) не суперечить міжнародним стандартам формування таких органів професійного врядування в системі правосуддя;

(2) унеможливорює нав'язування такого обов'язку представникам інших правничих професій та генерування дискусійних пропозицій щодо притягнення їх до юридичної відповідальності, припустімо за обставин, коли ніхто із адвокатів не виявить бажання стати членом КДКП.

Підсумовуючи, візьмемо на себе сміливість стверджувати про те, що участь в органах професійного врядування системи правосуддя,

на наш погляд, повинна передбачати усвідомлене та добровільне бажання бути дотичним до реалізації місії цих органів на користь системи правосуддя у цілому та гарантування кожному права на справедливий суд.

Список використаної літератури

1. Стефанчук М. М. Участь адвокатури у формуванні державних функцій-нерів системи правосуддя як стратегічний напрям розвитку. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє* : матеріали XIII Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 10 листопада 2023 р.). Одеса: Юридична література, 2023. С. 79–83.
2. Про день початку діяльності відповідного органу, що здійснює дисциплінарне провадження : Рішення КДКП від 26.10.2024 р. № 16зп-21. URL: <https://kdkp.gov.ua/decision/2021/10/26/2131> (дата звернення: 18.10.2024).
3. Всеукраїнська конференція прокурорів призначила п'ятьох членів КДКП та двох членів Ради прокурорів України. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/vseukrayinska-konferenciya-prokuroziv-priznacila-pyatyox-cleniv-kdkp-ta-dvoh-cleniv-radi-prokuroziv-ukrayini>; 3'їзд науковців призначив членів Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів. URL: <https://kdkp.gov.ua/news/declaration/557> (дата звернення: 18.10.2024).
4. Ukraine 2023 Report SWD (2023) 699 final. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_699%20Ukraine%20report.pdf (дата звернення: 18.10.2024).
5. Тінювий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» Звіту Європейської комісії щодо України у 2023 році. URL: https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2024/09/ali_shadowreport_chapter_23.pdf (дата звернення: 18.10.2024).
6. Заява Національної школи суддів України. URL: <https://nsj.gov.ua/ua/news/ofitsiyna-zayava-natsionalnoi-shkoli-suddiv-ukraini-shodo-tinovogo-zvitu-do-rozdilu-23-pravosuddya-ta-fundamentalni-prava-zvitu-evropeyskoi-komisii-shodo-ukraini-u-2023-rotsi-v-chastini-suddivskoi-osviti-ta-diyalnosti-natsionalnoi-shkoli-suddiv-ukraini/> (дата звернення: 18.10.2024).
7. На РАУ оцінять тінювий звіт про правосуддя. URL: <https://unba.org.ua/news/9518-na-rau-ocinyat-tin-ovij-zvit-pro-pravosuddya.html> (дата звернення: 18.10.2024).
8. CCPE Opinion No. 18 (2023) on Councils of Prosecutors as key bodies of prosecutorial self-governance. URL: <https://rm.coe.int/opinion-no-18-2023-final/1680ad1b36> (дата звернення: 18.10.2024).

Храпенко О. О.

доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук, доцент, адвокат

ОБРАЗ АДВОКАТА У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Роль адвокатів у суспільстві зводиться не тільки до представництва інтересів клієнтів в суді, але й до активної участі їх в соціальному житті. Адвокат не повинен вчиняти дії, спрямовані на обмеження незалежності адвокатської професії, честі, гідності та ділової репутації своїх колег, підрив престижу адвокатури та адвокатської діяльності [1].

У статті 60 Правил адвокатської етики визначено, що адвокату не слід здійснювати заяв в соціальних мережах, Інтернет-форумах та інших формах спілкування в мережі Інтернет від імені адвокатської спільноти і видавати свою думку за її спільну думку, а також враховувати чи відповідають його дії в соціальних мережах іміджу та статусу адвоката [2].

При здійсненні професійної діяльності адвокат зобов'язаний дотримуватись загальноприйнятих норм ділового етикету, в тому числі щодо зовнішнього вигляду [3].

Соціальні мережі змінили спосіб комунікації між адвокатами та суспільством, надаючи їм можливість напряду спілкуватися з аудиторією. Це веде до відкритості професії, що сприяє кращому розумінню правових питань серед населення, але разом із тим може викликати виклики у збереженні професійної етики. У соціальних мережах адвокати стикаються з необхідністю зберігати баланс між рекламою своїх послуг та дотриманням етичних стандартів. Висвітлення успішних справ чи участь у популярних обговореннях можуть піднімати питання про конфіденційність клієнтів та інші аспекти адвокатської етики.

Створення персонального бренду адвоката у соціальних мережах сприяє підвищенню його впізнаваності та довіри серед потенційних клієнтів. Проте надмірне використання соціальних платформ для самореклами може викликати сумніви у компетентності адвоката та його здатності залишатися об'єктивним.

Адвокати, що активно використовують соціальні мережі, часто повинні адаптуватися до культурних та соціальних норм аудиторії. Цей процес впливає на стиль комунікації, підбір тем для обговорення та загальний імідж професії у суспільстві.

Соціальні мережі можуть суттєво вплинути на суспільне сприйняття професії адвоката. Вони дозволяють демонструвати експертність та професіоналізм, але також створюють ризики спрощеного чи

навіть хибного уявлення про адвокатську діяльність серед широкого загалу.

Адвокати, що використовують соціальні мережі, несуть велику відповідальність за розповсюджену інформацію. Поширення юридичних порад у публічних постах може бути некоректно інтерпретоване або сприйняте без урахування нюансів справи, що може нашкодити як адвокату, так і його клієнтам.

Використання соціальних мереж адвокатами підвищує ризики витоку конфіденційної інформації. Адвокати повинні забезпечувати надійний захист даних та дотримуватися принципів конфіденційності, щоб уникнути порушення прав своїх клієнтів.

Образ адвоката у соціальних мережах є багатограним і формує важливий міст між професійною діяльністю адвокатів та суспільством. У сучасному інформаційному світі соціальні мережі стали ключовою платформою для створення і просування персонального бренду, комунікації з громадськістю та розповсюдження правової інформації. Проте, цей новий простір відкриває і певні виклики для адвокатів, пов'язані з етикою, конфіденційністю та професійною відповідальністю.

Соціальні мережі дозволяють адвокатам створювати власний імідж і репутацію поза межами традиційних правових установ. За допомогою таких платформ, як Facebook, LinkedIn, Instagram або X (колишній Twitter), адвокати можуть публікувати статті, брати участь у публічних дискусіях, надавати юридичні поради та ділитися своєю експертизою. Це дозволяє їм не лише зміцнювати свій авторитет серед колег, але й встановлювати зв'язки з потенційними клієнтами.

Персональний бренд адвоката у соціальних мережах формується навколо декількох ключових компонентів:

- експертність, яку слід розглядати як демонстрацію знань та досвіду через публікації, коментарі на актуальні правові теми, участь у вебінарах чи юридичних форумах;

- рівень довіри, тому що адвокат повинен діяти таким чином, щоб викликати довіру як професіонал, а соціальні мережі дозволяють показати не лише знання законодавства, але й здатність взаємодіяти з клієнтами та вирішувати їхні проблеми;

- доступність, а саме активне ведення соціальних мереж адвокатом, полегшує доступ до нього потенційним клієнтам, що сприяє поширенню інформації про його послуги та збільшенню видимості у правовій спільноті.

Адвокати зобов'язані дотримуватися суворих етичних норм, що регулюють їх професійну діяльність. Це особливо важливо у контексті соціальних мереж, де межі між особистим і професійним можуть бути розмиті. Висвітлення успішних справ, обговорення юридичних

прецедентів чи залучення до політичних або суспільних дискусій створюють ризики порушення адвокатської етики.

Адвокати повинні зберігати в таємниці інформацію своїх клієнтів. Використання соціальних мереж може ненавмисно призвести до витоку конфіденційної інформації, що може спричинити негативні правові наслідки.

У публічних дискусіях адвокатам необхідно бути обережними, щоб не створювати враження, що вони діють в інтересах однієї сторони конфлікту або мають приховані мотиви.

Хоча соціальні мережі є ефективним інструментом для просування, занадто агресивна реклама або нав'язлива самопрезентація можуть підривати довіру до адвоката і навіть викликати негативну реакцію від колег.

Соціальні мережі надають адвокатам велику платформу для поширення правових знань, але одночасно це накладає на них відповідальність за точність інформації. Неналежно сформульовані поради чи коментарі можуть бути неправильно інтерпретовані, що може призвести до юридичних помилок з боку клієнтів або інших учасників обговорення.

Крім того, адвокати повинні забезпечувати високий рівень кібербезпеки. Витік інформації через соціальні мережі або несанкціонований доступ до адвокатських акаунтів може стати причиною серйозних правових і репутаційних проблем.

Участь адвокатів у соціальних мережах сприяє розвитку правової культури та розширенню доступу до правової інформації. Адвокати можуть брати активну участь у популяризації правових знань, пояснювати складні правові питання простою мовою та відповідати на запити громадськості.

Соціальні мережі також дозволяють адвокатам адаптувати свою комунікацію до сучасних соціальних тенденцій. Вони можуть формувати імідж прогресивних і чуйних фахівців, готових допомогти у різних життєвих ситуаціях, що сприяє підвищенню рівня правової обізнаності серед населення.

Образ адвоката у соціальних мережах — це складний феномен, який поєднує в собі професійність, етичність та відповідальність за кожне висловлене слово. Соціальні платформи відкривають перед адвокатами нові можливості для комунікації та самовираження, але водночас потребують обережного підходу до побудови публічного іміджу. Успішна діяльність у соціальних мережах вимагає не лише знання законодавства, але й уміння будувати довіру, зберігати конфіденційність та демонструвати етичність у кожній публічній взаємодії.

Список використаної літератури

1. Як активність у соціальних мережах може завдати шкоди адвокатуві від 07.11.23. *Закон і Бізнес*. URL: <https://unba.org.ua/publications/8496-yak-aktivnist-u-social-nih-merezhah-mozhe-zavdati-shkodi-advokatovi.html>
2. 2. Правила адвокатської етики від 09.06.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
3. 3. Поведінка адвоката у соціальних мережах: окремі вимоги, пов'язані із дотриманням норм адвокатської етики від 08.06.2022. *Вища школа адвокатури НААУ*. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/povedinka-advokata-u-sotsialnyh-merezhah-okremi-vymogy-pov-yazani-iz-dotrymannyam-norm-advokatskoyi-etyky>

Нестерчук Л. П.

старший викладач кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: РИЗИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Цифрові інновації нині посідають вагоме місце у правовій сфері, змінюючи усталені практики надання юридичних послуг, серед яких найбільше дискусій викликає штучний інтелект (далі — ШІ), який Оксфордським словником англійської мови визначається як теорія та розробка комп'ютерних систем, здатних виконувати завдання, які зазвичай вимагають людського інтелекту, такі як зорове сприйняття, розпізнання мови, прийняття рішень та переклад, іншими словами його метою є відтворення функціональних процесів людського мозку за схемою введення-обробка-виведення. Як зазначається у Регламенті Європейського Союзу (ЄС) 2024/1689 від 13 червня 2024 року — першому комплексному законодавчому акті щодо регулювання штучного інтелекту, «завдяки покращенню прогнозування, оптимізації операцій та розподілу ресурсів, а також персоналізації цифрових рішень, доступних для окремих осіб та організацій, використання ШІ може забезпечити суттєві конкурентні переваги підприємствам та підтримати соціально та екологічно вигідні результати у багатьох сферах, серед яких державні послуги, безпека, правосуддя тощо» [1]. Отже, штучний інтелект здатний виконувати багато завдань, які можуть значно полегшити роботу юриста. Наразі поширеними є наступні напрями використання штучного інтелекту у правовій сфері.

Пошук нормативно-правових актів та інших юридичних документів. Саме з цієї операції розпочалося використання штучного інтелек-

ту в правовій сфері, яка полягає в тому, що програмне забезпечення аналізує величезну кількість документів та видає результати, що відповідають критеріям пошуку. Таким чином, такий пошук може бути виконано за умов мінімальних витрат людської праці, за дуже короткий проміжок часу, і, переважно, набагато ефективніше і точніше, ніж коли його проводила б група адвокатів.

Автоматизація процесів. Це дозволяє на підставі аналізу законодавства, судових рішень тощо, клієнтам отримувати консультації, які раніше могли надавати лише юристи, і у такий спосіб сприяє доступу до правосуддя, допомагаючи тим, хто не має фінансових ресурсів для найму адвоката. Наприклад, ШІ може допомогти приватним особам підготувати заповіти, менеджерам великих компаній отримати відповіді на найпоширеніші та прості з юридичної точки зору питання.

Штучний інтелект є ефективним для аналізу та укладання контрактів та судових документів. Під час своєї роботи адвокат створює багато безліч простих і повторюваних документів та договорів. Ці тексти часто побудовані за дуже схожою схемою, тому через деякий час кожен шаблон стає усталеним. Штучний інтелект може допомогти заповнити такі шаблони, розпізнавши зв'язки між шаблоном та конкретною справою та заповнивши судові документи, використовуючи ці зв'язки.

За даними Bloomberg станом на початок 2023 року, юристи обачно, із засторогами ставляться до запровадження технологій ШІ у свою діяльність, наприклад, «програми аналітики судових процесів використовують лише 21 % адвокатів, а інструменти для складання проєктів тільки 10 %» [2], але ці показники швидко змінюються на користь штучного інтелекту. Отже, штучний інтелект використовується різними способами в багатьох сферах юридичної діяльності, спонукаючи до роздумів щодо нових можливостей та нових проблем і ризиків, що виникають внаслідок цього, серед яких відсутність прозорості, можливості використання ШІ неправдивої інформації, а отже, порушення принципу компетентності й добросовісності, генерування системами ШІ упереджених даних, питання відповідальності, безпеки даних тощо [3]. Також є небезпека того, що внаслідок швидкого отримання за допомогою ШІ, його будуть надмірно використовувати та вважати отримані результати беззаперечно надійними та об'єктивними. У літературі це явище називається «упередженістю автоматизації», суть якої полягає в тому, що люди схильні надмірно довіряти результатам цифрових інструментів, головним чином тому, що вони припускають, що програмне забезпечення є об'єктивним та вільним від людської упередженості, а також тому, що воно засноване на математичних операціях, які є нейтральними. Професія адвоката не має бути сконцентрована на механічному застосуванні нормативних приписів, її місія є набагато ширшою, і передбачає також розу-

міння потреб клієнтів, їх оцінку, підтримку, вибудову відносин довіри між клієнтом та адвокатом, співпереживання та багато іншого, що вимагає емоційного інтелекту.

Заслугує на інтерес інформація, що міститься у Звіті Комісії з нових технологій Асоціації європейських асоціацій адвокатів у 2023 році за назвою «Європейські юристи в епоху ChatGPT: рекомендації щодо того, як юристи повинні використовувати можливості, що надаються великими мовними моделями та генеративним штучного інтелекту», в яких викладено сім принципів, що забезпечують етичне використання цього інноваційного цифрового інструменту в юридичній сфері. У документі, зокрема, зазначається, що визнання значних переваг використання генеративного ШІ, не виключає існування проблем, що виникають з причин зробленого нашвидкуруч та неналежного використання інструментів GenAI для вирішення завдань, що лежать в основі юридичної експертизи та відносин між клієнтом та юристом та пропонується [4]. Рекомендації Асоціації європейських асоціацій адвокатів містять вимоги до адвокатів щодо підтримки ними високих етичних стандартів, захисту конфіденційності клієнтів, відповідальності за використання штучного інтелекту тощо, наголошують на обов'язковості розуміння ними функціонування технології генеративного інтелекту, визнанні її обмежень та використанні зазначених цифрових інструментів лише як допоміжний спосіб інтеграції своїх професійних навичок.

У підсумку зазначимо, що використання юристами у своїй діяльності можливостей штучного інтелекту дедалі поширюється. Сучасний адвокат, з метою надання своїм клієнтам якісних послуг, має володіти відповідними цифровими навичками роботи з цим інноваційним цифровим інструментом, розуміти його потенціал та ризики, але остаточне рішення щодо найбільш ефективної стратегії захисту завжди має залишатися саме за адвокатом.

Список використаної літератури

1. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence of 13 June 2024 / European Parliament and the Council of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/>
2. Іванов В. ШІ в адвокатурі: правила гри змінюються вже зараз. *SPEKA. MEDIA — інформ-ресурс*. 2023 (31 січ.). URL: https://speka.media/si-u-advokaturi-pravila-gri-zminyuyutsya-vze-zaraz-v4jdov?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=20972733776&gad_source=1
3. Городинський І., Бойко Д. Адвокати ChatGPT: які виклики постають перед адвокатами. 2023 (24 серп.). URL: <https://justtalk.com.ua/post/advokati-chatgpt-yaki-vikliki-postayut-pered-advokatami>

4. European lawyers in the era of ChatGPT — FBE Guidelines on how lawyers should take advantage of the opportunities offered by large language models and gene : report / The European Bars Federation (Fédération des Barreaux d'Europe) New Technologies Commission. 2023. URL: <https://www.fbe.org/wp-content/uploads/2023/06/European-lawyers-in-the-era-of-ChatGPT-FBE-Guidelines-on-how-lawyers-should-take-advantage-of-the-opportunities-offered-by-large-language-models-and-gene-kopia.pdf>

Іванова В. О.

аспірантка 1-го року навчання

Навчально-наукового інституту права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗАХИСТ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ В УМОВАХ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ

Адвокатська професія вирізняється серед інших правничих спеціальностей своєю особливою близькістю до суспільства та окремих осіб, які потребують правничої допомоги. Головне завдання адвоката — допомогти клієнту вирішити його проблему та захистити його права. Водночас адвокатура є важливою частиною системи правосуддя, виконуючи функції, покладені державою.

Збереження конфіденційності у взаємодії з клієнтом є необхідним з кількох причин. Розглянемо їх.

1. Клієнти часто звертаються до адвокатів у складних ситуаціях, коли їхні права порушені або оспоруються, і розголошення інформації може негативно вплинути на їхню репутацію чи становище.

2. Довіра між адвокатом і клієнтом є основою ефективної правничої допомоги, тому клієнт повинен бути впевнений у захищеності своєї інформації.

3. Конфіденційність захищає від втручання третіх осіб, які можуть мати корисливі інтереси і впливати на якість допомоги, яку надає адвокат [1].

У період сталого розвитку сфери інформаційних технологій, захист адвокатської таємниці потребує оперативних та інноваційних рішень, які б забезпечили конфіденційність у цифровому середовищі під час активного поширення кіберзлочинності.

Кібератаки спрямовані на порушення цілісності важливих документів і функціонування систем у корпоративних чи персональних мережах, а також на отримання несанкціонованого доступу до них. Такі атаки можуть здійснювати як окремі індивіди, так і організовані групи, переслідуючи політичні, кримінальні або особисті інтереси.

Їхня мета полягає у знищенні або привласненні конфіденційної інформації, у тому числі такої, що захищена адвокатською таємницею. Станом на сьогоднішній день неможливо уявити роботу адвоката без використання електронних сервісів, баз даних, інформаційних систем та сховищ, які з легкістю можуть нести загрозу несанкціонованого доступу до ресурсів, що містять адвокатську таємницю. У зв'язку з цим, адвокати повинні не тільки забезпечувати належне надання правничої допомоги, а й бути обізнаними у базових методах збереження конфіденційності даних, щоб не стати жертвою кіберзлочину або мінімізувати його негативні наслідки. Наприклад, адвокати можуть використовувати ряд заходів.

1. Шифрування файлів, що надсилаються через електронні сервіси, та шифрування електронної пошти. Цей метод захисту є основою безпеки даних, оскільки є найкращим способом гарантії того, що інформація не буде викрадена та прочитана кимось стороннім, хто планує використати її задля власних цілей [4].

2. Багатофакторну аутентифікацію, що унеможливить перехоплення зловмисником паролю або логіну, оскільки окрім паролі автентифікації йому для несанкціонованого доступу необхідні будуть біометричні дані та смартфон користувача або токен [2].

3. Настільні програми антиспам-фільтрації, служби конфіденційності комп'ютера та перевірки веб-адрес та повідомлень на справжність, з метою захисту від фішингових атак, які спрямовані на викрадення персональних даних [3]. Окрім того, адвокатам варто регулярно проходити навчання щодо розпізнавання фішингових атак, оскільки такі форми кіберзлочинності є найрозповсюдженішими та активно змінюються.

4. Захищені інформаційно-комунікаційні ресурси, що мінімізують ризик розкриття персональних даних та конфіденційної інформації.

Цей список не є вичерпним та розширюватиметься разом з подальшим технологічним розвитком суспільства. Оскільки збереження адвокатської таємниці є прерогативою не тільки самого адвоката, а також його помічника, стажиста і особи, яка перебуває з ним у трудових відносинах [5], забезпечення навчання цих осіб належним методом безпеки у віртуальному просторі стає обов'язком адвоката. Цифровізація суспільства вимагає здобуття нових базових знань у різних сферах, оскільки рівень професіоналізму сьогодні залежить, зокрема, від навичок використання інформаційних технологій. Тож, особи, на яких поширюється обов'язок зберігати адвокатську таємницю, зобов'язані забезпечити умови, що унеможливають доступ сторонніх осіб до неї або її розголошення, а тому у своїй діяльності повинні підвищувати рівень знань не тільки у сфері права, а й у сфері інформаційних технологій, принаймні, до базового рівня.

Список використаної літератури

1. Бондар І. В., Басюк Ю. М. Адвокатська таємниця як гарантія конфіденційного спілкування адвоката з клієнтом. *Правова держава*. 2023. С. 11–19.
2. Дудикевич В. До питання безпечної багатофакторної аутентифікації у веб-застосунках / Дудикевич В. та ін. *Ukrainian Information Security Research Journal*. 2023. Т. 25, № 2. С. 76–82. URL: <https://doi.org/10.18372/2410-7840.25.17675>.
3. Кожушко Д. Р., Федюшин О. І. Комплекс щодо захисту від фішингових атак. *Радіоелектроніка та молодь у XXI столітті* : Матеріали 25-го Між-нар. молодіж. форуму, 28 квіт. 2021 р. С. 79–80. URL: <https://openarchive.nure.ua/entities/publication/8aadc45e-386c-45b6-b24f-67e8190f0990>.
4. Морозюк А. А., Ніколюк П. К. Шифрування даних. *Комп'ютерні технології обробки даних* : Матеріали III Всеукр. науково-практ. конф., 8 груд. 2022 р. С. 80–82. URL: <https://jktod.donnu.edu.ua/article/view/13052>.
5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI : станом на 3 серп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.

Науковий керівник: професорка кафедри юстиції Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, докторка юридичних наук, професорка *Ізарова Ірина Олександрівна*

Мозгальов В. Ю.

аспірант 2-го курсу кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія», адвокат

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ АДВОКАТІВ НА ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ІЗ ЄДИНОГО РЕЄСТРУ ЗБРОЇ

Створення адекватних та дієвих умов для діяльності адвокатури та забезпечення дотримання гарантій адвокатської діяльності знаходять своє відображення у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1] та Конституції України [2].

Зокрема, одним із ефективних та оперативних інструментів із професійних прав адвокатів, є право на звернення з адвокатським запитом до юридичних та фізичних осіб (за їх згодою), із відповідною державною гарантією, на отримання відповідної, запитуваної інформації та встановлення адміністративної відповідальності за неправомірну відмову в наданні інформації, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, у відповідь на адвокатський запит, відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [3].

Проте по нинішній час існує відповідна проблематика, пов'язана із отриманням інформації, яка запитується адвокатами, в межах та у повному дотриманні із чинним законодавством України. За останні роки, відповідними рішеннями Ради адвокатів України, якими приділялась увага, в тому числі і в частині вирішення поставлених вище питань були:

1) № 121 від 15.11.2019 року [4], № 53 від 03.07.2021 року [5] «Про затвердження роз'яснення щодо вимог до адвокатських запитів»; 2) № 133 від 16–17.11.2022 року «Щодо можливості подання адвокатом одного адвокатського запиту стосовно кількох клієнтів» [6]; 3) № 18 від 07.03.2023 року «Щодо заходів реагування на факт порушення прав адвоката та гарантії адвокатської діяльності» [7];

За результатами вищевказаних рішень було зазначено, зокрема, що: подання адвокатського запиту є професійним правом адвоката, у зв'язку із наданням правової допомоги на підставі договору про надання правової допомоги; адвокат вправі направити адвокатський запит не для задоволення особистих інтересів, а лише в межах виконання договору з клієнтом з метою надання останньому правової допомоги; подавати адвокатські запити з метою одержання консультацій і роз'яснень положень законодавства заборонено, однак жодної обов'язкової вимоги щодо зазначення доцільності, мети отримання необхідної інформації в чинному законодавстві не визначено [4,5]; подання адвокатського запиту надає адвокату право отримувати на нього фактично будь-яку інформацію та документи, необхідні адвокату для надання правової допомоги клієнтові [6]; гарантованим способом формування правової позиції адвоката є можливість отримання для неї необхідних вихідних даних через інструмент адвокатського запиту, а гарантованими умовами її реалізації — свобода у наданні отриманих у такий спосіб доказів та забезпечення при цьому необхідної змагальності [7];

Окремо можна зробити акцент на практиці органів державної влади останніх років, за якою у наданні відповіді на адвокатський запит фактично надається відмова у наданні інформації із посиланням на відсутність згоди особи, якій надається правнича (правова) допомога на обробку персональних даних, в межах Закону України «Про захист персональних даних», що, по суті, прямо суперечить абз. 2 ч. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Наразі чинна судова практика за ст. 212–3. порушення права на інформацію та права на звернення КУпАП [3], хоча встановлює факти порушення вимог закону, із боку посадових осіб, які порушили вимоги закону при наданні (ненаданні) інформації за адвокатськими запитами, але на думку автора, лише зміни у чинному законодавстві мають можливість системно вирішити окреслену вище проблематику.

Як відповідь на вищезазначені виклики, у ВРУ було зареєстровано Проект Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» щодо удосконалення відповідальності за порушення розгляду адвокатського запиту № 9356 від 05.06.2023 [8]. За змістом пояснювальної записки до якого, констатується факт на порушення прав адвокатів з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності, зокрема й щодо розгляду і надання відповіді на адвокатський запит. Та, пропонується підвищити розмір штрафу за ст. 212—3 КУпАП, доповнити перелік осіб, до яких має право звернутися із запитом адвокат, включивши до нього фізичну особу — підприємця. Технічно більш конкретні деталізуючі норми, про перелік документів, які додаються адвокатом до запиту та фактично, найбільш ґрунтовна нова норма, якою пропонується доповнити ч. 2 ст. 24 Закону, а саме: у разі якщо адвокатський запит передбачає отримання конфіденційної інформації, яка згідно з законодавством може бути надана особі, яку представляє адвокат, вказана інформація надається на адвокатський запит за наявності письмового дозволу від такої особи.

Як вбачається із картки законопроекту, 24.07.2023 року було надано висновок комітету про розгляд, яким рекомендовано включити до порядку денного дев'ятої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання. Нажаль в порядку денному чинних слухань ВРУ, вказаний проект відсутній, і, наразі, не є зрозумілим, чи буде він розглянутий взагалі.

Як приклад також можна привести ще один Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо відповіді на адвокатський запит 10446 від 30.01.2024 [9], який носить дещо спеціальний характер, у порівнянні із викладеним вище законопроектом № 9356 від 05.06.2023, та стосується саме обов'язку нотаріусів та держреєстраторів про надання адвокатам інформації із відповідних реєстрів.

23 червня 2023 року Єдиний реєстр зброї (ЄРЗ) повноцінно почав свою роботу [10], яка була оубовмлена прийняттям положення про функціональну підсистему «Єдиний реєстр зброї» від 10.02.2022 р. [11].

Як вбачається із офіційного повідомлення МВС України Українці від 18.10.2024 року [12], через Єдиний реєстр зброї, за час його існування було подано практично 476 тис. заяв на отримання різних видів дозвільних документів на зброю, за результатами опрацювання яких, ухвалено щонайменше 461 тис. рішень про надання відповідних дозвільних документів, в єдиному вікні громадянина авторизувалося майже 150 тисяч користувачів, з яких порядку 50 000 — власники зброї [12].

Нажаль, проблемні питання, які притаманні наданню інформації на адвокатські запити стосуються також і вказаних суспільно-правових відносин із взаємодією адвокатів із ЄРЗ, хоча, з огляду на чинне законодавство України, інформація, яка як правило може цікавити адвоката, при наданні відповідної правничої (правової) допомоги клієнту не відноситься а ні до таємної, яка передбачена Зводом відомостей, що становлять державну таємницю, затверджених Наказом Центрального управління Служби безпеки України від 23 грудня 2020 року № 383 [13], а ні до службової, яка передбачена переліком відомостей, що становлять службову інформацію в Міністерстві внутрішніх справ України, затвердженого наказом Міністерства внутрішніх справ України 12 липня 2023 року № 573 [14].

З огляду на вищевикладене, зважаючи на існуючу проблематику, беручи до уваги чинну судову практику, найбільш адекватним та сприйнятним виглядає варіант прийняття нового законопроекту, який би об'єднав у собі норми та бачення законопроекту № 9356 від 05.06.2023 та 10446 від 30.01.2024, в доопрацьованому виді. Але, зважаючи на чинні реалії та поточні умови законотворчої роботи ВРУ, в умовах збройної агресії, право на існування, на думку автора має менш глобальна, але більш «точкова» ідея, яка полягає саме у доповненні чинних підзаконних нормативно-правових актах на рівні МВС, які наразі не містять таких спеціальних норм, направлена на оптимізацію та забезпечення відповідності профільному закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», можливості отримання адвокатом запитуваної ним інформації, яка міститься у ЄРЗ.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10Text>.
4. Рішення Ради адвокатів України № 121 від 15.11.2019. Про розгляд листів з питань щодо порушення гарантій адвокатської діяльності, втручання та перешкод у здійсненні адвокатської діяльності та оплати за організаційно-технічне забезпечення розгляду заяви (скарги) на поведінку адвоката, яка може бути підставою для притягнення його до дисциплінарної відповідальності. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2019-11-15-r-shennya-rau-121_5def738231f19.pdf
5. Рішення Ради адвокатів України № 53 від 03.07.2021. Про затвердження роз'яснення щодо вимог до адвокатських запитів. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2021-07-03-r-shennya-rau-53_5def738231f19.pdf

org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2021-07-03-r-shennya-rau-53_60feb77d38d3a.pdf

6. Рішення Ради адвокатів України № 133 від 16–17.11.2022. Щодо можливості подання адвокатом одного адвокатського запиту стосовно кількох клієнтів. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-11-16-r-shennya-rau-133_6389ba72b6096.pdf
7. Рішення Ради адвокатів України № 18 від 07.03.2023. Щодо заходів реагування на факт порушення прав. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2023-03-07-r-shennya-rau-18_640887cd22e99.pdf
8. Картка законопроекту про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» щодо удосконалення відповідальності за порушення розгляду адвокатського запиту URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/42039>
9. Картка законопроекту про внесення змін до деяких законів України щодо відповіді на адвокатський запит. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43579>
10. Єдиний реєстр зброї. Початок роботи. МВС України. Новини. URL: <https://mvs.gov.ua/news/jedini-rejestr-zbroji-posav-praciuvati>
11. Про затвердження Положення про функціональну підсистему «Єдиний реєстр зброї» єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ: наказ МВС від 10.01.2022 р. № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0090-22#Text>.
12. Українці подали близько 476 тис. заяв на отримання дозволів на зброю. *Інформаційне агентство «Інтерфакс-Україна»*. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/1021639.html>
13. Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю: наказ Центрального управління СБУ від 23.12.2020 № 383. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/RE35674?an=1>
14. Про затвердження Переліку відомостей, що становлять службову інформацію в Міністерстві внутрішніх справ України: наказ МВС України від 12.07.2023 № 573. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0573320-23#Text>

Науковий керівник: завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України **Баканова Нана Мезенівна**

Фірсов В. Д.

аспірант Київського університету права НАН України,
адвокат, член Комітету з конституційного правосуддя
та прав людини Ради адвокатів Одеської області

**РОЛЬ АДВОКАТА В КОНСТИТУЦІЙНОМУ СУДОЧИНСТВІ:
ПРОТИСТОЯННЯ ФОРМИ І ЗМІСТУ**

Право особи на звернення до Конституційного Суду України (далі — КСУ) з конституційною скаргою після того, коли особа вичерпала всі інші національні засоби юридичного захисту, гарантується Конституцією України [1, ст. 151–1] та Законом України «Про Конституційний Суд України» (далі — Закон про КСУ) [2].

Конституцією України у статті 132–2 визначено, що для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура [1, ст. 132–2]. Пунктом 9 частини 1 статті 1 та пунктом 6 частини 1 статті 19 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» (далі — Закон про адвокатуру) визначено, що одним з видів адвокатської діяльності є представництво інтересів фізичних і юридичних осіб у судах під час здійснення цивільного, господарського, адміністративного та конституційного судочинства [3, ст. 1; 3, ст. 19].

Отже, профільний Закон про адвокатуру передбачає право адвоката на представництво інтересів клієнта в конституційному судочинстві. За аналогією з положеннями Цивільного процесуального кодексу України [4, ст. 64], Господарського процесуального кодексу України [5, ст. 61], Кодексу України про адміністративне судочинство [6, ст. 60], Кримінального процесуального кодексу України [7, ст. 46] (далі — процесуальні кодекси) може виникнути логічний і природний висновок, що якщо адвокат має право підписувати і подавати від імені клієнта заяви по суті в цивільному, господарському, адміністративному та кримінальному судочинствах, отже адвокат має право підписувати і подавати від імені клієнта й конституційну скаргу.

Однак, зміст статті 56 Закону про КСУ визначає, що конституційна скарга, що подається від імені фізичної особи, підписується такою фізичною особою особисто, а конституційна скарга, що подається від імені юридичної особи, підписується уповноваженою на це особою, повноваження якої має бути підтверджено установчими документами цієї юридичної особи та актом про призначення (обрання) на посаду уповноваженої особи [2, ст. 56].

Таким чином, положення Закону про КСУ безпосередньо обмежують можливість підписати конституційну скаргу адвокатом, на відміну від процесуальних кодексів, в яких прямо передбачена можливість представника підписувати заяви по суті [4; 5; 6; 7].

В контексті вище викладених норм Закону про КСУ та положень Закону про адвокатуру вважаємо за необхідне акцентувати увагу і на змісті пункту 2 частини 2 статті 55 Закону про КСУ, відповідно до якого конституційна скарга повинна містити відомості про уповноважену особу, що діє від імені суб'єкта права на конституційну скаргу [2, ст.55]. Однак, зі змісту положень Закону про КСУ вбачається, що профільний закон не містить окремої норми, яка б передбачала участь в провадженні за конституційною скаргою представника скаржника. Обмежене коло осіб, що можуть бути представниками деяких скаржників, передбачено лише у двох випадках: по-перше, якщо суб'єктом права на конституційну скаргу є дієздатна фізична особа, яка за станом здоров'я або фізичною вадою не в змозі особисто підписати конституційну скаргу (абзац 2 частини 2 статті 56 Закону про КСУ), по-друге, якщо суб'єктом права на конституційну скаргу є юридична особа приватного права (частина 3 статті 56 Закону про КСУ) [2].

Отже, якщо у випадку подачі конституційної скарги юридичною особою коло представників чітко обмежено особами, уповноваженими на представництво відповідно до статуту (що зазвичай в практиці свідчить про право на представництво виключно директором), то у випадку подачі скарги фізичною особою, яка не може підписати скаргу за станом здоров'я, — коло представників не обмежено.

Наголошуємо, що в описаному випадку, право на подачу конституційної скарги має лише дієздатна фізична особа. Відповідно, викладене в абзаці 2 частини 2 статті 55 Закону про КСУ формулювання «уповноважена в установленому законом порядку особа» стосується не законного представника (опікуна чи піклувальника), а саме представника дієздатної особи за довіреністю або адвоката в межах здійснення адвокатської діяльності. Звідси впливає логічний висновок, що передбачене Законом про адвокатуру право адвоката здійснювати представництво в конституційному судочинстві стосується лише тих випадків надання правничої допомоги, коли адвокат підписує конституційну скаргу від імені дієздатної фізичної особи, яка за станом здоров'я не може її підписати.

В свою чергу, юридична техніка викладення норм Закону про КСУ не дає можливості чітко зрозуміти, чи має право адвокат як представник скаржника здійснювати листування з КСУ, подавати заяви, запити або приймати участь в засіданні КСУ під час розгляду конституційної скарги.

В контексті озвученого питання вважаємо за необхідне також звернути увагу на наступні положення Закону про КСУ, що, на нашу думку, не можна ігнорувати, визначаючи роль адвоката в конституційному судочинстві. Зокрема, відповідно до пункту 3 частини 1 стат-

ті 69 Закону про КСУ з метою забезпечення повноти розгляду конституційної скарги на засідання, пленарні засідання КСУ можуть бути викликані, серед інших, представники суб'єктів звернень [2, ст. 69].

Зважаючи на роль повноти розгляду справи як однієї із засад діяльності КСУ [2, ст. 3] та з огляду на положення Закону про адвокатуру, можемо зробити висновок, що право на участь в пленарному засіданні представника скаржника є забезпеченням реалізації однієї із засад діяльності КСУ і не може бути обмежено формальною відсутністю у спеціальному законі норм, які регулюють участь представника в конституційному судочинстві.

На нашу думку, відсутність в Законі про КСУ спеціальної норми про порядок участі в провадженні за конституційною скаргою представника, за наявності згадки про можливість такої участі як складової принципу повноти розгляду звернення, слід сприймати не як нормативну заборону участі представника, а як прогалину в праві, яка вирішується шляхом застосування як профільного Закону про адвокатуру, в якому передбачені повноваження адвоката для участі в конституційному судочинстві, так і шляхом застосування примату засад судочинства (зокрема і конституційного судочинства) над будь-якими міркуваннями в процесі.

Подібної думки щодо можливості повноцінної участі адвоката у провадженні за конституційною скаргою притримується і доктор юридичних наук, професор Олександр Володимирович Константій [8, с. 83–84].

Таким чином, участь адвоката як представника особи в конституційному судочинстві не заборонено. Більш того, участь представника скаржника в засіданні чи пленарному засіданні КСУ є складовою засади повноти розгляду конституційної скарги і не може бути обмежено з формальних підстав в контексті «законом не передбачено». Разом з тим, Закон про КСУ містить чіткі обмеження щодо участі адвоката в підписанні конституційної скарги, дозволяючи адвокату підписати скаргу лише у випадку представництва інтересів особи, яка не може самостійно підписати скаргу у зв'язку зі станом здоров'я. В свою чергу, право адвоката здійснювати представництво шляхом направлення конституційної скарги та представляти скаржника на інших стадіях провадження за конституційною скаргою Законом про КСУ хоч і не передбачено безпосередньо, але й не обмежено.

Вважаємо, що в силу процесуального характеру Закону про КСУ, важливості конституційного судочинства для утвердження верховенства Конституції України та принципів верховенства права і верховенства закону, недосконалість норм профільного закону та наявність в ньому прогалин в частині реалізації конституційного права особи на професійну правничу допомогу в конституційному судочинстві є не-

припустимим та таким, що має негативний вплив на авторитет та верховенство конституційних інститутів та конституційних норм. Відповідно, конкретизація в Законі про КСУ повноважень представників скаргників загалом та повноважень адвокатів зокрема є доцільним, необхідним та важливим у демократичному суспільстві.

Список використаної літератури

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР/ *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 19.10.2024 р.).
2. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 р. № 2136-VIII/ *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text> (дата звернення 19.10.2024 р.).
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI/ *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#n159> (дата звернення 19.10.2024 р.).
4. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV/ *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення 19.10.2024 р.).
5. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. № 1798-XII/ *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (дата звернення 19.10.2024 р.).
6. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV/ *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення 19.10.2024 р.).
7. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI/ *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 19.10.2024 р.);
8. Констатний О. В. Щодо участі адвоката в конституційному судочинстві. *Юридичний збірник «Dictum Factum» Державного університету інфраструктури і технологій*. 2023. № 2(14). С. 77–84.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, адвоката, медіаторка, в. о. Голови комітету із конституційного правосуддя та прав людини Ради адвокатів Одеської області, Секретар Ради адвокатів Одеської області, членкиня Ради Комітету з конституційного права, адміністративного права та прав людини Асоціації правників України **Кармазіна Катерина Юріївна**

Щербатий Р. Р.

аспірант 3-го курсу кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

**ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДОСТУПУ ДО ПРОФЕСІЇ АДВОКАТА
ТА СУДДІ В УКРАЇНІ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

В умовах глобалізації та постійних змін у суспільстві потреба у висококваліфікованих правниках, здатних вирішувати складні правові питання, невпинно зростає.

Судова влада і адвокатура, в тому числі питання щодо доступу до професій судді та адвоката, знаходяться під пильною увагою міжнародних партнерів у контексті євроінтеграційних процесів та проведення в Україні судової реформи. Водночас до окресленої проблеми виявляють значний інтерес правнича спільнота та наукові кола, особливо у контексті проекту нової Стратегії розвитку правосуддя на 2024–2029 роки.

Взаємозв'язок між професією судді та адвоката є очевидним, оскільки ці дві професії формують баланс між здійсненням правосуддя та захистом прав і свобод осіб, що беруть участь у судовому процесі, та мають спільну мету — забезпечення справедливого, неупередженого і професійного розгляду справ. Зазначене навіть обумовило виникнення поглядів про те, що інститут адвокатури є невід'ємною частиною судової системи [1, с. 25]. На наш погляд, слушною є висловлена С. В. Прилуцьким точка зору, що адвокатура має бути надійною опорою судової влади та правосуддя [2, с. 240].

Особливості та окремі спільні риси суддівської та адвокатської професій зумовлюють порівняльно-правове дослідження проблематики доступу до професій, а саме встановлених чинним законодавством вимог, які висуваються до осіб, які прагнуть набути статус адвоката, та кандидатів на посаду судді.

Статтею 6 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачено, що адвокатом може бути фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою відповідно до рівня, визначеного згідно із Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування (крім випадків, встановлених цим Законом), склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю [3].

У той же час, порядок доступу до професії судді та вимоги, що висуваються до кандидатів на зайняття суддівських посад регламенту-

ються Законом України «Про судоустрій і статус суддів», відповідно до якого на посаду судді може бути призначений громадянин України, не молодший тридцяти та не старший шістдесяти п'яти років, який має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ять років, є компетентним, доброчесним та володіє державною мовою відповідно до рівня, визначеного Національною комісією зі стандартів державної мови [4].

Порівнюючи визначені чинним законодавством вимоги доступу до професій адвоката та судді в Україні, на нашу думку, доцільним видається поділ їх на групи: *уніфіковані вимоги* (ті, які мають абсолютно спільні риси, що дозволяє їх впорядкувати за загальними ознаками), *частково уніфіковані вимоги* (ті, які не є повністю ідентичними, але мають певні спільні елементи) та *диференційовані вимоги* (ті, які мають суттєві відмінності, тому їх неможливо об'єднати в одну категорію).

Так, до уніфікованих вимог доступу до професій судді та адвоката слід віднести наявність вищої юридичної освіти та володіння державною мовою.

Частково уніфікованою вимогою, яка передбачена профільними законами про судоустрій та адвокатуру, є наявність стажу роботи у галузі (сфері) права: для адвокатів — не менше двох років, для суддів — щонайменше п'ять років. До частково уніфікованих вимог також необхідно віднести складення особою кваліфікаційного іспиту, який за своєю суттю та змістом дещо відрізняється, так як для майбутніх адвокатів — це пряма вимога, що міститься у Законі з посиленням на доконаний факт — «особа, що склала кваліфікаційний іспит» [3], а для майбутніх суддів — це один з етапів добору на вакантні посади.

Складення присяги майбутніми судьями та адвокатами — це частково уніфікована вимога доступу до професії, оскільки такий процес має деякі ідентичні риси. Законодавство про адвокатуру закріплює інститут присяги у статті 6 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а відповідно до законодавства про судоустрій — це одна з умов для набуття повноважень судді із здійснення правосуддя, яка реалізовується майбутнім суддею після його призначення на посаду.

Диференційованими вимогами доступу до вказаних професій є наявність вікового цензу та відповідність критеріям компетентності й доброчесності, що висуваються до майбутніх служителів Феміди, у той час, коли до майбутніх адвокатів такі вимоги не застосовуються. Крім того, на наш погляд, диференційованою є вимога щодо належності виключно до громадянства України кандидата на посаду судді, водночас коли стаття 6 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не містить положення про належність майбутнього адвоката до громадянства України, а закріплює, що адвокатом може бути фізична особа [3].

Відмінним, за своєю правовою природою, є й проходження стажування особою, яка планує набути статус адвоката, що, безумовно, відноситься до диференційованих вимог доступу до професії. Водночас кандидат на посаду судді будь-яких стажувань не проходить, проте, у процесі добору на посаду проходить спеціальну перевірку, передбачену Законом.

Вартим уваги є питання доступу до професії «правих рук» суддів та адвокатів — їх помічників. Дещо спрощеним, з точки зору тривалості та правової сутності, виглядає процес доступу до професії адвоката для осіб, які мають стаж роботи на посаді помічника адвоката (не менше 1 року за останні 2 роки), оскільки у відповідності до профільного Закону така особа звільняється від проходження шестимісячного стажування, яке має на меті перевірку готовності особи, яка отримала свідоцтво про складення кваліфікаційного іспиту, самостійно здійснювати адвокатську діяльність [3]. Відтак, претендент на доступ до професії адвоката, працюючи на посаді помічника адвоката, де за час своєї роботи, безпосередньо, стикається з процесом веденням справ, роботою з клієнтами, підготовкою процесуальних документів, що дає йому значну перевагу порівняно з тими, хто розпочинає свій шлях у царині адвокатури з «нуля», одночасно підтверджує дві встановлені законодавством вимоги до осіб, які бажають набути правовий статус адвоката — наявність стажу роботи та проходження стажування (звільнення від стажування).

Особливий порядок доступу до професії адвоката, встановлений для помічників адвокатів, на наш погляд, видається успішним та користується попитом серед молодих правників. Поповнюючи ряди адвокатської спільноти, помічники адвокатів вдало інтегруються у професію та кар'єрно зростають, тим самим сприяючи підвищенню якості надання правничої допомоги та забезпечуючи безперервність розвитку адвокатської професії.

Разом з тим, законодавство у сфері судоустрою, на відміну від Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», позбавлене так званих «пільгових» процедур доступу до професії судді, зокрема для помічників суддів, які відіграють важливу роль у процесі відправлення правосуддя та, відповідно до Висновку Консультативної ради європейських суддів № 22 (2019), можуть бути важливим інструментом у підвищенні ефективності судів [5].

Попри це, помічники суддів, що володіють значним досвідом роботи у сфері судочинства та правової діяльності, змушені проходити стандартні процедури добору, що включають, зокрема, складання кваліфікаційного іспиту, участь у конкурсних процедурах та проходження спеціальної підготовки, що, в свою чергу, відзначається значною тривалістю, залученням чималого кола суб'єктів [6, с.194]

Такий підхід, з одного боку, забезпечує високий рівень професійної підготовки майбутніх суддів, але, з іншого боку, може обмежувати та затягувати в часі доступ до професії для тих осіб, які вже мають глибокі знання та досвід роботи у судовій системі — помічників суддів, створюючи для них додаткові бар'єри для кар'єрного просування у суддівській професії.

На нашу думку, спрощення та оптимізація процедури доступу до суддівської професії для помічників суддів шляхом запозичення досвіду з процедури доступу до адвокатської професії може стати важливим кроком у підвищенні ефективності кадрової політики в судовій системі, що, натомість, дасть можливість вирішити низку інших нагальних проблем судової системи, передусім, подолання кадрового дефіциту в судах [6, с.194].

Отже, враховуючи тісну взаємодію між суддівською та адвокатською професією необхідним вбачається узгодження вимог доступу до одних з найвищих юридичних професій — судді та адвоката, перш за все, у частині доступу до професій так званих «правих рук» — помічників суддів та помічників адвокатів. Це сприятиме не лише підвищенню якості правосуддя, але й забезпеченню єдності правозастосування. Гармонізація критеріїв добору дозволить уникнути суттєвих відмінностей у професійних вимогах, що наразі можуть впливати на ефективність співпраці між судьями та адвокатами. Уніфіковані вимоги доступу до професії, а також збалансований підхід до їхньої підготовки сприятимуть покращенню взаємодії між цими двома ключовими юридичними інституціями. У результаті, така координація вимог може стати важливим кроком на шляху до створення ефективної правової системи, що працює в інтересах як суспільства, так і забезпечення справедливості правосуддя на всіх його рівнях.

Список використаної літератури

1. Вільчик Т. Б. Інститут адвокатури України: нові підходи та тенденції розвитку. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. № 16. Т. 1 С. 25–28.
2. Прилуцький С. В. Судова влада в умовах формування громадянського суспільства та правової держави в Україні: автореф. дис... докт. юрид. наук: 12.00.10. Київ, 2012. 35 с.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 року № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
4. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 року № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
5. Висновок Консультативної ради європейських суддів № 22 (2019). URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/visnovok_22_kres.pdf

6. Щербатий Р. Р. Окремі питання процедури добору суддів на посади в Україні. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні*: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернівці, 27 жовтня 2023р.) / редкол. О. В. Щербанюк та ін. Чернівці: 2023. С. 193–199.

Науковий керівник: завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України **Бакаїнова Нана Мезенівна**

Абрамов В. С.

студент 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ: МЕЖІ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ ТА ВИКЛЮЧЕННЯ

Адвокатська таємниця — це зобов’язання адвоката зберігати конфіденційність усієї інформації, отриманої під час надання правової допомоги клієнту. До такої інформації належать будь-які дані, документи та матеріали, пов’язані з справою клієнта. Адвокатська таємниця охоплює: інформацію від клієнта (особисті відомості, фінансові дані, деталі справи та інші конфіденційні факти); документи та матеріали (листування, документи, докази та інші матеріали, передані клієнтом або підготовлені адвокатом); стратегії та консультації (рекомендації, правові стратегії та інші поради, надані адвокатом у процесі роботи з клієнтом).

Згідно з ч. 3 ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», дотримання адвокатської таємниці є професійним обов’язком кожного адвоката [1].

Конфіденційність у роботі адвокатів в умовах цифровізації суспільства набуває нових аспектів, пов’язаних із використанням сучасних цифрових технологій. Це стосується передачі, обробки, зберігання, створення та візуалізації інформації з допомогою спеціальних програм та додатків. Сучасні реалії швидко змінюються, і правове регулювання цих процесів не завжди встигає адаптуватися до нових викликів. Цифрові інструменти та штучний інтелект мають прямий вплив на поведінку адвокатів і їхніх клієнтів, а також на ефективність виконання договірних зобов’язань щодо надання правової допомоги. Завдяки Інтернету з’явилася можливість миттєвого доступу до інформації та її швидкого обміну, що сприяє прискоренню процесів цифрової трансформації. Однак разом із цими можливостями виникають

і ризику, такі як несанкціоноване використання особистих даних або втрата контролю над конфіденційною інформацією.

Основними принципами збереження адвокатської таємниці є:

- конфіденційність (адвокат зобов'язаний не розголошувати інформацію, що становить адвокатську таємницю, без отримання на це дозволу від клієнта);

- захист даних (адвокат повинен вживати всіх необхідних заходів для збереження конфіденційної інформації та запобігання несанкціонованому доступу до неї);

- наявність певних винятків (розголошення інформації, що є адвокатською таємницею, можливе тільки в тих випадках, які передбачені законом, або за наявності згоди клієнта).

Розголошення адвокатської таємниці є серйозним порушенням, яке може призвести до таких наслідків для адвоката:

- дисциплінарна відповідальність (адвоката можуть притягнути до дисциплінарної відповідальності, що може навіть передбачати позбавлення права займатися адвокатською діяльністю);

- цивільно-правова відповідальність (у випадку порушення конфіденційності клієнт має право вимагати компенсації за збитки, завдані цим порушенням);

- кримінальна відповідальність (якщо адвокат розголошує державну або комерційну таємницю, він може бути притягнутий до кримінальної відповідальності).

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» суворо забороняє вимагати від адвоката розкриття інформації, що є частиною адвокатської таємниці. Крім того, забороняється обшук, вилучення, розголошення чи витребування документів, які стосуються діяльності адвоката [1].

Слід підкреслити, що існують два основні випадки, коли адвокат має право розкрити адвокатську таємницю. Перший — це отримання дозволу від клієнта. У такій ситуації адвокат може (але не зобов'язаний) надати інформацію третім особам, включаючи правоохоронні органи. Другий випадок стосується ситуацій, коли клієнт висуває претензії до адвоката, наприклад, подає скаргу до КДКА або позов до суду. У цьому випадку адвокат звільняється від обов'язку збереження таємниці, але тільки в обсязі, необхідному для захисту його прав та інтересів», — уточнив представник НААУ.

Отже, збереження адвокатської таємниці є ключовим принципом професійної діяльності адвоката, що сприяє захисту прав та інтересів клієнтів.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 року № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Аносенков І. А.

студент 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ХАРАКТЕРИСТИКИ ОБ'ЄКТИВНОЇ ТА СУБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ ЗЛОВЖИВАННЯ АДВОКАТОМ ПРОФЕСІЙНИМИ ПРАВАМИ

Складність встановлення факту зловживання адвокатом своїми професійними правами полягає у тому, що це потребує детального аналізу співвідношення об'єктивної та суб'єктивної сторони протиправного діяння. Визначення рамок поняття «зловживання правом адвоката» ускладнюється й тим, що доктринально та на рівні законодавства не існує чітких критеріїв, які характеризували б діяння як зловживання правом, а думки щодо цього питання часто входять у протиріччя між собою щодо того чим характеризується правомірна та неправомірна поведінка адвоката. Складність виділення певних критеріїв зумовлена в першу чергу самою природою адвокатури.

Абзац 2 статті 27 Правил адвокатської етики закріплює принцип добросовісності адвоката та встановлює вимогу щодо використання адвокатом при виконанні доручення клієнта всіх розумно необхідних і доступних йому законних засобів для надання ефективної професійної правничої (правової) допомоги клієнту, здійснення його захисту або представництва [1]. Виходячи із зазначеного, відмежування зловживання правом від правомірного використання його адвокатом в інтересах клієнта здається доволі складним питанням.

Зловживання правами адвоката, як і будь-яке інше протиправне діяння, характеризується наявністю в ньому певного складу. Мова йде про суб'єкта правопорушення, об'єкт, суб'єктивну та об'єктивну сторону. Особливої уваги потребує об'єктивна та суб'єктивна сторони, так як саме їх співвідношення є ключем до визначення того чи іншого діяння адвоката як зловживання правом.

Характеризуючи об'єктивну сторону зловживання правами адвоката слід в першу чергу зазначити, що обов'язковим її елементом виступає діяння у формі активної дії. Крім того, аналізуючи чинний Цивільний процесуальний кодекс, можна зробити висновок, що така дія повинна бути безпідставною, що важко встановлювати з огляду на розмитість даної характеристики. Існує підхід за якого зловживання правом адвоката може виражатися й у формі бездіяльності, проте вважаємо за доцільне підтримати думку, висвітлену в роботі О. М. Маліневського щодо того, що відповідно до статті 19 Конституції України жодна особа не зобов'язана робити те, що не передбачено законодавством [2], а якщо адвокат не виконує те, що його зобов'язує робити закон, то в цьому випадку мова буде йти не про зловживання правом, а про інше правопорушення. Існують підходи за яких обов'язковим елементом об'єктивної сторони зловживанням права адвоката вважаються негативні наслідки, що настали. На нашу думку, із такою точкою зору не можна погодитись, оскільки зловживання правом наприклад у вигляді затягування адвокатом процесу може й не заподіяти жодної шкоди кому-небудь із учасників судового процесу.

Аналізуючи суб'єктивну сторону зловживання адвокатом своїми процесуальними правами, слід зазначити, що вона, в першу чергу, включає в себе мету та вину. Поєднання умислу, який характеризується свідомим безпідставним використанням своїх процесуальних прав та мети завдати шкоди іншій стороні або обмежити її можливості реалізувати свої законні права й утворює суб'єктивну сторону зловживання адвокатом своїм процесуальним правом. Без зазначених елементів даного складу правопорушення не можна вести мову про зловживання правами адвоката.

Виходячи із вищезазначеного, очевидним стає вагомість об'єктивної та суб'єктивної сторони зловживання адвокатом своїм процесуальним правом. Як наслідок, наявні та майбутні розробки науковців доцільно переводити із доктринальної площини в правозастосовну, оскільки при вирішенні практичних правозастосовних питань важливу роль відіграють критерії та рамки, встановлені на рівні закону. Такий підхід вимагає внесення змін до актуального законодавства, які будуть полягати у встановленні більш чітких ознак зловживанням адвокатом свого права та відхід від оціночних категорій таких як «добросовісність», «чесність», які застосовуються законодавцем та судовою практикою (постанова КЦС ВС від 16 травня 2018 року у справі № 449/1154/14) [3].

Отже, центральними категоріями при визначенні діяння як зловживання процесуальними правами адвокатом є суб'єктивна та об'єктивна сторони. Саме вони лежать в основі складу такого діяння. Суб'єктивна сторона являє собою внутрішню сторону правопору-

шення та характеризується прямим умислом адвоката на заподіяння своїми діями шкоди або затягування процесу. Підтвердженням такого умислу може бути очевидна відсутність доцільності в тих чи інших діях адвоката в рамках процесу, спрямованих на виконання формальних процедур у зв'язку із такими діями, що призводить до неефективного судочинства та затягування процесу. Об'єктивна сторона в свою чергу являє собою зовнішню сторону правопорушення та характеризується активною дією адвоката, оскільки пасивна поведінка, яка виражається у невикористанні свого права через підхід законодавця визначений у статті 19 Конституції України [2] не може бути визнана як зловживання своїм правом. Підхід щодо того, що адвокат може зловживати своїм правом, не виконуючи дій, які він зобов'язаний виконати відповідно до законодавства, на нашу думку, є недоцільним, оскільки в цьому випадку мова йде про невиконання обов'язку, а не зловживання правом.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики, прийняті 3-тнім з'їздом адвокатів України від 09.06.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/n0001891-17>
2. Malinevskiy O. M. Side of the abuse of the right by the attorney. *Juridical scientific and electronic journal*. 2024. № . 5. P. 491–495. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-5/121> (date of access: 10.10.2024).
3. Постанова Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 16.05.2018 р. № 449/1154/14. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/74536892> (дата звернення: 08.10.2024)

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Антіпова О. Г.

студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

АЛЬТЕРНАТИВНІ СПОСОБИ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ: РОЛЬ АДВОКАТА

Альтернативні способи вирішення спорів (АВС) набувають все більшої популярності як ефективний інструмент розв'язання конфліктів поза межами традиційної судової системи. Роль адвоката в цьому процесі є важливою, оскільки він виступає не лише як представник інтересів клієнта, але й як фасилітатор, що сприяє досяг-

ненню взаємовигідного рішення для всіх сторін конфлікту. Розвиток АВС в Україні є важливим кроком до створення більш гнучкої та ефективної системи вирішення спорів, що зменшує навантаження на судову систему та надає громадянам і бізнесу більше можливостей для швидкого та економічно вигідного розв'язання конфліктів.

Серед основних видів АВС особливу увагу слід приділити медіації, арбітражу та переговорам. Кожен з цих методів має свої особливості та сфери найбільш ефективного застосування. Медіація, як один з найпопулярніших методів АВС, передбачає участь нейтральної третьої сторони (медіатора) для сприяння діалогу між сторонами конфлікту та досягнення взаємоприйняттого рішення. В Україні медіація отримала законодавче закріплення з прийняттям Закону України «Про медіацію» від 16.11.2021 № 1875-IX [1]. Згідно зі статтею 1 цього Закону, медіація — позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів [1]. Медіація є особливо ефективною у вирішенні сімейних, трудових та комерційних спорів, де збереження відносин між сторонами є важливим фактором.

Арбітраж, як форма АВС, де незалежний арбітр або колегія арбітрів приймає обов'язкове для сторін рішення, регулюється в Україні Законом «Про міжнародний комерційний арбітраж» від 24.02.1994 № 4002-XII [2]. Стаття 1 цього Закону визначає, що «до міжнародного комерційного арбітражу можуть за угодою сторін передаватися: спори з договірних та інших цивільно-правових відносин, що виникають при здійсненні зовнішньоторговельних та інших видів міжнародних економічних зв'язків, якщо комерційне підприємство хоча б однієї із сторін знаходиться за кордоном» [2]. Арбітраж є особливо привабливим для вирішення міжнародних комерційних спорів, оскільки він забезпечує більшу гнучкість та конфіденційність порівняно з державними судами.

Переговори, будучи найбільш поширеним та неформальним методом АВС, передбачають безпосередню комунікацію між сторонами конфлікту з метою досягнення компромісу. Ефективні переговори вимагають від адвоката не лише глибоких правових знань, але й розвинених комунікативних навичок та емоційного інтелекту.

Роль адвоката в АВС є багатогранною та критично важливою. Вона включає в себе консультування та оцінку справи, представництво інтересів клієнта, виступ у ролі медіатора або арбітра, а також навчання та підвищення обізнаності щодо АВС. Перш ніж приступити до будь-якого методу АВС, адвокат повинен провести ретельний аналіз справи та оцінити перспективи її вирішення різними способами. Це включає в себе аналіз фактичних обставин справи, оцінку

правової позиції клієнта, визначення потенційних ризиків та переваг різних методів АВС, а також розробку стратегії ведення справи.

У процесі АВС адвокат виступає як представник інтересів клієнта, забезпечуючи захист його прав та інтересів, формулювання та представлення правової позиції, ведення переговорів з протилежною стороною, а також підготовку необхідних документів. Важливо зазначити, що роль адвоката в АВС відрізняється від його ролі в судовому процесі. У Правилах адвокатської етики, затверджених 3^тім адвокатів України 09.06.2017 (зі змінами) [3], підкреслюється необхідність сприяння примиренню сторін та мирному вирішенню спорів. Зокрема, стаття 8 цих Правил говорить: «У межах дотримання принципу законності адвокат зобов'язаний у своїй професійній діяльності виходити з переваги інтересів клієнта» [3], що включає в себе і сприяння мирному вирішенню спорів, якщо це відповідає інтересам клієнта.

Адвокати часто виступають у ролі медiatorів або арбітрів у процесах АВС. Це вимагає від них неупередженості та нейтральності, глибокого розуміння процедур АВС, навичок фасилітації та управління конфліктами, а також здатності формулювати справедливі та обґрунтовані рішення. Участь адвокатів як нейтральних третіх сторін у процесах АВС сприяє підвищенню якості та ефективності цих процедур. Їхній досвід та правові знання допомагають сторонам знаходити інноваційні рішення, які відповідають інтересам усіх учасників спору.

Незважаючи на очевидні переваги АВС, їх розвиток в Україні стикається з певними викликами. Серед них можна виділити недостатню обізнаність суспільства щодо можливостей АВС, відсутність усталеної практики застосування деяких методів АВС, а також необхідність подальшого вдосконалення законодавчої бази. Однак, перспективи розвитку АВС в Україні є оптимістичними. Прийняття Закону «Про медіацію» та активна участь адвокатської спільноти у просуванні АВС створюють сприятливе підґрунтя для подальшого розвитку цієї сфери.

Так, Т. Кисельова у своєму дослідженні «Медіація в Україні: досвід, перспективи та виклики» наводить конкретний приклад успішного застосування медіації в комерційному спорі. Автор зазначає, що у 2022 році спір між ТОВ «А» та ТОВ «Б» щодо виконання договору поставки було успішно вирішено шляхом медіації. Сторони, за допомогою професійного медіатора, змогли знайти взаємовигідне рішення, яке дозволило не лише врегулювати конфлікт, але й зберегти партнерські відносини. Це демонструє потенціал медіації як ефективного інструменту вирішення комерційних спорів в Україні [4, с. 85].

У свою чергу, Ю. Притика у своїй роботі «Теоретичні проблеми захисту прав учасників цивільних правовідносин в третейському суді» зазначає, що «альтернативні способи вирішення спорів є не просто

додатковим інструментом у руках юристів, а й новою філософією вирішення конфліктів, яка ґрунтується на принципах співпраці та взаєморозуміння» [5, с. 245].

Альтернативні способи вирішення спорів активно розвиваються не лише в Україні, але й у багатьох інших країнах. Наприклад, у Сполучених Штатах Америки АВС є важливим елементом правової системи з 1970-х років, коли медіація та арбітраж почали застосовуватися для розвантаження судів. У США медіація є обов'язковою в багатьох справах, зокрема у сімейних та трудових конфліктах. Закон про арбітраж (Federal Arbitration Act, 1925) забезпечує виконання арбітражних рішень на федеральному рівні та сприяє широкому застосуванню цього методу в комерційних спорах [6]. Так, у справі AT&T Mobility LLC v. Consercion (2011) Верховний суд США підтвердив легітимність арбітражних угод навіть у контексті споживчих договорів, що стало важливим прецедентом для розвитку арбітражу [7].

У Великобританії АВС також широко використовується, особливо в комерційних справах. Закон про арбітраж 1996 року (Arbitration Act 1996) регулює арбітражні процеси та надає сторонам свободу у виборі арбітрів і правил процедури. Крім того, у Британії діє Центр ефективного вирішення спорів (CEDR), що активно популяризує медіацію. У звіті CEDR за 2020 рік зазначено, що 89 % комерційних спорів, що передаються на медіацію, успішно врегульовуються, що демонструє високу ефективність цього методу [8].

Майбутнє юридичної професії тісно пов'язане з розвитком АВС. Адвокати, які оволодіють навичками медіації, фасилітації та ефективних переговорів, будуть мати значну конкурентну перевагу на ринку юридичних послуг. Альтернативні способи вирішення спорів відкривають нові горизонти для юридичної практики, дозволяючи адвокатам не просто вирішувати конфлікти, але й активно сприяти формуванню культури діалогу та взаєморозуміння в суспільстві.

Список використаної літератури

1. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>
2. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24.02.1994 № 4002-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4002-12#Text>
3. Правила адвокатської етики, затверджені 3-тнім з'їздом адвокатів України 09.06.2017 (зі змінами). URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf (дата звернення: 02.10.2024).
4. Кисельова Т. Медіація в Україні: досвід, перспективи та виклики. *Право України*. 2023. № 2. С. 78–92. URL: <https://md.ukma.edu.ua/wp-content/uploads/2018/11/Kyselova-T.-Mediation-Integartion-UKR. pdf>

5. Притика Ю. Д. Теоретичні проблеми захисту прав учасників цивільних правовідносин в третейському суді: дис.... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2006. 632 с. URL: <http://www.disslib.org/teoretychni-problemy-zakhystu-prav-uchasnykiv-tsyvilnykh-pravovidnosyn-v-tretejskomu.html>
6. Federal Arbitration Act (FAA). URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/USCODE-2020-title9/pdf/USCODE-2020-title9.pdf>
7. AT&T Mobility LLC v. Concepcion, 563 U. S. 333 (2011). URL: <https://www.supremecourt.gov/opinions/10pdf/09-893.pdf> (дата звернення: 02.10.2024).
8. CEDR Mediation Audit 2020. URL: <https://www.cedr.com/docslib/CEDRMediationAudit2020.pdf> (дата звернення: 02.10.2024).

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*

Багнета С. В.

студентка 4-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ГОНОРАР АДВОКАТА ЯК ПОКАЗНИК УСПІШНОСТІ

Професія адвоката здавна вважається однією з найпрестижніших і значних у суспільстві. В умовах ринкової економіки та високорозвиненої правової системи адвокатська діяльність набуває особливої важливості. Питання про те, чи гонорар адвоката є показником його успішності, часто викликає дискусії. Що таке гонорар та як його розмір може корелювати з професійними досягненнями, репутацією та якістю послуг?

Взагалі термін «гонорар» походить від латинського *honorarium* — винагорода за послугу [1, с. 139]. Згідно зі ст. 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», гонорар адвоката — це грошова винагорода, яку адвокат отримує від клієнта за надання правової допомоги [2]. У правовому полі України гонорар є важливим елементом адвокатської діяльності, оскільки він забезпечує економічну основу для діяльності адвоката і дозволяє забезпечити належний рівень правового захисту.

Адвокат має право у розумних межах визначати розмір гонорару, виходячи із власних міркувань. Проте цей розмір повинен відповідати принципам справедливості, розумності та обґрунтованості. Гонорар залежить від різних чинників, які адвокат і клієнт мають враховувати при його обговоренні. Окреслюючи принцип свободи договору,

відповідно до ст. 28 Правил адвокатської етики розмір гонорару адвоката визначається за погодженням з клієнтом [3].

Розмір гонорару адвоката залежить від багатьох факторів, серед яких можна виділити такі: досвід та кваліфікація, складність справи, репутація, ринкові умови. Так, провідні фахівці, які мають глибокі знання у певних галузях права, цінуються вище, оскільки можуть запропонувати більш комплексні та кваліфіковані рішення; адвокати, відомі перемогами у резонансних справах або високою якістю послуг, можуть встановлювати вищі тарифи. Крім того, чим більш заплутаною чи делікатною є ситуація, тим більше зусиль і часу адвокат повинен докласти для її успішного вирішення. Це також відбивається на величині гонорару. Вартість адвокатських послуг може різнитися залежно від регіону, економічних умов та рівня конкуренції на ринку юридичних послуг. У великих містах гонорари адвокатів, як правило, вищі.

Гонорар адвоката нерідко сприймається як відбиток його успішності. Проте варто відзначити, що високий гонорар не завжди являється абсолютним показником успішності. Наведу декілька тверджень за і проти.

Висока винагорода може свідчити про високу професійну кваліфікацію адвоката, його досвід та успішні результати роботи. Адвокат, який успішно справляється зі справами різної складності та має позитивні відгуки від клієнтів, має право вимагати вищий гонорар.

Деякі адвокати, навіть за високої кваліфікації, вважають за краще працювати з клієнтами з менш забезпечених верств населення або займатися суспільно значущими справами. У таких випадках гонорар може бути нижчим, що не обов'язково говорить про низьку успішність адвоката.

Відомі фахівці, які часто згадуються у ЗМІ, отримують високу популярність в медіа або суспільстві, можуть привертати увагу масштабної аудиторії, що також впливає на збільшення їх гонорару. Однак популярність не завжди дорівнює якості юридичної допомоги, успішності і т. д. Часто відомі адвокати можуть завищувати вартість своїх послуг через свій статус, а не через результативність роботи.

Адвокати, що працюють у спеціалізованих галузях, таких як податкове, міжнародне чи корпоративне право, можуть отримувати вищі гонорари через складність цих галузей. Це також може бути ознакою їхнього успіху та визнання у професійному середовищі. У таких випадках клієнти готові інвестувати більше в юридичний супровід для забезпечення успішного результату.

Варто звернути увагу й на адвокатів, які беруться за справи з соціально важливим або моральним аспектом, де клієнти не в змозі платити більше, відповідно і гонорар може бути значно нижчим. Проте

це не означає, що їхня робота менш успішна або менш цінна для суспільства.

Отже, гонорар адвоката справді може бути важливим показником його успішності, але не є єдиним та абсолютним критерієм. Для визначення професійних досягнень адвоката необхідно враховувати його досвід, репутацію, результати справ, взаємодію адвоката з клієнтами та багато інших факторів, які не можна оцінити в грошовому еквіваленті. Успішний адвокат — це не лише той, хто встановлює високі гонорари, але й той, хто ефективно вирішує справи своїх клієнтів і дотримується високих професійних стандартів.

Список використаної літератури

1. Заборовський В. О. Правова природа винагороди за правову допомогу (гонорару) адвоката. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. Ужгород, 2020. С. 138–142. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2021/02/33-1.pdf>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 року № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
3. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*

Баран А. С.

студентка 4-го курсу факультету
адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАБОРОНА ОТОТОЖНЕННЯ АДВОКАТІВ З КЛІЄНТАМИ

Адвокати виконують критично важливу функцію в захисті прав і свобод громадян, забезпечуючи доступ до правосуддя та реалізацію права на захист. Однак ця роль може бути ефективно виконана лише за умови, що адвокат має можливість діяти незалежно, без страху переслідування чи осуду за дії своїх клієнтів. Цей принцип закріплений у міжнародних стандартах та національному законодавстві багатьох країн, включаючи Україну. Саме тому принцип заборони ототожнення адвокатів з клієнтами став одним із фундаментальних у сучасній юриспруденції.

Цей принцип, на перший погляд, простий і очевидний, насправді є результатом тривалої еволюції правової думки та боротьби за права людини. Він відображає розуміння того, що справедливе правосуддя можливе лише тоді, коли кожен, незалежно від тяжкості звинувачень чи суспільного осуду, має право на професійний і незалежний захист.

У сучасних реаліях спостерігається тенденція до асоціювання адвокатів з їхніми клієнтами, особливо у справах, що викликають широкий суспільний резонанс. Це проявляється у негативному ставленні до адвокатів, тиску з боку правоохоронних органів, а іноді й у прямому переслідуванні. Такі випадки підривають незалежність адвокатури та ставлять під загрозу принцип верховенства права.

Історія знає чимало прикладів, коли адвокати ставали жертвами переслідувань через свою професійну діяльність. У тоталітарних режимах XX століття адвокати, які захищали політичних дисидентів, часто самі опинялися під підозрою і зазнавали репресій. Навіть у демократичних країнах адвокати, які захищали непопулярних клієнтів, нерідко стикалися з суспільним осудом та професійними труднощами.

Ці історичні уроки призвели до усвідомлення необхідності чіткого розмежування між адвокатом та його клієнтом, що знайшло своє відображення в міжнародних правових нормах та національних законодавствах багатьох країн.

Міжнародна спільнота приділяє значну увагу питанню незалежності адвокатури. Розглянемо ключові документи в цій сфері.

1. Основні положення про роль адвокатів, прийняті VIII Конгресом ООН з попередження злочинності (1990). Цей документ чітко встановлює, що адвокати не повинні ідентифікуватися з клієнтами та їхніми справами у зв'язку з виконанням професійних обов'язків [1]. Це положення є визнанням того, що адвокат, виконуючи свої професійні обов'язки, діє не від власного імені, а як представник правової системи, забезпечуючи право на захист.

2. Рекомендація № R(2000)21 Комітету Міністрів Ради Європи про свободу здійснення професії адвоката. Цей документ підкреслює важливість забезпечення незалежності адвокатів при виконанні їхніх професійних обов'язків без будь-яких неналежних обмежень, впливу, тиску, погроз або втручання [2]. Рекомендація визнає, що незалежність адвокатури є не лише професійним привілеєм, але й необхідною умовою для забезпечення верховенства права та доступу до правосуддя.

3. Хартія основних принципів європейської адвокатської професії, прийнята Радою адвокатських асоціацій та правничих товариств Європи (CCBE) у 2006 році, яка також підкреслює незалежність адвоката та свободу адвоката представляти справу клієнта [3].

Україна, як держава, що прагне до встановлення верховенства права та європейських стандартів правосуддя, імплементувала принцип заборони ототожнення адвокатів з клієнтами у своє національне законодавство.

По-перше, стаття 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» прямо забороняє ототожнення адвоката з клієнтом [4]. Ця норма є важливою гарантією незалежності адвоката та його захисту від можливого тиску чи переслідування.

По-друге, в Україні також існують Правила адвокатської етики, затверджені З'їздом адвокатів України, які розвивають цей принцип та встановлюють етичні норми поведінки адвокатів [5]. Ці правила підкреслюють, що адвокат, надаючи правову допомогу, не несе відповідальності за зміст документів, складених клієнтом, або за дії клієнта, які той здійснює всупереч порадам адвоката.

Однак, незважаючи на наявність законодавчих гарантій, на практиці принцип заборони ототожнення адвокатів з клієнтами часто порушується, що свідчить про необхідність подальшого вдосконалення механізмів його реалізації.

Заборона ототожнення адвокатів з клієнтами має глибоке практичне значення для функціонування системи правосуддя та захисту прав людини.

Принцип захисту незалежності адвокатської діяльності дозволяє адвокатам вільно та без страху репресій захищати інтереси своїх клієнтів, навіть якщо ці клієнти звинувачуються у тяжких злочинах або є непопулярними в суспільстві. Адвокат повинен мати можливість використовувати всі законні засоби захисту, не боячись, що його самого звинуватять у співучасті чи схваленні дій клієнта.

Варто також зазначити, що кожна людина, незалежно від тяжкості звинувачень, має право на професійний захист. Якби адвокати боялися братися за справи «неприємних» клієнтів через ризик асоціювання з ними, це б серйозно підірвало принцип рівності всіх перед законом та право на справедливий суд.

Принцип заборони ототожнення захищає адвокатів від необґрунтованих звинувачень та упередженого ставлення через справи їхніх клієнтів, що, у свою чергу виступає підтримкою професійної репутації адвокатів. Це особливо важливо у резонансних справах, де суспільна думка може проявлятися в засудженні дій людини, якій надається правнича допомога.

Незалежність адвокатів є важливою складовою справедливого судового процесу, що сприяє ефективному правосуддю. Коли адвокат може вільно висловлювати позицію захисту, не боячись наслідків, це сприяє всебічному розгляду справи та прийняттю справедливого рішення. Важливо, коли суспільство бачить, що навіть найбільш супер-

ечливі справи отримують професійний захист, оскільки це підвищує довіру до системи правосуддя в цілому.

Незважаючи на законодавче закріплення, на практиці принцип заборони ототожнення адвокатів з клієнтами часто стикається з серйозними викликами. Наприклад, доволі часто засоби масової інформації негативно висвітлюють адвоката, особливо у гучних кримінальних справах. Журналісти можуть створювати негативний образ адвоката, який захищає свого клієнта. Це може призводити до суспільного осуду та професійних труднощів.

Доволі часто можна зустріти випадки, коли частина суспільства не розуміє важливості принципу презумпції невинуватості та права на захист для всіх, що може призводити до негативного ставлення до адвокатів, які захищають клієнтів.

Незважаючи на загальне закріплення принципу, можуть існувати прогалини в законодавстві, які не забезпечують достатній захист адвокатів у певних ситуаціях. Саме тому доцільним буде розгляд можливості внесення змін до певних нормативно-правових актів, які б посилили гарантії незалежності адвокатів та передбачили чіткі механізми реагування на порушення цього принципу. Регулярний моніторинг випадків порушення принципу та публікація відповідних звітів може допомогти привернути увагу до проблеми та стимулювати зміни.

Принцип заборони ототожнення адвокатів з клієнтами є не просто юридичною нормою, а наріжним каменем справедливого правосуддя та верховенства права. Він відображає фундаментальне розуміння того, що кожна людина, незалежно від звинувачень, має право на професійний захист, і що цей захист може бути ефективним лише тоді, коли адвокат може діяти вільно та незалежно.

Україна, як держава, що прагне до європейських стандартів правосуддя, зробила важливі кроки у законодавчому закріпленні цього принципу. Однак реалії показують, що ще багато належить зробити для його повної реалізації на практиці.

Забезпечення незалежності адвокатури та захист адвокатів від ототожнення з клієнтами — це не лише професійне питання, але й важливий аспект розбудови демократичного суспільства, де права кожного захищені, а закон є однаковим для всіх. Це вимагає постійних зусиль з боку держави, правової спільноти та громадянського суспільства.

Лише за умови повного визнання та дотримання цього принципу можна говорити про справжнє верховенство права та ефективну систему правосуддя, де кожен може розраховувати на справедливий розгляд своєї справи, а адвокати можуть вільно виконувати свою важливу роль у захисті прав та свобод людини.

Список використаної літератури

1. Основні положення про роль адвокатів, прийняті VIII Конгресом ООН з попередження злочинності. ООН (1990). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_835#Text (дата звернення: 13.10.2024);
2. Рекомендація № R(2000)21 Комітету Міністрів Ради Європи про свободу здійснення професії адвоката. Рада Європи (2000). URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_2000_21_2000_10_25.pdf (дата звернення: 13.10.2024);
3. Хартія основних принципів європейської адвокатської професії. Рада адвокатських асоціацій та правничих товариств Європи (2006). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU06301> (дата звернення: 13.10.2024);
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 13.10.2024);
5. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text> (дата звернення: 13.10.2024).

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*

Беляєва К. О.

студентка 2-го курсу факультету
адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЦИФРОВІЗАЦІЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сьогоднішня цифрова революція охоплює всі сфери життя, від особистого до державного. Правова система також зазнає змін, стаючи ефективнішою завдяки новим технологіям. Швидкий розвиток цифрових технологій проникає у всі аспекти суспільства, трансформуючи державні інститути та професійні спільноти. Юриспруденція не залишається осторонь цих змін і активно використовує нові можливості для підвищення ефективності правосуддя.

Адвокатура, як фундаментальний інститут громадянського суспільства, покликана забезпечувати доступ громадян до кваліфікованої правової допомоги. Впровадження цифрових технологій в адвокатську діяльність вимагає ретельного аналізу можливих наслідків, оскільки існує ризик зниження якості юридичних послуг та, як наслідок, втрати довіри громадян до адвокатури. Цифровізація адво-

катської діяльності відкриває нові можливості, але водночас потребує ретельного вивчення потенційних ризиків. Особливу увагу слід приділити питанням збереження високої якості юридичних послуг та підтримки довіри громадян до адвокатури.

Як слушно зазначає Кубаєнко А. В., сьогодні можна виділити три рівні впровадження цифрових технологій у практику діяльності адвокатів. По-перше, автоматизація адвокатської діяльності, що означає створення ІТ-сервісів, які дозволять автоматизувати процеси надання кваліфікованої правничої допомоги (тобто за допомогою таких сервісів якоюсь мірою полегшиться адвокатська діяльність, а громадянам, яким необхідна юридична консультація, вона стане доступнішою, адже дана технологія спрямована на створення довідково-інформаційних правових систем, юридичних ботів, систем для аналізу судової практики тощо); по-друге, відбувається інформатизація адвокатської діяльності, що передбачає побудову та розвиток телекомунікаційної інфраструктури та інформаційного середовища для супроводу процесів, що забезпечують організацію адвокатської діяльності у реалізації повноважень; по-третє, інформатизація діяльності органів адвокатського самоврядування, а також органів НААУ, що означає побудову та розвиток інфраструктури для найбільш спрощеної роботи [1, с. 63].

Сьогодні в адвокатській спільноті активно застосовуються три основні ІТ-інструменти: Єдиний реєстр адвокатів України, онлайн-кабінет адвоката на сайті Національної асоціації адвокатів України та єдина платформа для підвищення кваліфікації [2, с. 303].

Як зазначає О. Храпенко, впровадження нових технологій та інформаційних інструментів суттєво змінило адвокатську діяльність. Серед основних новацій вчена виділяє:

1) електронний документообіг та обмін інформацією в цифровому форматі;

2) використання соціальних мереж (Facebook, Twitter, LinkedIn тощо) для залучення клієнтів і спілкування з колегами;

3) застосування штучного інтелекту для аналізу великих обсягів даних і підготовки юридичних документів;

4) відеоконференції, що стали дуже популярними під час пандемії COVID-19 для спілкування з клієнтами та колегами;

5) використання віртуальних технологій при підготовці до судових процесів та взаємодії з клієнтами;

6) доступ до онлайн-бібліотек і баз даних для пошуку інформації та розробки стратегії захисту [3, с.140].

Але поруч з цим всім виникають певні проблеми пов'язані з впровадженням цифровізації у адвокатській сфері.

Перше на що слід звернути увагу серед проблем діджиталізації — це відсутність належного рівня комп'ютерної освіти. Адвокати, які

не мають достатнього рівня цифрових навичок, можуть стикатися з труднощами при використанні нових інструментів, що впливає на ефективність їхньої роботи та доступ до інформації. Це також може створити нерівність серед адвокатів, де більш технологічно підковані спеціалісти матимуть перевагу в доступі до нових клієнтів і ресурсів. Крім того, недостатня комп'ютерна грамотність може призводити до помилок у роботі з електронними доказами, конфіденційною інформацією або під час використання онлайн-платформ для ведення справ. Для вирішення цієї проблеми важливо забезпечити регулярне навчання та підвищення кваліфікації адвокатів у сфері ІТ, щоб кожен фахівець міг ефективно адаптуватися до вимог сучасного цифрового світу.

Необхідність належного технічного забезпечення є ще одним актуальним питанням. Реалізація адвокатом переваг науково-технічного прогресу в процесі судових розглядів, зокрема, проведення онлайн-засідань, використання електронних ресурсів та дистанційного обслуговування клієнтів, безпосередньо залежить від стабільності та швидкості інтернет-зв'язку. Відсутність стабільного та швидкого інтернет-з'єднання значно ускладнює роботу адвоката, обмежуючи його можливості в застосуванні сучасних технологій.

Не менш цікавими є моральні аспекти даної проблеми. Типовим прикладом морально-етичної дилеми в адвокатській діяльності є питання використання ліцензійного програмного забезпечення. Ця проблема тісно пов'язана з фінансовими труднощами, з якими стикаються багато адвокатів [2, с.305]. Питання використання ліцензійного програмного забезпечення адвокатами є складним морально-етичним вибором, який часто диктується фінансовими обмеженнями. З одного боку, використання неліцензійного програмного забезпечення є порушенням авторських прав, а з іншого — дозволяє заощадити кошти, необхідні для ведення адвокатської діяльності.

Отже, події останніх років, такі як пандемія коронавірусної інфекції та повномасштабна війна, продемонстрували критичну необхідність вдосконалення інформаційних систем в адвокатурі. Цифровізація стала невід'ємною частиною сучасного суспільства і юридична сфера не є винятком. Цифровізація юридичної сфери — це не просто зміни, а справжня революція. Вона ставить перед правниками, у тому числі адвокатами, нові виклики, але водночас відкриває безмежні можливості для зростання та розвитку.

Список використаної літератури

1. Кубаєнко А. В. Цифрова трансформація адвокатської діяльності та адвокатури: переваги і можливі недоліки. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє* : матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 11 листо-

- пада 2022 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (гол.)[^]; НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2022. С. 63–66.
2. Кравченко М. О. До питання впливу діджиталізації на інститут адвокатури. *Право та державне управління*. 2023. № 3. С. 302–307.
 3. Храпенко О. О. Адвокат і новітні технології. *Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень* : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. Т. 2. С. 140–142.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Курганський Олександр Валерійович**

Бітова М. А.

студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ АДВОКАТОМ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ

Право на безоплатну правничу допомогу є одним з основних прав громадян у правовій державі. Воно гарантує рівний доступ до правосуддя всім людям незалежно від їхнього матеріального становища, тим самим забезпечуючи дотримання принципу рівності перед законом. У сучасних умовах соціально-економічних змін, коли багато громадян стикаються з фінансовими труднощами, надання безоплатної правничої допомоги стає важливим інструментом для захисту прав людини.

Право на безоплатну правничу допомогу закріплено в Конституції України та конкретизовано Законом України «Про безоплатну правничу допомогу» [1]. Цей закон визначає дві основні форми такої допомоги: первинна та вторинна. Первинна допомога охоплює консультації, надання інформації з правових питань та допомогу у складанні нескладних документів. Вторинна правнича допомога передбачає представництво інтересів особи в суді, складання процесуальних документів, а також захист у кримінальних справах [1].

Право на безоплатну правничу допомогу мають певні категорії громадян, які визначені Законом України «Про безоплатну правничу допомогу». Серед них найбільш вразливі верстви населення, такі як малозабезпечені громадяни, інваліди, діти-сироти, ветерани війни, внутрішньо переміщені особи та жертви насильства [1].

Ці групи громадян часто стикаються з численними соціальними, правовими та економічними викликами ускладнює їхню можливість самостійно захищати свої права. У таких умовах надання безоплатної правничої допомоги стає важливим засобом для подолання правової нерівності.

Особливості роботи з цими категоріями громадян полягають у необхідності врахування їхніх індивідуальних потреб і соціального контексту. Адвокат, що надає безоплатну правничу допомогу, повинен мати не тільки глибокі знання права, але й бути чутливим до соціальних та психологічних аспектів, з якими стикається його клієнт.

Адвокат, що надає безоплатну правничу допомогу, відіграє важливу роль у забезпеченні рівного доступу до правосуддя. Окрім високого рівня професіоналізму, він повинен враховувати специфіку своєї роботи, оскільки клієнти, які звертаються за безоплатною допомогою, часто є соціально вразливими та не мають достатньо знань для самостійного захисту своїх прав.

Основною вимогою до адвоката в таких випадках є забезпечення максимально об'єктивного та неупередженого захисту прав клієнта. Адвокат повинен працювати на рівні, не нижчому від того, який він би демонстрував при наданні платних послуг. Проте адвокати, які працюють у системі безоплатної правничої допомоги, часто стикаються з проблемою високого навантаження та недостатнього фінансування, що може негативно впливати на якість наданих послуг.

Водночас держава намагається вирішити ці проблеми через підвищення фінансування та покращення умов праці адвокатів у цій сфері. Наприклад, введення електронних реєстрів та автоматизація процесів може допомогти знизити бюрократичні перешкоди та полегшити роботу адвокатів.

Етичні стандарти є важливим компонентом діяльності адвоката. Вони визначені Правилами адвокатської етики [2], які регулюють поведінку адвоката, у тому числі під час надання правничої допомоги. Згідно з цими Правилами, адвокат зобов'язаний діяти в інтересах клієнта, забезпечуючи захист його прав та інтересів на належному рівні.

Одним із головних етичних викликів є конфіденційність. Адвокат повинен зберігати в таємниці всю інформацію, яку він отримав від клієнта, незалежно від того, чи є це платна чи безоплатна допомога. Порушення конфіденційності може мати серйозні наслідки як для адвоката, так і для клієнта, що може вплинути на подальший розвиток справи.

Етичним викликом є також конфлікт інтересів. Адвокат не може представляти одночасно дві сторони в одній і тій самій справі або в пов'язаних справах. Це може призвести до зниження об'єктивності та неупередженості адвоката, що є неприпустимим.

Окрім високого навантаження та проблем із фінансуванням, адвокати стикаються з іншими викликами, які ускладнюють надання якісної правничої допомоги. Наприклад, в деяких регіонах існує нестача кваліфікованих адвокатів, особливо в сільській місцевості. Це ускладнює доступ до правничої допомоги для громадян, які проживають у віддалених районах.

Держава намагається вирішити цю проблему через розвиток інфраструктури, зокрема шляхом відкриття нових центрів правничої допомоги та підвищення фінансування. Проте ці заходи не завжди є достатніми, і необхідні додаткові кроки для підвищення ефективності роботи системи.

Система безоплатної правничої допомоги є важливою складовою правової системи України. Для подальшого розвитку системи безоплатної правничої допомоги необхідно впроваджувати цифрові технології, що дозволить знизити навантаження на адвокатів і підвищити якість наданих послуг. Окрім цього, важливо забезпечити належний рівень фінансування, що дозволить адвокатам ефективно виконувати свої обов'язки та надавати якісну правову допомогу всім, хто її потребує.

Список використаної літератури

1. Про безоплатну правничу допомогу: Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>
2. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України від 09.06.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Храпенко Олена Олегівна**

Білошкурський М. М.

студент 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ГАРАНТІЇ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ

Українське законодавство наразі активно вдосконалюється та містить чимало положень щодо притягнення винних у кримінальних, у тому числі корупційних, правопорушеннях до відповідальності. Так, відповідно до ст. 24 Конституції України, всі громадяни України

мають рівні конституційні права та обов'язки та є рівними перед законом [1]. Кожен громадянин, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, політичних чи релігійних переконань, етнічного та соціального походження, місця проживання, матеріального стану, мовних чи інших ознак повинен нести відповідальність за порушення закону.

Щоправда, у Главі 37 Кримінального процесуального Кодексу України (далі — КПК України), а саме, у ч. 1 ст. 480 наведено вичерпний перелік осіб, щодо яких застосовується особливий порядок кримінального провадження. У п. 7 ч. 1 ст. 480 до переліку цих осіб вноситься, у тому числі, і адвокат [2].

Гарантії адвокатської діяльності під час кримінального переслідування існують також в інших статтях, зокрема, у п. 1 ч. 1 ст. 481 КПК України закріплено, що письмове повідомлення про підозру адвокату здійснюється Генеральним прокурором, його заступником, керівником обласної прокуратури в межах його повноважень [2].

Крім того, п. 1 ч. 1 ст. 483 КПК України зобов'язує у разі застосування до адвоката запобіжного заходу чи ухвалення щодо нього вироку повідомляти про це органи адвокатського самоврядування [2].

Окрім КПК України, гарантії адвокатської діяльності встановлюють й інші нормативно-правові акти. Так, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» у Розділі III «Види адвокатської діяльності. Права і обов'язки адвоката. Гарантії адвокатської діяльності» [3].

У ч. 1 ст. 23 цього закону міститься вичерпний перелік таких гарантій, серед яких дублюються ті, що вже були зазначені у п. 1. ч. 1. ст. 481 КПК України, а також встановлюються нові. Зокрема, п. 3 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» регламентує: «проведення стосовно адвоката оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, що можуть проводитися виключно з дозволу суду, здійснюється на підставі судового рішення, ухваленого за клопотанням Генерального прокурора, його заступників, прокурора Автономної Республіки Крим, області, міста Києва та міста Севастополя» [3].

У ч. 2 ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» встановлюється також те, що, коли проводиться обшук чи огляд житла, іншого володіння адвоката або приміщень, де він здійснює адвокатську діяльність, у разі тимчасового доступу до речей і документів адвоката слідчий суддя, суд у своєму рішенні в обов'язковому порядку повинні зазначати перелік речей, документів, що планується відшукати, виявити чи вилучити під час проведення слідчої дії чи застосування заходу забезпечення кримінального провадження [3].

Така кількість гарантій адвокатської діяльності, яка закріплена в українському законодавстві, суттєво ускладнює ведення право-

охоронним органами та прокуратурою кримінального провадження щодо вчинення адвокатом корупційного правопорушення та збільшує кількість ризиків щодо розкриття адвокатом аспектів розслідування. Так, існує ризик недоброчесності зі сторони органів адвокатського самоврядування, учасники яких після сповіщення їх про обшук підозрюваного-адвоката, можуть повідомити свого колегу, який встигне приховати чи знищити докази. Крім того, через відсутність на робочому місці Генерального прокурора, його заступників чи обласного прокурора, або у зв'язку з наявністю об'єктивних причин, через які вони не можуть особисто здійснити письмове повідомлення про підозру підозрюваному-адвокату, існує ризик того, що останній намагатиметься переховуватися від слідства. Особливо дискусійним виглядає положення ч. 2 ст. 23 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», за якою слідчий суддя зобов'язаний вказати у своєму рішенні перелік речей, документів, які планується відшукати під час обшуку [3].

Зрозуміло, що всі існуючі гарантії адвокатської діяльності покликані захистити адвокатів від кримінального переслідування чи тиску на них та їх діяльність. Окрім того, чимало вчених-правників наполягає на посиленні таких гарантій [4, с. 98]. Щоправда, може скластись враження, що такі гарантії не тільки захищають адвокатську спільноту, а створюють умови для вчинення правопорушень недоброчесними представниками цієї спільноти. Водночас сутність та природа гарантій полягає у тому, що ці захисні механізми стосуються виключно законних аспектів будь-якої діяльності, адже іншому випадку їх неможливо вважати гарантіями, відповідно до доктринального визначення.

Список використаної літератури

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI : станом на 3 серп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
4. Храпенко О. О. Щодо удосконалення інституту адвокатури. *Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру (з нагоди 30-річчя проголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України)* : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 21 трав. 2021 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 2. С. 98–100. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/items/8a428293-af40-420e-9ca8-9beeb6c23461>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*

Богданова М. Д.

студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРАВА АДВОКАТА В КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Процесуальні права адвоката в кримінальному судочинстві відіграють ключову роль у забезпеченні справедливого правосуддя та захисту прав підозрюваних, обвинувачених і підсудних. Адвокат як учасник кримінального процесу, має специфічні повноваження, що дозволяють йому ефективно виконувати функції захисника, спрямовані на забезпечення дотримання прав людини та правосуддя. Важливість процесуальних прав адвоката зумовлена принципом рівності сторін у кримінальному процесі, а також необхідністю надання ефективної юридичної допомоги [1].

Одним із найсуттєвіших процесуальних прав є право на збирання та подання доказів. Адвокат має можливість витребувати документи, залучати експертів, опитувати свідків, що сприяє об'єктивному розгляду справи. Він може подавати заяви, клопотання та заперечення проти дій чи рішень слідчого, прокурора, судді, оскаржувати процесуальні документи, що забезпечує ефективний захист інтересів клієнта.

Окрему увагу варто приділити праву на ознайомлення з матеріалами кримінальної справи. Це право надає можливість адвокату отримати доступ до всіх доказів, документів та свідчень, що є в розпорядженні слідства або суду. Такий доступ дозволяє повноцінно підготувати стратегію захисту, виявити можливі порушення закону під час досудового розслідування та процесу судового розгляду, а також забезпечити ефективну реалізацію інших процесуальних прав.

Суттєвою складовою адвокатської діяльності є право на відвідування підзахисного без обмеження у кількості зустрічей та їх тривалості. Це право гарантує, що адвокат має можливість належним чином підготувати підзахисного до судового процесу, роз'яснити йому юридичні аспекти справи та обговорити стратегію захисту. Така взаємодія є основою для узгоджених дій у рамках кримінальної справи та надає можливість адвокату оперативно реагувати на будь-які зміни у ході процесу.

Окрім цього, адвокат має право на участь у судових засіданнях, підготовку і подання процесуальних документів, виступати з промовами під час судових слухань та брати участь у допитах свідків, потерпілих і обвинувачених. Він може ставити питання, висловлювати зауваження та подавати заперечення на дії інших учасників процесу, що забезпечує повну реалізацію права на захист [2].

Особливе значення має право адвоката на подання апеляційних та касаційних скарг. Це право дозволяє оскаржити рішення суду першої інстанції або рішень апеляційного суду, що може бути необхідним у випадках, коли судові рішення є несправедливими чи порушують права підсудного. Завдяки цьому механізму, адвокат може домогтися перегляду справи та виправлення судових помилок.

Крім того, у адвоката є право на забезпечення належної правової допомоги своєму клієнту, зокрема через забезпечення конфіденційності спілкування між адвокатом і клієнтом. Це право захищає підзахисного від можливого тиску або впливу з боку інших учасників процесу, забезпечуючи вільне та відкрите обговорення всіх аспектів справи. Конфіденційність є основним гарантом ефективної адвокатської діяльності, оскільки сприяє збереженню довіри між адвокатом і клієнтом.

Значну роль у діяльності адвоката відіграє право на подання скарг на дії чи бездіяльність слідчих органів та суддів. Це право сприяє ефективному контролю за законністю процесуальних дій, а також дає можливість усувати порушення на ранніх етапах розгляду справи. Завдяки цьому механізму адвокат може активно впливати на хід кримінального провадження, забезпечуючи дотримання законності та справедливості.

Необхідно також звернути увагу на право адвоката на залучення експертів та фахівців до справи. Залучення спеціалістів дає змогу адвокату оперувати об'єктивними фактами та науково обґрунтованими висновками, що підсилює позиції захисту в суді. У свою чергу, це дозволяє знижувати ризик прийняття необґрунтованих рішень судом та забезпечує належний рівень аргументації захисту.

Право на виключення недопустимих доказів також належить до важливих процесуальних гарантій адвоката. Використання недопустимих доказів може призвести до порушення справедливості судового процесу, тому адвокат має право вимагати їх виключення з матеріалів справи (це стосується як доказів, отриманих із порушенням закону, так і тих, що можуть мати сумнівну достовірність).

Отже, адвокат у кримінальному судочинстві володіє широким спектром процесуальних прав, які спрямовані на забезпечення ефективного захисту прав та інтересів підзахисного. Ці права є основними елементами системи правосуддя, що гарантує справедливий судовий

процес та дотримання прав людини. Завдяки реалізації цих прав, адвокат може належним чином виконувати свої функції та впливати на хід кримінальної справи, забезпечуючи законність і справедливість на всіх етапах процесу.

Список використаної літератури

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар (2012) / ред. В. Г. Гончаренко, В. Т. Нор, М. Є. Шумило. Київ: Юстініан. 1224 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Нестерчук Лілія Петрівна**

Борисюк С. А.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ТА АДВОКАТУРИ

Взаємодія органів публічної влади та адвокатури є однією з ключових умов для забезпечення верховенства права, захисту прав і свобод громадян, а також забезпечення справедливого правосуддя. В умовах правової держави таке співробітництво повинно ґрунтуватися на взаємній повазі, незалежності й дотриманні законності. Однак на практиці виникають численні проблемні аспекти, які ускладнюють ефективну взаємодію між цими суб'єктами.

Сучасні відносини між органами публічної влади та адвокатурою характеризуються негативними тенденціями та ослабленням ролі адвокатури у сфері захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб. Зокрема, Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2017 році» ввів низку змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1].

Ці зміни стосувалися встановлення максимальних розмірів внесків за стажування та плати за складання кваліфікаційного іспиту.

Таким чином, було фактично обмежено право органів адвокатського самоврядування на самостійне фінансування своєї діяльності.

Втручання Верховної Ради України у фінансове забезпечення адвокатського самоврядування суперечить статті 131–2 Конституції України, яка гарантує незалежність адвокатури [2], а також Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», де зазначено, що адвокатура самостійно вирішує питання своєї діяльності [3].

Крім того, варто зазначити, що відповідно до Основних положень про роль адвокатів, прийнятих на VIII Конгресі ООН із запобігання злочинам у серпні 1990 року, держава має право впливати на адвокатуру лише в рамках сприяння доступу до професії та забезпечення її гарантій. Проте на практиці трапляються випадки, коли зміни до законодавства щодо адвокатури та адвокатської діяльності не обговорюються з представниками Національної асоціації адвокатів України. Наприклад, проект Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 6 вересня 2018 року № 9055 тривалий час не був наданий для обговорення адвокатській спільноті.

Згідно з ч. 2 ст. 45 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Національна асоціація адвокатів України представляє інтереси адвокатури у відносинах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, підприємствами, організаціями різних форм власності, а також міжнародними організаціями. Асоціація також делегує своїх представників до органів державної влади [3].

Важливу роль у цьому процесі відіграє Комітет законотворчих ініціатив з питань адвокатської діяльності, який працює в складі Національної асоціації адвокатів України. Цей Комітет бере участь у вдосконаленні законодавства щодо адвокатської діяльності та суміжних нормативно-правових актів, сприяючи розвитку правової діяльності та створенню сприятливих умов для ефективної роботи адвокатури.

У цьому контексті слід зазначити, що згідно з Рекомендацією Комітету Міністрів Ради Європи № R (2000) 21 від 25 жовтня 2000 року щодо свободи професійної діяльності адвокатів, одним із ключових принципів розвитку адвокатури є право на свободу переконань та вплив на законотворчість. Саме адвокатура повинна ініціювати ухвалення законів, які регулюють її діяльність, а не органи влади [4].

Важливо зазначити, що в більшості країн світу адвокатура як інститут захисту прав людини має пріоритет у законотворчій діяльності, пов'язаній із захистом прав людини. Тому думку адвокатської спільноти необхідно враховувати при розробці законів, які стосуються адвокатури та її діяльності. Консолідація зусиль між адвокатурою і державою неможлива без законодавчого закріплення обов'язку на-

правляти на перевірку проекти законів, які стосуються адвокатської діяльності або захисту прав людини.

Взаємодія між органами публічної влади та адвокатурою є важливим елементом правової системи будь-якої держави. Проте існує низка проблемних аспектів, які можуть ставити під загрозу ефективність цієї взаємодії та підривати основоположні принципи правової держави. Для вирішення цих проблем необхідно зміцнити правові та інституційні механізми, які б забезпечували незалежність адвокатури, рівність сторін у судовому процесі та неприпустимість втручання держави у конфіденційні справи адвокатів. Дотримання цих умов сприятиме не лише покращенню правозахисної діяльності, але й зміцненню демократичних інститутів загалом.

Список використаної літератури

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2017 році: Закон України від 20 грудня 2016 року № 1791-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1791-19#n390>
2. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
4. Рекомендація № R (2000) 21 Комітету Міністрів державам-членам про свободу професійної діяльності адвокатів від 25 жовтня 2000 року. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_2000_21_2000_10_25.pdf

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Бочевар М. К.

студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТСЬКА МОНОПОЛІЯ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ ПЕРЕВАГ І НЕДОЛІКІВ

Адвокати в Україні користуються виключним арсеналом інструментів надання професійної правничої допомоги, така можливість є важливою частиною гарантованого державою механізму захисту прав. До таких специфічних інструментів належать: право отримувати необхідні для надання правничої допомоги інформацію та копії

документів у процедурі звернення з адвокатським запитом до відповідних інстанцій; можливість запитувати, отримувати, вилучати речі, документи, їх копії, згідно з вимогами закону; збирати дані, що можуть стати доказами; право отримувати письмові висновки експертів з питань, що потребують спеціальних знань тощо.

Перелічені та інші виключні права адвокатів охороняються системою гарантій, визначених зокрема в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», серед них: заборона будь-якого втручання і перешкод здійсненню адвокатської діяльності; заборона вимагати від адвокатів та від пов'язаних із ним осіб надання відомостей, що є адвокатською таємницею; заборона допиту адвокатів з питань, що містять адвокатську таємницю; окремий порядок проведення стосовно адвокатів оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, що можуть проводитися виключно з дозволу суду; заборона проведення огляду, розголошення, витребування чи вилучення документів, пов'язаних із здійсненням адвокатської діяльності; спеціальний режим охорони життя, здоров'я, честь і гідність адвокатів та членів його сім'ї; заборона втручання у приватне спілкування адвокатів з клієнтами; заборона втручання у правову позицію адвоката та багато інших [1]. Ці та інші гарантії адвокатської діяльності спрямовані на запобігання будь-якого стороннього впливу, що позитивно позначається на ефективності такої допомоги.

Для забезпечення дієвих механізмів реалізації прав, свобод та законних інтересів осіб, які отримують професійну правничу допомогу, державою встановлено високі стандарти як в безпосередній діяльності адвокатів, так і в функціонуванні інституту адвокатури в цілому. Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначаються принципи та засади здійснення адвокатської діяльності, вимоги до адвокатів, процедура здобуття статусу адвоката, права та обов'язки адвокатів тощо. Таким чином, якість правничої допомоги адвокатів гарантовано відповідає мінімальним стандартам, які закріплюються системою нормативно-визначених правил, кваліфікація адвокатів перевіряється, їх діяльність відповідає етичним нормам, а у випадку недотримання визначених правил, адвоката можна притягнути до дисциплінарної відповідальності.

Адвокатура — виключна правозахисна спільнота, наділена вищеперерахованими інструментами та охоронювана такою системою гарантій професійної діяльності. Таким чином, право на отримання професійної правничої допомоги, закріплене в ч. 1 ст. 59 Конституції України, може бути здійснене виключно у випадках її надання адвокатом [2].

Адвокатська монополія декларується в ч. 3 ст. 131–2 Конституції України, що свідчить про інспірацію держави міжнародними стан-

дартами, зокрема Рекомендацією № 21 «Про свободу адвокатської професії» Комітету міністрів Ради Європи від 25 жовтня 2000 року. Адвокатська монополія існує вже багато десятиліть у більшості європейських країн та США і слугує індикатором високого стандарту справедливого судочинства.

Виходячи з вищевикладеного, до переваг адвокатської монополії можна віднести:

- високу якість правничих послуг та професійної правничої допомоги. Адвокати зобов'язані складати кваліфікаційний іспит, проходити стажування, щорічно підвищувати свій професійний рівень;

- адвокат зобов'язується зберігати адвокатську таємницю, дотримуватися правил та принципів, притаманних виключно цій професії, а за недотримання несе дисциплінарну відповідальність. На юристів ці норми не поширюються.

- специфічні інструменти, якими користується виключно адвокат: звертатися з адвокатським запитом; збирати відомості, що можуть стати доказами; отримувати висновки фахівців з питань, що потребують спеціальних знань тощо.

На противагу, згадуючи Проект Закону про внесення змін до Конституції України (щодо скасування адвокатської монополії) № 1013 від 29.08.2019, можна зазначити, що існують й інші підходи до надання правничої допомоги, які передбачають, що окрім адвокатів право на представництво осіб у судах можуть мати й інші правники. Водночас за такого підходи мають бути врегульовані питання юридичної відповідальності цих осіб, збереження ними конфіденційної інформації та забезпечення їх гарантіями діяльності, які б дозволили здійснювати функцію надання правничої допомоги, відповідно до міжнародних стандартів.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI: станом на 3 серп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 02.10.2024).
2. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 02.10.2024).

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*

РОЛЬ АДВОКАТА ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ МЕДІАЦІЇ

У сучасному світі медіація стала ефективним інструментом для вирішення конфліктів у різних сферах правовідносин. В Україні все більше конфліктуючих сторін обирають медіацію як альтернативу судовим розглядам, а адвокати починають активно застосовувати медіаційні техніки у своїй практиці. Згідно з Указом Президента України № 64/2022, в умовах військової агресії Росії на Україні запроваджено воєнний стан, що призвело до нових викликів та зростання попиту на досудове врегулювання спорів. Термін «медіація» походить від латинського слова «mediatio», що означає «посередництво». У соціальній психології медіацію розглядають як специфічний спосіб регулювання суперечок і конфліктів, де нейтральна третя сторона сприяє процесу вирішення.

Згідно з визначенням В. Резнікової, медіація складається з чотирьох стадій: перша стадія — попередня (вступна), яка включає підготовчий етап, на якому медіатор завойовує довіру учасників і пояснює правила, а також етап індивідуальних зустрічей, де він вивчає позиції сторін. На цій стадії встановлюється перший контакт медіатора зі сторонами, укладається угода про медіацію та пояснюється її суть.

Друга стадія — відкриваюча, що включає налагодження прямого спілкування між сторонами, де кожен висловлює свою думку про конфлікт, обговорюються його причини, уточнюються позиції, і визначаються спільні теми для обговорення.

Третя стадія — середня, передбачає спільний пошук шляхів вирішення конфлікту, де визначаються першочергові питання, обговорюються інтереси сторін і шукаються взаємоприйнятні рішення. Ця стадія передбачає «мозкову атаку», під час якої сторони мають можливість висловлювати та записувати будь-які ідеї, навіть ті, що на перший погляд здаються неочевидними, які стосуються їхньої проблеми. Після генерації ідей учасники групують їх відповідно до тем і інтересів.

Четверта стадія — заключна, охоплює вирішення конфлікту, укладення угоди та підведення підсумків. Якщо сторони знаходять спільні рішення, вони переходять до складання угоди, яка готується виключно ними і містить взаємні зобов'язання [1, с. 13]. Після остаточного формулювання угода перевіряється на допустимість, можливість виконання та справедливості, а потім підписується. Сторони оцінюють,

чи відповідає отриманий результат їх уявленням про цінність і справедливість, оскільки це важливо для їх здатності виконати досягнуту угоду. Добровільність виконання підписаної угоди є гарантією її виконання.

Медіація — це процес вирішення конфлікту, де незалежний медіатор допомагає сторонам досягти взаємоприйнятної угоди. Застосування медіаційних етапів адвокатами може відновити довіру громадян до правової системи та призвести до більшої кількості позитивно вирішених справ. Медіація є ефективним і мирним способом вирішення конфліктів не лише в сімейних, а й в корпоративних спорах [2].

Процедура медіації є необхідною, коли:

потрібно досягти рішення внаслідок переговорів і зафіксувати його документально;

між сторонами є домовленості, які вони хочуть зберегти в таємниці;

емоції учасників заважають ефективному спілкуванню;

сторони мають обмежений час і бажають заощадити кошти;

сторони хочуть зберегти партнерські або дружні відносини.

Адвокати можуть брати участь у всіх етапах медіації та консультувати сторони щодо предмета спору. Сучасна медіація є структурованою і передбачає чітку послідовність кроків, якими медіатор має вести учасників. У різних країнах ці етапи можуть називатися по-різному — стадії, фази тощо, проте алгоритм проведення переговорів залишається однаковим. Використання медіаційних методик адвокатами дозволяє збільшити кількість успішно вирішених спорів через досудове врегулювання, заощаджуючи час, кошти та нерви клієнтів.

Обов'язком адвоката є ознайомлення клієнта з усіма можливими шляхами досягнення його цілей, включаючи альтернативні способи вирішення спорів. Правила адвокатської етики також вимагають від адвоката сприяння досудовому та позасудовому врегулюванню спорів. Сьогодні медіація є структурованим процесом, кожен етап якого сприяє ефективному вирішенню конфлікту, що підкреслює необхідність впровадження медіації в адвокатську практику та введення обов'язкового курсу для її ефективної імплементації.

Список використаної літератури

1. Резнікова В. Медіація (посередництво) як спосіб вирішення господарських спорів. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2012. № 90. С. 10—15. URL: http://papers.univ.kiev.ua/1/jurydychni_nauky/articles/reznikova-v-mediation-intermediation-as-a-method-of-solving-economic-disputes_19538.pdf
2. Конфліктологія: навч. посіб. / П. С. Прибутько та ін. К: КНТ, 2010. 136 с.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Свида Олексій Георгійович**

Бубнова А. О.

студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ ЖІНОК У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОГО ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ

З найдавніших часів людству відомий умовний поділ видів занять на виключно чоловічі та жіночі. Тривалий час він був закріплений в свідомості кожного покоління, що беззаперечно слідувало звичаям і традиціям попереднього. Протягом цього часу уявлення про місце і роль жінки як у суспільстві загалом, так і в окремих людських спільнотах (наприклад, професійних) зазнавали трансформації. Випадки визнання громадою досягнень представниць тендітної статі у професіях, що вважалися для них неналежними, були скоріше фантастичним винятком та не мали значного впливу на загальне сприйняття їх в таких видах діяльності.

Еволюція прав жінок у XXI столітті надала можливість взяти курс на гендерну рівність якщо не у всіх, то в багатьох сферах суспільного життя. Юридична сфера не стала виключенням, особливо таке її явище, як адвокатура. Сьогодні триває процес фемінізації цього інституту громадського суспільства, що є значним його досягненням. Чимала кількість жінок, що надають професійну правничу допомогу, все частіше залучаються до судових процесів, проводять заходи з підвищення рівня правосвідомості населення, об'єднуються в громадські організації задля ефективніших результатів здійснення адвокатських послуг.

Останні десятиріччя спостерігається стрімке піднесення жіночої адвокатури не лише в Україні, а й по всьому світі. Часто такий досвід стає проміжним етапом на шляху до вищої мети, задля досягнення якої адвокатська діяльність є визначальною. Про це свідчать численні дописи зарубіжних ЗМІ, які повідомляють про видатних жінок-адвокатів та їхні успіхи. Зокрема, ВВС розповідає про таку видатну постать американської юриспруденції, як Баронеса Гейл — першу жінку-президента Верховного Суду. Її кар'єра присвячена служінню суспільству на засадах гендерної рівності, що визначило мету її діяльності — від адвокатської практики до обіймання суддівської посади [1].

З того ж джерела відомо і про позитивний досвід першої жінки, яка цього року отримала адвокатську винагороду «Young Pro-Bono Barrister of the Year» — Тінессу Каур. Своїм прикладом адвокатка довела суспільству, що незважаючи на будь-які труднощі, з якими доводиться стикнутися жінці в сучасному світі, сумлінною працею вона можна досягти будь-яких висот [2].

Сторіччя тому перша українська жінка-адвокат зробила перший крок на шляху подолання гендерних упереджень в юридичній царині. Однак, тоді її образ зводився не як до ділової жінки, а як до «гарної жінки із розою в петлиці», «спокусниці Єви». Існуючі тогочасні стереотипи ускладнювали жінкам-адвокатам отримати довіру з боку суспільства [3]. З того моменту і до сьогодні інституту адвокатури не лише вдалося зламати стереотипи, наставлені захиснику в судовому процесі, а й розвинути до такого рівня, коли жінки мають рівні чоловічим статус, освіту та свободу слова.

Українські жінки-адвокати, які в умовах воєнного стану продовжують спонукати себе до нових звершень та допомагати постраждалому від війни та її наслідків населенню, заслуговують окремої уваги та пошани. Важко переоцінити їхній внесок в розвиток і функціонування системи адвокатури. За останні роки роль адвокаток України у зв'язку з ситуацією в країні значно зросла, що пояснюється наступним.

Жінки традиційно сприймаються суспільством як більш емоційні та емпатичніші за чоловіків. Таким чином, потенційний клієнт зазвичай покладає більше сподівань з точки зору співпереживання саме на адвокатів-жінок. Разом з тим, важка ситуація в країні дедалі частіше породжує та підсилює міжособистісні конфлікти, які час від часу переходять в правову площину. Частішають випадки домашнього насилля та розлучень. У цих справах жінки здатні віддавати перевагу таким же жінкам, як вони самі, адже бачать в них надійного і, в першу чергу, розуміючого захисника.

З початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну суспільство зіткнулося з викликами, не притаманними іншим європейським країнам. Так, якщо взяти адвокатське середовище, поки адвокатів-чоловіків мобілізують до війська, саме на адвокаток лягає основний тягар із забезпечення гарантування особам права на захист. Крім того, багато жінок добровільно пішли служити у військо і стали пліч-о-пліч з нашими чоловіками, тим самим розвіяли багато стереотипів, щодо суто жіночих чи чоловічих ролей у суспільстві. Думаю, враховуючи досвід війни і систематизуючи його, потрібні законодавчі зміни, які б урегулювали питання проходження жінками військової служби з урахуванням особливостей статі.

Крім того, багато жінок виїхали за кордон разом з дітьми і зіткнулися з проблемами в інших країнах. Ці питання потребують більш

активної роботи МЗС із керівництвом країн, у яких тимчасово проживають наші громадяни.

На особливу увагу заслуговує вчинення військових злочинів на тимчасово окупованих територіях. Попри те, що державою робиться досить багато для фіксування та розслідування воєнних злочинів, потрібно залучати саме адвокатів і правозахисні організації до роботи з жертвами цих злочинів і висвітлення їх у міжнародних організаціях, для підготовки надалі судових переслідувань військових злочинців.

Якщо підсумувати, то війна яскраво продемонструвала помилковість архаїчних стереотипів щодо існування суто чоловічих чи жіночих ролей.

В умовах воєнного стану з'являється велика кількість нових питань та проблем, які турбують клієнтів; разом з тим, чимала кількість чоловіків йдуть захищати країну, тож завдання з надання юридичної допомоги все частіше лягає на плечі професійних жінок-юристів. Сьогодення примусило жінку-юриста взяти на себе значно більше обов'язків, як в повсякденному житті, так і в роботі. Їхня боротьба триває постійно: від початку свого існування й до моменту офіційного визнання та сприйняття. Невідомо, який вершин вони можуть досягнути в майбутньому та який потенціал досі ховають, проте можна з впевненістю констатувати, що рушійна сила жінок вражає не лише сучасне суспільство, а й їхніх колег-чоловіків.

Список використаної літератури

1. Lady Hale: Five things you might not know about the Supreme Court president. BBC News. BBC News. URL: <https://www.bbc.com/news/uk-49812379>.amp (дата звернення: 04.10.2024).
2. Sikh woman becomes first to win barrister award. BBC Home — Breaking News, World News, US News, Sports, Business, Innovation, Climate, Culture, Travel, Video & Audio. URL: <https://www.bbc.com/news/videos/c7221v5zp3no> (дата звернення: 04.10.2024).
3. Коваль К. Стереотипи про жіночу юридичну практику. Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Життєдіяльність людини в ситуації глобальних викликів сучасності». Луцьк, ЛНТУ, 2020. с. 54–56.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент, *Храпенко Олена Олегівна*

ПОЄДНАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІЗ ДІЯЛЬНІСТЮ МЕДІАТОРА: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

У сучасному світі дедалі більше набуває популярності такий інструмент, як медіація. Медіація — вид альтернативного вирішення спорів, суперечок, при яких залучається посередник, для налагодження комунікації між сторонами. При цьому медіація є добровільною та конфіденційною процедурою, в якій посередник обирає сторону нейтралітету та допомагає сторонам налагодити зв'язок комунікації, підбираючи умови вигідні для обох та більше сторін.

Відповідно до чинного законодавства України, кожному гарантується право на професійну правничу допомогу. Однак реалізація захисту прав та свобод можлива не лише через звернення до правозахисних інститутів, а й завдяки впровадженню альтернативних методів вирішення спорів.

Медіація є своєрідним та новітнім для нашого світу способом вирішення спорів та конфліктів з використанням посередника — медіатора, який не приймає рішення за одну зі сторін, а залишається незалежним учасником процесу, що дозволяє знайти рішення, яке задовольнить усіх учасників. Це допомагає уникнути затяжних судових справ і зменшує витрати часу і ресурсів.

Хоча процедура медіації також потребує грошових витрат, вона має великий потенціал для розвитку. Відповідно до Закону України «Про медіацію», медіація застосовується задля врегулювання непорозумінь та суперечок з органами влади, комерційних, сімейних, трудових спорів тощо [1].

Згідно з досвідом європейських країн, адвокати все частіше звертаються до медіаторів, що пояснюється тим, що це зберігає час і ресурси клієнтів, а також має низку переваг для адвокатів. Злагодження співпраця між адвокатом і медіатором може суттєво підвищити ефективність та конкурентоспроможність на ринку правничих послуг.

Хочеться зазначити, що робота медіатора є більш розповсюджена в цивільних та господарських спорах. Проте робота медіатора своєрідно пов'язана з кримінальним процесом.

Цікавим є те, що адвокат у деяких випадках може виступати медіатором. Прикладом вищевказаного є угоди в Кримінальному процесі. Відповідно до КПК України є 2 види угод, а саме: угода про припинення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим (п.1

ч.1 ст.468 КПК України) та угода між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості (п.2 ч.1 ст.468 КПК України). Згідно з пунктом 9 частиною 2 статті 52 Кримінально процесуального Кодексу України, участь захисника є обов'язкова у разі укладення угоди між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання вини. Цікавим є те, що участь обов'язкова з моменту ініціювання укладення такої угоди [2].

Отже, можна зробити підсумок того, що в вищесказаному прикладі, захисник буде виступати в ролі медіатора, оскільки укладаючи угоду, він буде шукати вигідні умови для обох сторін.

Крім того, хорошими прикладами можуть слугувати численні укладання угод в кримінальному провадженні, відповідно до яких санкція статті передбачає від 8 років покарання, проте при укладенні угоди, захисник може домогтися того, щоб покарання було 5 років, що значно менше за санкцію статті. У свою чергу, підозрюваний або обвинувачений повинен викрити або допомагати слідству, якщо це досудове розслідування, та виконувати інші умови, покладені на нього.

Медіація відкриває нові горизонти в професійній діяльності адвоката, зокрема в супроводі клієнта під час медіаційних процесів. Роль адвоката є надзвичайно важливою при вирішенні ряду питань, включаючи укладення медіаційного договору, оформлення угоди за підсумками медіації, а також підготовку документів, які необхідні під час діючого судового провадження, на основі цієї угоди, що є мирною угодою. Медіація може бути досить ефективним способом для врегулювання спорів без звернення до суду. Таким чином, адвокат зберігає своїх клієнтів і водночас має можливість використовувати свій час для інших адвокатських справ, що створює чудову альтернативу та ефективний формат роботи.

Є чимало випадків, коли адвокат не може виступати посередником між сторонами. Відповідно до статті 9 Правил адвокатської етики, одним із основних принципів адвокатської діяльності є неприпустимість конфлікту інтересів. Проте адвокат може за письмового погодження з клієнтами, щодо яких виник конфлікт інтересів, представляти або захищати одночасно двох або більше клієнтів у цивільному процесі, якщо їхні інтереси не будуть суперечити один одному [3].

Можна зробити висновок, що в Україні діяльність медіатора поки що не набула значного поширення, проте, вважаємо, що з часом ситуація зміниться. Одними з перших зрушень у цьому напрямку є створення в кожному суді кімнати медіатора та прийняття профільного закону — Закону України «Про медіацію».

Список використаної літератури

1. Про медіацію: Закон України від 16 листопада 2021 року № 1875-IX. *Відомості Верховної Ради*. 2022. № 7. Ст. 51.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
3. Правила адвокатської етики: затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. *Національна асоціація адвокатів України*: офіц. веб-портал. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/8354a317c5dd15913f18_file.pdf.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Свида Олексій Георгійович**

Бузила В. Р.

студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТ І КЛІЄНТ: ДОВІРА ТА КОНФІДЕНЦІЙНІСТЬ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

В умовах стрімкої діджиталізації юридичних послуг питання довіри та конфіденційності між адвокатом і клієнтом набувають особливої важливості. Новітні технології відкривають нові можливості для захисту прав та інтересів клієнтів, але водночас створюють нові виклики, пов'язані з безпекою інформації. Взаємодія адвоката і клієнта в цифровому середовищі потребує не тільки високого рівня довіри, але й чітких механізмів забезпечення конфіденційності даних, що передаються онлайн. У цьому контексті критично важливо, щоб адвокати забезпечували надійний захист персональної та юридичної інформації своїх клієнтів, використовуючи сучасні технології та слідуючи найкращим практикам кібербезпеки.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» містить низку фундаментальних положень, які регулюють професійні обов'язки адвоката та забезпечують захист конфіденційності у правовій діяльності. Особлива увага приділяється поняттю «адвокатської таємниці», що є центральним елементом взаємовідносин між адвокатом і клієнтом. Ці положення мають принципове значення для побудови довірливих відносин, що є основою ефективної адвокатської практики.

Стаття 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» регулює професійні обов'язки адвоката та встановлює обме-

ження на використання інформації, яку адвокат отримує від клієнта. Цей обов'язок не лише забороняє розголошення конфіденційних даних, але й обмежує можливість використання цієї інформації в особистих або сторонніх інтересах. Така сувора регламентація підкреслює виняткову важливість збереження конфіденційності у правовій практиці [1].

Варто також зазначити, що стаття 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» закріплює, що адвокатська таємниця охоплює всю інформацію, що стала відомою адвокату під час виконання професійних обов'язків, включаючи відомості, отримані під час консультацій, підготовки документів, ведення справ тощо. Важливим є те, що адвокатська таємниця охоплює не лише традиційні форми зберігання інформації, але й дані на електронних носіях, що особливо актуально в умовах діджиталізації.

Закон регулює не лише дії адвоката, а й всіх осіб, які пов'язані з ним у професійній діяльності — помічників, стажистів, та навіть тих, хто припинив свою адвокатську діяльність. Це положення покликане захистити інтереси клієнта від потенційних ризиків, що можуть виникнути у процесі залучення різних осіб до правової діяльності.

Ключовим аспектом є те, що адвокатська таємниця не має терміну дії — вона зберігається навіть після припинення трудових відносин між адвокатом і клієнтом. Цей принцип відповідає найкращим міжнародним стандартам адвокатської етики та гарантує, що довірена інформація не стане об'єктом використання навіть через роки після завершення юридичних відносин.

Проте закон передбачає винятки, які дозволяють адвокату частково розкрити інформацію, що становить адвокатську таємницю, у випадках, коли клієнт висуває до нього претензії. Це є необхідним для забезпечення справедливого розгляду справ та захисту адвоката від необґрунтованих звинувачень. Однак навіть у цих виняткових ситуаціях суди та інші органи зобов'язані забезпечити захист даних, що становлять адвокатську таємницю, від стороннього доступу.

В умовах сучасної діджиталізації адвокатська діяльність стикається з численними викликами, головним серед яких є забезпечення захисту конфіденційної інформації. Ключовою проблемою стає зростання кіберзагроз, таких як хакерські атаки, що можуть призвести до несанкціонованого доступу до адвокатської таємниці. Оскільки цифрові платформи стають основними засобами для зберігання та передачі даних, питання безпеки інформації набуває особливої актуальності. Для протидії цим загрозам необхідно впроваджувати передові технології захисту, включаючи шифрування, багаторівневу аутентифікацію та постійний моніторинг систем на предмет потенційних ризиків.

Як зазначає Заборовський В. В., «існування безсумнівної довіри до професійної діяльності адвоката... можливе лише за умови неухильного дотримання принципу конфіденційності» [2]. Це твердження набуває особливого значення в умовах цифровізації, коли адвокати стикаються з необхідністю обробляти великі обсяги інформації в електронному вигляді. Довіра між адвокатом і клієнтом базується на забезпеченні конфіденційності, яка є основою для ефективної побудови правової позиції у кожній справі. Українське законодавство чітко гарантує захист цього принципу, що відповідає міжнародним стандартам у цій сфері.

Ще однією суттєвою проблемою, що виникає в умовах діджиталізації, є загроза втручання у приватне спілкування адвоката з клієнтом. Заборовський В. В. підкреслює, що «однією із адвокатських гарантій є заборона втручання у приватне спілкування адвоката з клієнтом» [2, с. 245]. Це право є необхідною умовою для здійснення професійної діяльності адвоката, оскільки особисте спілкування з клієнтом є основою для формування правової позиції, яка максимально відповідає інтересам клієнта. Забезпечення конфіденційності такого спілкування є критично важливим для дотримання режиму адвокатської таємниці, що, у свою чергу, формує довірчі відносини між адвокатом і клієнтом.

В умовах цифровізації та використання електронних засобів комунікації, ризик втручання у ці приватні комунікації зростає. Це може статися як через ненавмисний витік інформації, так і внаслідок злому системи або несанкціонованого доступу до електронної переписки. Така ситуація не лише підриває довіру клієнтів до адвокатів, але й може серйозно вплинути на результати справи. Адвокати повинні вжити заходів для захисту своїх комунікацій, наприклад, шляхом використання зашифрованих платформ для обміну інформацією та навчання клієнтів щодо важливості безпеки даних. Тільки таким чином можна забезпечити належний рівень конфіденційності, що є основою успішної адвокатської практики.

Крім того, ще однією важливою проблемою є недостатній рівень цифрової грамотності серед адвокатів та їхніх помічників. Недостатня компетентність у сфері кібербезпеки може призводити до помилок при роботі з конфіденційними даними, що зумовлює необхідність регулярного навчання та підвищення кваліфікації у цій сфері. Використання загальнодоступних і незахищених платформ для передачі інформації також створює додаткові ризики витоку даних. Доцільно переходити на спеціалізовані платформи, які забезпечують належний рівень кібербезпеки та відповідають сучасним вимогам захисту адвокатської таємниці.

У своїх дослідженнях Бірюкова А. М. підкреслює, що «довіра виступає необхідною умовою ефективної професійної діяльності адво-

ката та слугує запорукою її успіху» [3, с. 151]. Вона також звертає увагу на те, що довіра у взаємовідносинах адвоката і клієнта нерозривно пов'язана з морально-етичними аспектами принципів конфіденційності та адвокатської таємниці. Це підтверджує важливість високих етичних стандартів у професійній діяльності адвоката.

Ще одним суттєвим викликом є ризик внутрішніх витоків інформації внаслідок недбалості чи зловживань з боку працівників адвокатських бюро. Для мінімізації цих ризиків необхідно впроваджувати внутрішні політики безпеки, чітко регламентувати доступ до конфіденційної інформації та проводити регулярні внутрішні аудити. Це забезпечить дотримання стандартів захисту даних і знизить ймовірність несанкціонованого доступу до адвокатської таємниці.

Зростання хакерських атак становить серйозну загрозу для адвокатської таємниці, оскільки може призвести до несанкціонованого доступу до конфіденційної інформації. Неправильне зберігання або передача даних через незахищені платформи також створює ризики витоку інформації. Багато адвокатів та їхніх помічників не володіють необхідними знаннями в сфері кібербезпеки, що може призвести до помилок у роботі з чутливими даними. Це вказує на необхідність постійного навчання та підвищення кваліфікації.

Ризики витоку даних можуть виникати внаслідок недбалості або зловживань з боку працівників адвокатських бюро. Відсутність чітких політик безпеки і недостатній контроль доступу посилюють ці проблеми. Крім того, новітні технології, такі як штучний інтелект та блокчейн, в юридичній практиці вимагають модернізації правових норм, оскільки існуючі закони не завжди відповідають вимогам новітніх технологій. Це створює правову невизначеність і підвищує ризики для адвокатів і їх клієнтів.

Окрім цього, виклики, що виникають через впровадження новітніх технологій, таких як штучний інтелект або блокчейн, в юридичну практику, також потребують адаптації законодавства. Наявні правові норми не завжди встигають за розвитком новітніх технологій, що створює додаткові ризики для збереження конфіденційності. Вирішення цього питання потребує модернізації правових норм і впровадження спеціальних стандартів для адвокатської діяльності у цифровому середовищі.

Підсумовуючи усе вищезазначене, варто зауважити, що сучасна адвокатська діяльність стикається з численними викликами, пов'язаними з діджиталізацією, зокрема, зростанням кіберзагроз, недостатньою цифровою грамотністю, ризиками внутрішніх витоків інформації та можливістю втручання у приватне спілкування між адвокатом і клієнтом. Законодавство України чітко оберігає адвокатську таємницю, забезпечуючи конфіденційність цих відносин. Проте для

ефективного захисту адвокатської таємниці необхідно постійно вдосконалювати нормативно-правову базу, підвищувати рівень цифрової грамотності адвокатів, впроваджувати сучасні технології захисту даних і формувати чіткі внутрішні політики безпеки. Лише комплексний підхід дозволить забезпечити належний рівень захисту адвокатської таємниці, зміцнити довіру клієнтів та підвищити ефективність правового захисту в цілому.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру і адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>;
2. Заборовський В. В. Конфіденційне спілкування адвоката зі своїм клієнтом як гарантія здійснення адвокатської діяльності. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія ПРАВО. 2021. Вип. 66. С. 244–250.
3. Бірюкова А. М. Довіра як етична основа відносин адвоката з клієнтом (міжнародний та вітчизняний вимір). *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 3. С. 149–154.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*.

Бучок О. Ю.

студент 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАХИСТ ПРАВ АДВОКАТІВ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Адвокатура як незалежний інститут правової системи відіграє ключову роль у захисті прав і свобод громадян та забезпеченні доступу до правосуддя. Однак, ефективність адвокатської діяльності напряму залежить від рівня захищеності самих адвокатів при здійсненні ними своїх професійних обов'язків. В умовах сучасних викликів та трансформацій правової системи України питання захисту прав адвокатів набуває особливої актуальності.

Законодавство України, зокрема Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», встановлює ряд гарантій адвокатської діяльності [1]. Проте, на практиці адвокати часто стикаються з порушеннями

своїх професійних прав, що негативно впливає на якість правничої допомоги та підриває принципи верховенства права.

Основні проблеми, з якими стикаються адвокати в контексті порушення їх прав:

- 1) порушення адвокатської таємниці та конфіденційності спілкування з клієнтом;
- 2) перешкоджання адвокатській діяльності з боку правоохоронних органів;
- 3) ототожнення адвоката з клієнтом та його справою;
- 4) незаконні обшуки в офісах адвокатів та вилучення адвокатських досьє;
- 5) тиск та погрози фізичної розправи над адвокатами.

Для ефективного вирішення проблем, пов'язаних із захистом прав адвокатів при здійсненні професійної діяльності, необхідно застосувати комплексний підхід, який охоплюватиме декілька ключових напрямків.

Першочергового значення набуває удосконалення законодавчої бази. Аналіз чинного законодавства свідчить про необхідність внесення змін до Кримінального кодексу України [2] щодо посилення відповідальності за перешкоджання законній діяльності адвоката. Це дозволить створити додатковий механізм стримування для осіб, які намагаються чинити тиск на адвокатів.

Важливим напрямком є посилення ролі адвокатського самоврядування. Органи адвокатського самоврядування повинні отримати розширені повноваження щодо захисту прав адвокатів. До прикладу, вони могли б отримати право на проведення власних розслідувань випадків порушення прав адвокатів, право звернення до суду від імені адвокатської спільноти, а також можливість ініціювання дисциплінарних проваджень щодо посадових осіб, які порушують права адвокатів.

Створення ефективного механізму реагування на факти порушення прав адвокатів є критично важливим. Вкрай позитивно, що при радах адвокатів регіонів існують комітети, які оперативно реагують на звернення адвокатів щодо порушення їх прав (до прикладу, в Раді адвокатів Одеської області діє Комітет захисту професійних прав адвокатів та реалізації гарантій адвокатської діяльності).

Підвищення рівня правової культури та обізнаності є ще одним важливим аспектом вирішення проблеми. Проведення освітніх заходів для правоохоронців щодо гарантій адвокатської діяльності допоможе запобігти багатьом конфліктним ситуаціям. Такі заходи можуть включати спеціальні тренінги, семінари та круглі столи за участю адвокатів та представників правоохоронних органів. Паралельно необхідно проводити інформаційні кампанії для підвищення престижу

адвокатської професії в суспільстві. Це сприятиме формуванню поваги до адвокатів та розуміння важливості їхньої ролі у захисті прав громадян.

Міжнародна співпраця також відіграє важливу роль у захисті прав адвокатів. Активізація співпраці з міжнародними організаціями адвокатів, такими як Міжнародна асоціація адвокатів (ІВА) та Рада адвокатських та правових товариств Європи (ССВЕ), дозволить обмінюватися досвідом та отримувати підтримку у складних випадках.

Нарешті, важливо звернути увагу на технологічні рішення, які можуть сприяти захисту прав адвокатів. Впровадження електронних систем для безпечного зберігання та обміну інформацією між адвокатами та клієнтами допоможе захистити адвокатську таємницю та запобігти несанкціонованому доступу до конфіденційної інформації. Розробка мобільних додатків для швидкого реагування на випадки порушення прав адвокатів дозволить оперативно фіксувати такі випадки та звертатися за допомогою.

Таким чином, захист прав адвокатів є невід’ємною складовою забезпечення ефективного функціонування системи правосуддя та захисту прав людини в Україні. Комплексний підхід до вирішення існуючих проблем, що включає законодавчі зміни, посилення ролі адвокатського самоврядування, підвищення правової культури та міжнародну співпрацю, дозволить створити сприятливі умови для професійної діяльності адвокатів та зміцнити інститут адвокатури в цілому. Реалізація запропонованих заходів сприятиме утвердженню принципу верховенства права, підвищенню якості правової допомоги та зміцненню довіри суспільства до адвокатури та системи правосуддя в Україні.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 27. Ст. 282. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кіслиця Ірина Олександрівна**

ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІГРАФА В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Поліграф, або детектор брехні, є інструментом, який використовується для визначення правдивості свідчень людини на основі фізіологічних реакцій організму, таких як частота серцевих скорочень, дихання та потовиділення [1]. Хоча в багатьох країнах світу його застосування викликає суперечки, поліграф все ще залишається актуальним інструментом, зокрема в кримінальних розслідуваннях, кадрових перевірках та, у певних випадках, в адвокатській діяльності. Однак використання цього інструменту в юридичних справах потребує розгляду як правових, так і етичних аспектів.

Підставою для широкого застосування поліграфів правоохоронними органами України є Закон «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 р. № 2135-ХІІ. Стаття 8 цього Закону закріплює право органів, що здійснюють ОРД, опитувати осіб за їх згодою (п. 1 ч. 1 ст. 8). Відповідно використання поліграфа витлумачується як різновид опитування. При цьому отримані таким чином відомості не можуть бути прийняті судами як докази у справі, вони є лише орієнтирами для збирання офіційних доказів. Згідно з ч. 16 ст. 9 цього Закону для одержання інформації забороняється застосовувати технічні засоби, психотропні, хімічні та інші речовини, які пригнічують волю або завдають шкоди здоров'ю людей та навколишньому середовищу [2].

Поліграфний тест ґрунтується на припущенні, що людина, яка бреше, переживає емоційний стрес, що викликає певні фізіологічні реакції. Поліграф фіксує такі реакції за допомогою спеціальних датчиків. Основні показники, які вимірює поліграф, включають:

- частоту серцевих скорочень;
- артеріальний тиск;
- частоту дихання;
- електропровідність шкіри (потовиділення).

Оцінка результатів тесту поліграфа полягає в порівнянні реакцій на «нейтральні» та «критичні» питання, які дозволяють виявити ймовірну неправдивість відповідей.

Вважаємо, що у адвокатській практиці поліграф може використовуватися з кількома цілями, зокрема:

- підтвердження правдивості клієнта (адвокати можуть пропонувати своїм клієнтам пройти тестування на поліграфі для підтвердження правдивості їхніх свідчень);

– оцінка свідків (поліграф може бути використаний для перевірки свідків або осіб, яких адвокат вважає ключовими для справи);

– засіб психологічного впливу (знання того, що особа може бути перевірена на поліграфі, іноді є достатнім психологічним чинником, щоб мотивувати людину до правдивих свідчень або визнання провини).

Правовий статус використання результатів поліграфа в різних країнах значно відрізняється. В Україні результати поліграфного тестування не мають прямого доказового значення у судових процесах, однак можуть використовуватися як додатковий інструмент під час розслідування чи підготовки до суду.

Звернемо увагу на основні правові аспекти використання результатів поліграфного тестування.

1. Допустимість у суді. В більшості країн, включаючи Україну, результати поліграфа не можуть бути основою для обвинувального вироку чи іншого судового рішення. Проте ці результати можуть допомогти у формуванні стратегії захисту або підготовки до справи.

2. Добровільність проходження тесту. Клієнти або свідки можуть добровільно погоджуватися на поліграфне тестування. Застосування поліграфа без згоди особи є порушенням прав людини та може вважатися незаконним тиском.

3. Етичні питання. Адвокати повинні враховувати етичні стандарти при використанні поліграфа, зокрема уникати маніпуляцій результатами або тиску на клієнтів чи свідків.

Зауважимо, що на результати можуть впливати різні фактори:

- психологічний стан особи (стрес, тривожність);
- фізіологічні фактори (хвороби, прийом лікарських засобів);
- досвідчений обманщик може навчитись маніпулювати своїми фізіологічними реакціями.

Саме тому адвокати повинні обережно використовувати результати поліграфа як частину своєї стратегії захисту.

Адвокати можуть застосовувати поліграф у рамках своєї підготовки до судових засідань, але з розумінням того, що результати поліграфічного дослідження не є вирішальними. Використання поліграфа як допоміжного засобу дозволяє адвокатам краще зрозуміти правдивість свідчень клієнтів, свідків або опонентів, але результати тестування завжди повинні перевірятися іншими способами.

Отже, поліграф є корисним інструментом для адвокатів, проте його застосування має значні обмеження, особливо в правовій сфері. Зважаючи на недосконалість методики та юридичну непевність результатів тестів, адвокати повинні застосовувати поліграф обережно, зважаючи всі можливі наслідки. Етичні та правові питання залишаються ключовими в процесі використання поліграфа, і його результати не можуть замінити детального юридичного аналізу фактів та доказів.

Список використаної літератури

1. Повинні знати про поліграф. URL: <https://polytest.com.ua/uk/zagalna-informaciya/shho-take-poligraf/>
2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 року № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кіслиця Ірина Олександрівна**

Власюк А. В.

студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО ПРАВОЗАХИСТУ

Незалежність адвокатської діяльності є фундаментальною умовою забезпечення справедливого правосуддя, прав людини та верховенства права в будь-якій правовій системі. Це не лише базовий принцип, визнаний міжнародними правовими стандартами, але й ключовий елемент ефективного функціонування інституту адвокатури. Система правосуддя, у якій адвокати не можуть вільно виконувати свої функції через зовнішні впливи, приречена на неефективність і несправедливість.

Із зміною суспільно-політичних умов та ускладненням правових відносин адвокати стикаються з новими викликами щодо збереження своєї професійної автономії. Однак навіть у цих умовах їхня незалежність залишається наріжним каменем у процесі забезпечення доступу до правосуддя та захисту прав людини. Це питання набуває особливої гостроти в умовах перехідних періодів у правових системах, зокрема під час кризових ситуацій або політичної нестабільності, коли збереження незалежності адвокатів стає критично важливим для захисту конституційних прав і свобод громадян.

Питання незалежності адвокатської діяльності є особливо актуальним в умовах воєнного стану, коли адвокати стають об'єктами численних загроз, зокрема політичного, економічного та інституційного тиску. Незалежність адвокатури забезпечує неупередженість у виконанні адвокатами своїх професійних обов'язків, що є ключовою передумовою реалізації права на справедливий судовий розгляд, гарантованого міжнародними правовими нормами, зокрема Європей-

ською конвенцією з прав людини (стаття 6). Водночас зростає роль адвокатури у забезпеченні прав людини на тлі загострення політичних, економічних та соціальних конфліктів, що потребує посилення правових та інституційних механізмів, здатних гарантувати їхню автономію.

В умовах глобалізації та зміни правових стандартів, зокрема з огляду на вплив міжнародних організацій та інтеграційні процеси, питання незалежності адвокатів постає як пріоритетне для збереження стабільності демократичних інститутів і правової держави.

Адвокатура функціонує як незалежний інститут, що закріплено у чинному законодавстві. Адвокати повинні діяти в межах закону, і держава має право втручатися у їхню діяльність лише у випадках, коли вона суперечить законодавству.

Як зазначає Н. О. Обловацька, «незалежність унеможлиблює будь-які незаконні обмеження щодо надання адвокатом правової допомоги під час виконання своїх обов'язків. Для належного здійснення своєї професійної діяльності адвокату необхідна повна незалежність від осіб, органів та організацій, у провадженні яких перебуває доручена йому справа. Його професійний досвід, моральна свобода, високий рівень правової культури тільки сприяють незалежному становищу адвоката у суспільстві та довірі до правосуддя [1, с. 47].

Незалежність є фундаментальним принципом, що лежить в основі адвокатської діяльності. Саме завдяки незалежності адвокати можуть ефективно виконувати свої професійні обов'язки, які полягають у захисті прав і свобод людини, гарантованих Конституцією України. Зокрема, адвокати мають право і обов'язок надавати правову допомогу кожній особі, незалежно від її соціального статусу чи характеру справи. При цьому, адвокати діють як незалежні посередники між індивідом та державою, захищаючи інтереси клієнта від будь-яких незаконних дій, вчинених як окремими посадовими особами, так і державою в цілому. Така незалежність є необхідною умовою для забезпечення верховенства права і справедливого судочинства.

Порушення незалежності адвокатів створює серйозні перешкоди для їхньої професійної діяльності. Особливо гостро ця проблема відчувається в кримінальному провадженні, де адвокати часто стикаються з тиском з боку правоохоронних органів. Такий тиск може проявлятися у різних формах і спрямований на вплив на правову позицію адвоката в конкретній справі. Важливо розуміти, що порушення прав адвоката має негативні наслідки, насамперед для особи, яка звернулася за професійною правничою допомогою.

Крім того, варто зазначити, що незалежність адвоката — це багатогранне поняття, яке передбачає не лише відсутність зовнішнього тиску, а й внутрішню незалежність від клієнта. Адвокат, виконуючи

свої професійні обов'язки, повинен зберігати об'єктивність і неупередженість, навіть якщо це суперечить бажанням клієнта. Така незалежність є необхідною для підтримання довіри до адвокатської професії в цілому та забезпечення високої якості правничої допомоги. Адвокат не може ототожнюватися зі своїм клієнтом і повинен завжди пам'ятати про свої професійні обов'язки перед суспільством і правовою системою. Це передбачено у ст. 7 Стандартів незалежності юридичної професії: «Адвокат не повинен ототожнюватися чи ідентифікуватися владою та громадськістю з його клієнтом або зі справою його клієнта, незалежно від того, наскільки популярним або, навпаки, непопулярним може бути це справа» [2].

Окрім цього, дане поняття охоплює внутрішні фактори, а саме якості адвоката. Порядність, чесність, відчуття справедливості та здатність діяти виключно в межах закону — це ті моральні якості, які допомагають адвокату зберігати незалежність навіть у складних ситуаціях. Саме завдяки цим якостям адвокат може забезпечити ефективний захист інтересів клієнта та сприяти зміцненню довіри до правосуддя. Незалежний адвокат — це не лише гарант прав клієнта, а й важливий елемент правової системи, який сприяє забезпеченню справедливості та верховенства права.

Незважаючи на важливість незалежності адвоката, слід зазначити, що вона не є абсолютною. Діяльність адвоката завжди відбувається в правовому полі, і він зобов'язаний неухильно дотримуватися вимог законодавства. Це означає, що адвокат повинен сприяти утвердженню принципів верховенства права та законності, застосовувати свої знання для захисту прав і законних інтересів клієнтів, але виключно в межах дозволених законом. Адвокат не має права використовувати будь-які засоби або методи, які суперечать закону чи Правилам адвокатської етики.

Отже, незалежність адвоката — це фундаментальний принцип, який лежить в основі адвокатської діяльності та гарантує ефективний захист прав і свобод людини, та сприяє утвердженню верховенства права. Проте, вона не є необмеженою, її рамки встановлені законом, відповідно до яких адвокат може діяти лише з дотриманням законодавства та професійної етики.

Список використаної літератури

1. Обловацька Н. О. Незалежність адвокатури: теоретичні аспекти. *Право*. ua. 2021. № 1. С. 46–49.
2. Standards for the independence of the legal profession | *Модельне право* | 'Soft' Law | *Англійське право* | *Договори*. URL: <https://www.lawanalytics.top/pages/library/doc/100> (дата звернення: 19.10.2024).

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Кубасенко Андрій Володимирович*

Власюк А. О.

студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Адвокатська діяльність є складною і багатогранною професією, що вимагає від адвоката не лише глибоких юридичних знань, а й розвинутих психологічних навичок. Адвокати постійно взаємодіють з різними людьми (клієнтами, колегами, суддями, прокурорами) та успіх їх взаємодії значною мірою залежить від здатності ефективно спілкуватися, розуміти психологію інших осіб та управляти власними емоціями.

У діяльності адвокатів особливу увагу приділяють розвитку творчих навичок, адже саме творчий підхід допоможе обрати найбільш ефективні методи та прийоми здійснення захисту, представництва та надання інших видів правничої допомоги, що додатково сприятиме вирішенню конкретної проблеми клієнта. Крім того, адвокат повинен вміти переконувати інших у правильності обраної ним правової позиції. У той саме час, ця переконливість має базуватися на чіткому розумінні суті проблеми, правильному тлумаченні законодавства та логічному викладі своєї позиції.

Психологічний аналіз будь-якої професійної діяльності передбачає виокремлення тих її характерних рис, які суттєво впливають на особистість суб'єкта цієї діяльності. Звернемо увагу на деякі психологічні особливості адвокатської діяльності:

1) діяльність адвоката вирізняється тим, що вона є строго регламентованою нормами права (Конституцією України, Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» тощо).

2) постійний брак часу (доволі часто адвокати відчувають дефіцит часу; Брак часу можна пояснити як об'єктивними факторами, такими як строки досудового розслідування чи оскарження, так і суб'єктивними обставинами, зокрема, неналежною самоорганізацією адвоката, недостатнім досвідом діяльності тощо);

3) емоційне навантаження (негативні емоції можуть виникати, до прикладу, через специфіку кримінальних справ, природу злочинів та взаємодію адвоката з «кримінальним» світом; особистісне сприйняття обставин також впливає на підвищення стресу у адвоката) [1, с. 89].

4) адвокатська професія вимагає високого рівня професійної відповідальності (важливість завдань, що стоять перед адвокатурою як правозахисним інститутом, диктує потребу володіння адвокатом глибокими знаннями правових норм, практики їх застосування та законодавчих недосконалостей цих норм);

5) постійна міжособистісна комунікація є невід'ємною частиною діяльності адвоката (спілкування має вирішальне значення для координації взаємодії між адвокатом та іншими суб'єктами (клієнтами, судами тощо); крім того, діяльність адвоката у певному сенсі має публічний характер, і від якості комунікації залежить довіра до інституту адвокатури та правової системи держави у цілому);

6) професія адвоката має динамічний характер, що обумовлюється численними зустрічами тощо;

7) робочий час адвокатів є гнучким і залежить від домовленостей з клієнтами та призначених судових засідань. Адвокати також мають бути готовими до невідкладних ситуацій навіть у неробочий час, щоб захистити права та інтереси клієнтів;

8) професія адвоката передбачає дотримання конфіденційності, що є основою довіри між адвокатом і клієнтом, необхідної для якісної правової допомоги.

Отже, без врахування психологічних аспектів адвокатської діяльності, розуміння професії адвоката не матиме всебічного характеру. Професія адвоката вимагає від її представників дотримання високих моральних стандартів, професіоналізму та психологічної міцності.

Список використаної літератури

1. Терлецька Л. Г. Соціально-психологічні особливості взаємодії адвоката та інших учасників юридичного конфлікту. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія психологічна. 2012. Вип. 2(2). С. 87–95.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кравченко Марина Олександрівна**

ПРОБЛЕМА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ АДВОКАТІВ

Кожен адвокат, в межах виконання рішень адвокатського самоврядування, має постійно підвищувати власну кваліфікацію. Підвищення професійного рівня адвоката є професійним обов'язком адвоката [1]. Підвищення професійного рівня адвоката в Україні здійснюється у відповідності до Порядку підвищення кваліфікації адвокатів України від 3 липня 2021 року (далі також — Порядок) [2]. Адміністратором процесу підвищення кваліфікації адвокатів в Україні є Вища школа адвокатури НААУ.

Наразі існує низка проблемних моментів, що стосуються підвищення кваліфікації адвокатами України.

У п. 33 Порядку підвищення кваліфікації адвокатами України, передбачено створення Центру акредитації Вищої Школи Адвокатури, який не має статусу юридичної особи, а лише є структурним підрозділом Вищої школи адвокатури НААУ. Вказаним суб'єктом здійснюється адміністрування процесу підвищення кваліфікації адвокатами України [2].

Одним із моментів, що потребує уваги, є необхідність реєстрації на онлайн-платформі, за допомогою якої відбувається процес підвищення кваліфікації. Тобто адвокат має через заповнення спеціальної форми вводити особисті дані, адресу листування в електронному кабінеті.

Фактично, має місце ситуація, коли персональні дані адвокатів, помічників адвокатів, стажистів адвокатів, а також інших осіб — користувачів освітніх послуг Вищої школи адвокатури, за відсутності згоди вищезазначених осіб передаються стороннім суб'єктам. Отже, питання захисту персональних даних адвокатів, їх помічників, стажистів та інших осіб, які отримують послуги Вищої школи адвокатури, є дуже гострим та актуальним.

Як вбачається із переліку акредитованих заходів з підвищення кваліфікації з офіційного джерела, такі заходи поділяються на ті, що надаються безоплатно та на платній основі [2]. Причому переважна кількість заходів є саме платною, тоді як не у всіх адвокатів є змога брати участь у заходах, що потребують оплати. У той саме час, підвищення кваліфікації є не бажанням, а обов'язком адвокатів. Не це є пряма вказівка нормативного акту.

З одного боку, п. 27 Порядку підвищення кваліфікації адвокатами України надає можливість вільного вибору заходу підвищення

кваліфікації, який проводить оператор підвищення кваліфікації незалежно від територіального розташування місця проведення такого заходу. Умовою є наявність реєстрації на такий захід оператором підвищення кваліфікації [2]. Проте, в п. 23 Порядку зазначено, що не менше ніж половина залікових балів з підвищення кваліфікації мають отримуватись адвокатом під час заходів організованих операторами підвищення кваліфікації адвокатів в Україні [2]. Тобто вільність вибору обмежена необхідністю обирати не менш половини саме заходів організованих операторами підвищення кваліфікації адвокатів в Україні.

У відповідності до п. 37 Порядку підвищення кваліфікації адвокатами України передбачена можливість акредитуватися й сторонніми операторами, строк такої акредитації — один рік. За отримання акредитації сторонні оператори мають зробити внесок, який дорівнює 50 мінімальним заробітним платам. Відповідно, така сума для багатьох є дуже значною, й це не може не відобразитись на кількості сторонніх операторів підвищення кваліфікації [2]. Отже, виходячи з цього, вбачається звуження варіантів заходів підвищення кваліфікації.

Заходи підвищення кваліфікації здійснюються у вигляді семінарів, лекцій, курсів. Деякі адвокати діляться враженнями від таких заходів, зазначивши, що лекції носять теоретичний характер, майже відсутній практичний аспект, хоча для підвищення професійного рівня це відіграє більшу роль, оскільки адвокати вже мають вищу юридичну освіту, складений кваліфікаційний іспит, деякими особами також пройдено стажування, що також включало в себе теоретичний курс та відвідування лекцій, семінарів [2].

Отже, особа, яка має свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю, вже отримала необхідний теоретичний фундамент, закріпила та підтвердила отримані знання кваліфікаційним іспитом, й під час підвищення кваліфікації набагато важливішим є саме знайомство із практикою застосування новел законодавства, юридичними колізіями та шляхами їх вирішення.

Окрім того, незрозумілим є питання, ким саме має відбуватись підвищення кваліфікації адвокатів й що має братись за основу (досвід, освіта, кількість відпрацьованих років або вчений ступінь). В Україні не існує критеріїв за якими можна визначити рівень кваліфікації адвоката, хоча значна кількість з них — це кандидати наук та доктора [3, с. 139].

Зауважимо, що навіть у разі примусу адвокатів до читання книг з промовами великих юристів, не слід чекати, що якість промов одразу почне зростати. З часом промови адвокатів стають нецікавими з точки зору оригінальності викладення тексту, використання мовних оборотів та вживаних фраз, вони становляться скупими на лексику, вико-

ристовуються лише сухі юридичні конструкції, які по суті є правильними, але позбавляють оригінальності складені документи [3, с. 139].

На наш погляд, причиною такого явища є цифровізація суспільних відносин та перехід спілкування в площину месенджерів та соціальних мереж. Вважаємо, кожен адвокат має самостійно зробити аналіз ситуації, знайти прогалини та проблемні моменти та самостійно уникнути повторення аналогічної ситуації в майбутньому [3, с.140].

Всі вищезазначені проблеми є причиною появи негативного впливу на одну з найважливіших гарантій діяльності адвоката — незалежність.

Підвищення професійного рівня адвокатів все ж таки має гуртуватися не на формальних теоретичних лекціях, участь у яких дуже часто є примусовою, а на заохоченні до того, щоб була мотивація здобуття нових знань та навичок, виникало бажання професійного зростання та пошуків нових шляхів для реалізації себе в професійній діяльності.

Отримання інформації не у вигляді сухої теорії, а шляхом ведення юридичних дискусій, обмін досвідом, обговорення ситуацій, з якими мали досвід працювати правники, розв'язання певних юридичних ситуацій — це все має включати в себе процес підвищення кваліфікації адвоката.

У разі проведення освітніх заходів саме з метою надання нової, актуальної інформації, на яку є попит має бути метою для того, щоб адвокати відвідували заходи підвищення кваліфікації за власним бажанням а не через обов'язковість такого підвищення. Значна кількість адвокатів самостійно удосконалює себе та свої навички шляхом читання книжок, досліджують зміни та новели в чинному законодавстві. Тому підвищення кваліфікації має бути таким заходом, на якому навіть досвідченим фахівцям буде цікаво й буде можливість отримати нові практичні знання.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012р № 5076-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення 30.09.2024)
2. Порядок підвищення кваліфікації адвокатами України від 03.07.2021 р. URL :<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr063871-21#Text> (дата звернення 30.09.2024)
3. Фурса С. Я. Деякі шляхи підвищення кваліфікації адвокатів України. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2001. № 1. С139–143. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/grail-of-science/article/view/9108>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент ***Храпенко Олена Олегівна***

Галімска П. В.

студентка 1-го курсу магістратури факультету
прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДІЯЛЬНІСТЬ АДВОКАТУРИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Адвокатуру України можна охарактеризувати наступним чином: по-перше, вона є елементом правової системи України, а правозахисна діяльність адвокатів є частиною юридичної практики у даній правовій системі; по-друге, вона є правозахисним інститутом суспільства, що є представником інтересів такого суспільства перед державою; по-третє, вона є професійною організацією адвокатів зі спеціальним статусом, що здійснює свою діяльність на принципах самоврядування, і через таку організацію реалізується право правника на заняття адвокатською діяльністю [1, с. 22]. Головне завдання даного інституту полягає у захисті прав, свобод та законних інтересів індивіда в усіх сферах суспільного життя. Зауважимо, що з початком повномасштабного вторгнення та введення воєнного стану на території України відбулись зміни стосовно умов реалізації основної мети інституту адвокатури.

Через введення воєнного стану Національна асоціація адвокатів України, що включає в себе усіх адвокатів України та здійснює свою діяльність з ціллю забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування, була вимушена певний час працювати дистанційно. Слушно зауважити, що Рада адвокатів України прийняла низку вагомих організаційних актів на період дії воєнного стану. До прикладу, задля підтримання безпеки адвокатів було закрито для загального доступу інформацію стосовно їхніх адрес, номерів телефону, соцмереж, фотографій, які розміщуються в Єдиному реєстрі адвокатів України [2]. Крім того, було надано дозвіл радам адвокатів регіону, на підставі прийнятих рішень, видавати посвідчення адвокатів України встановленого зразка, без багатоступеневого захисту від підробок [3], та була надана можливість проведення засідань дистанційно — у режимі відеоконференції, (це стосується Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури та дисциплінарних палат регіональних кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури). Звернемо увагу, що також було дозволено звернення з листами та скаргами, здійснення офіційного листування, направлення документів шляхом використання електронного документообігу до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури та відбулось спрощення вимог до складання кваліфікаційного іспиту (відбулось тимчасове допущення до складання іспиту без надання довідки про несудимість та відомостей щодо рівня володіння українською мовою).

Було проведено великий обсяг роботи Національної асоціації адвокатів України стосовно надання безоплатної правничої допомоги особам, що потребують тимчасового захисту, за межами нашої держави. Варто додати, що Національна асоціація адвокатів України створила представництва за кордоном для того, щоб вдосконалити свою діяльність на міжнародному рівні. Це послугувало налагодженням діяльності адвокатів з надання безоплатної правничої допомоги у Польщі, Франції, Литві, Канаді, Румунії, Німеччині та ін. Крім того, у деяких зарубіжних країнах були створені списки адвокатів за спеціалізацією, що надають безоплатні юридичні консультації. Зарубіжні країни також надали змогу працевлаштуватись в юридичні компанії українським правникам.

Варто виділити ще одне проблемне питання, а саме представництво інтересів фізичних та юридичних осіб у судах, яке здійснюється адвокатами. Через оголошення сигналу «Повітряна тривога» судові засідання переносяться на інші дати, що призводить до необхідності коректування власного часу як адвоката, так і клієнта.

Отже, попри запровадження воєнного стану, інститут адвокатури продовжує свою діяльність, виконуючи своє головне призначення, що пов'язано зі здійсненням захисту, представництва та надання інших видів правничої допомоги.

Список використаної літератури

1. Аракелян М. Р. Інститут адвокатури у правозахисній діяльності сучасної Української держави. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 60. С. 21–27.
2. Про закриття для публічного доступу персональних даних адвокатів у Єдиному реєстрі адвокатів України на період запровадження воєнного стану: рішення Ради адвокатів України від 2 березня 2022 року № 22. URL: https://unba.org.ua/news/7323-personal-ni-dani-advokativ-u-erai-timchasovo-zakriti-dlya-publichnogo-dostupu-rishennya-rau.html?fbclid=IwAR1rMG7bJmz4rUwDTAeSWGRP0FYKZBaDRVfUghnuFf_GFaxlZtVefsy494
3. Про особливості видачі радами адвокатів регіонів посвідчень адвокатів України у період воєнного стану: рішення Ради адвокатів України від 16 березня 2022 р. № 31. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0031871-22>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Герасименко В. М.

студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДІЯЛЬНІСТЬ АДВОКАТУРИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ОСОБЛИВІСТЬ ТА МЕХАНІЗМ

Початок повномасштабного збройного російського вторгнення та оголошення воєнного стану в Україні змінили діяльність важливого інституту — адвокатури. Війна впливає на правовий порядок, обмежує доступ до правосуддя, загострює проблеми захисту прав і свобод людини. В умовах воєнного стану адвокатура відіграє ключову роль у захисті прав громадян, військовослужбовців та постраждалих від воєнних дій, забезпечуючи правову допомогу у складних обставинах. Особливу важливість має розробка механізмів діяльності адвокатів, які враховують військові реалії, обмеження пересування, ризики для життя та необхідність швидкого реагування на правопорушення, що виникають в екстремальних умовах.

З початком російської військової агресії професійна діяльність та приватне життя адвокатів зазнали значних змін. Національна асоціація адвокатів України відіграє важливу роль у забезпеченні незалежності адвокатів та створенні сприятливих умов для виконання ними своїх обов'язків.

З початком воєнного стану асоціація, як і багато інших організацій в країні, почала працювати дистанційно. Це дозволило забезпечити безперервність надання правової допомоги в умовах військового конфлікту. Асоціація прийняла низку важливих організаційних рішень, спрямованих на захист адвокатів під час воєнного стану. Серед них — закриття публічного доступу до контактних даних (адреси, телефони, соціальні мережі) в Єдиному реєстрі адвокатів з метою забезпечення безпеки адвокатів [1]. Було прийнято рішення не накладати дисциплінарні стягнення на адвокатів, які проходять військову службу, та спростити процедуру отримання адвокатської кваліфікації [2]. Крім того, тимчасово спрощено процедуру складання кваліфікаційного іспиту для адвокатів, зокрема, більше не потрібно подавати довідку про відсутність судимості та документ, що підтверджує знання української мови [3].

Однією з головних особливостей діяльності адвокатів у воєнний час є дистанційна робота, яка дозволяє їм продовжувати надавати правову допомогу навіть на територіях, де ведуться активні бойові дії. Для цього були створені різноманітні електронні платформи та додатки, які дозволяють проводити онлайн-консультації. Це значно полегшило доступ до правової допомоги громадянам, які були змушені переїхати або не мають можливості зустрітися з адвокатами особис-

то. Крім того, у воєнний час юристи, у тому числі адвокати, повинні приділяти особливу увагу безпеці себе та своїх клієнтів. Це включає в себе збереження конфіденційності даних і використання захищених засобів зв'язку для обміну інформацією. Щоб ефективніше реагувати на порушення прав людини, адвокати часто співпрацюють з правозахисними організаціями, документуючи справи та передаючи їх до міжнародних судів. У воєнний час важлива також взаємодія між адвокатами та органами державної влади. Юристи повинні бути в курсі змін у законодавстві з прав людини та правових процедурах в умовах надзвичайних ситуацій. Така взаємодія дозволяє юристам ефективно використовувати нові правові механізми, що з'являються в умовах воєнного часу, і допомагати постраждалим особам у їхніх судових процесах. Також зростає потреба в юристах, які спеціалізуються на міжнародному гуманітарному праві та захисті прав внутрішньо переміщених осіб у воєнний час [4, с. 76].

В умовах воєнного стану адвокатам доводиться адаптувати свою діяльність до ситуацій, коли доступ до інформації обмежений, і вони повинні швидко реагувати на ситуації. Одним із механізмів полегшення діяльності адвокатів є використання міжнародних стандартів прав людини, які є обов'язковими навіть під час війни. Це включає звернення до міжнародних правозахисних організацій, які допомагають захищати права громадян через міжнародні суди, такі як Європейський суд з прав людини (статті 2, 3 і 6) [5]. У зв'язку зі збільшенням кількості воєнних злочинів адвокати також співпрацюють з міжнародними організаціями для документування та розслідування воєнних злочинів. Це створює правову основу для розгляду справ у міжнародних трибуналах і є важливим засобом забезпечення правосуддя в конфліктних ситуаціях (статті 7, 8 і 13) [6].

Отже, діяльність адвокатури в умовах війни вимагає гнучкості та адаптації до нових викликів, зокрема через використання нових технологій, змінене законодавство та міжнародні правові інструменти. Адвокати відіграють ключову роль у захисті прав громадян, особливо в умовах збройного конфлікту, де їхня діяльність спрямована на забезпечення правосуддя та дотримання прав людини.

Список використаної літератури

1. Про закриття для публічного доступу персональних даних адвокатів у Єдиному реєстрі адвокатів України на період запровадження воєнного стану: Рішення Ради адвокатів України № 22. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-03-02-rshennyarau-22_62443775bdf77.pdf (дата звернення: 27.09.2024).
2. Про особливості проходження адвокатами військової або альтернативної (невійськової) служби у період воєнного стану : рішення Ради адво-

катів України № 24. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-03-24-r-shennya-rau-24_6244383f5d80a.pdf (дата звернення: 27.09.2024).

3. Про особливості допуску до складення кваліфікаційного іспиту в період воєнного часу: рішення Ради адвокатів № 35. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-03-25-r-shennya-rau-35_6245bdd262d0d.pdf (дата звернення: 27.09.2024).
4. Литвин О. Л. Особливості надання безоплатної правової допомоги населенню в умовах воєнного стану. *Знання європейського права*. 2022. № 2. С. 76–81.
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). 1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 27.09.2024).
6. Римський статут Міжнародного кримінального суду. 2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 27.09.2024).

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Горбенко А. М.

студентка 2-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМАТИКА ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИ НАДАННІ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ ВІЙСЬКОВОЗОБОВ'ЯЗАНИМ

У зв'язку із запровадженням в Україні воєнного стану на тлі збройної агресії російської федерації, було прийнято рішення про проведення загальної мобілізації населення. В сьогоденнішніх реаліях мобілізаційні заходи є невід'ємною частиною обороноздатності нашої держави і мають здійснюватися виключно на підставі та у відповідності до вимог Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», а також низки інших нормативно-правових актів, що регламентують цей процес. Однак, на практиці часто трапляються випадки порушень вимог чинного законодавства, зокрема: порушення процедури вручення повісток, порушення процедури звільнення від мобілізації, неналежне оформлення документів про відстрочку або непридатність до військової служби тощо. І саме в такі моменти особливої важливості набуває участь адвокатів, які виступають ключовими суб'єктами правового захисту та гарантами забезпечення законності і правомірності таких процедур.

Натомість, деякі представники військового управління України не згодні з такою думкою і вважають, що адвокати навпаки — не повинні втручатися у процес мобілізації та проходження ВЛК, аргументуючи свою позицію тим, що мобілізація носить спеціалізований характер та набуває виключного значення для забезпечення національної безпеки нашої держави, а відповідно «втручання адвокатів може призвести до порушення об'єктивності та незалежності процесу мобілізації та медичного огляду» [1]. Це твердження наглядно продемонстровано діями низки органів, які на сьогодні просто не допускають адвокатів до своїх клієнтів-військовозобов'язаних у приміщення ТЦК для надання останнім правничої допомоги. В таких умовах адвокати вимушені прикладати чималі зусилля для звичайної зустрічі із клієнтами, адже навіть звернення до поліції та інших правоохоронних органів не можуть забезпечити бажаного результату.

Реакція на такі протиправні дії не змусила себе довго чекати, а тому на ситуацію відразу звернули увагу голова Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності НААУ — Ігор Колесников, а також Уповноважений Верховної Ради з прав людини — Дмитро Лубінець.

Так, наприклад, Ігор Колесников досить чітко висловив свою позицію, заявивши, що такі правопорушення «засвідчують найвищий рівень правового нігілізму в державі за часів незалежності України», а також доволі влучно нагадав про статус правової держави України. Більш того, на думку І. Колесникова недопущення адвокатів до військовозобов'язаних в ТЦК може містити ознаки кримінального правопорушення, передбаченого статтею 397 Кримінального кодексу України, який не можна виправдати навіть умовами воєнного стану [1].

Дмитро Лубінець, в свою чергу, був вражений тим фактом, що адвокатів допускають навіть у місця позбавлення волі, проте не у приміщення ТЦК. Тож одразу після цієї події представниця омбудсмена у Волинській області Юлія Спас подала до обласного ТЦК офіційний лист із проханням роз'яснити, яким саме чином здійснюється допуск адвокатів до військовозобов'язаних і на яких підставах це відбувається [2].

Слід відзначити, що таке сильне суспільне обурення на вказані події викликано, в першу чергу, повним нехтуванням нормам як національного, так і міжнародного права.

Відповідно до ст. 59 Конституції України, кожен має право на професійну правничу допомогу [3]. А згідно із ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи, що включає в себе право на доступ до професійної правничої допомоги на всіх етапах судового розгляду і по всіх категоріях справ, включаючи адміністративні та мобілізаційні [4].

На нашу думку, у наш час присутність адвоката поряд із військовозобов'язаним має бути не привілеєм, а необхідністю, адже лише представник зможе забезпечити дотримання прав і свобод мобілізованого та уникнення будь-яких порушень або зловживань з боку представників влади. Крім того, адвокат зможе в будь-який момент допомогти у складних ситуаціях, наприклад при необхідності оформлення документів або оскарження неправомірних дій, а також сприятиме зниженню ризику психологічного тиску на людину.

У свою чергу, відсутність доступу до правничої допомоги під час проведення мобілізації може мати наслідком серйозні проблеми для військовозобов'язаного, адже фактично останнього просто позбавляють можливості захистити свої права та законні інтереси.

Якщо ж розглядати проблему в більш глобальному контексті, то обмеження права людини на захист повністю підриває принцип верховенства права, закріпленого у ст. 8 Конституції України, порушує основні міжнародні правові стандарти, та ставить під сумнів саму концепцію правової держави, якою себе проголошує Україна.

Підсумовуючи усе вищевикладене, можна стверджувати, що на сьогодні надання професійної правничої допомоги військовозобов'язаним дійсно супроводжується певними труднощами, які, на нашу думку, потребують негайного вирішення. Однак навіть попри всі виклики — представники адвокатури виступають гарантами справедливості та роблять все можливе для забезпечення кожного правом на захист.

Список використаної літератури

1. У НААУ прокоментували «втручання» адвокатів у процеси мобілізації. Публікація Національної асоціації адвокатів України від 16.08.2024 року. URL: <https://unba.org.ua/news/9426-u-naau-prokomentuvali-vtruchannya-advokativ-u-procesi-mobilizacii.html>
2. Парай О., Євпак О. Недопуск адвокатів у ТЦК на Волині: коментарі юристів і реакція уповноваженого ВР з прав людини. Публікація з інтернет-видання «Суспільне Луцьк» від 22.08.2024 року. URL: <https://suspilne.media/lutsk/819009-nedopusk-advokativ-u-tck-na-volini-komentari-uristiv-i-reakcia-upovnovazhenogo-vr-z-prav-ludini>
3. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кіслиця Ірина Олександрівна**

РОЛЬ АДВОКАТУРИ В ДЕМОКРАТИЧНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Міцне громадянське суспільство не може існувати без надійного захисту прав і свобод. Адвокатура як інститут, покликаний забезпечувати цей захист, відіграє ключову роль у формуванні сильної та незалежної держави.

Правовий статус адвокатури та її взаємодія з державою і суспільством є предметом тривалих наукових дискусій як у вітчизняній, так і в зарубіжній юридичній науці. Цій проблематиці присвячували свої праці, зокрема, Н. Бакаянова, Є. Васьковський, Т. Вільчик, М. Видря, І. Гловацький, С. Гончаренко, А. Козьмініх, О. Святоцький, Л. Тацій, П. Хотенець, Д. Фіолевський, та ін.

Після тривалих дискусій та зусиль адвокатської спільноти, нові конституційні норми нарешті визнали адвокатуру як невід'ємною частиною правосуддя. Адвокатура, як інститут громадянського суспільства, виступає своєрідним мостом між державою та її громадянами. Забезпечуючи доступ до правничої допомоги, вона допомагає людям реалізувати свої права і свободи, гарантовані державою. При цьому адвокатура не є простим інструментом держави, а самостійним інститутом, який сприяє балансу між інтересами держави та індивіда. Цей інститут виконує унікальну функцію — поєднувати інтереси окремої особи з потребами суспільства в цілому та можливостями держави [1, с. 246].

Міжнародні стандарти, закріплені в документах ООН, визначають роль адвокатів як незалежних захисників, які сприяють верховенству права. Конституція України гарантує право на професійну правничу допомогу, а Правила адвокатської етики встановлюють високі стандарти професійної діяльності адвокатів.

Стаття 59 Конституції України закріплює конституційне право кожної особи на професійну правничу допомогу [2]. Держава гарантує безкоштовне надання такої допомоги у визначених законом випадках. Право на вільний вибір адвоката є невід'ємною складовою цього права. Адвокатура, як самоврядний інститут, забезпечує широкий спектр правничих послуг, включаючи консультації, представництво в суді та складання юридичних документів.

Адвокатура — це фундамент демократичного суспільства. Незалежні адвокати є гарантом того, що права і свободи кожної людини будуть захищені. Без сильної адвокатури неможливо уявити собі роз-

виток правової держави та забезпечення верховенства права. Сучасна українська адвокатура — це професійне співтовариство, покликане забезпечувати юридичний захист прав і свобод громадян та організацій в усіх сферах життя. Головна мета адвокатів — захист законних інтересів клієнтів та сприяння верховенству права.

Адвокатура є одним з найважливіших інститутів громадянського суспільства, який має забезпечувати саморегуляцію в правовій сфері. Надання їй широких повноважень сприяє розв'язанню багатьох соціальних проблем. Її незалежність є гарантією довіри громадян до правової системи.

Отже, адвокатура виконує важливу соціальну функцію, представляючи інтереси громадян у взаємодії з державними органами та іншими суб'єктами. Захищаючи права клієнтів, адвокати не лише вирішують індивідуальні проблеми, а й сприяють зміцненню правової держави та формуванню громадянського суспільства.

Список використаної літератури

1. Вільчик Т. Адвокатура та громадянське суспільство у правовій державі. *Право України*. 2014. № 11. С. 243–250.
2. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Курганський Олександр Валерійович**

Гільтай А. В.

студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ІНСТИТУТ АДВОКАТУРИ

Розвиток цифрових технологій на сьогоднішній день є найбільш актуальною темою у будь-якій сфері, а отже і правники вже у процесі впровадження штучного інтелекту у свою діяльність. Штучний інтелект (ШІ) може вирішувати багато завдань, які раніше вважалися під силу лише людині. Ця тенденція має великий потенціал для зміни способу надання юридичних послуг та їх доступності для суспільства.

Більшість вчених все ще не вірять в силу ШІ та висловлюють думку про те що він навряд чи зможе повністю замінити людину, проте

він зможе змінити розстановку сил на ринку юридичних послуг. Використання ШІ дасть змогу скоротити час, який юристи витрачають на виконання рутинних завдань, і відкриє для них нові можливості зосередитися на важливій роботі.

Заслугує на увагу позиція О. Барабаша, який зазначив, що так як сучасні цифрові технології мають доступ до більшої кількості даних, ШІ зможе краще прогнозувати результати юридичних спорів та судових розглядів [1, с. 25].

Під впливом технічної революції у роботі інституту адвокатури все частіше використовуються електронні технічні засоби, спеціалізоване програмне забезпечення, ШІ, та інші цифрові технології. Досить розповсюдженими є такі інструменти, як чат-боти та веб-боти, призначенні для взаємодії з кінцевими користувачами (клієнтами) в Інтернеті. Веб-боти працюють безпосередньо на сторінках веб-сайту, завантажених користувачами, і призначені для заохочення прямого спілкування між клієнтами та адвокатами або помічниками юристів. Чат-боти призначені для взаємодії такими способами, як спілкування в чаті за допомогою певного месенджера, наприклад Messenger, Telegram, Skype, Viber. Чат-боти реалізують функції юридичної консультації майже у всіх життєвих випадках, проте все ще залишають місце для прямого спілкування між адвокатом та клієнтом [2, с. 350].

Окрім цього, досить корисними для адвокатів є впровадження ШІ у процес аналізу документів та юридичного пошуку. Один з найбільших внесків ШІ у сферу юридичних послуг полягає в автоматизації аналізу правових документів та здійсненні юридичних пошуків. ШІ здатний швидко опрацьовувати величезні масиви текстової інформації, аналізувати правові прецеденти, нормативні акти та судові рішення. Це дозволяє адвокатам зекономити час на рутинних завданнях і сконцентруватися на правовій позиції та загальній стратегії.

Інструменти ШІ, такі як Natural Language Processing (NLP), можуть допомагати в інтерпретації складних правових текстів, виявленні відповідних статей або рішень для конкретного випадку. Такі програми можуть значно прискорити процес юридичного пошуку, що традиційно займає години або подекуди дні.

Великим плюсом у цифровізації інституту адвокатури є також автоматизація рутинних завдань. Багато адміністративних завдань, таких як управління файлами, розклад зустрічей, виставлення рахунків і навіть базове спілкування з клієнтами, можуть бути автоматизовані за допомогою ШІ. Це дозволяє адвокатам звільнити свій час для більш складної роботи, яка потребує людської експертизи та творчого мислення. Перший приклад впровадження штучного інтелекту в роботу адвокатури була саме ідея оптимізації процесів. Так, у травні 2016 р. перший у світі адвокат зі штучним інтелектом на ім'я Росс був

найнятий на роботу в юридичну фірму Baker&Hostetler для ведення юридичної практики банкрутства. Росс був розроблений на базі відомого суперкомп'ютера Watson від фірми IBM з метою полегшення рутинної роботи адвоката — здійснювати пошук прецедентів та прикладів справ. Росс має навички читання та розуміння мови, вбудовування припущень при задаванні питань, а потім генерації відповідей із посиланнями та цитатами для підкріплення своїх висновків. Він також навчається на досвіді, збільшуючи швидкість та знання у процесі взаємодії з ним. Він став одним із фактів прийняття того що цифровізація будь-якої сфери неминуча [3].

Аналізуючи вплив цифрових технологій на інститут адвокатури, заслуговує на увагу позиція А. В. Кубаєнка, який виділяє три рівні впровадження цифрових технологій у практику адвокатської діяльності. Перший рівень — автоматизація адвокатської діяльності. Це включає створення ІТ-сервісів, які спрощують надання правничої допомоги, роблячи юридичні консультації доступнішими для громадян через довідково-інформаційні системи та юридичних ботів. Другий рівень — інформатизація адвокатської діяльності, що передбачає розвиток телекомунікаційної інфраструктури для організації адвокатської роботи та забезпечення ефективної взаємодії з клієнтами. Третій рівень — інформатизація органів адвокатського самоврядування, яка покликана спростити їх роботу завдяки відповідній інфраструктурі. Цифрова трансформація адвокатури має враховувати реалії сучасних інформаційних технологій, зокрема штучного інтелекту. Вона забезпечує новий рівень ефективності, знижує тимчасове навантаження на адвокатів і спрощує процедури подання документів, що веде до зменшення фінансових витрат для всіх учасників процесу [3, с. 65].

08.12.2023 р. Європейський парламент погодив, а 13.03.2024 р. ухвалив перший у світі комплексний закон щодо регулювання штучного інтелекту на території Європейського Союзу. В Україні, за для регулювання використання штучного інтелекту в роботі адвокатів було створено Робочу групу з питань правового регулювання штучного інтелекту, метою якої є розробка рекомендацій до законодавства України щодо використання цифрових технологій. З метою впровадження відповідних норм ЄС щодо ШІ в українське законодавство, група аналізує ці норми. Крім того, було створено дорадчий орган — Комітет з питань цифровізації адвокатури, який працює щодо двох напрямів — цифровізація органів адвокатського самоврядування та сприяння загальній діджиталізації адвокатської професії. Серед завдань вказаного комітету є і моніторинг, аналіз та популяризація цифрових інструментів для адвокатів [4].

Цифрова трансформація адвокатури є суттєвим кроком у розвитку юридичної професії, що підкреслюється багатьма науковими дослі-

дженнями. Актуальним є питання впровадження цифрових технологій у роботу адвокатів, що, в свою чергу, сприяє підвищенню ефективності їх діяльності та якості правових послуг. Основним елементом цього процесу є створення доступних цифрових платформ і інструментів для всіх адвокатів. У відповідь на сучасні виклики необхідно заснувати центри компетенцій, що надаватимуть адвокатам спеціалізоване навчання з цифрових технологій. Розробка відповідних освітніх програм допоможе формувати в адвокатів навички, необхідні для успішного використання цифрових ресурсів. Теоретичні моделі та дослідження в цій сфері стають основою для підготовки адвокатів до роботи в умовах цифрової економіки. Зазначені ініціативи сприятимуть адаптації адвокатури до нових реалій і забезпечать громадянам доступ до високоякісних юридичних послуг у цифровому форматі [5, с.73].

Впровадження цифрових технологій у інститут адвокатури відкрило нові горизонти для ефективності надання юридичних послуг. Штучний інтелект, автоматизація рутинних завдань і розвиток електронних платформ змінюють традиційний підхід до роботи адвокатів, роблячи правничу допомогу більш доступною для громадян. Однак, для досягнення максимальних результатів важливо створити спеціалізовані центри навчання, які забезпечать адвокатів необхідними знаннями про новітні технології. Крім того, розробка чітких механізмів щодо використання ШІ в адвокатурі є критично важливою для забезпечення правової визначеності та етики в професії. Рекомендується також стимулювати колективні ініціативи в адвокатському середовищі, що сприятимуть обміну досвідом і впровадженню кращих практик цифровізації, що в кінцевому підсумку підвищить якість юридичних послуг у країні.

Список використаної літератури

1. Барабаш О. Штучний інтелект у діяльності адвоката: світові тенденції та українські реалії. *Адвокатура України: сучасний стан та перспективи розвитку* : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (14 грудня 2023 р.) / редкол. : Т. В. Вільчик та ін. Харків : НЮУ імені Ярослава Мудрого, 2024. С. 22–27.
2. Клименко К. О. Сучасні інформаційні інструменти в судовій та адвокатській діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. Випуск 65. 2021. С. 348–352.
3. Кубаєнко А. В. Цифрова трансформація адвокатської діяльності та адвокатури: переваги і можливі недоліки. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє* : матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 11 листопада 2022 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (гол.)[^]; НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2022. С. 63–66.
4. Голова НААУ створила Робочу групу з питань правового регулювання штучного інтелекту (AI). *Судово-юридична газета*. URL: <https://sud>.

ua/uk/news/ukraine/264065-glava-naau-sozdala-rabochuyu-gruppu-po-voprosam-pravovogo-regulirovaniya-iskusstvennogo-intellekta-ai (дата звернення: 14.10.2024).

5. Кубаєнко А. В. Цифрова трансформація та майбутнє адвокатури. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє* : матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 10 листопада 2023 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (гол.)[^]; НУ «Одеська юридична академія». Одеса., 2023. С. 71–74.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кубаєнко Андрій Володимирович**

Горлачук Є. В.

студент 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТУРА В УМОВАХ ПОЛІТИЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ: ЗАХИСТ ПРАВ ПІД ЧАС КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ

Політична нестабільність часто супроводжується порушенням прав і свобод громадян, а також зростанням соціальної напруги. У таких умовах адвокатура відіграє критичну роль, забезпечуючи дотримання правових гарантій, захист інтересів громадян і підтримку принципів верховенства права. В Україні, як і в будь-якій демократичній державі, адвокатура має особливу місію у періоди політичної кризи.

Діяльність адвокатури під час російсько-української війни привертає все більшу увагу науковців, таких як Н. М. Бакаянкової, А. М. Бірюкової, В. В. Заборовського, Л. М. Москвич, М. А. Погорецького та інших, адже правові засади та умови роботи адвокатів постійно змінюються і ускладнюються в умовах збройного конфлікту. Війна, яка, на жаль, триває і має тенденцію до затягування, викликає необхідність доктринального дослідження нових викликів та проблем, з якими стикаються правники.

Адвокати в Україні спираються на положення Конституції [1], Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та інші правові акти [2], щоб захистити права громадян. Зауважимо, що в умовах війни все частіше почали порушуватися такі права як: право на захист (ст. 59 Конституції України), право на справедливий суд (ст. 6 Європейської конвенції з прав людини), право на захист від незаконного затримання (ст. 29 Конституції України) та інші.

Окрім питань безпеки, порушення багатьох прав людини та громадянина, близькості до «небезпечного сусіда» та зон бойових дій,

на діяльність адвокатів вплинули й інші фактори. Серед них — кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та переміщеного бізнесу, а також економічні особливості функціонування відповідних регіонів. Наприклад, після розблокування частини морських портів у Причорномор'ї та початку реалізації «зернової угоди» суттєво збільшився обсяг роботи для адвокатів в Одеській і Миколаївській областях.

Найбільш сприятливе становище склалося для адвокатури західних областей (Карпатського регіону) через віддаленість від бойових дій, високу кількість ВПО та релокованого бізнесу, активну ділову діяльність, логістичні переваги та близькість до європейської інфраструктури.

В умовах політичної нестабільності адвокати не лише захищають інтереси клієнтів у судових справах, але й активно займаються правозахисною діяльністю, співпрацюючи з такими міжнародними організаціями, як ООН, Європейський суд з прав людини та іншими різноманітними правозахисними неурядовими організаціями.

З урахуванням локальних викликів, які впливають на адвокатську діяльність у різних регіонах України, зокрема в умовах війни, адвокати також беруть участь у публічних виступах задля захисту прав громадян, висвітлюючи конкретні випадки порушень прав та свобод. Важливою частиною їхньої роботи є документування порушень прав людини для подальшого розгляду на національному та міжнародному рівнях, що є особливо актуальним у регіонах, постраждалих від бойових дій або переміщення бізнесу та населення [3].

Отже, в умовах повномасштабної війни українська адвокатура зазнала серйозних випробувань, які відрізняються за географічними, хронологічними та секторальними аспектами. Вкрай позитивно, що професійна спільнота продемонструвала значний запас міцності та інституційної стійкості. Для подальшого зміцнення цієї стійкості доцільно доповнити Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» новою статтею 58—1 «Особливості організації роботи адвокатури в умовах війни або воєнного стану», що має містити наступне: «У разі оголошення стану війни або запровадження воєнного стану, а також за наявності загрози військового захоплення населеного пункту чи робочого місця адвоката, адвокат зобов'язується заздалегідь вивезти свої папери дощє на підконтрольну уряду України територію або зберігати їх в електронному вигляді у захищеному хмарному сховищі, або ж знищити ці дощє, за винятком оригіналів документів, наданих клієнтом» [3, с. 84].

Список використаної літератури

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
3. Іваницький С. О. Українська адвокатура в умовах війни: національний та зарубіжний контекст. *Вісник кримінального судочинства*. 2022. № 3–4. С. 73–88.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Гребенюк М. І.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

МЕДІАЦІЯ ЯК СПОСІБ УРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ (СПОРІВ)

Термін «медіація» походить від давньогрецького та латинського коренів, що пов'язані з поняттями нейтральності та посередництва. Сучасні тлумачення медіації акцентують на її ролі як добровільного процесу, в якому незалежний посередник сприяє сторонам у пошуку взаємовигідного рішення спору, не маючи при цьому владних повноважень [1].

Цей метод вирішення спорів широко використовується в різних країнах, включаючи Мальту, Молдову, Німеччину, Румунію, США та країни Європейського Союзу. Законодавство цих держав визначає медіацію як конфіденційну процедуру, що базується на принципах добровільності, нейтральності та самостійності сторін у прийнятті рішення. У законодавстві України поняття «медіація» є відносно новим явищем, незважаючи на те, що в деяких галузях права, зокрема в господарському праві, існували механізми позасудового вирішення спорів [1].

З 16 листопада 2021 року в Україні був прийнятий закон «Про медіацію», яким передбачено, що «медіація — позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів» [2].

Цей закон охоплює всі сфери суспільних відносин, де може виникнути конфлікт. Він дозволяє використовувати медіацію для попередження спорів або їх вирішення мирним шляхом. Це стосується як цивільних, сімейних, трудових та господарських справ, так і адміністративних правопорушень та навіть кримінальних проваджень, де медіація може допомогти примирити потерпілого з підозрюваним або обвинуваченим.

Варто зауважити про те, що саме медіація є одним із способів альтернативного врегулювання конфліктів, коли сторони самостійно приходять до згоди за допомогою третьої незалежної особи — медіатора [3]. Цей спосіб дозволяє зменшити напругу та ризик ескалації конфлікту, а також забезпечує ефективне і швидке врегулювання спору.

На основі вищевикладеного матеріалу та аналізу Закону виділяються такі ключові характеристики медіації як особливого способу вирішення спорів:

- добровільність, тобто сторони конфлікту не можуть бути примушені до участі у примиренні та врегулюванні спору;
- позасудовий характер, тобто процедура медіації відбувається поза межами судового процесу без участі судді;
- структурованість, тобто процедура проходить послідовно та з конкретно визначеними діями, що відбуваються в процесі проведення медіації;
- наявність незацікавленої (нейтральної) третьої особи — медіатора, що пройшов відповідну підготовку, отримав кваліфікацію та внесений до відповідного реєстру;
- конфіденційність, тобто інформація, отримана медіатором, не може бути розголошена без згоди сторін;
- гнучкість, тобто медіація може адаптуватися до потреб конкретного спору, немає жорстких правил і процедур, все вирішується за згодою сторін;
- орієнтація на майбутнє — спрямована не тільки на вирішення конкретного спору, але й на відновлення відносин між сторонами та запобігання виникненню нових конфліктів [1].

Нейтральність медіатора є основоположним принципом медіації. Медіатор не заглиблюється в суть конфлікту, не оцінює позиції сторін і не надає їм рекомендацій. Його завдання — створити безпечний простір для діалогу, де сторони можуть відкрито висловити свої погляди та шукати компроміси. Окрім цього, Закон чітко визначає дії, які суперечать даному принципу. Наприклад, забороняється суміщення ролі медіатора з роллю іншого учасника спору, надання консультацій щодо суті спору, прийняття рішень замість сторін, представництво інтересів будь-якої зі сторін у судових або інших процесах.

Іншою особливістю є те, що медіація вважається мирним способом вирішення не тільки сімейних, трудових та цивільних спорів, а й збройних конфліктів. Згідно з міжнародним правом, зокрема статті 33 Статуту ООН, сторони будь-якого конфлікту, який може загрожувати миру, повинні спочатку спробувати вирішити його мирним шляхом. Одним з таких методів є медіація.

До того ж, медіація особливо ефективна для вирішення конфліктів, де важливо зберегти стосунки між сторонами, наприклад, у сімейних, комерційних або трудових спорах. Медіатора може бути залучено незалежно від того, чи знаходиться справа у суді чи ні, тобто на будь-якій стадії конфлікту (досудова, післясудова, позасудова медіація та медіація в процесі судового розгляду спору).

Досудова медіація передбачає проведення медіаційного процесу перед поданням позову до суду або у будь-який інший орган. Післясудова медіація проводиться після винесення рішення суду і може допомогти сторонам досягти взаємовигідної угоди. Позасудова медіація здійснюється поза будь-яким судовим процесом з метою вирішення спору. Медіація в процесі судового розгляду спору передбачає проведення медіаційного процесу на етапі розгляду справи в суді, що може допомогти уникнути довготривалих та витратних судових процесів [1].

Звідси випливає, що основною перевагою медіації є те, що вона дозволяє зекономити час та кошти, які сторони витрачали б на судові процеси. Крім того, медіація дозволяє зберегти взаємовигідні стосунки між сторонами, що є важливим для бізнесу та соціально-політичних відносин.

Європейський Союз також визнав медіацію ефективним інструментом для мирного вирішення спорів і рекомендує активно використовувати її як на досудовій стадії, так і під час судового розгляду. Це підтверджується Угодою про Асоціацію між Україною та ЄС, яку наша країна підписала.

Отже, впровадження медіації в українське правове поле є важливим кроком до модернізації системи правосуддя. Цей інструмент не лише дозволяє ефективно вирішувати спори, але й сприяє розвитку культури діалогу та співпраці. Хоча медіація в Україні є відносно новим явищем, її потенціал для вирішення різноманітних конфліктів, від сімейних до комерційних, є величезним. Завдяки своїй гнучкості та орієнтації на інтереси сторін, медіація може стати одним з основних способів врегулювання спорів у сучасній Україні.

Список використаної літератури

1. Медіація у професійній діяльності юриста: підручник / авт.кол: Т. Білик, р. Гаврилюк, І. Городиський [та ін.]; за ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. Одеса: Екологія, 2019. 456 с.

2. Про медіацію: Закон України від 16 листопада 2021 року № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>
3. Бліхар М. Медіація як спосіб вирішення адміністративних спорів. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 10. С. 78–82.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Свида Олексій Георгійович**

Гуца А. В.

студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТУРА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

З метою забезпечення власної безпеки, значна кількість адвокатів стала внутрішньо переміщеними особами чи взагалі покинула територію нашої держави. Першочерговим завданням в такій ситуації стала потреба у даху над головою (житло, тепло) та харчування, й тільки після того — пошук джерел існування та можливості продовжити професійну справу.

У той саме час, інститут адвокатури продовжує виконувати своє головне призначення з надання професійної правничої допомоги: адвокатами в нашій державі ведеться безліч різноманітних справ, значна кількість яких має відношення до війни. Для правника бути першим в ситуації, з якою ніхто раніше не працював — це завжди виклик. Чисельна кількість адвокатів працює з такими категоріями справ, як ті, що спрямовані на відновлення справедливості для людей, що були незаконно затримані, піддані тортурам. Гарантоване право на справедливий суд має бути недоторканим навіть в умовах війни.

Наступне негативне явище, з яким зустрічаємось протягом останніх двох років — це ситуація, при якій адвокат ототожнюється з клієнтом. Навіть працівники правоохоронних органів можуть дозволити собі ставлення до адвоката як до особи, що є співучасником скоєного клієнтом злочину. Як наслідок, мають місце випадки застосування фізичного насильства до адвокатів.

Причина загострення зазначених проблем — радикалізація настроїв у суспільстві та девальвація правових стандартів у свідомості громадян.

Проте, незважаючи ні на що, вважаємо що дотримання принципу верховенства права має бути непорушним. Право на справедливий

суд повинно забезпечуватись незалежно від тяжкості злочину. У той саме час, на фоні того, що відбувається в нашій державі, це є дуже складним до сприйняття та розуміння.

З початку повномасштабного вторгнення агресора на територію нашої країни головною проблемою адвокатів, як і інших громадян, стало забезпечення особистої безпеки та безпеки своєї родини. Через масові обстріли припинили роботу значна кількість судів, а ті хто працював — робили це в умовах блекаутів, повітряних тривог та під шум падаючих снарядів. Деякі адвокати прийняли рішення вступити до лав ЗСУ, деякі виїхали за кордон, деякі змінили місце проживання в межах країни.

Для цього періоду характерно закриття доступу до майже всіх державних реєстрів, судові засідання проводили в режимі відеоконференцій з метою забезпечити безпеку життю та здоров'ю учасникам процесу та працівникам суду, засідання відбувались лише за найважливішими та невідкладними справами, за іншими — відклали розгляд.

Для другого етапу, з травня 2022 року, коли наші Збройні сили почали деокуповувати території України, адвокатська діяльність трішки «ожила». У цей період поступово відновлено територіальну підсудність 51 суду [1] й здійснено передислокацію окремих правоохоронних органів, відновлено доступ до державних реєстрів.

Для третього етапу вже характерним є поступове повернення на довоєнний рівень, проте до звичного життя та роботи повернулись не всі адвокати.

Успішність адвокатської діяльності під час війни передусім стала залежати від визначення того, які справи є пріоритетними для даного періоду в житті нашої держави.

Актуальними стали сімейне, трудове, податкове право, справи щодо кредитних спорів, визнання банкрутом, справи щодо соціальних виплат та пільг, військове право, питання щодо відчуження чи вилучення майна для потреб армії, захист військовослужбовців, встановлення фактів, що мають юридичне значення та багато іншого.

Слід зробити висновки про те, що в умовах сьогодення, значна кількість адвокатів постала перед вирішенням питання, чи залишатись в юриспруденції. Деякі, що тимчасово вирішили припинити свою діяльність, просто мають намір перечекати складні часи. Ті, які вирішили продовжувати працювати, мають швидко адаптуватись до нових умов життя. Для цього вкрай важливе опанування змін у законодавстві, перехід на віддалений формат роботи з метою економії витрат, забезпечення пристроями для безперебійного енергопостачання та вирішення проблеми із зв'язком та інтернетом, використання перевірених програмних забезпечень та ін.

Отже, в умовах війни адвокатура зазнала істотних проблем, проте показала, що здатна адаптуватись під сучасні реалії та стати міцнішою в такі складні часи.

Список використаної літератури

1. Розпорядження про визначення територіальної підсудності справ. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/gromadyanam/terutor_pidsudnist/

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Даниш А. В.

студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБІГ У СУЧАСНІЙ АДВОКАТУРІ: ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА КОНФІДЕНЦІЙНІСТЬ

Сучасний світ швидко змінюється під впливом цифрових технологій, і правова сфера не є виключенням. В умовах цифровізації, яка активно впроваджується в Україні, електронний документообіг стає інструментом для ефективної роботи адвокатів та правозахисників. Він дозволяє скоротити час на обробку документів, оптимізувати юридичні процеси, зменшити витрати на паперові документи та прискорити обмін інформацією між учасниками правових відносин. Впровадження електронного документообігу дозволяє адвокатам автоматизувати рутинні процеси, такі як реєстрація, обробка та зберігання документів.

Згідно з Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами», адвокати, нотаріуси, державні та приватні виконавці, арбітражні керуючі, судові експерти, органи державної влади та інші державні органи, органи місцевого самоврядування, інші юридичні особи реєструють свої електронні кабінети в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, в обов'язковому порядку [1].

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначає обов'язок адвокатів щодо забезпечення конфіденційності інформації,

що стала відомою їм у зв'язку з виконанням професійних обов'язків [2]. Використання електронного документообігу у цьому контексті потребує додаткових заходів щодо забезпечення захисту даних.

Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» визначає правову основу для використання електронних документів у діяльності адвокатів, зокрема, визначає статус електронного документа та його юридичну силу. Електронний документ має таку ж юридичну силу, як і паперовий, за умови його підписання кваліфікованим електронним підписом [3].

Електронний документообіг дозволяє значно спростити процес управління документами. Швидкий доступ до необхідних файлів, можливість їх пошуку за ключовими словами, а також легке редагування та надсилання — все це сприяє підвищенню загальної продуктивності адвокатів.

Крім того, відмова від паперових документів знижує витрати на папір, друк та фізичне зберігання архівів, що дозволяє адвокатським об'єднанням зменшувати витрати на обслуговування. Зменшення використання паперу не лише економить витрати, але і є кроком назустріч екологічності, що стає все важливішим у сучасному світі.

Адвокатська таємниця є одним з ключових принципів адвокатської діяльності, тому використання електронного документообігу повинно враховувати вимоги до захисту інформації. Відповідно до статті 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокати зобов'язані забезпечити захист електронної інформації та документів від несанкціонованого доступу. Сучасні системи забезпечують шифрування даних, контроль доступу та аудит діяльності користувачів.

Згідно із Законом «Про електронні документи та електронний документообіг», використання кваліфікованого електронного підпису забезпечує аутентифікацію підписанта та цілісність документа, що є важливим для забезпечення юридичної значущості електронних документів у адвокатській діяльності [3].

Але разом з перевагами є виклики використання електронного документообігу в адвокатській практиці. Це стосується ризиків, пов'язаних із кібербезпекою, зокрема несанкціонованого доступу до інформації або її втрати через хакерські атаки. Адвокатам необхідно враховувати ці ризики та використовувати сучасні засоби захисту.

Перехід від традиційного паперового документообігу до електронного може потребувати змін у звичних робочих процесах, що іноді призводить до опору з боку окремих працівників.

Незважаючи на існування законодавчих актів, у деяких випадках виникають питання щодо застосування електронних доказів у судових процесах, що потребує додаткових роз'яснень та правозастосовної практики.

Впровадження електронного документообігу у діяльність адвокатів значно підвищує ефективність їх роботи, зменшує витрати та забезпечує оперативність обміну інформацією. Проте, разом з цим виникає необхідність забезпечення належного рівня конфіденційності та захисту інформації відповідно до вимог законодавства. Використання кваліфікованого електронного підпису та спеціалізованих платформ є важливими інструментами для досягнення цих цілей.

Для подальшого розвитку електронного документообігу в адвокатурі необхідно удосконалювати законодавчу базу та впроваджувати сучасні технології захисту інформації, що дозволить зробити електронний документообіг безпечнішим та доступнішим для адвокатів.

Список використаної літератури

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремих підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами: Закон України від 29.06.2023 № 3200-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3200—20#Text> (дата звернення: 19.10.2024).
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076—17#Text> (дата звернення: 19.10.2024).
3. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851—15#Text> (дата звернення: 19.10.2024).

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент ***Кубасенко Андрій Володимирович***

Дмитренко О. О.

студентка 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДИСКУСІЙНЕ ПИТАННЯ БРОНЮВАННЯ АДВОКАТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Конституційна реформа щодо правосуддя від 02.06.2016 року [1] стала поштовхом до кардинальних змін у законодавстві. Нагадаємо, що Конституцію України було доповнено статтею 131–2, яка закріпила саме за адвокатами виключне право представництва у суді іншої особи, а також здійснення захисту від кримінального обвинувачення

[2]. З впровадженням «адвокатської монополії» на законодавчому рівні, інститут адвокатури набув важливого значення у сфері гарантій дотримання прав людини. Мова йдеться про дотримання права на професійну правничу допомогу, яка в Україні провадиться як на оплатній, так і безоплатній основі у передбачених законом випадках [3].

Указом Президента України «Про введення воєнного стану» від 24.02.2024 року на території України було запроваджено правовий режим воєнного стану у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України. Конституція встановлює ряд обов'язків громадян України, серед яких є захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності держави [4]. Поруч з цим, у Законі України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» законодавець визначає ряд категорій військовозовоб'язаних осіб, що підпадають під бронювання [5].

Варто відмітити, що законодавець не надає визначення поняття «бронювання» у законах та підзаконних актах, які безпосередньо регулюють його порядок та процедуру здійснення. З огляду на зміст таких нормативно-правових актів, бронювання можна тлумачити як тимчасове звільнення військовозовоб'язаних осіб від призову на військову службу під час мобілізації з метою забезпечення функціонування органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших державних органів, а також установ, організацій в особливий період [6].

У сфері системи органів та установ правосуддя Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» передбачає бронювання працівників органів прокуратури та суду. Залежно від категорії державних службовців законодавець закріпив можливість бронювання як усього складу працівників, так і не більше 50 відсотків військовозовоб'язаних у зазначених органах. Виходячи з положень Конституції, зокрема розділу VIII Основного закону, правосуддя в Україні неможливе без участі адвокатів, а тому питання їх бронювання, як гарантії дотримання прав людини, активізувалось та набуло актуальності [7].

Аргументація на користь доповнення Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» змінами відносно внесення адвокатів до категорій військовозовоб'язаних осіб, що підлягають бронюванню, полягає в наступному: по перше, можливість мобілізації адвокатів загрожує руйнацією системи соціального захисту населення в частині надання правничої допомоги, що порушує ряд прав людини, гарантованих Конституцією України та міжнародними договорами (право на справедливий суд, право на захист); по друге, без інституту адвокатури неможливим є належне функціонування однієї з гілок влади — правосуддя, що також порушує положення Основного закону [8]. До проблематичних питань відсутності можливості бро-

нювання відносять і неможливість сумісництва адвокатури з військовою або альтернативною (невійськовою) службою. Таке сумісництво має наслідком зупинення адвокатської діяльності у триденний строк з дня виникнення відповідної обставини, згідно з положеннями Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [9].

Аргументація проти доповнення Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» змінами відносно внесення адвокатів до категорій військовозобов'язаних осіб, що підлягають бронюванню, полягає в наступному: станом на кінець серпня 2024 року у Реєстрі адвокатів налічується близько 53 361 діючих адвокатів. За даними різних статистичних джерел в середньому відповідність за ознакою статі корелюється у процентному співвідношенні 60 % до 40 %, де 40 % складають саме жінки-адвокати. Навіть з огляду на те, що відсоток чоловіків-адвокатів превалює, кількість адвокатів жіночої статі є більш ніж достатньою для підтримання інституту адвокатури, належного функціонування правосуддя та вільного вибору особою фахівця, який буде захищати її інтереси у суді. Окрім цього, як було зазначено вище, бронювання працівників органів не відбувається повністю. Подібне обмеження у 50 % не оминувало також і працівників ДСНС та працівників Національної поліції, незважаючи на те, що їх роль та важливість у реаліях сьогодення є беззаперечною. Впровадження нової категорії військовозобов'язаних осіб, які підлягають бронюванню, несе за собою зокрема і ряд корупційних ризиків, що може послабити стабільність держави [10].

Отже, бронювання адвокатів в умовах воєнного стану є дійсно дискусійним питанням, яке має як своїх супротивників, так і своїх прихильників.

Список використаної літератури

1. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 2 червня 2016 року № 1401-VIII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2016, № 28, ст. 532. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19>
2. Конституція України від 28.06.1996 р., прийнята на V сесії Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA%96%D0%B2%D1%80#Text>
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2013, № 27, ст. 282. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
4. Про введення воєнного стану: Указ Президента України» від 24 лютого 2022 року № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022>
5. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21 жовтня 1993 року № 3543-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1993, № 44, ст. 416. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12>

6. Деякі питання реалізації положень Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» щодо бронювання військовозобов'язаних на період мобілізації та на воєнний час: постанова Кабінету Міністрів України від 4 лютого 2015 року № 45. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/45-2015-%D0%BF>
7. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2016, № 4, ст. 43. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>
8. Електронна петиція до Президента України № 22/7048-еп. URL: <https://petition.president.gov.ua/petition/227048>
9. Щодо визначення механізмів бронювання адвокатів, які є військовозобов'язаними: Рішення Ради адвокатів України № 2 від 08 лютого 2024 року. URL: <https://raro.in.ua/attachments/article/3614/%D0%A0%D1%96%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%E2%84%96%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%2008.02.2024%20%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83.pdf>
10. Яка кількість адвокатів в Україні і де найбільше? URL: <https://businessua.com/roboata/100051yaka-kilkist-advokativ-v-ukraini-de-naibilshe.html>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Дмитрієва В. С.

студентка 2-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА АДВОКАТА НА ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ

Адвокатський запит є потужним інструментом, який адвокат може використовувати з метою отримання необхідної інформації для захисту прав і законних інтересів клієнта.

Стаття 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі — Закон) серед професійних прав адвоката виділяє право «звертатися з адвокатськими запитами». Законодавець надає визначення цьому поняттю в ч. 1 ст. 24 Закону, відповідно до якої адвокатським запитом є письмове звернення адвоката до органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань про надання інформації, копій документів, необхідних адвокату для надання правничої

допомоги клієнту. При цьому, адвокатський запит не може стосуватися надання консультацій і роз'яснень положень законодавства [1].

Законодавством України регламентовано виключний перелік адресатів, до яких може бути направлено адвокатський запит, так званих суб'єктів-розпорядників інформації. Так, передбачено право адвоката звертатися із адвокатськими запитами, у тому числі, щодо отримання копій документів, до: органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб; підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань та фізичних осіб, але виключно за їх згодою [1].

Виокремлюючи особливості адвокатського запиту, слід акцентувати увагу на тому, що адвокатський запит можуть направляти виключно адвокати. При цьому, готувати такий запит може як сам адвокат, так і його помічник. Адвокатський запит незалежно від того, хто його готував, повинен бути оформлений у паперовій формі та підписаний адвокатом особисто.

Крім того, адвокатам слід не просто посилатися в своєму запиті на необхідність отримання відповідної інформації для його діяльності, як адвоката, але й підтвердити за допомогою копії ордера або доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правничої допомоги, що така інформація йому необхідна саме для захисту конкретного клієнта у конкретній справі та належним чином обґрунтувати необхідність отримання такої інформації.

Ефективність такого інструменту як адвокатський запит обумовлена насамперед передбаченою Законом обов'язковістю надання відповіді на такий запит та встановлення строків. Так, законодавством передбачено строк надання відповіді на запит, а саме 5 робочих днів з дня отримання запиту. При цьому такий строк може бути продовжено до 20 робочих днів з обґрунтуванням причин такого продовження, про що адвокату письмово повідомляється не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання адвокатського запиту [1].

Однак, актуальною наразі залишається проблема, коли адресати адвокатського запиту не дотримуються такого строку. З приводу цього, наразі зареєстрований проект закону № 10445 від 30.01.2024 «Про внесення змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» щодо врегулювання питання своєчасності отримання відповіді на адвокатський запит», в якому пропонують закріпити необхідність повідомлення адвоката про направлення відповіді на адвокатський запит з наступним доповненням частини 2 ст. 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» словами «та за проханням адвоката інформацію та копії документів запитувані адвокатом, слід направляти засобами електронного зв'язку з накладанням електронного кваліфікаційного підпису» [2].

Водночас, з урахуванням положень ч. 3 ст. 34 Конституції України, гарантоване Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» право на інформацію може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя [3].

У зв'язку з цим, законодавець у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачає виняток, за яким відповідний орган чи установа не зобов'язані надавати відповідь на адвокатський запит. Таким винятком є інформація з обмеженим доступом та копії документів, в яких міститься така інформація [2].

Відповідно до ч. 1 ст. 21 Закону України «Про інформацію», інформацією з обмеженим доступом є конфіденційна, таємна та службова інформація [4].

Конфіденційною є інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень, а також інформація, визнана такою на підставі закону.

Таємною є інформація, розголошення якої може завдати шкоди особі, суспільству і державі. Таємною визнається інформація, яка містить державну, професійну, банківську, розвідувальну таємницю, таємницю досудового розслідування та іншу передбачену законом таємницю.

Щодо службової інформації, то до такої інформації слід віднести:

1) інформацію, що міститься в документах суб'єктів владних повноважень, які становлять внутрішню службову кореспонденцію, доповідні записки тощо;

2) зібрана в процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни, яку не віднесено до державної таємниці [5].

Втім, отримання конфіденційної інформації шляхом направлення адвокатського запиту є можливим, у разі долучення до адвокатського запиту інших документів, які надають адвокату право на отримання такої інформації. Про це зазначено у рішенні Ради адвокатів України «Про затвердження роз'яснення щодо вимог до адвокатських запитів» від 03.07.2021 № 5346 [6].

Необхідно зауважити, що у разі, якщо суб'єкт не надав відповіді або надав неповну відповідь на запит, це є безумовною підставою подальшої реалізації процесуальних прав як учасника справи, а саме витребування доказів в порядку, передбаченому процесуальним законодавством України. У більшості випадків суди такі клопотання за-

довольняють, якщо до клопотання додані відповідні докази подання адвокатського запиту та відсутність відповіді у належний строк.

Водночас, законом передбачено відповідальність за відмову в наданні інформації на адвокатський запит, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, крім випадків відмови в наданні інформації з обмеженим доступом. У відповідності до ч.5 ст. 213–3 Кодексу України про адміністративні правопорушення за вказане адміністративне правопорушення передбачено відповідальність у вигляді накладення штрафу на посадових осіб від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [7].

Отже, можна констатувати, що адвокатський запит, за умови його належного оформлення, є важливим інструментом для отримання необхідної інформації, а відмова у наданні такої інформації тягне за собою адміністративну відповідальність винних осіб, а також може бути підставою для витребування доказів у порядку, передбаченому процесуальним законодавством України.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Проект закону № 10445 від 30.01.2024 «Про внесення змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» щодо врегулювання питання своєчасності отримання відповіді на адвокатський запит». URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43578>
3. Конституція України від 28.06.1996 р., № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Про інформацію: Закон України від 25.06.2016 р. № 2657-XII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
5. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 р. № 2939-VI (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>.
6. Щодо роз'яснення деяких питань, пов'язаних з реалізацією права адвоката на звернення з адвокатським запитом: Рішення Ради адвокатів України від 13.10.2018 № 172. URL: https://medcom.unba.org.ua/assets/uploads/Lviv/2018-10-13-r-shennya-rau-172_5c2749a0d44d9.pdf
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8073-10Text>.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Кіслиця Ірина Олександрівна*

Жилка А. М.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОНЛАЙН-ПРАВОСУДДЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РІЛЬ АДВОКАТА

Останні десятиліття були відзначені швидким розвитком технологій, і правосуддя не залишилося осторонь цих змін. Онлайн-правосуддя, або електронне правосуддя, стало важливою частиною сучасної юридичної системи в багатьох країнах світу. Використання цифрових платформ для проведення судових засідань, подання документів та здійснення інших процесуальних дій не лише відкриває нові можливості, але й призводить до появи нових викликів. Останні, у свою чергу, також безпосередньо впливають на діяльність адвоката.

Однією з головних переваг онлайн-правосуддя є можливість брати участь у судових процесах дистанційно [1, с. 23]. Адвокати можуть подавати документи та брати участь у засіданнях, перебуваючи в будь-якому місці з доступом до Інтернету. Це значно спрощує процес, зменшує витрати на поїздки та дає змогу ефективніше використовувати час. Особливо це актуально для адвокатів, які працюють у великих містах або займаються справами в різних регіонах.

Онлайн-платформи для подачі документів і спілкування з судами дозволяють значно прискорити процес розгляду справ. Замість тривалих очікувань на прийом документів та розгляду клопотань у паперовій формі, адвокати можуть швидко подавати необхідні матеріали через електронні сервіси. Це підвищує оперативність та ефективність роботи правової системи загалом.

Використання цифрових технологій дозволяє фіксувати всі процесуальні дії, зокрема час подання документів, перебіг засідань та ухвалені рішення [2, с. 56]. Це робить процес більш прозорим та контрольованим, зменшуючи можливість маніпуляцій або зловживань. Для адвокатів це означає підвищення рівня довіри до судової системи та можливість кращого захисту прав своїх клієнтів.

Попри всі переваги онлайн-правосуддя, адвокати стикаються з технічними викликами, такими як нестабільне інтернет-з'єднання, відсутність доступу до сучасного обладнання або нерозуміння нових технологій. Для ефективної роботи в онлайн-середовищі адвокати мають освоювати нові цифрові навички та адаптуватися до змін.

Важливою частиною адвокатської роботи є особистий контакт із клієнтами, судьями та колегами. Онлайн-засідання зменшують можливість використання невербальних сигналів та особистого спіл-

кування, що може вплинути на ефективність захисту. Наприклад, складніше аналізувати реакції учасників процесу або формувати емоційний зв'язок із суддею.

В умовах онлайн-правосуддя виникають нові питання щодо етики та захисту конфіденційної інформації. Адвокати повинні бути особливо обережними, щоб уникнути витоку даних під час використання цифрових платформ, особливо коли йдеться про конфіденційні матеріали справи або спілкування з клієнтами [3, с. 54].

Онлайн-правосуддя змінює не лише технічні аспекти роботи адвоката, але й його роль загалом. З'являється потреба в нових навичках — адвокати повинні не лише бути фахівцями у правовій сфері, а й володіти цифровими технологіями. Це включає знання про роботу з електронними базами даних, системами відеоконференцій та цифровими підписами.

Крім того, зростає попит на гнучкість адвоката. Тепер він має швидко адаптуватися до зміни процесуальних форм, зберігаючи при цьому високу якість правової допомоги. Це також стосується вміння працювати в умовах мінімального фізичного контакту з клієнтами та судами, що потребує нових підходів до спілкування та організації роботи.

Отже, онлайн-правосуддя вносить значні зміни у функціонування судової системи та діяльність адвокатів. Переваги, такі як зручність, швидкість і прозорість, відкривають нові можливості для правників, проте технічні труднощі, зниження особистого контакту та питання етики ставлять перед ними нові виклики. Адвокати, які здатні адаптуватися до цифрових трансформацій, зможуть не лише зберегти свою ефективність, але й підвищити конкурентоспроможність у сучасних умовах правосуддя.

Список використаної літератури

1. Комунікація як засіб підвищення довіри до системи правосуддя: навчально-практичний посібник з тренінгу для пресекретарів і відповідальних за зв'язки судів з громадськістю / О. Кузьміна (кер авт. колективу, заг. ред.), Ю. Баранько, Л. Безусова-Попович, Н. Бойко, О. Волошко, О. Давид, Л. Крутень, Д. Шинкарук. Київ, 2021. 204 с.
2. Голубева Н. Ю. Електронне судочинство: міжнародний досвід: монографія. Одеса: Фенікс, 2020. 204 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/14039>
3. Бринцев О. В. «Електронний суд» в Україні. Досвід та перспективи: монографія. Х.: Право, 2016. 72 с. URL: <https://hr.arbitr.gov.ua/userfiles/bryncev07122016.pdf>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кравченко Марина Олександрівна**

Жук С. С.

студент 1-го курсу магістратури факультету
адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська Юридична Академія»

АЛЬТЕРНАТИВНІ СПОСОБИ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

В умовах введення карантину з метою недопущення поширення COVID-19, в умовах правового режиму воєнного стану, введеного на території України у зв'язку із збройною агресією російської федерації проти України, відбуваються зміни економічного, соціального, політичного, культурного характеру, що призводить до виникнення спорів у суспільних відносинах. Саме вказані зміни актуалізують потребу все ширшого застосовування альтернативних способів вирішення правових спорів (далі — АВС), насамперед, таких, як медіація та переговори.

АВС — це процеси, в ході яких вирішуються спори і конфлікти без звернення до суду. Як правило, АВС використовуються для врегулювання суспільних відносин недержавним органом чи приватною особою [1].

Сьогодні популярність АВС в Україні зумовлена проблемами, які пов'язані із судовим розглядом справ. Так, серед проблем судового розгляду виділяють наступні: тривалі строки судового провадження; проблеми з доступом до електронного суду та його роботою; небезпека псування відносин між сторонами; гласність процесу; можливість зловживання процесуальними правами та обов'язками.

Наразі найбільш популярними видами АВС є медіація та переговори. Так, медіація — процес, у ході якого зустрічаються разом дві чи більше сторони у присутності третьої — нейтральної сторони, якою виступає медіатор, що сприяє досягненню сторонами угоди під час вирішення спору [2]. На законодавчому рівні процес проведення медіації закріплено у Законі України (далі — ЗУ) «Про медіацію».

Щодо переговорів, варто зазначити наступне: переговори — це процес вирішення спору безпосередньо сторонами правовідносин та/або їх представниками без посередників [3]. У чинному законодавстві України відсутнє закріплення поняття «переговори» однак, воно використовується у багатьох нормативно правових актах: п.п. 6 п. 19

статті 14 ЗУ «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [4], ст. 79–1 Основ законодавства України про охорону здоров'я [5], ст. 213 Цивільного кодексу [6] та ін.

На сучасному етапі ми можемо виділити як позитивні, так і негативні риси АВС. До позитивних можна віднести: 1) економію часу та ресурсів; 2) можливість зберегти (або налагодити зіпсовані) відносини між сторонами для подальшої взаємодії. До негативних відносимо: 1) неможливість змусити сторони виконувати досягнуті рішення; 2) можливість зловживання строками (питання, пов'язані із позовною давністю).

Як показує практика, є ситуації, які вирішити набагато легше і швидше дозволяють саме АВС (питання, пов'язані з розподілом майна, вирішення питань щодо часу, проведеного з дитиною, питання використання запатентованої технології і т.п.). Наразі спостерігається активний розвиток АВС на території України про що свідчить прийняття Закону України «Про медіацію», використання переговорів перед зверненням до суду, посилення у законодавстві на можливість вирішення спору у позасудовому порядку.

Підсумовуючи усе вищевикладене, можна запропонувати наступні шляхи покращення АВС:

1) доповнити положення законодавства щодо проведення онлайн медіації/переговорів/арбітражу та надати їм юридичну силу;

2) запровадити консультаційні центри, які б допомогли обрати кращу модель захисту/відновлення своїх прав;

3) розробити онлайн платформи для доступу до інформації громадян, аби вони були більш ознайомлені стосовно своїх прав та обов'язків [7].

Отже, запровадження АВС у національне законодавство України має значний потенціал, адже може зменшити навантаження на судову систему та органи державної влади. Це, у свою чергу, сприятиме більш ефективному вирішенню конфліктів, що знизить рівень соціальної напруженості та забезпечить доступ до правосуддя для громадян. У той сам час, як і судова система, АВС не є універсальним рішенням для усіх спорів, що виникають між сторонами. Враховуючи специфіку у правовідносинах, що виникають у різних сферах, оптимальним варіантом є існування обох механізмів, як позасудового, так і судового, для надання сторонам можливості обрати альтернативу серед запропонованих варіантів.

Список використаної літератури

1. Притика Ю. Д. Теоретичні проблеми захисту прав учасників цивільних правовідносин в третейському суді : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Київ, 2006. 33 с.
2. Гусейнова Р. Перспективи розвитку медіації в Україні. *Юридичний журнал*. 2014. № 11/12 (137/138). С. 194–195.
3. Бондаренко-Зелінська Н. В. Впровадження способів альтернативного вирішення правових спорів (ADR — alternative dispute resolution). *Міжнародне приватне право: розвиток і гармонізація*. 2018. С. 165–168. URL: [http://old.univer.km.ua/statti/1.bondarenko-zelinska_n.l._vprovadzhennya_sposobiv_alternatyvnoho_vyrishennya_pravovykh_sporiv_\(adr___alternative_dispute_resolution\).pdf](http://old.univer.km.ua/statti/1.bondarenko-zelinska_n.l._vprovadzhennya_sposobiv_alternatyvnoho_vyrishennya_pravovykh_sporiv_(adr___alternative_dispute_resolution).pdf)
4. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX : станом на 23 верес. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361–20#Text> (дата звернення: 08.10.2024).
5. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII : станом на 1 жовт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801–12#Text> (дата звернення: 08.10.2024).
6. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV : станом на 3 верес. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435–15#Text> (дата звернення: 08.10.2024).
7. Розумна М. Актуальні проблеми та перспективи розвитку альтернативних способів урегулювання спорів в Україні: онлайн-медіація та посередництво. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2020. № 9. С. 147–153. URL: <https://doi.org/10.32849/2663–5313/2020.9.26> (дата звернення: 08.10.2024).

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Свида Олексій Георгійович*

Загорець Р. Г.

студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАПРОВАДЖЕННЯ РЕЄСТРУ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОВАДЖЕНЬ ЯК СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА АДВОКАТА НА ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ

Адвокатура як фундаментальний інститут правової системи будь-якої демократичної держави постійно перебуває під впливом змін, що відбуваються в суспільстві. Реформування інституту адвокатури є

одним з пріоритетних та актуальних напрямів сучасної правової політики. Одним із ключових елементів цієї реформи є впровадження новітніх технологій та інструментів управління. Нововведення в адвокатській діяльності є необхідним кроком для підвищення ефективності та якості правничої допомоги, а також для адаптації до викликів сучасного світу.

20 вересня 2024 року було проведено засідання Національної асоціації адвокатів України (НААУ) з метою обговорення актуальних питань організації та діяльності адвокатури [1]. Сергій Осика, адвокат, член НААУ, став ініціатором проєкту створення Реєстру заяв (звернень) про адміністративне правопорушення. Метою даного реєстру є фіксація усіх випадків неправомірної відмови в наданні інформації на адвокатські запити, запити Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії (КДКА), їх палат або членів [1].

Варто зауважити, що, відповідно до п.3 ст. 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», передбачено відповідальність за відмову від надання інформації на адвокатський запит або надання неточної чи неправдивої інформації, крім випадків відмови інформації, доступ до якої обмежений законом [2]. Відповідальність за вищенаведене дії деталізована у ст. 212–3 КУпАП «Порушення права на інформацію та права на звернення», яка передбачає накладення штрафу на посадових осіб від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [3].

Заступник Голови НААУ Гвоздій В. наголошував про те, що доступ до реєстру заяв про адміністративні правопорушення буде надано усім радам адвокатів регіонів, що дозволить відстежувати усі скарги, судові справи та порушення та вживати необхідних заходів впливу. За словами В. Гвоздія, завдяки новому реєстру, голови та члени рад адвокатів зможуть більш ефективно виконувати свої повноваження щодо захисту професійних прав адвокатів, зокрема, складати протоколи про правопорушення. Завдання щодо реалізації даного проєкту вже предано до ІТ-служби.

На нашу думку, створення Реєстру адміністративних проваджень є позитивним кроком у напрямку підвищення прозорості та підзвітності органів державної влади, які відмовляють у наданні інформації на адвокатські запити. Даний реєстр має потенціал для посилення захисту прав адвокатів на отримання необхідної інформації та полегшить пошук правопорушників. Крім цього, це стане в нагоді при допомозі органам адвокатського самоврядування у здійсненні контролю за дотриманням законодавства.

Отже, запровадження нових ресурсів є необхідною частиною ефективної діяльності адвоката. Ініціатива створення Реєстру спрямована на створення прозорого механізму фіксації всіх ви-

падків, коли адвокатам або органам адвокатського самоврядування відмовляють у наданні інформації, що порушує їхні права. Крім того, створення реєстру заяв сприятиме зміцненню правової держави та забезпеченню належного захисту прав адвокатів, що є важливою складовою забезпечення доступу до правосуддя для всіх громадян.

Список використаної літератури

1. В Україні з'явиться реєстр адміністративних проваджень за скаргами адвокатів. *Вебсайт Національної асоціації адвокатів України*. URL: <https://unba.org.ua/news/9517-v-ukraini-zyavit-sya-reestr-administrativnih-provazhen-za-skargami-advokativ.html> (дата звернення 25.09.2024)
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 липня 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 1 жовтня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Загребнюк Д. М.

студентка I-го курсу магістратури
факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ СУМІСНИЦТВА АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

З веденням в Україні воєнного стану питання сумісництва адвокатської діяльності та військової служби набуло особливої актуальності, оскільки на початку війни значна кількість адвокатів долучилась до військової служби. Стаття 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» забороняє поєднання адвокатської діяльності з військовою службою, але сьогоденні реалії вимагають перегляду цих обмежень [1]. Це правило, з однієї сторони, є важливим для забезпечення незалежності адвоката і належного виконання ним своїх професійних обов'язків, а з іншої — обмежує права мобілізованих правників.

Під час суміщення адвокатської діяльності та військової служби виникають певні труднощі, які пов'язані з протиріччями між принципами незалежності адвоката та підпорядкування у військовій

структурі. Вступаючи до лав Збройних Сил України (надалі — ЗСУ) адвокати присягаються народу України завжди бути вірним і відданим йому, сумлінно і чесно виконувати військовий обов'язок, накази командирів, неухильно дотримуватись Конституції і законів України, зберігати державну і військову таємницю [2].

Основним принципом діяльності адвоката є незалежність, що вимагає свободи від будь-якого зовнішнього впливу, тиску чи втручання у його діяльність з надання професійної правничої (правової) допомоги, однак основними принципами служби в ЗСУ є єдиноначальність та суворе підпорядкування. Отже, у разі поєднання двох видів діяльності може виникнути ситуація, коли адвокат, виконуючи свої обов'язки, змушений підкорятися військовим наказам, що суперечить етичним стандартам професії [3].

Крім того, збереження адвокатської таємниці та дотримання етики стають складними завданнями в умовах військового підпорядкування, де командир може мати вплив на адвоката, що може негативно відобразитися на якості правничої допомоги клієнтам. До того ж, виникає питання щодо якості надання правничої допомоги мобілізованими адвокатами, оскільки військова служба вимагає значної фізичної та психологічної віддачі, що може обмежувати їхню можливість ефективно виконувати професійні обов'язки адвоката.

Відповідно до ст. 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», порушення вимог щодо несумісності є дисциплінарним проступком, за що адвоката може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності [1]. Однак Національна асоціація адвокатів України у своєму рішенні зазначила, що у період воєнного стану можна не вважати порушенням вимог щодо несумісності проходження військової або альтернативної (невійськової) служби адвокатами та не застосовувати таку підставу для притягнення до дисциплінарної відповідальності [4]. У той саме час, це рішення не звільняє адвокатів від виконання вимог статті 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а лише надає право за наявності об'єктивних причин, зробити це не у строк визначений законом.

Як приклад, можна звернути увагу на рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (надалі — ВКДКА) № V-010/2024. Так, адвокат, мобілізований до лав ЗСУ під час воєнного стану, не подав заяву про зупинення адвокатської діяльності, як це передбачено законодавством. ВКДКА визнала, що незважаючи на рішення Національної асоціації адвокатів України, яке дозволяє у воєнний час не вважати несумісність порушенням, адвокат зобов'язаний дотримуватися процедури зупинення діяльності. Відсутність об'єктивних причин для несвоечасного подання заяви вказує на ознаки дисциплінарного проступку [5].

Для вирішення даного питання у Верховній Раді України зареєстрували проект Закону про внесення змін до статті 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» № 11014 від 15.02.2024, який передбачає уточнення підстав несумісності з діяльністю адвоката. В ньому пропонується замінити наявну норму щодо військової служби на «військова служба за контрактом». Це уточнення покликане чіткіше відмежувати професійну військову службу від мобілізації в умовах воєнного стану, що дозволить мобілізованим адвокатам уникати необхідності припинення адвокатської діяльності.

Отже, сумісництво адвокатської діяльності та військової служби в умовах воєнного стану є складним і суперечливим питанням. Адвокати, мобілізовані до лав ЗСУ, стикаються з протиріччями між принципами незалежності їх професії та вимогами військової служби. Хоча рішення Національної асоціації адвокатів України у певному сенсі пом'якшує вимоги щодо несумісності в умовах війни, воно жодним чином не може суперечити або відмінити положення Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України № 5076-VI від 05.07.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України: Закон України № 548-XIV від 24.03.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-14#Text>
3. Колесник Г. М. Чому не буває військових-адвокатів. *Вебсайт НААУ*. URL: <https://unba.org.ua/publications/8692-chomu-ne-buvae-vijs-kovih-advokativ.html>
4. Про особливості проходження адвокатами військової або альтернативної (невійськової) служби у період воєнного стану: Рішення Ради адвокатів України від 03.03.2022 р. № 24. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-03-24-r-shennya-rau-24_6244383f5d80a.pdf
5. Рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури № V-010/2024 від 23 травня 2024 року. URL: <https://vkdka.org/rishennya-vkdka-v-010-2024-vid-23-05-2024-roku-za-skargoyu-na-rishennya-distsiplinarnoji-palati-kvalifikatsijno-distsiplinarnoji-komisiji-advokaturi-harkivskoj-oblasti-vid-06-03-2024-roku-za-skarg/>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кравченко Марина Олександрівна**

СВІДОЦТВО ПРО ПРАВО НА ЗАНЯТТЯ АДВОКАТСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ТА ПОСВІДЧЕННЯ АДВОКАТА

Свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю та посвідчення адвоката — документи, що засвідчують статус адвоката України та, відповідно є необхідними для здійснення адвокатом адвокатської діяльності. Зокрема, відповідно до змісту частини 1 статті 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» копія свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю є одним з двох обов'язкових документів, доручення яких є імперативним для законності адвокатського запиту. Порядок видачі свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю та посвідчення адвоката регламентовано положеннями Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», відповідно до статті 12 якого «особі, яка склала присягу адвоката України, радою адвокатів регіону у день складення присяги безоплатно видаються свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю та посвідчення адвоката України, які не обмежуються віком особи, є безстроковими» та зразки яких затверджуються Радою адвокатів України [1].

На перший погляд, визначений порядок не викликає жодних зауважень, проте на практиці виникає низка спірних питань, що вимагають додаткової уваги та законодавчого врегулювання. Дискутувати про недосконалість норм чинного законодавства у відповідній сфері спонукає наявність значної кількості судових справ предметом розгляду яких були ті чи інші порушення порядку видачі свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю та посвідчення адвоката.

Метою даного дослідження є виявити прогалини у правовому регулюванні отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю та посвідчення адвоката, як одного з етапів та документів, що підтверджують набуття статусу адвоката України для подальшого удосконалення відповідних норм чинного законодавства.

Перш за все, привертає увагу категорія спорів, детермінованих прогалинами чинного законодавства щодо врегулювання питань перевірки вимог сумісності та визначення моменту виникнення обставин несумісності. Прикладом можна навести висновки суду у справі про скасування рішення Ради адвокатів Одеської області про відмову у задоволенні заяви про видачу свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю з підстав порушення заявником статті 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» про вимоги

несумісності [2], а також висновок Великої Палати Верховного Суду у справі № 500/4859/21 від 06 липня 2023 року (провадження № 11–82ап23) [3].

Так, 01.09.2016 року втратив чинність Закон України «Про засади запобігання та протидії корупції» [4], який мав бланкетний характер для ч. 1 ст. 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». З втратою чинності Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» до Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» відповідні зміни були внесені лише у березні 2020 року [5]. Відповідно до п.1 ч.1 ст.25 Закону України «Про запобігання корупції» [6] особам, визначеним у пункті 1 частини першої статті 3 цього Закону, в тому числі особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, забороняється займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю, якщо інше не передбачено Конституцією або законами України.

Відповідно до частини 2 статті 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», у разі виникнення обставин несумісності, встановлених частиною 1 цієї статті, адвокат у триденний строк з дня виникнення таких обставин подає до ради адвокатів регіону за адресою свого робочого місця заяву про зупинення адвокатської діяльності. Право на заняття адвокатською діяльністю зупиняється з підстави, передбаченої пунктом 1 частини 1 цієї статті, — з дня подання раді адвокатів регіону за адресою робочого місця адвоката відповідної заяви.

Отже, за зазначеної правової регламентації незрозуміло, які саме суб'єкти наділені правом, або ж зобов'язані здійснювати перевірку заявника на предмет сумісності, з якого часу та на якому етапі набуття статусу адвоката має відбуватися відповідна перевірка, який момент слід вважати моментом виникнення обставин несумісності тощо. Відсутність у законодавстві відповідних регулятивних механізмів призводить до різного тлумачення правових норм та продукує значну кількість судових спорів, рішення у яких на даний час формує практику та компенсує прогалини у правовому регулюванні. Зазначену проблематику також відображено і у рішеннях Вищої ради правосуддя, яка є незалежним конституційним органом державної влади та суддівського врядування, від 30.05.2017 року № 1328/0/15–17 та від 24.10.2017 року № 3419/0/15–91 [7] у якому висловлено правову позицію про те, що отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю не є свідченням порушення вимог про сумісність, допоки особа, яка отримала таке свідоцтво не почне вчиняти дії, що можуть бути визначені як адвокатська діяльність, відповідно до ст.ст.

1, 19 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Слід зауважити, що зазначене рішення було прийнято ще у 2017 році, проте й досі відсутня законодавча норма у спеціальному законі, що належним чином би врегульовувала порядок набуття статусу адвокатом та отримання ним відповідних документів та нівелювала можливість неоднозначного тлумачення моменту виникнення підстав несумісності з усіма негативними її наслідками. Про необхідність ефективного функціонування інституту адвокатури та удосконалення процедури набуття права на здійснення адвокатської діяльності зазначають ряд теоретиків, зокрема Павлюк Н. М., з думкою якої щодо зазначено слід погодитися [8, с.308]. А ось щодо деяких аспектів щодо опису процедури отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю наведеної О. Л. Петрик, яка зазначає наступне: «У результаті отримання згаданого свідоцтва на майбутнього адвоката покладається обов'язок прийняти присягу, текст якої розміщено у Законі» [9, с.58]. Слід зауважити, що зазначене не відповідає визначеному у чинному законодавстві порядку, адже частина 1 статті 12 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» чітко визначає, що свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю та посвідчення адвоката України видається особі, яка склала присягу адвоката України.

По-друге, слід зауважити про потенційні ризики виникнення спорів у майбутньому у зв'язку із недостатньою урегульованістю на законодавчому рівні процедури повернення, обміну чи то продовження дії посвідчень адвокатів України вставленого Радою адвокатів України зразка без багатоступеневого захисту від підробок, видачу яких було дозволено відповідно до Рішення Ради адвокатів України від 16.03.2022 № 31 «Про особливості видачі радами адвокатів регіонів посвідчень адвокатів України у період воєнного стану» [10]. Адже у статті 12 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачено, що «свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю та посвідчення адвоката України є безстроковими», їх зразки затверджуються Радою адвокатів України [1]. Не відображення у нормах спеціального закону викладених у Рішенні положень щодо тимчасового характеру дії посвідчення адвоката України, не визначення порядку, термінів та обов'язку адвокатів України, які отримали такі посвідчення щодо їх заміни, свідчить про недосконалість правового регулювання одного з найважливіших етапів отримання статусу адвоката, що потребує нагального вирішення.

Отже, отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю є обов'язковою складовою набуття статусу адвоката, якому передую складна та тривала процедура, у зв'язку з чим неузгодженість та прогалини чинного законодавства, що дозволяють неоднозначно

тлумачити відповідні регулятивні норми і сприяють виникненню судових спорів, є негативними факторами впливу на забезпечення права особи щодо професійного самовизначення, є неприпустимим у правовій державі і потребує нагального законодавчого врегулювання, адже належне забезпечення процедури набуття статусу адвоката в цілому є однією з важливих гарантій забезпечення надання кваліфікованої правничої допомоги.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закону України від 05.07.2012 № 5076- VI. *Голос України*. 2012. № № 148–149. 14 серпня.
2. Рішення Одеського окружного адміністративного суду у справі № 420/6117/23 від 31 травня 2023 року. URL.: <https://reyestr.court.gov.ua> (дата звернення 05.10.2024)
3. Постанова Великої Палати Верховного Суду у справі № 500/4859/21 від 06 липня 2023 року (провадження № 11–82ап23). URL.: <https://reyestr.court.gov.ua> (дата звернення 05.10.2024)
4. Про засади запобігання та протидії корупції: Закон України від 07.04.2011 № 326-VI. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3206–17> (дата звернення 08.10.2024)
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про запобігання корупції»: Закон України від 04.03.2020 № 524-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/524–20#Text> (дата звернення 08.10.2024)
6. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704–19> (дата звернення 08.10.2024)
7. Рішення Вищої ради правосуддя від 30.05.2017 року № 1328/0/15–17 та від 24.10.2017 року № 3419/0/15–91. URL.: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/646> (дата звернення 08.10.2024)
8. Павлюк Н. М. Характеристика процедури набуття права на здійснення адвокатської діяльності та пропозиції щодо її вдосконалення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 5. С. 304–308. DOI <https://doi.org/10.32782/2524–0374/2021–5/71> (дата звернення 09.10.2024)
9. Петрик О. Л. Набуття статусу адвоката в країні: організаційно-правовий аспект. *Актуальні проблеми юридичної науки та практики*. 2019. № 1 (5). С. 53–59.
10. Про особливості видачі радами адвокатів регіонів посвідчень адвокатів України у період воєнного стану: Рішення Ради адвокатів України від 16.03.2022 № 31. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0031871–22#Text> (дата звернення 10.10.2024)

Науковий керівник: професор кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор **Ульянова Галина Олексіївна**

Журавська А. О.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності»
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ В РЕЗУЛЬТАТІ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА В АЛЬТЕРНАТИВНИХ СПОСОБАХ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ

Адвокатська таємниця є одним із ключових принципів адвокатської діяльності, яка забезпечує клієнтам право на конфіденційність інформації. З огляду на зростаючі виклики у сфері захисту особистих даних та новітні технології, проблема дотримання адвокатської таємниці потребує нових підходів, особливо в рамках діяльності адвоката в альтернативних способах вирішення спорів (далі — АВС).

У першу чергу, вважаємо за доцільне визначити зміст та сутність поняття «адвокатська таємниця». У чинному законодавстві, зокрема у ч. 1 ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» закріплено, що під адвокатською таємницею розуміється будь-яка інформація, що стала відома адвокату у процесі здійснення професійної діяльності [1].

На думку О. Г. Яновської, адвокатська таємниця є втіленням принципу конфіденційності, який встановлений законом в інтересах здійснення правосуддя, захисту довірчого характеру стосунків між адвокатом і його клієнтом і зміцнення авторитету та суспільного престижу адвокатури [2, с. 51].

Діяльність адвоката в АВС передбачає забезпечення суворого дотримання адвокатської таємниці. У медіації, де основним принципом є конфіденційність переговорів, адвокат повинен забезпечити, щоб вся інформація, надана клієнтом, залишалася конфіденційною для третіх осіб. У арбітражі, попри наявність процедурних регламентів, адвокат також зобов'язаний гарантувати конфіденційність доказів та інших даних, які можуть стосуватися справи.

Фактично, реалізація принципу адвокатської таємниці під час участі в АВС полягає у збереженні будь-якої інформації, якою володіє адвокат у зв'язку наданням ним професійної юридичної допомоги клієнту (клієнтам) з умовою повного з'ясування усіх наявних фактів справи. Відомості щодо складу адвокатської таємниці не повинні бути загально відомими фактами та знаходитися в публічному доступі, бути доступними до отримання будь-якими зацікавленими третіми особами, адже при цьому відсутня ознака конфіденційності [3, с. 112].

Певним стимулом для забезпечення адвокатами збереження конфіденційної інформації є сама природа їх професійної діяльності,

оскільки від вміння зберігати в таємниці отримані від клієнта відомості залежить здатність адвоката провадити свою правничу допомогу. Іншими словами, це впливає на професійну придатність та рейтинг [4, с. 249]

Основні виклики, пов'язані з дотриманням адвокатської таємниці в діяльності в АВС, пов'язані з технічними та організаційними факторами. У сучасних умовах зростання кіберзагроз, адвокати мають забезпечувати надійне зберігання та передачу інформації за допомогою захищених комунікацій. Використання незахищених електронних ресурсів, зокрема електронних поштових сервісів або недбале поводження з документами, може призвести до порушення принципу конфіденційності. На нашу думку, однією із основних гарантій захисту забезпечення адвокатської таємниці в АВС, зокрема в умовах розвитку інноваційних технологій та діджиталізації, є підписання угод про конфіденційність між сторонами та адвокатами. Це дозволяє визначити межі використання інформації, що обговорюється в процесі вирішення спору. Крім того, важливим механізмом є використання шифрування даних та безпечних комунікаційних каналів для передачі конфіденційної інформації між адвокатом та клієнтом.

Враховуючи можливі загрози реалізації дотримання адвокатської таємниці захисником в АВС необхідно здійснити наступне:

- удосконалити законодавчі механізми регулювання конфіденційності інформації у процесах медіації та арбітражу;

- впроваджувати сучасні технології для захисту даних, зокрема використовувати безпечні цифрові платформи для обміну інформацією між адвокатом та клієнтом;

- підвищувати кваліфікацію адвокатів у сфері захисту конфіденційної інформації, особливо в умовах зростаючого використання цифрових технологій у правовій практиці.

Враховуючи вищевикладене, можна дійти висновку, що принцип конфіденційності у дотриманні адвокатської таємниці, зокрема й в участі в альтернативних способах вирішення спорів, є основоположними, оскільки цей принцип є фундаментальним для провадження адвокатської діяльності та прямо закріплений в чинному законодавстві України. Адвокатська таємниця є основоположною категорією у діяльності адвоката, яка відіграє важливу роль у забезпеченні прав клієнтів під час участі в альтернативних способах вирішення спорів. Незважаючи на численні виклики, з якими стикаються адвокати в умовах сучасного розвитку технологій, дотримання конфіденційності є обов'язковим для захисту прав клієнтів та збереження довіри до процесів АВС. Впровадження новітніх технологій та удосконалення правових механізмів дозволить ефективніше захищати адвокатську

таємницю та забезпечувати належний правовий захист клієнтів у процесах альтернативного вирішення спорів, а відтак дана тема лишатиметься актуальною й надалі.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 10.10.2024 р.)
2. Яновська О. Г. Адвокатура України: навчальний посібник. К.: Юрінком Інтер, 2007. 280 с.
3. Петрухін І. Л. Адвокат і клієнт: відносини довіри. *Адвокат*. 2013. № 1. 112 с.
4. Остафійчук Л. А. Конфіденційність адвокатської діяльності. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Право. 2023. Т. 2. Вип. 80. С. 246–252.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Свида Олексій Георгійович**

Євстратєва М. В.

студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВПЛИВ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЗАХИСТ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ

Основні права, свободи та інтереси громадян захищаються не лише державними структурами, але й громадянським суспільством, яке активно залучене в процес реалізації та захисту прав людини і громадянина. Адвокатура виступає важливим учасником цього механізму захисту, спрямовуючи свою діяльність на захист проголошених прав, свобод і обов'язків. Правова держава, через адвокатуру як частину громадянського суспільства, сприяє реалізації прав і свобод громадян, надаючи гарантоване право на правову допомогу [1], яке здебільшого здійснюється адвокатурою. Водночас, адвокатура не розглядається як інструмент держави, а функціонує як соціальний інститут, що забезпечує реалізацію цього права. Завдяки цьому адвокатура врівноважує взаємодію між державою і громадянами, забезпечуючи пріоритет прав і свобод людини, а також сприяючи їх захисту та реалізації [2, с. 15].

Як активний учасник правозахисного механізму, посідаючи самостійне місце в механізмі правосуддя, адвокатура виконує важливу

функцію громадського контролю в цій галузі. Ця теза також підтверджена міжнародними документами, що регламентують сферу діяльності інституту адвокатури. До прикладу, Хартія основних принципів діяльності європейських юристів ССВЕ визначає роль адвоката як неодмінного учасника справедливого судового розгляду, який не тільки щиро обслуговує інтереси та захищає права свого клієнта, а й виконує наступні функції у суспільстві, що виражаються у запобіганні та запобіганні конфліктах, у забезпеченні вирішення конфліктів у подальшому розвитку закону, а також у захисті свободи, справедливості та верховенства права [3].

Варто відзначити, що адвокати відіграють ключову роль як професіонали юридичної сфери у представництві та захисті прав людини і громадянина в суді, а також в інших правових процедурах, таких як підготовка документів, проведення переговорів, аналіз доказів, які можуть зняти відповідальність або підтвердити факти. Особливо важливою є функція адвокатів у забезпеченні компетентного супроводу клієнтів під час судових процесів для реалізації права на справедливий суд. У цьому контексті професіоналізм адвоката та ефективне використання правових інструментів і методів у процесі захисту прав та інтересів клієнтів є вирішальними факторами в кожній конкретній справі [4, с.128].

Адвокати через свої професійні асоціації мають змогу впливати на процес реформування законодавства, зокрема в частині покращення процедур захисту прав громадян. Їхній досвід і знання допомагають адаптувати законодавчі норми до потреб суспільства. Отже, адвокатська діяльність є ключовим елементом у захисті прав і свобод громадян в Україні. Вона забезпечує громадянам доступ до правосуддя, сприяє дотриманню принципу верховенства права та справедливості, захищає від можливих порушень з боку державних органів і третіх осіб. Адвокати не тільки представляють інтереси громадян у суді, але й надають консультації, підтримують правозахисні ініціативи та впливають на реформування законодавства. Таким чином, їхня діяльність є важливим чинником для зміцнення правової держави та демократичного розвитку України.

Список використаної літератури

1. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Бочуляк Н. І. Роль адвокатури у механізмі захисту прав і свобод людини. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2019. № 24. С. 13–19.
3. Хартія основоположних принципів європейської юридичної професії: прийнята Радою адвокатських асоціацій та правничих товариств Єв-

попи (The Council of Bars and Law Societies of Europe) від 25 листопада 2006 р. URL: http://qala.org.ua/wp-content/uploads/2017/03/Hartiya_brenduvannya.pdf

4. Івашкова Т. О. Місце та роль адвокатури і нотаріату в системі захисту прав військовослужбовців. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 1. С. 126–131

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Іващенко А. Р.

студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ

Внаслідок повномасштабного вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року на території нашої країни було запроваджено воєнний стан. Його введення спричинило значні зміни у державі, її інституціях та у багатьох сферах суспільного життя. Адвокатура як важлива складова правової системи також відчула на собі вплив російської агресії та була вимушена підлаштуватися під сучасні реалії. Адвокати та члени органів адвокатського самоврядування роблять усе можливе задля забезпечення належного функціонування інституту адвокатури в умовах війни.

У реаліях сьогодення, коли значна кількість мешканців нашої країни були вимушені покинути звичне для себе життя та переїхати до іноземних держав, зросла потреба у зверненні до адвокатів за наданням правничої допомоги, зокрема, з питань міграції, отримання соціальних виплат, отримання статусу біженця, перетину кордону, компенсації за знищене майно та багато інших.

Для того, щоб допомагати своїм клієнтам, які знаходяться за кордоном необхідно бути обізнаними у сферах міжнародного гуманітарного і міграційного права. З метою поліпшення знань адвокатів у даних галузях права Вищою школою адвокатури Національної асоціації адвокатів України було впроваджено безоплатні курси. Крім того, при Національній асоціації адвокатів України (НААУ) було створено Центр координації добровільної правової допомоги військовослужбовцям. Разом із Центром, НААУ надала безкоштовне навчання адвокатам, які здійснюють надання правової допомоги вій-

ськовим. У Центрі також організуються семінари, конференції та лекції з актуальних питань правової допомоги військовослужбовцям. Вища школа адвокатури НААУ провела понад 172 правові освітні заходи на теми військового права (заходи з підвищення кваліфікації, відкриті лекції, публічні дискусії між експертами) [1].

У такий складний час, як ніколи, поширеним є дистанційне надання правової допомоги громадянам. Такий формат значно збільшує можливість клієнтів на отримання правової консультації у адвоката, адже існує ряд причин через які, на особисту зустріч людина не спроможна з'явитись. Зокрема, проблеми зі здоров'ям, перебування за кордоном або на території, де ведуться активні бойові дії та інші підстави стають перешкодою на шляху до індивідуальних зустрічей з адвокатом. Задля ефективного функціонування дистанційного надання правових консультацій були створені відповідні онлайн-платформи та електронні додатки.

Надання правничої допомоги адвокатами з використанням онлайн-платформ значно спрощує процес спілкування з клієнтом. Але поряд з такими перевагами дистанційного консультування, як швидкість, доступність та економія часу, виникають і певні складнощі, пов'язані із загрозою безпеки даних та технічною несправністю пристроїв або Інтернет мережею. Та попри можливі складнощі адвокати та органи адвокатського самоврядування продовжують працювати в ефективному режимі, аби забезпечити належне функціонування інституту адвокатури в Україні.

Разом з тим, слід зазначити, що з метою поліпшення надання безоплатної правничої допомоги особам, що потребують тимчасового захисту, за кордоном було створено представництва НААУ. Такий крок Національної асоціації адвокатів України допоміг врегулювати діяльність адвокатів, що займаються наданням безоплатної правничої допомоги у багатьох країнах Європи. Зокрема, робота представництв була запроваджена у Франції, Угорщині, Німеччині, Румунії, Болгарії, Словаччині, Іспанії. Також окремі закордонні юридичні компанії працевлаштовують адвокатів з України. Це надає можливість тим адвокатам, які були вимушені виїхати за межі країни, продовжувати працювати за фахом й надалі розвивати свої професійні навички.

Отже, воєнний стан, запроваджений на території країни, внаслідок російської агресії сильно похитнув усі сфери суспільного життя і адвокатура не стала виключенням. Нові реалії внесли свої корективи у діяльність адвокатів та інституту адвокатури в цілому. Проте, попри усі негативні обставини адвокати та адвокатське самоврядування намагаються зробити усе можливе для розвитку інституту адвокатури та надання якісної, своєчасної та ефективної правничої допомоги в умовах війни. Незважаючи на складнощі та несприятливі для робо-

ти умови, адвокатура функціонує, адаптувалася до сучасних реалій, розвивається та продовжує виконувати свій обов'язок у сфері захисту прав і свобод людини та громадянина.

Список використаної літератури

1. Адвокатура України під час воєнного стану. URL: <https://unba.org.ua/publications/8390-advokatura-ukraini-pid-chas-voennogo-stanu.html>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*

Лічко В. В.

студент 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЦИФРОВІЗАЦІЯ АДВОКАТСЬКОЇ ПРАКТИКИ

У сучасному світі цифровізація адвокатської практики стає необхідністю для забезпечення конкурентоспроможності та ефективності правової діяльності. Глобальні тенденції цифрової трансформації суттєво впливають на правову сферу, змінюючи способи надання юридичних послуг та взаємодії з клієнтами. Актуальність теми обумовлена кількома ключовими факторами: зміною очікувань клієнтів щодо швидкості та доступності юридичних послуг, прискоренням цифрової трансформації внаслідок пандемії COVID-19 та зростаючою конкуренцією на ринку юридичних послуг.

Сучасний стан цифровізації адвокатської діяльності характеризується стрімким розвитком та впровадженням інноваційних технологій. Цифровізація відкриває широкі можливості для підвищення ефективності адвокатської практики. Автоматизація рутинних завдань, впровадження систем управління справами та електронний документообіг дозволяють адвокатам зосередитися на складних аспектах справ. Поліпшення комунікації через відеоконференції та захищені месенджери забезпечує оперативну взаємодію з клієнтами та колегами. Особливо важливим є розширення доступу до правосуддя завдяки онлайн-платформам та віртуальним юридичним клінікам.

Інновації у наданні правових послуг також включають використання штучного інтелекту для аналізу документів та предиктивної аналітики в судових справах.

Міжнародний досвід показує, що цифровізація адвокатської діяльності є глобальним трендом, який сприяє підвищенню якості та доступності правових послуг. Впровадження блокчейн-технологій у договірну практику та розвиток цифрових інструментів для рго bono діяльності відкривають нові горизонти для адвокатської спільноти.

Цифровізація адвокатської діяльності, попри численні переваги, супроводжується низкою серйозних викликів. Одним з найгостріших є забезпечення конфіденційності та захисту даних клієнтів [1].

Правові та етичні проблеми також викликають занепокоєння. Регулювання використання штучного інтелекту в юридичній практиці, питання авторства при використанні автоматизованих систем та відповідальність за помилки, спричинені цифровими інструментами, потребують ретельного опрацювання. Цифрова нерівність та доступ до технологій створюють додаткові виклики, особливо для малих адвокатських об'єднань та юристів у віддалених регіонах.

Психологічні та соціальні аспекти цифровізації також не можна ігнорувати. Опір змінам серед консервативної частини адвокатської спільноти, ризик втрати «людського фактору» у відносинах з клієнтами та проблема «цифрового вигорання» адвокатів потребують уваги та вирішення.

Для подолання цих викликів та максимізації можливостей цифровізації необхідно розробити комплексну стратегію на державному рівні. Ця стратегія повинна включати створення стандартів кібербезпеки для адвокатської діяльності, впровадження програм цифрової освіти для адвокатів та розвиток державно-приватного партнерства у сфері LegalTech. Особливу увагу слід приділити адаптації етичних кодексів та професійних стандартів до реалій цифрової епохи.

Важливим кроком є забезпечення постійного навчання та підвищення кваліфікації адвокатів у сфері цифрових технологій. Це допоможе подолати цифровий розрив та забезпечити рівні можливості для всіх представників професії. Крім того, необхідно розробити механізми, які дозволять зберегти баланс між технологічними інноваціями та людським фактором у юридичній практиці, що є критичним для збереження довіри клієнтів та ефективного представлення їхніх інтересів.

Цифровізація адвокатської діяльності відкриває широкі можливості для підвищення ефективності та якості правових послуг, одночасно створюючи низку серйозних викликів. Ключовими перевагами є автоматизація рутинних завдань, покращення комунікації з клієнтами та колегами, розширення доступу до правосуддя та впровадження інноваційних технологій, таких як штучний інтелект та блокчейн. Проте, ці можливості супроводжуються викликами у сфері кібербезпеки, захисту конфіденційності даних, етичних аспектів

використання штучного інтелекту та подолання цифрової нерівності серед адвокатів.

Прогнози щодо майбутнього адвокатської практики в цифрову епоху вказують на подальшу інтеграцію технологій у всі аспекти юридичної діяльності. Очікується, що використання штучного інтелекту для аналізу документів та предиктивної аналітики стане нормою, а віртуальні консультації та онлайн-платформи для надання правових послуг значно розширять свою присутність. Водночас, зростатиме важливість навичок роботи з цифровими інструментами та розуміння їх етичних імплікацій для адвокатів.

У світлі цих тенденцій критично важливим є збереження балансу між технологічними інноваціями та фундаментальними принципами адвокатської діяльності. Необхідно забезпечити, щоб цифровізація служила інструментом підвищення якості правових послуг, а не замішувала ключову роль адвоката як захисника прав та інтересів клієнта. Адаптація етичних кодексів, розробка стандартів кібербезпеки та постійне підвищення цифрової грамотності адвокатів стануть ключовими факторами успішної трансформації галузі.

Список використаної літератури

1. Кубаєнко А. В. Цифрова трансформація адвокатської діяльності та адвокатури: переваги і можливі недоліки. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє* : матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 11 листопада 2022 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (гол.)[^]; НУ «Одеська юридична академія». — Одеса : Фенікс, 2022. С. 63—66.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Каймуз А. М.

студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ, З ЯКИМИ СТИКАЄТЬСЯ АДВОКАТ НА ПОЧАТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КАР'ЄРИ

Адвокатура України — недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правничої допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури [1].

Сучасний розвиток адвокатури знаходиться під серйозною загрозою через прагнення державних органів взяти під контроль її діяльність. Історично склалося так, що адвокатура неодноразово зазнавала тиску з боку державних органів та була вимушена відстоювати свою незалежність та протистояти свавілля владних структур.

Незалежність адвоката в наданні правової допомоги, включаючи захист, представництво та інші види правової допомоги, є одним із ключових аспектів функціонування демократичного суспільства.

Однією з основних загроз для адвокатури є спроби втручання у внутрішні процеси адвокатського самоврядування з боку держави та контроль за діяльністю адвокатів. Це проявляється через незаконні слідчі дії, такі як обшуки та тиск на адвокатів через їхні правові позиції у справах.

Сучасні проблеми адвокатської діяльності також пов'язані з тим, що держава намагається запроваджувати нові обмеження з метою підпорядкувати адвокатуру своєму впливу. Це створює загрозу для виконання адвокатами своїх професійних обов'язків.

В Україні діє інститут безоплатної правничої допомоги [2], який фактично розділяє адвокатуру на два напрями: адвокатуру, яка функціонує незалежно, та адвокатів, що працюють під керівництвом державних органів, зокрема Координаційного центру з надання безоплатної правничої допомоги.

Незалежність адвокатури полягає у відсутності впливу з боку державних органів під час здійснення прав і реалізації гарантій адвокатів, передбачених законом «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Хоча законодавство надає адвокатам широкі можливості для захисту своїх професійних прав, на практиці не завжди вдається примусити державу дотримуватися цих норм [1]. У зв'язку з цим адвокатська спільнота повинна консолідуватися для захисту своїх прав та підтримки колег, що стане основою для формування сильної та незалежної адвокатури в Україні.

Війна, що триває в Україні, справляє значний вплив на всі сфери життя, зокрема й на правничу професію. Для молодих адвокатів, які тільки починають свою кар'єру, цей період стає не лише професійним випробуванням, але й джерелом нових викликів та можливостей.

Перспективними напрямками розвитку адвокатури є впровадження нових технологій в адвокатську діяльність (електронний документообіг, використання штучного інтелекту для аналізу великих обсягів даних), активізація співпраці з міжнародними адвокатськими асоціаціями, підтримка адвокатських об'єднань для обміну досвідом, спільного вирішення проблем та підвищення ефективності роботи.

В умовах війни, де Україна бореться за свою свободу і демократичні цінності, на яких тримається українське суспільство, важливо, щоб

не зупинявся розвиток демократичного інституту адвокатури, який завжди потребував високопрофесійних адвокатів, здатних ефективно захистити права громадян, використовуючи при цьому такий сучасний інструмент, як медіація. Адвокат, який опанує навички медіатора, зможе бути ефективнішим у вирішенні спорів, розшити напрямки діяльності.

Таким чином, можна зробити висновок, що адвокатура України стикається зі значними викликами, але ці проблеми можуть бути вирішені шляхом зміцнення фундаментальних принципів адвокатської діяльності: дотримання законності, забезпечення незалежності, поваги до клієнта, підвищення компетентності, дотримання конфіденційності, захисту прав адвокатів та відповідальності перед суспільством.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>
2. Про безоплатну правничу допомогу: Закон України від 02.06.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*

Капелюшник П. М.

студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ХАРАКТЕРИСТИКА АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Адвокатська таємниця — фундаментальна складова функціонування адвокатури, що гарантує захист прав і свобод клієнтів. Її основна мета — забезпечення конфіденційності інформації, отриманої адвокатом під час виконання професійних обов'язків. Недоторканість такої інформації є важливим елементом довіри між клієнтом та адвокатом, а також необхідною умовою ефективного правосуддя. Порушення адвокатської таємниці має наслідки як для адвоката, так і для його клієнта, що робить її ретельний аналіз актуальним у сучасних правових відносинах.

Правове регулювання адвокатури, у тому числі й адвокатської таємниці, здійснюється Міжнародним пактом про громадянські та політичні права (ст. 14, ч. 3), Конституцією України (ст. 59, ст. 131І),

Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Правилами адвокатської етики тощо.

Для більш якісного дослідження теми доречно буде надати визначення адвокатської таємниці, яке закріплено в чинному законодавстві. Так, адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правничої допомоги) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності [1]. Крім того, таємницею вважається зміст спілкування, листування та інших комунікацій (включно з використанням засобів зв'язку), зміст порад, консультацій, документів та іншої інформації, отриманої або наданої адвокатом та його помічниками в межах правничої допомоги чи іншої адвокатської діяльності. Обов'язок зберігати адвокатську таємницю лежить не лише на адвокатах, як можна зрозуміти з визначення, а й на особах, які пов'язані зі здійсненням ним його професійних обов'язків.

Завдання адвокатської таємниці полягає в забезпеченні конфіденційності інформації, отриманої адвокатом від клієнта, з метою гарантування захисту його прав та інтересів без ризику розголошення. Це також сприяє зміцненню довіри між адвокатом і клієнтом, що дозволяє останньому відкрито ділитися всіма необхідними фактами для надання повноцінного правового захисту. Ефективність таємниці значною мірою залежить від правових гарантій адвокатської діяльності, які забезпечують її функціонування. Такі гарантії містяться в статті 23 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». До прикладу, забороняється вимагати від адвоката, його помічника, стажиста, особи, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, а також від особи, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю, надання відомостей, що є адвокатською таємницею. Крім того, забороняється проведення огляду, розголошення, витребування чи вилучення документів, пов'язаних зі здійсненням адвокатської діяльності [1].

Адвокатська таємниця є потужним інструментом для захисту прав клієнтів, однак навіть вона має свої обмеження і не є абсолютною, оскільки існують умови, за яких її дія може бути обмежена або скасована. Згідно з законодавством таємниця втрачає свій статус внаслідок заяви клієнта, якщо клієнт пред'явив вимоги до адвоката пов'язані з його діяльністю, але в такій ситуації адвокат має право використо-

увати інформацію лише в межах захисту своїх власних справ. Не є порушенням таємниці подання адвоката інформації щодо відмивання коштів, одержаних внаслідок злочину, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення у відповідні органи, та подання документів, що стосуються трасту, до податкового органу на його вимогу. Натомість припинення чи зупинення адвокатської діяльності не є підставою для розголошення адвокатської таємниці.

Якщо ж адвокат порушив адвокатську таємницю, то до нього застосовується дисциплінарна відповідальність, а саме попередження, зупинення права на зайняття адвокатською діяльністю чи позбавлення права на зайняття адвокатською діяльністю.

Адвокатська таємниця відіграє важливу роль у системі правосуддя, оскільки забезпечує довіру між адвокатом і клієнтом, створюючи простір для вільного обміну інформацією. Її значення полягає не лише в захисті інтересів клієнта, але й у забезпеченні справедливого та об'єктивного судового процесу. В Україні, однак, адвокатська таємниця не є абсолютною: існують виключення про які нами було згадано вище. Ці виключення підкреслюють, що таємниця має не лише захищати права клієнта, але й відповідати вимогам суспільної безпеки.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 24.09.2024)

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Нестерчук Лілія Петрівна**

Касаткін В. В.

студент 4-го курсу факультету
адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТ — МЕДІАТОР У СФЕРІ МЕДИЧНОГО ПРАВА

Медицина — це галузь, у якій міжособистісні стосунки є такими ж важливими, як і професійні знання та досвід. Медичні заклади функціонують як складні системи, що щоденно обслуговують десятки чи навіть сотні пацієнтів, взаємодіючи також з їхніми родинами. Крім

пацієнтів, у медичній сфері є й інші учасники: асистенти, страхові компанії, зовнішні фахівці, постачальники послуг і багато інших.

Проте, як і в інших сферах людської професійної діяльності, будь-яка медична діяльність буде неодмінно супроводжуватись конфліктами з різних підстав. В таких випадках на допомогу приходять медіація. Медіація — це добровільна та конфіденційна процедура, яка дозволяє вирішувати спори чи конфлікти без судового втручання, з залученням незалежного медіатора, в тому числі адвоката-медіатора [1]. Цей процес допомагає сторонам знайти прийнятне і реалістичне рішення, яке вони зможуть реалізувати в майбутньому.

Медіація може застосовуватись в різних ситуаціях, наприклад, таких як: невдоволення пацієнта якістю наданої медичної допомоги, помилки в медичній практиці, непорозуміння між пацієнтом та медичним персоналом. Крім того, за допомогою адвоката-медіатора є можливим врегулювання фінансових суперечок та певних етичних питань, пов'язаних з медичною діяльністю, відносинах лікаря з пацієнтом та ін. [2].

Медіація надає значні переваги як для медичних установ, так і для пацієнтів, що може бути особливо корисним у процесі вирішення конфліктів та непорозумінь у сфері охорони здоров'я.

Серед переваг медіації для пацієнтів слід зазначити наступні: справедливе відшкодування пацієнтові за лікарські помилки, можливість отримувати якісну медичну допомогу безперервно, підтримка співпраці з медичним закладом, а також збереження конфіденційності в ситуаціях непорозумінь з медичною установою або окремими працівниками.

Переваги медіації для медичних установ можна визначити такі: швидке та економічне вирішення конфліктів і непорозумінь, збереження конфіденційності у процесі вирішення проблем, сприяння позитивному клімату в медичному колективі і уникнення репутаційних втрат для закладу охорони здоров'я [3].

Якщо в когось зі сторін конфлікту в медичній сфері є бажання звернутись до медіації задля вирішення спору, то слід дотримуватись певного алгоритму. Спочатку потрібно чітко окреслити проблему або конфлікт, з яким стикається одна зі сторін — пацієнт, медичний заклад чи інші зацікавлені особи. Оцінюючи ситуацію, необхідно з'ясувати, чи вимагає вона втручання медіатора, або ж її можна вирішити без його участі. Якщо все ж таки було вирішено скористатися медіацією, слід знайти незалежного та кваліфікованого медіатора.

Наступним етапом вирішення конфлікту є звернення до обраного адвоката-медіатора для обговорення умов і початку процесу медіації. Це може бути телефонний дзвінок, електронний лист, повідомлення в будь-якому з наявних месенджерів, або проста зустріч. Якщо одна

сторона ініціює звернення, адвокат, що спеціалізується на медіації, повинен залучити іншу сторону до процесу.

Готуючись до процесу медіації та зустрічі з адвокатом-медіатором, усі сторони збирають необхідні документи та інформацію, а також визначають свої позиції. На цьому етапі адвокатом проводиться організація зустрічей з сторонами конфлікту для обговорення проблеми, визначення інтересів сторін та пошуку взаємовигідного рішення.

Якщо сторони досягли згоди, вони можуть зафіксувати угоду про вирішення конфлікту як письмово, так і усно. Останнім етапом процесу медіації та, напевно, найважливішим є виконання угоди, що полягає в реалізації узгоджених дій та вирішення конфлікту відповідно до досягнутих домовленостей.

Отже, можна констатувати, що медіація за участі адвоката-медіатора є важливим інструментом для мирного вирішення конфліктів у медичній сфері, зокрема між пацієнтами і медичними установами. Вона дозволяє знайти взаємовигідне рішення, зберігаючи конфіденційність і економлячи час та ресурси обох сторін. Медичні установи і пацієнти отримують значні переваги, зокрема, уникнення судових процесів, поліпшення співпраці та підтримання позитивного робочого клімату.

Список використаної літератури

1. Про медіацію: Закон України від 16 листопада 2021 року. № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>.
2. Токарева К. С. Медіація у спорах щодо охорони здоров'я. *Наше право*. № 4. 2020. С. 39–46 URL: https://nashe-pravo.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/2021/01/39-_Tokaryeva.pdf.
3. Ходєєва Н. В. Медіація в медицині: додержання принципу конфіденційності. *Проблеми цільного права та процесу*. Вінниця. 2024. С. 228–231. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/entities/publication/a5532a6e-f85a-4ee9-89f0-e55d08cc9311>.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент ***Храпенко Олена Олегівна***

Кардєєва О. В.

студентка 1-го курсу магістратури факультету
прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ АДВОКАТУРИ ТА ДЕРЖАВИ

Держава та адвокатура взаємодіють задля забезпечення справедливості, захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб. Наразі ж, у часи переосмислення підходів у сфері державного управління, судової влади, економіки та в різних сферах життя суспільства, питання взаємодії адвокатури та держави набуває особливого значення. Євроінтеграція також суттєво впливає на адвокатуру в Україні, підвищуючи професійні стандарти та стимулюючи реформи в правовій системі.

Відповідно до чинного законодавства, адвокатура України — недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правничої допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності [1].

Частина 2 статті 131–2 Конституції України визначає, що незалежність адвокатури гарантується [2], а стаття 5 Закону України Про адвокатуру та адвокатську діяльність встановлює, що адвокатура є незалежною від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб [1].

Таким чином, можна стверджувати, що основою взаємодії адвокатури та держави, є незалежність адвокатури від держави.

Засада незалежності забезпечує можливість адвокатам виконувати свої професійні обов'язки без втручання з боку держави. Незалежність адвокатури також означає захист від переслідувань, пов'язаних з професійною діяльністю, та свободу вираження думок у межах професійної етики.

Незалежність дозволяє адвокатурі ефективно виконувати свої конституційні функції. Водночас важливим є досягнення рівноваги між інтересами адвокатури та держави. Будучи невід'ємною частиною національної правової системи, адвокатура не може бути повністю незалежною і самостійною.

Так, відповідно до частини 3 статті 131–2 Конституції України, засади організації та діяльності адвокатури визначаються законом, який приймається єдиним органом законодавчої влади [2]. Право на судовий захист гарантує можливість оскарження до суду рішень органів адвокатського самоврядування та відшкодування шкоди, заподіяної клієнту неналежними діями адвоката.

Взаємодія адвокатури та держави в Україні є складним і багатогранним процесом, що включає різні аспекти: від діяльності адвокатури в системі безоплатної правничої допомоги до її ролі у формуванні Вищої ради правосуддя. Дотримання адвокатами високих стандартів професійної діяльності у ході такої взаємодії є можливим завдяки правилам адвокатської етики, підвищенню кваліфікації, юридичній відповідальності за порушення принципів діяльності адвокатури.

Список використаної літератури

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5.07.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#top>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Карманчук В. О.

студент 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАХИСТ ПРАВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ВЕТЕРАНІВ: ОСОБЛИВОСТІ АДВОКАТСЬКОЇ ПРАКТИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

В умовах триваючої війни в Україні питання захисту прав військовослужбовців та ветеранів набуває особливої актуальності. Зростання такої категорії клієнтів вимагає від адвокатської спільноти адаптації та розвитку нових підходів до надання правової допомоги. Ця тема є критично важливою для забезпечення соціальної справедливості, підтримки боєздатності збройних сил та сприяння реінтеграції ветеранів у мирне життя.

Однією з найгостріших проблем є забезпечення належного соціального захисту та реалізації передбачених законом пільг. Військовослужбовці та ветерани часто стикаються з труднощами при оформленні статусу учасника бойових дій, отриманні передбачених законодавством виплат та пільг. Особливо гострою є проблема своєчасності та повноти виплат, а також забезпечення доступу до пільг в умовах переміщення та зміни місця проживання. Крім того,

питання медичного забезпечення та реабілітації є критично важливим для військовослужбовців та ветеранів. Проблеми включають недостатнє фінансування, обмежений доступ до спеціалізованої медичної допомоги, особливо в віддалених регіонах, та недосконалість системи психологічної реабілітації. Адвокати часто стикаються з необхідністю допомагати клієнтам у отриманні належного лікування та реабілітації, включаючи оскарження відмов у наданні необхідних послуг.

Робота з військовослужбовцями та ветеранами вимагає глибокого розуміння специфічного законодавства, врахування психологічного стану клієнтів та здатності працювати в умовах обмеженого доступу до інформації та документів. Адвокати мають бути готові до надання правничої допомоги клієнтам з посттравматичним стресовим розладом або іншими психологічними проблемами, пов'язаними з участю у бойових діях.

Адвокати стикаються з низкою викликів, включаючи постійні зміни в законодавстві, складності в отриманні необхідної інформації від державних органів, обмежений доступ до клієнтів, які перебувають у зоні бойових дій. Існують також проблеми з забезпеченням безпеки при роботі в прифронтових зонах та необхідність адаптації до роботи в умовах воєнного стану.

В умовах війни є критична потреба впровадження нових форм роботи, включаючи дистанційне консультування, використання онлайн-платформ для подання документів та участі в судових засіданнях, створення мобільних груп правової допомоги. Набувають розвитку практики безоплатної допомоги військовослужбовцям та їх сім'ям [1], а також співпраця з волонтерськими організаціями для ефективнішого захисту прав клієнтів.

Вважаємо, що необхідним є вдосконалення законодавчої бази, зокрема, щодо спрощення процедур отримання статусу учасника бойових дій, розширення соціальних гарантій для військовослужбовців та їх сімей, вдосконалення механізмів реабілітації та реінтеграції ветеранів. Важливим є прийняття законів, які б враховували специфіку захисту прав військовослужбовців в умовах активних бойових дій.

Створення спеціалізованих адвокатських об'єднань та центрів правової допомоги, орієнтованих на роботу з військовослужбовцями та ветеранами, може значно підвищити ефективність правового захисту. Це дозволить накопичувати практику, розробляти стандартизовані підходи до вирішення типових проблем та забезпечувати більш якісну правову підтримку.

Особливо важливо для адаптації роботи адвокатів є вивчення та адаптація міжнародного досвіду, особливо країн, які мали досвід захисту прав військовослужбовців в умовах конфліктів. Як приклад,

запровадження спеціалізованих судів для вирішення справ військовослужбовців, розвиток програм психологічної підтримки адвокатів, які працюють з ветеранами, та впровадження інноваційних технологічних рішень для покращення доступу до правової допомоги.

Захист прав військовослужбовців та ветеранів в умовах війни є комплексним завданням, яке вимагає системного підходу та координації зусиль держави, адвокатської спільноти та громадянського суспільства. Ключовими напрямками поліпшення ситуації є вдосконалення законодавчої бази, розвиток спеціалізованих адвокатських практик та впровадження інноваційних підходів до надання правової допомоги. Для ефективного вирішення виявлених проблем рекомендується: створити єдиний реєстр військовослужбовців та ветеранів для спрощення процедур отримання допомоги; розробити комплексну програму правової освіти для військовослужбовців; запровадити систему моніторингу дотримання прав військовослужбовців та ветеранів; посилити міжвідомчу координацію для забезпечення комплексного підходу до вирішення проблем; розвивати міжнародне співробітництво для обміну досвідом та залучення ресурсів для підтримки військовослужбовців та ветеранів.

Список використаної літератури

1. Як система БПД допомагає військовослужбовцям просто зараз: добірка успішних справ. URL: <https://legaid.gov.ua/novyny/yak-systema-bpd-dopomagaє-vijskovosluzhbovcyam-prosto-zaraz-dobirka-uspishnyh-sprav/>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Киричок Є. О.

студент 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ АДВОКАТАМИ

У європейському демократичному суспільстві правозахисним інститутом виступає адвокатура. Завдяки співпраці між державними органами, адвокатськими об'єднаннями та адвокатами, в Україні можливо створити правову державу та активне громадянське суспільство. Професійна діяльність адвокатів базується на основних

принципах, які закріплені в Конституції України, нормативно-правових актах, Європейській конвенції з прав людини та міжнародних договорах.

Відповідно до чинного законодавства, держава забезпечує безоплатну правничу підтримку для громадян, які не мають можливості її оплатити. Первинна правнича допомога, як правило, надається юристами з відповідною кваліфікацією, тоді як для надання вторинної правничої допомоги залучаються адвокати, які призначаються центрами безоплатної вторинної правничої допомоги.

Первинна правнича допомога полягає у наданні правових консультацій та роз'яснень щодо застосування норм права, а також у складанні заяв, скарг та інших документів. Вторинна ж допомога включає здійснення захисту в суді та представництво інтересів клієнта в процесі реалізації його прав [1, с. 152–153].

Порядок залучення адвокатів до надання безоплатної правничої допомоги регламентується ст. 25 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Контроль за якістю надання такої допомоги проводиться згідно з чинними правилами, а їхні повноваження щодо представництва інтересів клієнтів визначені ст. 19 цього ж Закону [2].

Введення воєнного стану суттєво вплинуло на бюджетну політику України. Пріоритетним напрямком фінансування стала оборона та безпека держави, що призвело до перерозподілу бюджетних коштів. Механізм надання безоплатної правничої допомоги, як один із соціальних проєктів, зазнав значного скорочення фінансування. Це, в свою чергу, спричинило ряд негативних наслідків, таких як: затримка виплат адвокатам, зменшення кількості адвокатів, які беруть участь у системі БПД, ускладнення доступу до безоплатної вторинної правничої допомоги для вразливих категорій населення. Така ситуація може призвести до порушення права на доступ до правосуддя та погіршення захисту прав і свобод громадян.

Компенсацію адвокатів за їхню роботу в системі безоплатної правничої допомоги було віднесено до незахищених статей бюджету, що негативно позначається на захисті прав і свобод громадян, а також на праві адвокатів на оплату праці. Наразі заборгованість перед адвокатами практично погашена.

Якість надання безоплатної правничої допомоги безпосередньо впливає на чітку організацію взаємодії з адвокатами. Це включає конкурсний відбір адвокатів, розподіл між ними справ за визначеними критеріями, своєчасну виплату гонорарів та здійснення контролю за якістю наданої правничої допомоги.

Проблемними питаннями залишаються надмірна формалізація відбору адвокатів, справедливий розподіл справ, заборгованість, що

виникла на початку воєнного стану, а також контроль якості їх діяльності. Усі ці питання вимагають подальших наукових досліджень та обговорення серед науковців і практиків [3, с. 414–415].

Список використаної літератури

1. Тищенко І. О. Особливості надання безоплатної правової допомоги адвокатами в Україні. *Правнича освіта та юридична клінічна практика*: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Дніпровськ, 8 грудня 2021 року). URL: <http://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/9057/1/38.pdf> (дата звернення — 04.10.2024).
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05 лип. 2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
3. Цимбалюк В. І. Адвокат в системі безоплатної правової допомоги: організаційно-правові основи взаємодії. *Аналітичне-порівняльне правознавство*. редкол.: Ю. М. Бисага (голов. ред.), В. В. Заборовський, Д. М. Бєлов, С. Б. Булеца та ін.; ДВНЗ «УжНУ» Ужгород, 2023. № 1. С. 412–415.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Кішко В. Л.

студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТУРА В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: МОЖЛИВОСТІ ТА РИЗИКИ

Штучний інтелект (далі — ШІ) стрімко змінює наш світ, вдосконалюючи різні аспекти життя. Юриспруденція не залишається осторонь цих трансформацій. Протягом століть адвокатура відігравала важливу роль у захисті прав та інтересів людини, забезпечуючи верховенство права та справедливість. Сьогодні ж, коли технології швидко розвиваються, перед адвокатами відкриваються нові можливості, а поряд з ними і ризики, які можуть істотно вплинути на майбутнє адвокатської діяльності.

Багато сфер життя, такі як освіта, медицина, бізнес, транспортна інфраструктура тощо, вже впровадили у свою діяльність технічні засоби, цифрові технології, серед яких ШІ. Багато аналітиків ринкових досліджень стверджують, що ШІ може призвести до численних позитивних змін у суспільстві, включаючи підвищення продуктив-

ності праці, поліпшення охорони здоров'я та розширення доступу до освіти [1].

Одним із вагомих внесків, які ШІ може принести як адвокатурі, так і юриспруденції в цілому — автоматизація однотипних процесів. Наприклад, ШІ може створювати шаблони для договорів, заяв, скарг та інших документів. Така функція допоможе адвокатам заощадити свій час та краще сконцентруватись на дослідженні справ своїх клієнтів, тим самим більш якісно надати їм правничу допомогу.

Вперше на законодавчому рівні питання застосування ШІ було врегульовано Європейським парламентом, а саме шляхом ухвалення Закону про штучний інтелект від 13 березня 2024 року. Мета цього закону — забезпечити недоторканність приватного життя людини, захист її прав та інтересів, а також запобігти завданню шкоди суспільним інтересам. Україна перебуває на шляху євроінтеграції, що конституційно закріплено, а отже згаданий вище нормативно-правовий акт може слугувати орієнтиром для розвитку законодавства України.

Відповідно до ч. 7 ст. 11 Закону України «Про судоустрій та статус суддів», учасникам судового процесу на підставі судового рішення забезпечується можливість брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції у порядку, встановленому законом [2]. В умовах діджиталізації, використання програм, що надають послуги відеотелефонії, стає дедалі поширеніше. Та, на жаль, таким програмам властиво піддаватись кібератакам чи зазнавати інших технічних труднощів, що суттєво впливає на процес здійснення правосуддя та забезпечення прав та інтересів клієнта адвоката у суді. Водночас створюються значні ризики для конфіденційності та надійності судового процесу. Тому впровадження систем ШІ, що будуть виявляти кіберзагрози та запобігати їм у реальному часі, стане надійним засобом забезпечення високоякісної роботи юристів. Доречно звернути увагу на рекомендацію Американської асоціації юристів, яка у квітні 2024 року провела щорічну весняну конференцію, на якій підкреслила важливість безперервного навчання на комплексних навчальних програмах з вивчення новітніх технологій, які включають семінари з використання ШІ [3].

Позитивна роль ШІ може проявитись у виконанні аналізу судової практики та дослідженні попередніх судових рішень, що дасть змогу адвокатам оцінити ймовірність успішного судового розгляду поточної справи. Опираючись на дослідження значної кількості судових рішень, адвокати зможуть розробляти стратегії та надавати юридичні консультації більш ефективно.

Актуальність застосування програм із ШІ обумовлюється не лише науково-технічною революцією, у якій перебуває теперішнє суспільство, а й зростанням попиту на автоматизацію різних суспільних

сфер. Згідно з опитуванням компанії «LexisNexis» (США) проведеним у 2023 році, більше ніж третина опитаних юристів хоча б раз використовували генеративний ШІ в професійних або особистих цілях. Майже 20 % респондентів користувалися ним на роботі, зокрема для проведення досліджень, підготовки документів і розуміння правових понять [4].

Окрім можливостей, що надає ШІ адвокатурі, існують ризики, з якими адвокати можуть зіткнутись на практиці. Перш ніж розкрити зміст цих ризиків, слід зазначити про причину їх виникнення. Одну з причин зазначає О. Барабаш у своїй доповіді: «Емоційна близькість недоступна для ШІ як обчислювальної системи, не наділеної органами почуттів, тому дана частина взаємовідносин залишається прерогативою людства» [5, с. 26]. Юридична практика потребує глибокого розуміння людської психології та здатності до емпатії, які є невіддільними компонентами ефективного консультування, ведення переговорів та представництва інтересів клієнта у суді. З цього випливають наступні причини появи ризиків у використанні ШІ в адвокатській діяльності — утруднення повноцінно здійснювати міжособистісну взаємодію та передбачати моделі можливої поведінки опонентів.

Ризики, які можуть виникнути у ході застосування ШІ, можуть стосуватись кібербезпеки та конфіденційності. Разом з новітніми технологіями розвивається хакінг. Несанкціонований доступ до матеріалів, що становлять адвокатську таємницю чи до іншої інформації, виток якої може нашкодити інтересам клієнта, може використовуватися хакерами задля протиправних діянь. Такі ризики можуть викликати сумніви у клієнта щодо надійності діяльності адвоката та безпечності передання особистої інформації.

Крім того, існує значна юридична невизначеність, коли постає питання відповідальності за прийняття рішення, що базується на даних, наданих ШІ, що суперечить засадам адвокатської діяльності чи порушує етичні норми адвокатської діяльності.

З вищенаведеного ризику логічно виділяється наступний — недостатня регламентація використання засобів із ШІ в адвокатській діяльності. Відсутність правових норм, що чітко роз'яснюють та встановлюють порядок використання ШІ адвокатами обумовлена відносною новизною сфери ШІ та потребою розуміння технологічних процесів.

Підсумовуючи, можна зазначити, що штучний інтелект поступово модернізує різні сфери суспільства, в тому числі юриспруденцію. «ШІ можна розглядати як потужний інструмент в роботі адвокатів України, який зможе підвищити рівень їх професіоналізму і дозволить більш ефективно використовувати свій час», — зазначає О. Храпенко

[6, с. 384]. У свою чергу, О. Клименко характеризує застосування ШІ в адвокатській діяльності як позитивний процес, що спрямовується на досягнення мети — підвищення ефективності правосуддя в Україні [7, с. 351].

Список використаної літератури

1. Talmage-Rostron M. How Will Artificial Intelligence Affect Jobs 2024–2030. *Nexford University*. URL: <https://www.nexford.edu/insights/how-will-ai-affect-jobs> (date of access: 03.10.2024).
2. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 02.10.2024 р.).
3. Використання ШІ стає безумовною перевагою у діяльності адвоката — нариси з конференції АВА. *Вебсайт НААУ*. URL: <https://unba.org.ua/news/9086-vikoristannya-shi-stae-bezumovnoyu-perevagoyu-u-diyal-nosti-advokata-narisi-z-konferencii-aba.html> (дата звернення: 03.10.2024).
4. Городиський І., Бойко Д. Адвокати ChatGPT: які виклики постають перед адвокатами. *Сайт про кримінальну юстицію простою і зрозумілою мовою — JustTalk*. URL: <https://justtalk.com.ua/post/advokati-chatgpt-yaki-vikliki-postayut-pered-advokatami> (дата звернення: 03.10.2024).
5. Барабаш О. Штучний інтелект у діяльності адвоката: світові тенденції та українські реалії. *Адвокатура України: сучасний стан та перспективи розвитку* : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (14 грудня 2023 р.). редкол.: Т. В. Вільчик та ін. Харків: НЮУ імені Ярослава Мудрого, 2024. С. 23–27. URL: <https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/vnd/zbirnyk-naukovykhkonferencij/> (дата звернення: 03.10.2024 р.).
6. Храпенко О. О., Меденцев А. М. Використання штучного інтелекту у роботі судових, правоохоронних органів та адвокатури. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 5. С. 382–384. URL: http://lsej.org.ua/5_2023/94.pdf (дата звернення: 03.10.2024 р.).
7. Клименко К. О. Сучасні інформаційні інструменти в судовій та адвокатській діяльності. *Науковий вісник Ужгородського Національного 28 Університету. Серія Право*. 2021. Вип. 65. С. 348–352. URL: <https://visnyk-jurisuzhnu.com/wp-content/uploads/2021/10/65.pdf> (дата звернення: 03.10.2024 р.).

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Клоченко О. В.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ АДВОКАТА В АЛЬТЕРНАТИВНИХ СПОСОБАХ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У сучасному правовому середовищі альтернативні способи вирішення спорів (Alternative Dispute Resolution, ADR) набирають все більшої популярності як ефективний інструмент зменшення навантаження на суди та забезпечення оперативного й менш формалізованого вирішення конфліктів. Основними формами ADR є медіація, арбітраж, переговори, а також спеціальні судові процедури, які дозволяють вирішувати спори без необхідності традиційного судового процесу. Адвокат у такому середовищі виконує унікальну роль, адже повинен адаптувати свої професійні навички до нових викликів, забезпечуючи захист інтересів клієнта і дотримання законодавства.

Складно заперечити р. Ханік-Посполітак та В. Посполітак у тому, що використання поняття «альтернативне» передбачає пошук альтернативного механізму, який дозволяє вирішити спір по суті без звернення до суду; це, як правило, звернення учасників спору до незалежної третьої інституції, яка виносить рішення по справі. На їхню думку, за своєю сутністю поняття «альтернативне» та «позасудове» вирішення спорів є тотожними (синонімами). При цьому на практиці, в юридичній літературі та законодавстві зарубіжних країн більше вживається саме поняття «альтернативне» вирішення спорів [1].

Альтернативні процедури вирішення спору (Alternative Dispute Resolution), якщо це не суперечить Конституції та закону України, можуть замінити процедуру вирішення спору в суді, не потребують значних фінансових та організаційних витрат сторін та інших учасників спору тощо. Разом із тим, використання вищезазначених конструкцій, як і розкриття їхнього змісту, породжує наукову дискусію, а тому пропонуємо в цій статті медіацію та примирення розглядати через призму альтернативних процедур вирішення спорів.

Слід акцентувати й на тому, що терміни «спір» та «конфлікт» мають різну правову природу, а отже, різний зміст. У подальшому нами буде досліджено співвідношення понять «альтернативні способи вирішення спорів», «інститут альтернативного вирішення спору», «альтернативні процедури вирішення спорів», а також «спір» та «конфлікт» у приватному праві. Загальновідомо, що в Україні деякі процедури, які є альтернативними судовому процесу, вже законодавчо закріплені.

Зокрема, йдеться про міжнародний комерційний арбітраж та розгляд справи в третейському суді. Разом із тим, відсутність в Україні окремого закону про медіацію не було перешкодою для розвитку та становлення цього інституту в нашій державі. Це підтверджується, наприклад, ст. 55 Конституції України, за якою кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень, положеннями Цивільного кодексу України в частині врегулювання договірних відносин тощо. У той саме час, Закон України «Про медіацію» було прийнято 16.11.2021 р.

Більшість дослідників та практиків єдині в тому, що медіація як альтернативний механізм урегулювання спорів дозволяє сторонам спору самостійно прийняти для них вигідне рішення, уникнувши затягування та загострення конфлікту тощо. Крім того, медіація містить багато інших переваг для його учасників порівняно з довготривалим розглядом справи у суді тощо.

У наукових працях «переговори» відносять до альтернативних процедур вирішення спору, однак інколи без розкриття їх змісту. Так, наприклад, Н. Бондаренко-Зелінська доводить, що «найпоширенішим та найдоступнішим способом вирішення будь-якого правового спору є переговори, проведення яких передбачає діалог між сторонами конфлікту щодо можливих шляхів його вирішення» [2].

Здебільшого учасники спірних правовідносин не завжди використовують увесь потенціал такого способу АВС як переговори. Разом із тим, віднесення переговорів або неогоції (*negotiation*) до альтернативних процедур вирішення спорів неоднозначно сприймається науковцями, а деякими вченими переговори розкриваються в значенні медіації, а це викликає дискусію.

Так, переговори — це процес (процедура) взаємного обговорення двома або більше учасниками претензій, потреб або інтересів з метою їх усунення або задоволення у разі наявності конфлікту; це спосіб (метод) управління конфліктом, який дає можливість на добровільній і рівноправній основі усунути наявні протиріччя при максимальному задоволенні власних інтересів кожної зі сторін, прийняти рішення на взаємовигідній основі; безпосереднє врегулювання сторонами суперечок, яке не передбачає участі третьої особи в досягненні взаємовигідної угоди.

Узагальнюючи доктрину та норми законодавства, дійдемо висновку про те, що переговори (*negotiation*) належать до альтернативних процедур вирішення спору, в яких безпосередньо сторонами спірних правовідносин (чи їх представниками) без участі будь-яких посередників досягається згода щодо спірних правовідносин. Під час ведення переговорів розбіжності між сторонами вирішуються на їхній власний розсуд без залучення третіх осіб.

Як правило, переговори є найпоширенішою формою вирішення спору між сторонами, в основу якого покладено діалог (спілкування) між конфліктуючими сторонами щодо пошуку вирішення спору. Разом із тим через недостатність знань у сфері права сторін спору чи інколи протиправні дії їхніх представників переговори як альтернативна процедура вирішення спору широко в Україні не використовуються.

Отже, роль адвоката в альтернативних способах вирішення спорів є складною та багатогранною. Вона вимагає від правників нових навичок, гнучкості та адаптивності. Однак попри виклики, які постають у процесі ADR, цей напрямок відкриває великі перспективи для розвитку адвокатської практики, адже розвиток альтернативних способів вирішення спорів не лише дозволяє ефективніше розв'язувати конфлікти, але й створює нові можливості для адвокатів у їх професійній діяльності.

Список використаної літератури

1. Ханік-Посполітак р., Посполітак В. Досудове», «альтернативне», «позасудове» врегулювання/вирішення приватноправових спорів: співвідношення понять. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 1. С. 38–44.
2. Бондаренко-Зелінська Н. Л. Окремі аспекти альтернативного вирішення спорів при врегулюванні сімейних конфліктів. *Приватне право і підприємництво*. 2016. Вип. 15. С. 158–162.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Свида Олексій Георгійович*

Кобець Д. О.

студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРИНЦИП КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Принцип конфіденційності є одним з фундаментальних принципів адвокатської діяльності. Він передбачає, що вся інформація, отримана адвокатом від клієнта під час надання юридичної допомоги, є суворо конфіденційною і не підлягає розголошенню.

Принцип конфіденційності в адвокатській діяльності є основним із тих, що регулює взаємодію адвоката з клієнтом. Він є необхідною

умовою для забезпечення довіри між адвокатом і його клієнтом, а також для підтримання належного рівня захисту прав і законних інтересів громадян у судових і позасудових процесах. Конфіденційність є однією з головних професійних етичних норм, що встановлюються законодавством і етичними правилами.

Принцип конфіденційності в адвокатській діяльності вимагає, щоб адвокат зберігав у таємниці інформацію, отриману від клієнта під час надання правничої допомоги. Це включає як дані про справу, так і особисту інформацію клієнта, яку адвокат дізнався.

Згідно з чинним українським законодавством, адвокат зобов'язаний зберігати всі дані, отримані під час виконання своїх обов'язків, за винятком випадків, коли клієнт надає згоду на їх розкриття або коли це передбачено законом. Цей принцип закріплений у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», де прямо вказано, що «адвокат не має права розголошувати відомості, що стали йому відомі у зв'язку з виконанням ним професійних обов'язків, за винятком випадків, передбачених законом» [1].

Основу правового регулювання конфіденційності адвокатської діяльності в Україні складають кілька ключових законодавчих актів. Перш за все, Конституція України, яка гарантує право на професійну правничу допомогу [2]. Не менш важливими є міжнародні стандарти, які визначають принцип конфіденційності в адвокатській діяльності. Зокрема, Європейський суд з прав людини у своїх рішеннях неодноразово підтверджував важливість цього принципу для забезпечення справедливого судового процесу та дотримання прав людини [3].

Одним із важливих аспектів реалізації принципу конфіденційності є встановлення довірчих відносин між клієнтом та адвокатом. Суть проблеми полягає в тому, що клієнт змушений повідомляти фактично чужу людину (адвоката) про обставини свого приватного життя, які не завжди позитивні. Проте адекватна правова допомога неможлива без адекватної інформації, а тому, власне, цей принцип разом із принципом незалежності діяльності адвоката є основою професії захисту. Помилки в його регулюванні чи застосуванні можуть завдати шкоди не лише клієнтам чи адвокатам, а й суспільству в цілому.

Кожен адвокат повинен повідомити та роз'яснити про дотримання конфіденційності своїм помічникам та всім особам, з якими адвокат перебуває у трудових відносинах. Йому необхідно створити безпечні умови зберігання документів і відомостей, отриманих від клієнтів, адвокатських справ та інших матеріалів, що містять адвокатську таємницю.

Хоча принцип конфіденційності є важливою складовою адвокатської діяльності, існують випадки, коли його дія може бути обмежена або скасована. Один із таких випадків виникає, коли адвокат стає

свідком планованого або вчиненого злочину. У такій ситуації закон зобов'язує адвоката повідомити про це правоохоронні органи.

Порушення принципу конфіденційності в адвокатській діяльності може призвести до серйозних наслідків для адвоката. Відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності за порушення професійної етики, зокрема за розголошення конфіденційних даних.

Отже, принцип конфіденційності є невід'ємною частиною адвокатської діяльності. Дотримання цього принципу є гарантією ефективного захисту прав і свобод клієнтів та підвищує довіру до адвокатури в цілому.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 02.10.2024).
3. Європейський суд з прав людини. Справи про адвокатську діяльність: прецеденти. Страсбург: ЄСПЛ, 2020. 180 с. URL: https://krl.pl.court.gov.ua/userfiles/media/sud1608/dok_pdf/ogliad_ESPL_27.01.2020-31.01.2020.pdf

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*

Ковальчук А. С.

студент 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ СКЛАДАННЯ АДВОКАТОМ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ

Адвокатура є однією з ключових інституцій правової системи, яка забезпечує захист прав і свобод громадян, юридичних осіб та сприяє належному здійсненню правосуддя. Для того щоб стати адвокатом, необхідно відповідати низці вимог, включаючи здобуття відповідної юридичної освіти, успішне складання кваліфікаційного іспиту тощо. Кваліфікаційний іспит є важливим етапом у процесі отримання статусу адвоката і підтверджує професійну підготовку кандидата до цієї відповідальної діяльності. Він спрямований на перевірку теоретичних знань кандидата у сфері права, історії адвокатури, адвокатської

етики, а також на оцінку його практичних навичок і вміння застосовувати закон на практиці.

Якщо особа бажає стати адвокатом і відповідає вимогам ст. 6 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», то вона має право подати заяву до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури за місцем свого проживання з проханням про допуск до складання кваліфікаційного іспиту. З метою перевірки відповідності та достовірності відомостей особи, зазначених у ст. 6 цього Закону, кваліфікаційно-дисциплінарна комісія може в особистому порядку звіряти інформацію шляхом звернення до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, організацій, підприємств чи установ, які повинні надати необхідну інформацію не пізніше десяти днів з моменту отримання заяви [1].

Особа, за підсумками розгляду заяви та поданих до неї документів комісією, протягом трьох днів повідомляється про рішення щодо допуску до кваліфікаційного іспиту або у відмові в допуску. Порядок допуску особи до складання кваліфікаційного іспиту, порядок складання відповідного іспиту та методика оцінювання результатів складання іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю затверджуються рішенням Ради адвокатів України. Важливою вимогою є надання додаткових документів, перелік яких закріплено у зазначеному Порядку допуску до складання кваліфікаційного іспиту, порядку складання кваліфікаційного іспиту та методиці оцінювання результатів складання кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні [4]. До поданої заяви кандидатом повинні надаватися: документ, що підтверджує здобуття повної вищої юридичної освіти; документ, що підтверджує наявність стажу роботи у галузі права не менше, ніж два роки; письмова згода на обробку персональних даних; документ, виданий компетентним органом, про відсутність судимості; довідка про стан здоров'я кандидата; довідка, яка підтверджує, що заявник не складав кваліфікаційного іспиту за останні два роки, які передували зверненню, написану власноруч та з особистим підписом, з метою встановлення чи не видавалось йому свідоцтво про право займатися адвокатською діяльністю та чи не приймалося рішення про позбавлення такого свідоцтва; документ про реєстрацію місця проживання та картка фізичної особи-платника податків.

Програма складання іспиту передбачає дві частини: письмову та усну. У письмовій частині кандидат виконує завдання з підготовки складання різних видів документів, а саме процесуальних, до яких входять цивільні, кримінальні, адміністративні та господарські (у вигляді заяви, позову, угоди, клопотання, відзив та інші види документів, передбачені Положенням Ради адвокатів України). Тобто ця

частина спрямована на оцінку здатності кандидата правильно застосовувати свої знання у практичних правових ситуаціях. Ця частина іспиту допомагає виявити, наскільки добре кандидат володіє навичками складання процесуальних документів та вирішення юридичних завдань. Під час письмової частини іспиту кандидат також може отримати завдання на юридичний аналіз законодавчих норм або судових рішень. Це завдання вимагає від кандидата продемонструвати глибоке розуміння закону, здатність тлумачити правові норми та застосовувати їх у контексті конкретної ситуації. Усна частина призначена для перевірки знань кандидатів у галузі права, їх здатності швидко і чітко відповідати на питання та аргументувати свої правові позиції. Вона також дозволяє оцінити рівень професійної підготовки, зокрема розуміння адвокатської етики та здатність застосовувати закони на практиці. Метою цього етапу є виявлення теоретичних знань кандидата, його вміння швидко орієнтуватися в правових ситуаціях та використовувати законодавство для вирішення конкретних питань. Усна частина охоплює питання з різних галузей права, серед них: конституційне, кримінальне, цивільне, житлове, сімейне, трудове та інші. Важливою частиною є перевірка знань етичних стандартів адвокатської діяльності, що включає дотримання принципів конфіденційності, законності, добросовісності та поваги. Іноді кандидату можуть поставити несподівані або нестандартні питання, щоб оцінити його здатність швидко орієнтуватися та ухвалювати правильні рішення на місці. Це дозволяє комісії перевірити, як кандидат поводитиметься в умовах, наближених до реальної адвокатської практики.

Останнім важливим аспектом є плата за складання кваліфікаційного іспиту. Вона затверджена Радою адвокатів України у розмірі трьох прожиткових мінімумів для працездатних осіб. Точну суму можна дізнатися безпосередньо в кваліфікаційно-дисциплінарній комісії адвокатури у своєму регіоні або на офіційному сайті Ради адвокатів України. Плата зазвичай вноситься перед складанням іспиту, 80 відсотків якої сплачується на рахунок кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону, а 20 відсотків — на рахунок Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури. Варто зазначити, що в разі неуспішного складання іспиту плата за нього не повертається, і при повторному складанні кандидат знову сплачує встановлений внесок [2].

Кваліфікаційний іспит спрямований на всебічну перевірку знань та практичних навичок кандидатів, що охоплює як теоретичні аспекти права, так і підготовку до реальних правових ситуацій. Отже, складання кваліфікаційного іспиту для адвокатів — це важливий та обов'язковий етап на шляху до отримання статусу адвоката.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Порядок допуску до складення кваліфікаційного іспиту, порядок складення кваліфікаційного іспиту та методика оцінювання результатів складення кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні: Рішення Ради адвокатів України від 17 грудня 2013 р. № 270 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr270871-13#Text>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Ковальчук Д. С.

студентка 2-го курсу факультету

судового та міжнародного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ СТВОРЕННЯ АДВОКАТСЬКОГО БЮРО

Відповідно до ст. 14 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатське бюро є юридичною особою, створеною одним адвокатом, і діє на підставі статуту [1].

Порядок створення адвокатського бюро включає у собі декілька етапів. Перший етап створення адвокатського бюро — прийняття рішення про його створення. Таке рішення повинно містити наступну інформацію: «назву та номер; місце, дату складання; ПІБ учасника, його РНОКПП, дані паспортного документу, адреса реєстрації; рішення про створення адвокатського бюро, його повне та скорочене найменування (за бажанням різними мовами); призначення керівника адвокатського бюро; розмір статутного капіталу; місцезнаходження адвокатського бюро; надання повноважень учаснику або фізичній особі на проведення державної реєстрації адвокатського бюро у відповідних органах виконавчої влади; іншу інформацію (наприклад, про оцінку майнових внесків до статутного капіталу, якщо вони здійснюються не в грошовому вигляді)» [2].

Як було вказано раніше, адвокатське бюро — це юридична особа, що створена одним адвокатом і діє на підставі статуту. Тим самим, ст. 87 Цивільного кодексу України вказує: «для створення юридичної особи її учасники (засновники) розробляють установчі документи, які викладаються письмово і підписуються всіма учасниками (засновниками), якщо законом не встановлений інший порядок їх за-

твердження» [3]. Керівник-адвокат адвокатського бюро, як його за-сновник, повинен реалізувати другий етап створення адвокатського бюро — розробка і підписання Статуту адвокатського бюро, в якому будуть зазначені загальні положення його діяльності.

Після прийняття рішення про створення адвокатського бюро і підписання Статуту, наступним кроком буде подача документів. Стаття 17 Закону «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань» наводить чіткий перелік документів, необхідний для реєстрації адвокатського бюро. Для реєстрації потрібні: «заява щодо державної реєстрації юридичної особи (форма № 2); примірник оригіналу (нотаріально засвідчену копію) рішення учасника про створення адвокатського бюро; установчий документ юридичної особи — один примірник Статуту адвокатського бюро; структура власності за встановленою формою; копія документа, що посвідчує особу та підтверджує громадянство (підданство) особи, яка є кінцевим бенефіціарним власником юридичної особи (нотаріально засвідчена або засвідчена кваліфікованим електронним підписом особи, уповноваженої на подання документів для державної реєстрації створення юридичної особи, якщо такий документ оформлений без застосування засобів Єдиного державного демографічного реєстру, — для громадян України)» [2].

Після завершення державної реєстрації державним реєстратором видається виписка з Державного реєстру юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, яка міститиме основну інформацію про адвокатське бюро, включаючи інформацію про його місцезнаходження, ПІБ керівника та основний вид діяльності бюро, а також один примірник статуту.

У ст. 14 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» вказано, що: «адвокатське бюро має самостійний баланс, може відкривати рахунки у банках, мати печатку, штампи і бланки із своїм найменуванням» [1]. Ця стаття вказує на те, що кінцевим етапом створення та реєстрації адвокатського бюро є саме отримання печатки та штампів, а також відкриття поточних рахунків у банках.

Отже, порядок створення адвокатського бюро є послідовною сукупністю етапів, які логічно наслідують один одне, та закріплені у законодавстві.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність від 05.07.2012 р. 3022-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 27. Ст. 14.
2. Як зареєструвати адвокатське бюро. Національна асоціація адвокатів України. 2024. URL: <https://unba.org.ua/news/8817-yak-zareestruvati-advokats-ke-byuro.html>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 87.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Кожухова О. О.

студентка 4-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАСТОСУВАННЯ «ГОНОРАРУ УСПІХУ» У ПРАКТИЦІ АДВОКАТА

Сьогодні питання оплати праці адвокатів є одним із ключових аспектів на ринку юридичних послуг. Клієнт очікує отримати якісну правову допомогу за справедливую ціну, а адвокат — досягти бажаного результату та отримати відповідну винагороду. У цьому контексті «гонорар успіху» викликає великий інтерес у правничій спільноті, оскільки цей підхід мотивує адвоката на досягнення максимального результату. Така форма оплати може суттєво впливати на ефективність ведення справи та підвищувати зацікавленість обох сторін у співпраці.

У науковій літературі під гонораром успіху адвоката розуміють додаткову суму, яку юрист отримує за умови досягнення позитивного для клієнта результату [1]. Ця дефініція прямо розкриває одне з головних завдань такого виду оплати, а саме стимулювання адвоката до максимальної віддачі під час представництва та захисту інтересів клієнта.

На законодавчому рівні відносини щодо оплати праці адвоката регулюються, зокрема, ст. 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» і ст. 28 Правил адвокатської етики. Ці правові акти закріплюють договірні основи визначення гонорару та встановлюють критерії для його розміру, такі як складність справи, кваліфікація та досвід адвоката, фінансовий стан клієнта, завантаженість адвоката та інші важливі фактори [2; 3].

Станом на сьогодні в світі існує декілька видів оплати послуг адвоката, до яких належать фіксована, абонентська, погодинна та преміальний гонорар [4]. Застосування перших трьох видів є досить поширеним як в Україні, так і за кордоном. Що ж до преміального гонорару або як його прийнято називати в українських юридичних колах «гонорар успіху», то питання правової природи та етичних аспектів цього явища є наразі дискусійними.

Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства, визначає, що «гонорар успіху» — це угода, яка укладається між адвокатом і клієнтом до винесення остаточного рішення у справі, що розглядається, в якій клієнт є однією із зацікавлених сторін. Згідно з вищевказаною угодою клієнт зобов’язується у разі винесення рішення на його користь виплатити адвокату винагороду у вигляді грошової суми або в будь-якій іншій формі [5].

Слід визначити, що цей вид гонорару є доцільним при наявності деяких умов, а саме:

- клієнт має більше зацікавлення у результаті справи, а не в самій процедурі;

- на момент укладення угоди клієнт не має можливості повністю оплатити адвокатські послуги, але зможе це зробити у разі успішного завершення співпраці;

- найчастіше такий гонорар застосовується у справах, результат яких можна оцінити в грошовому та/або матеріальному вираженні.

Можна стверджувати, що при наявності цих важливих факторів впровадження такої системи оплати може суттєво підвищити ефективність роботи адвокатів і зацікавленість клієнтів саме у результатах справи. Окрім цього, це сприяє створенню взаємовигідних умов співпраці між юристами та їх клієнтами, що, у свою чергу, може призвести до підвищення рівня задоволеності як клієнтів, так і їх представників.

Отже, застосування «гонорару успіху» в юридичній практиці стає все більш актуальним, оскільки ця форма оплати стимулює адвокатів до досягнення максимальних результатів у представництві клієнтів. Однак важливо, щоб законодавство продовжувало розвиватися в цьому напрямку, чітко визначаючи умови та критерії застосування «гонорару успіху», аби зберегти баланс між інтересами адвокатів і клієнтів. У результаті це може суттєво покращити доступ до правосуддя та сприяти більш ефективному вирішенню правових спорів.

Список використаної літератури

1. Вітюк р. Гонорар за успіх. Бонус для адвоката: стимул чи корупційна складова? Закон і Бізнес. № 31 (1381). 2018.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
3. Правила адвокатської етики : затверджені Звітно-виборним з’їздом адвокатів України 09.06.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#n498>
4. Саєнко М. Гонорар адвоката: форми, розмір, особливості. 22.08.2024. *Інформаційне агентство Advokat Post*. URL: <https://advokatpost.com/honorar-advokata-formy-rozmir-osoblyvosti-maryna-saienko/>

5. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства: ЄС; Кодекс, Міжнародний документ від 1.10.1988 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*

Колосов Д. О.

студент 1-го курсу магістратури факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

УЧАСТЬ АДВОКАТА В ПЕРЕГОВОРНОМУ ПРОЦЕСІ У СПРАВАХ ПРО ПОДІЛ СПІЛЬНОГО МАЙНА ПОДРУЖЖЯ

Сімейні правовідносини є одними з найскладніших, оскільки вони переплетені з емоційними факторами, особистими прив'язаностями та міжособистісними зв'язками. Це робить сімейні спори особливо важкими для адвоката, оскільки необхідно враховувати не лише юридичні аспекти, але й вплив емоційної напруги, конфліктів та особистих стосунків між сторонами.

Саме з огляду на ці обставини, вибір альтернативного (позасудового) способу вирішення спору може стати важливим кроком до збереження стосунків, які формувалися протягом багатьох років. Це дозволить врахувати позиції обох сторін, вислухати їхні побажання та інтереси, а також сприяти тому, щоб вони були почуті та задоволені. Тому такий підхід може бути більш ефективним у складних ситуаціях сімейних конфліктів.

Сімейні конфлікти, зазвичай, виникають із трьох груп відносин:

- стосовно шлюбу (перебування або розірвання);
- стосовно немайнових відносин (батьківські права та обов'язки);
- стосовно майна подружжя і матеріальних зобов'язань, зокрема, поділ майна подружжя, аліменти, тощо [1, с. 29].

Серед альтернативних (позасудових) видів вирішення правових спорів, основним є переговори.

Переговори відкривають можливість для досягнення домовленостей, а також для обговорення, слухання та розуміння позицій сторін. В сімейних спорах до процесу переговорів залучають фахівців у сфері права, зокрема адвокатів, щоб глибше дослідити конфлікт і визначити, як його можна вирішити в рамках правового поля. Це також допомагає сторонам зрозуміти, як діяти у разі, якщо домовленість не буде досягнута та справа перейде до суду, що їх буде чекати під час судового розгляду.

На початкових стадіях конфлікту, адвокат надає одній стороні або обом сторонам інформацію щодо передбачених законодавством можливостей у конкретному спорі виходячи з фактичної ситуації. І саме в цей момент, адвокат може запропонувати сторонам вирішити конфлікт позасудовим шляхом, а саме шляхом переговорів.

Особливо важкою групою серед сімейних спорів, є спори про поділ спільного майна подружжя, адже кожна зі сторін має свої бажання та погляди на те, що є справедливим розподілом. Часто ці бажання не завжди усвідомлюються, що лише додає напруження в процесі. Бувають випадки, коли такі спори заходять надто далеко, набуваючи навіть абсурдного характеру. Наприклад, в рішенні Центрального суду м. Миколаїв від 26 квітня 2024 року у справі № 490/6790/23[3], подружжя бажало поділити кошти, які знаходились на поточних карткових рахунках та на депозитних рахунках, при цьому суми цих коштів були в розмірах 1 долара США, 2 долара США тощо.

Саме для того, щоб не доводити справу до судових конфліктів, адвокат відіграє важливу роль у переговорах. Участь адвоката в переговорах дає змогу сторонам обговорити свої позиції в більш конструктивний спосіб, знайти компроміси і, зрештою, уникнути судової тяганини. Це особливо важливо у випадках поділу майна, де вартість мирного врегулювання значно перевищує емоційні витрати судової боротьби.

Важливість цього підходу полягає в тому, що судовий процес не завжди вирішує всі практичні питання, пов'язані з розпорядженням майном, і нерідко створює нові конфлікти.

Прикладом може слугувати поділ неподільного майна, такого як квартира, у випадку якщо його неможливо поділити. Суд може визнати квартиру спільним майном подружжя і розподілити його в рівних частках (по 1/2 для кожної сторони). Однак таке рішення не враховує практичних аспектів: як користуватися квартирою, як потім дійти згоди щодо її продажу, хто відповідатиме за ремонт або як розділити витрати на її утримання. Якщо сторони перебувають у напружених стосунках, ці питання можуть стати новим джерелом конфлікту, що дуже часто створюють умови для виникнення від адміністративних до кримінальних правопорушень у вигляді домашнього насильства. При цьому справ з подібними рішеннями доволі багато, зокрема: № 524/4230/22 [3], № 487/718/22 [4], № 338/1906/23 [5], № 940/1348/20 [6], № 524/1196/23 [7] та інші.

При цьому судовий розгляд потребує більших фінансових витрат, оскільки необхідно сплатити судовий збір, який відповідно до п.1 ч.1 ст.4 Закону України «Про судовий збір» складає 1 відсоток ціни позову [8]. А для того щоб розрахувати ціну позову, потрібно провести оцінку майна.

Правові засади здійснення оцінки майна, майнових прав та професійної оціночної діяльності в Україні, її державного та громадського регулювання визначено Законом України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» [9].

Згідно положень вказаного Закону, документом, що містить висновки про вартість майна, є звіт про оцінку майна. Визначення оціночної вартості здійснюється суб'єктами оціночної діяльності, які мають сертифікат суб'єкта оціночної діяльності за напрямом та спеціалізацією, що відповідають об'єкту оцінки.

Звісно, можна не проводити оцінку майна і сплатити суму, що дорівнює п'ятикратному прожитковому мінімуму для працездатних осіб. Однак, крім і без того чималого судового збору, необхідно враховувати витрати на послуги адвокатів для обох сторін, що робить цей варіант вкрай не вигідним.

Адвокат, який залучається до переговорів, може запропонувати більш гнучкі й ефективні варіанти вирішення. Наприклад, один із варіантів — запропонувати одній зі сторін викупити частку іншої, що дозволить уникнути необхідності спільного користування квартирою. Інший варіант — обмін майном: замість частки в квартирі одна сторона може отримати інше майно.

Таким чином, адвокат допомагає знайти компроміс, який задовольнить обидві сторони та уникнути довготривалих і витратних судових процесів. Це дозволяє не лише зберегти час і ресурси, а й мінімізувати емоційні конфлікти, що важливо для стабілізації після розлучення.

Список використаної літератури

1. Гаро Г. О., Спектор О. М., Водоп'ян Т. В., Білик Т. В., Крічина А. В., Стадник С. С., Жидачек Т. М., Бабішена М. Л. Мирне вирішення сімейних спорів. Х.: Фактор, 2019. 80 с.
2. Рішення Центрального суду м. Миколаїв від 26 квітня 2024 року у справі № 490/6790/23. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118636532>
3. Рішення Автозаводського районного суду м. Кременчука Полтавської області від 28 вересня 2022 року у справі № 524/4903/22. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106517711>
4. Рішення Заводського районного суду м. Миколаєва від 25 травня 2022 року у справі № 487/718/22. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104454342>
5. Рішення Богородчанського районного суду від 19 березня 2024 року у справі № 338/1906/23. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117779520>
6. Рішення Тетіївського районного суду Київської області від 19 травня 2021 року у справі № 940/1348/20. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97008423>

7. Рішення Автозаводського районного суду м. Кременчука від 27 квітня 2023 року у справі № 524/1196/23. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110542953>
8. Про судовий збір : Закон України від 08.07.2011 р. № 3674-VI: станом на 13 трав. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17#Text>
9. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України від 12.07.2001 р. № 2658-III : станом на 20 черв. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14#Text>.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного Університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Свида Олексій Георгійович**

Комарова Д. О.

студентка I-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТ В ПРОЦЕДУРІ МЕДІАЦІЇ

Досліджуючи проблематику участі адвоката у процедурі в медіації, зазначимо, що щодо поняття «медіація» відсутня єдина точка зору. Так, А. Дмитренко визначає медіацію як «структурований процес, де нейтральний медіатор сприяє комунікації між сторонами конфлікту» [1]. У свою чергу, Т. Фоміна додає, що медіація в кримінальному провадженні — це добровільна позасудова процедура, де підозрюваний, обвинувачений і потерпілий за допомогою медіатора намагаються врегулювати конфлікт через переговори. Загалом, медіація в кримінальному контексті включає посередництво, підтримку розуміння потреб сторін і відновлення комунікації [2].

Медіація в кримінальному провадженні не замінює судовий процес, а є додатковим інструментом для досягнення справедливого вирішення конфлікту. Важливо відрізнити поняття «примирення» та «медіація»: примирення застосовується на ранніх стадіях конфлікту для його запобігання, а медіація — на більш пізніх етапах, коли потрібне професійне втручання.

У кримінальному праві медіація допомагає узгоджувати позиції між потерпілим і підозрюваним або обвинуваченим, щоб домовитися про відсутність складу злочину або компенсацію за шкоду. Проте це не стосується корупційних злочинів чи серйозних правопорушень, таких як водіння у стані сп'яніння.

Заслуговує на увагу точка зору Н. Турмана, який пропонує уточнити ч. 1 ст. 469 КПК України, зазначивши, що угода про примирення може укладатися за ініціативою будь-якої зі сторін, самостійно чи за допомогою медіатора. Процедура медіації є договірною, ґрунтується на принципах згоди та добровільності, що відповідає завданням адвокатури в Україні. Тому залучення адвоката до медіації є логічним і відповідним законодавству [3].

У свою чергу, Т. Вільчик вважає, що адвокат, який проводить медіацію, має вміти усувати конфлікти та мати знання в галузях права, психології, соціології та педагогіки. Відсутність моральних та освітніх вимог до медіаторів може перешкоджати успішній реалізації медіації. Вчена підкреслює, що медіація повинна визнаватися особливим видом адвокатської діяльності, що має бути закріплено в законодавстві [4].

Адвокат-медіатор у кримінальних справах надає юридичну підтримку та активно сприяє пошуку взаємовигідних рішень через переговори. Основні характеристики його ролі включають: 1) глибокий аналіз конфліктів; 2) нейтральність та об'єктивність; 3) специфіку медіаційної процедури.

Як зазначає О. Яновська, допомога адвоката у врегулюванні конфліктів виходить за межі традиційної ролі адвоката. У медіації адвокат виконує важливу, але відмінну від судового процесу, роль, сприяючи досягненню угоди між сторонами [5].

Медіація в кримінальному провадженні є альтернативним способом вирішення конфліктів, де медіатор сприяє взаємодії між сторонами для досягнення добровільної угоди. Роль адвоката в цьому процесі є ключовою для захисту прав підозрюваного чи обвинуваченого.

На нашу думку, роль адвоката в процедурі медіації зводяться до: 1) представництва інтересів (адвокат представляє клієнта перед іншими сторонами медіації); 2) посередництва (адвокат сприяє конструктивним переговорам між сторонами); 3) захисту прав (захищає клієнта від невиконаних угод); 4) представництва клієнта у суді, у випадку, якщо угода не буде досягнута, адвокат представляє клієнта в суді.

Список використаної літератури

1. Дмитренко А., Мазур М. Особливості медіації у кримінальному провадженні України. *Науковий вісник ужгородського національного університету*. 2021. № 67. С. 273–277.
2. Фоміна Т. Медіація у кримінальному провадженні: новели законодавства та перспективи його вдосконалення. *Право і безпека*. 2022. № 1. С. 104–114.
3. Турман Н. Моделі медіації у кримінальному процесі. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Сер.: юридичні науки. 2017. № 1. С. 159–163.

4. Вільчик Т. Роль адвоката у реалізації функції медіації у кримінальному судочинстві. *Право та інновації*. 2015. № 4. С. 144–150.
5. Яновська О. Особливості участі адвоката у процедурі медіації. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка*. 2014. № 1(99). С. 21–24.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного Університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Свида Олексій Георгійович**

Коновальчук Я. В.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ АДВОКАТА У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Участь адвоката в цивільному судочинстві є важливим елементом забезпечення права на захист та справедливий судовий розгляд. Адвокат, здійснюючи представництво клієнта, надає правову допомогу, що включає аналіз правової ситуації, підготовку процесуальних документів, участь у судових засіданнях та виконання інших дій, спрямованих на захист прав і свобод громадян.

Ключова роль адвоката, виключно який тепер представляє сторони в цивільному судочинстві (за винятком спорів, що виникають з трудових відносин та малозначних справ), зумовлена змінами до Конституції України. Стаття 131–2 Конституції містить імперативну норму, згідно з якою тільки адвокат має право здійснювати представництво іншої особи в суді [1]. Основним завданням адвокатури визначено надання професійної правничої допомоги.

Це конституційне положення відображене в статті 15 Цивільного процесуального кодексу (далі — ЦПК) України, яка гарантує учасникам справи право на правничу допомогу, одним із видів якої є представництво в суді, що здійснюється виключно адвокатом [2]. Хоча ця норма розміщена серед положень, які розкривають основні засади цивільного судочинства, передбачені у статті 2 ЦПК України, вона прямо не визначається принципом. Однак виникає необхідність враховувати та узгоджувати її з положеннями Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», де уточнюються, що представництво в суді є видом адвокатської діяльності [3].

Адвокат є спеціальним суб'єктом цивільного процесу, який наділений відповідними повноваженнями для надання професійної

правничої допомоги. Законодавство України, зокрема Цивільний процесуальний кодекс України встановлює чіткі вимоги до адвокатів щодо їх участі у справі. Важливою є вимога щодо наявності свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю, що підтверджує професійний статус адвоката.

Адвокат у цивільному процесі виконує функцію представника сторони, що дає йому право брати участь у процесі з моменту подання заяви або апеляційної скарги, брати участь у судових засіданнях, подавати докази та пояснення, висловлювати правову позицію сторони тощо.

Успішне представництво в цивільному судочинстві залежить від ретельної підготовки адвоката. Це включає: 1) аналіз законодавства та судової практики, що застосовується до конкретної справи; 2) підготовку доказової бази, зокрема збір документальних доказів, свідчень та експертних висновків; 3) формулювання правової позиції клієнта, яка відповідає його інтересам і правовим реаліям.

Адвокат також бере участь у розробці тактики та стратегії ведення справи, що дозволяє максимально ефективно відстоювати права клієнта.

Однією з основних проблем, з якою стикаються адвокати у цивільному судочинстві, є складність процесуальних норм. Часто зміни в законодавстві можуть ускладнити процес підготовки та представництва справи. Додатково, затягування розгляду справ через перевантаженість судів або процедурні зловживання іншої сторони також створюють перешкоди для швидкого та ефективного розгляду справ [4].

Ще однією проблемою є недоступність деяких доказів або документів, які можуть бути необхідні для захисту інтересів клієнта. У таких випадках адвокат повинен використовувати процесуальні механізми для запиту таких доказів, що не завжди є легким завданням.

В умовах реформування судової системи України участь адвоката у цивільному судочинстві набуває нових аспектів. Зокрема, цифровізація судочинства відкриває можливості для адвокатів подавати документи в електронному вигляді, брати участь у судових засіданнях через відеоконференції, що значно прискорює процес. Також впровадження європейських стандартів судочинства в Україні сприяє підвищенню рівня захисту прав і свобод громадян та зміцненню ролі адвокатури у судовій системі.

Оновлені положення Цивільного процесуального кодексу України залишають адвокату вибір щодо документів, що підтверджують його повноваження. Як і раніше, такими документами є довіреність або ордер, виданий відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». У цих документах мають бути зазначені можливі обмеження повноважень адвоката на виконання певних проце-

суальних дій (ч.2 статті 64 ЦПК України). Оскільки поточна форма ордеру не містить відповідних полів для зазначення таких обмежень, необхідно враховувати, що згідно з пунктом 14 Положення про ордер на надання правової допомоги та порядок ведення реєстру ордерів, затвердженого рішенням Ради адвокатів України № 36 від 17 грудня 2012 року, адвокат або керівник адвокатського об'єднання (бюро) повинні зазначити ці обмеження на звороті ордеру. Це важливо в контексті статті 400—1 Кримінального кодексу України, якою у жовтні 2017 року було доповнено Кримінальний кодекс, передбачаючи кримінальну відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення суду про повноваження представляти іншу особу, а також за умисне невнесення адвокатом до ордеру відомостей про обмеження повноважень, визначених договором про надання правничої допомоги.

Багато положень ЦПК України потребують переосмислення підходів до тактики і стратегії ведення справи адвокатом, з огляду на зміни в процедурі доказування, введення інституту врегулювання спору за участю судді, запровадження заходів для оптимізації судочинства та підвищення дисципліни його учасників. Проте детальний аналіз цих аспектів потребує окремого дослідження.

Отже, важливо підкреслити, що значна увага до адвокатури, яка перебуває на порозі реформ, зумовлена її ключовою роллю у суспільстві та державі, де права, свободи та інтереси людини є основоположними принципами формування державної політики.

Відтак, адвокат у цивільному судочинстві відіграє ключову роль у забезпеченні справедливого розгляду справи. Його функції охоплюють не лише представництво інтересів клієнта, але й захист прав, надання правничої допомоги, що є необхідним для досягнення балансу між сторін процесу та забезпечення правосуддя. Незважаючи на певні проблеми, які виникають у процесі, роль адвоката в цивільному судочинстві залишається незамінною.

Список використаної літератури

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80?find=1&text=%E0%EC%ED%B3%F1%F2%B3#w11>
2. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 07.07.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
4. Дзера О. В. Способи захисту цивільних прав та інтересів у сучасному цивільному праві України. *Актуальні проблеми приватного права України: зб. ст. до ювілею д-ра юрид. наук, проф. Н. С. Кузнєцової*. К.: ПрАТ «Юридична практика». 2014. С. 127—152.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кіслиця Ірина Олександрівна**

Конончук М. В.

студентка 1-го курсу магістратури факультету
адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

МЕДІАЦІЯ ЯК ФОРМА АЛЬТЕРНАТИВНОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВИХ СПОРІВ: ПРОЦЕС І ПРИНЦИПИ

Актуальність обраної теми для дослідження пояснюється кількома причинами. По-перше, зростання обсягу судових справ призводить до перевантаження судової системи, що посилює потребу в ефективних альтернативних механізмах вирішення спорів. Медіація пропонує швидше і менш витратне рішення порівняно з традиційним судовим процесом. По-друге, медіація забезпечує більшу конфіденційність і дає сторонам можливість зберегти ділові та особистісні відносини, що особливо важливо у комерційних та сімейних спорах. Це сприяє відновленню та підтримці соціальної гармонії та зміцненню громадянського суспільства. По-третє, інтеграція медіації у національну правову систему сприяє удосконаленню правової культури, зокрема, розвитку правосвідомості та правової відповідальності серед громадян.

Термін «медіація» бере своє коріння від грецького слова «medos», що означає «нейтральність, незалежність від будь-якої сторони». Це поняття також пов'язане з латинськими словами «mediatio», що перекладається як «посередництво», та «mediare», що означає «виступати посередником у вирішенні спору» [1, с. 298].

Правова наука визначає кілька підходів до тлумачення поняття «медіація». Зокрема, цей процес розуміється як метод вирішення конфлікту, в якому один чи декілька медіаторів допомагають сторонам конфлікту у досягненні згоди в межах конструктивних, гнучких і конфіденційних переговорів з врегулювання їхніх розбіжностей відповідно до встановлених законом та договором умов і термінів [2, с. 76]. За словами С. І. Запари, медіація є альтернативним, добровільним методом вирішення спорів, який на договірній основі і за участю медіатора(ів) сприяє досягненню компромісного рішення сторонами, що знаходяться у конфлікті [3, с. 85]. Т. О. Подковенко наголошує, що медіація повинна розглядатися не тільки як соціальне явище і відносно автономний інститут врегулювання конфліктів,

а також як систему цілеспрямованих, планомірних комунікативних дій, обумовлених потребами осіб, їхніми соціально-психологічними характеристиками та інтересами, з метою спільного розв'язання спорів і досягнення рішення, прийнятного для обох сторін і, що особливо важливо, продовження партнерських відносин» [4, с. 15].

Що стосується законодавчого трактування, то у п. а статті 3 Директиви 2008/52/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 21 травня 2008 року щодо деяких аспектів медіації в цивільних та комерційних справах, медіація описується як структурований процес, який може мати різні назви чи форми посилянь. У цьому процесі дві або більше сторін намагаються досягнути угоди з розв'язання свого спору на добровільних засадах за допомогою медіатора (посередника). Цей процес може бути розпочатий за ініціативою сторін, рекомендований судом, або передбачений національним законодавством [5]. Згідно зі статтею 1 Закону України «Про медіацію», медіація визначається як позасудова, добровільна, конфіденційна та структурована процедура, в рамках якої сторони з допомогою одного або кількох медіаторів прагнуть запобігти виникненню конфлікту чи вирішити його через переговори [6].

Принципи медіації відіграють ключову роль у її процесі та є основоположними для ефективного розв'язання конфліктів між сторонами та досягнення позитивних результатів. Розглянемо основні принципи медіації.

1. Добровільність. Сторони добровільно і без примусу вирішують застосувати медіацію для врегулювання свого спору, маючи право в будь-який момент припинити участь у процесі. Цей принцип також стосується медіатора, який може припинити медіацію, якщо вважає, що сторони не бажають розв'язати конфлікт або з інших причин, що перешкоджають конструктивному процесу.

2. Конфіденційність. Учасники медіації зобов'язані не розголошувати конфіденційну інформацію, отриману під час медіації, за винятком випадків, передбачених законом або угодою сторін.

3. Нейтральність, незалежність та неупередженість медіатора. Медіатор не повинен надавати переваги жодній зі сторін і не має особистого інтересу в угоді. Він зобов'язаний діяти неупереджено і забезпечити нейтральність у процесі вирішення конфлікту.

4. Самовизначення та рівність прав сторін. Сторони самі вирішують, кого обрати медіатором, які питання обговорювати та інші аспекти проведення медіації. Вони активно участвують у процесі, не перекладаючи повноважень на медіатора, який служить лише помічником у пошуку рішень, не вирішуючи спір самостійно [6].

Таким чином, можна узагальнити, що медіація є добровільним процесом, в якому незаангажований, нейтральний і незалежний ме-

діатор сприяє встановленню спілкування та примиренню між сторонами, допомагаючи їм досягти прийнятної угоди. Медіатор досліджує перешкоди до консенсусу та спонукає сторони бачити конфлікт як спільну проблему, а не як змагання між протидіючими інтересами. Цей процес має на меті встановити безпосередній діалог між сторонами та знайти спільне рішення через співпрацю, де кожна зі сторін вільно вирішує, чи брати участь у медіаційних переговорах, чи вийти з них на будь-якому етапі, а також визначає теми для обговорення. На відміну від судового процесу, обрані теми можуть змінюватися в ході медіації та навіть відхилятися від початково заявлених позицій.

У процесі медіації сторони самостійно досягають згоди — медіатор не ухвалює рішень за них, а використовує спеціальні комунікативні методики для сприяння цьому процесу.

Під час медіації ключовим є налагодження довіри між медіатором та учасниками спору. Довіра досягається завдяки незалежності медіатора, його ролі як посередника, а також завдяки його рівномірній увазі до кожної сторони та рівноцінному опрацюванню можливих рішень проблем. Окрім того, велике значення в медіації має робота медіатора з емоціями сторін, зменшення емоційної напруги, яка виникла в результаті конфлікту. Це дозволяє учасникам зменшити емоційне напруження, відкритися та знайти найкраще рішення спору.

Крім того, важливо відзначити, що медіація є конфіденційною процедурою, що сприяє довірі до медіатора та процесу в цілому. Все, що відбувається під час медіації, зберігається в таємниці, що закріплено спеціальною угодою про конфіденційність, передбаченою Законом України «Про медіацію» [6].

Медіація може бути застосована на будь-якому етапі конфлікту, за умови згоди всіх залучених сторін, проте оптимальний час для її використання, згідно з практикою, — це передконфліктний період. Це етап, коли з'являються перші незначні непорозуміння. Чим довше триває суперечка, тим більше ризикується втратити стосунки між сторонами або ж перейти до офіційних скарг. Окрім цього, порівняно з іншими методами вирішення конфліктів, медіація дозволяє зекономити час, фінанси, емоційні ресурси та зберегти репутацію учасників конфлікту.

Отже, під медіацією потрібно розуміти процес, у якому медіатор сприяє сторонам у досягненні взаємоприйнятної угоди через конфіденційні та гнучкі переговори. Вона базується на принципах добровільності, конфіденційності, нейтральності медіатора та активної участі сторін у вирішенні спору. Медіація дозволяє сторонам контролювати процес вирішення конфлікту, що сприяє зменшенню емоційної напруги та сприянню глибшого взаєморозуміння. Крім того, юридичне поле медіації розвивається через впровадження законо-

давчих рамок, що визначають процедури та умови її проведення, роблячи процес відповідним до національних та міжнародних правових стандартів. Таке законодавче врегулювання сприяє стандартизації медіаційних практик і забезпечує їх правову забезпеченість та ефективність.

Враховуючи ці аспекти, медіація як форма альтернативного врегулювання спорів є надзвичайно важливою для сучасної правової системи, забезпечуючи не тільки правову визначеність та захист інтересів учасників процесу, але й сприяючи розвантаженню судових органів, соціальній гармонії і зміцненню довіри до правової системи в цілому.

Список використаної літератури

1. Шишка Н. В. Поняття «медіація» як альтернативна форма вирішення спорів: до проблеми праворозуміння. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 4. С. 297–301.
2. Кармаза О. О., Федоренко Т. В., Позов Д. А. Медіація як альтернативний механізм урегулювання спорів і конфліктів: проблеми в розкритті змісту термінів, використаних у законі. *Часопис Київського університету права*. 2022. № 2–4. С. 73–77.
3. Запара С. І. Поняття медіації та особливості її становлення в Україні та світі. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 3. С. 83–85.
4. Подковенко Т. О. Медіація як один з альтернативних способів вирішення спорів та її вплив на правову культуру суспільства. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. № 1 (17). С. 11–16.
5. Директива 2008/52/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 21 травня 2008 року 3 певних аспектів медіації у цивільних та комерційних справах. URL: [https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/6b6c1e2e6ad3e2fcc225745c0034f4cc/f8c093ad5cb7148bc2257d8d002488a0/\\$FILE/%D0%94%D0%B8%D1%80%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B0%20%D0%84%D0%A1%20%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D1%96%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F.pdf](https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/6b6c1e2e6ad3e2fcc225745c0034f4cc/f8c093ad5cb7148bc2257d8d002488a0/$FILE/%D0%94%D0%B8%D1%80%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B0%20%D0%84%D0%A1%20%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D1%96%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F.pdf)(дата звернення: 19.10.2024)
6. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2022. № 7, ст.51.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Свида Олексій Георгійович**

ФУНКЦІЇ АДВОКАТУРИ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Останніми роками, після внесення змін до Конституції України, виключно адвокати наділені правом здійснювати захист від кримінального обвинувачення та представництва в суді (за виключенням деяких категорій справ). Внесення змін до Конституції потребує розроблення та прийняття нового закону, проте на даний час немає активних дій щодо законопроекту, що був визнаний невідкладним у 2019 році.

Конституція України закріплює право на професійну правничу допомогу, що включає також і здійснення адвокатами представництва інтересів у суді. В експертному середовищі обговорюється спірність правової природи самопредставництва юридичних осіб, зокрема, суб'єктів владних повноважень.

У рамках концепції розширення функцій адвокатури в науковій літературі пропонується вихід за межі традиційної правничої допомоги та зазначається про виконання адвокатурою суспільно значущих функцій, до прикладу, функція захисту прав суспільства, виховна, просвітницька функція та контрольна діяльність.

Пропозиції щодо розширення видів адвокатської діяльності обґрунтовуються зрушенням клієнтської бази через економічну кризу та глобалізацією, що веде до обміну інформацією та ідеями. Ці пропозиції втілюються в законопроектах про розвиток інституту адвокатури, що підкреслює актуальність питання її функціонального навантаження.

Зауважимо, що внутрішні питання організації та діяльності адвокатури вирішуються завдяки функціонуванню органів адвокатського самоврядування, адвокатура навіть має законодавчу можливість впливати на формування органів суддівського та прокурорського врядування. З'їзд адвокатів України має право призначати 1 представника до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів, що сприяє демократизації прокуратури та формуванню незалежного прокурорського корпусу.

У правовій регламентації повноважень адвокатури відбулися зміни. Так, повноваження з'їзду адвокатів України щодо обрання членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (ВККС) були трансформовані. Тепер Рада адвокатів України має вносити пропозиції щодо кандидатів до Конкурсної комісії, яка проводить відбір на посаду члена ВККС. Крім того, з'їзд адвокатів наразі обирає членів Вищої

ради правосуддя (ВРП) шляхом таємного голосування за кандидатів, рекомендованих Етичною радою [2]. Вказані положення також підкреслюють важливу роль адвокатури у системі правосуддя.

Звернемо увагу, що в науковій літературі висувуються пропозиції змінити порядок формування органів адвокатського самоврядування. Науковці застерігають, що в органах адвокатського самоврядування, де представлені лише адвокати, може виникнути небезпека розгляду важливих питань лише з однієї точки зору, без врахування інших точок зору суспільства. Зокрема, іноді пропонується до кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури також включати представників судової влади, прокуратури та інших державних органів, що відповідає міжнародній практиці [1, с. 433].

Науковці вказують також на подвійний статус адвокатури як інституту громадянського суспільства та держави, що ускладнює її незалежність. Незважаючи на законодавчі засади незалежності адвокатури, така незалежність не є абсолютною і повинна забезпечувати ефективність виконуваних функцій. Держава, наділивши адвокатів винятковими повноваженнями, не може залишати цю сферу без контролю, адже питання притягнення до відповідальності часто вирішуються кулуарно [1, с. 433].

В умовах модернізації органів адвокатського врядування виникає тенденція пошуку оптимальної моделі регулювання адвокатської професії, зокрема з участю держави у формуванні адвокатського корпусу. Це узгоджується із міжнародною практикою, де регуляторні зміни, зокрема в Англії та Австралії, збільшили участь неадвокатів у регулюванні адвокатської діяльності.

В Україні представники адвокатського самоврядування стверджують, що адвокатура є незалежним інститутом, проте судова практика вказує на делеговані державою владні повноваження адвокатам. Наприклад, у справі № 160/9696/18 Велика Палата Верховного Суду зазначила, що адвокатура, виконуючи свою функцію надання правової допомоги, має властивості суб'єкта публічних відносин. Це стосується також спірних ситуацій, пов'язаних із правами на адвокатську діяльність, що можуть бути визнані публічно-правовими [2].

У рамках нашого дослідження можна звернути також увагу, що Національна асоціація адвокатів України серед науковців вважається організацією саморегулювних професій, яка виконує публічно-владні управлінські функції (встановлення стандартів, контроль за їх дотриманням і притягнення до відповідальності). Це узгоджується з судовою практикою, яка надає НАЗК право поширювати дію норми Закону України «Про запобігання корупції» на членів Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, дисциплінарних палат КДКА через специфіку їхніх функцій. Представники адвокатського

самоврядування заперечують, що на адвокатів, обраних до цих органів, поширюється дія цього закону. Вбачається, що контроль має бути виправданим лише за умови переходу до моделі, в якій ці функції виконують спеціально створені державні органи, а не незалежний самоврядний інститут, яким є адвокатура.

Можна зробити висновок, що адвокатура трансформується відповідно до вимог часу, спостерігається тенденція до розширення функцій адвокатури. В демократичному суспільстві адвокатура відіграє надзвичайно важливу роль, впливаючи на всі процеси у державі, а в першу чергу — надання правничої допомоги та доступу до правосуддя.

Список використаної літератури

1. Стефанчук М. М. Тенденції розвитку функцій адвокатури в Україні. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ППР-ВО*. Випуск 69. 2022. С. 429–437. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/254977/252078>
2. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 6 травня 2020 року у справі № 160/9696/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89961622>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кісліцина Ірина Олександрівна**

Костецький Д. В.

студент 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Роль адвоката сьогодні особливо актуальна, необхідна та перспективна, оскільки в світі постійно відбуваються різного роду кримінальні правопорушення, які призводять до загроз суспільству та шкоди окремим його суб'єктам. Особливо важливою є участь адвоката в кримінальному провадженні.

Ратифікувавши Угоду про асоціацію з Європейським Союзом, Україна задекларувала вибір європейської системи цінностей і міжнародних стандартів захисту прав людини, а також їх додержання. Практична реалізація вказаного є можливою тільки при дотриманні основного принципу верховенства права, забезпечення для кожної особи права на неупереджений і справедливий судовий розгляд

самостійним й незалежним судом, до того ж й дієвого виконання суміжними юридичними інститутами функцій, покладених на них, та, в першу чергу, адвокатурою України. До однієї з головних умов здобуття членства в ЄС відноситься розбудова такої системи адвокатури, яка б відповідала новим суспільним, економічним й політичним реаліям, затвердження законодавчих актів, норми котрих би передавали модель європейського інституту адвокатури. Не дивлячись на обраний напрям руху та кроки до нього, в Україні все ще наявні проблеми, які потребують вирішення, зокрема одними з найбільш нагальних є проблеми адвокатської діяльності в кримінальному провадженні, тому розглянемо їх більш детально.

Згідно зі ст. 3 Кримінального процесуального кодексу України, кримінальне провадження являє собою досудове розслідування та судове провадження, процесуальні дії через скоєння діяння, яке передбачене законом України про кримінальну відповідальність [1]. Звернемо увагу на деякі аспекти участі адвоката у кримінальному процесі.

Право адвоката здійснювати захист закріплюється у ст. 131–2 Конституції України [2], ст. 45 Кримінального процесуального кодексу України [1], ч. 3 ст. 10 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [3] та положеннях Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [4]. Право бути захисником мають ті адвокати, дані про яких, згідно з ч. 2. ст. 45 Кримінального процесуального кодексу України, внесені до Єдиного реєстру адвокатів України, а їхня адвокатська діяльність не була зупинена чи припинена [2].

Вказане можна окреслити як прояв вірного підходу стосовно допуску у кримінальне провадження як захисників, так і представників осіб, котрі не тільки володіють правничими знаннями, проте й досвідом практичної діяльності, а також іншими професійними компетентностями та навиками [5, с. 599]. У той же час, законодавцем був обраний підхід до правового регулювання прав представника потерпілого як таких, які є похідними від правового статусу потерпілого, про що мова йде у ч. 4. ст. 58 Кримінального процесуального кодексу України [2]. Проте перелік цих прав є в деякій мірі обмеженим й не може повністю забезпечити виконання адвокатом власних професійних обов'язків у зв'язку з відсутністю процесуальних можливостей.

Зокрема, з-поміж переліку тих прав, що ними міг би користуватись адвокат для виконання своїх професійних обов'язків, проте не може через конфлікт норм Кримінального процесуального кодексу України і у зв'язку з відсутністю процесуальних можливостей, виступає право на ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його закінчення. Колізія криється у тому, що у п. 5 ч. 2 ст. 56 Кримінального процесуального кодексу України зазначається, що отри-

мувати копії матеріалів, що мають безпосереднє відношення вчиненого щодо нього кримінального правопорушення, захисник може після завершення досудового розслідування, а зазначене суперечить п. 11 ч. 1 ст. 56 та ч. 1 ст. 221 Кримінального процесуального кодексу України. Також обмеження прав може бути у питаннях, що стосуються збирання доказів, при цьому доступ до доказів є вкрай важливим у кримінальному провадженні [5, с. 599–600].

На практиці адвокати часто стикаються з проблемами доступу до матеріалів справи, особливо на початкових етапах кримінального провадження. Зазначене обмежує можливість захисту клієнта через неповну або несвоєчасну інформацію. У деяких випадках адвокати не отримують всі необхідні докази або їх доступ до матеріалів може бути навмисно ускладнений слідством. Часто неправдиву інформацію адвокати отримують від особи, інтереси якої вони захищають. Відсутність довіри з боку клієнта до адвоката також може негативно впливати на результат справи. В такому випадку адвокати зіштовхуються з подвійною проблемою, де, з одного боку, вони зобов'язані захищати інтереси підсудного, а з іншого — самостійно з'ясовувати правдивість наданої інформації.

Не менш важливими є і етичні виклики, які виникають між інтересами клієнта і вимогами законодавства. Крім того, можуть виникнути і проблеми з етикою інших учасників процесу, зокрема, прокурорів або суддів, які також можуть створювати труднощі для ефективного захисту. В деяких випадках правоохоронні органи або суди можуть ігнорувати права адвокатів, до прикладу, їх право на конфіденційність спілкування з клієнтом, що порушує право на справедливий судовий розгляд. Проблемаю адвокатської діяльності в кримінальному провадженні може бути й тиск на адвоката зі сторони правоохоронних органів чи суддів. Існують випадки, коли правоохоронні органи намагаються втручатися в роботу адвокатів, що може ускладнювати незалежний захист клієнта.

Суттєвими є і процесуальні проблеми, які полягають в зловживанні сторонами процесу своїми правами. Наприклад, прокурор може навмисно затягувати розгляд справи або не передавати матеріали, що порушує принцип змагальності. Окрім того, може виникати перешкодження адвокатській діяльності через неправомірні дії правоохоронних органів або затягування розгляду справи.

Деякі проблеми адвокатської діяльності у кримінальному провадженні можуть бути зумовлені і самим адвокатом. До прикладу, адвокат, користуючись своїми процесуальними правами, свідомо може затягувати справу з певною метою. Таким зловживанням може бути вихід за рамки розумних строків, визначених у Кримінальному процесуальному кодексі України, пропуски судових засідань, здійснення

процесуальних «диверсій» тощо. Окреслена проблема адвокатської діяльності в кримінальному провадженні стосується свідомої діяльності самого адвоката, яка обумовлена непрофесійним підходом до роботи або власними судженнями. Ще однією проблемою адвокатської діяльності може бути зловживання захисником своїх повноважень, використання конфіденційної інформації у власних цілях чи в інтересах сторонніх осіб, зайняття позиції, яка не відповідає інтересам клієнта. У окресленому випадку мова йде про непрофесійність адвоката, який займаючи роль захисника, свідомо порушує покладені на нього державою завдання.

Таким чином, можемо узагальнити, що під час кримінального провадження адвокати часто зустрічаються із певними проблемами, які негативно впливають на кримінальний процес. Ці проблеми можуть бути зумовлені, як самим адвокатом, так і в супереч його волі.

Список використаної літератури

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651—17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 21.09.2024)
2. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text> (дата звернення: 21.09.2024)
3. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402—19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 21.09.2024)
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076—17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 21.09.2024)
5. Кучинська О. П., Циганюк Ю. В. Проблемні питання правового регулювання участі адвоката у кримінальному провадженні для надання професійної правничої допомоги учасникам такого провадження. *Аналітично-порівняльне правознавство*. Ужгород. 2024. № 1. С. 598—603.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Костюк О. О.

студент 2-го курсу

факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ АДВОКАТУРИ У МЕХАНІЗМІ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

Роль адвокатури у механізмі захисту прав і свобод людини полягає в наданні професійної правничої допомоги, забезпеченні ефективного представництва інтересів осіб у судових та позасудових процесах, а також у підтриманні верховенства права. Адвокатура гарантує дотримання прав людини, сприяє реалізації правових норм та захищає громадян від порушень їхніх свобод і прав.

У демократичній, правовій державі людина вважається найвищою соціальною цінністю, яка відіграє ключову роль у всіх аспектах життя — духовному, культурному, політичному, матеріальному та соціальному. Кожен індивід є унікальним і неповторним, із власними особливостями. Водночас, участь особи у розвитку правової держави залежить від її духовних і матеріальних можливостей для реалізації своїх особистих прав та добровільного виконання правових обов'язків. Правовий статус особи визначається національним законодавством, яке окреслює її права, свободи та обов'язки. Це, у свою чергу, дає змогу реально втілювати їх у життя.

Захист прав громадян є однією з найактуальніших проблем сучасної України, тому в останні роки це питання привертає значну увагу науковців. Побудова та зміцнення правової демократичної держави неможливі без визнання невідчужуваних прав і свобод людини на суспільному та правовому рівні, а також без їх нормативного закріплення. Держава має обов'язок активно сприяти забезпеченню прав своїх громадян, створюючи організаційні, політичні, соціальні та матеріальні умови для того, щоб людина могла максимально реалізувати свої права та свободи.

Основні права, свободи та інтереси громадян забезпечуються не лише державою, а й за активної участі інститутів громадянського суспільства. Ці інституції відіграють вирішальну роль у захисті та реалізації прав людини і громадянина. До таких інститутів належить також адвокатура, яка займає унікальну позицію, зосереджуючи свої зусилля на добробуті суспільства та захисті прав і свобод особистості. Як частина громадянського суспільства, адвокатура забезпечує повну реалізацію громадянами своїх прав, забезпечуючи доступ до правничої допомоги, що є гарантованим державою правом. Адвокатура є балансуючою силою між державою та її громадянами, підтримуючи

принцип верховенства права, який надає пріоритет правам і свободам людини, і зобов'язується сприяти їх захисту.

Професія юриста загалом та адвоката зокрема, відіграє важливу роль у узгодженні інтересів громадянського суспільства з потребами держави. Сьогодні українська адвокатура — це добре організоване співтовариство адвокатів, основною метою яких є захист прав і свобод усіх членів громадянського суспільства, надання правової допомоги в різних сферах.

Для правової держави вкрай важливо, щоб представники правничої професії, у тому числі адвокати, підтримувала високі стандарти професіоналізму. Задля цього держава має забезпечити незалежність адвокатів та гарантувати доступність правничої допомоги. Крім того, важливо підтримувати ініціативи щодо підвищення кваліфікації адвокатів та вживати активних заходів для захисту їх від необґрунтованих обмежень чи переслідувань у їхній професійній діяльності.

На мою думку, розвиток і вивчення адвокатури необхідні для того, щоб кожна людина могла відчувати себе захищеною перед законом, а держава — утверджувала принципи справедливості та демократії. Без сильної адвокатури неможливо говорити про реальне верховенство права та захист прав людини.

Основи реалізації конституційних положень про правничу допомогу в Україні визначаються Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Законом України «Про безоплатну правничу допомогу» та іншими правовими актами. До прикладу, відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатура визначається як недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правничої допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом [1].

Інститут адвокатури в механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина є одним із засобів самообмеження державної влади через створення та активне функціонування незалежного правозахисного інституту, що є активним актором процесу реалізації такої основної конституційної функції держави як реалізація та захист прав і свобод людини і громадянина [2, с. 42]. Конституційно-правовий статус адвокатури дає їй змогу активно забезпечувати права не тільки кожної особи, але й усього громадянського суспільства, ефективно реалізувати правозахисну функцію держави, забезпечуючи належну взаємодію у діяльності органів державної влади та громадянського суспільства.

У висновку можна зазначити, що проаналізувавши функціонування інституту адвокатури у правозахисному механізмі сучасної Укра-

їни, слід наголосити на величезному його значенні у формуванні та функціонуванні громадянського суспільства, позаяк адвокатура є своєрідним «буфером», який врівноважує інтереси громадянського суспільства із потребами і можливостями держави. Необхідною умовою формування правової держави та громадянського суспільства є подальше вдосконалення захисту прав і свобод громадян і організацій.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Белов Д., Жежихова М. Роль і місце інституту адвокатури в механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. № 5/1. С. 19–25.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кісілиця Ірина Олександрівна**

Книга Є. Ю.

студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТИ ТА ЗАХИСТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: ВИКЛИКИ ТА ІННОВАЦІЇ

У цифрову епоху важливість захисту інтелектуальної власності (англ. Intellectual Property або скорочено — IP) дедалі зростає. Спеціалісти постійно стикаються з новими викликами, а галузь права, що перебуває у стрімкому розвитку, потребує інновацій. IP стає центральним активом для бізнесу, культури та науки в найбільш розвинених та прогресивних країнах. В Україні, навіть в умовах воєнного стану, завдяки звітам Державної організації «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» (УКРНОІВІ), можна побачити позитивну динаміку звернень до органу із заявками на винаходи, корисні моделі тощо [1]. Адвокати у свою чергу виступають одними з ключових суб'єктів саме у процесі захисту прав інтелектуальної власності через різні механізми врегулювання спорів.

Захисту прав інтелектуальної власності присвячено розділ V Закону України «Про авторське право і суміжні права». Стаття 54 Закону № 2811-IX закріплює захист прав у порядку, встановленому адміністративним, цивільним та кримінальним законодавством

[2]. Вітчизняний практичний посібник визначає три основні юрисдикційні форми захисту інтелектуальних прав: цивільно-правовий, кримінально-правовий та адміністративно-правовий [3]. Проте, як зазначається у Рекомендаціях від УКРНОІВІ, при порушенні прав інтелектуальної власності ЗВО/НУ, дослідники обирають форму захисту прав на власний розсуд з двох форм: юрисдикційної (загальна та спеціальна) та неюрисдикційної [4, с. 67]. Так як Конституцією передбачено захист прав і свобод людини судом (ст.55), то й захистити права інтелектуальної власності можливо у судовому порядку. Крім цього, головним законом також закріплено право особи на професійну правничу допомогу (ст.59) [5]. Вагомою умовою успішного розгляду справи в суді для позивача є ретельне формування доказової бази, з чим найкраще може допомогти адвокат, який має досвід у цій сфері.

На цьому етапі і виникає потреба у постійних інноваціях та розширення правової бази для ефективного захисту ІР. Види правопорушень у сфері, що розглядається, постійно примножуються відповідно до розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. До цього переліку входять плагіат, інтернет-фішинг, кіберсквотинг (створення фейкових доменних імен, схожих на імена вже існуючих торгових марок, що належать іншим особам, з метою подальшого перепродажу зацікавленим підприємствам). Активне використання штучного інтелекту майже у всіх видах діяльності людей створює нові виклики як для законодавчої гілки влади, так і для представників-адвокатів та для представників у справах інтелектуальної власності (патентні повірені).

Ю. В. Заліпаєв та О. О. Пузирний у своїх дослідженнях спираються на такі труднощі, з якими стикаються адвокати, як тривалість розгляду звернень про отримання права на об'єкт інтелектуальної власності, загальна складність природи ІР, яка також підкреслюється попереднім абзацом, та недостатня міжнародна співпраця фахівців [6, с.44].

Адвокати, які спеціалізуються на інтелектуальній власності, повинні мати глибокі знання і значний досвід, щоб ефективно захищати права своїх клієнтів у цій непростій сфері. Співпраця між правоохоронними органами та установами, які займаються питаннями інтелектуальної власності, має включати в себе регламентований обмін інформацією, спільне розслідування справ і координацію зусиль для запобігання та припинення порушень прав у цій сфері. Така взаємодія сприятиме більш швидкому реагуванню на порушення, виявленню незаконної діяльності та застосуванню санкцій до порушників. В умовах сучасних викликів важливо підтримувати та розвивати міжнародну співпрацю з адвокатами для підвищення ефективності захисту інтелектуальних прав.

Отже, складності захисту інтелектуальної власності та трансформація вже існуючої нормативно-правової бази мають бути однією з основних тем дослідження та пошуку нових шляхів та механізмів удосконалення серед науковців та фахівців вище згаданої сфери. Разом з тим, ефективному розв'язуванню зазначених питань сприятиме розроблення чіткої національної стратегії захисту інтелектуальних прав та впровадження освітніх програм для підвищення кваліфікації та рівня знань у цій галузі права.

Список використаної літератури

1. Показники діяльності у сфері ІВ за I півріччя 2024 року URL: <https://nipo.gov.ua/wp-content/uploads/2024/08/IP-in-Figures-1H-2024-ua-web.pdf> (дата звернення: 16.10.2024)
2. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>
3. Захист прав інтелектуальної власності: норми міжнародного і національного законодавства та їх правозастосування. Практичний посібник. К.: «К. І. С.», 2007. 448 с.
4. Методичні рекомендації щодо політики у сфері інтелектуальної власності для закладів вищої освіти та наукових установ України від Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій, URL: https://ukrpatent.org/atachs/Metodychni_rekomendatsii_polityka_IV_ZVO_NU_Ukrainy-web.pdf (дата звернення: 16.10.2024)
5. Конституція України від 28.06.1996 р.. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
6. Заліпаєв Ю. В., Пузирний О. О. Проблемні питання захисту адвокатом прав інтелектуальної власності. *Правова держава*. 2023. № 50. С. 43–53.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кубасенко Андрій Володимирович**

Костенко О. С.

студент 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РОЗВИТОК АДВОКАТСЬКОЇ ПРОФЕСІЇ

Сучасне суспільство активно застосовує новітні технології в усіх сферах життя, і цей процес з кожним роком прискорюється. Штучний інтелект (далі — ШІ) стає одним із ключових інструментів цієї

суспільної трансформації, проникаючи як у повсякденне життя, так і в різні професійні галузі, зокрема й у сферу права.

З цього приводу слухно зауважують О. Храпенко та А. Меденцев, що ШІ розвивається для створення програм та алгоритмів, здатних аналізувати дані, навчатися, приймати рішення і взаємодіяти з людьми. Він охоплює різні технології, такі як машинне навчання, нейронні мережі та обробка природної мови, і знаходить застосування в багатьох галузях: від медицини та фінансів до автоматизації виробництва і транспорту [1]. Відповідно, метою штучного інтелекту як галузі комп'ютерної науки є створення систем, здатних виконувати завдання, які традиційно потребують людського інтелекту.

Як було зазначено раніше, застосування ШІ відкриває нові можливості у сфері надання юридичних послуг та правничої допомоги. Яскравим прикладом цього слугуватиме досвід Китайської Народної Республіки, де з березня 2019 року у додатку WeChat було запроваджено функціонування цифрового суду, що через відеочат, модерований аватаром судді, під китайським гербом здійснює вирішення суперечок між сторонами [2]. Порівняно з китайським досвідом, такі країни як США та Великобританія використовують ШІ з аналітичної точки застосування, надаючи перевагу розробці алгоритмів для прогнозування результатів судових процесів, що дозволяє сторонам більш обґрунтовано оцінювати свої шанси на успіх.

Прикладами подібного використання можуть бути наступні юридичні сервіси:

Lex Machina — інструмент, який аналізує судові справи та надає прогнози щодо їх результатів. Він допомагає юристам оцінювати шанси на перемогу та приймати більш зважені рішення щодо подальшої тактики.

Premonitio — використовує великий масив даних та штучний інтелект для аналізу судових рішень, що дозволяє не тільки прогнозувати результати, але й вибирати найкращих адвокатів для конкретних категорій справ.

Ravel Law — пропонує аналітичні інструменти для детального аналізу судових рішень і прогнозування результатів справ. Це надає юристам змогу ефективніше розробляти стратегії ведення процесу.

CaseCrunch — зосереджений на використанні машинного навчання, допомагає прогнозувати результати судових справ у сфері страхування, що дозволяє юристам більш точно оцінювати перспективи успіху.

Істотний вплив на регулювання застосування штучного інтелекту (ШІ) в системі судочинства та, відповідно, адвокатури має «Європейська етична хартія щодо використання ШІ в судових системах та їхньому середовищі», прийнята Радою Європи у 2018 році, що має на

меті «спрямування на захист фундаментальних прав, демократії, верховенства права та екологічної стійкості від високоризикованого ШІ, одночасно стимулюючи інновації та утверджуючи Європу як лідера в цій галузі. Регламент встановлює зобов'язання щодо ШІ на основі його потенційних ризиків і рівня впливу» [3].

Для інститутів адвокатури країн-членів Ради Європи, включно з Україною, ця Хартія є фундаментальною з кількох причин. По-перше, вона забезпечує рівність і справедливість у судовому процесі, гарантуючи, що використання ШІ не порушуватиме принципів рівності та недискримінації, що є ключовими для забезпечення справедливого судочинства. По-друге, Хартія підкреслює важливість прозорості й підзвітності алгоритмів ШІ, що дає можливість адвокатам і їхнім клієнтам розуміти процеси прийняття рішень, а також забезпечує можливість оскарження необґрунтованих рішень. По-третє, захист персональних даних і конфіденційності, який встановлює зобов'язання щодо захисту інформації, критично важливої для адвокатів, що працюють з конфіденційними даними своїх клієнтів. По-четверте, документ наголошує на необхідності дотримання етичних стандартів при використанні ШІ, щоб уникнути зловживань і забезпечити відповідальне застосування технологій у правовій сфері.

Кажучи про вплив технологій ШІ на адвокатуру України, варто звернутись до Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (далі — ЄСІТС).

Надаючи визначення ЄСІТС, варто послатися на відповідний організаційно-розпорядчий документ Вищої ради правосуддя № 1845/0/15–21 «Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи», яке визначає, що Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система (ЄСІТС) є сукупністю інформаційних та телекомунікаційних підсистем (модулів), які забезпечують автоматизацію процесів діяльності судів, органів та установ системи правосуддя, визначених законодавством та Положенням, включаючи документообіг, автоматизований розподіл справ, обмін документами між судом та учасниками судового процесу, фіксування судового процесу та участь учасників у судовому засіданні в режимі відеоконференції, складання оперативної та аналітичної звітності, надання інформаційної допомоги суддям, а також автоматизацію процесів для забезпечення фінансових, майнових, організаційних, кадрових, інформаційно-телекомунікаційних та інших потреб користувачів ЄСІТС [4].

Відповідне визначення законодавця дає змогу виокремити наступні перспективи розвитку інституту адвокатури, а саме: покращення оперативності та ефективності роботи адвокатів; розширення можливостей дистанційної участі; збільшення доступності аналітичних

та інформаційних даних; підвищення рівня безпеки та конфіденційності; адаптація адвокатури до цифрового судочинства; покращення організації та управління ресурсами.

На основі викладеної вище інформації, використання технологій на базі ШІ є невідворотним та позитивним явищем у розвитку сучасної адвокатури, яке принципово змінює підхід роботи адвокатів, надаючи їм більшої кількості підходів та інструментарію для здійснення ними своїх професійних обов'язків.

Список використаної літератури

1. Храпенко О. О., Мединцев А. М. Застосування штучного інтелекту в правосуддівстві, правоохоронних органах та адвокатурі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 5. С. 382–384. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-5/94> (дата звернення: 05.10.2024).
2. У Китаї вперше провели судові засідання, на якому функцію судді виконував ШІ URL: <https://www.everest.ua/u-kytayi-vpershe-provely-sudove-zasidannya-na-yakomu-funkcziyu-suddi-vykonuvav-shi/>
3. European Commission for the Efficiency of Justice (2019). European Ethical Charter on the use of AI in the judicial systems and their environment. Adopted at the 31st plenary meeting of the CEPEJ (Strasbourg, 3–4December 2018). URL: <https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c>.
4. Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи : Рішення від 17.08.2021 р. № № 1845/0/15–21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text> (дата звернення: 05.10.2024).

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*

Котелкіна В. М.

студентка 3-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЮРИДИЧНІ КЛІНІКИ ТА СИСТЕМА НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ: ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ

Закон України «Про безоплатну правничу допомогу» [1] врегулював засади організації та діяльності системи безоплатної правничої допомоги (далі також — БПД) в Україні. Водночас функціонування юридичних клінік, які в Україні активно діють у сфері надання пра-

вової допомоги громадянам на безоплатній основі, не охоплюється положеннями зазначеного законодавчого акту. У зв'язку з цим, статус правовий юридичних клінік та основи їх взаємодії з системою БПД потребують, на наш погляд, наукового аналізу.

Як слушно зазначалось в юридичній літературі, «право на професійну правничу допомогу як одне з основних прав, проголошених Розділом II Конституції України, водночас є необхідним елементом механізму забезпечення всіх інших прав і свобод людини і громадянина. Враховуючи, що у міру розвитку цивілізації суспільні правовідносини є складними та багатовекторними, а рівень забезпеченості громадян залишається недосконалим, реалізація ними права на безоплатну правову допомогу набуває особливого значення» [2, с. 4].

Запровадження воєнного стану не призвело до будь-яких обмежень у реалізації права на безоплатну правничу допомогу, яка гарантується Законом України «Про безоплатну правничу допомогу». Навпаки, у 2023 році коло суб'єктів права на безоплатну вторинну правничу допомогу навіть було розширено [3]. З кожним днем війни, суспільні потреби у сфері БПД лише збільшуються.

Аналізуючи систему безоплатної правничої допомоги в Україні, О. М. Польська зазначає, що надавати допомогу в змозі органи виконавчої влади та місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи приватного права, спеціалізовані установи (первинна правнича допомога), центри з надання безоплатної вторинної правничої допомоги та адвокати, внесені до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правничу допомогу. Однак у процесі поглибленого аналізу чинного законодавства стає зрозуміло, що лише адвокати як особи з відповідним досвідом, знаннями та повноваженнями мають право на надання висококваліфікованої, якісної як первинної, так і вторинної правничої допомоги [4, с. 78].

Водночас, на нашу думку, в період війни, коли запит на правничу допомогу в Україні є дійсно високим, у сфері БПД існує потреба у залученні не лише адвокатів, правників зі значним професійним досвідом, але й молодих фахівців у галузі права і навіть студентів-майбутніх правників, які можуть діяти через юридичні клініки при вищих юридичних навчальних закладах.

Відповідно до Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України, юридична клініка — це структурний підрозділ вищого навчального закладу III — IV рівнів акредитації [5].

Юридична клініка бере участь у підготовці фахівців за спеціальністю «Право», розглядається в якості бази для практичних навичок та проведення навчальної практики студентів старших курсів. Юридичні клініки гарантують, по-перше, належну практику студентам та чу-

дову базу для початку професійної кар'єри, яка буде дуже принагідна в майбутньому. По-друге, завдяки цьому структурному підрозділу вищого навчального закладу безоплатно надається правова допомога особам, які звернулись за правовою допомогою. Слід зазначити й те, що діяльність юридичної клініки потребує наявності окремих ресурсів в вищому навчальному закладі.

Якщо ж здійснити порівняльний аналіз функцій надавачів правничої допомоги юридичних клінік із змістом діяльності суб'єктів надання безоплатної первинної правничої допомоги — надання правової інформації, консультацій з правових питань і роз'яснень, складення заяв, скарг та інших документів правового характеру (частина 2 статті 7 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу»), то слід констатувати їх подібність. Водночас юридичні клініки законодавчо не закріплені в переліку суб'єктів надання правничої допомоги: відповідно до статті 9 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу», безоплатну первинну правничу допомогу можуть надавати органи виконавчої влади і місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи приватного права, а також спеціалізовані установи та центри надання вторинної правничої допомоги.

Ефективність діяльності юридичних клінік з надання безоплатної правничої допомоги, на наш погляд, залежить не лише від організації роботи студентів та викладачів, але й від налагодження взаємодії між юридичними клініками та правоохоронними органами, судовою владою, органами державної влади та місцевого самоврядування, а також правозахисними громадськими організаціями. Але особливої уваги, на наш погляд, потребує комунікація юридичних клінік з Координаційним центром з надання правничої допомоги, іншими органами системи БПД: зокрема, з точки зору координації, співпраці, обміну даними і т. д.

В Україні вже є позитивний досвід відкриття філій юридичних клінік на базі регіональних центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги [6, с. 248].

Яскравий приклад діяльності юридичної клініки є діяльність Юридичної клініки Національного університету «Одеська юридична академія», яка працює за принципом pro bono та є членом Асоціації юридичних клінік України.

Згідно із Звітом про діяльність Юридичної клініки Національного університету «Одеська юридична академія» за 2023 рік, за консультаціями в режимі онлайн звернулось більше 160 громадян України, правничу допомогу отримали 1144 відвідувачів [7].

Через введення воєнного стану в Україні змінились питання, з якими звертаються відвідувачі — зокрема, щодо житлово-комунальних послуг, перерахунку пенсії, приватно-правових відносин, за-

хисту особистих немайнових прав, допомоги військовослужбовцям, ветеранам, внутрішньо переміщеним особам, постраждалим від війни.

Консультавання на базі Юридичної клініки здійснювались у дистанційному форматі громадян через засоби комунікації: електронну пошту, месенджери, відео конференції, форуми, чати тощо.

Загальна кількість підготовлених документів процесуального та правового характеру за 2023 рік — 453 документів [7].

На базі Юридичної клініки в 2023 році протягом 2-х місяців діяв проєкт «Літня школа клініцистів», згідно з яким для студентів проходились лекції з питань соціального захисту населення, пенсійної, сімейної та житлової сфер, а потім студенти за допомогою кураторів консультували відвідувачів, опираючись на інформацію, яку отримали на лекціях.

За ініціативою Президента Національного університету «Одеська юридична академія» С. В. Ківалова при Юридичній клініці створено Антикризисний центр правової допомоги переселенцям та внутрішньо-переміщеним особам [7].

Слід зазначити, що юридичні клініки вищих юридичних закладів різняться одна від одної. Зокрема, як слушно зазначалось, «в кожній є певна проблематика, яка може бути пов'язана із взаємодією з судами, правоохоронними органами, судовою владою, органами державної влади та місцевого самоврядування, установами, організаціями, приватними секторами» [8, с. 24].

Значення діяльності юридичних клінік не лише з підготовки здобувачів вищої юридичної освіти, але й у сфері надання безоплатної правничої допомоги широко визнається у сучасному світі. В Україні новий досвід діяльності юридичних клінік під час війни показує, що допомога особам, які перебувають під юрисдикцією України, у тому числі постраждалим від війни, впютужнює єдність суспільства у складні часи воєнного стану.

Список використаної літератури

1. Про безоплатну правничу допомогу: Закон України від 02.06.2011 р. № 3460-VI. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>
2. Бакаянова Н. М. Безоплатна правова допомога в Україні: Методичні вказівки для здобувачів вищої освіти першого рівня за спеціальністю 081 «Право» Національного університету «Одеська юридична академія». Фенікс. 2023. 37 с.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення доступу до безоплатної правничої допомоги: Закон України від 10.04.2023 р. № 3022-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3022-20#n99>

4. Польська О. М. Суб'єкти відносин безоплатної правової допомоги в Україні. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 2 (99). С. 76–85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvknvvs_2016_2_9
5. Про затвердження Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України: Наказ Міністерства освіти і науки України від 03.08.2006. Документ z0956–06. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0956–06#Text>
6. Рогозіннікова К. С. Особливості взаємодії юридичних клінік з системою надання безоплатної правової допомоги. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. № 2. С. 245–249.
7. Рутковська А. Р. Звіт про діяльність Юридичної клініки університету в 2023 році: Національний університет «Одеська юридична академія». URL: <https://onu.edu.ua/ua/zvit-pro-diialnist-yurydychnoi-kliniky>
8. Дубець А. В., Дяченко С. В. Діяльність юридичних клінік в умовах воєнного стану. Developing an understanding of the specificities and functions of scientific language : Proceedings of the XVIII International Scientific and Practical Conference, May 01–02, 2023. Zurich, Switzerland by the «InterSci». С. 24–27. URL: <https://intersci.eu/wp-content/uploads/2023/04/Developing-an-understanding-of-the-specificities-and-functions-of-scientific-language.pdf#page=25>

Науковий керівник: завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України **Бакаїнова Нана Мезенівна**

Краскова А. М.

студентка 1-го курсу магістратури факультету
прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ПРИНЦИПІВ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Адвокатура, як і будь-яка інша система, представляє собою цілісну структуру, що складається з взаємопов'язаних елементів, кожен з яких має визначальні характеристики. Кожен принцип адвокатури набуває сенсу тільки в контексті всієї системи, але водночас він може виступати як окремий елемент, який має власний зміст та ідею. Водночас система принципів адвокатури повинна розглядатися як єдине утворення, яке складається з взаємодіючих елементів, принципів, що відрізняються за своєю суттю, але доповнюють один одного. Ця цілісність забезпечується міцними зв'язками між принципами, які визначають єдність системи.

Згідно зі статтею 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», основними принципами, на яких ґрунтується адвокатська практика, є верховенство права, законність, незалежність, конфіденційність і уникнення конфлікту інтересів. Адвокатська діяльність є специфічним видом діяльності, в якій моральні норми, етичні вимоги та правові принципи взаємопов'язані найтісніше [1].

Законодавство України чітко визначає поняття адвокатської діяльності. У статті 1 зазначено, що адвокатська діяльність — це «незалежна професійна діяльність адвоката з надання правового захисту, представництва та інших форм юридичної допомоги клієнту». Проаналізувавши це визначення, можна побачити багатогранність адвокатської роботи, проте найважливішим і ключовим елементом залишається правозахисна функція, яка є основою всієї діяльності адвоката.

З цього приводу М. Р. Аракелян зазначає, що адвокатська діяльність за своєю природою є правозахисною [2, с. 49], оскільки її головною метою є захист прав і свобод людини та громадянина. Цей аспект надає нові виміри її філософсько-правовим характеристикам, як у контексті розширення гуманітарної значущості, так і щодо правових форм закріплення статусу адвокатів, їхніх організацій та об'єднань. Саме в цьому полягає діалектична суть адвокатської роботи. Адвокатура, як частина громадянського суспільства, постійно взаємодіє з державою.

Принцип верховенства права означає абсолютний і безумовний пріоритет права, незалежно від того, хто стоїть перед законом. Безпосередньо в діяльності кожного адвоката цей принцип виявляється в питаннях оцінки правозастосувальних дій фізичних та юридичних осіб і правоохоронних органів, як ознака професіоналізму та високої правової культури [3].

Принцип законності означає, що адвокат повинен діяти в межах чинного законодавства, дотримуючись правових норм і професійних етичних стандартів. Це підвищує довіру до адвоката і сприяє зміцненню демократичних засад та правової культури в суспільстві.

Принцип незалежності передбачає, що адвокат повинен діяти самостійно, не підпорядковуючись впливу з боку інших осіб або організацій, і мати змогу захищати інтереси своїх клієнтів, навіть якщо вони не збігаються з інтересами інших сторін. Ця незалежність є ключовою для гарантування чесності, неупередженості та безпеки клієнта, а також для дотримання принципів справедливого судочинства.

Принцип конфіденційності означає, що адвокат зобов'язаний захищати та не розголошувати інформацію, отриману від клієнта під час виконання своїх професійних обов'язків. Це передбачає заборону на передачу відомостей про клієнта третім особам без його згоди, за ви-

нятком випадків, передбачених законодавством. Конфіденційність є ключовим принципом професійної етики адвоката та основою довіри між клієнтом і адвокатом, що є невід’ємною частиною їхніх відносин.

Принцип уникнення конфлікту інтересів зобов’язує адвоката утримуватися від будь-яких дій, що можуть створити конфлікт між його особистими інтересами та інтересами клієнта, а також між інтересами різних клієнтів. Адвокат не може одночасно представляти кілька сторін у справі, якщо їхні інтереси протилежні. У разі виникнення конфлікту інтересів адвокат повинен повідомити клієнта та припинити надання послуг. Аналізуючи це, можна зробити висновок, що принципи адвокатської діяльності є ключовими для забезпечення правопорядку та захисту прав громадян у суспільстві.

Використання цих принципів і засад слугує гарантією незалежності та неупередженості адвокатської діяльності, а також забезпечує надійний захист прав та інтересів клієнтів.

Якщо підсумувати, то можна зазначити, що принципи у найбільш загальному сенсі виступають ключовими ідеями, що визначають базис функціонування суб’єктів у будь-якій сфері суспільних відносин. З огляду на специфіку адвокатської діяльності та її важливу соціальну роль, слід приділяти особливу увагу тим ключовим засадам, на яких має ґрунтуватися адвокатська діяльність. Лише у випадку дотримання принципів адвокатської діяльності можлива реалізація тих завдань, що покладено на інститут адвокатури Конституцією нашої держави.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Аракелян М. Р. Правозахисна діяльність адвокатури: теоретико-правовий ракурс : монографія. *Фенікс*, 2018. 386 с.
3. Адвокатська діяльність здійснюється на принципах верховенства права.
URL: <http://surl.li/xdhкот>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Нестерчук Лілія Петрівна***

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ОНЛАЙН-ПЛАТФОРМ ДЛЯ МЕДІАЦІЇ

Сучасний розвиток цифрових технологій призводить до трансформації багатьох соціальних і правових процесів. Однією з інновацій є використання онлайн-платформ для медіації — альтернативного способу вирішення конфліктів. Такий підхід відкриває нові можливості для вирішення спорів, зменшує навантаження на судову систему та пришвидшує процес вирішення спорів. Однак запровадження онлайн-медіації потребує ретельного правового регулювання для забезпечення захисту прав учасників та ефективності процесу.

В Україні медіація набула юридичного оформлення з прийняттям закону «Про медіацію» у 2021 році [1]. Однак цей закон лише частково регламентує онлайн-медіацію, що вимагає розробки окремих підзаконних актів для повного правового врегулювання цього питання. Застосування онлайн-платформ для цього процесу стало актуальним саме в умовах глобальної цифровізації, а також внаслідок пандемії COVID-19, що обмежила можливість проведення медіації у традиційному форматі.

Онлайн-платформи забезпечують гнучкість і зручність, дозволяючи учасникам брати участь у процесі медіації з будь-якого місця, що значно розширює доступ до правосуддя і робить його більш доступним. Зокрема, необхідно чітко визначити вимоги до технічних аспектів роботи онлайн-платформ, захисту персональних даних, процесу автентифікації сторін та забезпечення безпеки передачі інформації.

Згідно з законодавством, медіація в Україні повинна бути добровільною, конфіденційною та нейтральною, що є особливо важливим при використанні цифрових технологій. Важливим аспектом є також питання правової сили досягнутих угод та можливість їхнього оскарження в суді у разі недотримання домовленостей. Окремо слід розглянути питання взаємодії медіації з іншими процесуальними нормами, зокрема щодо використання доказів, отриманих під час онлайн-медіації.

Відповідно до положень Методичних рекомендацій для медіаторів з підготовки та проведення медіації в режимі онлайн, онлайн-медіація — це метод вирішення спорів між сторонами спору, спрямований на пошук рішення, що відображає їхні інтереси, за допомогою нейтральної третьої сторони-медіатора. Вона спрямована на пошук

рішення, яке відображає інтереси кожної зі сторін, шляхом дистанційної синхронної (одночасної) та/або асинхронної (різночасної) комунікації в ході онлайн-переговорів з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) [2].

Незважаючи на значні переваги онлайн-медіації, існують також певні виклики та ризики, які потребують вирішення на рівні правового регулювання. Однією з ключових проблем є питання конфіденційності. Відсутність чітких норм щодо захисту персональних даних під час онлайн-медіації може призвести до порушень прав учасників, зокрема при передачі конфіденційної інформації через мережу Інтернет. Це особливо важливо в контексті сімейних або трудових спорів, де розкриття конфіденційних даних може завдати істотної шкоди сторонам.

Ще однією проблемою є правова визначеність статусу доказів, отриманих під час онлайн-медіації. Важливо, щоб законодавство визначало, як цифрові документи або записи переговорів можуть використовуватися у випадку подальшого судового розгляду, якщо медіація не приведе до угоди. Ця проблема є актуальною не лише для України, але й для багатьох інших країн, що впроваджують онлайн-платформи для вирішення конфліктів.

Крім того варто звернути увагу на питання доступності онлайн-медіації для всіх учасників. В умовах цифрового розриву не всі громадяни мають однаковий доступ до інтернету або технічних засобів для участі у процесі медіації. Це може призвести до нерівності між сторонами у спорі, що порушує один із основних принципів медіації — рівність сторін.

У світовій практиці онлайн-медіація активно розвивається, і в Україні цей напрямок має великі перспективи. Проте для цього необхідно вдосконалювати законодавчу базу та створювати умови для належного функціонування таких платформ. Зокрема, важливо прийняти стандарти технічного забезпечення платформ, включаючи вимоги до шифрування даних, процедури автентифікації користувачів та забезпечення безперебійної роботи сервісів.

Крім того, законодавець повинен врахувати досвід інших країн, де онлайн-платформи для медіації вже успішно використовуються. Наприклад, у США та Великобританії онлайн-медіація має добре розвинену правову базу, що регулює всі аспекти, включаючи питання доказової сили, захисту даних і прав учасників. Вивчення цього досвіду допоможе Україні запровадити ефективні рішення, адаптовані до національних реалій

Сьогодні, в часи особливо високої та мінливої правової невизначеності та недостатнього правового регулювання, використання онлайн-медіації не тільки полегшує вирішення проблем, але й приносить велике моральне задоволення усіх учасників [3, с. 28].

Онлайн-платформи для медіації представляють собою перспективний напрямок розвитку правової системи в Україні, проте їх впровадження вимагає чіткого правового регулювання. Необхідно забезпечити захист прав учасників, зокрема щодо конфіденційності, рівності сторін та доказової сили матеріалів. Розробка та прийняття відповідних нормативно-правових актів, а також стандартизація технічних вимог до онлайн-платформ стануть важливими кроками на шляху до підвищення ефективності медіації в Україні.

Список використаної літератури

1. Про медіацію: Закон України від 16 листопада 2021 року № 1875-IX. *Відомості Верховної Ради*. 2022. № 7. Ст. 51.
2. Рекомендації для медіаторів щодо підготовки та проведення онлайн-медіації: рек. від 10.11.2021 р. URL: <http://78.47.176.95/ua/info/mediators/uyenspyereashchkl-ses-sroamr-pyeeekashchkl-/>
3. Подковенко Т. О. Інститут медіації: зарубіжний досвід та українські перспективи. *Актуальні проблеми правознавства*: зб. наук. праць Юридичного факультету Терноп. нац. економічного ун-ту. 2016. Вип. 1. С. 26–31.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Свида Олексій Георгійович**

Кротова Е. О.

студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН МІЖ АДВОКАТОМ І КЛІЄНТОМ

Відповідно до ст. 59 Конституції України, кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Крім того, кожна особа є вільною у виборі захисника своїх прав [1].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокат — це фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність шляхом представництва інтересів особи, здійснення захисту та надання інших видів правничої допомоги клієнту [2]. Відповідно до цієї самої статті, клієнтом адвоката може виступати фізична або юридична особа, держава, орган державної влади, орган місцевого самоврядування, в інтересах яких здійснюється адвокатська діяльність.

Досліджуючи відносини адвоката та клієнта, варто пам'ятати, що надаючи правничу допомогу, адвокат повинен дотримуватися принципів законності, незалежності, конфіденційності та інших принципів визначених Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та Правилами адвокатської етики [2].

Відносини адвоката та клієнта є сукупністю зв'язків між адвокатом та клієнтом, що виникають та розвиваються з метою надання адвокатом клієнту професійної правничої допомоги, ґрунтуються на правових нормах, правилах адвокатської етики та припиняються у встановленому законом порядку [3]. Звернемо увагу, що відносини адвоката з клієнтом виникають вже під час звернення за правничою допомогою і тривають аж до закінчення дії або розірвання договору, а певні обов'язки виконуються адвокатом і після. Тому одним із важливих факторів є вміння «почути клієнта», бути уважним до клієнта, для того щоб правильно і всебічно оцінити проблему і можливі шляхи її вирішення. Потрібно зауважити, що клієнт, зі свого боку, також повинен проявити увагу до слів адвоката, для того щоб оцінити всі ризики і свої фінансові можливості, розглянути всі можливі варіанти вирішення проблеми (за їх наявності).

Ще одним важливим моментом у взаємовідносинах адвоката та клієнта є питання довіри. Недовіра до адвоката стає однією із головних причин безуспішності в досягненні мети. Безперечно, професіоналізм адвоката є важливою запорукою вирішення проблеми клієнта, але не менш важливою є довіра останнього до свого адвоката [4, с. 151]. Довірчі відносини між адвокатом та клієнтом можуть виникнути лише за відсутності у клієнта сумнівів щодо чесності та сумлінності адвоката.

З попереднього твердження можна зробити висновок, що ще однією бажаною вимогою до відносин між адвокатом і клієнтом, є відвертість. У відносинах «адвокат-клієнт» це поняття може розглядатися як «потреба в пораді з приводу тієї чи іншої ситуації». Нагадаємо, що адвокат отримує від клієнта конфіденційні відомості, які той не повинен повідомляти іншій особі, а також іншу інформацію, яку йому належить зберігати в таємниці. Відвертість клієнта з адвокатом, як і довіра, може виникнути лише за умови обов'язкового додержання ним принципу конфіденційності. Як зазначає А. Бірюкова, без конфіденційності неможлива повна довіра між адвокатом та його клієнтом, без забезпечення дотримання адвокатської таємниці неможливо говорити про ефективність захисту адвокатом прав та законних інтересів своїх довірителів [4, с. 152].

Отже, розглянувши деякі особливості відносин між адвокатом і клієнтом, можна зробити такий висновок: взаємовідносини адвоката та клієнта є певною системою складних взаємодій, що базуються не лише на законодавчих нормах, але й на морально-етичних принципах.

Список використаної літератури

1. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України № 5076 –VI від 05.07.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text>
3. Фоміна О. І. Відносини адвоката з клієнтом за договором про надання правової допомоги: дис. ... докт. Філософії. Одеса, 2021. 234 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/14871>
4. Бірюкова А. М. Довіра як етична основа відносин адвоката з клієнтом... (міжнародний та вітчизняний вимір). *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 3. С. 149–154. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/3_2017_Birukova.pdf
5. Тофтул М. Г. Сучасний словник з етики. Житомир: вид-во ЖДУ ім.І. Франка, 2014. 416 с. URL: eprints.zu.edu.ua

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кравченко Марина Олександрівна**

Кулик А. І.

студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ПРО РОЗВИТОК ЗАКОНОДАВСТВА ПРО АДВОКАТУРУ ТА АДВОКАТСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Інститут адвокатури постає ключовим аспектом громадянського суспільства, адже саме він відповідає за захист приватних і публічних прав та інтересів людини і громадянина, а також сприяє розвитку суспільства. Визнання адвокатури незалежним інститутом громадянського суспільства надає можливість сформувати діючий механізм для повноцінного виконання її функцій щодо надання професійної правничої допомоги.

Спираючись на тлумачення терміну, який вказаний в Законі України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», адвокатура України — недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правничої допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим законом. Крім того, відповідно до цього закону: «Адвокатуру України складають всі адвокати України, які мають право здійснювати адвокатську діяльність. З метою забезпечення належного здійснення адвокатської ді-

яльності, дотримання гарантій адвокатської діяльності, захисту професійних прав адвокатів, забезпечення високого професійного рівня адвокатів та вирішення питань дисциплінарної відповідальності адвокатів в Україні діє адвокатське самоврядування» [1].

Варто зазначити, що під час здійснення своєї діяльності адвокати стикаються з деякими перешкодами, які заважають їм належним чином надавати правничу допомогу. На сьогоднішній день перед адвокатурою постають такі проблеми, як: недостатні гарантії незалежності та свободи адвоката, включаючи політичний тиск та зловживання з боку правоохоронних органів; швидке реформування законодавства; виклики воєнного часу.

Вважаємо, що першочерговим напрямком у розвитку інституту адвокатури має бути посилення гарантій незалежності та свободи адвокатів шляхом запровадження ефективних механізмів захисту від незаконного втручання, перешкоджання та тиску при здійсненні ними адвокатської діяльності. Крім того, потребує зміни законодавство у частині збільшення фінансування системи безоплатної правничої допомоги (вважаємо також за доцільне розширити коло осіб, які мають право на таку допомогу) [2, с.228–235].

Однією з ключових проблем адвокатури є етичні аспекти спілкування адвокатів з клієнтами у мережі Інтернет та соціальних мережах. Питання дотримання адвокатської етики при користуванні Інтернетом та соціальними мережами досліджували такі науковці: Н. Бакаєнова, Г. Бойко, Н. Корінна, В. Коломійчук, Д. Кухнюк, О. Мигдаль, О. Храпенко О. Шевчук та інші.

У 2017 році Національна асоціація адвокатів України оновила Правила адвокатської етики, Зокрема, Правила були модернізовані шляхом внесення нових положень щодо дотримання адвокатської етики при використанні мережі Інтернет [3]. Безперечно, з огляду на обраний Україною європейський вектор розвитку, оновлені Правила є прогресивним кроком на шляху реформування законодавства про адвокатуру. Як зазначає О. Мигдаль, при спілкуванні в соцмережах необхідно враховувати наслідки для професійної незалежності в майбутньому під час адвокатської діяльності. Крім того, слід обережно за допомогою соцмереж провадити адвокатську діяльність шляхом надання правової допомоги, професійних порад та юридичних консультацій, адресованих та/або доступних необмеженому колу осіб»[4].

Отже, оновлення діючого законодавства про адвокатуру є необхідним з багатьох причин. У той саме час, такі зміни потребують зусиль як з боку держави, так і самих адвокатів, адже лише спільними зусиллями можна створити належний фундамент для функціонування міцного та потужного інституту адвокатури.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 12.07.2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Козьмініх А. В. Адвокатура як інститут громадянського суспільства в сучасній науці. *Актуальні проблеми політики*. 2009. Вип. 36. С. 228–235. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/77252c00-9bb8-4f43-81d1-56aaf60d0b67/content>
3. Правила адвокатської етики від 09.06.2017 р., прийнятті 3-тєм адвокату України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
4. Мигдаль О. Адвокатська етика в Інтернеті. *Юридичний блог*. 19.10.2017. URL: https://zib.com.ua/ua/130309-vidpovidalnist_advokata_za_dopisi_v_interneti_mae_nastavati_.html

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Кудряшова М. Є.

студентка 2-го курсу

факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ВТОРИННОЇ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ

Надання безоплатної вторинної правничої допомоги є важливою складовою забезпечення доступу до правосуддя в Україні. Це явище охоплює широкий спектр послуг, які надаються особам, що не мають можливості оплатити юридичні послуги. Безоплатна правнича допомога передбачає як консультації, так і представництво інтересів у суді, що є критично важливим для захисту прав та законних інтересів громадян.

Система безоплатної правової допомоги в Україні була започаткована в 2011 році з ухваленням Закону України «Про безоплатну правову допомогу». Закон визначає основні принципи, порядок та умови надання цієї допомоги. Важливо зазначити, що безоплатна правнича допомога надається не лише у кримінальних справах, а й у цивільних, адміністративних, а також у справах про адміністративні правопорушення.

Зауважимо, що 10.04.2023 року слова «правова допомога» у всіх відмінках було замінено словами «правнича допомога» в Законі України «Про безоплатну правову допомогу».

Відповідно до статті 13 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу», безоплатна вторинна правнича допомога — це вид державної гарантії, що полягає у створенні рівних можливостей для доступу осіб до правосуддя [1].

Безоплатна вторинна правнича допомога охоплює послуги адвокатів, надання яких гарантується державою. Це означає, що особи, які потребують правничої допомоги, можуть отримати кваліфіковану підтримку, не витрачаючи власних коштів. Важливим аспектом є те, що право на безоплатну правничу допомогу мають не лише соціально незахищені верстви населення, але й особи, які зазнали значних труднощів у своїй справі, незалежно від їхнього соціального статусу.

Процес отримання безоплатної правничої допомоги складається з кількох етапів. Спочатку особа повинна звернутися до Центру надання безоплатної правничої допомоги, де фахівці оцінюють її потреби та визначають, чи має вона право на отримання таких послуг. Якщо рішення позитивне, особа отримує направлення до адвоката, який надає правничу допомогу протягом усього процесу.

Важливою проблемою в системі безоплатної правничої допомоги є недостатня обізнаність населення про її існування та можливості. Багато людей навіть не знають про те, що можуть скористатися безкоштовними послугами адвокатів. Це свідчить про необхідність активізації інформаційних кампаній, спрямованих на популяризацію цієї системи.

Іншою важливою проблемою є обмежене фінансування системи безоплатної правничої допомоги. Незважаючи на те, що з кожним роком державний бюджет виділяє певні кошти на ці потреби, їх недостатньо для забезпечення всіх громадян, які потребують допомоги. Це призводить до збільшення черг на отримання консультацій та затримок у призначенні адвокатів.

Крім того, існує питання якості наданої допомоги. Не завжди адвокати, які працюють у системі безоплатної правничої допомоги, можуть надати належний рівень послуг. Це зумовлено різними факторами, зокрема, навантаженням на адвокатів, обмеженим часом та ресурсами. Важливо, щоб система забезпечувала не лише кількість послуг, а й їхню якість, адже від цього залежить ефективність захисту прав громадян.

Попри ці виклики, безоплатна вторинна правнича допомога відіграє критично важливу роль у забезпеченні прав людини в Україні. Вона надає можливість особам, які не можуть дозволити собі адвоката, отримати професійну правову допомогу, що є основою справедливого судочинства. Наявність кваліфікованих адвокатів у процесі може суттєво змінити результат справи, забезпечуючи об'єктивність і справедливість.

Для подальшого розвитку системи безоплатної правничої допомоги необхідно вдосконалити її механізми. Це включає в себе збільшення фінансування, поліпшення навчання та підтримки адвокатів, які надають безкоштовні послуги, а також активну інформаційну кампанію серед населення. Варто також розглянути можливість співпраці з міжнародними організаціями, які можуть допомогти у фінансуванні та навчанні.

Таким чином, можна стверджувати, що безоплатна вторинна правнича допомога є важливим інструментом для забезпечення доступу до правосуддя та захисту прав людини в Україні. Попри існуючі проблеми, її роль у суспільстві не можна переоцінити. Правильна реалізація принципів безоплатної правничої допомоги здатна забезпечити справедливість та рівність у правовій системі, що є основою демократичного суспільства.

Список використаної літератури

1. Про безоплатну правничу допомогу: Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Храпенко Олена Олегівна**

Курінна К. В., Селеменска П. А.

студентки 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

УЧАСТЬ АДВОКАТА В ПРОЦЕСІ МЕДІАЦІЇ

Впровадження та функціонування альтернативних способів вирішення спорів (АВС) в українському правовому середовищі залишається актуальним, особливо в контексті євроінтеграційних процесів. Цей процес не лише допомагає зменшити навантаження на судову систему, а й сприяє розвитку комунікації між сторонами, що призводить до швидшого та ефективнішого вирішення спорів. На даний момент медіація як різновид АВС набуває популярності в суспільстві, що актуалізує питання про роль професії адвоката в зазначеному процесі.

Відповідно до Закону України «Про медіацію», медіація це поза-судова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються

запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів [1]. Не викликає сумніву, що адвокат у своїй професійній діяльності повсякчас перебуває в конфліктному середовищі та повинен мати навички навігації складних взаємовідносин між сторонами спору. Таким чином робота з конфліктами не є новою для адвоката, хоча специфіка процедури медіації і вимагає певних нових навичок та технік. Медіація — це неформальна процедура, яка сприяє зручнішій комунікації між сторонами, роблячи процес вирішення спору більш ефективним. Учасниками медіації є сторони спору, медіатор (або медіатори), а також інші особи, залучені за згодою сторін, включаючи законних представників, адвокатів, захисників, перекладачів, експертів та інших учасників. Існує два можливих напрямки діяльності адвоката в процедурі медіації: як представника сторони спору та як особи, що проводить медіацію — медіатора.

Щодо першого напрямку, то завданням адвоката при представництві клієнта в медіації є забезпечення максимально ефективного захисту його прав та інтересів. При цьому у медіації адвокат повинен не лише відстоювати інтереси клієнта, а й виступати помічником у пошуку спільного рішення, яке буде вигідним для обох сторін конфлікту.

Участь адвоката у процесі медіації вимагає дотримання певних етичних стандартів. Важливо, щоб адвокат сприяв конструктивному діалогу.

Так само важливим є аспект взаємодії адвоката з медіатором під час проведення переговорів, яка в жодному разі не повинна засновуватись на конкуренції. Відповідно до основних принципів медіації, медіатор залишається нейтральним і незалежним від сторін, тому не може відстоювати їхні інтереси. Основне завдання медіатора — створити умови для ефективної комунікації між сторонами, щоб вони могли почути одна одну, і спільно шукати шляхи вирішення конфлікту. Адвокат, у свою чергу, стежить за дотриманням прав свого клієнта під час медіації, перевіряє відповідність досягнутих домовленостей законодавству. Така співпраця медіатора та адвоката сприяє більш ефективному та швидкому врегулюванню спору.

Варто зазначити, що адвокати як представники сторін спору відіграють важливу роль на заключному етапі медіаційної процедури — при укладенні угоди за результатами медіації. Така угода є різновидом цивільно-правової угоди, що фіксує результат домовленостей сторін медіації. Медіатор не є стороною укладеної угоди, і, згідно з вимогами законодавства, може не мати юридичної освіти, тому саме на адвоката покладається завдання юридично оформити домовленості, досягнуті сторонами спору.

Що стосується другого напрямку діяльності адвоката в медіації, то діяльність адвоката як медіатора є специфічною та потребує спеці-

альної підготовки і певних особистих якостей. Законом України «Про медіацію» передбачено ряд вимог до особи, яка прагне стати медіатором: «Медіатором може бути фізична особа, яка пройшла базову підготовку медіатора в Україні або за кордоном». При цьому медіатором не може бути: «Особа, яка має судимість, особа, цивільна дієздатність якої обмежена, або недієздатна особа». Таким чином, жодних обмежень для роботи адвоката в ролі медіатора законодавством не встановлено, натомість необхідним є отримання базової підготовки.

Загалом, медіаторами можуть бути не тільки професійні юристи. Оскільки ця професія є досить специфічною, вона вимагає як юридичних знань, так і в галузі психології, а також спеціальних комунікативних навичок, тому не кожна особа може виконувати функції медіатора.

Адвокати часто виступають в ролі медіаторів, оскільки ця професія початково передбачає як наявність комунікативних навичок, так і роботу з вирішення конфліктів та захисту інтересів клієнтів. Серед переваг адвоката-медіатора можна назвати: наявність юридичних знань та практичний досвід роботи в правовій сфері; знання та дотримання вимог адвокатської етики; гарантія дотримання адвокатської таємниці.

В контексті проведення медіації адвокатом важливим є питання конфлікту інтересів, адже адвокат у своїй професійній діяльності зазвичай представляє інтереси клієнтів, в той час як медіатор повинен залишатись нейтральним та безстороннім. Втім, законодавством передбачені відповідні процедури запобігання та вирішення конфлікту інтересів, що може виникнути в процесі діяльності адвоката-медіатора. Так, Закон України «Про медіацію» передбачає, що до обов'язків медіатора входить повідомляти сторони медіації до початку та під час проведення медіації про можливий конфлікт інтересів. У такому випадку медіатор має право проводити медіацію лише за умови наявності письмової згоди всіх учасників, а також відповідно до власного внутрішнього переконання щодо дотримання принципів нейтральності, незалежності та об'єктивності. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» зобов'язує адвоката негайно повідомляти клієнта про виникнення конфлікту інтересів та забороняє укладати договір про надання правничої допомоги у таких випадках [2]. До того ж неприпустимість конфлікту інтересів є одним з основних принципів адвокатської етики згідно з Правилами адвокатської етики, за порушення якого до адвоката можуть бути застосовані заходи дисциплінарної відповідальності [3]. Таким чином, можна зробити висновок, що статус адвоката та спеціальне законодавство в сфері адвокатури та адвокатської діяльності забезпечують додаткові гарантії дотримання медіатором-адвокатом правил уникнення конфлікту інтересів.

Таким чином, на сьогодні медіація є досить дієвим способом вирішення юридичних конфліктів, активними учасниками якого є адвокати. Адвокат в процедурі медіації може виконувати дві ролі: представника сторони спору та власне медіатора. Адвокати є оптимальними кандидатами на роль медіатора, оскільки мають необхідні юридичні знання, комунікативні навички та практичний досвід, а статус адвоката й адвокатська етика виступають додатковими гарантіями дотримання засад медіаційної процедури. Отже, участь адвоката у медіації є важливою складовою успішного врегулювання спору, оскільки забезпечує правовий супровід, дотримання прав сторін та допомагає уникнути затяжних судових процесів. Розвиток навичок медіації серед адвокатів сприятиме ефективнішому впровадженню цієї процедури в Україні.

Список використаної літератури

1. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI: станом на 3 серп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
3. Правила адвокатської етики: рішення Звітно-виборного з'їзду адвокатів України від 09.06.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Левицька С. О.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ АДВОКАТА В ДОСЯГНЕННІ КОМПРОМІСУ ТА ВРЕГУЛЮВАННІ КОНФЛІКТІВ

Адвокатура традиційно асоціюється із захистом прав та інтересів осіб у судових процесах, однак сучасний світ вимагає від адвокатів більше, ніж просто представництво в суді. Однією з ключових ролей адвоката у правовій системі є сприяння досягненню компромісу та врегулюванню конфліктів поза судом. Такий підхід стає дедалі важливішим у контексті зростаючого навантаження на судову систему,

а також прагнення сторін знизити фінансові та емоційні витрати, пов'язані з тривалими судовими процесами.

Переговори є одним із найефективніших, найдоступніших та найшвидших способів альтернативного вирішення спорів (скорочено АВС). Мета переговорів — це досягнення компромісу між учасниками конфлікту. Переговори можуть бути ефективними там, де у сторін інтереси частково збігаються, а частково розходяться [1].

Однією з основних функцій адвоката є роль посередника у вирішенні конфліктів. Адвокат володіє навичками та знаннями, які дозволяють йому вести переговори, забезпечуючи справедливий та збалансований підхід до інтересів усіх сторін. Основним завданням у цьому випадку є не тільки захист свого клієнта, але й сприяння пошуку спільного рішення, яке задовольняло б усі зацікавлені сторони.

Медіація — це метод вирішення спорів із залученням посередника (медіатора), який допомагає сторонам налагодити процес комунікації і проаналізувати конфліктну ситуацію таким чином, щоб вони самі змогли обрати той варіант рішення, який задовольнить інтереси і потреби усіх учасників конфлікту [2].

Медіація може застосовуватися у різних сферах: сімейні спори, ділові конфлікти, трудові суперечки, спори щодо нерухомості тощо. Основна мета медіації — уникнути судового процесу, який може бути тривалим і дорогим.

Медіація є ефективним і гнучким способом врегулювання конфліктів, а участь адвоката у цьому процесі значно підвищує шанси на успішне досягнення компромісу. Адвокат допомагає клієнту орієнтуватися в складних правових питаннях, захищає його інтереси під час переговорів та забезпечує належне оформлення угод. Отже, медіація з залученням адвоката є важливим інструментом, що дозволяє знижувати витрати часу, коштів і емоційних ресурсів, пов'язаних із конфліктними ситуаціями.

Угода за результатами медіації не повинна містити положень, що порушують права та інтереси інших осіб, інтереси держави або суспільні інтереси. (закон про медіацію)

Після завершення медіації адвокати можуть допомогти клієнту завершити правові процедури, пов'язані з процесом медіації, незалежно від того, чи медіація завершилася укладанням угоди про врегулювання конфлікту, досягла часткового врегулювання або взагалі не досягла успіху, а також допомогти клієнту повернутися в правовий процес після завершення медіації [2].

Розглянемо переваги досягнення компромісу за участю адвоката.

1. Зниження фінансових і часових витрат. Судові процеси можуть бути тривалими і дорогими. Досягнення компромісу за участю адвоката дозволяє вирішити конфлікт значно швидше і з меншими витратами.

2. Збереження стосунків між сторонами. У багатьох випадках, особливо в сімейних, бізнесових чи трудових конфліктах, важливо зберегти або покращити стосунки між сторонами. Адвокат допомагає сторонам вести конструктивний діалог і шукати рішення, яке не загострює ситуацію.

3. Контроль над процесом і результатом. У судовому процесі рішення приймає суддя, і воно може бути несподіваним для обох сторін. Натомість під час переговорів адвокат допомагає клієнту контролювати процес і домовитися про умови, що влаштовують обидві сторони.

Як висновок хочу сказати, що роль адвоката у досягненні компромісу та врегулюванні конфліктів є незамінною. Адвокат не тільки захищає інтереси свого клієнта, але й допомагає знаходити взаємоприйнятні рішення, які дозволяють уникнути судових розглядів. Ефективна робота адвоката у переговорах, правовий аналіз та юридичне оформлення угод роблять процес врегулювання конфлікту більш прозорим, швидким і безпечним для всіх учасників.

Список використаної літератури

1. Осадча А. В. Переговори VS Медіація. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/peregovory-vs-mediatsiya>
2. Про медіацію: Закон України від 16 листопада 2021 року № 1875-IX. *Відомості Верховної Ради*. 2022. № 7. Ст. 51. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Свида Олексій Георгійович*

Лесик В. І.

студентка 3-го курсу факультету
адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДЕЯКІ АСПЕКТИ НАДАННЯ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ АДВОКАТАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Запровадження воєнного стану на території нашої держави мало вплив на діяльність усіх інститутів суспільства та держави. Діяльність усього інституту адвокатури також зазнала впливу через повномасштабні воєнні дії. Як свідчить практика, все більш осіб звертаються до адвокатів з питань порушення порядку мобілізації та проходження військової служби.

Зауважимо, що до Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» неодноразово вносились зміни, зокрема щодо підстав відстрочки від військової служби. Як наслідок, в рамках тез доцільно приділити увагу складнощам отримання відстрочки через таку підставу як утримання у чоловіка/жінки трьох і більше неповнолітніх дітей.

Відповідно до Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» також не підлягають призову на військову службу під час мобілізації військовозобов'язані:

1) заброньовані на період мобілізації та на воєнний час за органами державної влади, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, а також за підприємствами, установами і організаціями в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, і перебувають на спеціальному військовому обліку;

2) визнані в установленому порядку особами з інвалідністю або відповідно до висновку військово-лікарської комісії тимчасово непридатними до військової служби за станом здоров'я на термін 6–12 місяців (з наступним проходженням військово-лікарської комісії);

3) жінки та чоловіки, на утриманні яких перебуває повнолітня дитина, яка є особою з інвалідністю I чи II групи тощо [1].

Повертаючись до підстави щодо утримання жінкою та чоловіком трьох і більше дітей віком до 18 років, то варто зазначити, що територіальні центри комплектування та соціальної підтримки (надалі — ТЦК та СП) задля вирішення питань щодо цієї підстави пропонують складення акту обстеження житлово-побутових умов проживання, який мав би підтверджувати або спростовувати фактичне проживання дітей разом із законним чоловіком/дружиною (батьком/матір'ю відповідно).

Слід зазначити, що нерідко в результаті подібних обстежень житлово-побутових умов проживання, висновок комісії містить приблизно позицію щодо недостатності підстав для отримання відстрочки та можливості звернутися до суду задля оскарження висновку. Особи, скоріш за все, будуть звертатися до суду, і ключова роль у захисті прав та інтересів буде покладатися на адвокатів. У цих категоріях справ для адвоката надзвичайно важливо вміти оперативно готувати скарги та позови для оскарження неправомірних рішень. Проаналізувавши Постанову ВС № К/990/35121/23, у якій також згадується дана підстава, проте у рамках звільнення з військової служби, можна зробити висновок, що одним із прохань у позові позивача було визнати дії ТЦК та СП протиправними [2].

Крім того, адвокату необхідно також враховувати і психологічний аспект цих ситуацій, адже доводиться взаємодіяти з клієнтами, які знаходяться у складних умовах психологічного напруження.

Відповідно до норм Сімейного Кодексу України, а саме до статті 260, вітчим або мачуха мають прав на утримання дітей. Отже, це не є обов'язком вказаний категорій осіб. Обов'язок, у першу чергу, покладається на рідну матір та батька відповідно до ч. 1 ст. 180 Сімейного кодексу України [3]. Вбачається, якщо мачуха чи вітчим виявляють подібне бажання, то це обов'язково має враховуватись, у тому числі в ситуаціях з отриманням відстрочки.

У висновку варто зазначити, що попри активну нормотворчу роботу задля удосконалення законодавства щодо мобілізації та проходження військової служби, все одно залишається багато складнощів з його тлумаченням та застосуванням. На нашу думку, вирішення складнощів з отримання відстрочки від мобілізації через утримання трьох та більше дітей до 18 років можливо лише шляхом удосконалення діючого законодавства.

Список використаної літератури

1. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21 жовтня 1993 р. № 3543. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3543-12>
2. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 14.12.2023 у справі № К/990/35121/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115666059>
3. Сімейний кодекс України: Закон України від 10 січня 2002 року № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кравченко Марина Олександрівна**

Літишан М. С.

студент 2-го курсу

факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція)

Національного університету «Одеська юридична академія»

ВЗАЄМОДІЯ АДВОКАТА З СУДОВИМИ ТА ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Взаємодія адвоката з судовими та правоохоронними органами є ключовим аспектом правової системи будь-якої країни. Адвокат виступає не лише як представник клієнта, а й як гарант дотримання прав і свобод людини. Однак, незважаючи на важливість цієї взаємодії, існує безліч проблем, які ускладнюють ефективність роботи адвокатів

та усього правосуддя в цілому. Саме тому доцільно проаналізувати основні проблеми взаємодії адвокатів з судовими та правоохоронними органами, а також запропонувати можливі шляхи їх вирішення.

Одна з основних проблем, з якою стикаються адвокати, — це обмежений доступ до матеріалів справи. Адвокати часто не отримують своєчасну інформацію про процесуальні дії, що може негативно вплинути на захист клієнта. Непрозорість судових процесів може ускладнити роботу адвоката. Брак чіткої комунікації між судом і адвокатом призводить до недовіри та створює умови для зловживань з боку суддів.

Взаєморозуміння між адвокатами та суддями є важливим для ефективного функціонування правової системи. Однак, часто відзначається недостатня комунікація та сприйняття ролі адвоката суддями, що призводить до конфліктів.

Зловживання владою з боку правоохоронних органів може суттєво ускладнити діяльність адвоката. Це може проявлятися у формі незаконних арештів, допитів без присутності адвоката та інших порушень прав людини. Зауважимо, що НААУ реагує на подібні випадки, до прикладу, шляхом направлення звернень до керівництва правоохоронних органів [1].

Адвокати часто стикаються зі складнощами при отриманні інформації від правоохоронних органів. Це може бути пов'язано з бюрократичними перешкодами або небажанням правоохоронців співпрацювати з адвокатами. Часто адвокати стикаються з конфліктами інтересів при взаємодії з правоохоронними органами, що може вплинути на їхню здатність захищати клієнтів належним чином.

Для покращення взаємодії адвокатів з судовими органами необхідно забезпечити адвокатам доступ до всіх матеріалів справи. Це можна досягти шляхом створення електронних баз даних, які міститимуть усю необхідну інформацію.

Створення чітких стандартів комунікації між судом і адвокатами дозволить зменшити непорозуміння та забезпечити більшу прозорість судового процесу. Це також включає проведення регулярних тренінгів для суддів щодо ролі адвокатів у процесі. Необхідно запровадити механізми контролю за діяльністю правоохоронних органів, що дозволить запобігти зловживанням владою. Це може включати незалежні інспекції та аудит дій правоохоронців.

Програми навчання для адвокатів щодо взаємодії з судовими та правоохоронними органами можуть суттєво поліпшити їхню професійну підготовку. Це включає навчання навичкам ведення переговорів, управління конфліктами та іншими аспектами професійної діяльності.

Суть взаємодії сторін захисту та звинувачення полягає у діяльності, в успіху якої однаково зацікавлені адвокат (його керівник) та

прокурор. Така діяльність ґрунтується на концепції взаємопоступок. Ця концепція передбачає обов'язок адвоката надавати дієве сприяння правосуддю, шляхом надання інформації про спосіб, час і місце скоєння злочину, співучасників та осіб, причетних до злочинної діяльності. Сторона обвинувачення, у свою чергу, йде на кримінально-правові, кримінально-процесуальні та інші поступки обвинуваченим (підозрюваним), а також гарантує вживання оперативно-розшукових, кримінальних процесуальних та інших заходів, що запобігають посткримінальному негативному впливу.

Можна відмітити протилежність функцій сторони захисту та сторони обвинувачення. Якщо адвокат займається з'ясуванням обставин, які виправдовують обвинуваченого або пом'якшують його покарання, обов'язок прокурора полягає в тому, щоб встановити факти, які звинувачують особу, та довести, що наявні докази, які підтверджують вину особи.

Отже, взаємодія адвоката з судовими та правоохоронними органами є складним, але вкрай важливим аспектом правової системи. Вирішення існуючих проблем вимагатиме зусиль з боку всіх учасників правосуддя, включаючи адвокатів, суддів і правоохоронців. Лише через співпрацю та взаєморозуміння можна досягти ефективного функціонування правової системи та забезпечити дотримання прав людини.

Список використаної літератури

1. НААУ звернеться до правоохоронців через тиск на адвокатів сестри Юрія Грабовського. *Вебсайт НААУ*. URL: <https://unba.org.ua/news/2084-naau-zvernet-sya-do-pravoohoronciv-cherez-tisk-na-advokativ-sestri-yuriya-grabovs-kogo.html>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кіслиця Ірина Олександрівна**

РИЗИКИ ТА ВИКЛИКИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ АДВОКАТІВ

Адвокатура є ключовим елементом системи правосуддя, що забезпечує захист прав і свобод громадян, сприяючи реалізації принципів верховенства права, справедливості та законності. У контексті сучасних викликів, особливо в умовах воєнного стану в Україні, адвокати стикаються з багатьма ризиками, які ставлять під сумнів їх професійну незалежність та здатність виконувати свої обов'язки. Збільшення тиску з боку державних структур, а також соціальна стигматизація адвокатів, можуть призводити до порушень базових норм адвокатської етики і стандартів професійної діяльності.

Актуальність дослідження ризиків та викликів, з якими зіштовхуються адвокати, є невід'ємною частиною сучасної правозахисної практики, оскільки забезпечення ефективного захисту прав адвокатів має безпосереднє відношення до забезпечення правосуддя. Воєнний стан, що триває в Україні, ускладнює виконання адвокатських функцій через зростаючі загрози безпеці правозахисників, які стають об'єктами переслідувань та тиску з боку правоохоронних органів. Це, в свою чергу, ускладнює доступ до правосуддя для клієнтів і підриває довіру суспільства до інституту адвокатури.

Вивчення цих складних аспектів є критично важливим для формулювання рекомендацій щодо вдосконалення правового регулювання і створення ефективних механізмів захисту прав адвокатів. У контексті глобальних тенденцій інтеграції правових стандартів в Україні, необхідно знайти оптимальні стратегії для забезпечення стабільності правової системи та зміцнення довіри до адвокатської професії, особливо в умовах воєнного стану, де дотримання прав людини і норм професійної етики набуває особливої ваги.

Незалежність адвокатури гарантує Конституція України. Право кожного на професійну правничу допомогу закріплено у статті 59 Конституції України і є одним із ключових елементів реалізації права особи на судовий захист, а також гарантією дотримання всього обсягу конституційних прав і свобод громадян. Відповідно до частини першої статті 131–2 Конституції України, надання професійної правничої допомоги в Україні покладається на адвокатуру. Види професійної правничої допомоги також визначені Конституцією України, законодавством про адвокатуру, процесуальними кодексами [1].

Адвокати, особливо ті, які беруть участь у кримінальних або резонансних справах, можуть зазнавати фізичних або психологічних загроз. Напади на адвокатів, погрози їм та їхнім сім'ям, а також психологічний тиск є поширеними проблемами в багатьох країнах. Такі загрози серйозно підривають не лише діяльність конкретного адвоката, але й довіру до правової системи в цілому.

В умовах воєнного стану в Україні адвокатура стикається з численними викликами, які значно ускладнюють її діяльність. Важливість адвокатської діяльності у забезпеченні правових гарантій та захисту законних прав громадян України, включаючи мобілізованих осіб, не може бути переоцінена. Однак, дії представників територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки (ТЦК та СП) часто призводять до грубих порушень прав адвокатів і їх клієнтів.

Адвокатура виконує своє конституційне призначення, проте обмеження, які накладаються на адвокатів у процесі надання правничої допомоги, порушують основні права людини, закріплені в Конституції України. Прикладом є ситуації, коли адвокатів усувають від надання допомоги мобілізованим громадянам, що створює атмосферу страху та невизначеності, зокрема під час мобілізації. Такі дії свідчать про систематичні порушення прав та свобод людини, які можуть демотивувати військовозовоб'язаних громадян виконувати свій конституційний обов'язок.

Практика перешкоджання адвокатам у виконанні своїх професійних обов'язків не лише заважає реалізації права на захист, а й негативно впливає на імідж держави та її інституцій. Рада адвокатів України отримує численні скарги на порушення прав адвокатів з боку працівників ТЦК та СП, що свідчить про наявність системних проблем у цій сфері.

Приклади конкретних інцидентів, які мали місце в різних областях України, підкреслюють серйозність ситуації. Наприклад, адвокат, що прибув до Чернігівського ТЦК та СП для надання правничої допомоги, був незаконно затриманий та змушений залишатися в установі без пояснень. Інший адвокат, надаючи допомогу клієнту, отримав повістку, що свідчить про тиск з боку ТЦК та СП. У ще в одному випадку адвокат був затриманий під час виконання професійних обов'язків, що призвело до порушення адвокатської таємниці [2].

Ці приклади демонструють, як дії окремих представників державних органів можуть заважати адвокатам у здійсненні їхньої діяльності, створюючи таким чином небезпечний прецедент для правової системи України. Порушення, що відбуваються, вимагають термінового реагування та відновлення прав адвокатів для забезпечення належного захисту прав громадян.

Важливо, щоб адвокатура в Україні могла виконувати свої функції у повному обсязі, незважаючи на виклики воєнного стану. Тільки так можна забезпечити дотримання прав людини та законності в суспільстві.

У світлі зазначених викликів та загроз, які стоять перед адвокатською діяльністю в Україні в умовах воєнного стану, важливо сформулювати конкретні рекомендації, спрямовані на зміцнення правового захисту адвокатів та забезпечення ефективного виконання їх професійних обов'язків. По-перше, слід розробити та імплементувати механізми оперативного реагування на випадки порушень, включаючи створення єдиного реєстру скарг адвокатів, що дозволить централізовано аналізувати та фіксувати інциденти тиску на адвокатську діяльність. По-друге, важливим є формування стратегічного партнерства між Національною асоціацією адвокатів України та міжнародними організаціями, що спеціалізуються на правозахисті, для обміну досвідом та ресурсами, а також для здійснення спільних ініціатив, які б підвищували рівень правової захищеності адвокатів. Крім того, доцільно ініціювати законодавчі зміни, які б забезпечили закріплення за адвокатами додаткових гарантій їх професійної діяльності, зокрема в частині недопущення втручання з боку органів державної влади.

Нарешті, важливо акцентувати увагу на інформаційній кампанії, спрямованій на підвищення обізнаності суспільства про роль адвокатів у правозахисті та важливість їх професійних прав. Ці рекомендації, якщо будуть втілені в життя, здатні суттєво зміцнити правовий статус адвокатів в Україні, сприяти їх професійному розвитку та забезпечити належний рівень захисту прав і свобод громадян.

Список використаної літератури

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Щодо порушень професійних прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності під час мобілізаційних заходів: Рішення Ради адвокатів України від 08.06.2024 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2024-06-08-r-shennya-rau-38_6686b397de1dc.pdf

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Кубасенко Андрій Володимирович*

Мала О. О.

студентка 3-го курсу факультету
адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРЕДСТАВНИЦТВА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ У СПРАВАХ ПРО ЗВІЛЬНЕННЯ З ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

Адвокатура України є незалежним інститутом, на який покладено захищати права і свободи громадян та надавати їм професійну правничу допомогу. Представництво адвокатами військовослужбовців у справах про звільнення з військової служби є актуальним питанням здійснення адвокатської діяльності у контексті запровадження воєнного стану в Україні та в умовах війни, що триває.

Чинним законодавством України встановлені різні підстави для звільнення з військової служби. Так, однією із підстав звільнення військовослужбовця з військової служби, відповідно до ст. 26, частини 12, пункті 3, підпункті 5 Закону України «Про військовий обов'язок та військову службу», є самостійне виховання дитини віком до 18 років, якщо дружина позбавлена батьківських прав або померла [1].

У військовослужбовця виникають законні підстави для звільнення з військової служби й у випадку, якщо у військовослужбовця перебуває на утриманні троє або більше дітей віком до 18 років, або у разі необхідності постійного догляду за одним із своїх батьків, який є особою з інвалідністю I чи II групи, якщо із близьких родичів більше нікого немає або інші відмовились від матері, батька, тощо (ст. 26, частина 12, пункт 3 Закону України «Про військовий обов'язок та військову службу») [1].

Незважаючи на законодавчі положення, правозастосовна практика свідчить про те, що під час воєнного стану звільнитися з військової служби дуже важко, навіть якщо є вагомі причини.

У якості прикладу можна навести рішення Одеського окружного адміністративного суду від 19 вересня 2023 р. м. Одеса, справа № 420/15075/23. Так, до Одеського окружного адміністративного суду надійшов адміністративний позов військовослужбовця до військової частини про визнання протиправною бездіяльності військової частини щодо не розгляду рапортів від 20.05.2023 р. та від 05.06.2023 р. про звільнення з військової служби на підставі підпункту г пункту 2 частини 4 статті 26 Закону України «Про військовий обов'язок та військову службу» військовослужбовця, який проходить військову службу за призовом під час мобілізації під час воєнного стану, за сімейними обставинами, у зв'язку з необхідністю здійснювати постійний

догляд за хворою матір'ю. Водночас у задоволенні адміністративного позову військовослужбовця було відмовлено через те, що замало підстав та доказів для звільнення з військової служби [2].

Ще одним прикладом є рішення Одеського окружного адміністративного суду 22 листопада 2023 р., м. Одеса, справа № 420/23202/23. Зокрема, до Одеського окружного адміністративного суду надійшов адміністративний позов військовослужбовця до військової частини. В обґрунтування позовних вимог військовослужбовець зазначив, що проходить військову службу у військовій частині. Оскільки він має на утриманні трьох неповнолітніх дітей, то звернувся за правничою допомогою до адвоката для вирішення питання про звільнення з лав Збройних Сил України. Адвокатом було подано адвокатський запит до командування військової частини, на який отримано відповідь від 09.08.2023 р. № 1918, якою повідомлено про відсутність підстав для звільнення з військової служби. Адвокат вважав таку відмову протиправною, так як згідно пп. «г» п. 2 ч. 4 ст. 26 Закону України «Про військовий обов'язок та військову службу» має право на звільнення з військової служби. Розглянувши адміністративний позов, Одеський окружний адміністративний суд відмовив у задоволенні позовної заяви, встановивши, що відсутні підстави вважати протиправними дії відповідача щодо відмови у звільненні з військової служби за сімейними обставинами, оскільки позивачем не надано доказів звернення до військової частини із рапортом про звільнення [3].

Порядок надання правничої допомоги по цій категорії справ має свої особливості.

Як правило, під час консультації клієнта адвокат з'ясовує точні та вагомі підстави для того, щоб звільнити військовослужбовця з військової служби, перевіряє всі необхідні документи, які доводять законність та обґрунтованість причин звільнення з військової служби. Адвокат допомагає клієнту правильно скласти рапорт, який надсилається до військової частини, із зазначенням підстави для звільнення з військової частини.

Відповідна військова частина, до якої було надіслано рапорт військовослужбовця, зобов'язана невідкладно розглянути рапорт та надати відповідь на нього. У випадку, якщо військова частина ігнорує рапорт або необґрунтовано відмовляє у задоволенні рапорту, адвокат може оскаржувати зазначені незаконні дії шляхом подання позову до суду в порядку адміністративного судочинства.

Актуальні проблеми надання адвокатом правничої допомоги з представництва інтересів військовослужбовця у справах про звільнення із військової служби пов'язані з тим, що органи військового управління та територіальні центри комплектування та соціальної

підтримки всіляко перешкоджають, забороняють адвокатам спілкуватися з клієнтами в РТЦК та СП й супроводжувати їх в ці органи.

Отже, під час війни з'явилися нові виклики для адвокатури та безліч перешкод щодо здійснення адвокатської діяльності. Такими перешкодами є: грубе порушення законів з боку органів військового управління України, що ведуть військовий облік та здійснюють мобілізацію населення та їх втручання в діяльність адвокатів, а саме тиск на адвокатів з боку органів військового управління та заборона спілкування адвоката зі своїми клієнтами, а також ігнорування адвокатських запитів, заяв, рапортів та інших процесуальних документів, що надає адвокат до відповідних органів [4].

Втім, відповідно до ст. 59 Конституції України, кожен має право на професійну правничу допомогу [5], і це право не обмежується під час воєнного стану, відповідно до міжнародних стандартів в цій сфері. У зв'язку з цим, необхідність захисту прав військовослужбовців вимагає запровадження додаткових правових механізмів, зважаючи на неефективність визначених в законодавстві гарантій адвокатської діяльності.

Список використаної літератури

1. Про військовий обов'язок та військову службу: Закон України від 25.03.1992 р. № 2233-XII-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#n469> (дата звернення: 19.10.2024).
2. Рішення Одеського окружного адміністративного суду від 19 вересня 2023 року м. Одеса, справа № 420/15075/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113599930> (дата звернення: 19.10.2024).
3. Рішення Одеського окружного адміністративного суду від 22 листопада 2023 року, м. Одеса, справа № 420/23202/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115107462> (дата звернення: 19.10.2024).
4. Порушення прав адвокатів у ТЦК: НААУ ініціює зустріч з військовою владою. *Офіційний сайт Національної асоціації адвокатів України*. URL: <https://unba.org.ua/news/9330-porushennya-prav-advokativ-u-tck-naau-iniciyue-zustrich-z-vijs-kovoyu-vladoyu.html> (дата звернення: 19.10.2024).
5. Конституція України: від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#n4363> (дата звернення: 19.10.2024).

Науковий керівник: завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України **Бакайнова Нана Мезенівна**

ДО ПИТАННЯ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ

Адвокатура України є важливим інститутом в системі захисту прав і свобод громадян. Її діяльність регулюється Конституцією України, Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а також іншими актами, що визначають правовий статус адвокатів та особливості їхньої професійної діяльності. Конституційно-правовий статус адвокатури є невід’ємною частиною загальної системи правосуддя, роль якого набуває особливого значення в умовах воєнного стану.

Відповідно до статті 59 Конституції України, кожен має право на професійну правничу допомогу, включаючи можливість вільного вибору захисника своїх прав. Ця стаття є нормою, що гарантує громадянам доступ до правничої допомоги, та, у певному сенсі, знаходить розвитку у статті 131–2 Основного закону держави [1].

Законом, який визначає правовий статус адвокатури та діяльність адвокатів, є Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року. Цей закон визначає організаційні основи адвокатури, принципи адвокатської діяльності, права та обов’язки адвокатів, а також механізми контролю за дотриманням адвокатами професійної етики та дисципліни.

Адвокати мають право представляти інтереси своїх клієнтів в усіх органах державної влади, судових інстанціях та перед фізичними й юридичними особами. Основними принципами адвокатської діяльності є незалежність, професійність, конфіденційність, а також дотримання етичних норм. Адвокати несуть відповідальність за порушення законодавства та професійної етики, що забезпечується можливістю настання дисциплінарної відповідальності.

Аналіз статей Конституції України щодо інституту адвокатури дозволяє дійти висновку щодо можливості їх поділу на дві групи:

- 1) загальні (статті 1, 3 ч. 2, 21 Конституції України);
- 2) спеціальні норми, що визначають основні принципи розвитку цього інституту в чинному законодавстві (ст. 55 ч. 1, ст. 29, 59, ст. 63 ч. 2 Конституції України).

Зазначимо, що адвокатура в Україні організована на основі самоврядування, що гарантує незалежність цієї інституції від державних органів. В Україні діє Національна асоціація адвокатів України (надалі — НААУ), яка діє через органи адвокатського самоврядування як

регіонального, так і національного рівня [2]. Національна асоціація адвокатів України об'єднує всіх адвокатів країни, забезпечує єдність стандартів адвокатської діяльності та захищає професійні права адвокатів.

Адвокати в Україні співпрацюють з іншими органами, зокрема судами, органами прокуратури, поліцією та іншими правоохоронними та правозахисними інститутами. Така взаємодія має на меті забезпечення надання правничої допомоги громадянам та належного захисту їхніх прав. У той саме час, задля уникнення спроб тиску на адвоката з боку вищеназваних суб'єктів (та не лише їх) законодавцем передбачено ряд гарантій адвокатської діяльності. До прикладу, передбачена заборона будь-яких переслідувань адвоката у зв'язку з виконанням його професійних обов'язків, а також заборона втручання в його професійну діяльність. Адвокатська діяльність охороняється законом, а порушення цих гарантій може тягнути за собою відповідальність держави або інших суб'єктів [2].

Отже, закріплення статусу та призначення адвокатури на конституційному рівні є запорукою створення належних умов для функціонування цього правозахисного інституту. Наявність міцної адвокатури є однією з найбільш важливих передумов для належного здійснення правосуддя, ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних, юридичних осіб та держави.

Список використаної літератури

1. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кравченко Марина Олександрівна**

Мамедова А. Ф.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ АДВОКАТІВ У МЕДІАЦІЇ: МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ВИРІШЕННЯ СПОРІВ

В умовах, коли судові процеси стають все більш тривалими та витратними, медіація пропонує ефективний спосіб досягнення компромісу. Адвокати, володіючи професійними навичками та досвідом, відіграють ключову роль у забезпеченні успішності медіаційних процесів, адже вони можуть сприяти конструктивному діалогу, формулюванню взаємоприйнятних угод та підтриманню клієнтів у складних ситуаціях.

Медіація як правовий інститут зародилася на початку ХХ століття, ставши важливим інструментом для переговорів між роботодавцями і працівниками. Термін «медіація», що походить від латинського «mediatio», що означає «посередництво», почало активно використовуватися в країнах англо-саксонського права лише в 1976 році. Цей процес отримав імпульс завдяки конференції, організованій суддями, адвокатами та юристами, відомий як конференція Паунда. В результаті цієї зустрічі з'явилися два основні напрямки медіації: створення «місцевих центрів правосуддя» та впровадження альтернативних механізмів для вирішення спорів, включаючи медіацію, в рамках державної судової системи [1, с. 74].

В юридичній енциклопедії медіація визначена як один із альтернативних (позасудових) способів вирішення конфліктів, згідно з яким незаінтересований посередник (медіатор) допомагає сторонам досягти шляхом переговорів добровільної та взаємовигідної угоди [2, с. 118].

На думку А. Жданюк, інтеграція медіації у правову культуру України є одним з проявів гнучкого реагування правової практики на запити сучасного світу. Такі виклики часу по відношенню до юридичної професії потребують визначення нової ролі всіх її представників, тим самим модифікації існуючої традиційної системи вирішення спорів [3, с. 78].

Наукові дослідження підтверджують значну ефективність медіації в різних сферах, включаючи трудові спори, сімейні конфлікти, комерційні суперечки та міжнародні відносини. Статистичні дані свідчать, що медіація у більшості випадків призводить до укладення угод, які задовольняють інтереси обох сторін. Цей процес сприяє збе-

реженню партнерських відносин і запобігає ескаляції конфліктів, а також сприяє розвитку емпатії та довіри між учасниками.

Адвокати виконують важливу роль у медіаційних процесах, оскільки вони не лише захищають інтереси своїх клієнтів, але й активно сприяють формуванню конструктивних угод між сторонами. Їхня професійна підготовка та досвід дозволяють ефективно оцінювати ситуацію, знаходити спільні інтереси та пропонувати рішення, що задовольняють всі сторони. Завдяки своїм комунікаційним навичкам адвокати можуть створити атмосферу довіри та співпраці, що є критично важливим для успішної медіації. Крім того, адвокати можуть виступати в ролі модераторів, допомагаючи сторонам уникати емоційних конфліктів та зосереджуватись на практичних аспектах вирішення спору. Таким чином, їхня участь не лише полегшує процес, але й підвищує ймовірність досягнення взаємоприйнятного рішення.

Участь адвоката в процедурі медіації має певні особливості, що відрізняють її від ролі медіатора, виконуваної іншими фахівцями, такими як конфліктологи, психологи або соціологи. Це обумовлено тим, що адвокат є правником, який надає правову допомогу на професійній основі та несе відповідальність за неналежне виконання своїх обов'язків, зокрема за порушення адвокатської таємниці [1].

Для забезпечення ефективності медіації адвокати застосовують різноманітні механізми, що сприяють оптимізації процесу.

По-перше, здійснюється ґрунтовний аналіз справи, в якому адвокати вивчають фактичні обставини та юридичні нюанси, що можуть вплинути на результати медіації. Це дозволяє виокремити сильні і слабкі сторони позицій клієнтів, а також розробити відповідну стратегію для досягнення максимального результату.

По-друге, адвокати забезпечують належну підготовку клієнтів до медіаційного процесу, роз'яснюючи етапи процедури та важливість конструктивного діалогу. Цей етап може включати навчання навичкам ефективної комунікації та технікам ведення переговорів, що підвищують готовність сторін до співпраці.

По-третє, адвокати формують пропозиції, які враховують інтереси всіх учасників, використовуючи креативні підходи до вирішення конфліктів. Це сприяє пошуку нестандартних рішень, які можуть задовольнити потреби всіх сторін.

Крім того, важливим аспектом є управління емоціями під час медіаційного процесу. Адвокати допомагають клієнтам зберігати спокій і зосередженість на предметі переговорів, що критично важливо для підтримання конструктивного діалогу.

Підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати, що роль адвокатів у медіації є критично важливою для досягнення ефективних результатів у вирішенні спорів. Їхні професійні навички, страте-

гічний підхід та вміння вести комунікацію суттєво сприяють успіху медіаційного процесу. У світі, де альтернативні методи вирішення конфліктів набувають все більшої популярності, адвокати повинні активно адаптувати свої практики, щоб відповідати новим викликам та можливостям, які відкриває медіація. Таким чином, підвищення обізнаності адвокатів про медіацію та розвиток їхніх навичок у цій сфері стануть ключовими факторами для забезпечення ефективності альтернативного вирішення спорів.

Список використаної літератури

1. Кармаза О. О., Федоренко Т. В., Позов Д. А. Медіація як альтернативний механізм урегулювання спорів і конфліктів: проблеми в розкритті змісту термінів, використаних у законі. *Часопис Київського університету права*. 2022. № 2–4 С. 73–77.
2. Альтернативні способи вирішення спорів : навч. посіб. / М. Я. Білак, Ю. Д. Притика, О. М. Спектор, М. М. Хоменко^; за заг. ред. Ю. Д. Притики. Харків : Право, 2019. 264 с.
3. Жданюк А. Медіація як технологія запобігання конфліктам у професійній діяльності юристів. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя*. 2017. № 3. С. 75–80.
4. Ремескова Ю. О. Медіація як особливий вид адвокатської діяльності в Україні. *Актуальні проблеми судового права* : матеріали міжнар. наук.-прак. конф., присвяч. пам'яті проф. І. Є. Марочкина (Харків, 30 жовт. 2015 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2015. С. 88–91.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Свида Олексій Георгійович**

Мамула А. Р.

студент 2-го курсу факультету
адвокатури та антикорупційної діяльності
Національний університет «Одеська юридична академія»

ПОЄДНАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІЗ ДІЯЛЬНІСТЮ МЕДІАТОРА: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Відповідно до Конституції України кожному без винятку гарантується право на професійну правничу допомогу. Одночасно з цим, реалізувати захист прав та свобод громадянин може не тільки завдяки зверненню до правозахисних інститутів, але й завдяки впровадженню альтернативних способів вирішення спорів. До цих способів і відноситься медіація.

У сучасному світі медіацію можна розглядати як вирішення спорів та конфліктів з використанням посередника-медіатора. При цьому він не приймає рішення за якусь сторону, а є незалежним від усіх та допомагає відшукати вирішення конфлікту, рішення якого задовільнить усіх учасників процесу. Завдяки медіації можна уникнути втрати часу у судовому процесі. Сьогодні медіація має великий потенціал для розвитку в спорах з органами влади, комерційних спорах, сімейних, трудових тощо [1].

За досвідом практики багатьох європейських країн можна зазначити, що звернення адвокатами щодо застосування навичок медіатора є доволі поширеним явищем. Це можна пояснити тим, що звернення до медіатора зберігає час та ресурси клієнта та має низку переваг для адвоката. Отже, злагоджена робота між адвокатом та медіатором — це змога підвищити ефективність та конкурентоспроможність на сучасному ринку праці.

Окрім того, медіація відкриває новий напрямок професійної діяльності адвоката, а саме супровід клієнта в процедуру медіації. Допомога адвоката є ключовою в вирішенні питань, таких як укладення договору про проведення медіації, укладення угоди за результатами медіації, підготовка на базі самої угоди, яка є результатом медіації мирної угоди та інші процесуальні документи, при відкритому судовому провадженні. Медіація може виступати як досить ефективна можливість врегулювання спорів позасудово.

Варто зазначити, що у деяких випадках адвокат може виконувати функцію медіатора. Водночас це може суперечити професійній адвокатській діяльності. При цьому виникає важливе питання щодо суміщення адвокатської діяльності з медіаційною. Питання постає у тому, що адвокат не може представляти або захищати двох та більше учасників спору із суперечливими інтересами, так як це напряму суперечить адвокатській етиці [2]. Проте, є випадки, коли адвокат може виступати посередником між сторонами, надаючи учасникам конфлікту допомогу в якості медіатора.

Таким чином, можна сказати, що в Україні є можливість поєднання адвокатської діяльності з медіаційною. Проте варто підкреслити, що одночасне поєднання цих двох ролей (адвоката та медіатора) прямо суперечить Правилам адвокатської етики. Отже, особа при виникненні правового спору або може надавати професійну правничу допомогу одній із сторін (здійснювати адвокатську діяльність), або виступати медіатором, надаючи одночасно допомогу сторонам у врегулюванні правового конфлікту.

Список використаної літератури

1. Крестовська Н., Романадзе Л. Медіація у професійній діяльності юриста. Одеса : Право, 2019. 411с.
2. Правила адвокатської етики: затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/8354a317c5dd15913f18_file.pdf.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Свида Олексій Георгійович**

Маслякова А. В.

студентка 4-го курсу факультету
адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ІМІДЖ СУЧАСНОГО АДВОКАТА УКРАЇНИ

Адвокатура є невід'ємною складовою правової системи будь-якої держави, виконуючи важливі функції щодо захисту прав та свобод громадян. У сучасних умовах розвитку українського суспільства, питання іміджу адвоката стає дедалі актуальнішим. Формування позитивного іміджу адвоката залежить не лише від професійних якостей, а й від того, як суспільство сприймає його діяльність та етику. Метою цієї доповіді є аналіз чинників, що впливають на імідж сучасного адвоката України, та визначення основних вимог до професії в умовах сучасних викликів.

Імідж адвоката — це суспільне уявлення про професійні та особистісні якості представника юридичної професії. Він охоплює як зовнішні прояви, такі як зовнішній вигляд, поведінка, манера спілкування, так і внутрішні аспекти — компетентність, моральні цінності, дотримання етичних норм. Адвокат зобов'язаний діяти відповідно до високих стандартів етики, що є одним із визначальних факторів формування позитивного іміджу.

Стаття 45 Правил адвокатської етики присвячена культурі поведінки адвоката у відносинах з іншими учасниками судового провадження, що є також частиною іміджу сучасного адвоката. У відносинах з іншими учасниками судового провадження адвокат повинен: бути стриманим і коректним; реагувати на неправильні дії або вислови цих осіб у формах, передбачених законом, зокрема у формі заяв, клопотань, скарг тощо; бути тактовним при допиті підсудних, потерпілих, сторін у цивільному процесі, свідків та інших осіб [1].

Найважливішим елементом іміджу адвоката є його професіоналізм. У сучасних умовах, адвокат повинен володіти ґрунтовними знаннями в галузі права, вміти застосовувати їх на практиці, володіти аналітичним мисленням та здатністю швидко орієнтуватися в ситуаціях, що постійно змінюються. Також адвокат має бути обізнаним у міжнародних стандартах та національному законодавстві, що постійно розвивається.

Одним із найважливіших аспектів професійної діяльності адвоката є дотримання етичних норм. Етичні вимоги до адвоката регулюються не лише законодавством, а й нормами професійної етики, які затверджуються органами адвокатського самоврядування. Вони включають чесність, конфіденційність, відповідальність перед клієнтом, судом та суспільством.

У сучасному суспільстві важливим аспектом є відкритість адвоката для комунікацій. Це стосується як безпосередньої взаємодії з клієнтами, так і вміння представляти себе в медійному просторі. Сучасний адвокат повинен вміти доступно пояснити юридичні питання, бути здатним виступати в ролі експерта у публічних дискусіях та працювати з сучасними комунікаційними інструментами.

Зовнішній вигляд адвоката також є частиною його іміджу. Оскільки адвокатська діяльність пов'язана з представництвом інтересів клієнта в судах та інших органах влади, важливо, щоб адвокат виглядав респектабельно. Діловий стиль одягу та охайний зовнішній вигляд допомагають створити образ професіонала, що заслуговує на довіру.

У контексті сучасних соціальних та політичних процесів в Україні, професія адвоката зазнає нових викликів, що впливають на формування його іміджу.

Позитивний імідж адвоката формується не тільки на рівні професійної компетентності, але й завдяки особистим якостям та відповідності сучасним очікуванням суспільства.

Сучасний адвокат має постійно підвищувати свою кваліфікацію, оскільки законодавство та юридична практика змінюються дуже швидко. Участь у семінарах, тренінгах, підготовка та складання кваліфікаційних іспитів є необхідною умовою для підтримання високого рівня компетенції.

Адвокатська діяльність передбачає високий рівень відповідальності перед клієнтом. Ефективне виконання зобов'язань, чітке дотримання строків, підтримка конфіденційності та професійне ставлення до справи є запорукою формування довіри та позитивного іміджу.

Адвокат, який бере активну участь у суспільному житті, захищає права та свободи громадян, а також виступає у ролі експерта на різних платформах, формує позитивний імідж не лише своєї особи, а й

професії загалом. Участь у благодійних заходах, соціальних проектах та правовій освіті населення є додатковим показником професійності та відповідальності.

Імідж сучасного адвоката України — це багатокомпонентна категорія, яка складається з професійних навичок, етичних принципів, комунікаційних здібностей та особистих якостей. Формування позитивного іміджу адвоката можливе лише за умови дотримання високих стандартів етики, постійного професійного розвитку та відповідальності перед суспільством. У сучасних умовах глобалізації, реформування правової системи та розвитку інформаційних технологій адвокати повинні бути гнучкими та відкритими до змін, аби зберегти довіру громадян до своєї професії та забезпечити ефективний захист їхніх прав.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики. Затверджені Звітно-виборним З'їздом адвокатів України «09» червня 2017 року. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2017-06-09-pravila-2017_596f00dda53cd.pdf

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*

Матвеева Є. А.

студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ АДВОКАТУРИ ТА ДЕРЖАВИ

Стаття 59 Конституції України гарантує, що кожен має право на професійну правничу допомогу, яка у випадках, передбачених законом, надається безоплатно. Водночас кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. Для надання правової допомоги під час вирішення справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура [1].

Стаття 5 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» встановлює, що адвокатура незалежна від органів державної влади, місцевого самоврядування та їх посадових осіб. Держава зобов'язана створювати належні умови для роботи адвоката і гарантувати дотримання всіх умов для здійснення адвокатської діяльності [2].

Адвокатура є важливою для як державних, так і суспільних інтересів, оскільки через неї правова держава забезпечує реалізацію прав та свобод своїх громадян. З одного боку, адвокатська діяльність є кон-

ституційно визначеною та має значення для держави, з іншого — адвокати повинні залишатися максимально незалежними від держави, щоб ефективно захищати громадян і юридичних осіб від можливого адміністративного тиску. Адвокатура є унікальним правовим інститутом, який виконує публічно-правову функцію, але не є державним органом. Навпаки, це незалежна самоврядна структура, що забезпечує професійний правовий захист, представництво та інші види правової допомоги, і при цьому самостійно вирішує питання своєї організації та діяльності [3, с. 431].

Сучасна адвокатура ґрунтується на досягненнях теорії прав людини, що визнає пріоритет прав і свобод людини в демократичному суспільстві. Відповідно, статус і роль цього інституту повинні зростати разом із розвитком громадянського суспільства та правової держави, а також із встановленням ефективних взаємовідносин між ними. Це забезпечить соціально-правову природу адвокатури як важливого інституту сучасного громадянського суспільства [4, с. 188, 190].

Взаємодія адвокатури та держави є невід’ємною складовою функціонування правової системи в демократичному суспільстві. Основні принципи, такі як незалежність адвокатури, захист прав людини та дотримання верховенства права, гарантують ефективність правозахисної діяльності та підтримку правопорядку. Адвокатура відіграє ключову роль у забезпеченні законності через участь у судових процесах, законодавчій діяльності та захисті громадян від неправомірних дій державних органів. Попри існуючі виклики, адвокатура залишається важливим гарантом прав і свобод громадян, сприяючи зміцненню правової держави. Таким чином, взаємодія адвокатури та держави є необхідною умовою для забезпечення правопорядку, захисту прав людини та розвитку правової держави.

Список використаної літератури

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996, № 30, ст. 141. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. *Офіційний вісник України*. 2012. № 62. С. 2509
3. Подоляка А. М. Захист прав і свобод громадян засобами адвокатури. *Форум права*. 2009. № 1. С. 429–433.
4. Аракелян М. Р. Правозахисна діяльність адвокатури: теоретико-правовий ракурс : монографія. Одеса : Фенікс, 2018. 386 с.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

ПРИНЦИП КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ В МЕДІАЦІЇ

Вирішення приватноправових спорів у досудовому або позасудовому порядку зумовлює необхідність належного врегулювання процедури та засадничих принципів застосування альтернативних способів (форм) врегулювання спорів. Одним із таких альтернативних способів вирішення спорів, що нині набуває популярності в Україні, є медіація — добровільна, позасудова, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів.

Медіація (від лат. «mediate» — «бути посередником») — це переговорний процес за участю третьої особи, медіатора, який допомагає сторонам встановити ефективну комунікацію та самостійно дійти взаємних домовленостей щодо спірних питань. Водночас медіатор не має права вирішувати спір [1].

Процедура медіації має такі характерні ознаки:

- участь нейтральної третьої особи (медіатора), яка сприяє взаємодії між сторонами;
- вирішення спору та досягнення угоди самими сторонами, а не медіатором;
- відсутність жорсткої правової регламентації процедури, змалювальності чи обов'язкового рішення;
- наявність медіаційної угоди, яка зазвичай не може бути примусово виконана без звернення до відповідних органів.

Медіація як альтернативний спосіб вирішення спорів набуває все більшого значення в сучасному правовому світі. Одним із ключових принципів цього процесу є конфіденційність, яка забезпечує довіру сторін і сприяє ефективності процедури [2, с. 30].

Конфіденційність у медіації полягає в тому, що всі обговорення, документи та домовленості, які виникають під час процесу, залишаються недоступними для третіх осіб. Такий підхід створює безпечний простір для відкритого діалогу між учасниками. Принцип конфіденційності особливо важливий, оскільки саме завдяки йому сторони можуть обговорювати свої проблеми, інтереси та позиції без страху, що ця інформація може бути використана проти них у майбутньому. Це дозволяє вільніше висловлювати думки і пропозиції, що часто є запорукою досягнення компромісу та взаємовигідних рішень.

Крім того, конфіденційність у медіації охоплює не лише самі переговори, а й участь медіатора, який зобов'язується не розголошувати інформацію про процес і деталі домовленостей. Кодекс професійної етики медіатора закріплює обов'язок дотримання цього принципу, підкреслюючи його вагомість для збереження довіри та нейтральності медіатора [3, с. 110].

Порушення конфіденційності може мати серйозні наслідки для всіх учасників процесу. По-перше, це руйнує довіру сторін одна до одної і до медіатора, що знижує шанси на успішне врегулювання наявного конфлікту чи мирного врегулювання спору в майбутньому. По-друге, будь-яка інформація, отримана під час медіації, не повинна використовуватися в суді чи в іншому публічному просторі, оскільки це суперечить суті медіації як конфіденційного процесу. Лише за згодою всіх учасників деякі аспекти можуть бути винесені на публічний розгляд.

Незважаючи на важливість конфіденційності, існують випадки, коли цей принцип може бути обмежений. Зокрема, якщо в ході медіації стає відомо про вчинення злочину або загрозу життю чи здоров'ю інших осіб, медіатор може бути зобов'язаний розкрити таку інформацію відповідним органам. Проте такі випадки є винятками, що підтверджують правило загальної конфіденційності в медіації.

Отже, принцип конфіденційності є фундаментальним елементом медіації, який гарантує відкритість і довіру в процесі вирішення спорів. Він сприяє досягненню компромісу та забезпечує безпеку сторін, що робить медіацію ефективним і надійним інструментом альтернативного вирішення конфліктів.

Список використаної літератури

1. Можайкіна О. С. Поняття та зміст основних принципів медіації в цивільно-правових відносинах. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 5. URL: http://apnl.dnu.in.ua/5_2017/15.pdf.
2. Мазаракі Н. А. Зміст принципу конфіденційності медіації. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Вип. 6 (21). Т. 1. С. 30–33.
3. Білик Т. В., Гаврилюк Р. М., Городиський І. О. та ін. Медіація у професійній діяльності юриста : підручник / за ред. Н. М. Крестовської, Л. О. Романадзе. Одеса : Екологія, 2019. 456 с.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Свида Олексій Георгійович*

АДВОКАТУРА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Багато сфер суспільного життя зазнали змін у зв'язку з повномасштабним вторгненням російської федерації. Не лише ускладнилися політичні, економічні та інші процеси на території нашої держави, а й відбулося багато змін. Винятком не стала діяльність адвокатури України. Адвокатура, як незалежний інститут громадянського суспільства, відіграє ключову роль у забезпеченні верховенства права та захисту прав людини. Головним завданням, яке стоїть перед адвокатурою, є захист прав, свобод і законних інтересів людини в усіх сферах її життєдіяльності [1, с. 8]. В умовах воєнного стану її значення зростає ще більше, оскільки саме адвокати надають правничу допомогу військовослужбовцям, внутрішньо переміщеним особам, постраждалим від збройного конфлікту.

Багато громадян нашої країни були змушені покинути свої домівки, робочі місця та рідні міста. Виникло багато юридичних питань, пов'язаних із війною, наприклад, у якому порядку отримувати соціальні виплати, що робити, якщо втратили документи, чи буде компенсовано знищене майно, як займатися охороною праці тощо. Під час воєнного стану функції адвокатів як захисників і представників безпосередньо підпорядковуються тим обмеженням, які можуть бути запроваджені з оголошенням цього режиму. Тому дистанційна правнича допомога набуває особливої значущості, оскільки вона стає незамінною для громадян, які проживають у віддалених місцевостях або не можуть зустрітися з адвокатами через стан здоров'я або інші особисті причини. Для цього розроблені спеціальні електронні додатки, що дозволяють проводити онлайн-консультації. У тих районах, де бойові дії не відбуваються, адвокати продовжують виконувати свої професійні обов'язки у державних установах, органах місцевого самоврядування, соціальних захисту, спеціалізованих закладах та місцях розміщення внутрішньо переміщених осіб. Однак є й такі регіони, де багато адміністративних будівель зазнали руйнувань або пошкоджень, знищені центри надання правової допомоги. У таких випадках громадяни змушені або переміщуватися з цих районів, або використовувати дистанційну правову допомогу, де це можливо [2, с. 76].

Значну роботу провела Національна асоціація адвокатів України з надання безоплатної правничої допомоги за кордоном для осіб, які потребують тимчасового захисту. Для цього були створені закордонні представництва, що сприяли вдосконаленню її діяльності на

міжнародному рівні. Це дозволило налагодити роботу адвокатів, які надають безкоштовну правничу допомогу, у таких країнах, як Бельгія, Болгарія, Іспанія, Канада, Німеччина, Польща, Румунія, Словаччина, Угорщина, Франція та Швейцарія. У цих країнах сформовано списки адвокатів за спеціалізацією для надання безкоштовних юридичних консультацій. Деякі юридичні компанії також забезпечили можливості для працевлаштування українських адвокатів.

У контексті воєнного стану адвокатська спільнота в Україні стикається з низкою значних викликів. У відповідь на ці обставини, Вища школа адвокатури, що діє під егідою Національної асоціації адвокатів України, впровадила нові безоплатні курси з міжнародного гуманітарного та міграційного права. Ці курси сприяють адвокатам у здобутті актуальних знань та практичних навичок у складних умовах. В окремих регіонах адвокати активно співпрацюють із військово-цивільними адміністраціями, які займаються питаннями митного оформлення та супроводом гуманітарних вантажів. Вони також допомагають протидіяти дезінформації щодо військових дій з боку росії в Україні. Додатково створено реєстри адвокатів, які готові надавати допомогу у зборі доказів військової агресії для пред'явлення в міжнародних судах, а також тих, що безпосередньо співпрацюють з військово-цивільними адміністраціями, надаючи їм професійну юридичну підтримку [3].

Військова агресія росії вплинула не лише на професійне життя адвокатів, але й на їхнє особисте життя. Основна роль Національної асоціації адвокатів України полягає в гарантуванні незалежності та створенні належних умов для професійної діяльності кожного члена. У період воєнного стану асоціація, до якої входять усі адвокати України, вимушена функціонувати дистанційно, подібно до багатьох інших організацій у країні. Особливе значення для підтримки адвокатів у цей критичний час мала діяльність Опікунської ради, яка була заснована Національною асоціацією адвокатів України практично відразу після початку конфлікту 3 березня 2022 року. Метою Опікунської ради є надання благодійної допомоги адвокатам і їхнім сім'ям, які постраждали внаслідок бойових дій [4].

Рада адвокатів України ухвалила низку важливих організаційних рішень, що діятимуть до завершення воєнного стану. Ці рішення включають обмеження публічного доступу до інформації про адвокатів, зокрема номери мобільних телефонів, фотографії та профілі в соціальних мережах, які зареєстровані в Єдиному реєстрі адвокатів України, з метою захисту правників [5]. Крім того, вирішено не вважати порушенням законодавства сумісництво військової чи альтернативної (невійськової) служби з адвокатською діяльністю, і така підстава не буде приводом для дисциплінарних стягнень [6]. Рада

адвокатів регіонів отримала дозвіл видавати посвідчення адвокатів України, що затверджені Радою адвокатів України, без складних механізмів захисту від підробок [7]. Ще одна зміна пов'язана зі спрощенням вимог до складання кваліфікаційного іспиту: тимчасово дозволяється складати іспити без надання довідки про несудимість та документів, що підтверджують знання української мови.

Війна значно ускладнила діяльність адвокатів в Україні. Попри труднощі та складні обставини, адвокатура продовжує працювати, виконуючи головне завдання із захисту прав і свобод людини та громадянина.

Список використаної літератури

1. Аракелян М. Р. Інститут адвокатури у правозахисній діяльності сучасної Української держави. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Випуск 3. С. 21–27.
2. Литвин О. Л. Особливості надання безоплатної правової допомоги населенню в умовах воєнного стану. *Знання європейського права*. 2022. № 2. С. 76–81.
3. Ради адвокатів регіонів під час воєнного стану надають допомогу у посиленому режимі. Інформаційне агентство «АДВОКАТ ПОСТ». URL: <https://advokatpost.com/rady-advokativ-rehioniv-pid-chas-voiennoho-stanu-nadaiut-dopomohu-u-posylenomu-rezhymu/>.
4. Для розподілення благодійної допомоги адвокатам під час воєнного стану створена Опікунська Рада. *Новинний портал directspeech.news*. URL: <https://directspeech.news/news/dlya-rozpodilennya-blagodiinoi-dopomogi-advokatam-pid-cas-voennogo-stanu-stvorena-opikunska-rada>.
5. Про закриття для публічного доступу персональних даних адвокатів у Єдиному реєстрі адвокатів України на період запровадження воєнного стану: Рішення Ради адвокатів України № 22. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-03-02-r-shennyarau-22_62443775bdf77.pdf
6. Про особливості проходження адвокатами військової або альтернативної (невійськової) служби у період воєнного стану: рішення Ради адвокатів України (2022) № 24. Відновлено з https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-03-24-r-shennya-rau-24_6244383f5d80a.pdf.
7. Про особливості видачі радами адвокатів регіонів посвідчень адвокатів України у період воєнного стану: рішення Ради адвокатів України (2022) № 31. Відновлено з https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-03-16-r-shennya-rau-31_62443af4cde30.pdf.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Мурашева К. В.
студентка 2-го курсу факультету
цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ РЕЄСТРАЦІЇ ЕЛЕКТРОННОГО КАБІНЕТУ АДВОКАТА

На сайті Національної асоціації адвокатів України доступним є електронний особистий кабінет адвоката. Зареєструвавшись, кожен адвокат отримує можливість користуватися сервісом, який полегшує організаційні процеси, дозволяє сплачувати щорічні внески та надавати інформацію про свою діяльність, підвищення кваліфікації, стаж і професійний досвід.

Особистий кабінет адвоката — це електронний опис на офіційному веб-сайті НААУ, який дозволяє адвокату особисто редагувати дані про свою діяльність, готувати електронні ордери на надання правничої допомоги, користуватися сервісом електронної пошти, відеоконференцз'язку, синхронізуватися зі своїм особистим кабінетом в електронному суді [1].

Щоб зареєструвати електронний кабінет, адвокату потрібно виконати такі дії:

- зайти на офіційний сайт НААУ;
- у правому верхньому куті знайти вкладку «Вхід для адвоката»;
- ввести адресу електронної пошти, зареєстровану в Єдиному реєстрі адвокатів України (ЄРАУ), та пройти ідентифікацію.

Новелою те, що в особистий кабінет адвоката додано сервіс відправлення листів Укрпоштою.

Національна асоціація адвокатів України та «Е-ПОСТ» запускають новий сервіс для зручної відправки документів. Тепер адвокати можуть надсилати листи прямо зі свого кабінету, а «Е-ПОСТ» буде займатись друком, упаковкою та доставкою. Послуга доступна додатково, але спрощує роботу з документами.

Важливим вбачається також висвітлити питання реєстрації адвокатом електронного кабінету в ЄСІТС.

21 липня набув чинності Закон України № 3200-IX від 29 червня 2023 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів, що забезпечують обмін документами в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремих підсистемах (модулях)».

Електронний кабінет Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС) є важливим інструментом для учасників судових процесів в Україні: з 21 лютого 2024 року приватні юридичні

особи, які беруть участь у цивільному та адміністративному судочинстві, будуть зобов'язані зареєструватися в електронному кабінеті. Це нововведення має на меті спростити документообіг між учасниками судових процесів та судами [2].

Електронний кабінет ЄСІТС — це персональний кабінет (веб-сервіс чи інший користувацький інтерфейс) у підсистемі (модулі), за допомогою якого особі, яка пройшла електронну ідентифікацію, надається доступ до інформації та сервісів Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи або її окремих підсистем (модулів), у тому числі можливість обміну (надсилання та отримання) документами (в тому числі процесуальними документами, письмовими та електронними доказами тощо) між судом та учасниками судового процесу, а також між учасниками судового процесу.

Електронний кабінет має такі функції: обмін процесуальними документами з судом та іншими учасниками судового процесу, тримання судових рішень та інших документів в електронному вигляді, участь у судових засіданнях в режимі відеоконференції, створення електронних доручень про надання правової допомоги, електронне листування за допомогою сервісів електронної пошти.

Для користування електронним кабінетом захисник повинен відповідати наступним вимогам: не мати заборгованості зі сплати щорічного внеску на забезпечення реалізації адвокатської автономії та дотримуватися вимог конфіденційності та безпеки даних.

Електронний кабінет має такі включає в себе такі переваги, як оперативність (швидкий обмін документами та інформацією), зручність (віддалена робота з документами та участь у зустрічах), безпека (захищений доступ до інформації та документів). Ці особливості роблять електронний кабінет адвоката важливим інструментом для сучасного юриста, що забезпечує ефективну та безпечну роботу в українській правовій системі [3].

Список використаної літератури

1. Особливості ведення особистого кабінету адвоката НААУ. URL: <https://unba.org.ua/news/7759-osoblivosti-vedennya-osobistogo-kabinetu-advokata.html> (дата звернення: 07.10.2024).
2. Усі адвокати мають завести кабінети у ЄСІТС — закон набрав чинності НААУ. URL: <https://unba.org.ua/news/8216-usi-advokati-mayut-zavesti-kabinety-u-esits-zakon-nabrav-chinnosti.html> (дата звернення: 07.10.2024).
3. Адвокати повинні мати електронні кабінети в ЄСІТС: як зареєструватися. *Судово-юридична газета*. URL: <https://sud.ua/uk/news/ukraine/283619-advokaty-dolzhy-imet-elektronnye-kabinety-v-esits-kak-zaregistrirovatsya> (дата звернення: 07.10.2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3200-20#Text> (дата звернення: 07.10.2024).

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*

Новак Ю. І.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

СПІВРОБІТНИЦТВО АДВОКАТУРИ ТА УПОВНОВАЖЕНОГО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Захист прав людини — це не привілей.
Це відповідальність кожного громадянина
і кожного уряду.

Кофі Аннан

В Україні одним з провідних правозахисних інститутів, направлених на здійснення контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина є Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (надалі — Уповноважений ВРУ з прав людини). Дослідження положень профільного Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», зокрема, сфери його діяльності, функцій та повноважень дають можливість виділити його особливий правовий статус з-поміж інших інституцій. Ще одним правозахисним інститутом з повністю відмінним статусом і обсягом правомочностей є адвокатура — недержавний самоврядний інститут. Адвокатська діяльність направлена на здійснення захисту та представництва інтересів у суді, надання правничої допомоги на професійній основі.

Отже, як адвокати, так і Омбудсмен стоять на варті захисту прав людини, проте специфіка і вектор здійснення ними такого захисту різняться. Адвокати зосереджені на правничій допомозі окремим особам (клієнтам), тоді як Уповноважений ВРУ з прав людини займається загальними питаннями захисту прав людини в суспільстві.

Відмінною є і роль цих двох суб'єктів у судовому процесі. Аналіз процесуальних кодексів дає можливість серед учасників судового процесу виокремити адвоката як професійного представника, який на підставі повноважень, наданих йому договором або законом, вчиняє процесуальні дії від імені та в інтересах іншої особи. Такий вид представництва передбачає попередню домовленість з особою, чий інтереси представляють щодо стратегії захисту, обмеження повно-

важень представника на вчинення певної процесуальної дії, виплати гонорару як винагороди за виконану роботу та інших деталей.

В свою чергу, Уповноважений ВРУ з прав людини займає інше місце серед учасників судового процесу — йому законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб. Такий статус передбачає наявність тільки процесуального інтересу в результатах розгляду справи, адже Омбудсмен діє в інтересах іншої особи, але від власного імені. Крім того, на відміну від адвоката, Уповноважений ВРУ з прав людини може звертатися до суду з позовною заявою за власною ініціативою, а також вступати у справу, провадження у якій відкрито за позовом іншої особи. При цьому повинен обґрунтувати суду неможливість особи самостійно здійснювати захист своїх інтересів.

Незважаючи на викладене, окремі точки взаємодії між вказаними суб'єктами безперечно прослідковуються, адже спільним вектором діяльності адвокатури і Омбудсмена є захист прав людини. Зважаючи на це, їхнє співробітництво є важливою складовою для забезпечення правових гарантій, дотримання законодавства та вирішення правових проблем, зокрема в сфері доступу до правосуддя. Це співробітництво включає деякі ключові аспекти. Розглянемо їх.

1. Оформлення правових угод. Голова НААУ та Уповноважений ВРУ з прав людини 6 квітня 2023 р. підписали Меморандум про співробітництво. Документ укладений з метою об'єднання зусиль, спрямованих на запобігання порушенням прав і свобод людини, забезпечення якості правової допомоги та підвищення рівня поінформованості громадян у даній сфері [3].

2. Спільні ініціативи. Адвокатура і Омбудсмен плідно працюють разом над підготовкою і просуванням законодавчих ініціатив, спрямованих на покращення правового захисту громадян та зміцнення правової держави. Зокрема, у рамках Меморандуму здійснюються експертизи законопроектів та інших нормативно-правових актів, предметом регулювання яких є організація та діяльність адвокатури із захисту прав і свобод людини, удосконалення правової регламентації надання безоплатної правової допомоги тощо.

3. Моніторинг і контроль. Адвокати і Омбудсмен можуть співпрацювати у проведенні моніторингу дотримання прав людини в різних установках, таких як місця позбавлення волі, лікарні, школи тощо. Омбудсмен часто звертається до адвокатів за експертною оцінкою конкретних правових ситуацій.

4. Освітні програми та тренінги. Організація спільних освітніх заходів, круглих столів, конференцій, семінарів і тренінгів для підвищення кваліфікації адвокатів та співробітників офісу Омбудсмена з питань захисту прав людини.

5. Взаємна допомога та обмін інформацією. НААУ направляє непоодинокі листи з проханням, в межах повноважень, здійснити заходи, направлені на відновлення порушених правоохоронними органами прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності. Тому ефективне співробітництво вимагає регулярного обміну інформацією між адвокатами та офісом омбудсмена. Це може включати обмін даними про виявлені порушення прав людини, юридичні прецеденти тощо.

Співробітництво цих правозахисних інститутів та їх спільна узгоджена діяльність допомагають забезпечувати більш ефективний захист прав людини і сприяють розвитку правової культури в Україні.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/5076-172>.
2. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 № 776/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/776/97-%D0%B2%D1%80>.
3. Меморандум про співробітництво від 6 квітня 2023 року № 2353-IX. URL: <https://webportal.nrada.gov.ua/memorandum-pro-spivpratsyu-mizh-upovnovazhenym-verhovnoyi-rady-ukrayiny-z-prav-lyudyny-ta-natsionalnoyu-radoyu-ukrayiny-z-pytan-telebachennya-i-radiomovlennya/>.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кравченко Марина Олександрівна**

Овсянніков К. Р.

студент 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТ ЯК СУБ'ЄКТ НАДАННЯ ВТОРИННОЇ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ

Надання безоплатної правничої допомоги є важливим елементом правової системи будь-якої демократичної держави. Адвокат, як основний суб'єкт цієї системи, відіграє ключову роль у забезпеченні доступу до правосуддя для всіх верств населення.

Право на безоплатну правничу допомогу мають певні категорії осіб, визначені законом. Зазвичай, це малозабезпечені громадяни, ветерани, інваліди, діти-сироти та інші вразливі категорії населення. Для отримання безоплатної правничої допомоги необхідно зверну-

тися до центру з надання безоплатної правничої допомоги за місцем проживання.

У статті 59 Конституції України стверджується, що кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Безоплатна вторинна правнича допомога - це вид державної гарантії, що полягає у створенні рівних можливостей для доступу осіб до правосуддя.

Безоплатна вторинна правнича допомога включає такі види правничих послуг як:

1. захист;
2. здійснення представництва інтересів осіб, що мають право на безоплатну вторинну правничу допомогу, в судах, інших державних установах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами;
3. допомога щодо складення документів процесуального характеру.

Суб'єктами надання безоплатної вторинної правничої допомоги в Україні є:

- 1) центри з надання безоплатної правничої допомоги;
- 2) адвокати, включені до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правничу допомогу [1].

Реєстр адвокатів, які надають безоплатну вторинну правничу допомогу, є офіційною базою даних, що містить інформацію про адвокатів, які можуть залучатися до надання безоплатної вторинної правничої допомоги. Станом на вересень 2023 року, до Реєстру включено понад 8630 адвокатів. Такі адвокати пройшли відповідний конкурс та уклали контракти з центрами з надання безоплатної правничої допомоги. Ці контракти регулюють умови та порядок надання правової допомоги.

Порядок проведення конкурсу з відбору адвокатів затверджений постановою КМУ від 28 грудня 2011 р. № 1362 «Про затвердження Порядку і умов проведення конкурсу з відбору адвокатів, які залучаються для надання безоплатної вторинної правничої допомоги».

Конкурс оголошується Координаційним центром з надання правничої допомоги на підставі наказу Міністерства юстиції України. Інформація про конкурс публікується на офіційному сайті Координаційного центру та в інших засобах масової інформації. Адвокати, які бажають взяти участь у конкурсі, подають відповідні заявки та документи до Координаційного центру. Оцінювання адвокатів здійснюється комісією, яка перевіряє рівень їхніх професійних досягнень, досвіду роботи та відповідності вимогам конкурсу[2].

Конкурс проводиться двома етапами. На першому етапі комісія розглядає надіслані Координаційним центром скановані копії документів адвоката та на підставі інформації, що міститься у зазначених документах, оцінює адвоката за критеріями стажу адвокатської діяль-

ності, наявності або відсутності застосування до адвоката дисциплінарних стягнень, а також враховує результат проходження адвокатом дистанційного курсу.

На другому етапі конкурсу комісією проводиться індивідуальна співбесіда з адвокатом.

Результати конкурсу оприлюднюються на офіційних веб-сайтах Мін'юсту чи Координаційного центру.

Проведення конкурсу з відбору адвокатів для надання безоплатної вторинної правничої допомоги є важливим механізмом забезпечення доступу до правосуддя для всіх громадян. Цей процес сприяє залученню кваліфікованих та відповідальних адвокатів, які здатні надавати якісну правову допомогу тим, хто її потребує [2].

Наостанок хотілось би зазначити, що система безоплатної правничої допомоги постійно розвивається в Україні. Це сприяє розвитку системи правосуддя, підвищенню довіри громадян до держави та адвокатури як правозахисного інституту.

Список використаної літератури

1. Про безоплатну правничу допомогу Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>
2. Безоплатна правова допомога. Офіційний сайт Національної асоціації адвокатів України. URL:<https://unba.org.ua/legal-aid>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Храпенко Олена Олегівна**

Одорошенко Є. І.

студентка 1-го курсу магістратури факультету
адвокатури та антикорупційної діяльності

Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ АДВОКАТУРИ В ЗАХИСТІ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН

Захист прав людини є основним завданням правової системи будь-якої держави. В сучасному світі адвокатура відіграє важливу роль у забезпеченні справедливого судочинства, гарантій прав і свобод громадян. Адвокатура відіграє надзвичайно важливу роль в демократичному суспільстві, забезпечуючи захист прав і свобод громадян. Основне призначення адвокатів — надання професійної правничої допомоги, зокрема в захисті від порушень прав людини,

незаконних дій з боку державних органів або інших суб'єктів. Важливість інституту адвокатури зростає в умовах глобалізації, посилення ролі прав людини та загострення конфліктів між громадянами і державою.

Адвокатура як соціальний інститут має давню історію. Її витоки можна знайти в античній Греції та Римі, де вже існували професійні представники, які виступали в суді від імені інших осіб. Проте інститут адвокатури в сучасному розумінні сформувався у період становлення правової держави і верховенства права.

З розвитком правових систем, особливо в Європі, адвокатура отримала офіційне визнання та регулювання, що дозволило встановити чіткі правила поведінки для адвокатів та забезпечити доступ громадян до правосуддя. В Україні цей інститут набув особливого значення після проголошення незалежності та закріплення в Конституції України принципу верховенства права [1].

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатура України — недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому вказаним вище Законом. Адвокатуру України становлять всі адвокати України, які мають право здійснювати адвокатську діяльність. З метою забезпечення належного здійснення адвокатської діяльності, дотримання гарантій адвокатської діяльності, захисту професійних прав адвокатів, забезпечення високого професійного рівня адвокатів та вирішення питань дисциплінарної відповідальності адвокатів в Україні діє адвокатське самоврядування. Стаття 5 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначає, що адвокатура є незалежною від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб. Держава створює належні умови для діяльності адвокатури та забезпечує дотримання гарантій адвокатської діяльності [2].

Одним з ключових призначень адвокатури в суспільстві є забезпечення реалізації прав людини. Адвокати виступають на захисті громадян від зловживань з боку державних органів, включно з поліцією, прокуратурою та судами. Їхня діяльність особливо важлива в умовах порушень прав людини, таких як незаконні затримання, застосування тортур або порушення права на справедливий суд.

Забезпечення ефективного правового захисту є важливою складовою демократичного суспільства, де права людини мають бути захищені незалежно від їхнього соціального статусу, національності, релігії чи політичних поглядів. Адвокатура стає важливим елементом у боротьбі з дискримінацією та несправедливістю.

Попри важливу роль адвокатури в суспільстві, існують численні виклики, з якими стикаються адвокати. У деяких країнах, включаючи Україну, адвокати можуть зазнавати політичного тиску або переслідування з боку державних органів. Це створює загрозу для їхньої незалежності та підриває можливість ефективного захисту прав громадян.

Не всі громадяни мають змогу скористатися послугами адвокатів через високі витрати на правничу допомогу. Це особливо актуально для вразливих верств населення, які потребують додаткової підтримки. У деяких країнах закони обмежують повноваження адвокатів або створюють перепони для ефективного захисту клієнтів. Такі обмеження можуть мати негативний вплив на верховенство права та справедливість.

Захист прав людини і громадянина немає ніяких підстав протиставляти інтересам і завданням держави та її органів. Діяльність адвоката не носить подвійний характер. Вона, за вірним твердженням Т. Вільчик, двоєдина: обстоюючи права та охоронювані законом інтереси особистості, адвокат, тим самим діє і в інтересах суспільства, держави, зміцнює законність. Захисник, надаючи підсудному допомогу у здійсненні його процесуальних прав, тим самим сприяє правильному та всебічному розгляду справи та винесення законного, обґрунтованого і справедливого вироку [3].

Адвокатура України, будучи професійно-правовим правозахисним інститутом, виступає ключовим елементом у системі забезпечення прав, свобод і законних інтересів людини. Вона є основою правової держави та громадянського суспільства, і без її професійної діяльності, що базується передусім на принципах абсолютної незалежності, саме існування цих інститутів може бути поставлено під сумнів. Рівень розвитку адвокатури прямо свідчить про ступінь демократичності суспільства.

Аналізуючи гарантії прав людини в Україні, які включають комплекс об'єктивних і суб'єктивних чинників, спрямованих на забезпечення реалізації прав, обов'язків, свобод і інтересів людини, а також на усунення можливих причин їх неналежного здійснення, можна стверджувати, що саме адвокатура забезпечує їх ефективну реалізацію. Вона є важливою складовою механізму захисту прав людини в Україні.

Якщо правозахисні гарантії прав людини розглядати як систему засобів і умов, що дозволяють людині ефективно реалізувати своє право на захист, то звернення за правовою допомогою до адвоката стає ключовою гарантією відновлення порушеного права.

Отже, адвокатура є ключовим інститутом в демократичному суспільстві, що забезпечує захист прав і свобод громадян. Її діяльність сприяє розвитку правової культури, захисту прав людини та забезпе-

ченню справедливого правосуддя. В умовах сучасних викликів адвокатура повинна зберігати свою незалежність і ефективність, аби продовжувати відігравати свою важливу роль у суспільстві.

Список використаної літератури

1. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
3. Вільчик Т. Конституційно-правовий статус адвокатури. *Теорія і практика правознавства*. 2015. Вип. 2 (8). С. 1–13.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кісліцина Ірина Олександрівна**

Одорошенко Є. І.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ІННОВАЦІЇ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Адвокатська діяльність, як і багато інших сфер, піддається впливу швидких змін, зумовлених розвитком технологій, зміною суспільних потреб і новими викликами. Інновації в цій галузі не лише змінюють способи надання правничої допомоги, але й підвищують їх ефективність та доступність для клієнтів. У цьому есе ми розглянемо ключові інновації, які трансформують адвокатську практику, та їх вплив на професію.

Сучасні технології стали незамінним інструментом у діяльності адвокатів. Програмне забезпечення для автоматизації рутинних завдань, таких як підготовка документів, управління справами та ведення обліку, дозволяє юристам зосередитися на більш складних аспектах роботи. Наприклад, платформи для електронного документообігу значно спрощують процес обміну інформацією між адвокатами та їх клієнтами, знижуючи час, витрачений на паперову роботу.

Крім того, адвокати все частіше використовують аналітичні інструменти, які дозволяють аналізувати великі обсяги даних для виявлення патернів, що можуть вплинути на стратегію ведення справ. Це відкриває нові можливості для прогнозування результатів судових процесів та підготовки більш обґрунтованих рекомендацій для клієнтів.

Наприклад, компанії зі сфери LegalTech, які полегшують роботу юристам, у тому числі, адвокатам сьогодні шукають ідеї для нових інструментів. Однак, як показало дослідження Bloomberg, не так багато юристів готові до їх запровадження. На ринку добре розповсюджені хмарні продукти та інструменти управління фінансами. Але, для прикладу, програми аналітики судових процесів використовують лише 21 % адвокатів. Інструменти для складання проєктів — тільки 10 %. Головна перешкода, як визначили в опитуванні, — недостатня обізнаність людей в роботі з технологічними продуктами [1].

Зростання популярності онлайн-платформ для надання правової допомоги стало ще однією важливою інновацією. Такі сервіси дозволяють клієнтам отримувати консультації з правових питань дистанційно, що робить правову допомогу більш доступною. Це особливо важливо для тих, хто проживає в регіонах з обмеженим доступом до правників. Дистанційний формат допомоги має й інші переваги. До прикладу, у людини немає потреби витратити час на відвідування офісу адвоката, всі питання вирішуються через інтернет, проконсультуватись з будь-якого питання можна швидко і зручно тощо [2].

Онлайн-консультації також дозволяють адвокатам зменшити витрати на оренду офісів та інші адміністративні витрати, що в свою чергу може знизити вартість послуг для клієнтів. Таким чином, інновації у формі електронного обслуговування стають каталізатором змін у традиційній адвокатській практиці.

Однак з інноваціями приходять і нові виклики. Адвокати повинні бути готові до етичних питань, пов'язаних із використанням технологій. Наприклад, забезпечення конфіденційності даних клієнтів стає ще більш критичним у епоху цифрових технологій. Відповідні професійні стандарти поведінки повинні бути адаптовані до нових реалій, щоб забезпечити захист прав клієнтів.

Однією з проблем стає визначення меж використання технологій штучного інтелекту при підготовці адвокатом документів в інтересах клієнта. Справа у тому, що такі технології є зовсім новими, а отже ні в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [3], ні в Правилах адвокатської етики [4] відповідні питання поки що не знайшли свого врегулювання. Проте у будь-якому випадку варто виходити з того, що в кінцевому рахунку людина звертається за наданням професійної правничої допомоги саме до адвоката, а, отже, адвокат відповідальний за якість надання такої допомоги, якщо у випадку, наприклад, для полегшення своєї праці він і звертається до технології ШІ при складанні документів і була допущена суттєва помилка, що негативно вплинула на якість правничої допомоги чи призвела до програшу справи у суді.

Підсумовуючи, можна зазначити, що адвокати, які зможуть інтегрувати інновації у свою практику, стануть (чи залишаться) лідерами у своїй галузі, пропонуючи клієнтам якісні послуги в умовах швидко змінюваного світу.

Список використаної літератури

1. ШІ в адвокатурі: правила гри змінюються вже зараз. 15.02.2023. ActiveLex. Онлайн-інструменти юриста. Офіц. Сайт. URL: <https://activelex.com/shi-v-advokaturi-pravyla-gry-zminuyutsya-vzhe-zaraz/>
2. В Україні набирає популярності новий формат юридичних послуг. *Уніан Новини* 14.09.16. URL: <https://www.unian.ua/common/1519154-v-ukrajini-nabirae-populyarnosti-noviy-format-yuridichnih-poslug.html>
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI. *Офіційний вісник України*. 2012. № 62. Ст. 17. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.
4. Правила адвокатської етики: затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України від 9 червня 2017 року. URL: <http://vkdka.org/wpcontent/uploads/2017/07/PravilaAdvokatskojiEtiki2017.pdf>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного Університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Свида Олексій Георгійович*

Повшук І. І.

студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ АДВОКАТУРИ У ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Корупція залишається однією з найгостріших проблем сучасної України, підриваючи основи державності та гальмуючи соціально-економічний розвиток країни. У цьому контексті особливої ваги набуває роль адвокатури як незалежного правозахисного інституту у протидії корупційним проявам. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначає адвокатуру як недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі [1]. Ця незалежність створює унікальні можливості для ефективної боротьби з корупцією.

Конституція України у статті 59 гарантує кожному право на професійну правничу допомогу, що є фундаментальною основою для

діяльності адвокатури, зокрема у сфері протидії корупції [2]. Безумовно, інститут адвокатури не відіграє провідної ролі у протидії та попередженні корупції. Ключову роль у цьому напрямку відіграють Національне агентство з питань запобігання корупції, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Національне антикорупційне бюро України, Вищий антикорупційний суд України. У той саме час, адвокати забезпечують захист прав, свобод інтересів осіб, які зазнали шкоди внаслідок корупційних правопорушень.

Одним з ключових напрямків діяльності адвокатури у протидії корупції є захист прав викривачів. Закон України «Про запобігання корупції» у розділі VIII встановлює гарантії захисту викривачів, і саме адвокати відіграють важливу роль у забезпеченні реалізації цих гарантій [3]. Вони надають правову допомогу особам, які повідомляють про факти корупції, у тому числі, шляхом допомоги у правильному оформленні та поданні відповідних заяв до правоохоронних органів.

Адвокатський запит, передбачений статтею 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», у певному сенсі також є потужним інструментом у виявленні корупційних схем [1]. Право адвокатів на отримання інформації від державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб дозволяє виявляти факти зловживань, неправомірного використання бюджетних коштів та інші корупційні прояви. Важливо зазначити, що за ненадання відповіді на адвокатський запит передбачена адміністративна відповідальність, згідно зі статтею 212–3 Кодексу України про адміністративні правопорушення [4].

Участь адвокатів у кримінальному провадженні щодо корупційних злочинів, регламентована Кримінальним процесуальним кодексом України, є ще одним важливим аспектом протидії корупції [5]. Адвокати, виступаючи захисниками або представниками потерпілих, сприяють всебічному, повному та неупередженому розслідуванню корупційних злочинів, забезпечуючи дотримання прав усіх учасників процесу та запобігаючи можливим зловживанням з боку правоохоронних органів.

Закон України «Про запобігання корупції» у статті 21 передбачає участь громадськості в заходах щодо запобігання корупції [3]. Адвокати як представники професійної правничої спільноти активно долучаються до цього процесу, беручи участь у розробці антикорупційних програм, висловлюючи зауваження до проектів законів у антикорупційній сфері.

Важливим напрямом роботи адвокатури також є підвищення правової обізнаності населення щодо антикорупційного законодавства шляхом, до прикладу, здійснення наукової, викладацької та просвітницької діяльності. Це дозволяє їм проводити семінари, тренінги,

публічні лекції, спрямовані на роз'яснення антикорупційного законодавства та механізмів захисту прав громадян у випадках зіткнення з корупцією.

Етичні стандарти адвокатської діяльності, закріплені в Правилах адвокатської етики, затверджених з'їздом адвокатів України, є запорукою попередження поширення корупції всередині інституту адвокатури [6]. Ці правила встановлюють високі вимоги до професійної поведінки адвокатів, зобов'язуючи адвокатів діяти виключно в рамках закону.

Закон України «Про безоплатну правничу допомогу» створює додаткові можливості для адвокатури у протидії корупції [7]. Адвокати, які надають безоплатну вторинну правничу допомогу, забезпечують доступ до правосуддя для соціально вразливих верств населення, які часто стають жертвами корупційних дій.

Міжнародна співпраця адвокатури у сфері протидії корупції регулюється, зокрема, Законом України «Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції». Це дозволяє українським адвокатам брати участь у міжнародних антикорупційних ініціативах, обмінюватися досвідом з колегами з інших країн та впроваджувати найкращі світові практики у сфері боротьби з корупцією.

Водночас, існують певні виклики, які потребують законодавчого вирішення для посилення ролі адвокатури у протидії корупції. Так, необхідно вдосконалити механізми захисту адвокатів від тиску та переслідувань у зв'язку з їхньою професійною діяльністю, особливо у справах, пов'язаних з корупцією високопосадовців.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що адвокатура як правозахисний інститут, безумовно, не відіграє провідної ролі у протидії корупції. У той саме час адвокати, здійснюючи захист, представництво та та надання інших видів правничої допомоги, захищають права та свободи осіб, які стали жертвами корупційних правопорушень.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 27. Ст. 282.
2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88.

6. Правила адвокатської етики : затв. Звітно-виборним з'їздом адвокатів України від 09.06.2017 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2017-06-09-pravila-2017_596f00dda53cd.pdf (дата звернення: 01.10.2024).
7. Про безоплатну правничу допомогу: Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 51. Ст. 577.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Письменна К. І.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ЩОДО УЧАСТІ АДВОКАТА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

У сучасному кримінальному судочинстві роль адвокатів вкрай важлива для забезпечення справедливого судового розгляду та захисту прав обвинувачених. Однак практика участі адвокатів у кримінальному процесі не позбавлена суперечностей. Стрімкий розвиток технологій впливає на роботу адвокатів і створює нові можливості та проблеми в захисті та представництві інтересів клієнтів. Розуміння цих змін важливе для адаптації адвокатської діяльності до сучасних реалій. Дискусії про роль адвокатів у розв'язанні системних проблем у кримінальному правосудді віддзеркалюють ширші суспільні проблеми щодо рівності та справедливості в правовій системі.

Доцільно спочатку зазначити, що «залучення захисника допомагає отримати не тільки юридичний аналіз ситуації, але й рекомендації захисту. Кожен суб'єкт має свої потреби в залученні адвоката: потерпілий бажає захистити свої права та відшкодувати фізичну, моральну або матеріальну шкоду; свідку необхідна можливість надати показання по факту; підозрювана особа потребує роз'яснення пред'явленої їй підозри, надання показів та відстоювання своїх інтересів; обвинувачений зацікавлений у побудові позиції з приводу обвинувачення тощо; цивільний позивач або цивільний відповідач заінтересовані у вирішенні питання щодо цивільного позову [2, с. 186].

На наше переконання, одним із найбільш спірних питань у сфері кримінального захисту є етичне зобов'язання адвокатів захищати своїх клієнтів, навіть якщо вони вважають або знають, що клієнт ви-

нен. Ця ситуація порушує моральні питання. Як адвокати можуть збалансувати свій професійний обов'язок щодо забезпечення максимально можливого захисту з особистою етикою та ширшими інтересами правосуддя? У свою чергу, ч. ч. 1, 2 ст. 20 Кримінального процесуального кодексу України закріплює основи забезпечення права на захист у кримінальному провадженні, одна з яких полягає «у наданні підозрюваному, обвинуваченому, виправданому, засудженому можливості користуватися кваліфікованою правовою допомогою захисника» [1]. Тобто, з одного боку, такий захист, незалежно від провини, необхідний для підтримки цілісності судової системи та змагальності процесу. З іншого боку, такий підхід може призвести до маніпулювання істиною і дозволити винним особам уникнути правосуддя.

Важливим питанням також є дилема щодо захисту між фінансово забезпеченими обвинуваченими і тими, хто покладається на адвоката з системи безоплатної правничої допомоги. Нагадаємо, що основною метою гарантій прав людини в Україні є надання кожній людині рівної правової можливості захищати свої права за допомогою адвоката.

Перевантажена система безоплатної вторинної правничої допомоги часто не в змозі забезпечити хороший захист, що потенційно ставить під загрозу право багатьох обвинувачених на справедливий судовий розгляд. Така нерівність ставить під сумнів фундаментальну справедливість системи кримінального правосуддя і те, чи справді вона забезпечує рівний захист за законом. Забезпечення прав людини визнається змістом і напрямом діяльності держави. Тому держава і суспільство загалом мають бути зацікавлені в забезпеченні реалізації права громадян на захист у разі порушення їхніх прав і розвивати адвокатуру як незалежний інститут правової держави, якою є Україна.

Варто зазначити і те, що поширеність угоди про визнання винуватості в кримінальному процесі викликала дискусію про роль захисту в цьому процесі. Хоча угода про визнання вини може бути вигідна як обвинуваченню, так і захисту, є побоювання, що прагнення до швидкого вирішення справи може призвести до недостатнього розслідування і підготовки з боку захисту. У даному контексті слід зазначити те, що в системі ефективність іноді ставиться вище за справедливість і що невинні обвинувачені можуть визнати себе винними, щоб уникнути ризику винесення суворого вироку в суді.

Ще одним спірним питанням у кримінальному захисті адвокатами є роль засобів масової інформації та громадської думки в гучних справах. Адвокатам часто доводиться шукати тонкий баланс між захистом своїх клієнтів і управлінням громадською думкою. Інтенсивна увага ЗМІ до конкретної справи може вплинути на склад присяжних, вплинути на рішення суду і навіть вплинути на загальну справедливість судового розгляду. У зв'язку з цим виникають питання про те, якою

мірою адвокати повинні взаємодіяти зі ЗМІ і як вони повинні захищати інтереси своїх клієнтів, зберігаючи цілісність судового процесу. Зокрема, на наше переконання, участь ЗМІ необхідна для протидії необ'єктивному висвітленню подій, але в деяких випадках це може загрожувати перетворенням суду на суд громадської думки.

Ускладнення судово-медичних доказів і показань експертів у кримінальному процесі ставить перед адвокатами нові завдання. Оскільки науково-технічний прогрес продовжує визначати характер доказів, що подаються в суді, адвокати повинні постійно вдосконалювати свої знання і навички, щоб ефективно проводити перехресний допит свідків-експертів і оскаржувати складні судово-медичні докази. У зв'язку з цим постає питання про здатність захисту з боку адвокатів, особливо тих, хто має в своєму розпорядженні обмежені ресурси, а також забезпечити компетентний захист у справах, пов'язаних зі складними доказами.

Це питання ще більше ускладнюється суперечками про надійність і допустимість деяких видів доказів, що створює додаткове навантаження на адвокатів, змушуючи їх бути в курсі нових наукових стандартів і судової практики із цієї сфери. У даному контексті слід зазначити, що «адвокати повинні постійно покращувати свої навички та знання, особливо в сфері кримінального права та процесу. Участь у професійних семінарах, курсах та навчальних програмах може допомогти адвокатам підтримувати високий рівень компетентності» [2, с. 155].

Крім того, можна констатувати, що з доповненням Конституції України ст. 131–2, у відповідність з якою виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення, крім окремих винятків щодо представництва в суді малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена, фактично зафіксовано становище, яке у науковому середовищі називають адвокатська монополія [3, с. 140]. У справах, пов'язаних із національною безпекою та тероризмом, адвокатська таємниця стає об'єктом пильної уваги. Державні органи іноді намагаються обмежити або обійти цей принцип в обґрунтування національної безпеки, що спричиняє гостру дискусію щодо балансу між правами особистості та колективною безпекою. Ці дебати зачіпають межі дії адвокатської таємниці та фундаментальне питання про те, якою мірою інтереси національної безпеки можуть виправдати порушення традиційних правових гарантій.

Дедалі ширше використання технологій у кримінальному захисті порушує нові етичні та практичні питання. Хоча цифрові інструменти підвищують ефективність і результативність роботи адвокатів, вони також несуть у собі ризики, пов'язані з безпекою даних і конфіден-

ційністю клієнта. Виникають питання про те, якою мірою адвокати можуть або повинні використовувати соціальні мережі та інші цифрові платформи для збору інформації про свідків, присяжних тощо, а також як забезпечити конфіденційність цифрового спілкування з клієнтами.

В умовах сьогодення точаться суперечки про роль адвокатів у вирішенні комплексних проблем у системі кримінального правосуддя. Незважаючи на те, що основний обов'язок адвокатів — це захист своїх клієнтів, багато хто стверджує, що адвокати несуть ширшу відповідальність, виступаючи за реформи, спрямовані на усунення системної нерівності та несправедливості. Це включає в себе оскарження дискримінаційних практик, підтримку змін у правилах винесення вироків і захист альтернатив тюремному ув'язненню. Однак таке розширення ролі може іноді створювати суперечності з традиційними уявленнями про обов'язки адвокатів. На наше переконання, в цьому контексті адвокати перебувають в унікальному становищі для виявлення та вирішення системних проблем і що такий захист має вирішальне значення для довгострокового вдосконалення системи кримінального правосуддя.

Отже, роль адвокатів у кримінальному судочинстві продовжує розвиватися під впливом мінливих соціальних норм, технологічного прогресу і триваючих дебатів про природу правосуддя. Хоча ці протиріччя створюють значні проблеми, вони також надають можливості для осмислення та вдосконалення системи кримінального правосуддя. Розв'язання цих проблем потребує постійного діалогу між фахівцями в галузі права, політиками та громадськістю, щоб забезпечити дотримання основних принципів правосуддя, справедливості та належної правової процедури в кримінальному судочинстві. Правовий ландшафт продовжує змінюватися, і підходи до вирішення цих спірних питань у сфері юридичного представництва також повинні змінюватися.

Список використаної літератури

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р., № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 23.09.2024).
2. Удовенко Ж. В., Нашинець-Наумова А. Ю., Обловацька Н. О. Гарантії забезпечення прав осіб у кримінальному провадженні шляхом недопущення помилок адвокатами. *Соціологія права*. 2023. № 1–2. С. 151–156.
3. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b9de18d4-1f84-4ae0-b7dc-11d3fa77e8ae/content>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Прокопенко А. О.

студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Відносини адвоката і його клієнта будуються на принципі конфіденційності, встановленому ст. 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1; 2]. Крім того, дотримання принципу конфіденційності та збереження адвокатської таємниці є неодмінною умовою встановлення довірчих відносин між адвокатом і клієнтом, без якої ефективно надання правової допомоги стає неможливим.

Адвокат не в змозі належним чином надавати професійну правничу допомогу клієнту, якщо між ним та клієнтом сторонами не буде встановлено всебічне розуміння. Водночас клієнт повинен мати впевненість, що інформація, обговорена з адвокатом, залишиться у таємниці.

У широкому розумінні принцип конфіденційності можна сформулювати так: адвокат зобов'язаний зберігати всю інформацію, отриману з початкових моментів взаємодії з клієнтом, включаючи подробиці, що стосуються обставин і фактів, розкритих клієнтом, або будь-яку інформацію отриману адвокатом у зв'язку з виконанням доручення. Крім того, адвокат також повинен зберігати у таємниці сам факт звернення до нього клієнта та повинен утримуватися від розголошення такої інформації без прямої згоди клієнта [3].

У практичній діяльності адвокати стикаються з низкою викликів, пов'язаних з дотриманням адвокатської таємниці. Одним із таких викликів є забезпечення належної конфіденційності в умовах сучасних технологій. Зберігання інформації в електронній формі, передача даних через інтернет та інші цифрові засоби вимагають від адвокатів додаткових заходів захисту. Наприклад, необхідно використовувати шифрування та спеціальні правові платформи для обміну конфіденційною інформацією.

Інший аспект стосується взаємодії адвоката з правоохоронними органами. У деяких випадках слідчі органи можуть намагатися отримати доступ до адвокатської таємниці під час розслідування справ. Однак, законодавство чітко захищає адвокатів від таких спроб, що підтверджується багатьма судовими рішеннями.

Заслужують на увагу випадки, коли адвокат під час консультацій та обговорень із клієнтом стає обізнаним у інформації щодо певної злочинної діяльності, до прикладу, злочину, що готується. Дилема щодо того, як адвокат повинен реагувати в таких обставинах, є складною: з одного боку, ця інформація становить адвокатську таємницю, а з іншого — створює загрозу законним правам та інтересам як особи, так і держави.

У цьому контексті обов'язок адвоката як громадянина зобов'язує його повідомляти правоохоронні органи про злочин, що готується, тоді як його професійний обов'язок вимагає від нього зберігати конфіденційність клієнта. Отже, на нашу думку, у таких ситуаціях розголошення інформації про клієнта може призвести до значно меншої шкоди, а ніж шкода внаслідок її неразголошення.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076—17#Text>
2. Що таке адвокатська таємниця? URL: <https://law.chnu.edu.ua/shcho-take-advokatska-taiemnytsia/>
3. Маленко О. В. До питання про адвокатську таємницю та її межі. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. Випуск № 1/2019. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/http://jes.nuoua.od.ua/archive/1_2019/13.pdf

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Перепелиця В. В.

студент 1-го курсу магістратури факультету
прокуратури та слідства (кримінальна юстиція)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОФЕСІЙНІ ВИКЛИКИ АДВОКАТІВ ТА УКРАЇНСЬКОЇ АДВОКАТУРИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Початок російської збройної агресії справив значний вплив на професійну діяльність більшості українських адвокатів. До 24 лютого 2022 року, а особливо до 2014 року, багато з них не займалися справами, які стосуються наслідків цієї агресії, і не мали досвіду роботи в умовах, пов'язаних з війною. Ця ситуація поставила перед адвокатами нові виклики і вимоги, змусивши їх адаптуватися до змінених умов.

Важливу роль у підтримці адвокатів у цей складний період відіграли органи адвокатського самоврядування, які змогли організувати надзвичайну єдність і взаємопідтримку серед професіоналів. Вони створили платформи для обміну досвідом, надання психологічної допомоги та спільного вирішення юридичних питань, що виникають у контексті війни. Ця солідарність стала критично важливою для адвокатів, які прагнули не тільки захистити права своїх клієнтів, а й підтримати один одного в умовах безпрецедентного стресу та невизначеності.

Війна створила нові виклики для правової системи України, що змусило українських адвокатів адаптуватися до нових реалій і брати участь у справах, пов'язаних з воєнними злочинами, порушеннями прав людини, компенсаціями за шкоду та іншим питанням, які виникли внаслідок конфлікту.

Органи адвокатського самоврядування в Україні, зокрема Національна асоціація адвокатів України (НААУ), швидко відреагували на нові умови. Було створено численні ініціативи, що допомагали адвокатам зберігати професійну діяльність, надавати правову допомогу постраждалим та сприяти захисту прав громадян в умовах війни. Адвокати почали надавати консультації та допомогу військовим, біженцям, переселенцям, а також працювати над справами, пов'язаними з відшкодуванням матеріальної шкоди через агресію росії.

Крім того, на міжнародному рівні українські адвокати почали активно співпрацювати з іноземними колегами та організаціями для документування воєнних злочинів і захисту інтересів України в міжнародних судах. Війна стала каталізатором для розвитку нових напрямків у правовій діяльності, зокрема в галузі міжнародного гуманітарного права та прав людини.

Адвокатське співтовариство України продовжує демонструвати стійкість і професіоналізм у складних умовах, надаючи необхідну правову допомогу тим, хто постраждав від війни.

Слід зазначити, що ще в 2014 році було засновано Комітет з питань військового права при Національній асоціації адвокатів України. Основною метою його створення стала координація діяльності адвокатів, які надають професійну правничу допомогу учасникам антитерористичної операції, членам їхніх сімей та переселенцям. Цей комітет активно працює над захистом прав і законних інтересів зазначених осіб, забезпечуючи їм необхідну юридичну підтримку в умовах збройного конфлікту та його наслідків[1].

Адвокати, які спеціалізуються на військовому праві, почали активно розвивати цю сферу, надаючи консультації та допомогу з питань військової служби, соціальних виплат, реабілітації учасників бойових дій та відшкодування матеріальної шкоди. Робота комітету значно

полегшила адаптацію правової системи до нових реалій, пов'язаних з військовими конфліктами, і стала основою для подальшого розвитку практик у цій сфері, особливо після повномасштабного вторгнення в 2022 році.

Важливу роль у наданні правової та гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану відіграють ради адвокатів регіонів, які перейшли в посилений режим роботи, щоб оперативно реагувати на потреби як адвокатів, так і військовослужбовців, адже окрім правової підтримки, вони активно залучаються до збору коштів на підтримку Збройних сил України та територіальної оборони, що включає не лише фінансову допомогу, але й інші ресурси, необхідні для оборони країни.

Українська адвокатура отримала важливу підтримку від міжнародних партнерів, серед яких були провідні організації в сфері права та адвокатури. Уже на наступний день після початку повномасштабної війни, Рада адвокатів і юридичних товариств Європи (ССВЕ) висловила свою солідарність з українськими адвокатами. ССВЕ опублікувала офіційну заяву, в якій закликала держави-члени Європейського Союзу та інші європейські країни до надання допомоги та підтримки українським адвокатам і юридичній спільноті.

Ця підтримка була не лише моральною, а й матеріальною. Європейські адвокатські організації активно долучилися до надання фінансової допомоги та ресурсів, щоб підтримати діяльність українських колег. Іноземні партнери також допомагають у підвищенні кваліфікації адвокатів, наданні доступу до міжнародних юридичних інструментів і сприяють організації гуманітарної допомоги.

Цей міжнародний діалог підкреслює важливість співпраці між адвокатськими спільнотами різних країн у складні часи, а також їхню готовність захищати верховенство права та права людини в умовах війни.

Таким чином, війна стала каталізатором для розвитку нових напрямків у правовій діяльності в Україні. Адвокатське співтовариство проявило високий рівень професіоналізму, стійкості та солідарності. Українські адвокати продовжують виконувати свою місію, захищаючи права та свободи громадян у найскладніших умовах, працюючи як на національному, так і міжнародному рівнях для відновлення справедливості й притягнення винних до відповідальності.

Список використаної літератури

1. Комітет з питань військового права. Вебсайт НААУ. URL: <https://unba.org.ua/komitety>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

КОНФІДЕНЦІЙНІСТЬ У ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА: ВАЖЛИВІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ

З початку повномасштабної російської військової агресії проти України весь державний апарат і суспільство в цілому змушені були перейти до оперативної діяльності в умовах воєнного стану. Це, у свою чергу, суттєво ускладнило не лише функціонування державних органів у забезпеченні конституційних прав людини, а й діяльність адвокатури України — недержавного самоврядного інституту, який відповідає за захист прав, свобод і законних інтересів людини як основної цінності правової держави.

Попри виклики війни, адвокати України шукають різні способи адаптації до нових умов і продовжують надавати правничу допомогу. Адвокатура виконує конституційну функцію захисту прав громадян, причому право на захист, відповідно до Конституції України, не підлягає обмеженням навіть за умов воєнного стану. У таких складних умовах важливим чинником, що забезпечує довіру клієнтів до адвоката, є дотримання принципу конфіденційності, адже взаємодія між адвокатом і клієнтом може ґрунтуватися тільки на довірі.

Особливість адвокатської діяльності полягає в тому, що адвокат отримує від клієнта інформацію, яку адвокат не розголошуватиме за жодних обставин, а також інші дані, що підлягають збереженню в таємниці. Довіра клієнта до адвоката може виникнути лише за умови суворого дотримання принципу конфіденційності. У сучасному словнику іншомовних слів термін «конфіденційний» (від лат. *confidential* — «довір'я») розуміється як довірчий, секретний, той, що не підлягає розголошенню або публікації. Таким чином, предметом конфіденційної інформації є таємниця, яка стала відома стороннім особам унаслідок виконання ними службових або професійних обов'язків.

Конфіденційність є однією з найважливіших основ адвокатської діяльності. Вона забезпечує не лише правову безпеку клієнтів, але й підвищує довіру до адвокатської професії в цілому.

В Україні вимога щодо конфіденційності адвокатської діяльності закріплена на законодавчому рівні. Відповідно до статті 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», на адвоката покладено обов'язок зберігати адвокатську таємницю [1]. Правила адвокатської етики також закріплюють такий обов'язок для адвока-

та [2]. Порушення цього зобов'язання може призвести до юридичних наслідків, у тому числі до дисциплінарної відповідальності

Адвокати працюють з різними видами конфіденційної інформації, до прикладу, особисті дані клієнтів, відомості про справи, юридичні стратегії, фінансова інформація тощо. Захист цієї інформації має бути всебічним і включати технічні, правові та організаційні заходи. У сучасному світі, де інформація може бути вразливою до кіберзагроз, адвокати повинні використовувати сучасні технології для захисту даних. Використання шифрування, паролів, безпечних каналів зв'язку та інших технічних засобів є необхідним для забезпечення конфіденційності. Крім того, адвокати повинні бути обізнані про новітні загрози в кіберсередовищі та постійно оновлювати свої знання [3, с.78].

Адвокатам важливо не лише захищати конфіденційність, але й активно спілкуватися з клієнтами про питання конфіденційності. Клієнти повинні розуміти, які дані збираються, як вони використовуються і які заходи вживаються для їх захисту. Ця відкритість сприяє формуванню довірчих відносин між адвокатом і клієнтом.

Отже, конфіденційність у діяльності адвоката є фундаментально важливим аспектом, який забезпечує не лише правову безпеку клієнтів, але й довіру до адвокатської професії. Адвокати повинні дотримуватися як законодавчих, так і етичних норм, використовувати сучасні технології для захисту інформації та активно комунікувати з клієнтами. Лише забезпечуючи належний рівень конфіденційності, адвокати зможуть ефективно виконувати свої професійні обов'язки та підтримувати справедливість у суспільстві.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Правила адвокатської етики від 09.06.2017 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf
3. Бандурка С. С. Адвокатура України на сторожі закону: монографія. Харків: Майдан, 2021. 224 с.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*

Петрик В. В.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ АДВОКАТА В СІМЕЙНІЙ МЕДІАЦІЇ

Сучасний світ стрімко біжить, трансформуються всі сфери людського життя, ставлячи перед юристами безліч викликів. У зв'язку із зростанням складності та кількості родинних правових питань, розвивається й роль сімейного адвоката, що є особливо актуальним у наш час. Наразі набуло розвитку таке явище як «сімейна медіація». Під ним розуміють метод мирного врегулювання конфліктів у родині за допомогою нейтральної третьої сторони — медіатора. Медіатор керує процесом спілкування, працює з емоційними станами учасників та сприяє виявленню їхніх інтересів. Адвокат у свою чергу забезпечує захист прав клієнта під час медіації, стежить за відповідністю домовленостей законодавству та займається їхнім належним документальним оформленням.

Слово «медіація» має англійське походження. Під цим терміном розуміють метод альтернативного вирішення конфліктів, у якому нейтральна третя сторона, медіатор, допомагає сторонам досягти взаємної згоди через конструктивний діалог. Цей процес спрямований на пошук компромісу та вирішення спору без судового втручання. Медіатор, також відомий як посередник, не надає сторонам порад, не приймає за них рішення, не критикує їх і не підтримує жодну зі сторін. Він лише має право вислухати кожного учасника під час індивідуальних і спільних зустрічей, допомогти їм усвідомити свої справжні інтереси та потреби, заспокоїти негативні емоції, проаналізувати всі аспекти обговорюваного питання, сприяти досягненню взаєморозуміння та спільної мови, а на основі цього створити компроміс і запропонувати оптимальне вирішення конфлікту.

Зазвичай посередником виступає незалежний адвокат, але такі функції може виконати фізична особа, яка пройшла базову підготовку медіатора в Україні або за кордоном (вимоги до такого суб'єкта права встановлені Законом України «Про медіацію»). Як правило, родинне посередництво працює із конфліктами, які виникають між подружжям, батьками і дітьми, братами та сестрами, усиновленими та усиновителями й іншими членами родини. Здебільшого такі непорозуміння стосуються шлюбних відносин, виїзду дитини за кордон, позбавлення права на батьківство або материнство, визначення місця проживання дитини, розірвання шлюбу, управління спільним майном тощо.

Відповідно до вищезгаданого Закону, прийнятого від 16.11.2021 року, можна виокремити принципи проведення медіації, ними є:

конфіденційність посередника, незалежність, добровільність, нейтральність, неупередженість та самовизначення [1]. На даний момент ця сфера активно розвивається, і це не дивно, тому що медіація для клієнтів адвоката це не лише збережена репутація, але й збереження взаємин, зниження психологічного тиску, можливість сторін керувати процесом, економія часу і фінансів, конфіденційність та відсутність публічної уваги, гнучкість і нестандартність рішень.

Важливим моментом є проведення процесу медіації, який складається з етапів, кожен з яких має свою зміст і мету. *Першим етапом* вважається підготовка, адже вона є ключовим моментом у процесі організації спільної зустрічі, яка включає два важливі аспекти: встановлення контакту зі сторонами та облаштування місця для проведення медіації. *Другим етапом* є вступна частина медіації (перше слово медіатора) — на цьому моменті адвокат знайомить учасників з процедурою медіації та її принципами, обговорює зі сторонами правила процедури, відповідає на питання сторін. *Третій етап* — розповіді сторін, починається з прохання посередника описати конфліктну ситуацію, пояснити, що сталося. Медіатор може звернутися до одного з учасників або запропонувати сторонам визначитися, хто розпочинатиме доповідь. Завдання цього етапу є надати сторонам можливість висловитися стосовно конфліктної ситуації і їх ставлення до неї. *Четвертим етапом* є розв'язання конфліктної ситуації — а саме, визначити шляхи розв'язання проблеми та знайти варіант, який задовольнить обидві сторони. Для цього потрібно допомогти сторонам: визначити, яку проблему потрібно розв'язати в першу чергу, щоб створити основу для наступних рішень і розглянути питання від найважливіших до менш суттєвих. І нарешті *п'ятий етап* — укладання та підписання угоди, цей останній момент процедури присвячено підписанню документа, який офіційно закріплює досягнуте протягом попереднього етапу порозуміння.

У якості висновку варто відзначити особливу роль адвоката у вирішенні сімейних справах за допомоги процесу медіації. Домовленості, досягнуті за результатами медіації, підтверджується саме адвокатом з урахуванням особливостей законодавства.

Список використаної літератури

1. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Пісторак А. О.

студентка 1-го курсу

факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)

Національного університету «Одеська юридична академія»

ОРГАНІЗАЦІЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокат — фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та в порядку, що передбачені цим Законом. У свою чергу, адвокатська діяльність — незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правничої допомоги клієнту [1].

До суб'єктів кримінального процесу згідно п. 25 та п. 26 ст. 3 КПК України належать учасники кримінального судового провадження, одним з яких є адвокат. Це підтверджується статтею 131² Конституції України, в якій передбачено, що виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення [2].

Функції, що здійснюються адвокатом в кримінальному провадженні, окреслені чинним КПК України, а саме:

представництво — різновид адвокатської діяльності, що включає в себе забезпечення реалізації прав і обов'язків клієнта в кримінальному процесі;

захист — різновид адвокатської діяльності, що включає забезпечення захисту прав, свобод і законних інтересів обвинуваченого, підозрюваного, підсудного, засудженого, виправданого, особи, щодо якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання екстрадиції, або особи, яка притягається до кримінальної відповідальності у кримінальному судочинстві;

консультативно-правова допомога — різновид адвокатської діяльності, що забезпечує у надання правових консультацій, роз'яснень та інформації з правових питань, юридичний супровід у діяльності клієнта, а саме складання заяв, скарг, процесуальних та ін. юридичних документів, орієнтованих на забезпечення реалізації прав, свобод і законних інтересів особи, уникнення їх порушень, а також на допомогу їх відновленню в разі порушення [3, с. 181].

Умовами за яких адвокат може брати участь у кримінальному провадженні є наявність статусу адвоката України та учасника кримінального процесу, як представника особи або її захисника. Нагадаємо, що відповідно до п. 1 ст. 8 Закону України «Про адвокатуру та

адвокатську діяльність», статус адвоката може набути фізична особа, яка відповідає вимогам частини першої статті 11 цього Закону, склала кваліфікаційний іспит, успішно пройшла стажування, склала Присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю [1].

Адвокати, як одні з ключових суб'єктів кримінального процесу, повинні не тільки мати високий рівень професіоналізму, знати досконало законодавство, але й бути обізнані з різних тактик та методик захисту та представництва в суді. Внагоді також будуть додаткові знання, до прикладу, знання щодо криміналістичних методів для аналізу доказів, що допоможе вказати неточності в висновках експерта [4, с. 237].

Отже, адвокатська діяльність у кримінальному процесі є важливим елементом забезпечення прав і свобод осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві. Правовий статус адвоката, визначений законодавством, передбачає наявність у адвоката широкого кола можливостей задля реалізації призначення інституту адвокатури та досягнення завдань кримінального судочинства.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон № 5076-VI. ст. 282 (2012). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
3. Щирук М. М. Функції адвоката в кримінальному процесі. *Вісник кримінального судочинства*. 2021. № 3–4. С. 167–183.
4. Когутич І. І., Максимішин Н. М. Адвокатська діяльність і криміналістика: методологічний аспект *Право і суспільство*. 2023. № 2. Т. 2. С. 234–243.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Курганський Олександр Валерійович*

Плацинда А. П.

студентка 2-го курсу факультету
адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ АДВОКАТУРИ В ЕФЕКТИВНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВ ФІЗИЧНИХ ТА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ

Тема забезпечення прав фізичних та юридичних осіб на територіях України, що є тимчасово окупованими, є надзвичайно актуальною в сучасних умовах. Окупація 2014 року, та загострення ситуації у 2022 року, дали неабі які ускладнення для правової сфери. Мешканці та цих територіях зазнають обмежень свободи, незаконні затримання та депортацію. У свою чергу, юридичні особи стикаються з незаконним захопленням майна.

Територія України є невідчужуваною і належить виключно її народу, тому захоплення території іншою державою порушує принципи територіальної цілісності України, закріплені в Конституції України, зокрема в статті 2, яка гарантує, що суверенітет України поширюється на всю її територію, що є цілісною та недоторканою [1].

Участь адвоката у захисті прав та інтересів громадян на тимчасово окупованій території відіграє важливу роль, оскільки агресор порушує не лише Конституцію України, але й Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 27 квітня 2014 року та інші нормативно-правові акти [2]. Адвокатська діяльність полягає у захисті прав громадян, які перебувають на тимчасово окупованій території, а також у сприянні відновленню порушених прав в національних та міжнародних судах, де чинне міжнародне право та угоди, ратифіковані Україною, мають вищу юридичну силу, ніж нормативно-правові акти України [3].

Особливо важливою для правників є стаття 3 зазначеного Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», яка визначає поняття тимчасово окупованої території та встановлює правовий режим щодо захисту прав громадян на цих територіях. Таким чином, адвокатський супровід у таких справах є необхідним для забезпечення дотримання норм національного та міжнародного права у боротьбі за права громадян на тимчасово окупованих територіях.

Щодо юридичних осіб, то варто зазначити, що значна кількість компаній, що діяли на територіях Автономної Республіки Крим, Донецької та Луганської областей, а також територій, окупованих після

повномасштабного вторгнення, стикаються з проблемами власності та реєстрації. Окупаційні адміністрації часто здійснюють примусову «націоналізацію» або захоплення приватної власності, включно з майном юридичних осіб. Це порушує конституційне право власності українських громадян і підприємств, яке гарантоване державою. Для захисту прав власності адвокати готують позови та заяви до національних і міжнародних судів, таких як Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ), для відшкодування збитків або повернення майна.

Багато юридичних осіб, чиї офіси або майно залишилися на окупованих територіях, стикаються з проблемами реєстрації або доступу до офіційних документів. Адвокати надають консультації щодо можливості переміщення компаній на підконтрольній Україні території, супроводжують процес перереєстрації та допомагають відновити втрачені документи через офіційні органи. Участь адвокатів є надзвичайно важливою для тих, хто зміг евакуюватися з окупованих територій, адже багато з них стикаються з труднощами через відсутність доступу до необхідної документації. Адвокат допомагає у відновленні документації та представляє інтереси клієнтів у судових інстанціях, відповідно до національних та міжнародних правових норм. Правовий статус майна та підприємств, розташованих на окупованих територіях, є невизначеним, тому захист прав власності та бізнесу потребує фахової участі адвоката для ефективного забезпечення прав і свобод [4]. Це включає підготовку позовів про відшкодування збитків та захист інтересів клієнтів у міжнародних судах.

Через відсутність можливості безпосередньо звертатися до судів або органів влади, адвокат представляє інтереси своїх клієнтів, подаючи позови, заяви та інші документи від їхнього імені. Зокрема, адвокати готують звернення до ЄСПЛ для оскарження дій окупаційних адміністрацій, що порушують права людини. Правники є ключовими суб'єктами, які допомагають громадянам захищати свої права як на національному, так і на міжнародному рівнях. Вони діють у складних умовах, часто без прямого доступу до своїх клієнтів, і використовують усі доступні юридичні інструменти для відновлення справедливості. Задля ефективного регулювання варто внести тимчасові корективи до законодавства. Для жителів ТОТ, варто розробити певну процедуру онлайн — доступу до правосуддя, та за допомогою ІТ — спеціалістів розробити блокування для державних органів Росії доступ до відомостей, щодо інформації про правове звернення, також можливо розробити певні військові суди, для швидкого розв'язку справ, бо такі питання мають бути негайно розглянутими. Крім того, українська держава має посилити співпрацю з міжнародними організаціями, такими як ООН, ОБСЄ, Міжнародний кримінальний суд, для документування порушень прав людини на ТОТ і подання відповідних

позовів. Адвокати відіграють важливу роль у цьому процесі, збираючи докази та ініціюючи розгляд справ на міжнародному рівні.

Отже, ефективний захист прав фізичних та юридичних осіб на тимчасово окупованих територіях потребує системних змін у законодавстві та підходах до правового захисту. Вдосконалення механізмів доступу до правосуддя, створення спеціалізованих органів і посилення міжнародної співпраці значно покращить ефективність захисту. Адвокати відіграють надзвичайно важливу роль у цьому процесі, тому необхідно забезпечити їх належними інструментами і можливостями для виконання своїх обов'язків.

Список використаної літератури

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної ради України 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>
2. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 27.04.2014 р. № 1207-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>
3. Про Закон України «Про нормативно-правові акти»: Постанова Верховної Ради України від 05.04.2001 № 2369-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2369-14>
4. Пушкіна О. В. Система прав і свобод людини та громадянина в Україні: теоретичні і практичні аспекти забезпечення. Київ : Логос, 2006. 416 с.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Курганський Олександр Валерійович***

Рисюк А. Ю.

студентка 2-го курсу факультету
цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ АДВОКАТА — МЕДІАТОРА У СІМЕЙНИХ СПОРАХ

У сучасних умовах роль адвоката-медіатора у сімейних спорах набуває все більшої актуальності та важливості. В епоху зростаючих соціальних змін і зростання кількості розлучень та інших сімейних конфліктів, потреба у вирішенні спорів мирним шляхом стає очевидною. Медіація надає можливість сторонам домовитися без зайвого стресу і судових витрат, зберігаючи при цьому доброзичливі стосунки, що особливо важливо, коли йдеться про дітей. Адвокат, який виконує

функцію медіатора, не тільки допомагає сторонам досягти компромісу, але й надає професійну юридичну підтримку, забезпечуючи дотримання прав кожної сторони. У цьому контексті адвокат-медіатор стає ключовою фігурою у досягненні гармонії та справедливості в сімейних стосунках.

Стаття 8 Правил адвокатської етики акцентує увагу на пріоритеті інтересів клієнта, але водночас містить положення, які можуть бути тлумачені як потенційно суперечливі. Зокрема, норма, яка зобов'язує адвоката «за можливості сприяти досудовому та позасудовому порядкам урегулювання спорів між клієнтом та іншими особами», має рекомендаційний характер, а не імперативний [1]. Це означає, що застосування медіації або інших альтернативних способів вирішення спорів не є обов'язковою вимогою для адвоката, і його рішення залежить від конкретних обставин справи та бажання клієнта. Така рекомендаційна природа норми дозволяє адвокату гнучко обирати стратегію захисту прав клієнта, але водночас створює простір для суб'єктивного тлумачення її доцільності.

Іншим важливим положенням є вимога про те, що адвокат «повинен поважати свободу вибору клієнтом захисника своїх прав (представника чи особи, яка надає йому професійну правничу допомогу)». Ця норма передбачає, що клієнт має абсолютне право самостійно обирати того, хто представлятиме його інтереси, а адвокат не має права перешкоджати цій свободі. Однак, виникає питання про можливість конфлікту інтересів у випадку, коли клієнт обирає інший спосіб урегулювання спору, ніж той, який пропонує адвокат. Наприклад, якщо адвокат вважає за доцільне звернутися до суду, а клієнт наполягає на медіації, це може створити етичну дилему для адвоката, який зобов'язаний поважати волю клієнта, навіть якщо вона суперечить його професійним рекомендаціям.

Проблема ролі адвоката-медіатора у сімейних спорах є предметом активних дискусій, оскільки адвокат, виступаючи у кількох можливих ролях, може стикатися з етичними та практичними труднощами. Одним з ключових питань є поєднання функцій адвоката, що представляє інтереси клієнта, та медіатора, який прагне зберігати нейтральну позицію для досягнення компромісу між сторонами конфлікту. Це особливо важливо у сімейних спорах, де емоційна напруга є високою, і де адвокат, намагаючись забезпечити інтереси свого клієнта, може порушувати баланс між нейтральністю і захистом прав. Як зазначено у науковій роботі «Адвокат та медіація», адвокат у сімейній медіації може виступати в ролі сімейного медіатора, адвоката клієнта, або сімейного адвоката, який використовує навички медіатора [2]. Така багатофункціональність створює ризик виникнення конфлікту інтересів, оскільки адвокат, перебуваючи на стороні клієнта,

може виявитися неспроможним залишатися повністю нейтральним та об'єктивним. Особливо це стосується випадків, коли адвокат бере участь у медіації як представник однієї зі сторін, здійснюючи підготовку правової позиції клієнта, оцінюючи ризики та перспективи досягнутих домовленостей, а також готуючи текст угоди за результатами медіації.

Для запобігання виникненню конфлікту інтересів та збереження ефективності медіаційного процесу, адвокату необхідно ще на початковій стадії взаємодії з клієнтом чітко визначити свою роль. Зокрема, у роботі зазначається, що адвокат повинен чітко усвідомити свою роль — бути адвокатом, посередником або медіатором — і погоджуватися на виконання ролі медіатора лише у тих справах, де він здатний зберігати об'єктивність і діяти в інтересах обох сторін. У тих випадках, коли адвокат виступає як представник однієї зі сторін, його основним завданням є підготовка правової позиції клієнта та оцінка реалістичності досягнутих домовленостей, забезпечуючи їх відповідність чинному законодавству.

Таким чином, головна проблема полягає у конфлікті між необхідністю захисту інтересів клієнта та вимогою дотримання нейтральності у процесі медіації. Вирішення цієї проблеми полягає у чіткому розмежуванні функцій адвоката і медіатора, що повинно здійснюватися ще на етапі консультації з клієнтом, а також у дотриманні етичних принципів незалежності та об'єктивності під час проведення медіації.

Однією з ключових проблем у сфері медіації сімейних спорів є недостатня підготовка адвокатів до виконання функцій медіатора. Багато адвокатів, які залучаються до сімейних спорів, мають обмежені знання та навички у сфері медіації, що може негативно впливати на процес досягнення компромісу між сторонами. Основна складність полягає в тому, що медіація вимагає не лише юридичної обізнаності, але й розвинених комунікативних та психологічних навичок, необхідних для успішного врегулювання конфліктів. Адвокати, які традиційно орієнтовані на судові розгляди, можуть сприймати медіацію як другорядний або менш ефективний процес, що призводить до недостатнього використання цього інструменту у сімейних спорах.

Як зазначає Фучеджі В. Д., «аналіз чинного законодавства, що визначає статус адвоката та його участь у розгляді та вирішенні сімейних спорів, наукових досліджень щодо окресленого кола питань, судової практики у сімейних справах дає можливість зробити наступні висновки. По-перше, сімейні спори — це спори, які виникають між учасниками сімейних правовідносин з приводу прав та обов'язків, які походять з факту шлюбу та (або) приналежності до сім'ї та родини. По-друге, для захисту сімейних прав характерною є саме судова форма захисту порушених прав» [3]. Однак, важливо зазначити, що

медіація може бути більш ефективним механізмом для врегулювання таких спорів, оскільки дозволяє знизити рівень конфліктності та досягти домовленості у менш формальному середовищі.

Таким чином, проблема полягає у тому, що адвокати, які залучаються до медіації, повинні не лише володіти юридичними знаннями, але й бути добре підготовленими до вирішення конфліктів через медіаційні процедури. Це вимагає як підвищення рівня професійної підготовки адвокатів, так і зміни ставлення до медіації як до важливого та рівноправного механізму вирішення сімейних спорів.

Отже, роль адвоката-медіатора у сімейних спорах є багатогранною та потребує глибокого розуміння не лише юридичних аспектів, але й міжособистісних відносин, що сприяє успішному вирішенню сімейних конфліктів у позасудовому порядку.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики: Рішення Звітно-виборного з'їзду адвокатів України від 09 червня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
2. Адвокат та медіація / Г. Гаро, А. Зернова, Г. Єременко, р. Коваль, С. Погоріла, В. Поліщук, О. Помазановська, Л. Романадзе, М. Саєнко, В. Ситюк. Х.: ФАКТОР-МЕДІА, 2022. 112 с.
3. Фучеджі В. Д. До питання про участь адвоката у сімейних спорах. *Київський часопис права*. 2022. № 1. С. 91–96. URL: <http://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/137/126>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*

Потелешенко К. А.

студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТИ ЯК ГАРАНТИ ЮРИДИЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ: АНАЛІЗ ІНСТИТУЦІЙНИХ ВЗАЄМОДІЙ

Адвокати як гаранти юридичної стабільності відіграють важливу роль у сучасному правовому середовищі. Їх діяльність виходить за межі простого представництва клієнтів у судах і охоплює широкий спектр послуг, спрямованих на підтримку функціонування правової системи в цілому. У цьому контексті їх роль полягає не лише у вирішенні конкретних правових питань, а й у розвитку правових інституцій та

процесів. Інституційні взаємодії адвокатів є критично важливими для забезпечення стабільності в правовій системі. Органи адвокатського самоврядування співпрацюють з державними установами, професійними асоціаціями та громадянським суспільством для забезпечення дотримання прав і свобод громадян, а також вдосконалення законодавства і практики його застосування. Така співпраця допомагає підтримувати баланс між інтересами різних сторін і розвивати правову систему, адаптуючи її до змін у суспільстві та нових викликів.

Відповідно до статті 124 Конституції України, правосуддя в країні здійснюється виключно судами, що означає, що суди розглядають справи, дотримуючись чітко визначених процесуальних норм. Хоча ця концепція може здатися формальною, вона відображає суть функціонування судів у правовій системі. Цю інтерпретацію підтвердив Конституційний Суд України у рішенні від 14.10.1997 у справі № 44-з (абзац 1 пункту 3). Роль адвокатів у забезпеченні юридичної стабільності в системі правосуддя та юридичних інституцій є важливою і впливовою. Їхній внесок у розвиток правової системи та підтримку правопорядку визнано ключовим для забезпечення справедливості та законності в суспільстві. У цьому тексті ми розглянемо основні аспекти ролі адвокатів у судовій системі та їхній вплив на підтримку правопорядку.

Адвокати відіграють незамінну роль у забезпеченні справедливих судових рішень. Їхня основна функція полягає в захисті прав та інтересів клієнтів у судовому процесі. Вони не лише надають юридичні консультації, а й розробляють стратегії захисту, допомагають у складанні процесуальних документів та представляють клієнтів у суді. Цей аспект їхньої діяльності є критично важливим для досягнення справедливих та обґрунтованих рішень, оскільки адвокати забезпечують дотримання прав і інтересів своїх підопічних [1].

Варто зазначити, що заснування Національної асоціації адвокатів України (НААУ) у 2012 році стало важливою подією у розвитку країни як правової, соціальної та демократичної держави. НААУ, об'єднуючи адвокатів у єдину професійну організацію, не лише підтримує функціонування адвокатського самоврядування, але й представляє інтереси адвокатури перед різними сторонами. Нормативні та практичні моделі взаємодії між НААУ та державними й недержавними суб'єктами формують унікальний досвід для України, адже адвокати та їхня професійна організація не підпорядковуються жодній гілці влади, проте виконують важливі функції відповідно до конституційного статусу адвокатури. Саме тому характер і специфіка взаємодії НААУ з іншими учасниками викликають значний інтерес для наукових досліджень.

Гарантії діяльності Національної асоціації адвокатів України (НААУ), які окреслюють основи її взаємодії з державою, включають:

- законодавче визначення її функціонування;
- створення та ліквідація НААУ можуть відбуватися тільки на основі закону;
- чітке законодавче регулювання складу її членів;
- законодавчо закріплена можливість саморегуляції, що включає нормотворчі функції та виконання публічних і інших обов'язків;
- фінансова автономія;
- покладення на НААУ унікальної місії представництва адвокатури України у відносинах з усіма зовнішніми сторонами.

Зауважимо, що адвокатура відіграє важливу роль «дружнього посередника» між державою та іншими правоздатними суб'єктами в громадянському суспільстві. Вона також сприяє розвитку демократії, що є відображенням взаємозв'язків між суспільством і державою. Взаємодія між органами державної влади та адвокатурою повинна ґрунтуватися на партнерстві та спільних зусиллях у контексті побудови правової держави та розвитку громадянського суспільства в Україні.

Для підтвердження цих тверджень варто зазначити, що НААУ активно співпрацює з органами державної влади, судами та судовою адміністрацією, беручи участь у ключових процесах реформування системи судоустрою [2]. Крім того, НААУ має досвід спільної роботи з членами та експертами Венеціанської комісії, Вищої ради правосуддя, Верховного Суду та іншими органами в цьому напрямку.

У сфері фінансового моніторингу діяльності адвокатів НААУ активно співпрацює з різними відомствами, такими, як Міністерство юстиції України, Державна служба фінансового моніторингу та Нотаріальна палата України. Щодо оподаткування адвокатської діяльності, організація взаємодіє з Державною податковою службою України. У питаннях порушень прав людини НААУ співпрацює з Офісом Генерального прокурора, Державним бюро розслідувань, Національною поліцією України та іншими структурами. Крім того, НААУ підтримує комунікацію з Міністерством закордонних справ стосовно діяльності адвокатів за кордоном.

НААУ реалізує різні форми взаємодії з Вищим антикорупційним судом, Державною податковою службою України, Національним агентством з питань запобігання корупції, Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, Уповноваженим Президента з прав дитини та іншими органами. Ця активна взаємодія забезпечує ефективність та відповідність діяльності адвокатів у таких важливих аспектах, як фінансовий контроль, оподаткування, права людини та міжнародна співпраця.

Таким чином, адвокати виступають важливими гарантами юридичної стабільності, дотримуючи прав та законів, захищаючи права людини та громадянина, а також сприяючи правосуддю та правопо-

рядку. Вони є невід’ємною частиною правової системи, яка сприяє її ефективному функціонуванню. Функції адвокатури в Україні включають захист прав і інтересів клієнтів, допомогу у забезпеченні прав людини та дотримання законності. Діяльність адвокатури сприяє формуванню справедливого та законного суспільства, де права та свободи громадян надійно захищені.

Список використаної літератури

1. Рибалко Г. С. Роль і місце адвокатури у державі. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Право.* 2020. № 30. С. 141–146.
2. Статут Національної асоціації адвокатів України: Рішення Установчого з’їзду адвокатів України від 17.11.2012 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshi-dokumenty/statut_naau.pdf

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кубасенко Андрій Володимирович**

Продан Д. Д.

студентка 2-го курсу
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Адвокатська діяльність є важливим інститутом правової системи, який забезпечує захист прав та інтересів громадян у різних сферах суспільного життя. Проте сучасний розвиток суспільства та права ставить перед адвокатурою нові виклики, що вимагають адаптації, вдосконалення законодавства та етичних стандартів.

Однією з ключових проблем адвокатури є дотримання етичних норм, які регулюють поведінку адвокатів у відносинах із клієнтами, судом та іншими учасниками процесу. Адвокатська етика має забезпечувати баланс між інтересами клієнта та суспільства, особливо у справах, які стосуються правосуддя та захисту прав людини.

Основними викликами є такі: 1) конфлікт інтересів, коли адвокат представляє декілька сторін у справі; 2) недопустимість розкриття адвокатської таємниці; 3) питання корупційних ризиків у роботі адвокатів.

Актуальним питанням є також впровадження нових технологій, зокрема використання соціальних мереж та електронної комунікації,

що створює нові етичні виклики для адвокатів у контексті збереження конфіденційності та професійної репутації.

Одним із основних завдань адвокатської діяльності є забезпечення доступу до правосуддя для всіх громадян, незалежно від їх соціального чи економічного статусу. Однак у багатьох країнах досі існують проблеми з доступом до адвокатських послуг для вразливих категорій населення, таких як малозабезпечені громадяни, особи з обмеженими можливостями, етнічні меншини та інші.

У цьому контексті важливим є розвиток інституту безоплатної правничої допомоги, що дозволить ширшому колу людей звертатися за юридичною допомогою. Проте фінансування таких програм є обмеженим, що призводить до недостатньої кількості адвокатів, готових працювати на безоплатній основі. Вирішення цієї проблеми потребує комплексного підходу. Зокрема, доцільно здійснити наступні заходи: 1) збільшення фінансування державних програм правової допомоги; 2) розвиток програм підвищення кваліфікації адвокатів, які працюють з вразливими групами населення; 3) створення умов для співпраці адвокатури з громадськими організаціями та правозахисними інституціями [1].

У багатьох країнах адвокати відзначають проблеми зі зловживанням владою з боку правоохоронних органів під час проведення досудових розслідувань. Це може проявлятися в незаконному тиску на адвокатів, обшуках адвокатських офісів або втручанні в діяльність адвокатів під час їхньої роботи із захисту клієнтів.

Важливим напрямком розвитку адвокатури є посилення її незалежності та гарантій, зокрема через ухвалення законів, що забезпечують захист адвокатів від незаконного втручання з боку держави.

Адвокатська таємниця є основою довіри між клієнтом та адвокатом. Однак, сучасні технології та методи стеження становлять загрозу для конфіденційності інформації, що передається адвокатами. У зв'язку з цим виникають нові виклики: використання електронних засобів зв'язку, що може створювати загрозу перехоплення конфіденційної інформації; розвиток цифрових технологій у правоохоронних органах, які можуть мати доступ до адвокатських документів під час розслідувань [2].

У зв'язку з цим важливою є розробка нових стандартів зберігання та передачі інформації, зокрема із використанням засобів криптографії, а також законодавчих норм, які регламентують недоторканність адвокатської таємниці у цифровій епосі.

На сучасному етапі розвитку існують певні гарантії адвокатської діяльності. Як слушно підкреслив В. В. Городовенко в Окремій думці до Висновку Конституційного Суду України від 31 жовтня 2019 року № 4-в/2019, «незалежна та професійна діяльність адвоката підкріплюється низкою державних гарантій адвокатської діяльності (зо-

крема, визначеними законом механізмами доступу адвоката до професії, його дисциплінарної відповідальності, правом на адвокатський запит, адвокатською таємницею). Це обумовлює можливість надання адвокатурою вчасної, доступної, якісної та висококваліфікованої правничої допомоги з метою забезпечення ефективного захисту та відновлення прав і свобод людини і громадянина» [3].

Незалежність адвокатури, яка гарантується частиною 2 статті 131–2 Конституції України, та незалежність адвокатів при здійсненні адвокатської діяльності, яка визначається у законодавстві України, відповідає міжнародним стандартам у сфері організації адвокатури та здійснення адвокатської діяльності. Адвокатура як інститут надання правничої допомоги розвивається тільки у тих суспільствах, в яких права людини є загально визнаною абсолютною цінністю, що й обумовлює законодавче визнання її місця у правозахисному механізмі.

Отже, адвокатська діяльність є ключовим елементом правової системи, який забезпечує захист прав і свобод громадян. Проте вона постійно стикається з новими викликами, які вимагають адаптації законодавства, вдосконалення етичних стандартів та розвитку механізмів захисту професійних прав адвокатів. Для забезпечення ефективної діяльності адвокатури необхідно комплексне вирішення питань доступу до правосуддя, захисту конфіденційної інформації та взаємодії з державними органами.

Список використаної літератури

1. Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України 25 (щодо скасування адвокатської монополії) (реєстр. № 1013) вимогам статей 157 і 158 Конституції України. URL: <http://www.ccu.gov.ua/dokument/4-v2019>
2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Солдатова Геннадія Івановича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України, статті 44 Кримінально процесуального кодексу України, статей 268, 271 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про право вільного вибору захисника) від 16 листопада 2000 р. № 13- рп/2000. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-00>
3. Окрема думка судді Конституційного Суду України В. В. Городовенка стосовно Висновку Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо скасування адвокатської монополії) (реєстр. № 1013) вимогам статей 157 і 158 Конституції України. URL: http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/4_v_2019_1.pdf

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кісліцина Ірина Олександрівна**

Прусаковський О. С.

студент 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ УЧАСТІ АДВОКАТА У СЛІДЧИХ ДІЯХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан в Україні, оголошений у зв'язку з військовою агресією російської федерації, кардинально вплинув на всі сфера суспільного та державного життя. Всі органи та інститути держави у своїй діяльності мали пристосовуватись до викликів воєнного часу. При цьому, ключовою проблемою залишається забезпечення дотримання прав людини, зокрема тих, які підозрюються у вчиненні злочинів. Адвокатська діяльність у таких умовах зазнає низки викликів та обмежень, що ускладнює здійснення належного захисту. У цій статті розглядаються основні проблеми участі адвоката у слідчих діях під час воєнного стану.

У КПК України визначено, що захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію). КПК України також передбачає обмеження щодо кількості адвокатів: одночасно брати участь у судовому розгляді можуть не більше п'яти захисників одного обвинуваченого (ч. 3 ст. 46 КПК України).

Відповідно до п. 1 ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі — Закон), «адвокат — це фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та в порядку, що передбачені цим Законом». Адвокатом може бути фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування (крім випадків, встановлених цим Законом), склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю [1].

Воєнний стан надає державі можливість обмежувати певні права і свободи громадян для забезпечення безпеки та оборони країни.

Однак такі обмеження можуть негативно впливати на ефективність адвокатської діяльності. Зокрема, адвокати можуть зіткнутися з певними проблемами.

1. Обмеження доступу до клієнта. У зв'язку з дією воєнного стану та запровадженням комендантської години, адвокати можуть бути обмежені у пересуванні, що ускладнює своєчасний доступ до підзахисних (хоча варто вказати, що за попередньою заявою до ради адвокатів регіону адвокату може оформлюватися тимчасовий дозвіл на пересування під час комендантської години).

2. Контроль за комунікаціями. Урядові органи можуть здійснювати моніторинг комунікацій адвоката з клієнтом під приводом забезпечення національної безпеки, що ставить під сумнів принцип конфіденційності адвокатських зустрічей.

3. В умовах воєнного стану правоохоронні органи отримують додаткові повноваження, які можуть використовуватись для оперативнішого реагування на загрози. Це створює ризики зловживань та порушення прав підозрюваних.

Отже, хоча воєнний стан передбачає тимчасове обмеження певних прав громадян, це не повинно означати повного скасування гарантій прав підозрюваних. Зауважимо, що адвокатська спільнота стикається з викликами, пов'язаними із забезпеченням таких гарантій, зокрема [2]:

1) доступ до правосуддя (у період воєнного стану можуть бути обмежені можливості для подання апеляцій чи скарг на дії слідчих органів, що ускладнює ефективний захист прав підозрюваного.);

2) відсутність повного контролю над дотриманням прав (у зв'язку з тим, що частина територій України знаходиться під окупацією або у зоні активних бойових дій, адвокати можуть бути обмежені у доступі до клієнтів або інформації про хід слідчих дій).

Звернемо також увагу, що в умовах воєнного стану адвокати можуть стикатися з моральними дилемами, пов'язаними з конфліктом між патріотичними обов'язками та професійною необхідністю захищати права підозрюваних.

Дуже актуальним на даний час, є питання не допуску адвокатів до місця проведення обшуку чи вилучення речей і документів. Так, згідно КПК України підозрюваний (обвинувачений) і його захисник мають право брати участь у проведенні будь-якої процесуальної дії (п. 9 ч. 3 ст. 42, ч. 4 ст. 46 КПК України). У той саме час, на практиці під час проведення обшуку житла чи іншого володіння особи (ст. 236 КПК України) або виконання ухвали про тимчасовий доступ до речей і документів (ст. 165 КПК України) відбуваються значні порушення прав осіб-володільців відповідних об'єктів володіння. Йдеться про вилучення більшої кількості речей і документів порівняно з тим, що

перераховані в ухвалі слідчого судді, або про інші процесуальні порушення з метою обвинувачення особи тощо [2]. Участь захисника потенційно може зменшити кількість зазначених порушень, проте трапляються випадки фізичного не допуску захисника до місця проведення цих процесуальних дій. Так, обшук і вилучення здійснюються слідчим або групою слідчих із залученням понятих, а охорона житла чи іншого володіння забезпечується співробітниками оперативних підрозділів, які отримують вказівку від слідчого не випускати і не впускати осіб до місця проведення обшуку на підставі частини 3 статті 236 КПК України.

Отже, адвокатська діяльність у період воєнного стану стикається з численними проблемами, які стосуються як обмежень прав адвокатів, так і посилення контролю за їх діяльністю з боку держави. Водночас, незважаючи на ці виклики, забезпечення правового захисту громадян залишається однією з ключових функцій адвокатури.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Свида Олексій Георгійович**

Родрігес Л. Ф.

студентка 2-го курсу факультету
цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ АДВОКАТІВ

У сучасному світі технології стрімко змінюють усі сфери діяльності, і юридична практика не є винятком. Адвокати, які прагнуть залишатися конкурентоспроможними та надавати якісну правову допомогу, мають активно впроваджувати інноваційні рішення у свою роботу. Сучасні технології не лише оптимізують рутинні процеси, але й відкривають нові можливості для більш ефективного управління справами, комунікації з клієнтами та забезпечення юридичної безпеки.

Стрімкий розвиток інформаційних технологій за останні десять років призвів до активного впровадження телекомунікаційних засобів зв'язку, інформаційних ресурсів та сервісів Інтернету у всі сфери людської діяльності [1, с. 190]. Адвокатська практика також не стала винятком, оскільки будь-які зміни у природі та характері міжособистісних стосунків вимагають миттєвої реакції професіоналів у галузі права, які забезпечують правове регулювання нових умов і нововведень.

Загалом, впровадження інформаційних технологій у роботу юристів дозволяє вивести юридичний бізнес на якісно новий рівень, оскільки це забезпечує використання нових технічних інструментів і комплексних підходів до задоволення потреб клієнтів у правовій допомозі [2, с. 50]. В результаті на сучасному етапі активно співпрацюють представники ІТ-сфери та юристи, що сприяє створенню нових унікальних ресурсів та програмного забезпечення, спрямованих на вирішення найактуальніших та найпоширеніших проблем клієнтів.

Основними причинами залучення потенціалу інформаційних технологій є можливість охопити ширший сегмент ринку юридичних послуг, підвищити ефективність власних робочих процесів, а також забезпечити собі значну конкурентну перевагу у професійному середовищі.

Однією з найбільших переваг сучасних технологій є можливість автоматизації рутинних завдань, що звільняє час для більш складної роботи. Спеціалізовані програми для адвокатів, такі як системи управління справами (CMS) або CRM-системи, дозволяють легко відстежувати статус справ, організовувати документи та планувати зустрічі. Ці програми забезпечують швидкий доступ до інформації та сприяють більш ефективному управлінню робочими процесами. Крім того, автоматизація дозволяє зменшити кількість помилок у роботі, що може мати критичне значення для правової практики.

Технології, такі як штучний інтелект (AI), допомагають адвокатам швидше аналізувати великі обсяги документів, виявляти ключові моменти та складати звіти. Це скорочує час на підготовку справ, особливо у випадках, що включають велику кількість юридичних документів або складні правові питання.

Одним із основних аспектів роботи адвоката є правовий аналіз та пошук прецедентів, норм права або судових рішень, що мають значення для конкретної справи. Сучасні технології значно полегшують цей процес. Онлайн-бази даних, такі як LexisNexis або Westlaw, надають миттєвий доступ до сотень тисяч юридичних документів з усього світу. Це не лише прискорює процес пошуку необхідної інформації, але й робить його точнішим.

Такі платформи використовують інструменти пошуку за ключовими словами, що дозволяє адвокатам швидко знаходити релевантні

правові документи. Використання подібних технологій знижує ймовірність помилок та підвищує загальну якість правової допомоги.

Для адвокатів конфіденційність інформації є критично важливою. Сучасні технології, такі як шифрування даних та двофакторна аутентифікація, допомагають забезпечити надійний захист конфіденційної інформації клієнтів. Використання безпечних хмарних сервісів дозволяє зберігати та обмінюватися документами, знижуючи ризик витоку даних.

Крім того, розвиток технологій сприяє впровадженню програмного забезпечення для моніторингу кіберзагроз та забезпечення безпеки даних адвокатських контор. Використання сучасних технологій у цій сфері є особливо важливим, оскільки з кожним роком кількість кіберзлочинів зростає.

Сучасні технології також значно полегшують комунікацію між адвокатами та їхніми клієнтами. Завдяки відеоконференціям, електронній пошті та різноманітним месенджерам, адвокати можуть проводити консультації дистанційно, не обмежуючись фізичною присутністю. Це особливо актуально в умовах пандемії або для тих адвокатів, які працюють з іноземними клієнтами.

Крім того, адвокати можуть проводити судові засідання онлайн, використовуючи спеціалізовані платформи для судочинства, що стає новим стандартом у багатьох країнах. Це значно спрощує процес та знижує витрати як для адвокатів, так і для їхніх клієнтів [3, с.225].

Попри всі переваги, впровадження технологій також має свої виклики. Основним є потреба в постійному навчанні та оновленні технічних знань. Адвокати повинні бути в курсі нових технологій, мати навички роботи з ними та розуміти юридичні аспекти використання цифрових платформ. Крім того, адвокати повинні дотримуватись вимог конфіденційності та етики, особливо при роботі з клієнтами онлайн або в умовах використання хмарних сервісів.

Отже, сучасні технології відкривають нові можливості для адвокатів, підвищуючи ефективність їхньої роботи, зменшуючи рутинні завдання та прискорюючи процеси. Використання цифрових інструментів не лише робить роботу правників продуктивнішою, але й дозволяє краще захищати інтереси клієнтів, забезпечуючи безпеку даних та швидкість комунікації. Ті адвокати, які готові прийняти виклики технологічної ери, зможуть отримати значні конкурентні переваги на сучасному ринку юридичних послуг.

Список використаної літератури

1. Яворська Г. Х. Імплементація інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховний процес вищого навчального закладу юридичного спрямування. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічно-*

го університету імені Володимира Винниченка. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. 2016. № 12(1). С. 186–193. URL: <http://surl.li/zvuycf>

2. Варава І. Інновації у професійній діяльності юристів: використання потужностей штучного інтелекту. *Інформація і право*. 2020. № 1(32). С. 47–54. URL: <https://ippi.org.ua/varava-i-innovatsii-u-profesiinii-diyalnosti-yuristiv-vikoristannya-potuzhnoستي-shtuchnogo-intelekt>
3. Кравцов С. О., Правник С. О., Мошура Л. В. Електронне судочинство як сучасний тренд. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 4. С. 224–228. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2021/55.pdf

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*

Ромащенко Д. М.

студент 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВЗАЄМОДІЯ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ З ПРАВОЗАХИСНИМИ ІНСТИТУТАМИ

Взаємодія адвокатури України з правозахисними інститутами є важливим аспектом забезпечення прав і свобод людини в сучасних умовах. Адвокатура виступає ключовим суб'єктом у правозахисній сфері, оскільки адвокати забезпечують захист прав людини в судових і позасудових процедурах. Водночас правозахисні інститути, зокрема міжнародні організації, громадські об'єднання та т.і., допомагають у створенні ефективних механізмів захисту прав і свобод. Тому аналіз взаємодії між цими двома структурами становить інтерес для дослідження.

Для початку необхідно надати визначення основних термінів. Адвокатура України — недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правничої допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності [1]. Правозахисні інститути — це організації та органи, які здійснюють захист прав і свобод людини. Вони можуть бути як державними, так і недержавними, національними чи міжнародними, та сприяють розвитку правових механізмів і моніторингу дотримання прав людини.

Перш за все необхідно сказати, що адвокатура сама є одним з видів правозахисних інститутів, що стане зрозуміло з переліку. Державними правозахисними організаціями є Міністерство юстиції, органи

захисту прав споживачів, омбудсмен Верховної Ради України з прав людини; недержавні — адвокатура, приватні нотаріуси, інші захисні недержавні організації.

Почнемо дослідження з взаємодії адвокатури з державними органами. Співпраця з Мін'юстом, омбудсменом з прав людини, судами та іншими органами — є важливою складовою у забезпеченні прав і свобод громадян.

Взаємодія адвокатури з Мін'юстом перш за все пов'язана з повноваженнями, які покладені на цей орган. Міністерство працює над вдосконаленням законодавства, що стосується права, розробляє проекти законів, які, зокрема регулюють адвокатську діяльність. Адвокатура, в свою чергу, може брати участь у обговоренні та доопрацюванні цих проектів, висловлювати свою позицію щодо них. Крім того, цей центральний орган виконавчої влади здійснює нагляд за виконанням адвокатськими бюро, об'єднаннями та адвокатами Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», відповідно до якого вони є суб'єктами первинного фінансового контролю і мають виконувати покладені на них зобов'язання. Важливим також аспектом взаємодії є діяльність Міністерства в сфері безоплатної правничої допомоги (загальне керівництво системою центрів безоплатної правничої допомоги, забезпечення їх функціонування та контроль за дотриманням стандартів якості допомоги тощо).

Потребує уваги також взаємодія адвоката з Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини. Адвокати, які представляють клієнта, можуть від його імені звернутися до омбудсмена зі скаргою на дії чи бездіяльність державних органів, які порушують його права.

Взаємодія адвокатури із судами полягає в представництві інтересів клієнтів у судових процесах. Адвокати можуть подавати позови, апеляції та інші процесуальні документи від імені підзахисного, а також мають брати участь у судових засіданнях. Вони сприяють встановленню справедливості, адже їх участь гарантує, що права обвинувачуваних, позивачів, відповідачів, жертв чи інших учасників процесу будуть захищені.

Взаємодія адвокатури з недержавними правозахисними інституціями базується на спільних зусиллях щодо захисту прав людини. Часто адвокати є засновниками або активними учасниками таких організацій. Вони створюють фонди, спілки, громадські об'єднання, спрямовані на захист певних груп населення, наприклад, осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб чи постраждалих від насильства. Прикладом є Асоціація правників України, яка «ставить перед собою завдання розвитку юридичної професії, удосконалення законодавства,

впровадження етичних стандартів, захисту професійних прав членів Асоціації працівників України та прав людини загалом» [2]. Адвокати також активно співпрацюють з правозахисними громадськими організаціями та міжнародними інституціями, що займаються питаннями прав людини, надаючи їм юридичну підтримку та експертну оцінку. Доречно буде згадати Українську Гельсінську спілку з прав людини — спілка яка об'єднує 23 правозахисні організації та надає юридичну допомогу й допомагає захищати свої права; у своїй діяльності користується консультаціями юридичних експертів.

Ще одним прикладом є Міжнародна комісія юристів — організація, що працює у сфері міжнародного права, прав людини та міжнародних стандартів системи правосуддя. Комісія є постійно діючою групою з 60 видатних юристів (суддів, адвокатів, академіків) з різних країн, які працюють над розробкою національних та міжнародних стандартів прав людини. Крім того, варто згадати Amnesty International — правозахисну організацію, засновану англійським адвокатом з метою забезпечення принципів Загальної декларації прав людини у всьому світі, припинення тортур, катувань та інших варварських порушень.

У висновку слід зазначити, що взаємодія адвокатури України з правозахисними інститутами є ключовим чинником у захисті прав і свобод людини. Така взаємодія зміцнює правові механізми та дозволяє вдосконалювати систему правового захисту в Україні.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI : URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 24.09.2024)
2. Про АПУ. Вебсайт Асоціації правників України. URL: <https://uba.ua/ukr/about> (дата звернення: 01.10.2024).

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

РОЛЬ АДВОКАТУРИ В ЗАХИСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ

Захист прав людини є основним завданням правової системи будь-якої держави. В сучасному світі адвокатура відіграє важливу роль у забезпеченні справедливого судочинства, гарантій прав і свобод громадян. Інститут адвокатури виконує не тільки юридичні, але й соціальні функції, захищаючи інтереси людей та допомагаючи в боротьбі за дотримання основоположних прав і свобод.

Адвокатура є незалежною правозахисною інституцією, яка гарантує право на захист, гарантоване Конституцією України та міжнародними документами (до прикладу, Європейською конвенцією з прав людини). Правова допомога адвоката є невід'ємною частиною механізму забезпечення справедливості. Адвокати мають можливість представляти інтереси своїх клієнтів у суді, під час розслідувань та інших процесуальних дій.

Конституції багатьох країн, зокрема України, гарантують кожному право на захист, а участь адвоката у кримінальних, адміністративних та цивільних справах є одним із інструментів реалізації цього права. Стаття 59 Конституції України передбачає право кожної особи на професійну правничу допомогу, що є ключовим елементом захисту прав людини в умовах правової держави [1].

Однією з головних характеристик адвокатури є її незалежність від держави, судових органів та інших владних інститутів. Це забезпечує об'єктивність та неупередженість у захисті прав людини. Адвокати не повинні зазнавати тиску, погроз чи інших форм втручання в їхню діяльність з боку влади або інших зацікавлених сторін, що дозволяє їм ефективно виконувати свої обов'язки.

У кримінальних справах адвокати є ключовими учасниками процесу, оскільки від їхньої професійної діяльності залежить забезпечення принципу рівності сторін, а також дотримання прав обвинувачених. Захист обвинуваченого — це не просто професійний обов'язок, а основоположний інструмент для забезпечення права на справедливий суд. Адвокат виступає захисником прав людини, запобігаючи можливим порушенням прав особи з боку правоохоронних органів, таких як неправомірне затримання, тиск під час допитів, застосування тортур. В такому контексті адвокатура стає важливим механізмом захисту від зловживань з боку державних органів, забезпечуючи відповідність дій влади вимогам закону та міжнародним стандартам у сфері прав людини [2].

Питання захисту прав і свобод людини і громадянина на сьогодні є важливою проблемою внутрішньої та зовнішньої політики усіх держав світової спільноти. Поступове утвердження на міжнародному рівні ідеї про людину як вищу соціальну цінність, процес розвитку міжнародних стандартів з прав людини, підвищення ролі та значущості міжнародних механізмів у їх забезпеченні дозволяють зробити висновок про формування у сучасний період ще одного виду прав людини -- права на міжнародний захист.

Щоб мати уявлення про обсяги міжнародної діяльності, пов'язаної із захистом прав людини, досить зазначити, що основними актами, які регулюють цивільні і політичні права на міжнародному рівні є Загальна декларація прав людини (1948 р.), Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966 р.) та Факультативні протоколи до нього, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (1966 р.), Конвенція про попередження злочину геноциду і покарання за нього (1948 р.), Конвенція про припинення злочину апартеїду і покарання за нього (1973 р.), Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижуючих гідність, видів поводження і покарання (1984 р.) і Європейська конвенція про захист прав людини й основних свобод (1950 р.). У своїй сукупності всі ці акти утворюють так звану Міжнародну хартію прав людини.

Варто зауважити, що у багатьох країнах світу адвокати стикаються з прямими чи непрямыми формами переслідування з боку держави. Це може бути як фізичний тиск, так і вплив через законодавчі обмеження, що ускладнює виконання їхньої роботи. Недержавні організації, які займаються моніторингом прав людини, неодноразово наголошували на тому, що незалежність адвокатури є важливою умовою для ефективного захисту прав громадян.

Отже, адвокатура є ключовою інституцією в системі захисту прав людини. Адвокати забезпечують дотримання принципу верховенства права, надають професійну правову допомогу та представляють інтереси осіб у судових і позасудових спорах. Однак для ефективного виконання своєї місії адвокатура повинна мати незалежність, захист від втручання з боку держави, а також доступ до необхідних ресурсів. У сучасному світі важливо продовжувати роботу над зміцненням цього інституту, оскільки його діяльність є запорукою дотримання прав і свобод кожної людини.

Список використаної літератури

1. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Рябов В. Ю.

студент 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОКРЕМІ ПИТАННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Конфлікт інтересів є важливою проблемою в адвокатській діяльності, оскільки він ставить під загрозу незалежність адвоката, його доброчесність і збереження довіри клієнтів. У зв'язку з цим, питання регулювання конфлікту інтересів займає значне місце в правовій системі України та міжнародній практиці. Основою адвокатської професії є надання правової допомоги, що передбачає високий рівень відповідальності та зобов'язань перед клієнтом. Тому конфлікти інтересів можуть негативно впливати на якість правової допомоги та авторитет адвокатури в цілому [1].

Перш за все, конфлікт інтересів можна визначити як ситуацію, коли особисті або професійні інтереси адвоката перешкоджають або можуть перешкоджати виконанню ним своїх професійних обов'язків перед клієнтом. Це означає, що адвокат може опинитися в умовах, коли його власні інтереси, або інтереси інших осіб, з якими він має професійні чи особисті стосунки, можуть впливати на об'єктивність, неупередженість або незалежність у захисті інтересів клієнта.

Конфлікти інтересів можуть виникати в різних ситуаціях. Найбільш поширеними є конфлікти між інтересами різних клієнтів одного адвоката або між інтересами адвоката і його клієнта. Такі ситуації можуть стати причиною порушення адвокатської таємниці, недостатнього рівня захисту клієнта або сприяти виникненню етичних дилем.

В адвокатській діяльності конфлікти інтересів поділяються на кілька основних видів: прямий конфлікт інтересів, потенційний конфлікт інтересів та уявний конфлікт інтересів. Прямий конфлікт виникає, коли адвокат представляє дві або більше сторони в одній справі, інтереси яких протирічать одна одній. Потенційний конфлікт може з'явитися в майбутньому, якщо обставини справи зміняться. Уявний конфлікт може не мати реальних юридичних наслідків, але може впливати на довіру клієнта до адвоката.

Крім того, конфлікти інтересів можуть виникати у випадках, коли адвокат бере участь у справах, де він або його близькі родичі мають фінансову зацікавленість, або коли адвокат одночасно представляє інтереси кількох клієнтів з суперечливими позиціями в різних справах. Така ситуація може призвести до зниження рівня об'єктивності у прийнятті рішень або до порушення принципу адвокатської незалежності.

Наявність конфлікту інтересів може мати серйозні наслідки для адвоката, його клієнтів та юридичної системи загалом. По-перше, конфлікт інтересів може стати причиною втрати довіри клієнта, оскільки клієнт може вважати, що адвокат більше не здатний об'єктивно захищати його права. По-друге, конфлікт інтересів може призвести до порушення адвокатської таємниці, особливо у випадках, коли адвокат представляє кількох клієнтів з протилежними інтересами. Нарешті, наявність конфлікту інтересів може стати підставою для дисциплінарної відповідальності адвоката та навіть позбавлення його права на здійснення адвокатської діяльності.

Негативні наслідки можуть стосуватися також і самої системи судустрою. Якщо адвокат через конфлікт інтересів не може належним чином виконувати свої обов'язки, це може вплинути на хід судового процесу і привести до несправедливого результату.

Одним із ключових механізмів запобігання конфлікту інтересів є чітке регулювання цього питання на законодавчому рівні та в рамках професійних етичних норм. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачає, що адвокат зобов'язаний утримуватися від надання правової допомоги в тих випадках, коли його особисті інтереси чи інтереси інших клієнтів можуть вплинути на його незалежність та об'єктивність.

Крім того, адвокатам необхідно ретельно оцінювати ситуації, що можуть призвести до конфлікту інтересів, і, у разі виявлення таких, своєчасно інформувати клієнтів та відмовлятися від надання правової допомоги, якщо конфлікт неможливо вирішити. Важливим є також механізм отримання згоди клієнта на продовження співпраці після розкриття потенційного конфлікту інтересів. Однак навіть у разі отримання такої згоди адвокат повинен діяти з особливою обережністю, щоб уникнути можливого порушення етичних стандартів.

Правила адвокатської етики також містять положення про те, що адвокат зобов'язаний дотримуватися принципів доброчесності, об'єктивності та незалежності у своїй діяльності [2]. Це включає і запобігання ситуаціям, що можуть призвести до конфлікту інтересів.

Дисциплінарні палати кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури відіграють важливу роль у забезпеченні дотримання етич-

них стандартів, включаючи запобігання конфлікту інтересів. Вони здійснюють перевірки скарг на етичні порушення та можуть притягнути адвоката до відповідальності, у тому числі, за порушення вимог щодо уникнення конфлікту інтересів.

Отже, проблема конфлікту інтересів в адвокатській діяльності є однією з ключових етичних проблем, яка вимагає постійної уваги з боку адвокатів, законодавців та професійних об'єднань. Недотримання принципу незалежності та об'єктивності може мати серйозні наслідки як для окремих клієнтів, так і для адвокатури загалом.

Запобігання конфлікту інтересів є однією з головних умов збереження довіри клієнтів та громадськості до адвокатської професії. Це вимагає від адвокатів не лише високого рівня професіоналізму, а й дотримання етичних стандартів.

Список використаної літератури

1. Заборовський В. В. Уникнення конфлікту інтересів в якості професійного обов'язку адвоката. *Innovative research of legal regulation of public administration: International Scientific Conference (Lublin (Republic of Poland), 16–17 June 2017)*. Lubline: Fundacja Instytut Spraw Administracji Publicznej, 2017. Р. 11–15.
2. Правила адвокатської етики від 09.06.2017 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Рябоконь О. Ю., Аветісян К. К.

студентки 3-го курсу
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ ДЛЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

З введенням воєнного стану та оголошенням загальної мобілізації в Україні, а також збільшення кількості військовослужбовців, виникло безліч правових питань, що стосуються мобілізації, військового обліку, проходження медичних комісій, військової служби, отримання відпусток та звільнення. Як показує практика, військові часто не знають своїх прав і не можуть самостійно звернутися за правничою допомогою через те, що перебувають на лікуванні або на службі. Ви-

шенаведене обумовлює необхідність звернень військовослужбовців, у тому числі, до центрів безоплатної правничої допомоги.

У той саме час, вкрай позитивним є створення Центру координації волонтерської допомоги військовослужбовцям при Національній асоціації адвокатів України. Основна мета якого полягає в наданні інформаційної, методичної та іншої підтримки адвокатами, які надають правничу допомогу військовослужбовцям Pro Vopo в рамках волонтерського руху, шляхом організації семінарів, круглих столів, різних конференцій та лекцій з актуальних питань правничої допомоги.

Повертаючись безпосередньо до проблематики надання безоплатної правничої допомоги, варто зазначити, що особи, які мають статус учасників бойових дій, ветеранів війни, людей з інвалідністю внаслідок війни або учасників війни, можуть отримувати безкоштовну вторинну правничу допомогу. Цей вид допомоги включає захист їхніх прав і представництво в судах, перед державними органами та місцевими органами влади, а також підготовку необхідних процесуальних документів. Система безоплатної правничої допомоги надає підтримку у таких питаннях як: отримання військовослужбовцями належних грошових виплат; оформлення фінансової допомоги у випадку поранення військовослужбовця; оскарження рішень військово-лікарської комісії та дій або бездіяльності військових частин і органів влади; реалізація права на відпустку; звільнення з військової служби; вирішення сімейних та соціальних питань (це може бути розлучення, аліменти, спадщина тощо); перерахунок пенсій, соціальних виплат, пільг та інших правових проблем.

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку зі змінами до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» було розширено коло осіб, які мають право на безкоштовну вторинну правничу допомогу. Зокрема, це право надано не лише ветеранам війни, але й членам сімей загиблих (померлих) ветеранів, а також членам сімей загиблих (померлих) захисників і захисниць згідно з пунктом 9, статті 14 Закону [1].

Крім того, слід відзначити, що сьогодні система безоплатної правничої допомоги створює сприятливі умови для надання підтримки всім, хто проживає у віддалених населених пунктах або має інші труднощі з доступом до правових послуг. Зокрема, військовослужбовці можуть отримувати консультації та роз'яснення з правових питань як у спеціалізованих пунктах, так і за допомогою дистанційних сервісів. Звісно, більшість запитів від військовослужбовців до центрів надання безоплатної правничої допомоги надходять через дистанційні сервіси. Це обумовлено тим, що військові, які безпосередньо виконують свої обов'язки, не можуть залишити позиції для звернення до кон-

сультаційних пунктів. Зробити це можуть лише ті, хто перебуває у відпустці або на лікуванні [2, с. 60].

Варто зазначити, що кількість звернень від військовослужбовців постійно зростає, оскільки все більше захисників та захисниць стають на оборону України. Крім того, збільшення кількості звернень обумовлюється також проведенням інформаційних кампаній щодо послуг системи Безоплатної правничої допомоги.

В якості прикладу можна навести ситуацію, коли військовослужбовець, зазнавши поранення під час виконання бойового завдання, зіткнувся з труднощами в оформленні документів для отримання одноразової грошової допомоги та компенсацій від держави. Особа звернулася до місцевого центру надання безоплатної правничої допомоги, де їй надали консультацію щодо процедури оформлення, підготовки заяви та збору необхідного пакету документів [3].

Отже, підсумовуючи, можна сказати, що в умовах воєнного стану одним із основних завдань держави є забезпечення прав військовослужбовців на отримання безкоштовної правничої допомоги. Вкрай позитивно, що попри всі виклики, які постають перед системою безоплатної правничої допомоги, центри продовжують свою діяльність та надають на належному рівні допомогу населенню нашої держави, у тому числі, такій її ключовій категорії як військовослужбовці.

Список використаної літератури

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку зі змінами до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»: Закон України від № 1822-IX від 21.10.2021. ВВР. 2022. № 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2153-20#Text>.
2. Дуліба Є. Особливості надання безоплатної правової допомоги для військовослужбовців в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми правознавства*. 2023. № 2. С. 57–63. URL: <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1633>
3. Аспекти надання безоплатної правової допомоги військовослужбовцям та членам їх сімей на Дніпропетровщині. Координаційний центр з надання правничої допомоги. URL: <https://legaid.gov.ua/novyny/aspekty-nadannya-bezoplatnoyi-pravovoyi-dopomogy-vijskovosluzhbovcyam-ta-chlenam-yih-simej-na-dnipropetrovshyni/>.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кіслицяна Ірина Олександрівна**

Сальник М. Ю.

студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ АДВОКАТУРИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

Адвокатура є одним із ключових інститутів української правової системи, який відіграє важливу роль у захисті прав і свобод людини. Завдяки адвокатам громадяни мають можливість отримати кваліфіковану правову допомогу. Адвокат виступає гарантом захисту прав підозрюваних, обвинувачених, потерпілих, а також бере участь у захисті інтересів громадян у цивільних та адміністративних справах. Його діяльність забезпечується як на національному, так і на міжнародному рівнях, що гарантує ефективність здійснення завдання адвокатури.

В українському законодавстві міститься визначення поняття адвокатури, це — недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правничої допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури [1]. Адвокатури складають усі адвокати, які здійснюють свою діяльність.

Адвокатура є невід'ємною частиною державного механізму вправління правосуддя, життєво необхідною для ефективного функціонування судової влади. Якщо ми досліджуємо роль адвокатури в захисті прав і свобод, то необхідно сказати, що це є основною метою діяльності даного інституту. Реалізація цієї мети можлива лише за дієвості гарантій діяльності адвокатури, які зазначені у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та у Конституції України.

Ми погоджуємося з твердженням, що через публічно-правову природу своєї професійної діяльності адвокат є захисником не лише приватних зацікавлень окремої особи, а й інтересів усього суспільства. Адвокат може виступати в системі судочинства не тільки як представник сторони, але і як представник суспільного інтересу, як представник суспільства, котрий захищає права особи як члена суспільства. Це твердження означає, що адвокат, окрім захисту особистих інтересів клієнта, відстоює й інтереси суспільства, адже несправедливе засудження або відхилення обґрунтованого позову завдає шкоди не лише постраждалому чи стороні, що програла справу, але й усьому суспільству, яке зацікавлене в дотриманні законності та правопорядку, а не в ухваленні помилкових судових рішень. Крім того, про це свідчить, наприклад, існування інституту безоплатної правничої допомоги. Відповідно до Закону України «Про безоплатну правничу допомогу», певне коло осіб можуть отримати правничу допомогу

безкоштовно. Це є важливим механізмом забезпечення прав і свобод людини, оскільки гарантує рівний доступ до правового захисту незалежно від майнового стану, що, знову ж таки, підкреслює важливість ролі адвокатури не тільки на приватному, але й на суспільному рівні.

Необхідно зазначити, що адвокатура є саме недержавним інститутом громадянського суспільства, про що свідчить функціонування адвокатського самоврядування та відносна самостійність утворення на професійній основі. Вищенаведене сприяє високому рівню довіри суспільства до інституту, адже адвокат може «протистояти інтересам публічних структур та їх посадових осіб у судовому порядку» [2, с. 16]. Безумовно, незалежність адвокатури робить складнішим втручання у професійну діяльність адвоката, що забезпечує справедливість правосуддя.

Досліджуючи тему, слід згадати етичні принципи адвокатської діяльності, які є важливим елементом функціонування адвокатури, забезпечуючи не тільки професійність, але й довіру до адвоката з боку клієнтів і суспільства. Відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокати зобов'язані дотримуватися принципів конфіденційності, незалежності, добросовісності тощо. Зауважимо, що принципи, на яких має базуватися діяльність інституту адвокатури, також закріплені в Правилах адвокатської етики.

На нашу думку, найбільш значущою категорією в адвокатській діяльності є поняття «адвокатська таємниця». Відповідно до статті 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатська таємниця включає в себе будь-яку інформацію, отриману адвокатом або його помічниками під час професійної діяльності, і не може бути розголошена навіть після завершення справи [1]. Це є важливою гарантією того, що клієнти можуть без страху перед наслідками відкрито ділитися всією необхідною інформацією зі своїм адвокатом.

Отже, адвокатура відіграє фундаментальну роль у забезпеченні прав і свобод людини, виступаючи невід'ємною частиною системи правосуддя. Її діяльність сприяє дотриманню принципу верховенства права, забезпечуючи кожному громадянину можливість отримати правовий захист незалежно від його соціального статусу чи матеріального становища. Незалежність адвокатів, їх етична відповідальність і вимога щодо збереження адвокатської таємниці є ключовими факторами, що гарантують довіру до інституту адвокатури. У сучасному світі, де права людини є основною цінністю, адвокатура залишається потужним інструментом захисту цих прав, захищаючи не тільки окремих осіб, але й суспільні інтереси в цілому.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 24.09.2024)
2. Bochlylyak N. The role of advocacy in the mechanism of protection of human rights and freedom. *Visnik Nacional'nogo universitetu «Lvivska politehnika»*. *Seria: Uridichni nauki*. 2019. Vol. 2019, no. 24. P. 13–19. URL: <https://doi.org/10.23939/law2019.24.013> (date of access: 25.09.2024).

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Сідельникова Є. Р.

студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТИ ТА МЕДІАЦІЯ: СПІЛЬНИЙ ШЛЯХ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ СПОРІВ

У сучасному суспільстві спостерігається тенденція до все більшого використання альтернативних методів вирішення спорів, одним з яких є медіація. Адвокати відіграють важливу роль у цьому процесі, оскільки їхній професійний досвід, знання правових норм і вміння аналізувати правові конфлікти сприяють ефективному досягненню консенсусу між сторонами. Медіація як форма альтернативного вирішення спорів вирізняється гнучкістю, конфіденційністю та орієнтованістю на добровільну співпрацю, що, на відміну від традиційних судових процедур, сприяє збереженню відносин між сторонами конфлікту.

Актуальність теми зумовлена потребою вдосконалення механізмів правового регулювання та підвищення ефективності розв'язання конфліктів у сучасному суспільстві. У світовій практиці адвокати виступають як медіатори або представляють інтереси своїх клієнтів у медіаційних процесах, що вимагає глибокого розуміння як правових аспектів, так і психологічних механізмів взаємодії сторін. У цьому контексті, інтеграція адвокатів у процес медіації стає важливим фактором, що забезпечує балансування між правовою захищеністю та пошуком взаємоприйнятних рішень.

На думку С. Сергеевої, віце-президентки Української Академії медіації, значні досягнення в розвитку медіації в Україні в період з 2021 по 2023 рік свідчать про позитивні зміни в законодавстві, які під-

тримують альтернативні методи вирішення спорів. Серед ключових аспектів — розширення сфери застосування медіації, визнання її ролі в безоплатній первинній правовій допомозі, а також інтеграція медіації в різні галузі правової практики [1].

Л. Романадзе, президентка Української академії медіації, підкреслює про важливість співпраці між медіаторами та судами, а також рамковий характер Закону України «Про медіацію», що забезпечує гнучкість у його застосуванні. Цей закон закріплює основні принципи медіації та визначає права і обов'язки всіх учасників процесу, що в цілому сприяє ефективному вирішенню конфліктів і розвитку правової системи [1].

У професійній діяльності адвокати щодня стикаються з конфліктами різної природи та ступеня складності. Власне, робота з конфліктами є невід'ємною частиною практики адвоката, який представляє інтереси клієнтів у судах, захищає їхні права в кримінальних справах або супроводжує складні переговори з контрагентами та партнерами. Ряд держав, таких як США, Канада, країни ЄС вважають що медіація є вдалим способом вирішення спорів. [2, с.37]

Імпонує точка зору, що інтеграція медіації представляє собою важливий аспект гнучкого реагування правової практики на сучасні виклики, які вимагають переосмислення ролі юристів і зміну традиційних підходів до вирішення спорів. Медіація є не лише інструментом альтернативного вирішення конфліктів, але й засобом адаптації правової системи до сучасних умов [3, с.153]. Можна підтримати цю позицію, оскільки актуальні реалії, зокрема воєнний стан, призводять до перенавантаження судів. Впровадження медіації може суттєво полегшити судові процедури, зменшуючи кількість справ, що потребують розгляду в судах, і забезпечуючи більш ефективний та швидкий підхід до вирішення конфліктів, що в свою чергу сприяє стабільності правопорядку в суспільстві.

У сучасних умовах медіація набуває все більшої популярності як альтернативний спосіб вирішення спорів. З 2015 року питання впровадження медіації обговорюється на державному рівні, що знайшло своє відображення у Законі України «Про медіацію». Важливою подією у цьому процесі стала перша очна зустріч, присвячена обговоренню стандартів етичної поведінки медіатора в рамках Всеукраїнського туру, що відбулася в Національному університеті «Одеська юридична академія». Ця подія продемонструвала активність професійної спільноти в прагненні до впровадження нових стандартів та практик у сфері медіації.

Завдання адвоката в процесі ведення справи клієнта полягає у максимально ефективному захисті його прав та інтересів. Адвокат підтримує клієнта незалежно від обраного шляху, будь то перегово-

ри, судовий процес чи медіація. Рекомендація адвоката щодо медіації може стати основою довірливих відносин з клієнтом, підкреслюючи його професіоналізм та вміння знаходити оптимальні рішення. Це підвищує ймовірність повторних звернень клієнтів у майбутньому.

Адвокат, який має знання у сфері медіації, може розширити свої професійні можливості та підвищити свою цінність в очах клієнтів. Для ефективної роботи адвокату-медіатору необхідно володіти не лише глибокими знаннями юриспруденції, але й мати навички в галузях конфліктології, психології та соціології. Основною метою діяльності адвоката є сприяння сторонам у досягненні спільного рішення та відновлення комунікації між ними.

Конфлікти зазвичай виникають на рівні позицій, але для їх вирішення потрібен більш комплексний підхід. Важливо дослідити, які інтереси та потреби стоять за заявленими сторонами позиціями. Це може бути здійснено за допомогою інструментів, які використовує медіатор. Вивчення інтересів кожної сторони є важливим етапом медіації, оскільки воно розширює можливості для домовленостей і допомагає сторонам краще зрозуміти один одного, усвідомити мотиви та причини поведінки.

На відміну від адвоката, медіатор не має на меті захищати права чи інтереси учасників конфлікту. Його основне завдання — створити умови для ефективної комунікації, відновлення довіри та спільного пошуку рішень. Медіатор має бути нейтральним і незалежним, що означає, що він не може займати сторону жодної з учасників. Це робить його роль у процесі медіації унікальною та важливою.

Ролі адвоката та медіатора у медіації суттєво відрізняються. Адвокат консультує сторони щодо суті спору, тоді як медіатор зосереджується на забезпеченні комунікаційного процесу та управлінні емоціями. Адвокат відповідає за дотримання прав клієнта під час медіації, перевіряє, чи відповідають угоди законодавчим вимогам, і документає досягнуті домовленості.

Однак існує певний спротив з боку адвокатів щодо медіації, що часто пояснюється їхнім упередженням, ніби швидке вирішення спору може зменшити гонорар, який вони могли б отримати під час судового розгляду. Хоча дійсно гонорар залежить від багатьох факторів, швидке вирішення конфлікту через медіацію може бути сприйняте клієнтами як показник професіоналізму адвоката та його здатності пропонувати ефективні рішення. Гонорар адвоката може виглядати цілком справедливим, особливо враховуючи зекономлені на суді кошти та час.

Клієнти отримують додаткові переваги, зокрема збереження репутації та стосунків, зниження стресу, контроль над процесом, економію часу і грошей, конфіденційність, гнучкі рішення, справедливі

домовленості та зростання довіри до адвоката. Однак адвокат-медіатор повинен забезпечувати дотримання принципу законності в процесі врегулювання конфліктів, щоб вирішення справи не суперечило чинному законодавству і не порушувало прав третіх осіб.

Таким чином, медіація пропонує економію часу та коштів, гнучкість, конфіденційність і збереження репутації в порівнянні з тривалими і дорогими судовими процесами. Адвокати мають рекомендувати медіацію як ефективний спосіб вирішення спорів, адже це допоможе клієнтам знайти оптимальні рішення та зміцнить їхню довіру. Медіація не лише розширює професійні можливості адвоката, але й підвищує його цінність у довгостроковій перспективі. Тому впровадження медіації в практику адвокатів є важливим кроком на шляху до більш ефективного та гуманного правосуддя в Україні.

У рекомендаціях слід зазначити, що адвокати повинні активно впроваджувати медіацію у свою практику, навчатися новим технікам та підходам у вирішенні конфліктів, а також сприяти формуванню позитивного сприйняття медіації серед клієнтів. Вони мають розвивати навички, які дозволять їм ефективно діяти як медіатори, що зможе не лише підвищити їхню професійну компетентність, але й позитивно вплине на загальну культуру вирішення конфліктів в Україні.

Список використаної літератури

1. Роль медіації, її розвиток в Україні сьогодні й точки перетину із судочинством обговорили на круглому столі у ВС. *Верховний суд*. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1512260> (дата звернення: 22.10.2024).
2. Адвокат та медіація / Г. Гаро, А. Зернова, Г. Єременко, р. Коваль, С. Погоріла, В. Поліщук, О. Помазановська, Л. Романадзе, М. Саєнко, В. Ситюк. Х.: ФАКТОР-МЕДІА, 2022. 112 с.
3. Часова Т. О., Кравець Н. В. Медіація як виклик сучасної правової системи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 153–155.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кубасенко Андрій Володимирович**

НЕРОЗГОЛОШЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ ЯК ПРОФЕСІЙНИЙ ОБОВ'ЯЗОК АДВОКАТА

Адвокатська таємниця — це один із основоположних принципів правової системи, який забезпечує конфіденційність інформації, що надається клієнтом адвокату. Це поняття є важливою умовою належного здійснення адвокатської діяльності, адже саме завдяки цій таємниці клієнти можуть відкрито та чесно ділитися своїми проблемами, не боячись, що їхні слова будуть використані проти них, що сприяє справедливості та ефективності правосуддя.

Значення адвокатської таємниці виходить за межі індивідуального захисту прав клієнтів, вона також формує довіру до адвокатської професії в цілому. Без гарантованої конфіденційності люди можуть уникати звернення до адвокатів, що підіриватиме принципи справедливого судочинства.

Метою даного дослідження є аналіз адвокатської таємниці в контексті її правових основ, практичних аспектів та викликів, з якими стикаються адвокати в умовах сучасних технологій. В рамках роботи буде розглянуто історичний розвиток цього інституту, його роль у правовій системі та перспективи вдосконалення норм, що регулюють адвокатську таємницю.

Адвокатська таємниця має глибоке історичне коріння, що сягає часів давнього Риму, де існувала практика захисту конфіденційності інформації між юристами та їхніми клієнтами. Вже тоді юристи мали обов'язок не розголошувати інформацію, отриману від клієнтів, що слугувало основою для формування довіри у правовій сфері. Цей принцип закріпився в правових системах багатьох країн і став невід'ємною частиною адвокатської практики.

Протягом історії різні країни по-різному підходили до концепції адвокатської таємниці. У середньовічній Європі церква також відігравала роль у захисті конфіденційності, оскільки сповіді та інші форми спілкування з духовними особами підлягали суворому нерозголошенню. У XIX столітті адвокатська таємниця почала формалізуватися в законах, закріплюючи права клієнтів на конфіденційність у судах.

Важливими етапами у розвитку адвокатської таємниці стали різні соціально-політичні зміни, зокрема, революції та війни, що вплинули на правові системи. Наприклад, після Другої світової війни і Нюрнберзького процесу з'явилася потреба у зміцненні прав людини,

що також підштовхнуло до уточнення норм, пов'язаних з адвокатською таємницею.

У сучасному світі адвокатська таємниця залишається актуальною темою, особливо в умовах глобалізації та швидкого розвитку технологій. Виклики, пов'язані з кібербезпекою, ставлять під загрозу конфіденційність, що зумовлює необхідність постійного вдосконалення законодавства та етики адвокатської професії.

Адвокатська таємниця регулюється різними законодавчими актами, які встановлюють основи її захисту. П. 2 ч.2 ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» забороняє адвокату «без згоди клієнта розголошувати відомості, що становлять адвокатську таємницю, використовувати їх у своїх інтересах або інтересах третіх осіб», а стаття 22 визначає, що «обов'язок зберігати адвокатську таємницю поширюється на адвоката, його помічника, стажиста та осіб, які перебувають у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, а також на особу, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю. Адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання зобов'язані забезпечити умови, що унеможливають доступ сторонніх осіб до адвокатської таємниці або її розголошення» [1].

У статті 10 Правил адвокатської етики зазначено, що: «Дотримання принципу конфіденційності є необхідною і щонайважливішою передумовою довірчих відносин між адвокатом і клієнтом, без яких є неможливим належне надання професійної правничої (правової) допомоги, здійснення захисту та представництва» [2].

Адвокатська таємниця базується на кількох ключових принципах:

- конфіденційність (вся інформація, отримана адвокатом від клієнта, повинна залишатися недоступною для третіх осіб);
- довірчість (відносини між адвокатом і клієнтом є довірчими, що дозволяє клієнту відкрито висловлювати свої думки і проблеми);
- необхідність для захисту прав (адвокатська таємниця є критично важливою для ефективного захисту прав клієнта в суді, оскільки без неї клієнти можуть боятися ділитися важливою інформацією).

Однак, відповідно до ч.2 ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», інформація або документи можуть втратити статус адвокатської таємниці за письмовою заявою клієнта. За розголошення адвокатської таємниці, що не підпадає під вище зазначену умову, призводить до притягнення до дисциплінарної відповідальності, відповідно до п.4 ч.2 ст. 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Згідно з п.2 ч.2 ст. 32 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», за розголошення адвокатом відомостей, що становлять адвокатську таємницю, використання їх у своїх інтересах або в інтересах третіх осіб, до адвоката застосовується

дисциплінарне стягнення виключно у вигляді позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України.

Варто зазначити, що інтерес до адвокатської таємниці не обмежується лише звичайними громадянами. Навіть судові органи можуть бути зацікавлені в отриманні такої інформації в рамках своїх повноважень. У той саме час, нагадуємо, що відповідно до пункту 3 статті 10 Правил адвокатської етики: «Розголошення відомостей, що складають адвокатську таємницю, заборонено за будь-яких обставин, включаючи незаконні спроби органів досудового розслідування і суду допитати адвоката про обставини, що складають адвокатську таємницю» [2].

Розвиток технологій кардинально змінив ландшафт юридичної професії. Він відкрив нові можливості для ефективного ведення справ, але поставив під загрозу один з фундаментальних принципів адвокатури — адвокатську таємницю. Цифрова трансформація юридичної практики супроводжується зростанням кількості кібератак, у тому числі і на адвокатів. Хакери все частіше націлені на викрадення конфіденційної інформації клієнтів, що може мати катастрофічні наслідки для репутації адвоката та його клієнтів. Крім того, широке використання хмарних сервісів для зберігання даних, хоча й полегшує роботу адвокатів, створює додаткові ризики пов'язані з безпекою даних. Одним з найбільших викликів є людський фактор. Слабкі паролі, відсутність двофакторної аутентифікації та нехтування правилами кібербезпеки можуть призвести до серйозних наслідків. Крім того, фішингові атаки, які маскуються під повідомлення від надійних джерел, є поширеним способом отримання доступу до облікових записів.

Для захисту адвокатської таємниці в умовах цифрової трансформації необхідний комплексний підхід, який включає в себе: 1) посилення кібербезпеки — це впровадження сильних паролів, використання двофакторної аутентифікації, регулярне оновлення програмного забезпечення, використання VPN для шифрування з'єднання, обмеження доступу до даних та проведення регулярних тренінгів для співробітників; 2) захист даних, а точніше ретельний відбір провайдерів хмарних сервісів, регулярне резервне копіювання даних та забезпечення фізичного захисту носіїв інформації; також правове регулювання, вдосконалення законодавства у сфері захисту персональних даних та відповідальності за його порушення.

Отже, з розвитком цифрових технологій, адвокатська таємниця стикається з новими загрозами, пов'язаними з кібербезпекою. Кібератаки, фішинг, несанкціонований доступ до даних — все це створює ризики для збереження конфіденційності. Для адекватного реагування на ці виклики необхідно підвищити рівень кібербезпеки в

адвокатській діяльності, у тому числі, шляхом проведення заходів з підвищення кваліфікації, присвячених особливостям поведінки адвоката в мережі інтернет та кібербезпеці.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Правила адвокатської етики від 09.06.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0003418-12#Text>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Сєбова Ю. М.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ АДВОКАТА В МЕДІАЦІЇ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПРАВЕДЛИВОГО СУДОЧИНСТВА

Медіація — позасудова, добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів [1]. Як свідчить практика, все більше європейських країн впроваджують до сфери кримінальної юстиції нові механізми вирішення кримінально-правових конфліктів (до прикладу, відновне правосуддя, у тому числі, медіація між потерпілим і правопорушником). Отже, що в деяких державах такі способи вирішення спорів вже стали звичними, тоді як в інших — лише починають впроваджуватися.

На відміну від карального правосуддя, яке спрямоване на покарання винуватої особи або виправдання невинуватої, метою відновного правосуддя є не кара, а досягнення відновного результату, що включає як примирення сторін, так і усунення завданої шкоди. При цьому, відновне правосуддя не заміняє офіційне правосуддя, а лише доповнює його, надаючи йому відновний характер.

Нагадаємо, що медіатор — це посередник, діяльність якого ґрунтується на принципах неупередженості, рівності, незалежності та ней-

тральності. У зв'язку з тим, що адвокат надає професійну правничу допомогу потерпілому чи підозрюваному, він не може бути виступати медіатором через наявний конфлікт інтересів. У той саме час, участь адвоката в медіації у кримінальному провадженні є досить важливою. Так, не дивлячись на те, що адвокат не може бути медіатором, адвокат інформує потерпілого, підозрюваного або обвинуваченого про можливість примирення сторін з обов'язковою вказівкою на права його клієнта, які визначені Кримінальним процесуальним кодексом України. Отже, адвокат, виступаючи як захисник або представник особи, може порадишити прийняти або не приймати пропозицію від іншої сторони щодо проведення процедури медіації (адвокатам необхідно обов'язково враховувати психологічний стан потерпілого та наміри іншої сторони щодо примирення). Окрім цього, адвокат може брати участь в обговоренні та виборі особи на роль медіатора або може ініціювати звернення до певного медіатора, за умови, що останній залишатиметься нейтральним по відношенню до всіх учасників правового спору.

Вважаємо, що вкрай позитивним буде наявність у адвоката більш поглиблених знань щодо процедури медіації як альтернативного способу вирішення спорів. Наявність знань у адвоката щодо моделей медіації, медіативних технік, інших аспектів цієї процедури суттєво підвищить рівень надання професійної правничої допомоги та сприятиме налагодженню відносин між адвокатом та клієнтом.

Підкреслимо, що навіть в процесі медіації, адвокат може надавати клієнту консультації або брати перерву для проведення конфіденційних бесід з клієнтом задля обговорення процесу медіації [3].

Отже, особливість участі адвоката в процесі медіації у кримінальних справах полягає в тому, що він сприяє дотриманню законності під час такої процедури, захищаючи права, свободи та законні інтереси свого клієнта. Крім того, адвокат запобігає психологічному тиску та будь-яким іншим формам зловживань щодо свого клієнта.

Список використаної літератури

1. Про медіацію: Закон України від 16.11.2011 р. № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>
2. Адвокат та медіація / Г. Гаро, А. Зернова, Г. Єременко, р. Коваль, С. Погоріла, В. Поліщук, О. Помазановська, Л. Романадзе, М. Саєнко, В. Ситюк. 2022. 112 с. URL: <https://unba.org.ua/assets/uploads/publications/Адвокат%20та%20медіація.pdf>
3. Біцай А. В. Участь адвоката в медіації у кримінальному провадженні у контексті реалізації права на справедливий суд. *Вісник кримінального судочинства*. 2018. № 2. С. 8–15.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Свида Олексій Георгійович*

Сєбова Ю. М.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ПРО ВТРУЧАННЯ В АДВОКАТСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Проблематика втручання в адвокатську діяльність вже упродовж тривалого часу не втрачає своєї актуальності. Законодавством України передбачено кримінальну відповідальність за незаконне втручання в адвокатську діяльність, особливо якщо це порушує права осіб на захист або ведення судових процесів. Під час воєнного стану такі дії можуть мати ще серйозніші наслідки, оскільки права людини є особливо вразливими в кризових ситуаціях [1]. У той саме час, навіть з урахуванням закріплення кримінальної відповідальності за таке втручання, деякі органи державної влади, а саме їх посадові та службові особи, дозволяють собі втручатися в адвокатську діяльність. Так, досить розповсюдженою проблемою сьогодення є перешкоджання деякими посадовими особами територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки (далі — ТЦК та СП) в наданні правничої допомоги мобілізованим громадянам України.

Конституційним обов'язком громадян України є захист Вітчизни, населення та територіальної цілісності України. Проте, не всі громадяни підпадають під загальну мобілізацію через певні особливості, а саме стан здоров'я, сімейні обставини, бронювання на підприємстві, навчання та інші причини. Такі особи мають право на відстрочку від призову, що закріплюється чинним законодавством України. Однак, реалізація права на відстрочку в умовах сьогодення подекуди стає доволі складним завданням, адже розповсюдженими є відмови службових осіб ТЦК та СП у наданні відстрочки або ігнорування заяв щодо надання відстрочки. У зв'язку з цим громадяни України звертаються по професійну правничу допомогу до адвокатів.

Зауважимо, що адвокати здійснюють інформування громадян України щодо їх законних прав на отримання відстрочки від призову, супроводжують оформлення заяви та збір необхідного переліку документів, здійснюють супровід клієнтів до ТЦК та СП.

На адресу Національної асоціації адвокатів України надходить велика кількість звернень адвокатів про порушення працівниками ТЦК та СП професійних прав та гарантій адвокатської діяльності, втручання в професійну діяльність, насильство відносно адвокатів, незаконне позбавлення волі, відібрання особистих речей, в тому числі, які містять адвокатську таємницю, у зв'язку із здійсненням професійної адвокатської діяльності [2].

Систематичне порушення прав адвокатів під час їхньої професійної діяльності не можна виправдати воєнним станом, в результаті чого через постійне повторення таких порушень може призвести до руйнування принципу верховенства права. Так, рішення Ради адвокатів України (далі — РАУ) № 38 дуже змістовно розкриває питання щодо прав громадян, прав адвоката та прав і обов'язків працівників ТЦК та СП, які грубо порушують законодавство України.

У зв'язку з численними зверненнями адвокатів про порушення професійних прав та гарантій, рішенням № 38 РАУ взято до уваги пропозиції Голови РАУ та доручено останній звернутись до Президента України, Головнокомандувача Збройних Сил України, командувача Сухопутних військ Збройних Сил України з метою організації спільної офіційної зустрічі для врегулювання ситуації та налагодження комунікації територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки та адвокатів, які виконують свої професійні обов'язки, захищаючи клієнтів та надаючи їм правову допомогу [2].

Вбачається, що такі спільні зустрічі сприятимуть недопущенню, у подальшому, працівниками ТЦК та СП порушень гарантій адвокатської діяльності, в тому числі шляхом незаконних затримань адвокатів та протидії законній діяльності адвокатів з надання професійної правничої допомоги клієнтам. Крім того, така ситуація, що склалась із порушенням прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності, не повинна мати місце у правовій, соціальній та демократичній державі, якою є Україна відповідно до Основного закону держави.

Список використаної літератури

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
2. Щодо порушень професійних прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності під час мобілізаційних заходів: Рішення Ради адвокатів України № 38 від 08 червня 2024 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2024-06-08-r-shennya-rau-38_6686b397de1dc.pdf

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Кіслиця Ірина Олександрівна*

РОЛЬ АДВОКАТУРИ У БОРОТБІ З КОРУПЦІЄЮ

Проблема боротьби з корупцією залишається важливою протягом тривалого часу. Провівши аналіз звітів і даних Міжнародної конфедерації протидії корупції, можна зробити висновок, що в Україні існує високий рівень цього явища. Наприклад, за результатами дослідження Transparency International «Індекс сприйняття корупції» (CPI) за 2023 рік, Україна набрала 36 балів із 100 можливих і зайняла 104-е місце серед 180 країн [1].

Протидія корупції є одним із головних пріоритетів розвитку України. Для реалізації цього питання необхідна активна участь адвокатів, завдання діяльності та повноваження яких визначені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2].

Д. Бугай вважає, що основною причиною корупції є неналежна робота державних інституцій. Він підкреслює, що для розв'язання цієї проблеми спочатку потрібно зменшити ризики корупції в судових та правоохоронних системах. Лише після виконання цього завдання можна досліджувати роль адвокатури у боротьбі з корупцією. Адвокати можуть лише виявляти факти корупції, але не здатні її подолати [3].

Активність професійних спільнот може стати важливим кроком у протидії корупції, оскільки вона сприятиме зміцненню етичних стандартів у їхньому середовищі. У цьому контексті діяльність корупційних агентств і використання репресивних методів виявляються недостатніми.

Після оновлення законодавства у 2014 році, що стосується запобігання корупції, були введені нові вимоги для юридичних осіб та їхніх керівників у цій сфері. Зокрема, згідно зі статтею 61 Закону України «Про запобігання корупції», юридичні особи зобов'язані розробляти й впроваджувати заходи, необхідні для запобігання і боротьби з корупцією у своїй діяльності. Окрім того, керівники та засновники (учасники) юридичних осіб повинні регулярно оцінювати корупційні ризики, пов'язані з їхньою діяльністю, та вживати відповідні антикорупційні заходи [4].

Слід звернути увагу на вимогу щодо наявності антикорупційної програми у юридичних осіб у випадках, передбачених законом.

У статті 63 Закону України «Про запобігання корупції» зазначається, що антикорупційну програму повинні затверджувати керівники

державних і комунальних підприємств, а також установ, у яких є державна частка або комунальна становить більше 50 %. Це правило стосується підприємств із середньою чисельністю працівників за звітний (фінансовий) рік, що перевищує 50 осіб, а валовий дохід від продажу продукції перевищує 70 мільйонів гривень. Згідно з 2 пунктом 2 частини 62 статті цього Закону України, для юридичних осіб, які беруть участь у попередній кваліфікації або закупівлях відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі», обов'язковою умовою є наявність антикорупційної програми, якщо вартість закупівлі товарів, послуг або робіт становить 20 мільйонів гривень або більше [4].

Отже, антикорупційна програма є необхідною, особливо якщо об'єднання адвокатів активно залучене до закупівель юридичних послуг відповідної вартості.

Важливим аспектом є забезпечення ефективного втілення положень програми з протидії корупції. Для цього об'єднанню необхідно призначити Уповноважену особу; регулярно організовувати заходи для запобігання корупції; розробити стандартні положення та інтегрувати їх у відповідні контракти й внутрішні документи; створити механізм для повідомлення про порушення антикорупційної програми та встановити процедури їх розгляду; здійснювати контроль за дотриманням вимог антикорупційної програми.

Отже, адвокатура має надзвичайно важливе значення у протидії корупції, оскільки вона забезпечує захист прав громадян і відстоює принципи справедливості. Адвокати не лише надають правничу допомогу, а й активно беруть участь у розробці антикорупційної політики, впроваджуючи антикорупційні програми у своїй діяльності.

Крім того, адвокатура виконує важливу просвітницьку роль, інформуючи населення про правові механізми захисту від корупції та формуючи в суспільстві усвідомлення недопустимості корупційних практик. Співпраця адвокатури з державними органами, громадськими організаціями та міжнародними структурами сприяє впровадженню ефективних антикорупційних ініціатив і реформ, які підвищують прозорість і підзвітність у суспільстві.

Список використаної літератури

1. Індекс сприйняття корупції. 2023. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 16.10.2024)
3. Бугай Д. Адвокатська спільнота вважає, що починати боротьбу з корупцією у сфері правової допомоги потрібно з самої держави. URL: https://www.irf.ua/advokatska_spilnota_vvazhae_sho_pochynaty_borotbu_z_korupcieyu_treba_z_samoj_derzhavy/ (дата звернення: 16.10.2024)

4. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 16.10.2024)

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Курганський Олександр Валерійович*

Сергієнко А. С.

студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ТАКТИКА ЗАХИСТУ АДВОКАТА ПІД ЧАС СУДОВОГО ПРОЦЕСУ

Тактика захисту адвоката під час судового процесу — це сукупність прийомів та засобів, які він використовує для досягнення найкращого результату для свого клієнта. Вона визначається індивідуальними особливостями справи, особистістю підзахисного та іншими факторами.

Основними складовими успішної тактики захисту адвоката є: глибоке вивчення всіх матеріалів справи, збір додаткових доказів, оцінка наявної доказової бази. Адвокату слід обрати оптимальну стратегію захисту з урахуванням інтересів клієнта та особливостей справи [1].

Фактори, що впливають на вибір тактики захисту у кримінальному провадженні: складність доказової бази, характер обвинувачення, тяжкість наслідків; особистість підзахисного, його поведінка, схильність до співпраці з адвокатом; позиція обвинувачення; склад суду, досвід суддів, їхня репутація.

Вибір оптимальної тактики захисту — це складне завдання, яке вимагає від адвоката високого рівня професіоналізму та досвіду.

Першим кроком у захисті інтересів клієнта є визначення його цілей. Виходячи з цих цілей, адвокат обирає одну з можливих правових позицій: повне визнання вини, часткове визнання, повне заперечення або мовчання. Принцип презумпції невинуватості зобов'язує захищати інтереси клієнта, незалежно від його реальної вини.

Ефективний захист ґрунтується на всебічному зборі інформації. Кожна деталь справи може стати ключовою для побудови захисної позиції. Оскільки судовий процес має обмежені строки, важливо з самого початку зібрати максимум доказів та аргументів на користь клієнта.

Адвокат несе відповідальність не лише за юридичний аспект справи, а й за комунікацію з клієнтом. Важливо, щоб клієнт розумів і до-

віряв обраній стратегії. У випадку, якщо клієнт сумнівається в діях адвоката, це може призвести до зміни представництва, що негативно позначиться на результаті справи. Тому адвокат повинен вміло пояснювати клієнту юридичні нюанси, відповідати на всі його запитання та переконувати в доцільності обраної стратегії. Крім того, адвокат має володіти навичками аналізу доказів, відбору ключових фактів та застосування відповідних норм права.

У сучасному світі успіх адвоката залежить не тільки від його професійних знань, але й від особистісних якостей. Саме поєднання глибоких знань права, аналітичних здібностей, комунікативних навичок та особистісних якостей дозволяє адвокату стати справжнім захисником інтересів своїх клієнтів.

Окрім теоретичних знань і практичних навичок, адвокату важливо розвивати в собі стресостійкість, гнучкість мислення та емоційну інтелігентність. Уміння контролювати свої емоції та розуміти емоційний стан клієнта, суддів чи опонентів допомагає краще комунікувати та досягати бажаних результатів.

Етика та моральні принципи також відіграють значну роль. Клієнти довіряють адвокату найінтимніші аспекти свого життя, тому чесність, порядність і дотримання конфіденційності є наріжними каменями успішної кар'єри. Водночас, адвокат повинен бути переконливим, вміти будувати довірливі стосунки з клієнтами, судьями і навіть супротивними сторонами, залишаючи при цьому місце для професійної рішучості та впевненості.

Ще одним важливим аспектом є здатність швидко адаптуватися до змін - у законодавстві, судовій практиці та суспільстві в цілому. Технологічні нововведення, розвиток штучного інтелекту та нові форми комунікації роблять адвокатську професію ще більш динамічною. Тому адвокати, які не тільки орієнтуються в сучасних правових реаліях, але й готові впроваджувати нові підходи та інструменти в свою роботу, завжди матимуть конкурентну перевагу.

Зрештою, успішний адвокат — це той, хто не лише майстерно володіє законом, але й вміє розуміти людей, підтримувати баланс між емоційною і раціональною складовими своєї роботи та постійно вдосконалюватися, щоб відповідати вимогам часу.

Список використаної літератури

1. Захист під час підготовчого судового засідання. Тактика застосування nereabilituyuchih підстав закриття кримінального провадження: адвокат Гопох. *Advokat post*. URL: <https://advokatpost.com/zakhyst-pid-chas-pidhotovchoho-sudovoho-zasidannia-taktyka-zastosuvannia-nereabilituiuchykh-pidstav-zakryttia-kryminalnoho-provazhennia-advokat-horokh/> (дата звернення: 10.10.2024).

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Храпенко Олена Олегівна**

Сергіонова К. М.

студентка 2-го курсу факультету
цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ГАРАНТІЇ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Гарантії адвокатської діяльності — це правові механізми, які забезпечують незалежність та безпеку адвокатів при виконанні ними своїх професійних обов'язків. Вони встановлені для того, щоб адвокат міг ефективно захищати права і законні інтереси своїх клієнтів, не побоюючись переслідувань або тиску. В Україні такі гарантії визначені в статті 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1].

Одними з найважливіших гарантій адвокатської діяльності повинні виступати гарантії реалізації професійних прав адвокатів, закріплених на законодавчому рівні. Сьогодні механізм такої реалізації залишається недосконалим і недостатнім. Кожне з професійних прав адвоката, передбачених статтею 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», має бути належним чином забезпечено за умови неприпустимості створення перешкод з боку будь-яких осіб в їх здійсненні під загрозою притягнення до відповідальності.

Адвокати становлять окрему категорію осіб, стосовно яких, відповідно до КПК, застосовується особливий порядок кримінального провадження. Суб'єктом повідомлення про підозру та порушення кримінальної справи проти адвоката може бути здійснено виключно Генеральним прокурором, його заступником, керівником обласної прокуратури.

Відповідно до ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» законодавець виокремив гарантії, які можна поділити на групи, що пов'язані з:

1. Незалежністю адвоката, тобто адвокат має право вільно виконувати свої обов'язки без тиску, без впливу з боку державних органів чи інших осіб. Правилами адвокатської етики також встановлено, що при виконанні доручення клієнта адвокатом останній не повинен керуватися вказівками інших осіб щодо здійснення ним професійних прав і обов'язків;

2. Захистом адвокатської таємниці, тобто вся інформація, яку адвокат отримує від клієнтів не може бути розкрита, окрім випадків, передбачених законом. Адвокат, його помічник, стажист не можуть бути допитані. Правилами адвокатської етики передбачено, що навіть за наявності згоди клієнта на розкриття адвокатської таємниці для адвоката це розкриття буде залишатися правом, а не обов'язком. Він звільнятиметься від обов'язку збереження адвокатської таємниці у випадку пред'явлення клієнтом або особою, яка звернулася за професійною правничою допомогою, вимог у зв'язку з адвокатською діяльністю;

3. Необхідністю присутності представника ради адвокатів регіону, для забезпечення участі такого представника службова особа, яка проводитьиме відповідну слідчу дію, завчасно повідомляє про це раду адвокатів регіону. На жаль, чинне законодавство не визначає ані строку, ані порядку такого повідомлення, внаслідок чого службова особа практично обходить ці гарантії адвокатської діяльності [3];

4. Недоторканністю адвокатів, тобто адвокати не можуть бути притягнені до відповідальності за свої дії під час виконання професійних обов'язків (або ж іншими словами, неможливість притягнення адвоката до відповідальності або погрози застосування відповідальності за дії під час виконання ними професійних обов'язків, у тому числі за висловлювання у справі, заяви у медіа, якщо при цьому не порушуються професійні обов'язки адвоката, якщо вони не порушують вимогу законодавства про адвокатуру, у тому числі, Правила адвокатської етики).

Всі гарантії, перелічені у ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» полягають у тому, що вони є фундаментом для забезпечення прав громадян на захист та справедливий судовий процес та тому, що без ефективного захисту прав адвокатів неможливо забезпечити належне виконання ними їхньої професійної функції [1].

Отже, гарантії адвокатської діяльності — це важлива складова у забезпеченні прав та інтересів громадян у правовій державі. На нашу думку, ключовою проблемою, що перешкоджає реалізації гарантії адвокатської діяльності, є недостатня законодавча захищеність адвокатів (тиск з боку правоохоронних органів). Для того, щоб вирішити цю проблему необхідно вдосконалити механізми захисту адвокатів (до прикладу, треба посилити відповідальність за порушення гарантії адвокатської діяльності).

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року No 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

2. Уштаніт О. М. Сучасні проблеми дотримання гарантій адвокатської діяльності. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє* : матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 11 листопада 2022 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (гол.)[^]; НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2022. С. 206–208. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e46bbbed9–78df-427f-a33c-97071f21373a/content>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*

Скалозуб Ю. Р.

студентка 2-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЇЇ РОЗКРИТТЯ

Відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатською таємницею є будь-яка інформація (у тому числі інформація, яка зберігається на електронних носіях), що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених цим Законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, електронна переписка з клієнтом, зміст телефонних розмов з клієнтом тощо [1].

Предметом адвокатської таємниці в тому числі є: прізвище, ім'я та по батькові і контактні дані клієнта, факт звернення клієнта до адвоката, розпорядок дня адвоката, внутрішні записи адвоката та будь-які інші документи, інформація, що відноситься до адвокатського досьє (включаючи електронні носії) по справі та кореспонденцію; докази, зібрані адвокатом під час підготовки по справі; пояснення, адресовані адвокатом клієнту або адресовані від клієнта до адвоката; відомості, отримані адвокатом від довірителя клієнта; листування між адвокатом та клієнтом; інформація щодо розміру сплаченого клієнтом гонорару; інформація, яку може надати адвокат лише своєму клієнту [2].

Обов'язок зберігати адвокатську таємницю поширюється не лише на самого адвоката, а й на всіх працівників його офісу або фірми,

включаючи персонал, що перебуває з ним у трудових відносинах, наприклад, стажистів. Це означає, що відповідальність за збереження конфіденційної інформації розподіляється між усіма, хто має доступ до неї в рамках професійної діяльності. Такий розподіл відповідальності гарантує комплексний підхід до захисту конфіденційних даних та унеможливорює витoki інформації через необачність чи неналежну поведінку окремих співробітників. Крім того, важливо підкреслити, що адвокатський офіс зобов'язаний вживати відповідних заходів щодо захисту конфіденційної інформації, таких як встановлення правил внутрішнього порядку, навчання персоналу та використання захищених систем зберігання даних.

Адвокатська таємниця зберігається без обмеження у часі, навіть після завершення співпраці між адвокатом і клієнтом. Це принципове положення гарантує клієнтові постійний захист його конфіденційної інформації, незалежно від тривалості та результатів наданої правової допомоги. Це сприяє відкритому та довірливому спілкуванню між клієнтом та адвокатом, що є основою ефективної правової стратегії. Навіть після багатьох років, адвокат та його співробітники не мають права розголошувати інформацію, отриману під час роботи з клієнтом.

На відміну від інших форм таємниці, наприклад, державної, адвокатська таємниця не має формалізованого переліку відомостей. Вона визначається не формальним змістом, а самим фактом довіри. Будь-яка інформація, якою клієнт поділився з адвокатом або його представником у процесі надання правової допомоги, вважається адвокатською таємницею. Це широке трактування охоплює всі види інформації, включаючи факти, документи, листування та інші дані, що стосуються справи клієнта. Такий підхід гарантує максимальний захист клієнта та підкреслює ключову роль довіри у взаєминах адвокат-клієнт. Відсутність формального переліку дозволяє адаптуватися до різних ситуацій та забезпечує повну конфіденційність незалежно від характеру інформації.

Але при цьому є певні виключення. Розглянемо їх.

1. Інформація та документи можуть втратити статус адвокатської таємниці за згодою клієнта або особи, якій відмовлено в укладенні договору про надання професійної правничої (правової) допомоги, що викладена у її письмовій заяві. При цьому з метою захисту своїх професійних прав та гарантій адвокатської діяльності адвокат має право продовжити зберігати інформацію та документи в статусі адвокатської таємниці.

2. У разі пред'явлення клієнтом або особою, яка звернулася за професійною правничою (правовою) допомогою, будь-яких вимог до адвоката у зв'язку з адвокатською діяльністю, адвокат звільняється

від обов'язку збереження адвокатської таємниці (конфіденційної інформації) в межах, необхідних для захисту його прав та інтересів [1].

Адвокати несуть відповідальність за збереження конфіденційної інформації, отриманої від клієнтів. Якщо адвокат розголосить таку інформацію або своїми діями сприяє її розголошенню, може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності.

Таким чином, адвокатська таємниця є гарантом безпеки для клієнта, за розголошення якої адвокат буде змушений нести юридичну відповідальність. Але при цьому закон захищає й адвоката у випадках передбачених законом.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076 -VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Маленко О. Що таке адвокатська таємниця? URL: <https://law.chnu.edu.ua/shcho-take-advokatska-taiemnytsia/>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Курганський Олександр Валерійович**.

Соколов Є. М.

студент 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОРДЕР АДВОКАТА: ЗНАЧЕННЯ, ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТА ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Ордер на надання правничої допомоги (далі — «ордер») як елемент національного права України має унікальний характер для більшості інших правових систем. І це безумовно виділяє українське законодавство про адвокатуру посеред інших країн, в яких зазвичай для посвідчення повноважень адвоката використовується засвідчена нотаріусом довіреність. Як відомо, в українському законодавстві довіреність та ордер — це різні за своєю правовою природою та призначенням документи. Змістовна відмінність ордеру від довіреності, полягає у тому, що довіреність вимагає підпису лише тієї особи, яка надає повноваження, а ордер — лише тієї, яка їх набуває за договором про надання правничої допомоги. Тобто адвокат декларує свої повноваження і підтверджує це власним підписом. З огляду на це деякі державні установи

можуть вимагати надання разом з ордером засвідченої адвокатом копії договору, укладеного з клієнтом, що не завжди є законною вимогою. У Постанові від 5 грудня 2018 року у справі № П/9901/736/18 Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що чинна редакція КАС України не вимагає пред'явлення договору про надання правничої допомоги, його копії або витягу разом із ордером. Отже, у адміністративному судочинстві ордер є цілком самостійним документом, який підтверджує представницькі повноваження адвоката.

На думку А. Волкова та К. Морякова, вагомою проблемою деякий час була відсутність можливості формування у електронному кабінеті адвоката на веб-сайті Національної асоціації адвокатів України (далі — «НААУ») англomовної проформи ордеру. Це спонукало їх звернутися до Ради адвокатів Одеської області, за результатом чого останньою було спрямовано запит до НААУ та, зрештою, така функція була реалізована у електронному кабінеті адвоката.

Окрім цього, як було вище зазначено, ордер для більшості іноземних правових систем є невідомим, отже наші адвокати, чималою кількістю клієнтів яких є іноземці, у своїй практиці роблять нотаріальні довіреності для представництва клієнтів в іноземних органах державної влади, установах та організаціях. «Коли ми беремо в роботу справи, орієнтовані на іноземні правові системи, ми відразу робимо нотаріальні довіреності у двомовному форматі, якими підтверджуємо наші повноваження», — зазначає А. Волков. Таким чином, хоч ордер і використовується у правових системах деяких держав, проте він не зазнав такого поширення у законодавстві про адвокатуру більшості іноземних країн, як нотаріальна довіреність, якщо ми говоримо про документ, який підтверджує повноваження адвоката.

Іншим проблемним питанням виявилось заповнення графі ордеру «назва органу у якому надається правнича допомога». І це питання слід розглянути детальніше, адже його проблематика обумовлена відсутністю сталої судової практики з цього приводу. В практиці адвоката юридичної фірми «АНК» — К. Морякова мав місце випадок, коли представника протилежної сторони у справі було не допущено до участі у судовому засіданні на підставі того, що у вищевказаній графі його ордера зазначалося «У судах», без конкретного найменування судової установи. У зв'язку з цим можна звернути увагу на дві постанови Верховного Суду: Постанова КЦС ВС від 18 травня 2023 року у справі № 754/12387/21 та Постанова КГС ВС від 21 квітня 2020 року у справі № 910/10156/17. У постанові 2023 року КЦС висловлює думку, що загального формулювання без конкретизації, а саме — «у судових органах України» достатньо для висновку про наявність у адвоката права представництва клієнта у суді, у той час, як в постанові 2020 року йдеться про зовсім протилежне [1]. Так, КГС по-

силаючись на постанови Великої Палати Верховного Суду по справах № 9901/939/18 та № 990/847/18 зазначає у своїй постанові, що неконкретне формулювання органу (у справі № 910/10156/17 адвокат вжив формулювання «в усіх судах України») є підставою для його невизнання документом, що посвідчує повноваження адвоката на надання правничої допомоги [2].

Відповідно до пункту 12.4 Положення про ордер на надання правничої (правової) допомоги, затверджене Рішенням Ради адвокатів України від 12.04.2019 № 41, «під назвою органу розуміється як безпосередньо назва конкретного органу так і назва групи органів визначених пунктом 2 частини 1 статті 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (наприклад, судові органи, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, органи досудового слідства, правоохоронні органи тощо)»[3].

Отже, хоч Рада адвокатів України, як орган адвокатського самоврядування передбачає, що конкретизація органу в ордері є не обов'язковою, неоднозначна судова практика нашою є висновок, що оптимальним варіантом у цьому випадку є зазначення у графі «назва органу у якому надається правнича допомога» найменування конкретного державного органу, установи чи організації, в якій адвокат здійснює представництво чи захист клієнта, що є загальноприйняттю для адвокатів практикою.

Заслугує уваги практичний випадок, коли довелося аналізувати адвокатський запит від адвоката протилежної сторони. У задоволенні адвокатського запиту було відмовлено, оскільки ордер, який адвокат прикріпив до свого запиту мав повністю порожню графу «назва органу у якому надається правнича допомога». До того ж, частиною першою статті 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» у редакції від 03.08.2023 № 5076-VI закріплюється норма, згідно з якою: «До адвокатського запиту додаються посвідчені адвокатом копії свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, ордера або доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правничої допомоги. Вимагати від адвоката подання разом з адвокатським запитом інших документів забороняється»[4]. І тут слід звернути увагу на словосполучення «посвідчені копії». Посвідчення копій документів адвокатом має здійснюватися відповідно до «Правил організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях», затверджених Наказом Міністерства юстиції України від 18.06.2015 № 1000/5, у частині 8 пункту 11 яких чітко встановлюється, яким чином провадиться посвідчення документів[5]. Копії прикріплених до запиту документів були посвідчені виключно підписом адвоката, що не відповідає вимогам вказаних вище правил.

Аналізуючи проблеми правового регулювання ордеру про надання правничої допомоги можна дійти висновку, що практика його правового регулювання є досить неоднозначною та залежить від конкретного державного органу, установи чи організації. Кожен державний орган, установа чи організація може вимагати від адвоката дотримання різних вимог щодо Ордеру, посилаючись на різні нормативні джерела. І це обумовлює виникнення значної кількості проблем у практичній діяльності адвоката.

Список використаної літератури

1. Постанова КІС ВС від 18 травня 2023 року у справі № 754/12387/21 URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/111078327?utm_source=jurliga.ligazakon.ua&utm_medium=news&utm_content=jl03
2. Постанова КГС ВС від 21 квітня 2020 року у справі № 910/10156/17 URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/88885758?utm_source=jurliga.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=jl01
3. Положення про ордер на надання правничої (правової) допомоги», затверджене Рішенням Ради адвокатів України від 12.04.2019 № 41 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr041871-19#Text>
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
5. Правила організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, затверджені Наказом Міністерства юстиції України від 18.06.2015 № 1000/5 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0736-15#Text>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*

Стасовська Д. В.

студентка 2-го курсу

факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ АДВОКАТА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД

Роль адвоката у забезпеченні права на справедливий суд обумовлюється принципами демократичного суспільства. Право на справедливий суд закріплено в багатьох міжнародних і національних правових актах, зокрема в статті 6 Європейської конвенції з прав людини,

де йдеться про те, що кожен має право на публічний та справедливий розгляд своєї справи незалежним судом [1]. Адвокатура у цьому процесі відіграє ключову роль, адже відстоюючи законні інтереси своїх клієнтів, адвокати забезпечують дотримання прав людини та принципів правосуддя.

Вказані норми конкретизуються у Законі України «Про забезпечення права на справедливий суд» [2], а повноваження адвоката, його права і обов'язки закріплені у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [3].

Сучасна правова система стикається з низкою викликів, серед яких обмежений доступ до правосуддя. У цьому контексті роль адвокатів стає ще більш важливою. Адвокати допомагають громадянам отримувати правову допомогу та брати участь у судах, а також активно сприяють реформуванню системи правосуддя.

Адвокати виконують низку функцій, зокрема, представляють своїх клієнтів у суді, надають юридичні консультації, готують документи та збирають докази. Таким чином, адвокати допомагають людям зрозуміти правові аспекти їхніх справ і виступають у ролі просвітників. Крім того, оскільки судовий процес може викликати стрес, адвокати часто надають емоційну підтримку і допомагають клієнтам приймати обґрунтовані рішення.

Одним з найважливіших аспектів адвоката є запобігання можливим зловживанням з боку державних органів та моніторинг дотримання прав.

Роль адвокатів є ще більш важливою в сучасних умовах, коли правова система стикається з багатьма проблемами, такими як обмежений доступ до правосуддя, нерівні можливості для представництва інтересів та корупція.

Тому роль адвоката в забезпеченні права на справедливий суд є надзвичайно важливою і повинна розглядатися з точки зору як індивідуальних прав, так і загальної правової культури суспільства.

Юристи роз'яснюють клієнтам їхні права та обов'язки, а також виступають інформаційними посередниками. Це особливо важливо для тих, хто не отримав юридичної освіти, оскільки існує правова освіта, яка передбачає, що юристи проводять просвітницьку роботу, пояснюючи не тільки, які дії можна вчиняти, а й які наслідки можуть виникнути в результаті тих чи інших рішень.

Часто клієнти можуть зіткнутися з неправомірними діями адвокатів, які захищають клієнтів від неправомірних дій правоохоронних органів або суддів, які можуть порушити їхні права, або забезпечують правовий контроль — адвокат може оскаржити рішення, яке він вважає несправедливим або незаконним. і може ініціювати відповідні дії.

Адвокати також можуть брати участь у громадських ініціативах, які сприяють захисту прав людини та зміцненню правової системи. Це включає в себе виступи перед громадськістю на заходах, конференціях і семінарах, підвищення обізнаності про права людини та співпрацю з правоохоронними органами з метою надання допомоги у справах, що потребують публічного розголосу.

Практика Європейського суду з прав людини підтверджує важливість адвокатської діяльності. Зокрема, у справі «Денісов проти України» Суд зазначив, що адвокат має право на доступ до матеріалів справи, що є важливим для підготовки захисту. Порушення цього права було визнане порушенням статті 6 Конвенції [4].

В іншій справі, «Васильєв проти України» Суд наголосив на важливості участі адвоката в усіх етапах кримінального провадження та підтвердив, що відсутність адекватного захисту може призвести до несправедливого вироку [5].

Ще одна важлива справа стосувалась не України, а Румунії. Так, у справі «Де Томмазо проти Італії» Суд постановив, що було порушено статтю 6 Конвенції, яка передбачає право на справедливий судовий розгляд, оскільки процедури, за якими були запроваджені превентивні заходи, не відповідали вимогам прозорості та передбачуваності. Крім того, суд зазначив, що законодавство, яке дозволяло ці заходи, було надто загальним і не надавало чітких правових гарантій проти свавільного застосування. Суд також підкреслив, що держави мають право вживати превентивних заходів для захисту громадської безпеки, але ці заходи мають бути чітко регламентовані і підлягати судовому контролю. Справа показує важливість чітких правових норм та процедур для запровадження обмежувальних заходів і дотримання права на справедливий судовий розгляд відповідно до статті 6 Конвенції [6].

Список використаної літератури

1. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Прийнята 04.11.1950 р. Радою Європи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 18.10.2024).
2. Про забезпечення права на справедливий суд: Закон України від 12.02.2015 № 192-VIII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2015. № 18. С. 132.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2013. № 27. С. 282.
4. Денісов проти України: Рішення Європейського суду з прав людини від 25.09.2018. URL: CASE OF DENISOV v. UKRAINE — [German Translation] summary by the Austrian Institute for Human Rights (ЦІМ).pdf
5. Васильєв проти України: Рішення Європейського суду з прав людини URL: CASE OF VASYLYEVA v. UKRAINE — [Ukrainian Translation] by the Ministry of Justice of Ukraine.pdf

6. Де Томмазо проти Італії: Рішення Європейського суду з прав людини URL: CASE OF DE TOMMASO v. ITALY — [Russian translation] by Development of Legal Systems Publ. Co.pdf

Науковий керівник: завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України **Бакаєнова Нана Мезенівна**

Стрюкова І. С.

студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЗВИТОК КОНСТИТУЦІЙНИХ ЗАСАД АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ

Розвиток конституційних засад адвокатури України має глибокі історичні корені та відображується в Конституції України. Основоположні засади функціонування адвокатури України закріплені в статтях 59 та 131–2 Конституції України та гарантують право на професійну правничу допомогу та визначають незалежність адвокатури як невід’ємну складову системи правосуддя. Конституційне регулювання адвокатської діяльності спрямоване на забезпечення реалізації права на захист кожного громадянина та ефективне функціонування судової системи [1; 2].

Одним із ключових етапів розвитку конституційних засад адвокатури України стало прийняття Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року, який закріпив основні принципи організації та діяльності адвокатури: незалежність, самоврядність, професійну етику та конфіденційність тощо. Зазначений закон відобразив європейські стандарти функціонування адвокатури та створив нормативну основу для розбудови сучасної системи адвокатури в Україні. Важливим аспектом стало запровадження Єдиного реєстру адвокатів України, що забезпечило прозорість та доступність інформації про адвокатів для громадян [2].

Подальший розвиток інституту адвокатури відбувався в контексті конституційної реформи, зокрема, з прийняттям змін до Конституції України у 2016 році, які закріпили монополію адвокатури на представництво інтересів осіб у судах (за деякими винятками). Це нововведення було спрямоване на підвищення якості правової допомоги та посилення правових гарантій захисту громадян. Монополія адвокатури на правове представництво встановила нові стандарти професійної діяльності та підвищила роль адвокатури в судовій системі України [3].

Адвокатська монополія на представництво в судах має як позитивні, так і негативні сторони. До позитивних аспектів належить підвищення якості правової допомоги, оскільки діяльність адвокатів регулюється високими професійними стандартами та вимогами. Це сприяє забезпеченню кращого захисту прав та інтересів громадян у судовому процесі. Монополія адвокатури також знижує ризик залучення осіб без належної правової підготовки та досвіду до судового представництва, що покращує рівень правової культури в суспільстві та посилює роль адвокатури як професійної спільноти [3].

Однак існують і певні недоліки адвокатської монополії. Основний серед них — обмеження права вибору громадян на вільне представництво своїх інтересів у судах, особливо для тих, хто має достатні знання, щоб самостійно здійснювати юридичний захист. Це обмеження може спричинити додаткові витрати на оплату послуг адвокатів, що ускладнює доступ до правосуддя для соціально незахищених верств населення [3].

На сучасному етапі розвитку адвокатури важливими завданнями є вдосконалення інституту дисциплінарної відповідальності адвокатів, підвищення професійних стандартів, а також посилення взаємодії з органами державної влади та громадянським суспільством. Зокрема, одним із напрямків реформування є забезпечення гарантій професійної діяльності адвокатів, захист їхніх прав та інтересів при виконанні професійних обов'язків.

Сучасний розвиток конституційних засад адвокатури України враховує також міжнародні стандарти та рекомендації, зокрема основні положення ООН про роль адвокатів та принципи незалежності адвокатури. Україна інтегрує ці стандарти у свою правову систему, що забезпечує дотримання міжнародних зобов'язань держави у сфері прав людини. У контексті правової реформи особливу увагу приділено питанням забезпечення ефективності надання правової допомоги, доступності юридичних послуг для населення, а також професійної підготовки адвокатів.

Значну роль у розвитку інституту адвокатури відіграє Національна асоціація адвокатів України, яка представляє інтереси адвокатів, сприяє захисту їхніх прав та свобод, а також забезпечує дотримання професійних стандартів. Створена у 2012 році, НААУ стала першим органом, що об'єднує всіх адвокатів країни на національному рівні та представляє їхні інтереси. Вона виконує функції, спрямовані на впровадження єдиних стандартів адвокатської діяльності, дотримання професійної етики, та гарантування незалежності адвокатури. Асоціація активно залучена до розробки законодавчих ініціатив, спрямованих на підвищення якості правової допомоги та зміцнення адвокатури як важливого інституту громадянського суспільства [4, с. 203].

Одним із основних завдань НААУ є регулювання адвокатської професії відповідно до європейських стандартів та міжнародних норм. Асоціація розробляє та впроваджує правові акти, що регулюють професійну діяльність адвокатів, здійснює контроль за дотриманням стандартів якості надання правової допомоги тощо. Це забезпечує прозорість та відповідальність адвокатської діяльності перед суспільством [4, с. 203].

НААУ також займається питанням професійного розвитку адвокатів, організовуючи курси підвищення кваліфікації, семінари та тренінги, спрямовані на підвищення професійної майстерності адвокатів та їх здатності ефективно захищати права та інтереси громадян. Асоціація активно співпрацює з міжнародними та національними організаціями з метою інтеграції світового досвіду та передових практик в українську правову систему.

Національна асоціація адвокатів України відіграє важливу роль у забезпеченні дотримання прав адвокатів, які є фундаментальною умовою їхньої незалежності. НААУ працює над створенням ефективних механізмів захисту адвокатів від будь-яких спроб тиску або втручання в їхню професійну діяльність з боку державних органів чи третіх осіб. Водночас асоціація активно відстоює інтереси адвокатів на законодавчому рівні, беручи участь у розробці та обговоренні законопроектів, які стосуються адвокатської діяльності [4, с. 204].

Крім того, НААУ проводить систематичну роботу з популяризації адвокатури як важливого інституту демократичного суспільства, підвищуючи правову культуру населення. Організація здійснює інформаційно-роз'яснювальну діяльність, спрямовану на підвищення обізнаності громадян щодо їхніх прав, ролі адвокатури у захисті цих прав та порядку отримання правової допомоги.

Важливим напрямом роботи НААУ є також захист прав адвокатів під час виконання ними професійних обов'язків. Асоціація надає підтримку адвокатам, які стали жертвами переслідувань чи неправомірних дій з боку правоохоронних органів або інших державних структур. Це включає юридичний супровід, організацію громадських кампаній на підтримку адвокатів, а також представлення їхніх інтересів у національних та міжнародних інстанціях [4, с. 204].

Таким чином, розвиток конституційних засад адвокатури України є невід'ємною частиною реформування правової системи держави, що спрямоване на забезпечення дотримання прав людини та ефективного функціонування механізмів захисту прав громадян. Адвокатура виступає важливим елементом демократичного суспільства, що сприяє реалізації принципу верховенства права та захисту інтересів громадян в умовах правової держави.

Список використаної літератури

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 28.09.2024).
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 28.09.2024).
3. Плюси та мінуси адвокатської монополії. Вебсайт НААУ. URL: <https://unba.org.ua/publications/4659-plyusi-ta-minusi-advokats-koi-monopolii.html> (дата звернення: 28.09.2024).
4. Каденко О. Функції Національної асоціації адвокатів України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія Юриспруденція. 2019. № 38. С. 202–206

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Сташук П. Ю.

студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

МАРКЕТИНГ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасних умовах розвитку ринку юридичних послуг маркетинг стає важливим інструментом для успішного функціонування адвокатської практики. Незважаючи на те, що юридична діяльність пов'язана із специфічними етичними нормами, які обмежують активне використання маркетингових стратегій, зростаюча конкуренція та необхідність утримання клієнтів робить маркетинг життєво необхідним.

Маркетинг в юридичній сфері є комплексом заходів, спрямованих на просування юридичних послуг, підвищення впізнаваності адвоката чи юридичної фірми, залучення нових клієнтів та підтримання лояльності існуючих. Основною метою маркетингу у цій сфері є створення доданої вартості для клієнтів та ефективне комунікування переваг юридичних послуг.

На відміну від традиційних секторів економіки, маркетинг у сфері юридичних послуг має свої обмеження через суворі етичні норми. Зокрема, заборонено використання агресивної реклами, яка могла б вплинути на вибір клієнта через маніпуляції або необ'єктивну інформацію. Незважаючи на це, адвокати можуть активно використовувати такі маркетингові інструменти, як побудова бренду, просу-

вання через інтернет, участь у конференціях та публікації наукових статей.

Маркетинг юридичних послуг має кілька специфічних рис, що відрізняють його від маркетингу в інших галузях. До них пропонуємо зараховувати:

1. адвокати повинні дотримуватися високих стандартів професійної етики, це означає, що агресивні методи реклами, такі як порівняльна реклама чи знижки, є неприйнятними, саме тому маркетинг повинен бути коректним, прозорим та професійним;

2. основним фактором вибору адвоката є довіра клієнта, тому маркетинг у цій сфері повинен бути спрямований на створення та підтримання репутації, а також на демонстрацію професіоналізму та надійності;

3. юридичні послуги, як правило, є високоспеціалізованими;

4. велике значення має особиста участь адвокатів у публічних заходах, конференціях та форумах, саме це підвищує їх видимість та дозволяє залучати клієнтів через безпосередній контакт і демонстрацію експертних знань.

Попри обмеження, пов'язані з етикою професії, адвокати можуть використовувати різні інструменти маркетингу для просування своїх послуг. Нижче наведено основні з них [1; 2]:

1. формування особистого бренду є важливим аспектом успішної адвокатської кар'єри, саме тому клієнти частіше звертаються до адвокатів, які мають відому репутацію та асоціюються з успішним вирішенням справ;

2. інтернет-ресурси, такі як веб-сайти, соціальні мережі та блоги, є ефективними інструментами для залучення нових клієнтів, медійні адвокати можуть публікувати статті, ділитися правовими новинами та інформувати потенційних клієнтів про нововведення в законодавстві;

3. написання статей, публікація в спеціалізованих журналах та участь у галузевих конференціях — це ще один ефективний спосіб підвищити свою експертність та залучити клієнтів, саме цей метод дозволяє адвокатам показати свою компетентність у певних питаннях права;

4. наявність позитивних відгуків є вагомим фактором при виборі адвоката, тому що багато клієнтів довіряють рекомендаціям інших осіб, а саме система збору та публікації відгуків є важливою частиною маркетингової стратегії;

5. налагодження контактів з іншими професіоналами, як у межах юридичної спільноти, так і поза нею, є важливим елементом адвокатської практики.

Однією з головних проблем маркетингу в юридичній сфері є баланс між ефективністю маркетингових заходів та дотриманням етич-

них норм. Неправильне застосування маркетингових стратегій може призвести до втрати довіри клієнтів.

Також, одним з викликів є інтеграція цифрових технологій у роботу адвокатів, особливо серед тих, хто дотримується традиційних підходів до ведення бізнесу. Юридичні послуги мають бути представлені онлайн професійно, з урахуванням вимог конфіденційності та захисту даних.

Отже, маркетинг в адвокатській діяльності — це важливий інструмент розвитку адвокатської практики та залучення нових клієнтів. Етичні обмеження диктують специфічний підхід до просування юридичних послуг, але при правильному використанні маркетингових інструментів адвокати можуть досягти значних успіхів у побудові бренду та підвищенні своєї конкурентоспроможності. Успішний маркетинг вимагає професіоналізму, глибоких знань ринку юридичних послуг та здатності адаптуватися до сучасних умов.

Список використаної літератури

1. У НААУ обговорили особливості використання інструментів маркетингу та менеджменту в адвокатській діяльності 05.21. URL: <https://unba.org.ua/news/6596-u-naau-obgovorili-osoblivosti-vikoristannya-instrumentiv-marketingu-ta-menedzhmentu-v-advokats-kij-diyal-nosti.html> (дата звернення: 03.10.2024).
2. Маркетинг в адвокатурі: можливості та загрози. *Блог адвоката Тіпрової Олександри*. URL: <https://www.adv.net.ua/marketynh-v-advokaturi-mozhlyvosti-ta-zahrozy-2/> (дата звернення: 03.10.2024).

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*

Ступка В. О.

студентка 2-го курсу бакалаврату
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВИКЛИКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Повномасштабне російське вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року спричинило катастрофічні наслідки, яких Європа не знала з часів Другої світової війни. Трагічні події стали черговим випробуванням для міжнародного співтовариства і зумовили значний вплив на

політичну, економічну та соціальну стабільність як в Україні, так і на всьому континенті.

Тяжкий тягар ліг на плечі захисників правової системи — адвокатів, які опинилися на «передовій» у забезпеченні захисту прав громадян, надання правової допомоги військовим, цивільним особам та внутрішньо переміщеним особам (ВПО).

Таким чином, дослідження викликів та особливостей адвокатської діяльності в умовах війни є необхідним для підвищення ефективності захисту прав громадян, адаптації правової системи до нових реалій та розробки механізмів підтримки адвокатів, які працюють у складних умовах.

Відповідно до ст. 131–2 Конституції України, для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура [6]. Тож саме вона є ключовою складовою правової системи України, яка виступає у ролі специфічного інституту громадянського суспільства, що захищає інтереси громадян перед державою, взаємодіючи з нею, проте водночас виступаючи проти її органів, коли йдеться про захист прав та свобод людини і громадянина. Основним завданням, яке стоїть перед адвокатурою, є забезпечення ефективного захисту прав, свобод і законних інтересів громадян у різних аспектах їхнього життя [1, с. 22].

Глибокі зміни, які відбулися в Україні через повномасштабне вторгнення російської федерації, трансформували систему, в якій діє адвокатура. На разі законодавство України зазнає численних змін, що створює додаткові труднощі. Адвокати змушені постійно стежити за ухваленням нових законів та внесенням поправок, що вимагає від них оперативного вивчення нововведень, адаптації до нових правових норм і правильного застосування їх у конкретних справах, щоб ефективно захищати права і свободи своїх клієнтів в час вимушених обмежень.

Особливе значення в підтримці адвокатів під час війни відіграє діяльність Опікунської Ради, створеної Національною асоціацією адвокатів України. Цей орган було засновано 3 березня 2022 року. Головною метою Ради є координація і розподіл благодійної допомоги адвокатам та їхнім сім'ям, які постраждали внаслідок воєнних дій. Рада адвокатів України прийняла низку організаційних рішень для захисту адвокатів під час воєнного стану. Зокрема, було обмежено публічний доступ до інформації про адвокатів, яка міститься в Єдиному реєстрі адвокатів України, для їх безпеки. Регіональні ради адвокатів отримали дозвіл на спрощене видавання адвокатських посвідчень. Тимчасово дозволено складання кваліфікаційних іспитів без довідок про несудимість та знання мови [4, с. 514].

Основною проблемою для багатьох адвокатів під час війни стало представництво інтересів у цивільному, господарському та адміні-

стративному судочинстві. Суди в Україні умовно поділяються на ті, що не працюють, і ті, що функціонують у штатному режимі. Через зміну територіальної підсудності багатьох судів адвокати стикаються з додатковими витратами та труднощами в організації правової допомоги, що призводить до дострокових розірвань договорів з клієнтами [2, с. 234].

Ще однією проблемою є скорочені строки ознайомлення з матеріалами справи. У той час як суди намагаються пришвидшити розгляд справ, адвокатам часто обмежують доступ до документів з метою захисту інтересів національної безпеки та територіальної цілісності, згідно вимог ч. 3 ст. 34 Конституції України та статті 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [6;7]. Отже, адвокатам в умовах воєнного стану для отримання інформації з обмеженим доступом слід підтвердити за допомогою копії ордера або доручення органу, уповноваженого законом на надання безоплатної правничої допомоги, що така інформація потрібна йому для захисту прав та інтересів клієнта у конкретній справі та належним чином обґрунтувати необхідність отримання такої інформації [5, с. 179]. Проблеми виникають і з самим процесом ознайомлення з матеріалами, коли через повітряні тривоги адвокатів змушують переривати роботу в судах. Крім того, є випадки, коли адвокатів змушують повторно подавати клопотання для продовження ознайомлення з матеріалами [3, с. 75–76].

Війна також змінила порядок участі адвокатів у судових засіданнях, багато з яких проходять у режимі відеоконференцій. Однак через перебої з інтернетом або зв'язком ці засідання можуть бути проблематичними. Водночас адвокатам стає складніше підтримувати комунікацію з клієнтами через дистанційні платформи, що впливає на конфіденційність та збереження адвокатської таємниці [4, с. 514–515].

Отже, війна принесла безліч викликів, які охопили не лише політичну, інфраструктурну та військову сфери, але й суттєво вплинули на правову систему, зокрема на функціонування інституту адвокатури.

Попри всі труднощі, адвокати України демонструють високу стійкість і рішучість. Вони активно шукають нові способи організації своєї роботи, впроваджують інноваційні технології для дистанційної правової допомоги, використовують електронні платформи для консультування клієнтів і проведення судових засідань у режимі онлайн. Ці зусилля не лише допомагають підтримувати правову допомогу на належному рівні, а й забезпечують доступ до правосуддя для громадян, які опинилися у складних умовах.

Список використаної літератури

1. Аракелян М. Р. Інститут адвокатури у правозахисній діяльності сучасної Української держави. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 3. С. 21–27.
2. Дулюк р. Адвокатура в період дії правового режиму воєнного стану. *Адвокатура України: сучасний стан та перспективи розвитку*: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (14 грудня 2023 р.). Харків: НЮУ імені Ярослава Мудрого, 2024. С. 233–235.
3. Іваницький С. О. Українська адвокатура в умовах війни: національний та зарубіжний контекст. *Вісник кримінального судочинства*. 2022. № 3–4. С. 73–88.
4. Хомин Д. Р., Шандрук А. М. Особливості діяльності адвокатури в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 513–515.
5. Остапенко Л., Шандрук А. Особливості діяльності адвокатури в умовах воєнного стану. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки». 2023. № 2 (38). С. 176–182.
6. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
7. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 15.08.2013 р. 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

Науковий керівник: доцент кафедри юстиції Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат юридичних наук **Плахотнік Олег Віталійович**

Тишковець Д. А.

студент 2-го курсу

факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОБРАЗ АДВОКАТА У МИСТЕЦТВІ

Образ адвоката в мистецтві завжди мав особливе значення, оскільки він не лише представляє професію, але й відображає соціальні, культурні та етичні аспекти суспільства.

Формування образу адвоката у суспільному уявленні розпочалось ще в стародавні часи, коли з'явилася потреба в захисті прав індивідів у судових справах.

В Стародавньому Римі адвокати, відомі як оратори, стали важливими фігурами, які представляли клієнтів у судах. Це був період, коли ораторське мистецтво досягло високого рівня розвитку, і адвокати стали символами мудрості, красномовства та правосуддя. Відомі ора-

тори, такі як Цицерон, не лише захищали своїх клієнтів, але й впливали на громадську думку, були моральними авторитетами свого часу [1]. Цей образ адвоката як людини, що володіє глибокими знаннями не лише права, але й етики, був закладений у культурній пам'яті суспільства [2].

З розвитком середньовічної Європи адвокатура набула нових рис. У зазначений історичний період адвокати стали важливими учасниками судових процесів, що зображувалися в мистецтві через сцени судових розглядів. У живописі та літературі адвокати почали асоціюватися не лише з мудрістю, але й з моральними дилемами. Вони стали фігурами, що борються за справедливість у світі, сповненому соціальних і правових конфліктів. Слід зазначити, що Середньовіччя характеризується змінами у сприйнятті адвокатів, коли їхня роль починає зображуватися через призму етики та відповідальності [3].

Наступний етап розвитку образу адвоката в мистецтві відбувається в епоху Ренесансу, коли художники починають зображати адвокатів як інтелектуалів, які прагнуть до правди та справедливості. У живописі можна знайти картини, що показують сцени судів, де адвокати займають центральне місце. Художники, такі як Пітер Брейгель Молодший створювали роботи, в яких адвокати демонстрували свою рішучість і майстерність у захисті прав своїх клієнтів. Образ адвоката починає асоціюватися з гуманістичними цінностями, що підкреслює важливість інтелектуальної роботи та морального вибору [4].

У XVIII-XIX століттях образ адвоката стає ще більш складним. Література цього періоду, зокрема твори таких авторів, як Чарльз Діккенс, починає критикувати адвокатів, зображаючи їх як неоднозначні фігури, що часто замішані в корупції [5]. Адвокати представлені як персонажі, які зіштовхуються з етичними дилемами, що відображає соціальні проблеми того часу. У живопису та театральних постановках адвокати часто показуються в конфліктних ситуаціях, що підкреслює їхню людяність і складність [6]. Сучасність приносить нові зміни в образ адвоката. XX-XXI століття характеризуються бурхливим розвитком медіа, де адвокати виступають не лише як правозахисники, а й як герої, які борються за справедливість у світі, сповненому викликів. Фільми, такі як «Адвокат диявола», показують адвокатів як захисників прав людини, які стикаються з етичними виборами та моральними конфліктами. Цей новий образ підкреслює важливість адвокатів у сучасному суспільстві, які не лише виконують свою професійну роль, але й стають символами боротьби за справедливість [7].

Підсумовуючи, можна зазначити, що образ адвоката в мистецтві пройшов тривалий шлях еволюції від римських ораторів до сучасних героїв. Цей образ завжди відображав соціальні, культурні та етич-

ні зміни в суспільстві, ставлячи перед глядачами важливі питання про справедливість, мораль і відповідальність. Адвокат залишається невід’ємною частиною правової системи і продовжує відігравати ключову роль у захисті прав і свобод людини, підтверджуючи значення адвокатської професії в усі часи.

Список використаної літератури

1. Цицерон Марк Туллій. Біографія. Історія життя URL: <https://ekotechnik.kiev.ua/cicero-mark-tullij-biografiya-istoriya-zhittya/>
2. Сайт Ради адвокатів та КДКА Вінницької області. Виникнення та розвиток адвокатури у Стародавні часи. *Сайт Ради адвокатів та КДКА Вінницької області*. URL: <http://osav.vn.ua/history-of-advocacy/>.
3. Картина: The Lawyer’s Office. Маринус ван Реймерсвале. URL: <https://marble.nd.edu/item/1954.005>
4. Картина: «Village Lawyer». Пітер Брейгель Молодший. URL: https://en.m.wikipedia.org/wiki/File:Pieter_Brueghel_the_Younger_-_Village_Lawyer_-_WGA3633.jpg
5. Dickens Ch. Bleak House. «Gutenberg»: public domain in the USA. URL: <https://www.gutenberg.org/ebooks/1023>
6. Письменники по житті, юристи за освітою. *Loyer*. 31.08.2018 р. URL: <https://loyer.com.ua/uk/pismenniki-po-zhitti-yuristi-za-osvitoyu/>
7. Шаров Д. «Марнославство — мій улюблений гріх» («Адвокат диявола», 1997). *Українське право*. 11 квітня 2018 р. URL: https://ukrainepravo.com/scientific-thought/law_in_art/protsesualna-zmagalnist-chy-isnuye-vybir-dlya-advokata-advokat-dyavola-1997/

Науковий керівник: завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України **Бакайнова Нана Мезенівна**

Тельніс В. М.

студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

СПЕЦИФІКА НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ

Безоплатна правнича допомога — це гарантоване державою право кожної особи в Україні на отримання первинної та вторинної правничої допомоги за рахунок державного бюджету. Це важливий інструмент забезпечення доступу до правосуддя, особливо для вразливих категорій населення.

П. 1 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу» (далі — Закон) дає чітке визначення, відповідно до якого безоплатна правнича допомога — це гарантована Конституцією України можливість громадянина України, іноземця, особи без громадянства, у тому числі біженця чи особи, яка потребує додаткового захисту, отримати в повному обсязі безоплатну первинну правничу допомогу, а також можливість певної категорії осіб отримати безоплатну вторинну правничу допомогу[1].

Система надання безоплатної правничої допомоги — це державна мережа точок доступу до правничої допомоги по всій Україні та канали отримання правничих послуг телефоном та онлайн[2].

Згідно зі статтею 7 Закону, безоплатна первинна правнича допомога — є видом державної гарантії, що полягає в інформуванні особи про її права і свободи та обов'язки, порядок їх реалізації та виконання, відновлення прав у випадку їх порушення та порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб[1].

Право на безоплатну правничу допомогу це гарантована можливість громадянина України, іноземця, особи без громадянства, у тому числі біженця чи особи, яка потребує додаткового захисту, отримати в повному обсязі безоплатну первинну правничу допомогу, а також можливість певної категорії осіб отримати безоплатну вторинну правничу допомогу у випадках, передбачених законом[3].

Суб'єкти надання безоплатної первинної правничої допомоги надають такі види правових послуг:

- 1) надання правової інформації;
- 2) надання консультацій і роз'яснень з правових питань;
- 3) складення заяв, скарг та інших документів правового характеру (крім документів процесуального характеру);
- 4) надання допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги та медіації.

Безоплатна вторинна правнича допомога включає такі види правових послуг:

- 1) захист;
- 2) здійснення представництва інтересів осіб, що мають право на безоплатну вторинну правничу допомогу, в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами;
- 3) складення документів процесуального характеру[3].

Суб'єктами надання безоплатної вторинної правової допомоги в Україні є:

- 1) центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги;
- 2) адвокати, включені до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правничу допомогу[3].

Звернення про надання безоплатної первинної правової допомоги надсилаються або подаються особами, які досягли повноліття, безпосередньо до центральних та місцевих органів виконавчої влади, територіальних органів центральних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування відповідно до їх компетенції [3].

Хоча безоплатна правнича допомога і передбачає широкий спектр послуг, від надання інформації до складання документів, існує гостра проблема забезпечення її високої якості. Адже для надання дійсно ефективної допомоги потрібні висококваліфіковані фахівці. На жаль, низька оплата праці та недостатня мотивація часто відштовхують таких фахівців від роботи в цій сфері, що може негативно вплинути на довіру громадян до інституту безоплатної правничої допомоги.

Правнича допомога полягає в наданні юридичних послуг, спрямованих на забезпечення реалізації прав і свобод людини та їх захист у випадках порушення.

Існуюча система безоплатної правничої допомоги, особливо для вразливих верств населення, постраждалих від війни, не в повній мірі задовольняє їхні потреби. Необхідно розширити доступ до якісної первинної правової допомоги шляхом залучення більшої кількості адвокатів.

Для реалізації конституційного права на юридичну допомогу, гарантованого міжнародними нормами, передбачена можливість звернення до спеціалізованих суб'єктів. Це дозволяє кожній особі отримувати необхідні юридичні послуги для захисту своїх прав та інтересів.

Реалізація права громадян на професійну юридичну допомогу передбачає комплекс заходів, що здійснюються різними державними органами. Ці органи не лише організовують надання такої допомоги, а й контролюють її якість, виконують численні управлінські функції. Особлива відповідальність у цьому процесі покладається на органи виконавчої влади, які здійснюють широкий спектр організаційно-правових заходів.

Особливістю права на отримання професійної правничої допомоги є те, що воно регулює відносини та зв'язки не лише між громадянами, а й між громадянами і державою. Це право має інтегральний характер, що означає, що воно охоплює різноманітні аспекти правового захисту і взаємодії з правовою системою.

Перш за все, однією з основних складових цього права є можливість звертатися за професійною правничою допомогою до різних суб'єктів, таких як адвокати, юридичні консультації, громадські організації та інші професіонали. Це дозволяє громадянам ефективно захищати свої права, свободи і законні інтереси, які можуть бути порушені.

Право на отримання професійної правової допомоги передбачає, що громадяни мають право на визначений зміст і якість наданої допомоги. Це означає, що правнича допомога повинна відповідати певним стандартам, які забезпечують її ефективність і доцільність у конкретній ситуації.

Список використаної літератури

1. Про безоплатну правничу допомогу: Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>
2. Про систему безоплатної правничої допомоги. Вебсайт системи БПД. URL: <https://legalaid.gov.ua/kliientam/pro-bezoplatnu-pravovu-dopomogu-bpd/>
3. Безоплатна правнича допомога. URL: <https://davr.gov.ua/bezoplatna-pravnichna-dopomoga->

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Храпенко Олена Олегівна**

Тімнова Д. В.

студентка 2-го курсу
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ У РОЗВИТКУ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Адвокатська діяльність завжди була важливим елементом правової системи, але в сучасних умовах вона стикається з низкою викликів, що потребують термінового вирішення. У зв'язку з глобалізацією, цифровізацією, змінами в законодавстві та соціальними змінами, адвокати повинні адаптуватися до нових реалій, щоб ефективно виконувати свої професійні обов'язки.

Одним із найзначніших сучасних викликів є швидкий розвиток технологій. Адвокати змушені впроваджувати нові інструменти, такі як системи управління справами, електронні платформи для спілкування з клієнтами та засоби для аналізу даних. Хоча ці технології можуть підвищити ефективність роботи, адвокати також стикаються з ризиками, пов'язаними з кібербезпекою та захистом конфіденційності.

Законодавчі реформи, які відбуваються в багатьох інших країнах, також впливають на адвокатську діяльність в нашій державі. Нові правила можуть створити додаткові вимоги до адвокатів, включаючи

сертифікацію в нових областях права, що вимагає постійного навчання та адаптації. Зі зростанням кількості юридичних фірм та альтернативних форматів надання правничої допомоги, таких як онлайн-правосуддя та юридичні стартапи, конкуренція на ринку послуг стає більш жорсткою. Адвокати повинні брати це до уваги та шукати способи, як виділитися серед своїх колег (з обов'язковим дотримання Правил адвокатської етики).

Інститут адвокатури також зазнає впливу діджиталізації, при тому як з негативної точки зору, так і з позитивної [1, с. 302]. Зауважимо, що адвокати стикаються з етичними проблемами, пов'язаними з новими технологіями, такими як зберігання та обробка конфіденційних даних. Порушення етичних норм може призвести до дисциплінарних стягнень і, навіть, кримінальної відповідальності. Отже, вкрай важливо, щоб адвокати дотримувалися високих етичних стандартів у своїй практиці.

Не можна оминати той факт, що у сучасному світі клієнти очікують швидкої та зручної комунікації з адвокатами. Вони хочуть мати можливість отримувати інформацію про стан своїх справ у реальному часі. Відповідно, адвокати повинні знайти баланс між традиційними методами спілкування і новими технологіями. Такі очікування від клієнтів обумовлюють той факт, що адвокати все більше впроваджують новітні технології в свою діяльність, використовуючи програмне забезпечення для автоматизації рутинних завдань, аналізу великих даних та управління справами.

Зазначимо, що в умовах глобалізації адвокати все частіше співпрацюють з міжнародними колегами для вирішення справ, що мають транскордонний характер. Це дозволяє отримати доступ до нових ринків та підвищити конкурентоспроможність.

Отже, адвокатська діяльність в сучасних умовах стикається з численними викликами та проблемами. У той сам час, інтеграція технологій, фокус на клієнта та міжнародна співпраця є ключовими тенденціями, які можуть сприяти підвищенню ефективності та якості надання правничої допомоги адвокатами.

Список використаної літератури

1. Кравченко М. О. До питання впливу діджиталізації на інститут адвокатури. *Право та державне управління*. 2023. № 3. С. 302–307.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Кіслиця Ірина Олександрівна*

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Стаття 59 Конституції України гарантує кожному право на професійну правничу допомогу, а також право на вільний вибір захисника своїх прав [1]. У свою чергу, право на захист являє собою одну з ключових процесуальних гарантій для осіб, яким висунуто підозру, пред'явлено обвинувачення, винесено виправдувальний або обвинувальний вирок. Це право надає можливість скористатися професійною правничою допомогою захисника, який представляє інтереси зазначених осіб на всіх етапах кримінального провадження.

Виходячи з положень ст. 45 Кримінального процесуального кодексу (далі — КПК) України, зробимо висновок, що захисником вважається адвокат, який повинен забезпечувати захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, або особи, стосовно якої розглядаються питання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру. Також адвокат відповідає за захист осіб, стосовно яких розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію) [2].

Статус захисника охоплює кілька ролей. По-перше, він наділений правами, подібними до прав підозрюваного. По-друге, захисник також має статус адвоката відповідно до положень Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Ця подвійна природа статусу захисника визначає його права та обов'язки в рамках кримінального провадження [3, с. 112].

Відповідно до ст. 48 КПК України, захисник може у будь-який момент бути залученим підозрюваним, обвинуваченим, їх законними представниками, а також іншими особами за проханням чи згодою підозрюваного, обвинуваченого до участі у кримінальному провадженні. Згідно ч. 1 ст. 49 КПК, забезпечення участі захисника є обов'язковим у декількох випадках, зокрема: 1) якщо участь захисника є обов'язковою, а підозрюваний або обвинувачений його не залучив; 2) коли підозрюваний чи обвинувачений подав клопотання про залучення захисника, але через відсутність фінансових можливостей або інші об'єктивні обставини не може зробити це самостійно; 3) слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд вирішить, що обставини кримінального провадження вимагають участі захисника, а підозрюваний, обвинувачений не залучив його [2].

Крім того, необхідно зазначити, що повноваження адвоката повинні бути підтверджені свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю та ордером або договором із захисником або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правничої допомоги.

Вивчаючи інші положення КПК України, визначимо декілька важливих аспектів щодо участі захисника в кримінальному провадженні:

1) адвокат, який раніше надавав або продовжує надавати правничу допомогу конкретній особі, не має права братися за захист іншої особи або надавати їй правничу допомогу, якщо це призведе до конфлікту інтересів із тією особою, яку він представляє або представляв раніше;

2) кримінальне процесуальне законодавство допускає до участі в судовому розгляді не більше ніж п'ять захисників одночасно для одного обвинуваченого (обмеження застосовується у випадках, коли захисники залучаються на підставі запрошення самого обвинуваченого або інших осіб, а також при укладенні договору про надання правничої допомоги із захисником).

Широкий спектр прав захисника гарантує високий рівень справедливості та забезпечує ефективний захист інтересів і прав учасників кримінального провадження. Конфіденційність спілкування, активна роль захисника та своєчасне ознайомлення з процесуальними документами створюють гарантії для осіб, щодо яких відкрито кримінальне провадження.

У рамках кримінального провадження захисник відіграє важливу роль. Його основне завдання полягає в охороні прав, свобод та законних інтересів підозрюваного або обвинуваченого, якого він представляє. Захисник має ті ж права, що і його клієнт, а також наділений особливим процесуальним статусом, який базується на захисті законних інтересів підзахисного. Таким чином, права захисника «впливають» із прав особи, яку він захищає, і він несе обов'язок аргументувати всі обставини, що сприяють його підзахисному.

Захисник виконує роль не лише представника підзахисного в суді, а й виступає як запорука справедливого судового розгляду. Його зусилля орієнтовані на створення рівних умов для підзахисного та забезпечення дотримання основних прав і свобод, закріплених у законодавстві.

Проблеми, пов'язані з участю захисника у кримінальному провадженні, становлять важливий аспект, який потребує уваги як з боку правозахисних організацій, так і з боку всіх гілок влади в країні. Так, ці проблеми охоплюють широкий спектр питань, починаючи від обмеженого доступу до матеріалів справи і закінчуючи труднощами в

забезпеченні ефективного захисту через недоліки в законодавстві та практиці його реалізації. Для їх вирішення необхідний комплексний підхід та активізація всіх гілок влади (законодавчої, виконавчої та судової), що передбачає зміни в законодавстві, ефективне їх провадження в правозастосовну діяльність, підвищення професійних стандартів адвокатури та вдосконалення судової практики.

Серед подібних проблем є відсутність ефективних механізмів контролю за дотриманням прав обвинуваченого та захисника. Це включає випадки неправомірного тиску на захисника, обмеження його діяльності або недопуск до клієнта [4, с. 232]. Тобто мова йде про втручання в діяльність захисника чи представника особи. Шляхи вирішення можуть включати запровадження більш суворих санкцій, аніж передбачені статтею 397 КК України, а також зміцнення гарантій незалежності адвокатської діяльності.

На основі проведеного дослідження варто зупинитись на функціях, які виконує захисник в рамках кримінального провадження. Так, гарантування конституційного права на захист для підозрюваного, обвинуваченого є однією з ключових основ кримінального провадження. Захист вважається одним із видів професійної правничої допомоги, що надається виключно адвокатами. Він полягає у забезпеченні захисту прав, свобод та законних інтересів підозрюваних, обвинувачених, підсудних, засуджених, виправданих осіб, а також тих, щодо яких можуть застосовуватися примусові заходи медичного або виховного характеру, або вирішується питання про їх застосування в кримінальному провадженні. Крім того, це стосується осіб, щодо яких розглядається питання про екстрадицію до іноземної держави.

Функція представництва є одним із видів адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні реалізації прав і обов'язків клієнта в кримінальному провадженні.

Функція консультативно-правничої допомоги також є видом адвокатської діяльності, що передбачає надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань. Ця функція включає правовий супровід діяльності клієнта, складання заяв, скарг, процесуальних та інших юридичних документів, які спрямовані на забезпечення реалізації прав, свобод і законних інтересів клієнта, запобігання їх порушенню, а також на відновлення в разі порушення.

Отже, роль захисника в кримінальному провадженні є надзвичайно важливою для забезпечення принципів справедливості, рівності сторін і захисту прав та свобод людини. Залучення кваліфікованого захисника до справи не тільки сприяє ефективному відстоюванню інтересів обвинуваченого чи підозрюваного, а й є ключовим для гарантування законності та справедливості в кримінальному судочинстві в цілому. Незважаючи на наявність законодавчих гарантій, захисники

стикаються з багатьма труднощами, які ускладнюють реалізацію їхніх повноважень і обмежують можливості надання ефективної правової допомоги. Проблеми, пов'язані з доступом до матеріалів справи, забезпеченням належних умов для захисту, зокрема взаємодією з клієнтом, а також протидією неправомірному тиску на захисників, в тому числі з боку службових осіб, потребують системних змін, включаючи перегляд законодавства та поліпшення практики правозастосування.

Список використаної літератури

1. Конституція України: Основний Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10. Ст. 88.
3. Сапронов В. В., Стрілець Г. О., Ніколенко Л. І. Особливості діяльності адвоката-захисника в кримінальному процесі. *Intellectual education of students and schoolchildren of the new generation: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф.*, м. Париж, 22–24 січня 2024 р. Париж, 2024. С. 111–115.
4. Шатрава С. О., Джафарова О. В. Участь захисника в кримінальному провадженні: питання теорії та практики. *Наукові записки. Серія: право*. 2023. № 15. С. 231–235

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Тодощак В. О.

студент 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТУРА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: НОВІ ВИКЛИКИ ТА АДАПТАЦІЯ ДО ЗМІН

Військова агресія проти України у 2022 році та запровадження воєнного стану кардинально змінили умови функціонування правової системи країни. Адвокатура, як ключовий інститут захисту прав і свобод громадян, зіткнулася з новими викликами та необхідністю швидкої адаптації до змін. Такі зміни безпосередньо вплинули на функціонування судової системи та діяльність адвокатів [1].

Воєнний стан вплинув на характер правових спорів, процедури судочинства та умови роботи адвокатів. З'явилися нові категорії справ, пов'язані з воєнними діями та їх наслідками. Водночас адвока-

ти постали перед проблемами особистої безпеки, обмеженого доступу до клієнтів та судів, необхідністю освоєння нових технологій для дистанційної роботи. Однією з головних проблем, з якими зіткнулися адвокати, є питання безпеки під час виконання своїх професійних обов'язків.

Воєнний стан створив низку безпрецедентних викликів для адвокатської спільноти України. Одним з найгостріших стало питання безпеки адвокатів та їхніх клієнтів. Ризики, пов'язані з фізичною небезпекою під час воєнних дій, значно ускладнили можливість особистих зустрічей та участі у судових засіданнях. Ці обмеження суттєво вплинули на доступ до правосуддя, що стало серйозною перешкодою для адвокатської діяльності.

Доступ до правосуддя зазнав суттєвих обмежень. Переміщення судів, пошкодження інфраструктури та неможливість безпечного пересування територією країни створили перешкоди для нормального функціонування судової системи. Адвокати зіткнулися з проблемою своєчасного доступу до судових установ та клієнтів, особливо в зонах активних бойових дій [2].

Характер правових спорів також зазнав істотних змін. З'явилися нові категорії справ, пов'язані з воєнними злочинами, внутрішнім переміщенням осіб, втратою майна внаслідок бойових дій. Це вимагало від адвокатів швидкого освоєння нових галузей права та розвитку відповідних компетенцій. Окрім зміни характеру правових спорів, адвокатська спільнота зіткнулася з новими економічними викликами, зумовленими війною.

Вже зараз чітко відслідковується тенденція до більш тісної співпраці з міжнародними судами, особливо стосовно злочинів, вчинених росією на території України. Зокрема, на даний час українська та міжнародна спільноти уважно слідкують за подіями у Міжнародному суді ООН та Міжнародному кримінальному суді (Гаазькому трибуналі) з приводу розгляду справ України проти росії. У таких справах рішення національних судів можуть бути одними з визначальних доказів підтвердження вини рф у вчиненні військових злочинів та завдання шкоди українським громадянам та юридичним особам [3]. Відповідно, надання правничої допомоги по таких категоріях справ стає відносно новим напрямком діяльності для адвокатів.

Необхідність швидкої адаптації до нових технологій стала ще одним викликом. Перехід на дистанційні форми роботи, електронне судочинство та онлайн-консультації вимагав від адвокатів оперативного освоєння нових технічних навичок та зміни усталених практик роботи. Аби ефективно долати виклики, адвокати почали активно співпрацювати між собою, обмінюючись досвідом та підтримуючи один одного.

Адаптація адвокатської практики до нових умов воєнного стану стала критично важливим завданням для правової спільноти України. Адвокати були змушені швидко переосмислити свої підходи до роботи, впроваджуючи інноваційні рішення для подолання виникаючих перешкод. Це включало активне використання цифрових технологій для проведення онлайн-консультацій, участі у віддалених судових засіданнях та обміну документами в електронному форматі. Крім того, адвокати почали розширювати свої компетенції в нових галузях права, пов'язаних з воєнними злочинами, захистом прав внутрішньо переміщених осіб та відшкодуванням збитків, завданих внаслідок бойових дій [4].

Важливим аспектом адаптації стало посилення співпраці в межах адвокатської спільноти. Обмін досвідом, створення спеціалізованих груп для роботи над складними справами та взаємна підтримка дозволили адвокатам ефективніше відповідати на виклики воєнного часу. Крім того, зросла роль *pro bono* ініціатив, спрямованих на захист прав найуразливіших категорій населення, які постраждали від війни.

Підсумовуючи, можна сказати, що війна змінила адвокатську діяльність в Україні. Зміни, які відбулися під час війни, вплинуть і на майбутнє адвокатської діяльності, формуючи нові підходи до захисту прав громадян у пост-воєнний період.

Список використаної літератури

1. Національна асоціація адвокатів України. Діяльність адвокатури в умовах воєнного стану: виклики та перспективи. *Вебсайт НААУ*. 2023. URL: <https://unba.org.ua/publications/8390-advokatura-ukraini-pid-chas-voennogo-stanu.html>
2. Чернілевська К. Особливості здійснення судочинства в умовах воєнного стану. 2022. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/211140_osoblivost-zdysnennya-sudochinstva-v-umovakh-vonnogo-stanu
3. Лотиш А. Правосуддя в умовах війни: сучасний стан, перспективи змін та тенденції подальшого розвитку. *Бюлетень Асоціації адвокатів України*. 2024. № 01 (56). С. 21–24. URL: <https://lotysh.com/pravosuddya-v-umovah-vijny-suchasnyj-stand-perspektyvy-zmin-ta-tendenciyi-podalshogo-rozvytku/>
4. Половінкін О. Потреби воєнного часу: нові ніші для юриста, 30 жовтня 2023. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/223152_potrebi-vonnogo-chasu-nov-nsh-dlya-yurista-q

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

ДО ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ АДВОКАТАМИ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

У зв'язку з запровадження військового стану законодавство щодо військової служби, правового статусу військовослужбовців, а також кримінальної відповідальності у військовій сфері набуло значних змін. Потреба внесення змін у діюче законодавство обумовлювалась необхідністю забезпечення прав та свобод військовослужбовців, врегулювання правового захисту цивільних, які залученні до оборони тощо.

Звернемо увагу на деякі законодавчі акти, що стосуються військової служби.

1. Конституція України [1]. Основний закон держави визначає основні права та обов'язки громадян, у тому числі військовослужбовців, і гарантує дотримання прав людини і громадянина під час проходження військової служби.

2. Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» [2] регулює порядок проходження військової служби, права та обов'язки військовослужбовців і призовників, порядок призову та мобілізації. Цей нормативно-правовий акт встановлює нормативну базу для забезпечення військової дисципліни та визначає умови проходження служби військовослужбовцями.

3. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» [3] є частиною правового регулювання військової юстиції, деталізує правовий статус збройних сил та встановлює правила, що застосовуються під час воєнного стану. Він також регулює порядок створення військових судів, здатних здійснювати правосуддя у справах про військові злочини.

4. Кримінальний кодекс України [4]. Цей кодифікований закон закріплює відповідальність за такі злочини як дезертирство, порушення правил несення військової служби, зловживання владою та службовим становищем, а також інші правопорушення, що підривають боєготовність та правопорядок в українській армії. В умовах воєнного стану санкції за такі правопорушення можуть бути більш суворими.

5. Кримінально-процесуальний кодекс України [5] визначає порядок проведення досудового розслідування та судового розгляду у кримінальних правопорушеннях, у тому числі, у справах про воєнні злочини.

Крім того, існують статuti, інструкції та накази, видані Міністерством оборони України, які деталізують процедури проходження військової служби, дисциплінарні питання та процедури розгляду військових правопорушень.

В сучасних умовах не можна не звернути увагу на проблеми застосування цього законодавства адвокатами, адже адвокати, які працюють з військовими справами, стикаються з низкою труднощів. Для кращого розуміння існуючих проблем, приділимо деяким з них більшої уваги.

По-перше, військове законодавство в Україні часто не встигає адаптуватися до умов активних бойових дій. Наприклад, питання, пов'язані з порушенням дисципліни або непокорюю, у деяких випадках не враховують психологічні фактори, з якими стикаються військові під час бойових операцій. Це стосується, зокрема, випадків дезертирства або відмови виконувати накази, коли необхідно проводити поглиблені психологічні експертизи для встановлення стану особи на момент вчинення правопорушення. Психічний стан військовослужбовців під час бойових дій часто залишається недооціненим, що створює труднощі для адвокатів у захисті клієнтів. Іншою проблемою є складність доступу військовослужбовців до правової допомоги під час виконання службових обов'язків у зоні бойових дій. Через бойові дії або віддаленість частин військові не завжди мають можливість звернутися за допомогою до адвоката. Через високі ризики для життя в умовах війни, дотримання процесуальних строків в певних випадках також не видається можливим, що призводить до порушення прав особи на своєчасний і справедливий розгляд справи. Наведене також впливає на роботу адвокатів, які змушені діяти в умовах обмеженого часу та ресурсів.

Значною проблемою для адвокатів є й обмежений досвід суддів у розгляді військових справ. Це може призводити до суб'єктивних рішень або неправильного тлумачення норм права, що особливо небезпечно в умовах воєнного часу, коли навіть незначні порушення можуть спричинити серйозні наслідки для військовослужбовців.

Список використаної літератури

1. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>
2. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 25.03.1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>
4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

5. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
6. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2021 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кравченко Марина Олександрівна**

Фасій А. В.

студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

«ГОНОРАР УСПІХУ» ЯК ПОКАЗНИК ПРОФЕСІЙНОСТІ АДВОКАТА

В адвокатології винагорода адвоката залишається одним із найбільш актуальних питань. Гонорар виплачується клієнтом адвокату за надання правничої допомоги. Ми нерідко стикаємося з терміном «гонорар успіху». Під ним розуміється винагорода, яку клієнт виплачує адвокату за досягнення бажаного результату. В Україні гонорар успіху не врегульований на законодавчому рівні, і питання, пов'язані з ним, вирішуються через судову практику.

Питання щодо гонорару також було складним за часів Римської імперії. Цицерон та Ульпіан вважали знання закону як найсвятішу справу, яка не повинна розраховуватися грошима. Проте сам Цицерон визнавав, що краще обирати клієнтів із числа заможних громадян, оскільки вони могли сплачувати вищі збори порівняно з іншими [1].

Сьогодні існує декілька видів винагороди адвокатської діяльності, серед яких фіксована, абонентська, погодинна та преміальний оплата. Фіксована оплата характеризується встановленням в договорі конкретної суми, яку клієнт зобов'язується сплатити адвокату. Дана сума вираховується, відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [3]. Такий спосіб є доволі поширеним, проте в процесі розгляду справи часто виникають певні обставини, які можуть вимагати від адвоката додаткового часу та зусиль адвоката для досягнення бажаного результату. При абонентському типі оплати, зазвичай юридична особа, регулярно сплачує адвокату попередньо узгоджену суму [2]. Наступний вид — погодинна оплата, яка передбачає оплату клієнтом адвокатських послуг відповідно до встановлених ставок. Таким чином, законодавство зазначає, що гонорар має враховувати час, витрачений адвокатом для досягнення результату.

Ще одним способом розрахунку є преміальний гонорар, або ж так званий «гонорар успіху». Цей вид є доволі цікавим і водночас суперечливим, адже досі залишається недостатньо вивченим.

Питання гонорару успіху є спірним у контексті договірних зобов'язань, що стосуються оплатного надання правових послуг. Можна зазначити, що така система оплати заохочує адвоката досягти результату, який задовольнить клієнта, оскільки клієнт прагне платити за результат. В цих відносинах адвокат фактично виступає в ролі партнера клієнта, приймаючи на себе частину його ризиків [1]. Внаслідок чого, залишається питання про ототожнення адвоката з клієнтом, що є я прямим порушенням закону (п. 16, ч. 1. ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність») [3].

У США гонорар успіху набув найбільшого розповсюдження і закріплення на законодавчому рівні. Проте, модельні правила не дозволяють стягнення гонорару, залежного від результатів справи, у випадках аліментів, розлучення та кримінальних справ.

Європейський суд з прав людини вважає «гонорар успіху» винагородою, що визначається у вигляді частки в процентах від суми, яка може бути присуджена при виграші справи [2].

В українському законодавстві немає прямих обмежень для практичного застосування «гонорару успіху», проте важко стверджувати, що ця схема оплати має великий попит. Насамперед, у деяких справах важко наперед визначити, що саме можна вважати «успіхом», що в майбутньому може викликати труднощі у визначенні гонорару.

«Гонорар успіху», який активно використовується в інших країнах, є важливим компонентом гонорару адвоката та ефективним засобом для організації фінансових відносин з клієнтом. Найважливішим критерієм для клієнта є те, що послуга буде надана якісно, а форма оплати стимулює адвоката для забезпечення успішного результату.

Однак, існує ряд питань, які повинні бути чітко прописані в законодавстві:

1) потрібно визначити, за чиї кошти буде здійснюватися відшкодування витрат адвоката під час надання правової допомоги;

2) важливо скласти якомога ширший список «позитивних результатів», щоб уникнути, щоб у подальшому зменшити ризик численних позовів адвокатів до клієнтів щодо успішності справи;

3) необхідно чітко окреслити критерії, які визначають суму гонорару;

4) слід встановити відсотковий діапазон, який може бути стягнений з клієнта як гонорар, якщо результат справи має грошовий еквівалент [2].

Гонорар успіху вигідніший для клієнта, адже адвокат максимально зосереджений на результаті, аби отримати оплату. Клієнт, зі свого боку, має впевненість у тому, що оплата буде справедливою і відповідатиме успіху у вирішенні справи.

Список використаної літератури

1. Фляжнікова Я. Про гонорар успіху адвоката. *Evropské politické a právní diskurz*. 2020. Sv. 7. Vyd. 1. С. 92–99.
2. Шандула О. О., Сьомак Т. О. До питання про гонорар успіху адвоката. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 468–470.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*

Філон О. І.

студентка 4-го курсу
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДОСТУП ДО ПРОФЕСІЇ АДВОКАТА В УКРАЇНІ

Професія адвоката є однією з ключових у системі правосуддя, адже саме адвокат забезпечує захист прав і свобод людини та громадянина, надаючи правничу допомогу. В умовах розвитку правової держави та становлення демократичних інститутів в Україні роль адвоката набуває особливого значення, оскільки реалізація права на захист залежить від професіоналізму, доброчесності та компетентності представників цієї професії. Однак, доступ до адвокатської діяльності в Україні є складним і супроводжується низкою проблемних аспектів, що потребують комплексного аналізу та вдосконалення.

Адвокатська діяльність в Україні регулюється низкою нормативно-правових актів, основним з яких є Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». У цьому законодавчому документі закріплено основні вимоги до осіб, які бажають набути статусу адвоката, а також процедуру допуску до професії.

Згідно з пунктом 9 Основних положень ООН, адвокати зобов'язані отримати відповідну освіту і пройти професійну підготовку. На них також покладено обов'язок дотримання етичних норм та глибоке ро-

зуміння міжнародних прав людини і свобод, визначених міжнародним законодавством [1].

Щоб отримати статус адвоката в Україні, необхідною умовою є здобуття вищої юридичної освіти. Для отримання диплома бакалавра права студенти навчаються протягом чотирьох років. Навчальна програма передбачає загальний курс підготовки, а спеціалізація в окремих галузях права здебільшого відбувається наприкінці бакалаврату або під час магістратури. Після здобуття ступеня бакалавра випускники мають можливість продовжити навчання на магістратурі, що зазвичай триває ще два роки. Після завершення освітнього процесу необхідно працювати у сфері права щонайменше два роки для отримання професійного досвіду. Однак, якщо особа має один рік досвіду роботи на посаді помічника адвоката, вона може бути звільнена від обов'язкового стажування. Після виконання цих вимог кандидат отримує право подавати заяву для складання кваліфікаційного іспиту. Іспит покликаний оцінити рівень теоретичних знань у галузі права, розуміння історії адвокатури, дотримання етичних стандартів та здатність застосовувати правові норми на практиці. Організація цього іспиту покладається на кваліфікаційну палату Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури [2]. Розмір суми внеску за складання кваліфікаційного іспиту регулюється рішенням № 5 Ради адвокатів України, яке у лютому 2017 року встановило її розмір на рівні трьох прожиткових мінімумів для працездатних осіб на дату подання заяви [3].

Якщо порівнювати з доступом до професії в країнах Європи та Сполучених Штатах Америки, то ось, наприклад у Німеччині процес підготовки адвокатів триває щонайменше чотири роки, проте цей період може бути довшим, якщо студент не складає іспити з першого разу. Навчання складне, і близько третини студентів змінюють професію до третього курсу. Після університету слідує стажування, під час якого кандидат проходить два важливі іспити. Перший здається після п'яти семестрів і дає можливість працювати у сфері, що не пов'язана з правом. Другий іспит, який перевіряє практичні навички, здається після стажування і складають його близько 70 % кандидатів. У свою чергу, у Франції навчання триває 18 місяців і поділене на три етапи: базова підготовка, вибір спеціалізації та стажування. Після завершення курсу студенти здають письмовий і усний іспити. Письмова частина перевіряє навички складання документів, а усна перевіряє знання права, часто на іноземній мові. Зі свого боку, у США адвокатська підготовка займає сім років: чотири роки загальної освіти у коледжі та три роки в правничій школі. Для отримання права на практику необхідно скласти бар-іспит, який включає перевірку знань етики та законодавства.

Проаналізувавши доступ до професії адвоката в різних країнах, можна зробити висновок, що в Україні відносно невисокі вимоги до

початкового вступу в адвокатуру, порівняно з багатьма іншими країнами. Вимоги до практичного досвіду є помірними, а сам іспит зосереджений на перевірці професійних знань без надмірного акценту на тривалі практичні випробування. Саме під час стажування особа отримує практичні навички, необхідні для професійної діяльності.

Український підхід надає ширший доступ до професії, що дозволяє більшій кількості юристів реалізувати себе в адвокатурі. Це сприяє розвитку конкурентного середовища, де молоді фахівці можуть швидше отримати практичний досвід та досягати професійних успіхів.

З іншого боку, демократичний доступ до адвокатської діяльності в Україні також вимагає постійного вдосконалення системи кваліфікаційних вимог і дисциплінарного контролю, щоб гарантувати, що до адвокатури входять лише висококваліфіковані та відповідальні фахівці. Це дозволяє зберігати баланс між доступністю професії та забезпеченням високої якості правничої допомоги.

Список використаної літератури

1. Основні положення про роль адвокатів, прийняті VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам у серпні 1990 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_835#Text
2. Доступ до адвокатської професії: Методичні рекомендації. Вебсайт Національної асоціації адвокатів України. 2021. URL: [https://unba.org.ua/assets/uploads/news/novosti/UNBA_Dostup_Recomendations\(2\).pdf](https://unba.org.ua/assets/uploads/news/novosti/UNBA_Dostup_Recomendations(2).pdf)
3. Про встановлення плати за складання кваліфікаційного іспиту: Рішення Ради адвокатів України № 5 від 03 лютого 2017 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2017-02-03-r-shennya-rau-5_58adad78088cd.pdf

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*

Цертії І. С.

студент 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОФЕСІЙНА ДЕФОРМАЦІЯ АДВОКАТА: ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ

Адвокатська діяльність вимагає від правника високого рівня професійної компетентності, готовності до постійного стресу та інтенсивного спілкування з клієнтами. Упродовж тривалого часу ці вимоги

можуть призводити до професійної деформації — зміни в поведінці, мисленні та емоційному стані людини внаслідок постійного виконання специфічних професійних обов'язків. Для адвоката такі зміни можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на його особисте життя та професійну кар'єру.

Сучасні наукові дослідження демонструють, що розвиток громадянського суспільства в Україні тісно пов'язаний з покращенням правової ситуації в державі. Рівень професіоналізму адвокатів безпосередньо впливає на якість правової допомоги, яку вони надають. Проте психологічні аспекти адвокатської діяльності, що зумовлені специфікою їхньої роботи, досі залишаються недостатньо вивченими [1, с.146]. У зв'язку з цим багато дослідників зосереджуються на пошуку психологічних чинників і умов, які сприяють підвищенню ефективності адвокатської діяльності. Одним із ключових факторів, що заважає підвищенню цієї ефективності, є професійна деформація, яка виникає в адвокатів під впливом специфічних умов їхньої діяльності. Її негативні наслідки не лише знижують результативність роботи адвокатів, але й впливають на правову ситуацію в країні, шкодять їхньому професійному іміджу.

Разом із тим, адвокати завдяки своїй професійній діяльності розвивають комунікативну компетентність, що включає вміння розуміти людей, встановлювати психологічний контакт тощо. Крім того, під час виконання своїх обов'язків у них покращуються пізнавальні процеси, такі як мислення, пам'ять, увага, удосконалюються ораторські навички, розширюється кругозір. Відбувається також розвиток організаторських здібностей, зокрема педантичності, дисциплінованості, самостійності, відповідальності та здатності організовувати колектив для вирішення конкретних завдань.

Адвокати часто стикаються з інтенсивними стресовими ситуаціями, великим обсягом інформації та необхідністю прийняття важливих рішень у короткі терміни. Професійна деформація може допомогти адвокату стати більш витривалим до стресу та розвинути стійкість до тиску. Це дозволяє ефективніше працювати в складних обставинах і забезпечувати належний рівень послуг клієнтам.

Часті конфліктні ситуації та постійний аналіз юридичних проблем сприяють розвитку глибокого критичного мислення. Адвокати набувають здатності швидко аналізувати інформацію, оцінювати докази та знаходити слабкі місця в позиції опонентів. Це підвищує їх професійну компетентність і робить їх незамінними під час складних судових процесів [2, с.426].

Адвокатам необхідно постійно взаємодіяти з клієнтами, суддями, колегами та іншими учасниками правових процесів. Завдяки постійній практиці адвокат стає більш впевненим у своїй здатності пере-

конувати, вести переговори та ефективно доносити свої аргументи. Це не лише допомагає досягти успіху в суді, але й підвищує авторитет серед колег.

Професійна деформація може також мати позитивний вплив на розвиток спеціалізації адвоката. Наприклад, адвокат, який працює у сфері кримінального права, стає більш уважним до деталей, вивчає тонкощі законодавства і розвиває вузькі спеціалізовані навички, які роблять його більш ефективним у вирішенні специфічних правових проблем [3].

Постійна робота з конфліктами, порушенням прав та складними ситуаціями може призвести до цинічного сприйняття світу і людей. Адвокати часто змушені мати справу з неправдою, маніпуляціями і корупцією, що може призвести до емоційного вигорання та відчуженості. Це небезпечно для їхнього психологічного стану і може негативно вплинути на якість роботи.

Надмірне занурення в роботу, характерне для адвокатів, може призводити до втрати балансу між роботою та особистим життям. Часті стреси і емоційне навантаження, пов'язані з адвокатською діяльністю, можуть негативно позначатися на стосунках із родиною та друзями, викликати почуття ізоляції та навіть депресію.

З часом адвокати можуть набути надмірної впевненості у власній правоті та формувати «тунельне» мислення. Це може призводити до втрати здатності відкрито сприймати нові підходи до вирішення правових проблем та закритися від нових ідей. Така деформація робить адвоката менш адаптивним до змін у законодавстві та суспільстві.

Постійний стрес, високі навантаження та необхідність постійно тримати ситуацію під контролем можуть призводити до професійного вигорання. Це стан, коли адвокат втрачає мотивацію до роботи, відчуває хронічну втому та емоційне виснаження. Внаслідок цього може знижуватися якість його роботи та здатність забезпечувати належний рівень правової допомоги.

Отож, професійна деформація адвоката є неминуchoю складовою його діяльності і має як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, вона сприяє розвитку важливих навичок, що дозволяють адвокату бути ефективним і витривалим у своїй професії. З іншого боку, існують значні ризики, пов'язані з емоційним вигоранням, цинізмом та втратами в особистому житті. Для запобігання негативним наслідкам важливо вчасно усвідомлювати ознаки професійної деформації і вживати заходів для підтримки балансу між роботою та особистим життям, а також для збереження психологічного здоров'я.

Список використаної літератури

1. Кожухова О. О. До питання про поняття «професійної деформації» і формах її прояву в адвокатів. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Одеса, 11 листопада 2022 р.). редкол.: Н. М. Бакаянова (гол.)[^]; НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2022. С. 145–147.
2. Синеокий О. В. Індивідуальні умови професійної деформації особистості адвоката. *Форум права*. 2008. № 2. С. 425–431.
3. Sangster Andrew, Fitzpatrick Brian «Early signs of lawyer burnout (and how to beat it)». URL: <https://www.dialpad.com/blog/lawyer-burnout/>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*

Шевченко В. В.

студентка 2-го курсу

факультету судового та міжнародного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ГАРАНТІЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ АДВОКАТУРИ

Актуальність теми гарантій незалежності адвокатури визначається значенням цієї незалежності для забезпечення ефективного функціонування інституту адвокатури. Гарантії адвокатської діяльності є критично важливими для забезпечення справедливого судочинства та захисту прав громадян. У сучасних умовах, коли адвокати стикаються з різними викликами, роль цих гарантій стає особливо важливою.

Принцип незалежності адвокатури є однією з ключових основ її діяльності, визнаною як на міжнародному рівні, так і в національному законодавстві. Т. Варфоломеева підкреслює, що дотримання цього принципу не лише підтримує внутрішню дисципліну адвокатської спільноти, але й гарантує реальний захист прав клієнтів. У свою чергу, К. Коваль вважає, що незалежність адвокатів сприяє зміцненню довіри суспільства до правосуддя. Як додає р. Муллерат, адвокати, зберігаючи етичні стандарти та незалежність, не лише захищають власні привілеї, але й гарантують захист прав клієнтів, сприяючи утвердженню верховенства права [1, с.16].

Зауважимо, що адвокат повинен здійснювати свою професійну діяльність незалежно: втручання у діяльність адвоката будь-яких суб'єктів заборонено. Погоджуємося з М. Аракеляном, що адвокатура як самостійний, незалежний інститут є одним із показників роз-

витку суспільства, що свідчить про її виключне значення не лише у площині юриспруденції, але й у розрізі соціального, культурного, політичного, економічного аспектів стану держави та суспільства [2, с. 47].

Однією з ключових гарантій незалежності адвокатури є дотримання адвокатської таємниці, що є основою успішної взаємодії між адвокатом і клієнтом. Згідно з ч. 2 ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатам заборонено розголошувати інформацію, що становить адвокатську таємницю, окрім виключені, визначених законом [3].

У юридичній літературі виділяються основні характеристики гарантій адвокатської діяльності, серед них:

- політична значущість (процесуальні гарантії адвокатської діяльності є не лише правовим, а й політичним феноменом, який відображає рівень дотримання законності й прав людини, а також слугує індикатором демократичності в державі);

- загальний характер (ці гарантії повинні застосовуватися незалежно від конкретних обставин справи та можливих порушень прав адвоката, а також бути закріпленими в національному законодавстві);

- орієнтованість на вирішення конкретних завдань (гарантії повинні забезпечувати реалізацію певних інтересів, захищати їх від посягань і усувати ці посягання разом із їх наслідками, при цьому маючи чітко визначений предмет і напрямок впливу).

Таким чином, гарантії адвокатської діяльності є важливою складовою правового статусу адвоката. Вони регламентовані законом і створюють умови, що забезпечують захист адвокатської професії від впливу органів державної влади, місцевого самоврядування та інших суб'єктів.

Отже, забезпечення незалежності адвокатської діяльності є фундаментом ефективної реалізації конституційного завдання адвокатури з надання професійної правничої допомоги.

Список використаної літератури

1. Демчина Т. Ю. Співвідношення принципу незалежності адвокатури з іншими правовими категоріями. *Форум права*. 2020. № 4. С. 15–23.
2. Аракелян М. Р. Правозахисна діяльність адвокатури: теоретико-правовий ракурс : монографія. Одеса : Фенікс, 2018. 386 с.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5.07.2012 р. № 5076- VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 27. Ст. 282.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Юрченко Д. В.

студентка 1-го курсу

магістратури факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕЛЕКТРОННЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ ЯК ВИД АЛЬТЕРНАТИВНОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВИХ СПОРІВ

Стрімкий європейський курс України, значно впливає на перебудову та поліпшення правової системи нашої країни, з огляду цього законодавство України має відповідати європейським стандартам. Отож, для дієвого впровадження цих стандартів, ми маємо розпочати з реформування системи захисту громадянських та політичних прав людини та громадянина. В свою чергу це призвело до потреби у вдосконаленні механізму захисту прав і свобод, що були порушені та врегулювання цих спорів.

З огляду на те, що звернення до компетентних юрисдикційних органів не завжди є ефективним, доцільним є впровадження механізму, який регулює вирішення правових спорів в позасудовий спосіб.

Велика кількість науковців досліджували тематику щодо використання альтернативних способів врегулювання правових спорів та проблематику їх впровадження та практичного використання. Серед них, до прикладу, Гриня Д. В., Подковенко Т. О., Романадзе Л. Д., Булак М. Я., Верба-Сидор О. Б., Любченко Я. П. та інших.

Досліджуючи появу альтернативних способів врегулювання правових спорів, можна зауважити, що вже в 70-х роках ХХ сторіччя в США почали поступово використовуватися альтернативні методи врегулювання спорів поза активного судового процесу, оскільки звернення до останнього призводило до затягування процесу та зростання судових витрат. Звертаючись до термінології, варто вказати, що багато вчених стверджують, що єдиного поняття альтернативного врегулювання спорів не існує. Імпонує позиція Любченко Я. П., який зазначає, що альтернативне врегулювання спорів є певним механізмом, що дає широкий діапазон вибору сторонам при доборі еквівалентних судовому процесу способів вирішення спорів [1, с.71].

З розвитком цифровізації нашого середовища, найбільш доцільно було впровадження Електронного вирішення спорів (Electronic Dispute Resolution). Воно являє собою механізм для врегулювання конфліктів та спорів з використанням інтернет-технологій. В свою чергу його характеризують, як програму для вирішення спорів за допомогою методів альтернативного врегулювання спорів. Враховуючи думки деяких адвокатів, можна зауважити що цей метод врегулювання спорів є дуже актуальним. Ключова його перевага полягає у тому,

що мережа Інтернет це глобальна мережа, тобто вирішення правового питання може відбуватися з будь-якого місця планети [2, с.244].

Не можна не брати до уваги і проблематику електронного вирішення конфліктів. Вкрай важливою в аспекті цієї проблеми є потреба забезпечити конфіденційність і безпеку даних.

З огляду на європейську практику у використанні Electronic Dispute Resolution, вже з 2007 році в Нідерландах активно користуються «Rechtwijzer»- онлайн-платформа, яка в перекладі має назву «Дорожня карта правосуддя». Функціонал цієї програми дає змогу подружжю домовитись про розлучення, включаючи виплати аліментів на дітей. Статистично близько 700 пар розривають шлюб через цю платформу. Ще однією можливістю застосунку є вирішення трудових та орендних спорів. Програма діє, як пошукова система алгоритму домовленостей та надає пропозиції щодо вирішення спору. Бувають випадки, коли вирішення не вдається, тоді можна звернутися по допомогу до медіатора, і далі — до арбітра [3].

Пізніше схожа система була впроваджена між набувачами і продавцями у Норвегії, Ліхтенштейні та ін. Платформа має назву «Online Dispute Resolution». Функціонал застосунку включає в себе можливість вирішення спорів щодо покупок товарів та надання послуг без суду. «Online Dispute Resolution» є дуже простим у використанні та включає в себе три ступеня вирішення конфлікту. Перший етап включає подання заяви, другий — вибір органу для врегулювання спору, третій-розгляд справи.

Великі маркетплейси в США, до прикладу eBay, котрий налічує 158 мільйонів користувачів, розробив свою платформу, для альтернативного врегулювання спорів. Статистично приблизно 70 мільйонів суперечок вирішується онлайн [4].

Отже, електронне урегулювання правових конфліктів є перспективним напрямком альтернативного вирішення правових спорів, що узгоджується з подальшою цифровізацією нашого життя. Разом із цим, розвиток цього виду АВС відкриває й нові напрями подальшого розвитку адвокатської діяльності в Україні, що пов'язане із наданням правничої допомоги під час електронного врегулювання спору.

Список використаної літератури

1. Любченко Я. П. Альтернативні способи вирішення правових спорів: теоретично-правовий аспект : дис. на здобуття наук. ступ. к.ю.н.; Національний юридичний університет імені Я. Мудрого. Харків, 2018. 249 с.
2. Полатай В. Ю. Вирішення спорів в мережі інтернет. Альтернативний спосіб. *Альтернативні проблеми сучасного міжнародного права*: зб. наук. ст. за матеріалами І Харк. міжнар.-прав. читань, присвяч. пам'яті проф.

М. В. Яновського і В. С. Семенова (м. Харків, 27 листопада 2015р.): у 2 ч. Харків, 2015. Ч. 1. С. 241–247.

3. Rechtwijzer [Юридичний вказівник]. URL: <https://rechtwijzer.nl>

4. eBay Resolution Center URL: <https://resolutioncenter.ebay.com/ua/en-us>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Свида Олексій Георгійович**

Яновська М.-А. В.

студентка 3-го курсу факультету

адвокатури та антикорупційної діяльності

Національного університету «Одеська юридична академія»

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ГАРАНТІЙ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Війна в Україні, розпочата у 2014 році та загострена в 2022 році, призвела до викликів у багатьох сферах, включаючи правову.

Адвокатура є конституційно визначеним, незалежним правозахисним інститутом, який покликаний захищати права і свободи громадян, надавати їм професійну правничу допомогу. Проте виникає справедливе запитання: чи можуть адвокати якісно здійснювати професійні обов'язки, якщо ігноруються гарантії адвокатської діяльності?

В умовах правового режиму воєнного стану спостерігаються порушення прав людини: до прикладу, затримання у неправовий спосіб, насильство з боку територіальних центрів комплектування. Недопуск адвокатів до клієнтів, перешкоди принципу конфіденційності, ототожнення адвоката з клієнтом, необґрунтовані відмови у доступі до інформації мають тяжкі наслідки для реалізації конституційного права кожного на професійну правничу допомогу, а також неминуче ведуть до зниження ефективності діяльності адвокатури в цілому.

Найяскравішим прикладом порушення прав та гарантій діяльності адвокатів в умовах сьогодення є тиск на адвокатів та втручання в їх діяльність з боку територіальних центрів комплектування. Констатується багато фактів таких порушень по всій території України [1], що підтверджуються документально, іноді з відеофіксацією, проте на теперішній час відсутні ефективні правові механізми подолання зазначених негативних явищ.

Відповідно до ст. 29 Конституції України, жодна особа не може триматись під вартою інакше, як за вмотивованим рішенням суду; при цьому кожен має бути повідомлений про причину затримання

або арешту [2]. Інше положення Конституції, а саме ст. 59, визначає право кожного на професійну правничу допомогу.

Обмеження, які встановлені правовим режимом воєнного стану, на зазначені конституційні права не розповсюджуються, адже право на правову допомогу є складовою доступу до правосуддя, забезпечення права на справедливий суд. Тим не менш, практична ситуація в цій сфері викликає занепокоєння, адже порушення гарантій адвокатської діяльності набули системного характеру.

Так, в Чернігівській області, коли адвокат прибув до місцевого ТЦК, аби надати правничу допомогу клієнту, його затримали будь яких пояснень, а пізніше — вручили повістку. 16 лютого 2024 року адвокат надавав вторинну правничу допомогу у Приморському районному ТЦК та СП Одеси. Після розгляду справи, працівники центру заблокували вихід для адвоката та його клієнта і намагалися вручити повістки. Розглянувши ці, та багато інших неприємних ситуацій, НААУ закликає вжити по всій території України відповідних заходів, аби захистити права адвокатів, тим самим забезпечивши стабільність у сфері надання правничої допомоги. Звичайно, необхідно зробити все, аби притягнути винних працівників ТЦК до відповідальності, передбаченої законодавством України [3].

З наведених вище прикладів можна дійти до висновків не лише про порушення основоположних прав та свобод людини, але й про приниження честі та гідності адвоката, перешкоджання здійснення адвокатської діяльності, що призводить до позбавлення громадян можливості отримати належну та якісну правничу допомогу.

Незалежність адвокатури гарантується, відповідно до ч.2 ст. 131—2 Конституції України [2]. П. 1 ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачає, що забороняється будь-яке втручання та перешкоджання здійсненню адвокатської діяльності [4].

Основні положення про роль адвокатів, прийняті Організацією об'єднаних націй 01.08.1990 р., містять п. 16, згідно якого адвокати мають повне право здійснювати їх діяльність без залякування та недоречного втручання; консультувати клієнта безперешкодно; і звичайно, у разі небезпеки, у зв'язку з виконанням професійних обов'язків, права захисника мають захищатись владою [5].

Одним з проблемних питань щодо адвокатської діяльності є ототожнення адвоката з клієнтом. В Україні заборона такого ототожнення встановлена п.16 ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [4]. Тим не менш, на теперішній час адвокатський обов'язок, на жаль, сприймається як сприяння злочинній діяльності, а правнича допомога затриманим органами ТЦК військовозобов'язаним — перешкоджанням нормальній роботі державних органів.

Певним кроком у напрямі подолання негативних явищ варто вважати спроби налагодження взаємодії між НААУ і ТЦК, що є наслідком клопіткої роботи Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності при НААУ. Так, 19 вересня 2024 року військове командування прийняло рішення про створення спеціального місця для проведення зустрічей між адвокатами та військовозобов'язаними у Волинському обласному територіальному центрі комплектування та соціальної підтримки [6]. Слід позитивно оцінити ці та інші зусилля, які спрямовують органи НААУ для належного надання адвокатами правничої допомоги у складних умовах сьогодення.

Право людини на правову допомогу не може бути обмежено. У зв'язку з цим, гарантії адвокатської діяльності, професійні права адвокатів мають бути під охороною закону та забезпечуватись державою не лише теоретично, а й на практиці. Лише за такого підходу довіра громадян до інституту адвокатури буде зміцнюватись, кожен буде відчувати себе почутим та захищеним, а адвокати з честю та гідністю, повно, своєчасно та якісно зможуть виконувати свої професійні обов'язки.

Список використаної літератури

1. Порушення прав адвокатів у ТЦК: НААУ ініціює зустріч з військовою владою. *Офіційний сайт Національної асоціації адвокатів України*. URL: <https://unba.org.ua/news/9330-porushennya-prav-advokativ-u-tck-naau-iniciyue-zustrich-z-vijs-kovoyu-vladoyu.html> (дата звернення: 13.10.2024).
2. Конституція України: від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/show/254k/96-vr#Text> (дата звернення: 13.10.2024).
3. Щодо порушень професійних прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності під час мобілізаційних заходів: Рішення Ради адвокатів України № 38 від 08.06.2024 р. *Офіційний сайт Національної асоціації адвокатів України*. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2024-06-08-r-shennya-rau-38_6686b397de1dc.pdf (дата звернення: 13.10.2024).
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 13.10.2024).
5. Багатостороння угода країн-учасниць ООН «Основні положення про роль адвокатів». *Юридичний вісник України*. 2002. № 40.
6. У Волинському ТЦК створюють місця для спілкування адвокатів з клієнтами. *Офіційний сайт Національної асоціації адвокатів України*. URL: <https://unba.org.ua/news/9529-u-volins-komu-tck-stvoryat-miscya-dlya-spilkuvannya-advokativ-z-klientami.html> (дата звернення: 13.10.2024).

Науковий керівник: завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України **Баканова Нана Мезенівна**

ПРОФЕСІЙНА ДЕФОРМАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДІЯЛЬНІСТЬ АДВОКАТА

У сучасних умовах інтенсивної роботи, постійної взаємодії з клієнтами, судовими органами та іншими учасниками правової системи, адвокати неминуче стикаються з підвищеним рівнем стресу та емоційного навантаження. Це, у свою чергу, може призводити до змін у їхній професійній та особистісній поведінці, які не завжди мають позитивний характер. Як зазначається у тексті преамбули Правил адвокатської етики, адвокати повинні слідувати високим етичним стандартам під час здійснення власної професійної діяльності [1].

Процес, коли тривала робота в певній професії може змінювати цінності, поведінку та особисті риси людини не в кращий бік називається професійною деформацією. Наприклад, у професії адвоката може зростати рівень цинізму, емоційного вигорання, або формуватися надмірна дистанційованість від інших людей. Причинами цього є:

1) високий рівень стресу (оскільки адвокатська діяльність пов'язана з постійним розв'язуванням юридичних проблем);

2) високий рівень відповідальності (адвокат відповідає за долю окремого клієнта та за можливі наслідки в результаті судових рішень, постійне усвідомлення цієї відповідальності може супроводжуватися емоційним вигоранням);

3) конфліктність діяльності (суперечка інтересів з клієнтами, колегам, суддями);

4) перенавантаження (адвокати часто працюють у режимі перенавантаження, коли велика кількість справ потребує одночасного розгляду);

5) нестача або відсутність емоційної підтримки.

Усі ці чинники у взаємодії часто здійснюють несвідому деформацію особи, що працює у сфері юриспруденції. Буде доречно виокремити форми професійної деформації.

1. Найтиповішою для адвокатської професії деформацією здається правовий нігілізм, який і так є досить поширеним явищем. З часом адвокат може почати сприймати закони як суто технічний інструмент, без урахування етичних і соціальних аспектів права. Коренем цього є історичне минуле нашого суспільства, що перебувало у досить зневажливих до права умовах. Як приклад, територія України зазнала більшовицького руху, що ставив інтереси партії та окремих її членів вище закону. Правовий нігілізм — це деформований стан правосвідомості.

мості особи та (або) суспільства, який характеризується усвідомленим ігноруванням вимог закону, цінності права, зневажливим ставленням до правових принципів і традицій, однак виключає злочинний намір. [2, с. 486]. Якщо людина таких поглядів отримує свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю — це є відправною точкою до маніпуляції правом на професійному рівні, що в свою чергу може призвести до серйозних загроз як для самої правової системи, так і для суспільства в цілому.

2. Професійний цинізм. У процесі зіткнення з людським стражданням деякі адвокати можуть втрачати чутливість та ставати емоційно нечутливими, що призводить до зниження здатності проявляти елементарну людську емпатію. У професійній діяльності це виражається через знеособлення клієнта, який сприймається як об'єкт впливу, а його проблеми — як технічна несправність, що підлягає усуненню. У повсякденному житті така емоційна холодність може проявлятися у зменшенні емпатії та чуйності у відносинах з близькими людьми та родичами.

3. Самовпевненість, що проявляється як і в позитивному, так і в негативному аспекті. Серед позитивних якостей: впевнений у собі адвокат здатний переконливо вести переговори, залишатися стійким у боротьбі за інтереси клієнта. До негативних можна віднести: втрата об'єктивності (надмірна впевненість може завадити адвокату об'єктивно оцінювати ситуацію та ризики, що може призвести до помилкових стратегій захисту або неефективного використання правових засобів), ігнорування альтернативних думок (самовпевнений адвокат може не враховувати думку клієнта або колег, вважаючи свою думку єдиною правильною), перевищення етичних меж (спроби досягти цілі будь-якою ціною) [3, с. 427].

Як профілактику правового нігілізму можна виокремити:

- 1) підвищення якості законів законодавства України;
- 2) вдосконалення системи правоохоронних органів;
- 3) підвищення правосвідомості суспільства;

У якості висновку можна зазначити, що професія адвоката потребує не лише високого рівня професіоналізму, а й етичної стійкості. Постійна робота у надто конкурентному середовищі з високою відповідальністю має дуже негативний вплив на психоемоційний стан, що призводить до професійної деформації особистості. Щоб уникнути цих наслідків важливо дотримуватися етичних стандартів, систематично розвивати професійні навички та забезпечувати емоційний баланс. Втома від професії знімається спокоєм, відпочинком. Якщо виникає пересиченість професійним спілкуванням, слід змінити коло спілкування або побути наодинці з собою.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики від 09.06.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
2. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: Підручник. Харків: Консум, 2001. 656 с. URL: <https://moodle.znu.edu.ua/mod/folder/view.php?id=270883>
3. Синеокий О. В. Індивідуальні умови професійної деформації особистості адвоката. 2008. *Форум права*. № 2. С. 425–431.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*

Осадчук І. О.

аспірант 3-го року навчання
кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАХИСТ ВІД КРИМІНАЛЬНОГО ОБВИНУВАЧЕННЯ ЯК ВИД АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Реалізація права кожного на професійну правничу допомогу шляхом звернення до адвоката — важливий показник належного рівня правової культури демократичної держави. Більш того, забезпечення права на ефективний захист є вимогою, яку Європейський суд з прав людини ставить перед державами-учасниками Європейської конвенції з прав людини.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (п. с ч. 3 ст. 6), закріплює право кожного обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення «захищати себе особисто чи використовувати юридичну допомогу захисника, вибраного на власний розсуд, або — за браком достатніх коштів для оплати юридичної допомоги захисника — одержувати таку допомогу безоплатно, коли цього вимагають інтереси правосуддя» [1].

Конституція України (ч. 2 ст. 3) проголошує: «Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [2].

Кримінальний процесуальний кодекс України (далі — КПК) (ч. 1 ст. 45) встановлює, що захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, ... » [3].

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (п. 5 ст. 1) визначає, що «захист — вид адвокатської діяльності, яка полягає у забезпеченні захисту прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні, особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію), а також особи, яка притягається до адміністративної відповідальності під час розгляду справи про адміністративне правопорушення» [4].

Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 змінив ст. 59 Конституції України, зокрема, «кожен має право на професійну правничу допомогу» та передбачив ст. 131-2 Конституції України, в ч.3 якої серед іншого визначено, що виключно адвокати здійснюють захист від кримінального обвинувачення [5].

Відповідно до КПК, адвокат може брати участь у кримінальному провадженні у трьох статусах: 1) як захисник підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, а також стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію) (ст. 45 КПК України); 2) як представник: фізичної/юридичної особи, яка є потерпілим (ст. 58 КПК України); цивільного позивача, цивільного відповідача (ст. 63 КПК України); третьої особи, щодо майна якої розглядається питання про арешт (ст. 64-2 КПК України); 3) надавати правову допомогу свідку (ст. 66 КПК України).

Захист у кримінальному провадженні здійснюється шляхом:

- вчинення дій організаційного характеру (укладання договору про надання правової допомоги у кримінальному провадженні, ознайомлення з матеріалами кримінального провадження, планування тактики захисту тощо);

- вчинення процесуальних дій (складання і подання клопотання про проведення певної процесуальної дії, безпосередня участь у процесуальній дії в статусі захисника підозрюваного, витребування запитом документів, що можуть бути доказом у кримінальному провадженні, та інші);

- вчинення дій тактичного характеру (застосування тактичних заходів захисту: тактичних прийомів, дій з дотриманням тактичних рекомендацій, застосування тактичних комбінацій тощо).

Участь захисника у кримінальному провадженні є важливою гарантією реалізації конституційного принципу забезпечення підозрю-

ваному, обвинуваченому права на захист і дотримання законності у ході кримінального судочинства.

У правовій науці проблемам захисту адвокатурою прав суб'єктів кримінальних правовідносин присвячено значну кількість наукових досліджень [6; 7].

Як слушно зазначалось в юридичній літературі, «внутрішні нерозривні зв'язки між категоріями «обвинувачення» й «захист» утворюють закономірність, суть якої виражається в таких судженнях: «обвинувачення припускає захист», «захист виникає тільки з появою обвинувачення», «немає захисту, якщо немає обвинувачення». Захист з'являється одночасно з обвинуваченням» [8, с. 408].

Н. М. Бакаянова також зазначає, що «виокремлення функції захисту в кримінальному процесі є наслідком існування у кримінальному процесі принципу змагальності та наявності спеціально-визначеної функції обвинувачення» [9, с. 156].

Отже, право на захист — це право конкретної фізичної особи на захист від конкретного обвинувачення. Це є гарантованою підозрюваному, обвинуваченому можливістю спростувати підозру або обвинувачення всіма законними способами.

Гарантією забезпечення права на захист є право особи захищати себе за допомогою професійного захисника. Таким захисником є адвокат, який має свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю, відомості про якого внесено до Єдиного реєстру адвокатів України, в якому відсутні відомості про зупинення/припинення права на заняття адвокатською діяльністю.

Водночас слід погодитись з тим, що функція захисту, яку здійснює адвокат при захисті особи, яка притягується до кримінальної відповідальності, «є вужчим поняттям у порівнянні з загальною кримінально-процесуальною функцією захисту, оскільки остання здійснюється значно ширшим колом суб'єктів, відображає напрямок діяльності не лише адвоката, а й інших суб'єктів кримінально-процесуальних правовідносин. При цьому, кримінально-процесуальна функція захисту загалом є первинною, адже нею викликано необхідність у виконанні функції надання правничої допомоги, що її здійснює адвокатура, шляхом такого виду адвокатської діяльності як захист від обвинувачення. Функція захисту, яка здійснюється адвокатами, у цьому випадку є похідною, спрямованою на забезпечення загальної кримінально-процесуальної функції захисту» [9, с. 158].

Захист як вид адвокатської діяльності вимагає подальших досліджень та поглибленого аналізу у системі відносин реалізації кримінально-процесуальної функції захисту, враховуючи роль адвокатури у забезпеченні права на справедливий суд.

Список використаної літератури

1. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 № 995_004: ратифікована Законом № 475/97-ВР від 17.07.97 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Кримінальний процесуальний кодекс України 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
5. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 02.06.2016 № 1401-19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#Text>
6. Попелюшко В.О. Функція захисту в кримінальному судочинстві України : моногр. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2009. 634 с.
7. Шнягін О. Г. Реалізація функції захисту в кримінальному процесі України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». К., 2010. 23 с.
8. Сопільник Р.Л. Захист і звинувачення: співвідношення категорій. *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. Вип. 71. С. 407-413.
9. Бакаянова Н.М. Основи адвокатури України: функціональні та організаційні аспекти. *Одеса: Юридична література*, 2017. 357 с.

Науковий керівник: завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України **Бакаянова Нана Мезенівна**

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ

Балик Д. В.

студентка 2-го курсу
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ

Перш ніж розпочати аналіз перших згадок про судовий захист та адвокатуру, важливо зрозуміти походження терміну «адвокат». Слово «адвокат» має латинське походження (лат. *advocatus*, що походить від *advocare* — закликати, запрошувати) [1, с. 42].

Первісне суспільство існувало в доісторичний період розвитку людства, який не залишив писемних джерел для наукового аналізу. Відсутність таких матеріалів змушує припускати, що поява інституту адвокатури була пов'язана з виникненням первісних форм судочинства. Тобто, адвокатура з'явилася як відповідь на потребу у вирішенні суперечок через органи або інститути, які виконували функції суду, розглядаючи спірні питання між членами суспільства.

У той час, коли спір між двома особами почав вирішуватися не шляхом поєдинку, а за участі третьої — незалежної — особи, виник перший прототип суду, що згодом спричинило появу інституту представництва. Цей інститут з часом еволюціонував в адвокатуру. Оскільки певні категорії осіб (через вік, стан здоров'я чи психіки або відсутність на місці правосуддя) не могли самостійно представляти свої інтереси, це робили за них інші — родичі, батьки або впливові члени суспільства, що користувалися авторитетом серед громад.

Виникнення інституту адвокатури було зумовлене економічними передумовами, такими як розвиток торгівлі, мореплавства та ускладнення суспільних відносин. У міру розвитку суспільства та підняття його на вищий рівень цивілізації, адвокатура стала необхідною в різних сферах життя, забезпечуючи правовий захист та представництво інтересів людей в умовах зростаючої складності правових і соціальних відносин.

Історично відомо, що судова система досягла високого рівня розвитку у Стародавній Греції, де зародилася адвокатура як соціальний інститут. Пізніше цей інститут був удосконалений у Стародавньому Римі. Одним із найвідоміших документів цього періоду є Закони XII

таблиць — перше писане право Стародавнього Риму. Закони XII таблиць являли собою звід правових норм, що регулювали різні аспекти життя, такі як сімейне та спадкове право, зобов'язальне та кримінальне право. Важливим елементом адвокатської діяльності в цей період було також ораторське мистецтво, яке залишилося важливим і до сьогодні.

Римська юриспруденція досягла високого рівня, що підтверджується численними документами. Саме у Римі були створені всі передумови для виникнення і розвитку професії «адвокат». Проте через певні історичні обставини, такі як розквіт тиранії, занепад та падіння Римської імперії, не відбулося об'єднання адвокатів у спільноту за професійною ознакою. Це уповільнило розвиток інституту адвокатури в Римі, хоча його вплив на сучасні правові системи залишається значним.

Часи Європейського Відродження відзначаються не лише культурним піднесенням і новими географічними відкриттями, а й подальшим розвитком адвокатури та юриспруденції. У цей період право в багатьох європейських країнах почало формуватися як чітка система регулювання суспільних відносин. З'являються професійні суди, судді та юристи, що сприяло більшому структурованому підходу до правосуддя і закріпленню адвокатури як окремого інституту в правовій системі.

Розбудова української адвокатури розпочалася ще за часів Київської Русі. Хоча адвокатура тоді не мала професійного характеру, вже існували передумови для її розвитку. Спочатку вона ґрунтувалася на засадах звичаєвого права, що було відображено в таких правових документах, як «Руська правда». Цей нормативний акт визначав, що суд з усіх світських справ зосереджувався у руках князя як верховного законодавця, правителя і судді, який вершив правосуддя особисто або доручав намісникам. Судовий процес носив змагальний і диспозитивний характер, судочинство було гласним і усним. У справах про злочини, які безпосередньо зачіпали інтереси правлячого класу, використовувалися форми розшукового (слідчого) процесу, до якого також зверталися і в церковній юрисдикції [2, с. 36].

Професійна адвокатура почала формуватися саме в період польсько-литовської доби (14–16 століття), коли писане право поступово витіснило звичаєве. Особливу роль у цьому процесі відіграли Литовські статuti та Магдебурзьке право, які встановили нові правові стандарти і забезпечили формування юридичних інститутів, зокрема адвокатури, для захисту прав громадян у судах.

Адвокатура в Україні як самостійний правовий інститут почала свій розвиток у 60-х роках XIX століття, що стало можливим завдяки проведеній судовій реформі. Ця реформа сприяла відокремленню

адвокатури від адміністративних органів, закріпила право громадян на захист у суді, а також забезпечила спільний і рівноправний суд для всіх та гласність судових процесів. Адвокатів у ті часи називали повіреними, їх розподіляли на дві категорії — присяжних повірених (особи з вищою юридичною освітою і стажем роботи в суді не менше п'яти років) і приватних повірених (особи, які досягли 18-річноговіку і склали іспити в окружному суді або судовій палаті і отримали свідоцтво на право ведення судових справ). Приватні повірені мали право виступати лише в тих судах, до яких вони були приписані, і перебували під наглядом цих судів [3, с. 21].

Довгий час інститут адвокатури в Україні залишався під впливом застарілої моделі, характерної для радянського періоду. Становлення сучасної української адвокатури розпочалося 24 серпня 1991 року з проголошенням України незалежною державою. Одним із найважливіших кроків у цьому процесі стало прийняття в 1992 році Закону України «Про адвокатуру». Він визначив роль адвокатури в правозахисній системі України як одного з гарантів забезпечення конституційних прав і свобод громадян.

Крім того, було ухвалено низку інших нормативно-правових актів, які регулюють різні аспекти функціонування адвокатури. Основним законодавчим актом для адвокатів, що залишається чинним на сьогодні, є Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», прийнятий у 2012 році. Цей закон встановлює правові основи для діяльності адвокатів, їхні права та обов'язки, а також регулює питання організації адвокатури в Україні.

Можна зробити висновок, що українська адвокатура розвивалася в контексті еволюції цього інституту в інших країнах Європи, проходячи через різні історичні етапи. Історичний аналіз свідчить про те, що зміни в правовій системі України були тісно пов'язані з аналогічними процесами в європейських державах, що зумовлювало взаємодію та обмін досвідом. Ця динаміка сприяла формуванню сучасної адвокатури в Україні, що враховує як національні традиції, так і міжнародні стандарти правового захисту.

Список використаної літератури

1. Юридична енциклопедія: у 6 т. / [ред.кол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.]. К. : Укр. енцикл., 1998. Т. 1. 672 с.
2. Гончаренко В. С. Історичні витоки інституту доступу іноземних адвокатів до професійної діяльності в Україні: домонгольський період. *Часопис Академії адвокатури України*. 2015. № 4. Т. 8. С. 35—41.
3. Святоцький О. Д. Адвокатура України : навч. посіб. Київ : Ін Юре, 1997. 224 с.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кіслиця Ірина Олександрівна**

Гончарова А. В.

студентка 1-го курсу

магістратури факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН: ПОЗИТИВНИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

З давніх-давен професія юриста славиться високим рівнем авторитету та поваги серед людей. Адвокат — це не тільки особа, яка розуміється на законах, адвокат — це ще й висококваліфікований спеціаліст, що одночасно поєднує в собі такі якості, як: аналітичне мислення, ораторське мистецтво, вміння вислухати та контактувати з різними людьми, а також здатність вести переговори будь-якої складності. Саме для того, щоб регулювати поведінку адвокатів в різних професійних ситуаціях, з метою забезпечення дотримання прав клієнтів, основ справедливості та норм моралі, були розроблені Правила адвокатської етики. Однак, варто зазначити, що, з історичної точки зору, шлях становлення Правил адвокатської етики у світі складний та неоднорідний.

Історія становлення інституту адвокатури завжди викликала значний інтерес серед науковців, зокрема, значна увага приділялася розвитку етичних стандартів адвокатів. Адвокатська етика досліджувалась у працях Бакаянкової Н. М., Бронза Й. Л., Варфоломеевої Т. В., Жуковської О. Л., Ткаченко К. О. та інших правників. Водночас ця тема залишається актуальною, а нові погляди на певну проблему — це завжди позитивний досвід для розвитку не лише правової науки, а й законодавства.

Незважаючи на те, що на перших етапах розвитку суспільства адвокатів (в їхньому сучасному розумінні) не існувало, функції захисника покладалися на найближчих родичів. Зрозуміло, що якихось писаних етичних вимог на той час ще не було, однак виконувати функції адвокатів могла лише найстаріша за віком та наймудріша особа, яка користувалася високим авторитетом серед населення. На той час було прийнято вважати, що чим більше років особа прожила, тим кращі в неї були моральні якості, які вона може застосувати у правильному розумінні та вирішенні суперечок.

Наступним історичним етапом виділяють час існування Стародавнього Риму, оскільки саме тоді почали з'являтися перші профе-

сійні адвокати, в обов'язок яких входило захищати права інших осіб. Цей період можна вважати початком розвитку етичних вимог до адвокатів, адже зароджуються нові для розуміння у правовій професії поняття, такі як: «честь», «справедливість» і «мораль». Однак, такі поняття розглядалися скоріше з філософської точки зору, аніж правової, а також мали всеосяжний характер, оскільки стосувалися усіх представників юридичної професії.

За часів Середньовіччя адвокатська діяльність була тісно пов'язана з церквою та духовенством, тому від адвокатів вимагалось дотримуватися церковних приписів, бути доброчесним та справедливим. Доволі цікавим історичним моментом було те, що на території сучасної Німеччини вперше відбулася спроба запровадити присягу адвоката перед богом і судом, а за її порушення винний міг отримати суворе покарання. Такими покараннями могли бути: безчестя; відрізання язика — за перехід або співпрацю з опонентом; в'язниця — за проґраш у справі з причин недбалства; покарання різками разом з вигнанням з міста — за неявку до суду без поважних на то причин та інші [1]. Звичайно, що наразі в Україні такі суворі покарання застосовуватися не можуть через норми законодавства та міжнародних угод, однак, запозичивши цей досвід, наша держава ввела відповідальність за порушення адвокатами присяги.

Найбільшого розвитку правила адвокатської етики зазнали лише у XIX–XX століттях, оскільки саме тоді почали прийматися перші кодекси. Так, наприклад, кодекси адвокатської етики з'явилися у Франції, Англії та США.

Чималий внесок у розвиток етичних вимог до адвокатської професії запровадив відомий французький правник, адвокат Ф. Е. Молло. Він перший в історії, хто зазначив, що адвокатська діяльність повинна ґрунтуватися на таких принципах: незалежності, гідності, скромності, безкорисливості, чесності, справедливості, поміркованості та стриманості [2, с. 175].

Варто зазначити, що більшість з цих принципів знайшли своє закріплення і в «Правилах адвокатської етики» України, тому можна сказати, що для нашого законодавства праця Е. Молло також мала велике значення.

Однак, на думку деяких вчених, етичні стандарти адвокатів непотрібні, оскільки, відповідно до законодавства, обов'язок бути доброчесним та справедливим належить абсолютно кожній людині, тоді як на думку інших — адвокат є особою з підвищеним рівнем відповідальності перед суспільством, тому є необхідність запроваджувати підвищений рівень моральних вимог. Так, наприклад, на теренах Східної Азії велика увага приділялася нормам моралі як приналежності кожній людині, а в країнах релігійної правової сім'ї, зокрема іс-

ламської, кожна людина, яка відступає від приписів релігійних норм є «нечистою», тому підлягає відповідальності. Таким чином, можна сказати, що на даний час немає єдиної думки серед науковців щодо необхідності виокремлення етичних правил адвокатської професії.

Що стосується радянського періоду, як попередника Української держави, то варто сказати, що фактична розробка правил адвокатської етики відбулася вже після військових подій. Єдині кодифіковані правила або стандарти тоді запроваджені не були, а віднайти рекомендаційні правила поведінки та принципи можна було у часописі «Життя і Право», яке видавав перший Союз Українських Адвокатів. Для сучасної України це стало справжнім поштовхом для розвитку власного незалежного інституту адвокатури та запровадження єдиних етичних стандартів.

З моменту проголошення Україною державної незалежності роль адвокатів значно зросла, тому серед правників постало важливе питання щодо необхідності створення власних правил адвокатської етики. Спочатку їх хотіли зробити окремим розділом до першого Закону України «Про адвокатуру» від 1992 року, однак потім, запозичивши досвід Європейських держав, перша громадська організація «Спілка адвокатів України» почала активно працювати над створенням відокремленого проекту [3, с. 149].

Майже десять років тривала дискусія щодо цього питання і лише в 1999 році світ нарешті побачив перші офіційні українські Правила адвокатської етики [4]. Це стало справжнім досягненням для всієї правової системи нашої держави, що значно покращило якість надання адвокатських послуг, а також підвищило рівень довіри серед громадян.

У 2012 році було прийнято чинний Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», внаслідок чого були затверджені нові Правила адвокатської етики. У Преамбулі до цих Правил можна знайти мету їх закріплення, відповідно до якої Правила були створені для єдиного закріплення традицій і загального досвіду української адвокатури у сфері тлумачення норм адвокатської етики [5]. Правила адвокатської етики 2012 року суттєво відрізнялись від Правил 1999 року, зокрема, було змінено суб'єктів, які мають право тлумачити зміст Правил, було змінено зміст деяких принципів адвокатської етики (наприклад, щодо рекламування адвокатської діяльності замінили термін «обмеження» на «вимоги»), підкреслено роль органів адвокатського самоврядування в забезпеченні дотримання правил адвокатської етики тощо.

Варто зазначити, що у 2017 році було прийнято нову редакцію Правил адвокатської етики, які 15.02.2019 зазнали доповнень та змін [6], можна припустити, що з розвитком суспільства вони будуть змінюватися ще не раз. Порівняно з попередніми, ці Правила виявилися

більш пристосовані до епохи Інтернет-технологій та сучасних умов глобалізації — охопили набагато більшу сферу відносин, з'явився окремий розділ, який регулює питання дотримання норм адвокатської етики при використанні мережі інтернет. Крім того, 15.02.2019 року Правила адвокатської етики були доповнені ст. 12–1 «Чесність та добропорядна репутація», а до ст. ст. 44, 65 внесено зміни.

Вбачається, що в подальшому, з урахуванням розвитку суспільства та сучасних технологій, Правила адвокатської етики потребують змін. Зокрема, доцільно в Правилах окреслити можливі межі використання штучного інтелекту під час здійснення адвокатської діяльності; визначити, в яких випадках адвокат буде нести відповідальність за порушення адвокатської таємниці, якщо виток інформації відбувся, наприклад, через користування адвокатом незашифрованим інтернет-з'єднанням чи через хакерські атаки на месенджери адвоката та інші питання, що виникають у процесі цифровізації суспільства.

Таким чином можна дійти висновків, що історія становлення правил адвокатської етики в усьому світі є різною, однак Україна змогла віднайти для себе певні позитивні аспекти, які реалізувала у власному законодавстві. Правила адвокатської етики стали справжнім досягненням суспільства, адже підвищили професіоналізм адвокатів, чим, власне, покращили якість надання адвокатських послуг та підвищили рівень довіри серед громадян.

Список використаної літератури

1. Василик І. Б. Правила адвокатської етики в історичній ретроспективі: *веб-сайт «Advokat post»*. 2022. URL: <https://advokatpost.com/pravyla-advokatskoi-etyku-v-istorychnij-retrospektyvi-advokat-iryna-vasylyk/>
2. Святоцька В. О. Етичні (деонтологічні) засади професійної діяльності адвокатів в Україні та країнах ЄС. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 3. С. 174–177.
3. Заяць С. С. Історія розробки та прийняття правил адвокатської етики. Адвокатура: минуле та сучасність: *матеріали V Міжнар. наук. конф. (14 листоп. 2015 р., м. Одеса.)*, уклад.: І. В. Гловлюк, О. В. Малахова, Л. Ю. Чекмарьова; відп. за вип. М. М. Стоянов; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса : Юридична література, 2015. С. 149–150.
4. Правила адвокатської етики від 01.10.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001699–99#Text>
5. Правила адвокатської етики, затверджені Установчим з'їздом адвокатів України 17.11.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0003418–12#n78>
6. Правила адвокатської етики, затвердженні рішенням Звітно-виборного з'їзду адвокатів України від 09 червня 2017 року, зі змінами, затвердженими З'їздом адвокатів України від 15 лютого 2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17#Text>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кісліцина Ірина Олександрівна**

Горячківська В. П.

студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАРОДЖЕННЯ І РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ

Судова реформа, яка була проведена на початку 60-х років XIX ст., організаційно оформила існування інституту адвокатури та проголосила такі демократичні принципи як: загальний і рівний суд, виокремлення суду від адміністрації, гласність судового процесу, право оскаржуваного на захист. Судові Статути, затверджені 20 листопада 1862 року, відіграли важливу роль у поділі адвокатів на дві категорії — присяжних і приватних повірених.

Зауважимо, що у радянські часи адвокатура залежала від держави: її існування будувалось на підконтрольності і підпорядкованості державним, партійним органам та органам місцевої влади.

Відповідно до Положення про колегії захисників 1922 року, члени колегії мали право вести практику особисто, у кабінетах що їм належали. це положення також зобов'язувало їх чергувати у юридичних консультаціях. З цього моменту функція організації правової допомоги населенню отримала незмінний характер. Згодом, юридичні консультації стають ключовою організаційною формою діяльності адвокатури.

Створення відділу судового захисту і правової допомоги населенню у 1937 році стало ще одним етапом встановлення нагляду за адвокатурою зі сторони держави та обмеження її незалежності.

Ще однією ключовою віхою у розвитку адвокатури є затвердження Положення про адвокатуру від 16 серпня 1939 р. Відповідно до цього положення, колегії адвокатів створювалися в межах краю, області, автономної і союзної республіки. Лише в тих республіках, де не було крайового (обласного) розподілу, вони організовувалися в межах союзної республіки.

Положення про адвокатуру УРСР 1962 року також передбачало, що адвокатура залишається під наглядом державних органів. З часом, Міністерство юстиції УРСР надали право зупиняти виконання рішень загальних зборів адвокатів, встановлювати порядок надання адвокатами юридичної допомоги та оплати їх праці [1, с. 123].

Необхідність у підвищенні ролі адвокатури виникла у другій половині 80-х років, що пов'язано з оновленням правової основи державного та суспільного життя України.

Важливе значення також має Положення про адвокатуру Української РСР 1980 року. Ним передбачалось, що адвокатура Української РСР сприяє охороні прав і законних інтересів громадян і організацій, здійсненню правосуддя, додержанню і зміцненню соціалістичної законності, вихованню громадян у дусі точного і неухильного виконання радянських законів, бережного ставлення до народного добра, додержання дисципліни праці, поваги до прав, честі й гідності інших осіб, до правил соціалістичного співжиття.

13 листопада 1989 року відбувся з'їзд народних депутатів СРСР, на якому було прийнято Основи законодавства СРСР та союзних республік про судоустрій. Як наслідок, значно розширювалася сфера діяльності захисника у кримінальному процесі, а юридична консультація стала єдиним можливим місцем роботи для адвокатів.

У 1991 році була прийнята Інструкція про оплату юридичної допомоги, яка закріпила єдиний принцип оплати юридичної допомоги адвокатів.

Першим нормативно-правовим актом, який регулював діяльність адвокатури з моменту набуття Україною незалежності, став Закон України «Про адвокатуру», який був прийнятий Верховною Радою України 19 грудня 1992 року. У подальшому було прийнято новий закон — Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року. Саме цей Закон визначає організацію та принципи діяльності адвокатури, та відводить адвокатурі чільне місце, мета якого відновити авторитетність цієї професії, історичні традиції, встановити ключову роль у суспільстві як гаранту саме забезпечення конституційних прав і свобод громадян [2].

Таким чином, можна зробити висновок, що у період радянських часів правове становище адвокатури хоча й було законодавчо врегульоване, проте з точки зору незалежності адвокатури та гарантій адвокатської діяльності не відповідало міжнародним стандартам. Лише після здобуття незалежності України інститут адвокатури отримав можливість до розвитку та зміцнення.

Список використаної літератури

1. Крупник Л. О. Адвокати у судових процесах над українськими дисидентами у 50-х — 80-х роках ХХ століття (на прикладі постаті Миколи Горбала). *Адвокатура України: історія та сучасність*: матеріали Всеукраїнського круглого столу. Київ; Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка. 2013. С. 122—128. URL: <https://unba.org.ua/assets/uploads/news/novosti/2016-05-17.materialy.krugliy.stil.lviv.pdf>

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> — Text

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Леонова В. М.

студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЖІНКИ В АДВОКАТУРІ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД

Одним із найбільш вагомих досягнень у сфері закріплення конституційних прав і свобод людини та громадянина стала гендерна рівність в юриспруденції. Нині мало хто замислюється над тим, що всього лише століття тому про жінку в юридичній професії не могло йти й мови. Часи, коли юриспруденція була виключно чоловічим заняттям давно пройшли і той факт, що жінки виборювали це право протягом тривалого історичного періоду може здатись дивним. Сьогодні, коли світ впевнено каже «ні» гендерній дискримінації, доцільно пригадати тернистий шлях жінок в адвокатурі — провідній юридичній професії.

Розпочнемо з часів Античності та Середньовіччя. У цей період в більшості країн жінки розглядались виключно як власність чоловіків (батька, чоловіка, брата) і мали обмежені права. До прикладу, жінки не могли укладати угоди та володіти будь-яким майном, а їхні свідчення в суді часто не бралися до уваги. Очевидно, що доступу до освіти жінки того часу також не мали.

З розвитком буржуазних відносин і поширенням ідей Просвітництва почали з'являтися перші феміністичні рухи. Безумовно, це дало значний поштовх до правової рівності жінок і чоловіків. Проте така рівність була досягнута лише частково в різних країнах у різний час.

Ситуація почала помітно змінюватись починаючи з кінця XIX століття. Тоді перші жінки почали вступати до вищих навчальних закладів задля здобуття юридичної освіти.

У цей же період з'являється й ідея про «жіночу адвокатуру». У 1869 році першою жінкою в США, яку було допущено до юридичної практики, стала Арабелла Менсфілд зі штату Айова [1, с. 109]. Вона стала справжнім прикладом для жінок, які вступили в нещадну боротьбу за право носити звання юриста.

Знакова подія в штаті Айова стала своєрідною «точкою неповернення» і поступово права жінок на юридичну професію стали розширюватись.

Ще одним яскравим прикладом сильної жінки в юридичній професії стала наша співвітчизниця — Катерина Абрамівна Флейшиць, яка стала першою в Україні жінкою-адвокатом.

Катерина Флейшиц народилась у 1888 р. на Полтавщині, в мальовничому місті Кременчук. Дівчина старанно вчилась в гімназії і твердо вирішила пов'язати своє майбутнє з юриспруденцією. Однак, не зважаючи на те, що в деяких країнах право жінок здійснювати захист в суді визнавалось державою ще з 60-х рр. XIX ст., у Російській імперії жінкам не дозволялось навіть здобувати юридичну освіту. Тому разом зі своїми амбіціями Катерина Абрамівна змушена була виїхати на навчання за кордон.

Закінчивши європейський університет з відзнакою, жінка будувала подальшу кар'єру. Проте там на неї чекали нові випробування: дипломи, видані зарубіжними університетами — не визнавались. Для підтвердження диплому необхідно було скласти іспит, під час якого жінкам навмисне чинили перешкоди. Не зважаючи на це, К. А. Флейшиц успішно склала іспити та отримала довгоочікуваний диплом першого ступеня. Після цього, Катерина Абрамівна отримала посаду помічника присяжного повіреного окружного суду. Однак, на цьому дискримінаційні дії в бік жінки не припинились. На одному з судових засідань прокурор покинув залу і відмовився працювати з жінкою-адвокатом, наводячи при цьому абсолютно нікчемні аргументи. Після цього К. А. Флейшиц була відсторонена від процесу та виключена з помічників присяжних повірених. З цього моменту шлях в адвокатуру для амбітної жінки виявився закритим назавжди, але вона не залишила юриспруденцію, почавши займатись науковою діяльністю [2].

Втім, саме ця ситуація активізувала діяльність жіночих організацій і ліберальної інтелігенції. На захист права жінок займатись адвокатською діяльністю стало чимало депутатів. Підтримав цю ідею і відомий правник Анатолій Федорович Коні. Позиція та аргументи А. Ф. Коні заслуговують окремої уваги. На його думку, основним мотивом протесту чоловіків проти жінок-адвокатів був страх перед зростаючою конкуренцією.

В сучасних умовах жінки, беззаперечно, складають конкуренцію чоловікам. Цікаво, що серед студентів юридичних факультетів переважають саме представниці жіночої статі.

На щастя, сьогодні ми не вбачаємо проблеми в тому, що керівну посаду в компанії займає жінка. Адже приналежність до тої чи іншої статі є абсолютно не важливою при здійсненні професійної діяльності

ті, в тому числі й діяльності адвоката. В цьому питанні мають місце лише розум, винахідливість та прагнення підкорювати вершини.

Досягнення гендерної рівності в усіх сферах життя є одним з ключових принципів стабільного розвитку правового демократичного суспільства. Що стосується української адвокатури, то тенденція впровадження політики гендерної рівності дійсно тішить.

Можемо зробити висновок, що раніше правосвідомість суспільства значною мірою базувалась на патріархальних установах. Саме сприйняття жінки як неповноцінної істоти та всього лише доповнення до чоловіка й стало причиною численних заборон і обмежень, зокрема й обмеження права на зайняття адвокатською діяльністю для представниць жіночої статі.

Потужним поштовхом до змін стала діяльність феміністичних організацій та поширення в суспільстві ліберальних ідей. Завдяки такому розвитку подій мільйони жінок усвідомили свою цінність як особистості. При цьому й досить велика кількість чоловіків погодилась з думкою, що виховання дітей і підтримка домашнього затишку є далеко не єдиною сильною стороною жінок.

Список використаної літератури

1. Обловацька Н. О. Буремний шлях або формування жіночої адвокатури. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія: Економіка і право. 2011. Вип. 14. С. 108–113. URL: <http://chasopys.law.npu.kiev.ua/archive/14/19.pdf>
2. Захарова Н. С. Роль Катерини Абрамівни Флейшиц у становленні жіночої адвокатури. *Право і суспільство*. 2013. № 4. С. 13–17.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент ***Храпенко Олена Олегівна***

Лисенко Д. С.
студентка 2-го курсу
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЖІНКИ В АДВОКАТУРІ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Жінки в адвокатурі відіграють важливу роль, що відображає соціальні, культурні та правові зміни, які відбуваються у суспільстві. Упродовж усієї історії жінки поступово завойовували своє місце у правовій професії, проте цей процес не був легким і вимагав подолання багатьох бар'єрів.

Перші спроби жінок зайнятися адвокатською практикою були ще в XIX столітті. В сучасній Україні кількість жінок-адвокатів збільшилась після здобуття Україною незалежності. Проте, якщо дослідити історію, в багатьох країнах, включаючи Україну, жінки стикалися з серйозними перешкодами: від соціальних стереотипів до правових обмежень. Лише з другої половини XX століття почали активно змінюватися погляди на роль жінки у професії юриста.

У Сполучених Штатах Америки перша жінка, яка отримала юридичну освіту, була Рут Бейдер Гінзбург, яка в подальшому стала суддею Верховного Суду. Крім того, вона була першою жінкою, яка стала професором Колумбійського університету. Її діяльність надала імпульс до зміни стереотипів і відкрила нові можливості для жінок у правовій сфері [1].

Історія українських жінок-адвокатів почалася лише в 1874 році, коли їм дозволили бути приватними повіреними, отримуючи попередній дозвіл від судових органів. Першою адвокатесою в Україні вважається Катерина Абрамівна Флейшиць, яка подолала всі труднощі на шляху до професії і стала прикладом боротьби за свої мрії. Зазначимо, що суспільство тоді ще не сприймало жінок-адвокатів всерйоз. Деякі чоловіки-адвокати вважали, що жіноча сором'язливість не має нічого спільного з адвокатською діяльністю.

Згодом суспільство усвідомило важливість жінок в адвокатурі. Після революції 1905–1907 років у всіх університетських містах відкрилися юридичні факультети на Вищих жіночих курсах, а також громадські жіночі курси у Києві, Харкові та Одесі, де жінок навчали їх правам. Це свідчить про те, що все більше жінок прагнули отримати вищу юридичну освіту.

Університетський рівень цих курсів став основою для підпорядкування жінок під Закон від 19 грудня 1911 року, який надавав їм можливість складати іспити для отримання статусу адвоката. Жінки

отримували дипломи на рівні з чоловіками-юристами, які також екзамінувалися тими ж комісіями. Уряд поступово відкривав жінкам доступ до юридичної освіти та відповідних посад. Однак нерівність між чоловіками і жінками в юриспруденції вимагала від жінок-юристів постійної боротьби за свої права. На початку XX століття з'явилися мета та завдання цієї боротьби, що призвело до створення Співки юристок.

Громадськість активно підтримувала жінок у їхніх зусиллях отримати доступ до юридичної практики та вимагала рівних прав з чоловіками. У 1912 році, незважаючи на негативну реакцію влади, українські жінки досягли певних успіхів. Проте, аж до 1917 року жінкам-юристкам не дозволяли займати юридичні посади, оскільки стверджувалося, що у них немає можливості отримати юридичну освіту. Це не відповідало дійсності, адже для приватного повіреного атестат про юридичну освіту не був обов'язковим — достатньо було скласти іспит та продемонструвати знання [2, с. 111].

Жінки в адвокатурі пройшли довгий шлях, від боротьби за право на навчання до активної участі у правотворенні. Незважаючи на те, що сучасні жінки-адвокати досягли значних успіхів, все ще існує безліч викликів, які потребують вирішення. Підтримка гендерної рівності у юридичній професії не лише сприятиме розвитку адвокатури, а й забезпечить справедливість і рівноправність у суспільстві.

Сьогодні жінки займають ключові позиції не лише в сфері адвокатської діяльності, а й в судовій системі та в державних органах. Вони активно беруть участь у формуванні законодавства та правозахисних ініціатив. Поява жіночих організацій, таких як Всеукраїнська асоціація жінок-адвокатів, сприяє підтримці жінок у цій професії, надаючи їм ресурси для розвитку кар'єри.

Одним із найбільших викликів для жінок в адвокатурі є баланс між професійним і особистим життям. Сучасні адвокатки часто стикаються з необхідністю поєднувати роботу з сімейними обов'язками, що може негативно впливати на їх кар'єрний ріст.

Однак, на фоні цих викликів з'являються нові можливості. Зростання технологій і дистанційної роботи відкриває двері для більшої гнучкості в роботі, що може допомогти жінкам досягати успіху в адвокатській діяльності, зберігаючи баланс між роботою та особистим життям.

Дослідивши історію, можна зробити висновок, що упродовж століть чоловіки не пускали жінок до престижних і високооплачуваних професій. Жінкам знадобилося багато зусиль, щоб у XXI столітті адвокатська діяльність стала звичною для жінок нарівні з чоловіками. Сьогодні вже нікого не дивує, що жінки можуть бути успішними та талановитими адвокатами. Отже, питання жінок в адвокатурі в Україні, зрештою, вирішено, як і в багатьох інших країнах.

Список використаної літератури

1. Правила життя Рут Гінзбург. *PRAVO: Видавництво Юридична практика* 2020. URL: <https://pravo.ua/pravila-zhittja-rut-ginzburg/>
2. Обловацька Н. А. Буремний шлях або формування жіночої адвокатури. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія: Економіка і право*. 2011. Вип. 14. С. 108–113.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Кіслиця Ірина Олександрівна*

Оберемко К. О.

студентка 2-го курсу

факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ АСОЦІАЦІЇ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

Національна асоціація адвокатів України (НААУ) — є недержавною некомерційною професійною організацією, яка об'єднує всіх адвокатів України та утворюється з метою забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування [1].

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» набрав чинності 15 серпня 2012 року, ставши важливим кроком у реформуванні адвокатської системи в Україні. Цей закон заклав основи для створення ефективної адвокатської діяльності, забезпечення прав та обов'язків адвокатів, а також встановлення нових стандартів у наданні правової допомоги. У тексті закону закріплено положення про стажування, безоплатну правову допомогу та Єдиний реєстр адвокатів України, що визначають основні аспекти адвокатської діяльності [1].

Згідно з пунктом 1 Розділу IX «Перехідні положення», окремі норми Закону почали діяти поетапно. Зокрема, положення частини першої статті 6 та статті 10, що стосуються стажування, набули чинності через шість місяців з моменту опублікування закону. Важливими є також положення статей 24–27, 48, 50–55, які стосуються безоплатної правової допомоги, що введені в дію одночасно з набранням чинності Закону України «Про безоплатну правничу допомогу» (до 2023 р. цей закон мав назву «Про безоплатну правову допомогу»). Серед ключових новацій — створення Єдиного реєстру адвокатів України. Його функціонування розпочалося 16 січня 2013 року, що стало важливим

етапом для забезпечення прозорості та підзвітності адвокатської діяльності в Україні.

Набрання чинності новим законом зумовило активізацію адвокатської спільноти в реалізації його положень. Делегати Установчого з'їзду адвокатів України, що відбувся 17 листопада 2012 року в Києві, обрали 423 адвоката, що стали основою для формування нових органів адвокатського самоврядування. Однак під час реєстрації делегатів виникло протистояння між різними групами адвокатів, внаслідок чого в Києві відбулося два з'їзди, на кожному з яких було створено Національну асоціацію адвокатів України, Раду адвокатів України, Вищу кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури. Цей розкол у адвокатському середовищі свідчить про наявність серйозних розбіжностей у поглядах на майбутнє адвокатури в Україні. На з'їзді в готелі «Русь» були затверджені нові Правила адвокатської етики, що, безумовно, мали вплив на подальший розвиток адвокатської практики.

Відповідно до доповіді Ради адвокатських асоціацій та правничих товариств Європи під час візиту 10–12 липня 2013 року, було зазначено, що значна кількість обраних делегатів не була допущена до з'їзду в готелі «Русь». Це підкреслює проблеми, які виникли в результаті конфлікту між різними групами адвокатів, і вказує на потребу у покращенні внутрішньої організації адвокатської спільноти [2].

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» став важливим етапом у розвитку правничої професії в Україні. Однак його впровадження супроводжувалося серйозними викликами, зокрема, внутрішніми конфліктами в адвокатському середовищі. Подальші кроки в реалізації цього закону мають бути спрямовані на покращення організації адвокатської діяльності, забезпечення прав адвокатів та доступу до якісної правової допомоги для громадян. Важливо, щоб адвокатська спільнота працювала над подоланням розбіжностей та формуванням єдиного фронту для подальшого розвитку професії в Україні.

З моменту створення НААУ досягла значних успіхів у розвитку адвокатури в Україні. Вона стала важливим платформою для обміну досвідом, впровадження нових практик та стандартів. Одним із ключових досягнень стало створення реєстру адвокатів, що сприяє прозорості та доступності інформації про адвокатську діяльність. Крім того, НААУ активно співпрацює з міжнародними організаціями, що дозволяє запозичувати кращі практики та інтегрувати українську адвокатуру в міжнародний правовий простір.

Отже, Національна асоціація адвокатів України відіграє важливу роль у становленні та розвитку адвокатури в Україні. Її діяльність сприяє захисту прав і свобод громадян, розвитку правової культури

та формуванню демократичних принципів у суспільстві. У сучасних умовах, коли правова система стикається з новими викликами, роль НААУ стає ще більш актуальною, що підкреслює важливість її подальшого розвитку та вдосконалення.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>
2. Гайдай Ю. Захист — із новими обличчями. Закон і бізнес. Вип. 47 (10867). 24.11–30.11.2012. URL: https://zib.com.ua/ua/12849-ustanovchiy_zizd_sformuvav_perezbachenii_zakonom_organii_samov.html

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*

Павлова Є. С.

студентка 2-го курсу
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЖІНКИ В ПРАВІ: ОБРАЗ АДВОКАТОК У СВІТОВІЙ КУЛЬТУРІ

Теорія «гендеру» — спроба пояснити формування і наслідки ролей, які суспільство визначає для представників біологічних статей — жінок та чоловіків. Вважається, що автором терміну «гендер» є американський соціолог Роберт Столлер (Robert Stoller), який у 1968 році опублікував статтю, у назві якої вжив слово «гендер»: «Sex and Gender: on the Development of Masculinity and Femininity» [1, с. 8].

Упродовж багатьох століть жінки перебували на периферії правової сфери, з обмеженим доступом до юридичної освіти та практики. Проте з кінця XIX і на початку XX століття жінки поступово почали завойовувати право на юридичну освіту, а згодом і на професійну діяльність. Це стало переломним моментом у зміні суспільного ставлення до жінок-адвокаток та формуванні їхнього образу в культурі. Сучасна культура, включно з кіно, літературою та ЗМІ, активно формує уявлення про роль жінки в правовій системі, відображаючи боротьбу за гендерну рівність та підвищення значущості жінок у праві.

Історія жінок у праві розпочинається з боротьби за доступ до юридичної освіти. У багатьох країнах, включно з США та Європою, жінкам довго було заборонено навчатися на юридичних факультетах.

Наприклад, лише в 1869 році у США перша жінка, Арабелла Менсфілд, отримала ліцензію адвоката, відкривши шлях для інших жінок. У Великобританії тільки після прийняття закону «Sex Disqualification (Removal) Act 1919» жінки змогли офіційно працювати юристами.

Засвоєння жінками юридичних професій стало символом боротьби за рівноправ'я, і водночас суспільство сприймало це з великими труднощами. Гендерні стереотипи, зокрема ті, що стосувалися інтелектуальних можливостей жінок і їхньої здатності до юридичного мислення, тривалий час залишалися значним бар'єром на шляху до успіху жінок у цій сфері.

У літературі XX століття образи жінок-адвокаток стали символами не лише професійної боротьби, але й соціальної та політичної емансипації. Наприклад, у романах американських авторів часто зображуються адвокатки, які змушені долати упередження та дискримінацію. Вони виступають за правосуддя, зокрема захищаючи права маргіналізованих груп, включаючи жінок та меншин.

Кінематограф також відіграв важливу роль у формуванні образу жінок у праві. Одним із найвідоміших прикладів є фільми «Право на захист» (1979), де роль сильної та незалежної адвокатки виконала акторка Джейн Фонда, та «Ерін Брокович» (2000), яка представляє реальну історію жінки, що домоглася справедливості в боротьбі проти корпорацій. Ці образи формують уявлення про жінку як професіонала, що здатна боротися за справедливість у чоловічому світі.

У популярних серіалах, таких як «Скандал» та «Костюми», жінки-адвокатки зображуються як висококваліфіковані та харизматичні професіонали, чий авторитет не підлягає сумніву. Однак при цьому часто фокусуються на балансуванні між кар'єрою та особистим життям, що підкреслює особливі виклики для жінок у правовій сфері.

Попри значні досягнення, жінки в праві стикаються з численними викликами. Одним із найбільш поширених є гендерна дискримінація, яка проявляється як у соціальних очікуваннях, так і в професійних відносинах. Жінки, які займаються адвокатською діяльністю, часто стикаються з тим, що їх професійність ставлять під сумнів через традиційні уявлення про жіночу роль у суспільстві.

Засоби масової інформації та популярна культура продовжують відтворювати ці стереотипи, що впливає на громадське сприйняття жінок у праві. Одним із основних аспектів, що перешкоджають кар'єрному зростанню жінок-адвокаток, є «скляна стеля» — обмеження у можливостях для просування на найвищі посади в юридичних фірмах та державних установах.

Багато жінок у праві залишили помітний слід у світовій історії. Наприклад, Рут Бейдер Гінзбург, суддя Верховного суду США, стала символом боротьби за гендерну рівність і права жінок. Її внесок

у правову сферу, особливо в контексті захисту конституційних прав жінок, став революційним для юридичної системи США.

Серед європейських країн, слід звернути увагу на Ірландію. У цій країні професія адвоката дозволила двом ірландським жінкам просунутися у своїй кар'єрі до посади Президента цієї країни. Так, Мері Робінсон (Mary Robinson 1944 року народження) стала першою жінкою в Ірландії, яку було обрано Президентом цієї країни (1990–1997), а з часом верховним комісаром ООН з прав людини (1997–2002). Свою професійну кар'єру розпочала як адвокат. в 1967 р. вона стала барристером Королівської корпорації барристерів м. Дубліна, а в 1968 р. — магістром права Гарвардського університета. В 1980 р. отримала посаду старшого адвоката. Протягом 20 років гідно засідала у Сенаті, Мері Робінсон називають ірландською Індірою Ганді [2, с. 17].

Інші видатні постаті, такі як Шірін Ебаді, іранська адвокатка та лауреатка Нобелівської премії миру, виступають за права людини та боротьбу проти політичних репресій. Її діяльність стала прикладом того, як жінки можуть використовувати правову платформу для боротьби за права в умовах диктатури.

Отже, образ жінок-адвокаток у світовій культурі та праві демонструє складний шлях, який вони пройшли від маргіналізації до визнання. Сучасні медіа й культурні образи жінок у праві відображають як досягнення, так і виклики, з якими вони стикаються в умовах гендерної нерівності. Водночас ці образи є потужним інструментом впливу на суспільну свідомість, сприяючи подальшому руйнуванню стереотипів і утвердженню жінок у юридичній професії.

Список використаної літератури

1. Гендерна рівність та права жінок: навчальний курс. ЮРФЕМ. Київ, 2020. 168 с.
2. Аніщук Н. В. Успішні жінки-юристи у світі: кар'єра від адвоката до президента держави. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. Т. 21. МОН України, НУ «ОЮА». Одеса : Гельветика, 2018. С. 14–19.

Науковий керівник: завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України ***Баканова Нана Мезенівна***

Шупенюк В. О.

студентка 2-го курсу

факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ ЖІНОК У СТАНОВЛЕННІ ТА РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ

Інститут адвокатури є важливою складовою правової системи, забезпечуючи захист прав та свобод громадян. Традиційно адвокатура була сферою, в якій переважають чоловіки, однак упродовж останніх століть жінки почали активно долучатися до правозахисної діяльності. Їх внесок у розвиток адвокатури та правової системи загалом має значне значення.

Перші спроби жінок увійти до сфери права та адвокатури стикалися з численними перешкодами. У XIX столітті більшість країн обмежували доступ жінок до юридичної освіти та професійної діяльності, що пояснювалося соціальними стереотипами про роль жінок у суспільстві. Проте вже на початку XX століття почали з'являтися перші приклади успішного вступу жінок до професії адвоката.

Перші жінки-адвокати в різних країнах боролися не лише за власне право на професію, але й за рівність можливостей для всіх жінок. Наприклад, у 1869 році Арабелла Менсфілд стала першою жінкою в США, яка отримала право займатися адвокатською діяльністю [1]. У Великій Британії Кристabelle Панкгерст, суфражистка та борець за права жінок, також відіграла важливу роль у розвитку прав жінок на юридичну професію [2].

У сучасному світі участь жінок в адвокатурі значно зросла. У багатьох країнах жінки складають значну частину адвокатського корпусу. Проте вони продовжують стикатися з певними викликами, такими як гендерна дискримінація, скляна стеля, тобто обмеження в кар'єрному зростанні, та проблема поєднання професійної діяльності з сімейними обов'язками.

Незважаючи на формальну рівність, жінки-адвокати часто стикаються з гендерною дискримінацією, яка проявляється в різних формах. Це може бути як пряма дискримінація при прийнятті на роботу або призначенні на керівні посади, так і непряма дискримінація, наприклад, через соціальні стереотипи про роль жінок у суспільстві. Жінки також частіше стикаються з упередженістю щодо їхньої професійної компетентності з боку колег та клієнтів.

Багато жінок-адвокатів зіштовхуються з проблемою поєднання вимогливої роботи з адвокатською практикою та сімейними обов'язками. Це питання набуло особливої актуальності у контек-

сті сучасних тенденцій до гнучкості робочого часу та дистанційної роботи, які дозволяють жінкам більш ефективно балансувати між кар'єрою та сім'єю.

Жінки-адвокати значно вплинули на розвиток правової системи, зокрема на захист прав людини, реформування кримінального процесу та просування гендерної рівності. Багато з них брали участь у створенні законодавства, спрямованого на захист прав жінок та дітей, а також у боротьбі за права людини.

Завдяки своїй діяльності в адвокатурі жінки також сприяли розвитку спеціалізованих правозахисних організацій, які працюють над захистом прав уразливих груп населення. Наприклад, жіночі адвокатські об'єднання, що зосереджені на захисті прав жінок, стали важливими гравцями у міжнародній правовій сфері.

Отже, роль жінок у становленні та розвитку інституту адвокатури важко переоцінити. Незважаючи на тривалу боротьбу за рівність, жінки-адвокати досягли значних успіхів і продовжують відігравати важливу роль у правозахисній діяльності та реформуванні правової системи. Виклики, з якими вони стикаються сьогодні, такі як гендерна дискримінація та проблема кар'єрного зростання, потребують подальшого вивчення та вирішення. Однак очевидно, що внесок жінок в адвокатуру стає дедалі більш помітним та значущим, відкриваючи нові можливості для їхньої професійної діяльності.

Список використаної літератури

1. Шевцова Л. Жіноче лідерство в юридичній професії: у чому його унікальність? *Юридична газета online*. 2020. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/zhinoche-liderstvo-v-yuridichniy-profesiyi-u-chomu-yogo-unikalnist.html#:~:text=Y%20США%20вперше%20жінка%20стала>
2. Еммелін Панкгрест. *Гендер в деталях*. 2020. URL: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1700870730091613&id=708971062614923&set=a.715338455311517>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент ***Храпенко Олена Олегівна***

ПРОБЛЕМИ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПЕРШІЙ РІК ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

24 лютого 2022 року із введенням воєнного стану, окупацією територій та великою кількістю внутрішньо переміщених осіб, Україна зіткнулася з численними викликами, які вимагали термінової реакції від органів влади та установ. Це стосується не лише центральних органів виконавчої влади, а й органів судової влади та адвокатури, для яких ключовим завданням стало забезпечення діяльності адвокатів у воєнних умовах.

Одна з головних проблем, з якою зіштовхнулися «адвокати воєнного часу», полягала у представництві інтересів фізичних і юридичних осіб під час цивільного, господарського та адміністративного судочинства. Ця проблема значною мірою пов'язана з тим, що українські суди умовно поділяються на дві категорії: ті, що не можуть працювати, і ті, що діють у штатному режимі. Перші — це суди, територіальна підсудність яких була змінена за розпорядженням Голови Верховного Суду. Зміна територіальної підсудності вплинула на роботу адвокатів, оскільки «переїзд» суду в інше місто призводить до додаткових витрат на надання правової допомоги, з чим часто не згодні клієнти.

У зв'язку з цим почастишали випадки дострокового розірвання договорів на надання правової допомоги на вимогу клієнтів. Іншим наслідком зміни територіальної підсудності багатьох судів стала проблема доступу до матеріалів справи. Суди, навіть в умовах воєнного стану, повинні забезпечувати умови для виконання сторонами своїх процесуальних обов'язків і реалізації прав. Одним із таких прав є можливість адвоката ознайомитися з матеріалами справи у розумні строки. Критерії розумності строку ознайомлення були визначені у справі ЄСПЛ «Корнев та Карпенко проти України» від 21 жовтня 2010 року і включають обсяг матеріалів, їх складність, кількість учасників та саму суть справи.

Однак, під час воєнного стану суди намагаються максимально пришвидшити процес розгляду справ, встановлюючи короткі строки для ознайомлення з матеріалами (хоча Рада суддів України та Державна судова адміністрація у березні рекомендували відкладати розгляд справ, якщо це можливо). Крім того, адвокати стикаються з труднощами під час процесу ознайомлення: часто, почавши ознайомлення у канцелярії суду, вони змушені його припинити через повітряну тривогу. Хоча логічно було б продовжити ознайомлення після

завершення тривоги, на практиці адвокатам іноді відмовляють у цьому, змушуючи їх подавати нові клопотання.

В умовах воєнного стану та зміни територіальної підсудності судів значною допомогою для адвокатів стала Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система «Електронний суд» [1].

Електронний суд дає можливість адвокатам подавати документи до суду в електронному форматі, а також отримувати процесуальні документи в електронному вигляді поряд із паперовими, відповідно до процесуального законодавства. Адвокати можуть надсилати будь-які документи і матеріали, передбачені законом, в електронному вигляді. Крім того, система забезпечує дистанційне ознайомлення з матеріалами справи, що є зручним варіантом в умовах бойових дій, постійних тривог та змін у територіальній підсудності.

Варто зазначити, що воєнний стан також змінив звичний порядок участі адвокатів у судових засіданнях. За даними пресслужби Державної судової адміністрації України, станом на травень 2022 року було проведено 16 324 судових засідань у режимі відеоконференції. Право брати участь у таких засіданнях поза межами суду з використанням власних технічних засобів було введено ще з березня 2020 року, під час карантину. Однак в умовах воєнного стану можуть виникати проблеми з якістю зв'язку під час відеоконференцій.

Дистанційна робота адвокатів також ускладнює комунікацію з клієнтами через інформаційні платформи (як-от Google Meet, Microsoft Teams, Zoom), оскільки це ставить під ризик конфіденційність і збереження адвокатської таємниці. Щодо інших суттєвих змін, Рада адвокатів України дозволила регіональним радам на час воєнного стану самостійно друкувати свідоцтва про право на адвокатську діяльність, що стало можливим завдяки внесеним змінам у Положення про бланки та технічні описи посвідчення адвоката України [2].

До свідоцтва регіональні ради повинні надати кожному адвокату рішення Ради адвокатів регіону з мокрою печаткою, що підтверджує видачу документа. Правовідносини між адвокатом, який надає правову допомогу за цим ордером, та адвокатським об'єднанням чи бюро регулюються внутрішніми документами цих організацій.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що воєнний стан приніс численні виклики не лише в політичний, інфраструктурний та військовий сферах, але й суттєво вплинув на правову систему, включаючи діяльність адвокатури. Незважаючи на це, адвокати України активно адаптуються до нових умов і продовжують надавати правові послуги.

Список використаної літератури

1. Електронний суд. Офіційна електронна адреса. URL: <https://id.court.gov.ua>
2. На час воєнного стану Ради адвокатів регіонів виготовлятимуть свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю — рішення РАУ. Національна асоціація адвокатів України. Вебсайт НААУ. 2022. URL: <https://unba.org.ua/news/7344-na-chas-voennogo-stanu-radi-advokativ-regioniv-vigotovlyatimutsvidoctva-pro-pravo-na-zanyattya-advokats-koyu-diyalnistyu-rishennya-rau.html>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кубасенко Андрій Володимирович**

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ТА ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА

Безега Т. М.

кандидат історичних наук, доктор філософії,
докторант кафедри цивільної юстиції та адвокатури
Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого,
адвокат

РОЛЬ ЕТИЧНИХ ПРАВИЛ ПОВЕДІНКИ АДВОКАТІВ У МЕРЕЖІ «ІНТЕРНЕТ»

XXI століття започаткувало еру глобалізаційних процесів коли соціальні мережі стають невід'ємною частиною життя кожної людини. Серед адвокатської спільноти Інтернет-простір також набув значної актуальності. Враховуючи загальнолюдські суспільні цінності, користуючись у своїй діяльності соціальними мережами, адвокат зобов'язаний дотримуватися етико-деонтологічних вимог та правил.

Правила адвокатської етики (далі — ПАЕ) в Україні вперше з'явилися в 1999 р. До того часу говорити про межі та обсяг адвокатської етики на вітчизняних теренах можна було хіба що з власних міркувань. Та лише з прийняттям Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 р. № 5076-VI питання дотримання адвокатами Правил адвокатської етики (ПАЕ) стало особливо актуальним, які згодом, 17 листопада 2012 р. були затверджені Установчим З'їздом адвокатів України [1].

Після цього, наступна редакція ПАЕ була затверджена 9 червня 2017 р., де поведінці адвокатів у соціальних медіа та поширенню інформації у мережі Інтернет присвячено окремий Розділ VIII ПАЕ «Дотримання норм адвокатської етики при використанні мережі Інтернет», який складається з чотирьох статей (ст. 57–60). По суті цей розділ визначає принципи поведінки адвокатів у соціальних мережах та особливості їх дотримання [2].

Як бачимо, постійна динаміка та бурхливий розвиток подій під час реформації адвокатури є запорукою появи нових послідовних етапів прийняття ПАЕ, які поступово ввійшли в життя українських адвокатів [3].

З однієї сторони активний розвиток новітніх інформаційних технологій збагачує адвокатів новими засобами здійснення їх професійних функцій, проте, з іншої сторони, породжує нові проблеми, які

зумовлюють «ревізію» і доповнення правил адвокатської етики з урахуванням сучасних реалій.

З цього приводу, О. М. Яремко зазначає, що запровадження даних норм у Правила адвокатської етики неоднозначно було сприйнято членами адвокатської спільноти: одні вважають їх «новітніми», інші — такими, що суперечать основним правам людини і громадянина (насамперед, праву на свободу слова, праву на приватність тощо). У той же час слід визнати: не кожен адвокат задумувався над тим, що більшість цих етичних норм «запозичені» із міжнародно-правових стандартів у сфері юридичної діяльності, в тому числі, й адвокатської [4].

Аналізуючи вказану редакцію Правил деякі науковці та практики звертають увагу на їх недосконалість. Наприклад, відповідно до ст. 57 Правил адвокат може розміщувати, коментувати лише ту інформацію, використання якої не завдає шкоди авторитету адвокатів та адвокатури в цілому. Дискусійним у такому контексті видаються критерії визначення поняття такого авторитету, що не закріплені на законодавчому рівні, а тому є оціночними [5]. Також є не зрозумілим механізм визначення шкоди, яка завдана публікацією / постом / твітом / коментарем в Інтернеті.

Разом із тим, використання органами адвокатського самоврядування оцінювальної категорії у вигляді «авторитет адвокатів і адвокатури в цілому» при регламентації імперативних норм зумовлює неможливість, зокрема, уніфікованого застосування до адвоката дисциплінарних стягнень за порушення окреслених положень відповідно до п. 3 ч. 2 ст. 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [6], де зазначено, що до дисциплінарних проступків адвоката відноситься, в тому числі, порушення правил адвокатської етики. Вищенаведена теза пояснюється диференційованим підходом органів, уповноважених притягувати адвоката до дисциплінарної відповідальності, у зв'язку з відсутністю визначених на законодавчому рівні критеріїв кваліфікації дій особи як таких, що дискредитують адвоката й адвокатуру загалом [7].

В той же час, потреба у прийнятті Розділу VIII ПАЕ «Дотримання норм адвокатської етики при використанні мережі Інтернет» виникла не на пустому місці. Чи багато адвокатів замислюються над тим, що з огляду на їхні публічні виступи, суспільство оцінює не стільки адвоката, скільки надає оцінку всій адвокатській спільноті? Тут мова йде не про те, кого адвокат захищаєш, а про те, як він поводить себе публічно [8]. Часто доводиться спостерігати, як емоції беруть верх, професійні обговорення переходять у конфлікти, наносячи тим самим подвійний удар — по реноме адвоката та адвокатській спільноті. Тому не варто піддаватися на провокаційні висловлювання на свою

адресу, відповідати на образливі коментарі, щоб не бути втягнутим у судову тяганину та справи щодо дисциплінарної відповідальності [9].

До прикладу, розглянемо рішення № IX-002/2018 у справі за скаргою на рішення дисциплінарної палати однієї з регіональних кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури (далі — комісій, КДКА). У цій скарзі особа зазначає, що адвокат у мережі Facebook оприлюднив її фото та розповсюдив стосовно неї недостовірну інформацію, спрямовану на підриг її ділової репутації. Адвокат заперечував свою причетність до цього вчинку та володінням сторінки в Facebook. Скаржниця надала скріншоти того, що адвокат кожен день оприлюднює свої особисті фото та місцезнаходження. Проте комісія встановила, що наданні скріншоти його сторінки не можуть слугувати доказом, оскільки неможливо достовірно ідентифікувати особу, яка створила вказані електронні документи на сторінці Facebook та розповсюджує їх. КДКА зазначила, що у соціальній мережі може зареєструватись будь-яка особа та під будь-яким ім'ям, а відтак і створити та вести сторінку від цього імені [10].

Вищезазначені проблеми випливають з того, що відсутня персоніфікація при реєстрації сторінок, а також перевірка вже створених сторінок на предмет відповідності особи, яка вказана в профілі адвоката, та особи, яка дійсно веде цю сторінку і має доступ до неї. Відповідно, втрачається можливість об'єктивно встановити саме ту особу, яка провадить діяльність, що суперечить законодавству. З огляду на зазначене дана норма в подальшому підлягає удосконаленню в найдрібніших деталях. У законодавстві вона має бути чітко сформульована, враховуючи всі особливості мережі Інтернет та соціальних мереж, і охоплювати якнайбільше деталей, відсутність законодавчої закріпленості яких може стати на заваді діяльності адвоката в мережі Інтернет або нанести його авторитету шкоду.

Хоча, як справедливо наголошує Т. Б. Вільчик, особливістю адвокатської діяльності є те, що вона не може бути детально врегульована на законодавчому рівні. Це пов'язано не тільки з її різноманіттям, але і з необхідністю досягнення цілей і завдань адвоката [11].

На основі викладеного можна підкреслити, що в Україні єдиним корпоративним актом, що містить етичні норми діяльності адвокатів, є ПАЕ. Дотримання адвокатами етичних норм і правил є загальновизнаним міжнародним стандартом організації та діяльності адвокатури та необхідною передумовою її повноцінного функціонування. Проте, потрібно зазначити, що норми, які регулюють активність адвокатів у мережі Інтернет, слід і в майбутньому вдосконалювати, а саме щодо притягнення до відповідальності адвокатів за неетичну поведінку. У цілому, Правила адвокатської етики повинні завжди йти в ногу з часом, тому що цього вимагає життя яке постійно вносить свої корективи.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики, затверджені Установчим З'їздом адвокатів України 17 листопада 2012 р. URL: <http://vkdka.org/pravil-advokatskoji-etiki/> (дата звернення: 10.10.2024).
2. Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/3ae9a115a40b9a5bc04f_file.pdf (дата звернення: 10.10.2024).
3. Фляжнікова Я. В. Історіографія правового регулювання правил адвокатської етики новітнього часу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2018 № 36 Том 1. С. 29–31.
4. Яремко О. М. Професійна етика адвокатів у мережі «Інтернет»: міжнародні і національні стандарти. URL: <http://dSPACE.wunu.edu.ua/bitstream/316497/42521/1/%D0%AF%D1%80%D0%B5%D0%BC%D0%BA%D0%BE.pdf> (дата звернення: 10.10.2024).
5. Кухнюк Д. Професійна етика у віртуальному просторі. *Юридична газета Online* від 27.04.2019. № 17–18. URL: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/profesiyna-etika-u-virtualnomuprostori.html> (дата звернення: 12.10.2024).
6. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05 липня 2012 р. № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 27. Ст. 282.
7. Діхтярь А. В., Овчаренко О. М. Адвокатська етика у соціальних мережах: проблемні аспекти. Порівняльно-аналітичне право. № 1. 2020. С. 612–616. URL: <http://pap-journal.in.ua/wp-content/uploads/2020/08/1-1.pdf> (дата звернення: 10.10.2024).
8. Желтухін Є. Публічність адвоката — необхідність чи піар? *Юридична газета*. 17.09.2019. URL: <https://kdkako.com.ua/publichnist-advokata-neobhidnist/>
9. Осашова В. О., Кальян О. С., Нікітенко А. В. Деонтологічні аспекти поведінки адвоката у соціальних мережах. *Полтава: Полтавська державна аграрна академія*. 2019. 12 с. URL: <http://dSPACE.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/123456789/6974/1/Осашова%2C%20Кальян%2C%20Нікітенко.pdf> (дата звернення: 10.10.2024).
10. Рішення № IX-002/2018 у справі за скаргою на рішення дисциплінарно палати Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Луганської області про відмову в порушенні дисциплінарної справи відносно адвоката від 27.09.2018 р. URL: <https://vkdka.org/rishennya-ih-0022018-u-spravi-za-skargoyu-na-rishennya-distsiplinarnojipalati-kvalifikatsijno-distsiplinaranoi-komisiji-advokaturi-luganskoji-oblasti-pro-vidmovu-vporushenni-distsiplinaranoi-spra/> (дата звернення: 10.10.2024).
11. Вільчик Т. Б. Деонтологічні засади діяльності адвокатів: міжнародні стандарти та вітчизняне законодавство. *Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск. Адвокатська етика*. 2019. С. 61. URL: https://kdka.od.gov.ua/wp-content/uploads/2019/06/voa-AE-2019-OBL_.pdf (дата звернення: 10.10.2024).

Науковий консультант: доктор юридичних наук, професор кафедри цивільної юстиції та адвокатури Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого *Вільчик Тетяна Борисівна*

Кубасенко А. В.

доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»
кандидат юридичних наук, доцент,
адвокат

ПРАВОВА НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ Е-ДЕКЛАРУВАННЯ ЧЛЕНІВ ДИСЦИПЛІНАРНИХ ПАЛАТ КДКА: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ

Правова невизначеність щодо обов'язку е-декларування членів дисциплінарних палат кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури (КДКА) є однією з ключових проблем, що викликає значні суперечки в юридичній спільноті та має суттєві наслідки для адвокатської діяльності в Україні. У контексті реформування антикорупційного законодавства, зокрема Закону України «Про запобігання корупції», питання е-декларування майнового стану окремих категорій посадових осіб набуло першочергового значення. Водночас відсутність чітких законодавчих положень стосовно адвокатів, які є членами КДКА, створює правову невизначеність, яка потребує негайного вирішення.

Актуальність теми зумовлена кількома факторами. По-перше, дисциплінарні палати КДКА відіграють важливу роль у забезпеченні прав адвокатів. По-друге, антикорупційне законодавство спрямоване на запобігання зловживанням серед посадових осіб, і визначення кола суб'єктів е-декларування є ключовим для забезпечення прозорості та підзвітності їхньої діяльності. Однак, правова природа органів адвокатського самоврядування, зокрема їхня незалежність від органів державної влади, піддається певним викликам через суперечки з Національним агентством з питань запобігання корупції (НАЗК), яке наполюгає на декларуванні майна членами дисциплінарних палат КДКА.

Відсутність чіткого регулювання цього питання у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та інших нормативно-правових актах призводить до правової невизначеності, яка загрожує як ефективності правосуддя, так і правам та свободам адвокатів. Тому дана тема є актуальною та потребує комплексного наукового дослідження і чіткого врегулювання на законодавчому рівні.

Основним законодавчим актом, який визначає права та обов'язки адвокатів є Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяль-

ність», який не містить положень, що прямо вказують на необхідність е-декларування. Проте в інших законодавчих актах, які стосуються діяльності суб'єктів системи правосуддя, зокрема в Законах України «Про судоустрій та статус суддів», «Про прокуратуру», «Про державну службу», встановлено обов'язок спеціальних суб'єктів та державних службовців дотримуватися вимог антикорупційного законодавства, зокрема подавати електронні декларації.

Згідно з п.9 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про державну службу», державні службовці повинні подавати декларації про доходи, що свідчить про існування обов'язку у них дотримуватися норм антикорупційного законодавства [1]. Водночас, стосовно адвокатів, зокрема, які обрані до органів самоврядування, зазначені вимоги не були імplementовані, хоча ст. 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» була змінена на підставі Закону № 524-IX від 04.03.2020 р. [2], до неї не було внесено жодних доповнень щодо обов'язку подання декларацій.

Таким чином, відсутність прямих згадок про адвокатів як суб'єктів декларування у Законі України «Про запобігання корупції» може свідчити про те, що законодавець не встановив для них такого обов'язку, що, у свою чергу, вказує на те, що адвокати, які є членами органів адвокатського самоврядування, не можуть бути віднесені до суб'єктів декларування.

Крім цього, варто зазначити, що 2 жовтня 2019 року було ухвалено Закон № 140-IX, який доповнив Закон України «Про запобігання корупції» статтею 13–1, що регулює питання уповноважених підрозділів (осіб) з питань запобігання та виявлення корупції. У цій статті встановлюються механізми реалізації антикорупційних заходів у державних установах, де працюють суб'єкти декларування [3].

Зокрема, вказано, що уповноважені підрозділи створюються в таких установах, як Офіс Президента України, апарат Верховної Ради України, секретаріат Кабінету Міністрів України та інші державні органи. Проте на адвокатуру, як недержавний самоврядний інститут, не розповсюджуються ці вимоги.

Таким чином, адвокати, обрані до органів адвокатського самоврядування, не підпадають під дію зазначених норм. Це узгоджується з основним принципом, що адвокатура є незалежною від органів державної влади, що підтверджується статтею 5 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

У контексті антикорупційного законодавства, слід також підкреслити, що в системі органів адвокатського самоврядування не існує жодних уповноважених підрозділів або осіб, які б відповідали за запобігання корупції. Стаття 19 Закону «Про запобігання корупції» визначає, які органи можуть приймати антикорупційні програми, однак адвокатура не зазначена в цьому переліку.

Крім того, відповідно до частини 2 статті 62 Закону «Про запобігання корупції», антикорупційна програма повинна бути затверджена керівниками юридичних осіб, які підпадають під вимоги закону. Однак органи адвокатського самоврядування, такі як кваліфікаційно-дисциплінарні комісії, не є юридичними особами, що підтверджує відсутність підстав для включення їх членів до числа суб'єктів декларування.

Слушною є позиція І. Мокіної та С. Дебейка про те, що дисциплінарна палата кваліфікаційно-дисциплінарної комісії не є «дисциплінарною комісією» у розумінні п.п. «в» п.2 ч.1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», оскільки має зовсім інший порядок утворення, ніж такі «дисциплінарні комісії», створені відповідно до Закону України «Про державну службу», «Про службу в органах місцевого самоврядування», тощо. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не передбачає створення «дисциплінарних комісій», представники яких вказані в п.п. «в» п.2 ч.1 ст.3 Закону № 1700-VII. Адвокати стверджують, що системний аналіз положень Закону України «Про запобігання корупції», «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», «Про державну службу», практика ЄСПЛ, рішень КСУ свідчить про наявні правові позиції, відповідно до яких формування дисциплінарних комісій, представники яких зазначені у п.п. «в» п.2 ч.1 ст. 3 Закону № 1700-XII, відбувається за іншими принципами, ніж обрання на Конференції адвокатів — членів дисциплінарної палати КДКА [4].

Отже, неузгодженість між нормами антикорупційного законодавства і специфікою адвокатської діяльності може призводити до юридичних колізій. Враховуючи викладене, вважаємо, що вимога до членів дисциплінарних палат КДКА з боку представників НАЗК подавати декларації є такою, що не відповідає принципу законності та верховенства права та може свідчити про здійснення впливу на представників адвокатури.

Особи, які займають посади в органах адвокатського самоврядування, обираються на демократичній основі, їх статус не є аналогічним статусу державних службовців. Вони не є штатними працівниками, а тому не підлягають тим же вимогам, що й держслужбовці. Також відсутність трудових відносин з КДКА виключає можливість застосування норм про трудові договори в контексті запобігання корупції.

Таким чином, аналіз законодавства та його застосування демонструє, що адвокати, обрані до органів адвокатського самоврядування, не є суб'єктами декларування. Вони не зобов'язані подавати декларації про доходи, оскільки такі вимоги не передбачені чинним законодавством. Важливо підкреслити, що незалежність адвокатури та принципи її самоврядування повинні бути захищені від втручання з

боку державних органів, оскільки це може загрожувати основам правової держави і принципам правосуддя.

Забезпечення прозорості та підзвітності в діяльності адвокатури має відбуватися через інші механізми, які не суперечать незалежності цієї професії. Відповідні законодавчі зміни можуть сприяти покращенню взаємодії між адвокатами та державою, однак ці зміни мають бути зваженими і відповідати Конституції України та іншим законодавчим нормам.

Аналізуючи ситуацію, пов'язану з розширеним тлумаченням Закону України «Про запобігання корупції», необхідно акцентувати увагу на тому, що дане тлумачення підриває принцип правової визначеності, який є невід'ємною складовою верховенства права. Принцип правової визначеності вимагає, щоб правові норми були чіткими, зрозумілими та передбачуваними для всіх суб'єктів права. У цьому контексті, врахування усталених судових позицій є критично важливим для забезпечення правової стабільності, оскільки зміни в інтерпретації норм можуть призвести до правових невизначеностей та неоднозначностей.

Одним із шляхів вирішення зазначеної проблеми може стати прийняття законопроекту № 3602, який отримав позитивну оцінку від усіх відповідних парламентських комітетів.

Відзначаючи важливість наукового підходу до аналізу цих правових аспектів, слід вказати, що конструктивне вирішення проблеми з боку Верховної Ради України є ключовим для забезпечення ефективності та справедливості у правозастосуванні. Отже, об'єктивний аналіз зазначених питань свідчить про необхідність термінового ухвалення відповідних змін у законодавстві, що сприятиме зміцненню правової держави та забезпеченню дотримання принципу верховенства права.

Список використаної літератури

1. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#top> (дата звернення: 20.10.2024)
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#top> (дата звернення: 20.10.2024)
3. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#top> (дата звернення: 20.10.2024)
4. Мокіна І., Дебейко С. Чи є адвокат, обраний до органів адвокатського самоврядування, суб'єктом декларування? Спір з НАЗК. Теорія і практика. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/ci-je-advokat-obranii-do-organiv-advokatskogo-samovriyduvannia-subjektom-deklaruvannia-spir-z-nazk-teorii-i-praktika#:~:text=3.,2%20%D1%87>. (дата звернення: 20.10.2024)

Тірова О. М.
член Комітету з адвокатської етики
Ради адвокатів Одеської області,
адвокат

МОРАЛЬНІ ДИЛЕМИ АДВОКАТІВ У ЛІТЕРАТУРІ: КРІЗЬ ПРИЗМУ АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ

Питання адвокатської етики обговорюються не лише в юридичних текстах, але й знаходять відображення на сторінках класичної художньої літератури, яка дає можливість широкому загалу глибше зрозуміти деякі постулати адвокатури та усвідомити важливість етичної поведінки адвокатів крізь призму дослідження їх ролі у суспільстві та правовій системі, внутрішнього світу, сумнівів й моральних конфліктів, а також історій сходження до визнання та багатства та спустошення й моральної руйнації.

Літературні герої-адвокати часто є віддзеркаленням реальних правників, результат роботи яких настільки приголомшує письменників, що вони зображують їх у своїх творах.

Одним із таких прикладів є справжня історія Джорджа Стінні — 14-го чорношкірого підлітка, яка лягла в основу роману *«Зелена миля»* Стівена Кінга. Ця історія відбулась в 1944 році в Південній Кароліні. Тоді в приміщенні міського суду знадобилось менше трьох годин, щоб провести судилище над підлітком, якого звинуватили у тяжкому злочині — вбивстві двох дівчин. Адвокат Стінні Чарльз Плауден, незважаючи на слабкість доказів, не зміг або не захотів захистити свого клієнта. Він не викликав свідків, не приймав участі в дослідженні доказів... А присяжним вистачило всього 10 хвилин, щоб відправити дитину на електричний стілець. Оскільки адвокат не подав апеляцію та заяву про відстрочку виконання вироку, Джорджа Стінні було страчено 16 червня 1944 року (через 80 днів). Він став наймолодшим в історії США смертником.

Отже, ключовим персонажем в романі *«Зелена миля»* є Джон Коффі, чорношкірий велетень з добрим серцем та розумом дитини, якого так само як і Стінні звинуватили у вбивстві дівчаток та приговорили до смертної кари.

В романі Кінг відобразив стратегією, так званого, захисту, яка полягала в доведенні адвокатом, що Джон Коффі хоча і вбив дітей, але не контролював себе, оскільки з ним з самого дитинства дуже погано поводитись. Для цього адвокат зробив «найсильніший хід» — вмовив Коффі зняти сорочку та продемонструвати присяжним жажливі шрами. Звісно, це не мало і не могло мати жодного ефекту, оскільки «тутешні присяжні не притримуються всіх цих тверджень психіатрів

про те, що люди, з якими погано зверталися в дитинстві, просто не можуть себе контролювати».

Адвокат навіть не припускав думки, що його клієнт невинуватий, тому не звернув увагу сам і не заявив на суді, що його клієнт не міг вчинити злочин, оскільки у нього «ледве вистачає мізків, щоб піднести їжу до рота», не кажучи вже про неспроможність зав'язати простого бабусиного вузла. «... Всім, навіть присяжним, хотілося звалити злочин на чорношкірого волоцюгу. Адже навіть сама ідея підгодувати собаку, щоб вона сиділа тихо, поки їй не звернули шию, не по зубах Коффі».

Адвокат не став подавати апеляцію і ніколи більше не цікавився своїм клієнтом.

У цьому контексті образ адвоката символізує декоративність інституту захисту, неспроможність йти проти суспільні настрої та байдужість захисника, призначеного судом, до долі клієнта. Герой роману Джон Коффі так само, як і його прототип Джордж Стінні виявився жертвою не лише існуючої системи та расової дискримінації, а й бездіяльності адвоката та нехтування останнім своїми обов'язками.

Якщо Стівен Кінг підкреслює негативну роль адвоката у незабезпеченні правосуддя, то Харпер Лі через свого персонажа, адвоката Аттікуса Фінча в романі «Вбити пересмішника», пропонує ідеалізоване бачення адвокатської професії як нерозривно пов'язаної із захистом прав людини.

Головний герой роману Аттікус Фінч бере на себе захист чорношкірого чоловіка, несправедливо звинуваченого у зґвалтуванні білої жінки і цим наражає себе на ненависть з боку суспільства. З урахуванням настроїв американського півдня, де расизм і дискримінація були нормою, він демонструє принципову позицію щодо справедливості та захисту прав кожної людини, незважаючи на її соціальний статус.

Він ставить принципи адвокатської етики вище за суспільні заботи, особисту вигоду та безпеку, «наперекір усьому на світі йде до кінця».

Через його образ Харпер Лі демонструє, що адвокат може бути не лише захисником в суді, а й моральним лідером, який бореться за права пригноблених та слабких. «У кожного адвоката», - каже Аттікус, - «хоча б раз в житті буває така справа, яка зачіпає його самого».

Абсолютну протилежність Аттікусу Фінчу можна побачити в романі М. Е. Гейнце «В тині адвокатури» (1880 р.), де через образ головного герою — адвоката І. Г. Гіршфельда, автор показує, як юридична професія може перетворитися на небезпечну зброю для досягнення особистих цілей, що суперечать справедливості та етичним нормам.

Будучи вірним своїм переконанням, що «обстановка та зовнішність для адвоката — перша справа», головний герой все життя ви-

тратив на те, щоб накопити капітали, анітрохи не переймаючись способами, які він використовував. Автор демонструє, як адвокат задля досягнення багатства не один раз приступав юридичне та моральне право; плів інтриги; маніпулюючи довірливими клієнтами, руйнував їх життя, штовхаючи до скоєння злочинів та спостерігав за їх моральним падінням. Проте, підсумком всієї його підступної «кар'єри», за задумом автора, стала тюремна камера та каторга.

Н. Е. Гейнце використовує реалістичні замальовки судових процесів, підкреслюючи, що такі адвокати, як Гіршфельд, знаходяться «в тині» — у багнюці та болоті, образно висловлюючись, вони топлять свої моральні орієнтири у власних амбіціях та жадібності і в решті решт зриваються у прірву.

Складний портрет адвоката, який розривається між професійними амбіціями, моральними зобов'язаннями та особистою совістю зобразив Майкл Коннеллі у романі «Лінкольн для адвоката».

Герой роману Майкл Холлер веде свою діяльність із заднього сидіння «Лінкольна». Люди вважають його дияволом, але він сам називає себе «слизьким засмальцьованим янголом». Холлер володіє високим інтелектом та харизмою, є досвідченим професіоналом, який чудово знає, як працює система, і готовий використовувати будь-які її лазівки для захисту своїх клієнтів, для чого віртуозно розбиває обвинувачення начебто «будівлю», фундамент якої відливали перевтомлені працівники з невинувато низькими зарплатами, які робили помилки, а потім замазували ці помилки брехнею. «Моє завдання, — каже головний герой, — полягало в тому, щоб облупити цю фарбу і відшукати під нею тріщини і проломи, запустити в них свої пальці та інструменти і розширити настільки, щоб або будинок обрушився, або якщо це не вийде — мій клієнт отримав можливість вислизнути».

Але сюжет роману зачіпає й іншу сторону адвокатської етики: обов'язок адвоката захищати клієнта, навіть якщо це суперечить його особистим переконанням. Герой роману опиняється в ситуації, коли дізнавшись, що його новий клієнт Руле скоїв злочин, за який відбуває покарання колишній клієнт Менендес, ставить його перед дилемою: або порушити адвокатську етику та розпрощатися з адвокатською практикою, або змиритися з тим, що через його бездіяльність страждатиме невинна людина і продовжувати вести безбідне життя, допомагаючи вбивці та насильнику уникати покарання.

Таким чином справи Менендеса та Руле стають не просто черговим випробуванням у кар'єрі Холлера, а й каталізатором його особистої та професійної трансформації, коли він починає розуміти важливість своїх рішень та їх вплив на долі людей.

Всім еством Майкл Холлер відчуває, що немає для адвоката нічого страшнішого ніж невинний клієнт. «Якщо ти напартачиш та він

садить у в'язницю, це залишить в твоїй душі шрам на все життя», — каже Холлер.

Через конфлікт між професійними обов'язками та почуттям справедливості, Коннеллі показує, що адвокати часто опиняються перед дилемою, де питання моралі та закону розходяться, бо закон і справедливість не завжди йдуть пліч-о-пліч.

У цій площині слід загади також один із найвідоміших прикладів трагічного образу адвоката, представлений у романі «Адвокат диявола» Ендрю Найдермана.

У цьому романі автор глибоко заглиблюється в етичні питання професії адвоката, ставлячи перед своїм героєм питання: де закінчується закон і починається мораль? Як далеко адвокат може зайти, захищаючи свого клієнта, навіть якщо знає про його справжні наміри?

Головний герой, адвокат Кевін Тейлор, спочатку не усвідомлює, що, захищаючи своїх клієнтів і досягаючи успіху в кар'єрі, він фактично стає «адвокатом диявола». Він говорить: «Моя справа захищати людей. Якими ж засобами я при цьому скористуюся- нікого не стосується». І поступово втягується в систему, яка дозволяє йому вигравати справи за будь-яку ціну, не замислюючись про моральні наслідки.

В романі «Адвокат диявола» автор ілюструє, як адвокат, захоплений успіхами та перемогами, може легко піддатися спокусі переступити межі етики заради кар'єри, грошей і впливу та стати інструментом зла.

Літературні твори, зображуючи адвокатів у різних іпостасях та ситуаціях, нагадують нам про те, що адвокатська етика є складною та багатогранною, а адвокат — це не просто професія чи людина, яка знає закон. Будь то Аттікус Фінч, який відстоює принципи справедливості перед несправедливим суспільством, Майкл Холлер, який використовує закон як «фомку», або Гіршфельд, який за допомогою хитрощів і маніпуляцій, руйнує і власне життя, і чужі долі, кожен з цих персонажів демонструє, як важливо дотримуватися високих етичних стандартів у професії, аби не тільки забезпечити справедливий захист клієнтів, але й підтримати правову систему як інструмент правосуддя.

Басюк Ю. М.

аспірант 2-го року навчання

кафедри юстиції Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВЗАЄМОВІДНОСИНИ АДВОКАТА ІЗ СУДДЕЮ: ЕТИЧНІ СТАНДАРТИ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Здійснення правосуддя є складним системним процесом, який передбачає взаємодію численних правових норм, інституцій та суб'єктів. Його ефективність залежить від чіткого функціонування всіх компонентів системи та їхньої раціональної взаємодії.

Одним із таких факторів є безпосередні взаємовідносини між учасниками судового процесу. У свою чергу, окремий вплив на побудову гармонійних та заснованих на взаємоповазі відносин здійснює етична складова правового статусу учасників судового процесу. Значну роль у побудові таких взаємовідносин відіграють міжнародні стандарти.

Так, професійна етика адвоката і судді знайшла своє закріплення, зокрема, і на міжнародному рівні. Зокрема, адвокатська діяльність на морально-етичному рівні врегульована Загальним кодексом правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства [1], а діяльність суддів — Бангалорськими принципами поведінки судді [2].

У національному законодавстві для впливу на діяльність адвокатів діють Правила адвокатської етики, затвердженими Звітньо-виборним З'їздом адвокатів України 09.06.2017 (зі змінами, затвердженими З'їздом адвокатів України 15.02.2019) [3], натомість судді керуються власним актом професійної етики — Кодексом суддівської етики, затвердженим XI черговим З'їздом суддів України 22.02.2013 [4].

Окремо необхідно звернути увагу на Висновок № (2013) 16 «Про відносини між суддями та адвокатами», прийнятий на 14-му пленарному засіданні Консультативної ради європейських суддів (м. Страсбург, 13–15 листопада 2013). Відповідно до положень п.п. 4, 7 вказаного Висновку «Судді та адвокати відіграють різні ролі в судовому процесі, проте внесок представників обох професій є необхідним для досягнення справедливого та ефективного рішення в усіх судових процесах-відповідно до закону. Судді та адвокати мають бути незалежними в процесі виконання своїх обов'язків, а також повинні бути та сприйматися іншими як незалежні один від одного учасники. Така незалежність затверджена кодексами поведінки кожної з професій та вважається життєво необхідною для належного відправлення правосуддя» [5].

Такими положеннями вчергове підкреслюється однакова важливість професій адвоката та судді для здійснення справедливого правосуддя. Тобто у двосторонніх відносинах адвокат-суддя права та

обов'язки однієї сторони кореспондують обов'язкам та правам відповідно іншої сторони.

Незважаючи на наявність нормативної бази досить високого рівня, необхідно враховувати також те, що на практиці досить часто можна зустріти випадки неприпустимої поведінки як судді, так і адвоката в рамках здійснення судочинства.

Зустрічаються випадки, коли адвокат ставиться до судді та його професійного статусу без належної поваги, перебиває суддю під час його промови, вказує йому на його помилки та нав'язує власне бачення фактів тощо. Такі ситуації мають місце, коли адвокат розуміє, що його позиція і позиція його клієнта не є належним чином обґрунтовані та мотивовані, тобто програвші, або у тих випадках, коли поведінка судді є явно упередженою та недобросовісною.

Досить часто суддя також може допускати вчинення тиску на адвоката, виникнення упередженості щодо його позиції і позиції його клієнта, зневажливе ставлення до процесуальних дій адвоката, його промов тощо. Такі ситуації можуть виникати з різних причин — від корупційних мотивів до особистої людської зневаги.

Наведені приклади є яскравим проявом порушення адвокатами й судьями норм професійної етики. Будь-яке правопорушення повинно тягти за собою певну юридичну відповідальність. У випадку морально-етичної складової професійного статусу адвоката та судді таку роль виконує дисциплінарна відповідальність.

І адвокати, і судді мають власні органи самоврядування, на яких покладено, зокрема, обов'язок здійснювати дисциплінарне провадження стосовно адвоката або судді відповідно із застосуванням відповідного дисциплінарного стягнення.

Вказана проблема пояснюється насамперед тим, що у процесі підвищення кваліфікації адвокатами і судьями, зазвичай, акцентується увага на проблемах їхнього власного правового статусу, і зовсім не наголошується на морально-етичній складовій правового статусу інших учасників судово процесу, із якими і адвокати, і судді безпосередньо взаємодіють у процесі забезпечення здійснення правосуддя.

З огляду на вказане вважаю, що адвокатам, судьям та іншим учасникам судового процесу доцільно в рамках підвищення власних кваліфікацій отримувати відповідні актуальні відомості про особливості дисциплінарної відповідальності за порушення морально-етичних норм іншими учасниками судового провадження, із якими вони безпосередньо взаємодіють.

Отримання таких знань можливе шляхом безпосереднього вивчення адвокатами процесуальних особливостей притягнення судді до дисциплінарної відповідальності в рамках окремого курсу або заходу, і навпаки.

Своєрідна система «стримувань і противаг», яка виникне внаслідок обізнаності одних учасників судового процесу про інших і навпаки слугуватиме відповідною гарантією мінімізації порушень морально-етичних норм усіма суб'єктами, залученими до судочинства, насамперед — адвокатами і суддями.

Більше того, доцільною видається дискусія щодо необхідності ухвалення, окрім окремих зводів правил професійної етики, спільного нормативно-правового акту на кшталт «Кодексу судової етики», який би вмістив в собі всі морально-етичні аспекти поведінки суб'єктів, залучених до здійснення судочинства.

Ідея запровадження спільного кодексу морально-етичних правил поведінки для адвокатів та суддів є цілком прийнятною для України, оскільки повністю відповідає меті правосуддя в Україні — утвердженню верховенства права через забезпечення справедливості. Такий кодекс варто розробляти та впроваджувати саме в тій мірі, в якій він прямо не суперечить іншим кодексам, правилам та стандартам, зокрема Правилам адвокатської етики, Кодексу професійної етики судді, про скасування або заміну яких мова не йде.

Більше того, така ідея навіть знайшла своє відображення в Україні у вигляді Резолюції «Професійна етика правосуддя», ухваленої 21.09.2018 Радою суддів України, Радою прокурорів України, Радою адвокатів України. З-поміж іншого вказаною Резолюцією було вирішено «вважати за доцільне формування єдиних стандартів професійної етики у сфері правосуддя. Створити робочу групу для розробки проекту Кодексу професійної етики та визначення спільних етичних принципів у сфері правосуддя» [6].

На жаль, після такої Резолюції професійні спільноти адвокатів, прокурорів та суддів жодних конкретних кроків здійснено не було. Це може пояснюватися багатьма чинниками, зокрема й політичною нестабільністю, що може бути темою окремої наукової розвідки. Станом на 2024 рік Резолюція «Професійна етика правосуддя» залишається чинною, тому адвокатам та суддям зокрема необхідно продовжувати спільну роботу у вказаному напрямі.

Слід додатково підкреслити, що подібним чином врегульовані морально-етичні стандарти взаємовідносин між суб'єктами судочинства у деяких розвинутих демократичних європейських країнах. Вказаний досвід, на мою думку, є позитивним для України, оскільки наявність окремих збірників морально-етичних норм для різних правничих професій сприяє виникненню певних невідповідностей між принципами їхньої діяльності, що може породжувати появу конфліктних ситуацій тощо. Окремий нормативно-правовий акт, який би об'єднував спільні засади здійснення правосуддя для всіх учасників судового процесу, міг би знівелювати можливість виникнення

таких ситуацій та сприяти виникненню додаткового впливу одного суб'єкта судового процесу на іншого і навпаки з метою ефективного здійснення правосуддя.

Таким чином, рівень нормативного закріплення професійної етики для українських адвокатів та суддів останнім часом демонструє позитивну динаміку і відповідає міжнародним стандартам. Вказаний факт є вагомим досягненням, яке демонструє розвиток правотворчості у контексті зміцнення довіри до судової системи зокрема. Тим не менше, незважаючи на високі етичні стандарти професійної діяльності адвокатів та суддів в Україні, що закріплені у відповідних нормативних актах, практична складова досліджуваної взаємодії залишається не настільки універсальною.

В Україні слід впроваджувати відповідні кроки з метою покращення практичних аспектів взаємовідносин адвокат-суддя у контексті їхньої рівності їхнього правового статусу в рамках судового процесу, що сприятиме позитивній динаміці щодо дотримання норм професійної етики серед адвокатів і суддів. Це важливий крок на шляху до становлення справедливої та ефективної правової системи європейської держави.

Список використаної літератури

1. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського співтовариства від 01.10.1988. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343#Text.
2. Бангалорські принципи поведінки суддів від 19.05.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j67#Text.
3. Правила адвокатської етики: Затверджені Звітно-виборним З'їздом адвокатів України 09.06.2017 (зі змінами, затвердженими З'їздом адвокатів України 15.02.2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>.
4. Кодекс суддівської етики: Затверджений Рішенням XI чергового З'їзду суддів України від 22.02.2013 (зі змінами, внесеними Рішенням З'їзду суддів України від 18.09.2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13#Text>.
5. Про відносини між суддями та адвокатами: Висновок № (2013) 16, прийнятий на 14-му пленарному засіданні Консультативної ради європейських суддів (м. Страсбург, 13–15 листопада 2013). URL: <https://court.gov.ua/userfiles/KRES%20Vusnovok.pdf>.
6. Професійна етика правосуддя: Резолюція Ради суддів України, Ради прокурорів України, Ради адвокатів України, ухвалена 21.09.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/nr001414-18#Text>.

Чорний М. М.

аспірант кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»,
прокурор відділу процесуального керівництва
у кримінальних провадженнях слідчих територіального управління
Державного бюро розслідувань Одеської обласної прокуратури

ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ВЗАЄМОДІЇ ПРОКУРОРІВ ТА АДВОКАТІВ У СУДІ

До взаємодії прокурорів та адвокатів завжди приділялась особлива увага. Їх протистояння як опонентів у судовому процесі знайшло свого висвітлення не лише у наукових, але й творчих та художніх творах. Попри той факт, що представники цих правничих професій у судовому процесі займають протилежні сторони, це жодним чином не повинно впливати на їх взаємодію як одних з ключових суб'єктів, що мають забезпечити належне здійснення правосуддя.

Головним документом, який закріплює етичні вимоги до поведінки адвоката, є Правила адвокатської етики 2017 р. Відповідно до преамбули Правил адвокатської етики, вони мають на меті уніфіковане закріплення традицій і досвіду української адвокатури в сфері деонтологічних норм і правил, прийнятих у міжнародному адвокатському співтоваристві.

Правила адвокатської етики не містять якоїсь окремої статті, яка б визначала поведінку адвоката з прокурором. Натомість наявні статті загального характеру, які визначають поведінку адвоката з державними органами, до яких також належить прокуратура, та поведінку з іншими учасниками судового процесу (до яких також належить і прокурор). Крім того, другий розділ Правил адвокатської етики закріплює основні принципи адвокатської етики, якими повинен керуватися адвокат у своїй професійній діяльності (серед них, до прикладу, вимога дотримання принципів компетентності, добросовісності, чесності і добропорядної репутації тощо) [1].

Етичним зводом правил поведінки для прокурорів виступає Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів 2017 р. До його завдань належить забезпечення компетентного та ефективного здійснення прокурорами своїх професійних обов'язків на підставі додержання принципів верховенства права, законності, справедливості, неупередженості, визначення морально-етичних стандартів внутрішньої та зовнішньої комунікації, підвищення авторитету органів прокуратури та сприяння зміцненню довіри громадян до них тощо [2].

Цей правовий документ також не містить окремих положень, які було б присвячено взаємодії прокурора та адвоката. У свою чергу,

наявні вимоги щодо взаємовідносин з іншими учасниками судочинства (окремо закріплено вимогу щодо поваги до незалежності суддів). Зважаючи на це, видається логічним, що у взаємовідносин з адвокатом прокурор повинен також дотримуватись усіх загальних принципів, закріплених у другому розділі (компетентність, професіоналізм, добросовісність, зразковість поведінки, дисциплінованість тощо).

Зауважимо, що проблема взаємної поваги прокурорів та адвокатів знайшла свого відображення у Рішенні Європейського суду з прав людини (надалі — ЄСПЛ) у справі Чеферин проти Словенії. Цей суд визнав право адвокатів на критику прокурора під час судового засідання, якщо такі заяви стосуються судового процесу і озвучуються під час засідань (рішення було ухвалено 16 січня 2018 року) [3].

Потребує також увага рішення у справі «Моріс проти Франції», в якому судді ЄСПЛ звернули увагу на те, що адвокати мають право коментувати на публіці процес здійснення правосуддя, якщо тільки їх критика не виходить за дозволені рамки. Ці рамки обумовлені звичайними обмеженнями, які застосовуються до поведінки членів адвокатської спільноти з особливим посиланням на «гідність», «честь», «чесність», і «повагу до справедливого здійснення правосуддя». Такі обмеження спрямовані на захист судової системи від невинуватених чи необґрунтованих нападів та для підтримки авторитету судової влади, забезпечення взаємоповаги суддів та адвокатів [4].

Досліджуючи етичний аспект взаємовідносин адвоката та прокурора можна зазначити, що ставлення суддів ЄСПЛ до участі прокурора у судовому процесі має неоднозначний характер. Так, у рішеннях у справі «Kress v. France» (заява № 39594/98) від 07.06.2001 р. і у справі «F. W. v. France» (заява № 61517/00) від 31.03.2005 р. ЄСПЛ зазначає, що присутність прокурора в судовому процесі на боці однієї зі сторін ставить під загрозу принцип рівності та справедливий баланс між сторонами. Це пояснювалось тим, що участь прокурора може створювати відчуття нерівності у сторони. У свою чергу, в рішенні у справі «Менчинська проти російської федерації» (заява № 42454/02) від 15.01.2009 р. ЄСПЛ зауважує, що підтримка прокурора не порушує справедливого балансу, оскільки обидві сторони мають право на юридичну допомогу, а підтримка, що надається прокуратурою одній зі сторін, може бути виправдана за певних обставин, зокрема, якщо потрібно захистити інтереси держави [5]. Вважаємо, що участь прокурора у судовому процесі жодним чином не має негативного впливу на становище сторін у справі та відповідає міжнародним та європейським стандартам.

Повертаючись до висвітлення проблематики етичного аспекту взаємодії адвокатів та прокурорів у суді, варто зазначити наступне:

1) правове регулювання етичних вимог до взаємодії прокурора та адвоката має недостатній характер та потребує удосконалення шляхом внесення змін до Правил адвокатської етики та Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів;

2) проблемі взаємодії між адвокатом та прокурором має приділятися більше уваги з боку органів адвокатського та прокурорського самоврядування;

3) судді мають намагатися попереджувати випадки порушення адвокатами та прокурорами неповажливого відношення один до одного.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики: Рішення Звітно-виборного з'їзду адвокатів України від 09.06. 2017 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf
2. Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів від 27.04.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001900-17#Text>
3. Чеферин проти Словенії: критика адвокатами експертів в суді. *Центр демократії та верховенства права*. URL: <https://cedem.org.ua/library/cheferyn-proty-sloveni-yi-krytyka-advokatamy-ekspertiv-v-sudi/>
4. Справа Моріса проти Франції: Рішення ЄСПЛ від 25.04.2015 р. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-204512%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-204512%22]})
5. Добровичська А. Прокурорська призматичність. *Судовий вісник*. № 5. URL: [https://pravo.ua/articles/prokurorska-prizmatichnist/#:~:text=France%20\(заява%20№61517%2F,створювати%20відчуття%20нерівності%20у%20сторони.](https://pravo.ua/articles/prokurorska-prizmatichnist/#:~:text=France%20(заява%20№61517%2F,створювати%20відчуття%20нерівності%20у%20сторони.)

Александрова Н. С.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВИМОГА НЕСУМІСНОСТІ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ІНШИМИ ВИДАМИ ДІЯЛЬНОСТІ: ЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Вимога несумісності адвокатської діяльності з іншими видами діяльності є важливим елементом етико-правового регулювання професії адвоката. Вона передбачає, що адвокат не має права займатися діяльністю, яка може створити конфлікт інтересів, заважати належному виконанню професійних обов'язків або підірвати довіру до адвокатури в цілому. Тому доцільно зазначити, що етика адвоката — це сукупність моральних норм і професійних стандартів, які визначають пове-

дінку адвоката в процесі виконання ним своїх професійних обов'язків. Вона має важливе значення для забезпечення довіри до адвокатської професії, захисту прав і свобод клієнтів, а також забезпечення належного функціонування правосуддя в цілому. Етика адвоката є основою для формування високих стандартів правового обслуговування, а також гарантією захисту інтересів клієнта і суспільства.

Адвокатська діяльність є однією з найвідповідальніших і найскладніших форм професійної діяльності, яка потребує максимальної концентрації на інтересах клієнта, об'єктивності, добросовісності та збереження конфіденційності. Водночас існує багато видів діяльності, які можуть створювати прямий або непрямий конфлікт інтересів із професією адвоката. Тому законодавство і професійна етика адвокатів передбачають ряд обмежень для їх сумісності з іншими видами діяльності.

Вимога щодо несумісності адвокатської діяльності з іншими видами професійної діяльності є важливою складовою правового та етичного регулювання адвокатської професії в Україні. Ця вимога встановлюється безпосередньо в законодавчих актах, зокрема в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1] (далі — Закон), а також у нормативних положеннях, що визначають засади адвокатської етики, зокрема в Правилах адвокатської етики [2]. Ці положення формують основні принципи функціонування адвокатури як самостійного і незалежного інституту.

З одного боку, вимога несумісності має безпосередньо етичний характер, оскільки її основна мета полягає в забезпеченні дотримання високих морально-етичних стандартів професії. Адвокат, як представник сторони, має діяти виключно в інтересах своїх клієнтів, без впливу зовнішніх інтересів, що можуть бути пов'язані з іншими видами діяльності, зокрема бізнесом чи політикою. Дотримання цієї вимоги необхідне для збереження професійної добросовісності, а також для зміцнення довіри суспільства до адвокатури, оскільки будь-який конфлікт інтересів може підірвати репутацію адвоката і знизити ефективність його роботи.

З іншого боку, вимога несумісності має також чітко визначений правовий характер. Вона закріплена на законодавчому рівні і передбачає конкретні юридичні обмеження щодо суміщення адвокатської діяльності з іншими видами діяльності, що можуть спричиняти конфлікт інтересів. Згідно зі статтею 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1], визначені конкретні вимоги щодо несумісності адвокатської діяльності з іншими видами діяльності.

Зокрема, частина перша цієї статті визначає, що несумісною з адвокатською діяльністю є робота на посадах осіб, зазначених у пункті 1 частини 1 статті 3 Закону України «Про запобігання корупції» [3],

тобто на посадах осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а також посадових осіб, які можуть мати вплив на прийняття рішень у сфері державної влади або управління [1]. Така заборона є важливою для запобігання можливим конфліктам інтересів і забезпечення незалежності адвокатів від державних органів і політичних впливів.

Вимоги щодо несумісності адвокатської діяльності, передбачені пунктом 1 частини першої статті 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», не поширюються на депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим та депутатів місцевих рад, за винятком тих, хто здійснює свої повноваження на постійній основі. Це означає, що депутати, які виконують свої обов'язки на непостійній або частковій основі, можуть суміщати депутатську діяльність з адвокатською. У разі виникнення обставин, що суперечать вимогам несумісності, визначених цією статтею частиною 1, адвокат зобов'язаний протягом трьох днів з моменту виникнення таких обставин подати до ради адвокатів регіону, за адресою свого робочого місця, заяву про зупинення адвокатської діяльності [4].

Пункт 2 статті 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», також визначає, що адвокат не може бути задіяний на військовій або альтернативній (невійськовій) службі. Це обмеження пояснюється необхідністю виключити можливість прямого або непрямого впливу військових або службових обов'язків на виконання адвокатських функцій, що вимагають об'єктивності та неупередженості. Відповідно пункт 3 та 4 передбачають несумісність адвокатської діяльності з нотаріальною діяльністю та судово-експертною діяльністю [1].

У сучасних умовах не всі адвокати ведуть практику на постійній основі або працюють як професійні адвокати з постійною клієнтською базою. Багато з них спеціалізуються на окремих категоріях справ або беруться за виконання адвокатських обов'язків лише за конкретними запитами клієнтів, коли ті звертаються по професійну правничу допомогу. В таких випадках адвокати можуть працювати у більш гнучких форматах, наприклад, надавати консультації з певних правових питань або представляти інтереси клієнтів у окремих справах.

Крім того, адвокати можуть здійснювати інші види діяльності, що не суперечать їх професійним обов'язкам, наприклад, працювати в неурядових організаціях, академічних чи наукових установах, займатися громадською або публіцистичною діяльністю. У таких випадках адвокат, незважаючи на свою професійну зайнятість, має дотримуватись етичних вимог, аби його діяльність не підривала довіру до адвокатської професії або не створювала потенційних конфліктів інтер-

есів. Це включає обов'язкове врахування того, що така діяльність не повинна негативно впливати на здатність адвоката здійснювати свою основну функцію — захист прав і інтересів клієнтів.

Адвокат, при виконанні своїх функцій повинен дотримуватись основних принципів несумісності, які передбачають дотримання кількох ключових етичних вимог, що забезпечують належний рівень професіоналізму та захист прав і інтересів клієнтів. По-перше, незалежність адвоката є фундаментальним принципом, що вимагає від адвоката бути вільним від будь-якого зовнішнього впливу або підпорядкування, яке могло б вплинути на його професійні рішення, адже в разі недотримання цієї вимоги, адвокат ставить під загрозу впевненість в його об'єктивності та неупередженості.

По-друге, адвокат має дотримуватись принципу уникнення конфлікту інтересів, для того щоб уникати ситуацій, які можуть створити суперечність між його інтересами та інтересами клієнта. Це включає ситуації, коли адвокат виконує обов'язки в різних сферах, що можуть бути пов'язані з протилежними інтересами, що ставить під сумнів його здатність діяти безсторонньо. Третій принцип — конфіденційність. Адвокат зобов'язаний забезпечити збереження конфіденційності інформації, яку він отримав від свого клієнта в межах професійної діяльності. Це стосується як інформації, що стосується конкретного випадку, так і будь-якої іншої інформації, яку клієнт розкрив у процесі взаємодії з адвокатом. Порушення цього принципу є серйозним порушенням етики і може призвести до втрати довіри до адвоката та професії в цілому.

У своїй професійній діяльності адвокат, адвокатське бюро чи адвокатське об'єднання зобов'язані застосовувати всі свої знання, навички та професійну майстерність для належного захисту та представництва прав і законних інтересів клієнта — це відображає принцип дотримання законності, відповідно до якого все повинно здійснюватися відповідно до вимог чинного законодавства України, з дотриманням принципів верховенства права та законності [1]. Також обов'язковими принципами є пріоритет інтересів клієнта, повага до адвокатської професії, компетентність та добросовісність.

Більш детально хотілось би зазначити про принцип чесності та добропорядної репутації. Адвокат зобов'язаний бути добропорядним і виконувати свої професійні обов'язки чесно, гідно і відповідально, дотримуючись високих стандартів етики та професіоналізму. Зокрема, адвокату категорично заборонено робити завідомо неправдиві заяви щодо суті доручення, фактичних обставин, що мають відношення до справи, їх правової оцінки, а також прав і обов'язків як самого адвоката, так і його клієнта. Окрім того, адвокат не має права завищувати або спотворювати обсяг своїх повноважень щодо представ-

ництва інтересів клієнта, оскільки це підриває довіру до адвокатської професії і порушує принципи добросовісності та чесності.

Отже, вимога несумісності адвокатської діяльності з іншими видами діяльності є важливою складовою етико-правового регулювання професії. Вона забезпечує збереження незалежності адвокатів, запобігає конфліктам інтересів і гарантує, що адвокат може діяти виключно в інтересах свого клієнта. Ці вимоги підкріплюють основні принципи професійної етики, які були розглянуті.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 19.10.2024).
2. Правила адвокатської етики: рішення Звітно-виборного з'їзду адвокатів України від 09.06.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
3. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 19.10.2024).
4. Професійна етика юриста: навчально-методичний посібник, за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 108 с.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Кіслиця Ірина Олександрівна**

Антонюк С. Л.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ В АДВОКАТСЬКІЙ ПРАКТИЦІ: ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА НАСЛІДКИ

Конфлікт інтересів є одним із ключових етичних питань у адвокатській практиці, що може мати серйозні наслідки для забезпечення прав клієнтів, професійної репутації адвоката та функціонування правової системи загалом. В Україні питання конфлікту інтересів регулюється законодавством, зокрема Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а також Правилами адвокатської етики. Конфлікт інтересів виникає, коли особисті інтереси адвоката, інтереси кількох клієнтів або сторонні обставини перешкоджа-

ють виконанню адвокатом своїх професійних обов'язків належним чином.

Конфлікт інтересів, згідно з законом, виникає, коли виконання договору суперечить інтересам члена сім'ї або близького родича адвоката — посадової особи, яка брала або бере участь у справі, в якій адвокат надає (або має надавати) правову допомогу [1, с. 574].

Конфлікт інтересів в адвокатській практиці — це ситуація, коли адвокат не може діяти в інтересах клієнта через наявність власних особистих, фінансових, професійних чи інших інтересів або через зобов'язання перед іншими клієнтами, які можуть негативно вплинути на незалежність його діяльності. Згідно з Правилами адвокатської етики, адвокат зобов'язаний уникати ситуацій, коли його особисті інтереси або інтереси інших клієнтів можуть впливати на якість юридичних послуг, які надаються клієнту.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» встановлює загальні принципи діяльності адвокатів в Україні, серед яких: верховенство права, законність, незалежність, конфіденційність та уникнення конфлікту інтересів [2]. Правила адвокатської етики детально регламентують етичні норми, яких повинен дотримуватися адвокат у своїй діяльності. Зокрема, Правила передбачають обов'язок інформувати клієнта про можливість виникнення конфлікту інтересів, заборону надавати послуги кільком клієнтам, якщо інтереси одного з них можуть вплинути на захист іншого, а також відмову від представництва клієнта, якщо адвокат має особистий або фінансовий інтерес у результаті справи.

Рада адвокатів України регулярно ухвалює роз'яснення щодо етичних аспектів адвокатської діяльності, зокрема щодо конфлікту інтересів. Такі рішення допомагають адвокатам краще зрозуміти вимоги законодавства та уникати порушень. Одним із фундаментальних принципів адвокатської діяльності є незалежність. Адвокат зобов'язаний діяти виключно в інтересах клієнта та не допускати, щоб сторонні інтереси впливали на якість його роботи. Будь-які фінансові, особисті чи професійні зв'язки адвоката можуть підірвати його незалежність, що є неприйнятним з точки зору професійної етики.

У випадках, коли конфлікт інтересів може виникнути, адвокат зобов'язаний негайно проінформувати про це свого клієнта. Клієнт має право знати про можливі обмеження, що можуть вплинути на його справу, і на основі цієї інформації приймати рішення про продовження співпраці з адвокатом або шукати іншого захисника. Особисті інтереси адвоката, такі як фінансові інтереси у справі або особисті відносини з клієнтом чи третіми сторонами, можуть створювати потенційний або реальний конфлікт. Адвокат зобов'язаний

уникати будь-яких дій, які можуть ставити під сумнів його професійну об'єктивність.

Адвокати повинні активно вживати заходів для запобігання конфлікту інтересів. Це може включати перевірку потенційних клієнтів на наявність будь-яких взаємозв'язків з іншими клієнтами або попередніми справами адвоката. У ситуаціях, коли конфлікт інтересів є невирішуваним, адвокат повинен відмовитися від представництва клієнта або вжити заходів для передачі справи іншому адвокату. Це дозволяє уникнути можливих негативних наслідків для обох сторін.

Таким чином, конфлікт інтересів є однією з ключових етичних проблем адвокатської практики, яка має серйозні правові, професійні та моральні наслідки. Уникнення таких конфліктів, належна поведінка адвоката та своєчасне виявлення потенційних ризиків — це основа не лише для захисту прав клієнтів, але й для забезпечення належного функціонування правової системи та збереження довіри до професії адвоката.

Порушення адвокатом норм щодо конфлікту інтересів може призвести до притягнення його до дисциплінарної відповідальності. Згідно із Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», дисциплінарні санкції можуть включати попередження, зупинення права на заняття адвокатською діяльністю, а у найсерйозніших випадках — позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю. Конфлікт інтересів підриває довіру клієнта до адвоката. Якщо клієнт дізнається, що адвокат не діяв у його найкращих інтересах через власні або сторонні інтереси, це може спричинити припинення співпраці та негативний вплив на репутацію адвоката а також зниження рівня довіри суспільства до правової системи.

Важливо також розуміти, що професійна етика адвоката є не лише набором правил і обмежень, а й важливим інструментом для забезпечення правової захищеності клієнтів, які довіряють адвокату свої інтереси. Це вимагає від адвокатів постійного вдосконалення своїх знань у сфері професійної етики, оскільки це питання залишається актуальним завжди.

Принцип конфіденційності має дуалістичну правову природу: з одного боку, він надає адвокату право захищати конфіденційність отриманої інформації, що підлягає режиму адвокатської таємниці, а з іншого — накладає на нього обов'язок не розголошувати цю інформацію. Належне дотримання цього принципу є запорукою довіри клієнтів до адвокатської практики та створює умови для підтримки незалежності адвокатури [3, с. 155].

Можна зробити висновок, що дотримання етичних стандартів і належне управління конфліктами інтересів є важливою передумовою

для ефективної адвокатської діяльності. Запобігання конфлікту інтересів через прозорість і професійну чесність забезпечує належний захист інтересів клієнта і сприяє зміцненню довіри до адвокатури як важливого елемента правової системи. У підсумку, етичне вирішення конфлікту інтересів є запорукою ефективної правничої допомоги і захисту прав людини в Україні.

Список використаної літератури

1. Самородченко Т. С. Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє: матер. Х Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 6 листопада 2020 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (голова) та ін. Одеса, 2020. С. 574–576. URL: <https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/bitstream/123456789/2806/1/2020%2036р-ник%20матер.%20Х%20Міжнар.%20наук.-практ.%20конф.%20з%20ад-вокатури%20%281%29.pdf#page=574>.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 19.10.2024).
3. Заборовський В. В., Манзюк В. В. Принцип уникнення конфлікту інтересів професійній діяльності адвоката: загальні положення. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2021. № 5. С. 152–157. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/53700/1/Принцип%20уникнення%20конфлік-ту%20інтересів.pdf>.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент ***Кіслиця Ірина Олександрівна***

Барабаш О. О.

студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА АДВОКАТА: ВИМОГИ СУЧАСНОСТІ

Успішне функціонування правової системи будь-якої країни потребує наявності міцного інституту адвокатури. У той саме час, задля забезпечення високого рівня довіри суспільства до адвокатури та адвокатів як її представників, діяльність адвокатів повинна спиратися не лише на норми матеріального та процесуального права, але й етичні принципи, які визначають поведінку адвоката у різних професійних ситуаціях.

До основних актів, в яких закріплено норми адвокатської етики, можна віднести Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяль-

ність» [1] та Правила адвокатської етики від 9 червня 2017 року [2]. Крім того, деякі з вимог до етичної поведінки адвоката можна знайти в міжнародних актах: Основні принципи ООН щодо ролі адвокатів [3], Міжнародні стандарти адвокатської етики Міжнародної асоціації адвокатів [4], Кодекс професійної етики адвокатів Європейського Союзу [5].

Зміст Правил адвокатської етики не є незмінним: їх положення змінюються відповідно до викликів, з якими стикається адвокатура. Остання редакція чинних Правил була затверджена на Звітно-виборному з'їзді адвокатів України 9 червня 2017 року, а зміни до них вносилися додатково у 2019 році [2]. Цей документ враховує основні міжнародні стандарти адвокатської етики та встановлює правову базу для їх дотримання на національному рівні.

Відповідно до чинного законодавства, кожен адвокат зобов'язується дотримуватися цих правил. Про це йдеться у ст. 11 «Присяга адвоката України» та ст. 21 «Професійні обов'язки адвоката» Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1]. Крім того, такий обов'язок закріплено безпосередньо і в Правилах адвокатської етики [2, ст. 7].

У сучасних умовах сьогодення питання етики в професійній діяльності адвокатів залишається надзвичайно актуальним. Професійна етика адвоката включає набір моральних норм і принципів, яких адвокат зобов'язаний дотримуватися у своїй роботі. Ці норми тісно пов'язані з сутністю адвокатської діяльності та безпосередньо впливають на її якість і довіру суспільства до правової системи. Правила адвокатської етики можна вважати моральним кодексом адвоката, який конкретизує деонтологічні аспекти цієї професії, забезпечуючи збереження професійних стандартів на високому рівні.

Однією з ключових вимог професійної етики адвоката є конфіденційність. Це не просто правовий обов'язок, але й моральна основа, яка забезпечує довіру між адвокатом та його клієнтом [2, ст. 10]. Без гарантованої конфіденційності людина може утриматися від надання важливої інформації, яка є вирішальною для справи, що негативно вплине на ефективність захисту. Конфіденційність захищає права клієнта та зберігає адвокатську таємницю, що визнано одним із найвищих стандартів етики [2, ст. 22].

У сучасному світі, де інформаційна безпека стає все більш актуальною, адвокати мають бути готові до нових викликів цифрового простору. Використання електронних комунікацій, зберігання даних у хмарних сервісах та спілкування через соціальні мережі створюють нові загрози для конфіденційності клієнтської інформації. Тому адвокати повинні не тільки дотримуватися традиційних норм етики, але й впроваджувати сучасні заходи для захисту інформації: шифрування

даних, використання захищених каналів комунікації, двофакторну аутентифікацію тощо.

Соціальні мережі стають дедалі важливішим інструментом у професійній комунікації та взаємодії з громадськістю. Вони надають адвокатам можливість бути ближче до суспільства, надавати інформацію про юридичні послуги, просвітлювати громадськість щодо важливих правових питань. Проте їх використання вимагає ретельного дотримання етичних норм, оскільки необережні дії можуть завдати шкоди як репутації адвоката, так і його клієнтам.

У рамках використання соціальних платформ адвокати повинні дотримуватись певних вимог:

1. Конфіденційність. Одним із ключових елементів є зобов'язання адвокатів зберігати конфіденційність інформації, отриманої від клієнтів [4, п. 5]. У жодному разі не можна обговорювати справи клієнтів у публічних постах або коментарях. Інформація, отримана від клієнта, не повинна бути розкрита без його згоди навіть у загальних обговореннях.

2. Коректність висловлювань. Публічні висловлювання адвоката можуть впливати на його репутацію та сприйняття правової системи загалом. Тому важливо уникати некоректних висловлювань щодо колег, суддів чи інших учасників судового процесу [4, п. 2]. Некоректні дії у цифровому просторі можуть призвести до втрати довіри з боку професійної спільноти та клієнтів, а також до застосування дисциплінарних заходів. Повага до правової системи та її учасників повинна зберігатися навіть у напружених або конфліктних ситуаціях. Крім того, реклама адвокатських послуг у соціальних мережах має бути етичною та відповідати нормам законодавства. Адвокатам заборонено вводити в оману потенційних клієнтів або обіцяти гарантії результату справи [2, ст. 27]. Реклама має бути правдивою, точною та відповідати стандартам адвокатської етики.

3. Відповідальність за публічний образ. Адвокат повинен усвідомлювати, що його дії та висловлювання у соцмережах можуть бути сприйняті як відображення його професійної позиції. Тому важливо зберігати баланс між особистою думкою і професійними стандартами. Адвокати мають уникати публікацій, що можуть бути сприйняті як упереджені або недоречні.

4. Цифрова безпека. Адвокат повинен використовувати безпечні методи комунікації з клієнтами та уникати обговорення конфіденційних питань через незахищені платформи. Також важливо забезпечувати належний захист персональних профілів у соціальних мережах, що мінімізує ризики витоку інформації.

У якості висновку зазначимо, що професійна етика адвоката є основоположною передумовою підтримання адвокатами високих

стандартів професійної діяльності та престижу всього інституту адвокатури. Адвокати повинні зберігати високі стандарти етики не тільки у своїй повсякденній діяльності, але й у цифровому просторі, враховуючи всі ризики та виклики сучасних технологій.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
2. Правила адвокатської етики: рішення Звітно-виборного з'їзду адвокатів України від 09.06.2017р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/5076-17#Text>
3. Основні принципи ООН щодо ролі адвокатів від 01.08.1990 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_835#Text
4. Міжнародні стандарти адвокатської етики Міжнародної асоціації адвокатів 1956 р. URL: <https://www.ibanet.org/MediaHandler?id=DAD036E7-AF03-4BFC-806B-6A5CA4A0775A>
5. Кодекс професійної етики адвокатів Європейського Союзу у редакції від 01.10.1998 р. URL: https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/DEONTOLOGY/DEON_CoC/EN_DEONTO_2021_Model_Code.pdf

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент ***Кравченко Марина Олександрівна***

Белік Т. О.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ЕТИЧНІ СТАНДАРТИ ТА ПРАКТИЧНІ ВИКЛИКИ

Конфлікт інтересів в адвокатській діяльності є однією з ключових проблем професійної етики. Адвокати несуть відповідальність не лише перед своїми клієнтами, але й перед суспільством в цілому, що вимагає високих стандартів чесності та неупередженості. В Україні правове регулювання адвокатської діяльності з приводу конфліктів інтересів, визначено на рівні законодавства та підзаконних актів, однак практичне застосування цих норм залишається складним.

Конфлікт інтересів у юридичній практиці є ситуацією, коли адвокат не може забезпечити належний захист прав та інтересів одного

клієнта через наявність особистих або професійних зобов'язань перед іншими особами. Гусарев С. Д. у своїй роботі зазначає, що юридична діяльність базується на високих етичних стандартах, і конфлікт інтересів може серйозно порушити довіру до адвоката та системи правосуддя загалом [1, с. 304].

У відповідності до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокат зобов'язаний уникати ситуацій, коли його особисті інтереси чи інтереси інших клієнтів можуть вплинути на об'єктивність і ефективність надання правової допомоги [2]. Це визначення акцентує увагу на ролі адвоката як захисника інтересів клієнта і підкреслює важливість збереження об'єктивності.

Етичні стандарти адвокатської діяльності закріплені в Правилах адвокатської етики, які регулюють професійну поведінку адвокатів в Україні. Згідно з цими правилами, адвокат зобов'язаний уникати ситуацій, які можуть призвести до конфлікту інтересів [3]. Стаття 7 Правил прямо забороняє адвокату представляти кількох клієнтів, якщо їх інтереси є протилежними або якщо адвокат має будь-який інтерес, що може вплинути на об'єктивність його рішень.

Незважаючи на чітке законодавче регулювання, на практиці адвокати часто стикаються з труднощами у визначенні та уникненні конфлікту інтересів. Однією з найпоширеніших ситуацій є випадки, коли адвокат представляє кількох клієнтів у рамках одного юридичного спору. Це може призвести до ситуацій, коли інтереси цих клієнтів конфліктують, що створює етичну дилему для адвоката.

За результатами узагальнення дисциплінарної практики кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури, однією з основних причин притягнення адвокатів до відповідальності є порушення етичних вимог, зокрема щодо конфлікту інтересів. Відповідно до рішення ВКДКА № Х-017/2019 від 04.10.2019 року, основні порушення стосувалися ситуацій, коли адвокати діяли всупереч інтересам клієнтів або не забезпечили належне виявлення конфлікту інтересів на початкових етапах співпраці [4].

Окрім цього, сучасні технології створюють нові виклики для адвокатської діяльності. Онлайн-консультації та використання електронних баз даних іноді призводять до неусвідомлених конфліктів інтересів, особливо коли адвокат не має повної інформації про попередні чи поточні справи своїх клієнтів.

Для ефективного вирішення конфлікту інтересів адвокати повинні вчасно ідентифікувати можливі ситуації конфлікту. Один із основних механізмів, що рекомендується, це проведення конфліктного аналізу на ранніх стадіях співпраці з клієнтом. Це дозволяє уникнути ситуацій, коли адвокат виявляє конфлікт інтересів на етапі, коли вже не може вийти з процесу без шкоди для одного з клієнтів.

Адвокати також повинні зберігати повну конфіденційність щодо інформації, отриманої від клієнтів, навіть у разі конфлікту інтересів. Це гарантує, що права клієнтів будуть належним чином захищені навіть у складних ситуаціях.

Конфлікт інтересів в адвокатській діяльності є однією з ключових проблем, що впливає на етичність та професійність надання правової допомоги. Адвокати, як суб'єкти юридичної діяльності, повинні суворо дотримуватися принципів неупередженості, конфіденційності та пріоритету інтересів клієнта. Регулювання конфлікту інтересів, закріплене в законодавчих та етичних нормах, спрямоване на забезпечення належної якості адвокатської діяльності та захист прав клієнтів.

Таким чином, уникнення конфлікту інтересів є важливою умовою для збереження довіри до адвокатури як інституту, а також для запобігання порушенням професійних стандартів. Недотримання цих вимог може призвести до серйозних правових та репутаційних наслідків для адвоката, включаючи втрату права на професійну діяльність. Отже, відповідальна поведінка щодо конфлікту інтересів є не лише моральним обов'язком, але й основою для побудови стабільних та довірливих відносин між адвокатом і клієнтом, що в кінцевому результаті сприяє зміцненню правової системи загалом.

Список використаної літератури

1. Гусарев С. Д., Тихомиров О. Д. Юридична деонтологія. (Основи юридичної діяльності: теоретичні і деонтологічні аспекти): наук.-метод. посіб. Київ: НАВС, 2009. 304 с.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
3. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>.
4. Узагальнення дисциплінарної практики кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури щодо конфлікту інтересів: рішення ВКДКА № X-017/2019 від 04.10.2019. URL: <https://vkdka.org/14637-2/>.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кіслиця Ірина Олександрівна**

Берназ В. П.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету
«Одеська юридична академія»

ПОВЕДІНКА АДВОКАТА У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: ОКРЕМІ ВИМОГИ, ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ДОТРИМАННЯМ НОРМ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ

У зв'язку з тим, що технологічний прогрес, який ми спостерігаємо за останні десятиліття, із року в рік стрімко йде вгору, жодна сфера життя людини не може пройти повз всіх нововведень. Останні зачепили і правову сферу людства, в тому числі адвокатську діяльність. Зокрема, це пов'язано із різким розвитком соціальних мереж, які на даний момент стали невід'ємною складовою успішної кар'єри будь-якого адвоката, оскільки соціальні мережі — це величезна платформа, де є можливість зарекомендувати себе як хорошого спеціаліста на величезну публіку. Відтак, дотримання етичних норм у цифровому просторі є важливою складовою адвокатської діяльності, що вимагає особливої уваги та чіткого регулювання.

Дослідження етичної поведінки адвокатів у соціальних мережах є доволі новим викликом, що стрімко розвивається в контексті цифровізації права.

Діяльність адвоката в Україні регулюється низкою нормативно-правових актів, серед яких ключовим є Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Важливим документом, що регулює етичні аспекти діяльності адвоката, є Правила адвокатської етики, затверджені рішенням Ради адвокатів України. Ці правила встановлюють стандарти поведінки адвокатів як у професійній діяльності, так і в публічній сфері, включаючи взаємодію в соціальних мережах. Крім того, адвокати підпадають під дію загальних норм Конституції України, яка гарантує право на правову допомогу, та мають дотримуватися вимог Європейської конвенції з прав людини, що регламентує права людини, включно з правом на приватність і свободу вираження поглядів, навіть у цифровому просторі.

Як зазначалось раніше, адвокат може ефективно використовувати соціальні мережі для розвитку своєї професійної діяльності, тому сучасні спеціалісти активно користуються цією можливістю. Соціальні мережі дозволяють адвокатам будувати свій бренд та підвищувати впізнаваність серед клієнтів і колег, писати статті, рекомендації, або юридичні поради. Ведення блогу, відеороликів або подкастів з роз'ясненнями законодавства або юридичних процедур залучає нових клієнтів і демонструє професіоналізм у своїй галузі. Правиль-

но налаштована реклама в соціальних мережах дозволяє адвокатам просувати свої послуги та залучати нових клієнтів. Використовуючи професійні мережі, адвокати пропонують потенційним клієнтам роз'яснення складних юридичних тем і таким чином встановлюють з ними контакт. Позитивні відгуки та рекомендації клієнтів у соціальних мережах стають ефективним способом демонстрації успішної роботи та створення довіри до своїх послуг.

Використовуючи соціальні мережі для кар'єрного зростання, адвокат має бути обережним, щоб не порушувати етичні норми, зберігати конфіденційність і уникати конфліктів інтересів. Досліджуючи дану тему вдалось виділити наступні проблеми, з якими стикаються адвокати під час використання соціальних мереж у своїй діяльності.

Однією із основних проблем, з якою стикаються більшість адвокатів — розкриття інформації про клієнтів або деталі справ без їхнього дозволу. Основним принципом, якого слід дотримуватись адвокату в онлайн-просторі, є збереження конфіденційності. Це стосується як прямих згадок про клієнтів, так і будь-яких натяків, які можуть призвести до ідентифікації осіб чи справ.

Ще одним важливим аспектом є об'єктивність та нейтральність у висловлюваннях. Адвокат повинен уникати поширення неправдивої або маніпулятивної інформації, критики колег або учасників судових процесів, а також коментарів, які можуть підривати довіру до правової системи. Такі висловлювання можуть негативно вплинути на професійну репутацію адвоката та створити конфліктні ситуації з іншими учасниками правової спільноти. Нажаль, частою проблемою сучасних адвокатів є критика державних службовців, правоохоронних органів та інших органів державної влади у своїх соціальних мережах, що є недопустимим для професіонала.

Реклама адвокатських послуг у соціальних мережах також повинна відповідати етичним стандартам. Вона не повинна вводити в оману, містити неперевірені обіцянки чи гарантії результатів. Будь-яка форма самореклами повинна бути етично коректною, зваженою та такою, що не порушує принципів доброчесності.

Ще однією проблемою є перетин особистого та професійного. Соціальні мережі часто є платформою для особистих висловлювань, але адвокат, як публічна фігура, несе професійну відповідальність за кожен свій коментар. Нерідко складно провести чітку межу між особистим і професійним, що може призвести до порушення етичних стандартів у випадку неоднозначних висловлювань чи дій.

З основних шляхів вирішення вищезазначених проблем можна виділити один основний — на законодавчому та регуляторному рівнях слід розробити конкретні правила щодо допустимих форм реклами адвокатських послуг у соціальних мережах і запровадити

чіткі санкції у разі порушення даних правил. Також, на нашу думку, необхідно внести зміни до Правил адвокатської етики, що враховуватимуть сучасні реалії соціальних мереж та електронної комунікації та передбачити конкретні механізми контролю за дотриманням цих норм.

Підсумовуючи все вищесказане, можна зробити такі висновки: етика адвоката, зокрема в контексті його активності у соціальних мережах, є важливою складовою професійної діяльності та загальної репутації адвокатури. Адвокати повинні дотримуватись високих стандартів поведінки в своїй професійній діяльності, щоб не підривати власну репутацію та репутацію адвокатури в цілому, а держава, в свою чергу, на законодавчому рівні має врегулювати це питання.

Список використаної літератури

1. Конституція України: прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст.131.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 27. Ст. 282.
3. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. URL: <https://vkdka.org/wp-content/uploads/2017/07/PAE-2019.pdf>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кіслиця Ірина Олександрівна**

Білик І. І.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПУ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Принцип конфіденційності є одним із основоположних в адвокатській діяльності. Він гарантує, що інформація, яку клієнт надає своєму адвокату, залишається недоступною для третіх осіб без згоди клієнта. Це створює основу для довіри між адвокатом і клієнтом, що є ключовим для ефективного правового захисту. Без гарантії конфіденційності клієнти могли б вагатися перед тим, як розкрити всю необхідну інформацію. Це, у свою чергу, могло б перешкоджати адвокату належним чином захищати їхні інтереси.

Крім того, конфіденційність дозволяє адвокатам отримувати детальніші дані, які можуть бути важливими для будування правової стратегії. Вона також захищає клієнта від можливої шкоди, яка могла б виникнути через публікацію конфіденційної інформації. Наприклад, у справах про злочини або комерційні конфлікти витік інформації може мати серйозні наслідки для репутації клієнта.

В Україні принцип конфіденційності закріплений законодавчо, зокрема в ст. ст. 4, 11, 21–23, 28, 32, 40 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі — Закон), ст. ст. 46–47, 54, 65, 224, 258 КПК України, ст. 10, 22 Правил адвокатської етики (далі — Правила) тощо.

Порушення конфіденційності є серйозним дисциплінарним проступком, який може призвести до негативних наслідків для адвоката, про що йтиметься далі. Таким чином, адвокати мають не лише моральне, але й юридичне зобов'язання дотримуватись цього принципу.

Принцип конфіденційності також важливий для захисту прав людини. Він гарантує, що будь-яка особа, незалежно від свого статусу або соціального становища, може розраховувати на справедливий судовий процес. В умовах глобалізації та цифрової ери, коли інформація легко передається і стає публічною, дотримання конфіденційності набуває ще більшого значення.

Таким чином, конфіденційність в адвокатській діяльності є не лише етичним обов'язком, а й важливим інструментом захисту правосуддя та професійної етики.

Варто зазначити, що у вітчизняному законодавстві поряд з принципом конфіденційності часто використовується і термін «адвокатська таємниця», які хоч і достатньо близькі за своїм змістом, та все ж мають відмінності. Вивчаючи законодавство, можна дійти до наступного висновку щодо співвідношення цих понять: принцип конфіденційності у адвокатській діяльності є ширшим поняттям, аніж адвокатська таємниця. Підтвердженням цього тезису є, зокрема, те, що у ст. 21 Закону вказано, що адвокату заборонено розголошувати відомості, що становлять адвокатську таємницю, без згоди клієнта, і поряд з цим положенням закріплено і інше, подібне твердження про те, що адвокат повинен забезпечувати захист персональних даних про фізичну особу, якими він володіє, відповідно до законодавства з питань захисту персональних даних.

Розмежування цих понять також добре ілюструє і ч. 2 ст. 65 КПК [1]. У ній вказано, що адвокат не може бути допитаний як свідок саме стосовно відомостей, які становлять адвокатську таємницю, та щодо конфіденційної інформації такого обмеження немає [2; с. 57].

З наведеного вище, а також виходячи з ч. 1 ст. 10 Правил, можна зробити висновок про те, що принцип конфіденційності включає в

себе обов'язок дотримання адвокатської таємниці та нерозголошення персональних даних про клієнта [3]. В рамках даної теми вважаємо за необхідне проаналізувати обидві з складових даного принципу.

Поняття адвокатської таємниці закріплено у ст. 22 Закону. Згідно з визначенням, наведеним у ч. 1 ст. 22 Закону, адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала відома адвокату, його помічнику, стажисту, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правничої допомоги з передбачених цим Законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності.

Обов'язок зі збереження адвокатської таємниці, як вказується у цій же статті, стосується не лише адвоката, а й інших пов'язаних із ним суб'єктів — помічника, стажиста, осіб, які перебувають у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, а також особи, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю.

При цьому є і виняткові ситуації, коли розголошення адвокатом певних відомостей не є порушенням адвокатської таємниці, зокрема у випадках, передбачених Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», при письмовій заяві клієнта (ч. 2 ст. 22 Закону, ч. 3 ст. 65 КПК України); при пред'явленні клієнтом вимог до адвоката у зв'язку з адвокатською діяльністю (ч. 4 ст. 22 Закону)

Щодо відповідальності за розголошення адвокатської таємниці, ч. 1 ст. 35 передбачено 3 види дисциплінарних стягнень: попередження; зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року; для адвокатів України — позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав — виключення з Єдиного реєстру адвокатів України. Згідно ч. 1 ст. 41 Закону, під час обрання виду дисциплінарного стягнення враховуються обставини вчинення проступку, його наслідки, особа адвоката тощо [4].

Ще однією складовою принципу конфіденційності є нерозголошення персональних даних про клієнта. Згідно з визначенням, наведеним у Законі України «Про захист персональних даних», персональні дані — це відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікова-

на. У випадку відносин між клієнтом і адвокатом, клієнт виступає суб'єктом персональних даних, а адвокат — володільцем [5].

Що стосується можливості отримати інформацію про клієнта адвоката, яка включає його персональні дані, то вона залежить від надання клієнтом відповідної згоди адвокату.

Так, в ст. 2 цього ж закону, згода суб'єкта персональних даних визначається як добровільне волевиявлення, яке надає дозвіл на обробку його персональних даних відповідно до встановленої мети. Така згода може бути виражена письмово або в іншій формі, яка дозволяє зробити висновок про її надання. Хоча Закон не регулює чітку форму надання згоди, у п. 11 Роз'яснень до Типового порядку обробки персональних даних від 08.01.2014 зазначається, що така згода може бути оформлена у вигляді окремого документа, підписаного суб'єктом, або через позначку в електронній формі. Допускаються й інші способи, що дозволяють зробити висновок про надання згоди, такі як написання заяви чи заповнення анкети, за умови, що згода є добровільною та інформативною, що забезпечить можливість подальшого доведення факту її надання. Окрім того, як вказано у п. 3 Роз'яснень, перед тим, як особа надасть згоду на обробку персональних даних, вона повинна володіти інформацією про те, хто та які персональні дані оброблятиме, які конкретні дії вчинятимуться при обробці, скільки часу володільець зберігатиме зазначені дані тощо [6].

Згідно з ч. 4 ст. 24 Закону України «Про захист персональних даних», адвокати самостійно відповідають за захист персональних даних, які знаходяться в їхньому володінні, відповідно до законодавства. Тому, відповідно до встановлених норм, адвокат, як володільець персональних даних, повинен гарантувати їх захист від випадкових втрати або знищення, а також від незаконної обробки, включаючи неправомірне знищення або доступ до таких даних. Відповідно до ст. 8 цього ж закону, суб'єкт персональних даних має право подавати скарги щодо обробки своїх даних до Уповноваженого Верховної Ради з прав людини або до суду [5].

Підсумовуючи, слід зазначити, що принцип конфіденційності є ключовим елементом адвокатської діяльності, забезпечуючи захист прав клієнтів та сприяючи довірі між адвокатом і клієнтом. Він охоплює два взаємопов'язані поняття: адвокатську таємницю та нерозголошення персональних даних клієнта. Хоча обидва терміни мають подібний зміст, адвокатська таємниця є більш конкретним і вузьким поняттям, що обмежує розголошення лише певної інформації, тоді як конфіденційність охоплює більш широке коло зобов'язань, включаючи захист персональних даних.

Законодавство України регламентує обов'язки адвокатів щодо захисту інформації та визначає відповідальність за порушення прин-

ципу конфіденційності. Особливий акцент зроблено на обов'язку адвокатів захищати дані клієнтів як від їх розголошення, так і від незаконної обробки або доступу до них. Це сприяє забезпеченню високих стандартів правової допомоги та захисту прав громадян у правовому полі.

Список використаної літератури

1. Кримінальний процесуальний Кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
2. Іваницький С. О., Іваницька В. В. Конфіденційність як основоположний принцип організації та діяльності адвокатури. *Аналітичне-порівняльне правознавство* / редкол.: Ю. М. Бисага (голов. ред.), Д. М. Белов, С. Б. Булеца та ін.; ДВНЗ «УжНУ» Ужгород, 2021. № 2. С. 55–59. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/232064/235273>
3. Правила адвокатської етики: рішення Звітно-виборного з'їзду адвокатів України від 09.06.2017 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
5. Про захист персональних даних: Закон України від 1 червня 2010 року № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>
6. Роз'яснення до Типового порядку обробки персональних даних від 08.01.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001715-14#Text>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кіслиця Ірина Олександрівна**

Бірук О. О.

студентка 2-го курсу

факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

МОРАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОВІДНОСИН АДВОКАТА З СУДОМ, УЧАСНИКАМИ СУДОЧИНСТВА, КОЛЕГАМИ

Моральні аспекти діяльності адвоката є фундаментальною частиною професії, оскільки вони безпосередньо впливають на суспільну довіру до правової системи. Адвокатура не лише надає правничу допомогу, але й здійснює захист громадян від можливих зловживань владою, сприяє здійсненню правосуддя, дотриманню законності й утвердженню справедливості. Важливо розуміти, що взаємовідносини адвоката із судом та іншими учасниками судового процесу на-

стільки складні й багатогранні, що їх врегулювання виходить за межі права і потрапляє в сферу моральних відносин. Від самого початку існування адвокатури перед нею поставали різні моральні дилеми, які виникають у будь-якому суспільстві.

Згідно із Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року, з внесеними змінами у 2023, адвокат зобов'язаний дотримуватися присяги та правил адвокатської етики під час здійснення своєї діяльності [1]. Взаємовідносини адвоката з іншими органами та особами є важливими, оскільки успіх адвоката часто залежить від його вміння професійно і грамотно вибудовувати ці стосунки.

Основою взаємин адвоката і суду є принцип взаємної поваги. З норм Конституції України та Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» зазначається, що, адвокат виконує важливу функцію в захисті прав і свобод людини [2, 1]. Судовий процес вимагає від адвоката не лише дотримання процесуальних норм, але й відповідних моральних стандартів. Суддя та адвокат, хоча й є різними учасниками судового процесу, проте мають спільну мету — забезпечення справедливого розгляду справи.

Проте на практиці адвокати можуть стикатися з ситуаціями, коли вони відчувають тиск з боку суду, або коли судді виявляють упередженість щодо їх клієнта. В таких випадках адвокат зобов'язаний діяти в рамках закону, зберігаючи гідність і професіоналізм. Згідно з етичними нормами, адвокат не має права виявляти неповагу до суду, навіть якщо вважає, що його клієнт піддається несправедливому поводженню.

Особливо складним питанням є зловживання адвокатом своїм правом на відвід судді, що може бути розцінено як спроба маніпуляції процесом. Правила адвокатської етики, зокрема розділ IV, визначають, що адвокат повинен будувати відносини із судом на основі чесності та коректності, не зловживаючи правовими інструментами для особистої вигоди або вигоди клієнта [3].

Адвокат у судовому процесі несе відповідальність не лише перед своїм клієнтом, а й перед іншими учасниками процесу: потерпілими, свідками, прокурорами та іншими захисниками. Одним із основних принципів етики адвоката є дотримання справедливості і чесності в стосунках з усіма учасниками судового провадження.

Ніхто з учасників процесу не має права зловживати своїми процесуальними правами. Наприклад, допущення неетичних висловлювань або маніпуляцій у ході судового засідання може викривити судовий процес. У таких випадках можуть бути застосовані процесуальні інструменти для запобігання подібним порушенням.

Важливою етичною проблемою є конфлікт між адвокатом і прокурором, коли обидві сторони прагнуть довести свою позицію, але ви-

користуються різні підходи. Незважаючи на те, що ці позиції можуть бути протилежними, адвокат і прокурор зобов'язані підтримувати професійні й коректні взаємини. Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» наголошує на необхідності етичної поведінки з боку адвоката, навіть якщо інша сторона у справі допускає певні провокативні висловлювання чи дії.

У конфліктних ситуаціях адвокат має діяти відповідно до процесуальних норм і Правил адвокатської етики, які передбачають, що адвокат повинен бути тактовним, не переходити на особистості та не допускати зневажливого ставлення до інших учасників процесу.

Наприклад, під час допиту свідків або потерпілих адвокат зобов'язаний дотримуватися етики та не чинити психологічного тиску, навіть якщо це могло б сприяти отриманню необхідної інформації.

У процесі захисту обвинуваченого, підсудного адвокат зобов'язаний користуватися лише законними способами захисту, зберігаючи етичні стандарти. Адвокат повинен бути принциповим у відстоюванні інтересів клієнта, не йти на компроміси, які можуть суперечити його обов'язкам.

Відносини між адвокатом і клієнтом будуються на довірі, що вимагає від адвоката не тільки професіоналізму, але й відповідальності. Однією з ключових етичних вимог є збереження конфіденційності. Це означає, що адвокат не має права розголошувати інформацію, отриману від клієнта, навіть після завершення справи. Збереження конфіденційності є основою довірчих відносин між адвокатом і його клієнтом, що передбачено ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1].

Адвокат також не має права використовувати отриману інформацію в особистих цілях або з метою вигоди. Наприклад, у разі виникнення конфлікту інтересів між адвокатом і клієнтом адвокат повинен вжити заходів для вирішення цього конфлікту, впевнившись, що його особисті інтереси не перешкоджають наданню якісної правничої допомоги.

Ще однією етичною дилемою є дотримання балансу між інтересами клієнта і моральними принципами адвоката. Наприклад, у випадках, коли клієнт намагається змусити адвоката використовувати неправомірні засоби для досягнення результату, адвокат зобов'язаний відмовитися від виконання таких вимог, навіть якщо це може нашкодити його репутації або фінансовим інтересам. Етичні правила визначають, що професійна незалежність адвоката повинна бути пріоритетною перед будь-якими зовнішніми впливами.

Професійна спільнота адвокатів також вимагає дотримання етичних стандартів у взаєминах між колегами. Важливою етичною вимогою є взаємна повага, особливо у випадках, коли адвокати опиняються

на різних сторонах судового процесу. Колегіальність повинна проявлятися в коректності, тактовності та дотриманні високих моральних стандартів, навіть коли між колегами виникають розбіжності.

Адвокат також не має права критикувати професійну діяльність колеги публічно або у спосіб, що принижує його професійну репутацію. Усі професійні конфлікти повинні вирішуватися на підставі етичних норм та в межах правового поля.

Окрім цього, адвокат зобов'язаний допомагати своїм молодшим колегам у професійному розвитку, передаючи їм свій досвід і знання. Це сприяє підтримці професійних стандартів в адвокатурі та зміцненню професійної спільноти.

Таким чином, моральні проблеми, з якими стикається адвокат у своїй діяльності, є невід'ємною частиною його професії. Відносини адвоката з судом, учасниками судочинства та колегами повинні базуватися на принципах чесності, коректності та професійної етики. Сучасний адвокат несе відповідальність не лише перед клієнтом, але й перед суспільством в цілому, оскільки його діяльність безпосередньо впливає на якість правосуддя.

Дотримання етичних норм, зокрема тих, що встановлені Правилами адвокатської етики, є ключовим елементом професійної діяльності адвоката. Важливою складовою успішної адвокатської практики є не тільки знання законів, але й вміння застосовувати їх з дотриманням етичних принципів, що забезпечує захист прав і свобод громадян та сприяє утвердженню справедливості у суспільстві.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 27. Ст. 282.
2. Конституція України: прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради*. 1996. № 30.
3. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. URL: <https://vkdka.org/wp-content/uploads/2017/07/PAE-2019.pdf>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент ***Кіслиця Ірина Олександрівна***

Богомолова А. Г.

студентка 2-го курсу

факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

МОРАЛЬНА СКЛАДОВА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА-ЗАХИСНИКА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У сучасному правовому просторі адвокат не лише захищає обвинуваченого, а й є гарантом справедливості та дотримання прав людини. Важливість адвоката в кримінальному процесі важко переоцінити, адже він виконує ключову роль у захисті прав і свобод підозрюваного, обвинуваченого чи підсудного.

Забезпечення і реалізація права на професійну правничу допомогу в усіх сферах суспільного життя, особливо в кримінальному провадженні, стало одним з пріоритетів для законодавців. Нововведення в чинному Кримінальному процесуальному кодексі України значно зменшили рівень дискусій щодо того, хто має виконувати роль захисника в кримінальному процесі [1].

Слід зазначити, що відповідно до ч. 1 ст. 6 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатом може бути фізична особа, котра має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування, крім випадків, встановлених законом, склала присягу адвоката України й одержала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю [2].

Важливо окреслити перелік прав адвокатів-захисників. Так, адвокати у кримінальному провадженні мають такі права:

- 1) представляти та захищати права, свободи та інтереси клієнтів у суді, державних органах;
- 2) вивчати документи/матеріали, що містять відомості, необхідні для адвокатської діяльності;
- 3) в інтересах клієнта складати заяви, скарги, клопотання та інші правові документи з подальшим їх поданням до відповідних державних органів чи судів;
- 4) звертатися з адвокатськими запитами до державних органів (їхніх посадових осіб), громадських організацій, компаній чи, навіть, до фізичних осіб за наявності їх згоди;
- 5) захисник має право бути присутнім під час розгляду поданих ним або іншими особами клопотань, скарг та інших процесуальних документів, а також активно брати участь у їх обговоренні, надаючи ґрунтовні пояснення щодо їх сутності та аргументуючи свою позицію [3].

Важливо, що захисник користується тими процесуальними правами, що належать підозрюваному чи обвинуваченому, крім тих, які не можуть бути виконані ним самим, але передбачені законом, з моменту передачі відповідних документів слідчому, прокурору, слідчому судді або суду [1].

Крім переліку процесуальних прав та обов'язків, не менш важливим є моральна складова роботи адвоката у кримінальному процесі. Вона є невід'ємною частиною професійної діяльності адвоката, оскільки від неї залежить ефективність захисту прав клієнта та авторитет усієї адвокатури.

Можливість здійснення адвокатської діяльності на належному рівні безпосередньо пов'язана з неухильним дотриманням всіх моральних вимог, які ставляться до професії адвоката і має тісний зв'язок з його особистістю. Адвокат повинен мати, як зазначають деякі науковців, певний набір особистісних якостей, які сприятимуть позитивній його взаємодії з клієнтами, іншими людьми, з якими він контактує у зв'язку з виконанням своїх професійних обов'язків, а тому духовне багатство, розвинені моральні складові являють собою свого роду фундамент, на якому будується адвокатська діяльність [3, с. 46]. Адвокат для всіх осіб має бути взірцем моральності, а ввічливість, емоційна стриманість, внутрішня дисциплінованість — це основні риси належної етичної поведінки адвоката.

Для аналізу моральної складової діяльності адвоката-захисника, важливо проаналізувати етичні принципи, якими він керується у своїй діяльності.

Принцип дотримання законності, відповідно до ст. 7 Правил адвокатської етики, вимагає від адвоката використання всіх своїх знань та професійних навичок для належного захисту прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб відповідно до чинного законодавства України. Він повинен сприяти утвердженню принципів верховенства права та законності. Адвокат не має права давати клієнту поради, які свідомо полегшують скоєння правопорушень, або іншим чином сприяти їх вчиненню. У своїй професійній діяльності адвокат зобов'язаний уникати засобів і методів, що суперечать законодавству [5].

Незалежність адвоката означає, що він водночас має бути неполегливим і принциповим у відстоюванні інтересів клієнта в суді, не поступатися своєю незалежністю у захисті й представництві прав та інтересів клієнта з метою не погіршити стосунків з суддями; у випадку вчинення судом тиску на адвоката — не йти на компроміси, що суперечать охоронюваним законом інтересам клієнта; послідовно дотримуватися принципу пріоритетності інтересів клієнта перед всіма іншими інтересами й міркуваннями, що пов'язані з відносинами адвоката з судом [5].

Неприпустимість конфлікту інтересів. Адвокат не завжди взаємодіє з оточенням лише як представник своїх клієнтів, але все ж таки зберігає свій статус і володіє відомостями, що складають адвокатську таємницю. Це може призвести до ситуацій, коли адвокат має можливість використати цю інформацію всупереч інтересам клієнта для власної вигоди або для вигоди третіх осіб. Таким чином, неприпустимість конфлікту інтересів є одним з основних принципів адвокатської практики.

Конфлікт інтересів можна визначити як суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними обов'язками перед клієнтом. Це може вплинути на об'єктивність і неупередженість адвоката під час виконання своїх обов'язків, а також на його рішення щодо певних дій у процесі адвокатської діяльності. Правила адвокатської етики визначають три випадки, коли конфлікт інтересів може виникнути: 1) захист одночасно двох або більше клієнтів, чії інтереси суперечать один одному, 2) надання правової допомоги клієнту після того, як адвокат вже працював з іншим клієнтом, від якого отримав конфіденційну інформацію, що стосується нових інтересів, 3) надання правової допомоги клієнту, якщо його інтереси суперечать власним інтересам адвоката [6, с. 280].

Дотримання *принципу конфіденційності* є необхідною і щонайважливішою передумовою довірчих відносин між адвокатом і клієнтом, без яких неможливе належне надання правової допомоги. Тому збереження конфіденційності будь-якої інформації, яка визначена як предмет адвокатської таємниці Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» або становить персональні дані про фізичну особу, які охороняються законодавством з питань захисту персональних даних, є правом адвоката у відносинах з усіма суб'єктами права, які можуть вимагати розголошення такої інформації, та обов'язком щодо клієнта і тих осіб, кого ця інформація стосується [2]. Дія принципу конфіденційності не обмежена в часі.

Розголошення відомостей, що становлять адвокатську таємницю, заборонено за будь-яких обставин, включаючи незаконні спроби органів дізнання, слідства і суду допитати адвоката про обставини, що становлять адвокатську таємницю [4, с. 280].

Крім того, у своїй діяльності адвокат повинен дотримуватись принципу пріоритету інтересів клієнта, бути компетентним та добросовісним, всією своєю діяльністю стверджувати повагу до адвокатської професії, бути чесним та добропорядним.

Таким чином, можемо зазначити, що можливість ефективно виконувати адвокатську діяльність на високому рівні безпосередньо залежить від безумовного дотримання всіх моральних норм, що стосуються професії адвоката, а також загальних принципів його роботи.

Адвокат має пам'ятати, що його професійна діяльність, авторитет та поведінка, в тому числі у повсякденному житті, відіграють важливу роль у зміцненні адвокатури як інституту правової держави та громадянського суспільства. При цьому, дотримуючись принципу пріоритетності інтересів клієнта (які мають перевагу над особистими інтересами адвоката), адвокат повинен усвідомлювати, що закон і моральність у його діяльності стоять вище волі клієнта [6, с. 139].

Можна зробити висновок, що моральні принципи є одним із фундаментів для незалежного здійснення адвокатом захисту свого клієнта у кримінальному провадженні є дотримання ним етичних норм та стандартів. Адвокат повинен розуміти, що всі методи і засоби його роботи мають бути не лише законними, а й відповідати моральним стандартам суспільства, що слугує критерієм контролю для належного виконання функцій адвокатури.

Список використаної літератури

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012. № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9–10, № 11–12, № 13, ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#text>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 27, ст. 282. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#top>
3. Буяджи С. Права адвоката в кримінальному процесі. *VigoLex*. 23.07.2021. URL: <https://vigolex.net/prava-advokata-v-kryminalnomu-proczesi/>
4. Заборовський В. В., Орлова О. С., Манзюк В. В. Особливості професійної діяльності адвоката та української адвокатури в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 3. С. 279–284.
5. Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України від 09 червня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#text>
6. Бралатан В. П. Професійна етика. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури. 2014. 229 с.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кіслицяна Ірина Олександрівна**

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА МЕЖІ ЗАХИСТУ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Дослідження теми адвокатської таємниці є надзвичайно актуальним оскільки сьогодні існує гостра необхідність детального розгляду етичних та правових меж розголошення інформації, що стосується адвокатської діяльності, що спричинено сучасними викликами в правовій системі України. З розвитком технологій, зростанням обсягу цифрової інформації та збільшенням кіберзагроз, питання захисту адвокатської таємниці стають ще більш складними. До того ж адвокатська таємниця є основою довіри між адвокатом і клієнтом. Висвітлення етичних аспектів у цьому контексті є важливим для вдосконалення методів захисту, підвищення безпеки інформації та довіри людей.

У межах адвокатської діяльності існує необхідність забезпечення конфіденційності інформації, яку адвокат отримує від клієнта. Цей обов'язок є одним з ключових аспектів захисту прав клієнта на справедливий суд і правову допомогу. Порушення адвокатської таємниці може мати серйозні правові наслідки для адвоката, включаючи дисциплінарну відповідальність і втрату права на здійснення адвокатської діяльності.

Адвокатська таємниця — це особливий правовий режим інформації, що стає відомою адвокату під час виконання ним професійної діяльності. Вона включає всі відомості, отримані адвокатом у зв'язку з наданням правової допомоги клієнту, незалежно від форми, в якій така інформація була отримана. Згідно зі ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатська таємниця охоплює:

- зміст консультацій, порад, роз'яснень, наданих адвокатом;
- всі документи, складені адвокатом або клієнтом, що містять конфіденційну інформацію;
- інформацію щодо підготовки та ведення справи;
- умови договору про надання правової допомоги [1].

Суб'єктами, що зобов'язані дотримуватись режиму адвокатської таємниці, є не лише адвокати, а й інші особи, які працюють або співпрацюють з адвокатом, зокрема помічники, стажери, технічний персонал тощо. Вони зобов'язані дотримуватись конфіденційності таємниці на тих самих умовах, що й адвокат.

Адвокатська таємниця регулюється низкою нормативно-правових актів України. Основні джерела в цій сфері включають такі:

– Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року № 5076-VI. Зокрема, ст. 21 цього Закону передбачає обов'язок адвоката зберігати адвокатську таємницю [1]. Адвокатська таємниця включає будь-яку інформацію, отриману адвокатом під час виконання професійних обов'язків, незалежно від джерела інформації;

– Кримінальний процесуальний кодекс України також містить положення щодо захисту адвокатської таємниці. Ст. 22 КПК України забезпечує право на захист адвокатської таємниці в межах кримінального процесу [2];

– Правила адвокатської етики, що затверджені З'їздом адвокатів України, детально регулюють етичні аспекти збереження адвокатської таємниці, обов'язок адвоката утримуватися від її розголошення та виключні випадки, коли це може бути допустимо.

Етика адвокатської діяльності є важливою складовою захисту інтересів клієнта. Адвокатська таємниця ґрунтується на довірчих відносинах між адвокатом і клієнтом. Без забезпечення конфіденційності ці відносини можуть бути поставлені під загрозу.

Адвокат зобов'язаний зберігати таємницю не тільки під час надання правової допомоги, але й після її завершення. Невиконання цього обов'язку є не лише порушенням закону, але й грубим порушенням етичних норм адвокатської професії. Правила адвокатської етики в Україні передбачають відповідальність за розголошення конфіденційної інформації, отриманої під час виконання професійних обов'язків [3].

Основні етичні принципи, що регулюють захист адвокатської таємниці відповідно до чинного українського законодавства, визначені як у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», так і в Правилах адвокатської етики. Перший і фундаментальний принцип — конфіденційність. Стаття 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» встановлює, що адвокат зобов'язаний зберігати адвокатську таємницю. Вона включає будь-яку інформацію, отриману від клієнта під час надання правової допомоги, незалежно від її характеру [1].

Адвокатська таємниця охоплює не лише зміст юридичної консультації, але й сам факт звернення клієнта до адвоката, всі документи, докази та інші матеріали.

Наступний важливий момент — це недоторканність адвокатської таємниці. Тобто адвокат не має права розголошувати інформацію, яка становить адвокатську таємницю, без письмової згоди клієнта, навіть після припинення адвокатської діяльності або розірвання договору

з клієнтом. Цей принцип забезпечує абсолютний захист інформації клієнта і забороняє будь-яку співпрацю з третіми сторонами (слідчими, правоохоронними органами тощо), якщо це не передбачено законом.

Захист від примусу до розголошення інформації полягає у тому, що закон прямо забороняє виклик адвоката як свідка щодо обставин, які стали йому відомі у зв'язку з наданням правової допомоги. Це означає, що адвокат не може бути змушений до розголошення адвокатської таємниці навіть у суді або під час слідства.

Адвокат діє на основі принципу незалежності від сторонніх впливів, що включає забезпечення безпеки адвокатської таємниці. Адвокати повинні утримуватися від будь-яких дій, які можуть поставити під загрозу незалежність їхньої діяльності або призвести до розкриття адвокатської таємниці.

Право клієнта на захист інформації є останнім головним постулатом. Клієнт має право вимагати від адвоката повного збереження конфіденційності своїх справ і в будь-який момент відкликати дозвіл на використання певної інформації. Без письмової згоди клієнта адвокат не має права розголошувати навіть мінімальні деталі справи.

У певних випадках законодавство передбачає можливість обмеження адвокатської таємниці. Це може відбуватися за згодою клієнта. Клієнт може надати адвокату право розголошувати частину інформації, але така згода повинна бути виражена чітко та добровільно. У виняткових випадках, таких як проведення слідчих дій або вимога суду, адвокат може бути зобов'язаний передати інформацію, яка підпадає під адвокатську таємницю [4].

Слід зазначити, що навіть у випадку судового запиту адвокат має право оскаржити такі дії, якщо вважає, що це порушує права його клієнта або може призвести до незаконного розголошення конфіденційної інформації.

Адвокат, який порушує адвокатську таємницю, може бути притягнутий до різних видів відповідальності. По-перше, це дисциплінарна відповідальність. Адвоката може бути позбавлено права на адвокатську діяльність у разі систематичних порушень етичних норм та норм чинного законодавства. По-друге, клієнт може вимагати компенсації за збитки, завдані через порушення адвокатської таємниці, що становить цивільну відповідальність.

Етичні проблеми захисту адвокатської таємниці є складним і багатогранним питанням, оскільки вони стосуються балансу між обов'язком адвоката зберігати конфіденційність інформації клієнта та іншими етичними, правовими й суспільними інтересами.

Обов'язок адвоката захищати таємницю клієнта може конфліктувати з потребою розкриття інформації, якщо вона може допомогти у

розслідуванні серйозного злочину або сприяти правосуддю. Наприклад, адвокат може отримати інформацію, що клієнт планує вчинити злочин, але обмежений своїм обов'язком щодо збереження таємниці. Адвокат опиняється перед важким вибором — або зберігати конфіденційність і ризикувати сприянням у приховуванні злочину, або розкрити інформацію, порушивши адвокатську таємницю та етичні норми.

Питання про те, що саме входить до адвокатської таємниці, також викликає етичні суперечки. Чи повинна охоронятися лише інформація, надана в рамках професійних відносин? Чи слід захищати інформацію, отриману адвокатом випадково або не в контексті професійної діяльності? Проблема виникає, коли адвокат стикається з інформацією, яка може вплинути на інтереси правосуддя чи суспільства, але не є безпосередньо частиною юридичної консультації.

Крім того, з розвитком цифрових технологій адвокати стикаються з ризиком кібератак, втрат або витоку даних, що може призвести до розголошення конфіденційної інформації. Етична відповідальність адвоката полягає в тому, щоб вживати необхідних заходів для захисту електронної комунікації та баз даних від зловмисників. Однак часто адвокати не володіють достатніми знаннями з кібербезпеки або не використовують сучасні засоби захисту, що може поставити під загрозу адвокатську таємницю.

Більше того, адвокатська діяльність може спричинити конфлікт інтересів між клієнтами, зокрема, коли адвокат представляє двох різних клієнтів у взаємопов'язаних справах. Якщо інформація одного клієнта важлива для іншого, адвокат опиняється у ситуації конфлікту інтересів.

У процесі медіації або переговорів адвокат може отримати конфіденційну інформацію від протилежної сторони. Це створює ризик у дотриманні адвокатської таємниці, оскільки адвокат має обмежені можливості щодо використання цієї інформації у подальших справах.

Адвокати зобов'язані зберігати адвокатську таємницю навіть після завершення правових відносин з клієнтом. Проте може виникати проблема з використанням попередньо отриманої інформації у нових справах або під час консультування інших клієнтів.

Варто підсумувати, що захист адвокатської таємниці є важливою етичною та правовою нормою, яка гарантує дотримання прав клієнта. Адвокати зобов'язані зберігати конфіденційність інформації та діяти виключно в інтересах своїх клієнтів. Оскільки порушення цієї норми може призвести до серйозних правових наслідків та підризу довіри населення до адвокатів.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
3. Правила адвокатської етики: Затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2017-06-09-pravila-2017_596f00dda53cd.pdf
4. Маленко О. Що таке адвокатська таємниця. Chernivtsi law school. 2024. URL: <https://law.chnu.edu.ua/shcho-take-advokatska-taiemnytsia/>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кіслиця Ірина Олександрівна**

Бродецька Є. М.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ АДВОКАТА

Професійна культура адвоката є складним і багатогранним явищем, яке включає в себе не лише знання та навички, але й морально-етичні аспекти, які формують його діяльність. Адвокат, як представник сфери права, відіграє важливу роль у забезпеченні справедливості та захисту прав громадян. Саме тому морально-етична складова професійної культури адвоката є однією з основоположних характеристик його професійної діяльності.

Морально-етична складова професійної культури адвоката включає в себе принципи, норми та цінності, які регулюють його поведінку в процесі виконання професійних обов'язків. Ця складова визначає не лише індивідуальні моральні переконання адвоката, а й соціальні очікування та стандарти, що встановлені в юридичній професії [1].

Морально-етичні норми формують не лише поведінку адвоката, але й визначають його репутацію у професійній спільноті. Відповідність етичним стандартам впливає на довіру клієнтів, взаємини з колегами, а також на сприйняття адвокатської професії суспільством.

Внутрішня структура професійної культури правника та адвоката, на мою думку, складається з таких основних елементів: етичної,

естетичної, релігійної, політичної, економічної, мовної (комунікаційної), фізичної та правової культури. Ця запропонована структура професійної культури сприяє формуванню чутливої правосвідомості правника та формує його специфічний професійно-орієнтований світогляд і сприйняття дійсності. Важливо акцентувати увагу на окремих, на наш погляд, найзначніших елементах цієї структури.

Етична культура адвоката є невід'ємною складовою його особистісної поведінки та показником відповідності високим суспільним очікуванням до представників цієї професії. Щоденне дотримання норм і вимог загально визнаних етичних стандартів, а також неписаних і писаних корпоративних правил юридичної спільноти у взаєминах з клієнтами, колегами, партнерами, можновладцями та політиками є безумовною умовою високого професіоналізму. Основними рисами належної етичної поведінки адвоката є ввічливість, емоційна стриманість і внутрішня дисципліна [2].

Варто зазначити, що рівень етичної поведінки правника загалом і адвоката зокрема, зазвичай, є відображенням компромісу між індивідуальними та суспільними інтересами, а також уособлює загальноприйняті моделі поведінки. Тому етика особистісної поведінки має бути моральним орієнтиром у діяльності адвоката.

Регулярне дотримання правил професійної етики є запорукою належного виконання принципів юридичної діяльності та підвищення рівня поваги до адвокатів у суспільстві. Встановлені регулятори професійної етики повинні неухильно застосовуватися на практиці, базуючись на положеннях чинного законодавства, корпоративних звичаях і правилах, а також професійному досвіді та адвокатській практиці. Вони передбачають як виважене наближення, так і розумне дистанціювання адвоката від клієнта, але в будь-якому випадку мають на меті найкраще вирішення проблем клієнта, надання йому якісних, своєчасних та кваліфікованих послуг [3].

Діяльність адвоката тісно пов'язана з розумінням людини та її життєвих проблем, які виникають у повсякденній практиці. У цьому контексті важливу роль відіграє рівень релігійної культури адвоката. Йдеться про його знання і розуміння значення релігійного світогляду як духовного підґрунтя для багатьох аспектів життя. Релігійні ідеї, вчення, постулати, традиції, звичаї та ритуали мають великий вплив на духовне становлення людини та формування її світоглядної позиції.

При цьому не має значення, чи є адвокат релігійною особистістю і в кого він вірить. Важливішим є його усвідомлення ролі релігійної культури в системі духовних цінностей як окремої людини, так і суспільства в цілому. Знання основних релігійних вчень і конфесій, повага до їхньої ролі у житті суспільства, зокрема тих, що функціону-

ють у межах країни та її регіонів, є важливою вимогою для адвоката в будь-яку епоху.

Релігійні вчення, конфесійні традиції, постулати та ритуали часто містять мотиви й причини правомірної чи неправомірної поведінки. Високий рівень релігійної культури адвоката дозволяє йому глибше та об'єктивніше аналізувати життєві ситуації, налагоджувати психологічний контакт із клієнтом, розуміти причини та наслідки певних подій, що допомагає приймати оптимальні рішення. Натомість низький рівень релігійної культури може заважати цьому, що може призвести до непорозумінь і помилок у наданні правничих послуг, починаючи від консультацій і закінчуючи судовими рішеннями [2].

Отже, морально-етична складова професійної культури адвоката є критично важливою для ефективної та відповідальної адвокатської практики. Дотримання етичних норм формує не лише професійні якості адвоката, але й сприяє розвитку правової системи загалом. У сучасному суспільстві, де юридичні послуги стають все більш доступними, важливо, щоб адвокати залишалися вірними своїм моральним зобов'язанням, що, в свою чергу, сприятиме підвищенню довіри суспільства до юридичної професії.

Список використаної літератури

1. Гусарев С. Д., Тихомиров О. Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності): навчальний посібник. 4-те вид. Київ: Знання, 2010. 495 с.
2. Брездень В. І. Деформація професійної свідомості юриста. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія Юридична. 2014. № 3. С. 305–313.
3. Правила адвокатської етики: рішення Звітно-виборного з'їзду адвокатів України від 09.06.2017 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pr_avila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кісільцина Ірина Олександрівна**

Бучок О. Ю.

студент 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ УЧАСТІ АДВОКАТА В ПРОЦЕДУРАХ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРІВ

У сучасному правовому середовищі України альтернативне врегулювання спорів (АВС) набуває все більшого значення як ефективний механізм вирішення конфліктів. Адвокати, як ключові учасники правової системи, відіграють важливу роль у цих процесах, виступаючи як у ролі представників сторін, так і в ролі медіаторів. При цьому важливо чітко розмежовувати ці ролі, оскільки вони передбачають різні етичні вимоги та обмеження.

Законодавство України, зокрема Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», визначає основні напрями адвокатської діяльності [1, ст. 19]. Прийняття Закону України «Про медіацію» у 2021 році створило додаткові можливості для адвокатів у сфері посередництва при вирішенні спорів, при цьому важливо розуміти, що діяльність адвоката-медіатора не є наданням правничої допомоги у розумінні адвокатської діяльності [3, ст. 9].

Розглянемо спочатку етичні аспекти участі адвоката як представника сторони в процедурах АВС. У цій ролі адвокат зобов'язаний надати клієнту повну інформацію про можливості та обмеження АВС, допомогти оцінити доцільність участі в такій процедурі. Як зазначає Біцай А. В., «адвокат повинен володіти специфічними навичками та розуміти відмінності між представництвом у суді та участю в альтернативних процедурах» [4, с. 87].

Одним з ключових етичних аспектів є питання конфлікту інтересів. Правила адвокатської етики чітко вказують на неможливість представництва адвокатом одночасно сторін із протилежними інтересами [2, п. 9]. При представництві клієнта в медіації адвокат повинен балансувати між захистом інтересів клієнта та сприянням досягненню взаємовигідного рішення. Як зазначає Єрьоменко Г., «роль адвоката в медіації трансформується з войовничого захисника в конструктивного учасника переговорів» [6, с. 198].

Конфіденційність залишається наріжним каменем як адвокатської діяльності, так і процедур АВС. Адвокат, виступаючи в ролі представника в медіації, повинен дотримуватися як вимог адвокатської таємниці, так і принципу конфіденційності медіації [7, п. 3].

Тепер розглянемо етичні аспекти діяльності адвоката в ролі медіатора. Закон України «Про медіацію» не забороняє адвокатам ви-

ступати в ролі медіаторів [3, ст. 9]. Це відкриває нові можливості для професійної реалізації, але також створює додаткові етичні виклики. Адвокат-медіатор повинен чітко розмежовувати свої ролі та уникати ситуацій, де його неупередженість може бути поставлена під сумнів.

У ролі медіатора адвокат повинен «вимкнути» в собі правника та діяти як нейтральний посередник, сприяючи діалогу між сторонами. Він не може надавати правові консультації сторонам, але може вказати на очевидну незаконність умов угоди. Адвокат-медіатор повинен дотримуватися не лише Правил адвокатської етики, але й етичного кодексу медіатора.

Незалежність адвоката при участі в АВС має подвійне значення: з одного боку, він повинен зберігати професійну незалежність від впливу третіх осіб, з іншого — не повинен нав'язувати клієнту власне бачення вирішення спору [2, п. 6].

Адвокат зобов'язаний постійно підвищувати свій професійний рівень, зокрема у сфері АВС. Як зазначає Мазаракі Н. А., «компетентність адвоката у процедурах медіації включає не лише знання правових аспектів, але й володіння навичками ефективної комунікації та управління конфліктами» [8, с. 25].

Варто відзначити, що існують певні проблеми та виклики у сфері участі адвокатів в АВС. Одна з них — це ризик змішування ролей адвоката як представника та як медіатора, що може призвести до етичних дилем. Для вирішення цієї проблеми автор пропонує розробити окремий розділ у Правилах адвокатської етики, присвячений участі адвокатів у процедурах АВС, де чітко розмежувати етичні вимоги до адвоката-представника та адвоката-медіатора.

Інша проблема — недостатня обізнаність багатьох адвокатів щодо процедур АВС. Для її вирішення автор пропонує впровадити обов'язкові курси з АВС у програму підвищення кваліфікації адвокатів, включаючи практичні тренінги з медіації та переговорів.

Також існує проблема відсутності спеціалізованого регулювання участі адвокатів у процедурах АВС. Чинне законодавство та етичні норми не враховують усіх нюансів такої участі. Автор пропонує ініціювати розробку спеціалізованих етичних кодексів для адвокатів, які беруть участь у процедурах АВС, враховуючи міжнародний досвід та українські реалії.

Притика Ю. Д. наголошує на необхідності розробки спеціалізованих етичних кодексів для адвокатів, які беруть участь у процедурах АВС, що дозволить врахувати специфіку цієї діяльності [9, с. 28]. Ця думка підтримує авторську пропозицію і підкреслює актуальність даного питання.

Таким чином, участь адвоката в процедурах альтернативного врегулювання спорів створює нові можливості для професійної реалі-

зації, але водночас породжує низку етичних викликів. Дотримання високих етичних стандартів є ключовим фактором ефективності участі адвоката в АВС та розвитку цих процедур в Україні в цілому. Чітке розмежування ролей адвоката як представника та як медіатора, вдосконалення нормативної бази та підвищення професійної компетентності адвокатів у сфері АВС є необхідними кроками для подальшого розвитку цього напрямку. Подальше вдосконалення етичних засад та практик їх застосування сприятиме підвищенню довіри до альтернативних способів вирішення спорів та зміцненню ролі адвокатури у правовій системі України.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України 5 липня 2012 року № 5076-VI. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Правила адвокатської етики: затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. *Національна асоціація адвокатів України*: офіц. веб-портал. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/8354a317c5dd15913f18_file.pdf. (дата звернення: 03.10.2024).
3. Про медіацію: Закон України від 16 листопада 2021 року № 1875-IX. *Відомості Верховної Ради*. 2022. № 7. Ст. 51.
4. Біцай А. В. Участь адвоката в медіації: монографія. Київ: Алерта, 2017. 259 с.
5. Красіловська З. В. Теоретичні основи медіації як альтернативного способу вирішення спорів: поняття, види, принципи. *Актуальні проблеми державного управління*. 2013. № 3. С. 10–13.
6. Єрьоменко Г. Перспективи розвитку медіації в Україні. *Право України*. 2011. № 11–12. С. 195–201.
7. Кодекс етики медіатора НАМУ, затверджений рішенням Загальних зборів ГО «Національна асоціація медіаторів України» від 07.12.2017. URL: <http://namu.com.ua/ua/info/mediators/ethical-code/> (дата звернення: 03.10.2024).
8. Мазаракі Н. А. Теоретико-правові засади запровадження медіації в Україні: автореф. дис.... д-ра юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2019. 40 с.
9. Притика Ю. Д. Теоретичні проблеми захисту прав учасників цивільних правовідносин в третейському суді: автореф. дис.... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2006. 33 с.
10. Розман Ю. В. Медіація як альтернативний спосіб вирішення приватно-правових спорів. *Актуальні проблеми політики*. 2013. Вип. 49. С. 245–256.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Свида Олексій Георгійович*

Вотчал О. В.

студент 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

У спеціальній літературі, що розглядає питання етики працівників юридичних професій, відсутній єдиний підхід до термінології.

Етика (грец. *Ethike, ethos* — «вдача, звичай») — це наука яка вивчає суть, походження та розвиток моралі; сукупність принципів і норм поведінки, прийнятих у певній соціальній або професійній групі [1].

Принципи професійної етики юриста ґрунтуються на універсальних етичних категоріях і значною мірою визначаються цілями юридичної діяльності та юридичної етики. До універсальних етичних категорій належать такі поняття, як «добро і зло», «справедливість», «совість», «відповідальність», «гідність», «честь» та інші. Легко виділити з них ті, що є основними етичними принципами, а також категорії, які мають не лише моральне, а й юридичне значення [2, с. 78].

Юридичну етику можна розглядати як моральний кодекс для юристів різних спеціалізацій. Вона є формою професійної етики, що складається з набору норм поведінки для представників юридичної професії, які гарантують моральний аспект їхньої діяльності. Крім того, юридична етика є науковою дисципліною, яка досліджує особливості впровадження моральних вимог у цій сфері [3, с. 15].

Отже, професійна етика юриста формується на основі взаємозв'язку та взаємозалежності правових і моральних принципів, норм, а також правової і моральної свідомості.

В адвокатській практиці важливу роль відіграє етика ділового спілкування, яка є сукупністю морально-етичних вимог, принципів, норм і правил, сформованих на основі науки, практики та світового досвіду. Дотримання цих вимог сприяє взаєморозумінню та довірі між учасниками ділового спілкування, що, в свою чергу, підвищує ефективність контактів і результатів їх спільних дій.

Дійсно, етичний аспект комунікації має велике значення. Ділове спілкування, яке зосереджується на вирішенні важливих службових питань, що стосуються фінансових витрат, часто впливає на життя людей. Тому знання етики ділового спілкування є показником професійної культури працівника і його відповідності сучасним вимогам. Уміння спілкуватися з людьми є ключовою професійною якістю, яку слід розвивати і вдосконалювати протягом усього життя.

Адвокат, виконуючи свої професійні обов'язки, дотримується загальноприйнятих правових норм і керується принципами пріоритету прав людини, а також верховенства права. Довіра громадян має бути заслужена і виправдана, і єдиний шлях до цього — сумлінне та чесне виконання своїх обов'язків. Невиконання норм професійної етики може призвести до втрати довіри через свавілля та байдужість. Правила адвокатської етики є обов'язковими для адвокатів, хоча не є законодавчими актами. Порушення цих правил розглядається як недотримання професійної етики, а в деяких випадках — як невиконання професійних обов'язків, що може призвести до дисциплінарних заходів [4, с. 31].

Етичні принципи слугують адвокату орієнтирами при вирішенні різних питань та проблем, а також при виборі поведінки як своєї, так і свого клієнта.

Які наслідки можуть виникнути для довіри та репутації адвоката, а також для адвокатської сфери в цілому, якщо ігнорувати професійну етику? Що станеться, якщо адвокат розголосить секрети своїх клієнтів, порушуючи закон і етичні норми, або перейде на бік супротивника лише через вигоду? Відповідь очевидна: така поведінка може завдати шкоди іміджу та репутації не тільки окремого адвоката, а й усієї адвокатської спільноти.

Отже, нехтування професійною етикою адвокатами здатне призвести до швидкої втрати довіри суспільства — важливої умови виконання адвокатурою функцій, які їй делегували держава та суспільство.

Сьогодні питання адвокатської етики є однією з найважливіших проблем у діяльності адвоката. Це питання набуває особливої актуальності через значний ріст кількості адвокатів, а також через розвиток і ускладнення правового середовища. Без дотримання корпоративної дисципліни та професійних етичних норм існування та функціонування адвокатської спільноти було б неможливим.

Список використаної літератури

1. Етика. В. А. Малахов, Г. Б. Марушевський, А. А. Субботін, А. М. Єрмоленко, Д. М. Годлевська, В. П. Шибіко, П. І. Косуха, В. С. Лісовий. Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс]. Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.][†]; НАН України, НТШ. К.: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. URL: <https://esu.com.ua/article-18041>
2. Князева Н. В. Принципи професійної діяльності адвоката в Україні. *Форум права*. 2017. № 3. С. 78—83.
3. Ухач В. З. Юридична деонтологія і професійна етика / В. З. Ухач. Тернопіль: *Вектор*, 2015. 335 с.

4. Правила адвокатської етики, атверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року. *Верховна Рада України*. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/3ae9a115a40b9a5bc04f_file.pdf.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Голубович А. М.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДОТРИМАННЯ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ ПІД ЧАС СУДОВОГО ЗАСІДАННЯ В РЕЖИМІ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЇ

У сучасному світі, де глобалізація та швидкий розвиток технологій стають невід'ємною частиною нашого життя, традиційні способи проведення судових засідань зазнають суттєвих змін. Ці трансформації були зумовлені необхідністю адаптуватися до нових реалій, зокрема у зв'язку з пандемією COVID-19 та воєнним станом в Україні.

Внаслідок збройної агресії багато людей втратили доступ до правосуддя, що створило критичну потребу у нових підходах до організації судових процесів. Судова влада, усвідомлюючи цю проблему, почала активно впроваджувати інформаційні технології, які забезпечують можливість звернення до суду та захисту своїх прав у різних умовах.

Однією з найзначніших інновацій останніх років стало впровадження відеоконференцій у судовій практиці. Це рішення не тільки дозволяє зберегти доступність правосуддя, але й робить процес більш ефективним та гнучким, адаптуючи його до сучасних викликів. Учасники судового процесу можуть брати участь у засіданнях з будь-якого місця, що є особливо важливим для осіб з обмеженими можливостями або тих, хто проживає далеко від суду.

Відеоконференція — це телекомунікаційна технологія інтерактивної взаємодії двох або більше віддалених учасників судового провадження з можливістю обміну аудіо- та відеоінформацією у реальному масштабі часу з урахуванням керуючих даних. Підсистема відеоконференцзв'язку забезпечує учасникам можливість брати участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції за допомогою Електронного кабінету та особистих технічних засобів.

Відповідно до статті 212 Цивільного процесуального кодексу України, «учасник справи, його представник має право брати участь

у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду або у приміщенні іншого суду за умови наявності в суді відповідної технічної можливості, про яку суд зазначає в ухвалі про відкриття провадження у справі, крім випадків, коли явка цього учасника справи в судове засідання визнана судом обов'язковою» [1].

Для того, щоби брати участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції, учасник справи або його представник повинен подати до суду заяву про таку участь за п'ять днів до судового засідання.

Згідно з постановою Верховного Суду від 09 серпня 2023 року у справі № 161/10117/21 (провадження № 61–3239св22), «при призначенні усного слухання справи суд зобов'язаний забезпечити право учасників справи брати участь в судових засіданнях, що є елементом гласності і відкритості судового процесу як однією із основних засад судочинства; складовою забезпечення цього права є участь учасника справи у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду; оскільки участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції є правом учасників справи, у задоволенні відповідної заяви учасника справи суд може відмовити лише у випадках передбачених законом, тобто за відсутності у суді відповідної технічної можливості або коли явка цього учасника справи в судове засідання визнана судом обов'язковою, а під час дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19), таке право учасника справи є безумовним, у тому числі з використанням власних технічних засобів» [2].

У зв'язку з цим все більше адвокатів почали брати участь в судових засіданнях в дистанційному режимі. Це допомогло вирішити проблеми доступності правосуддя та зменшення витрат та часу на дорогу до суду, але водночас це зумовило виникнення нових проблем.

Однією з таких проблем стало дотримання адвокатами Правил адвокатської етики в судових засіданнях в режимі відеоконференції. Відповідно до статті 42 Правил адвокатської етики, «представляючи інтереси клієнта або виконуючи функцію захисника в суді, адвокат зобов'язаний дотримуватися вимог чинного процесуального законодавства, законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність, про судоустрій і статус суддів, іншого законодавства, що регламентує поведінку учасників судового процесу, а також вимог Правил» [3].

Цивільний процесуальний кодекс України закріплює, що особи, присутні в залі судового засідання, повинні встати, коли входить і виходить суд, рішення суду особи, присутні в залі, заслуховують стоячи, учасники судового процесу та інші особи, присутні в залі судового засідання, звертаються до суду та один до одного, надають пояснення, показання, висновки, консультації тощо стоячи. Відступ від цих вимог допускається лише з дозволу головуючого [1].

Беручи участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції, деякі адвокати не звертають уваги та не виконують ці вимоги тому, що перебувають не в приміщенні суду і вважають, що ці правила їх не стосуються. Але законодавець не розмежовує учасників на тих, хто знаходиться в приміщенні суду і тих, що беруть участь в судовому засіданні дистанційно. Ці вимоги стосуються всіх учасників справи однаково.

Адвокат повинен поводити себе гідно в суді в будь-якому випадку, стверджуючи повагу до адвокатської професії. У відносинах з іншими учасниками судового засідання адвокат повинен бути тактовним і стриманим [3]. Інколи буває, що в адвокатів виникає конфлікт з іншими учасниками справи. В таких випадках головуючому судді важко відновити порядок, коли учасники судового засідання знаходяться в режимі відеоконференції.

Ще однією проблемою участі адвоката в судовому засіданні в режимі конференції є нестабільний зв'язок чи різні технічні проблеми з пристроями, що можуть спотворювати звук та відео тим, самим унеможливлувати проведення судового засідання. Правила адвокатської етики закріплюють, що адвокат не повинен вчиняти дій, спрямованих на невиправдане затягування судового розгляду справи. Адвокат повинен до початку судового засідання забезпечити необхідні технічні умови для стабільного зв'язку. На жаль, не всі адвокати займаються вирішенням цього питання та затягають судовий розгляд справи.

Можна зробити висновок, що всі ці проблеми виникають через те, що Правила адвокатської етики та інші нормативно-правові акти не містять окремі положення, які б регулювали питання щодо різних аспектів участі адвокатів в судовому засіданні в режимі відеоконференції.

Список використаної літератури

1. Цивільний процесуальний кодекс України: Кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV: станом на 23 верес. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
2. Постанова Верховного Суду від 09 серпня 2023 року у справі № 161/10117/21 (провадження № 61-3239св22). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112845632>
3. Правила адвокатської етики: рішення Звітно-виборного з'їзду адвокатів України від 09.06.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кісільцина Ірина Олександрівна**

ЕТИЧНІ НОРМИ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ

Дотримання етичних норм є важливою умовою ефективного здійснення адвокатської діяльності. Проблеми етичних вимог до адвокатів та їхньої діяльності постійно перебувають у фокусі наукових досліджень, а також практичного обговорення серед адвокатів та представників юридичної спільноти. Питання професійної етики охоплює як взаємодію між адвокатами, так і стосунки з клієнтами, судами, громадськістю та органами адвокатського самоврядування.

Етичні норми, зафіксовані в Правилах адвокатської етики, встановлюють чіткі правила поведінки, якими має керуватися адвокат під час виконання своїх професійних обов'язків. Ці правила створені для того, щоб забезпечити високий рівень надання правової допомоги, захист інтересів клієнтів та зміцнення довіри до правничої системи загалом. Правила адвокатської етики вимагає від адвокатів дотримуватися принципів чесності, об'єктивності, конфіденційності та не-дискримінації.

У наукових роботах таких дослідників, як В. Д. Бабкін, Н. М. Бакаянова, А. М. Бірюкова та інші, широко обговорюються етичні вимоги до адвокатів, зокрема питання взаємодії адвокатів між собою. Ця тема є надзвичайно важливою, адже адвокатська професія передбачає високу відповідальність не тільки перед клієнтами, але й перед колегами. Як зазначає В. О. Святоцька, норми поведінки адвокатів між собою є не лише виявом професійної ввічливості, але й важливою складовою правничої етики, що сприяє справедливому розгляду справ і цивілізованому вирішенню конфліктних ситуацій.

Правила адвокатської етики також забороняє адвокатам здійснювати певні дії, які можуть негативно вплинути на репутацію їхніх колег. Наприклад, адвокатам заборонено поширювати неправдиву інформацію про інших адвокатів, схилити клієнтів до розірвання договорів з їхніми колегами чи вдаватися до маніпуляцій під час ведення справ. Усі ці положення мають на меті захист професійної гідності адвокатів і забезпечення належної якості правової допомоги [1, с.55].

Відповідно до положень статей 50–53 Правил адвокатської етики, адвокати повинні будувати взаємодію з колегами на основі поваги та професійної етики. Це включає взаємну допомогу, уникнення конфліктів та готовність співпрацювати для забезпечення найкращих результатів у правничій діяльності [2].

Адвокатська діяльність є однією з найважливіших складових правової системи, яка покликана забезпечити захист прав і свобод громадян, дотримання законності та справедливості. Одним із ключових елементів професії адвоката є дотримання етичних норм, які регулюють поведінку адвоката як під час здійснення професійної діяльності, так і в особистому житті. Етичні норми адвокатської діяльності визначають не лише професійні вимоги до поведінки адвоката, але й створюють підґрунтя для формування довіри між адвокатом, клієнтом та суспільством загалом.

Одним із основних документів, що регулює етичну діяльність адвокатів, є Правила адвокатської етики. Вони є свого роду етичним компасом, що вказує напрямок поведінки для адвокатів у різних життєвих та професійних ситуаціях. Дотримання етичних принципів є обов'язковою умовою для адвокатів, і порушення цих норм може призвести до серйозних наслідків, включаючи дисциплінарну відповідальність [3, с. 610].

Правила адвокатської етики є основним актом, що регулює поведінку адвокатів з точки зору професійної етики. Цей документ містить загальні принципи, норми та правила поведінки, які мають бути дотримані під час здійснення адвокатської діяльності.

Основними принципами етичної поведінки адвоката є незалежність, конфіденційність, добросовісність, чесність, компетентність та дотримання професійної таємниці. Ці принципи є фундаментальними для адвокатської діяльності і мають першочергове значення в побудові взаємин між адвокатом і клієнтом, адвокатом та іншими учасниками правовідносин [4, с.18].

Незалежність адвоката є одним із ключових принципів, який гарантує, що адвокат може вільно висловлювати свої позиції, не піддаючись тиску з боку зовнішніх чинників, включаючи державні органи, інші юридичні особи чи суспільство загалом. Незалежність адвоката передбачає, що він не може приймати будь-яких вказівок або рекомендацій від третіх осіб, якщо вони суперечать інтересам клієнта або етичним принципам.

Конфіденційність є ще одним важливим принципом, що гарантує захист інформації, отриманої адвокатом у процесі здійснення професійної діяльності. Будь-які дані, передані клієнтом адвокату, мають бути збережені в таємниці, і адвокат не має права розголошувати їх без згоди клієнта, навіть після завершення правовідносин. Це правило є непорушним і служить основою для формування довіри між адвокатом та клієнтом.

Добросовісність та чесність адвоката передбачають, що адвокат має діяти у рамках законодавства. Він не має права свідомо подавати недостовірні відомості, фальсифікувати докази або здійснювати інші

дії, які можуть призвести до порушення прав іншої особи або сприяти вчиненню злочину.

Компетентність адвоката є основою його професійної діяльності. Адвокат повинен постійно вдосконалювати свої знання, стежити за змінами в законодавстві та правовій практиці. Недостатня професійна підготовка або некомпетентність можуть призвести до негативних наслідків для клієнта, що може стати підставою для дисциплінарної відповідальності адвоката.

Дотримання професійної таємниці є ще одним обов'язковим етичним стандартом для адвокатів. Професійна таємниця включає не лише конфіденційність інформації, але й заборону використання цієї інформації для особистих чи комерційних цілей. Порушення цього принципу може призвести до серйозних наслідків, зокрема втрати довіри з боку клієнтів та суспільства.

Відповідальність за порушення етичних норм адвокатами є невід'ємною частиною забезпечення високого рівня професійної діяльності. У разі вчинення адвокатом порушення, передбаченого Правилами адвокатської етики, він може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності. Основні види порушень включають порушення конфіденційності, неналежне виконання професійних обов'язків, недобросовісність, відмова від виконання своїх обов'язків, а також порушення незалежності адвоката [5, с. 380].

Дисциплінарна відповідальність за порушення етичних норм передбачає кілька можливих санкцій, залежно від серйозності порушення. До них належать попередження, або навіть позбавлення права на здійснення адвокатської діяльності. Важливо зазначити, що ці санкції мають превентивний характер, спрямований на запобігання подальшим порушенням та підтримання високих етичних норм у професії.

У підсумку, етичні норми адвокатської діяльності є важливим елементом у забезпеченні законності, справедливості та захисту прав людини. Дотримання етичних принципів адвокатами є не лише їх професійним обов'язком, але й необхідною умовою для збереження довіри до адвокатської професії та системи правосуддя загалом. Відповідальність за порушення етичних норм служить механізмом забезпечення належної поведінки адвокатів і запобігання зловживанням у професійній діяльності.

Список використаної літератури

1. Романова А. Етичні норми в адвокатській діяльності: особливості дотримання та відповідальність за їх порушення. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки». 2022. № 2 (34). С. 51–56.

2. Правила адвокатської етики: затв. Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/p0001891-17#Text> (дата звернення: 08.10.2024)
3. Ковальова Я. О., Овчаренко О. М. Гонорарна практика адвоката: актуальні питання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 5. С. 608–611.
4. Гайворонська В., Павлуненко К. Актуальні етичні питання поведінки адвоката. *Вісник Національної асоціації адвокатів України*. 2021. № 7–8. С. 17–19.
5. Святоцька В. О. Норми організації та професійної діяльності адвокатури: порівняльно-правове дослідження: монографія. Київ: Ін Юре, 2019. 480 с.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Гребенюк М. І.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОВЕДІНКИ АДВОКАТА У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

У сучасному світі соціальні мережі стали невід'ємною частиною професійного життя багатьох людей, у тому числі й адвокатів. Ці платформи надають унікальну можливість для спілкування, обміну інформацією та встановлення контактів. Проте, активність адвоката у соціальних мережах пов'язана з певними етичними викликами та обов'язками, що потребують особливої уваги.

По-перше, адвокати повинні усвідомлювати, що інформація, яку вони поширюють у соціальних мережах, може мати серйозні наслідки. Вони повинні дотримуватися конфіденційності інформації про своїх клієнтів, не розголошувати деталі справ і уникати будь-яких коментарів, які можуть бути сприйняті як витік інформації [1]. Ця відповідальність є основоположною, адже порушення конфіденційності може призвести до серйозних правових наслідків і втрати довіри клієнтів.

По-друге, адвокат має підтримувати свій професійний імідж у соціальних мережах. Адвокат повинен бути обережним у висловлюваннях, уникати конфліктних ситуацій і провокацій, а також дотримуватися загальних етичних норм. Негативні коментарі, необ-

грунтовані критики або навіть жарти можуть негативно вплинути на репутацію адвоката та його професійну діяльність [2]. Адвокати повинні пам'ятати, що їхні дії в інтернеті можуть бути оцінені не лише колегами, але й потенційними клієнтами та суддями.

Крім того, важливою етичною особливістю є взаємодія адвокатів із клієнтами через соціальні мережі. Хоча ці платформи можуть слугувати зручним способом комунікації, адвокат повинен бути обережним у веденні професійних бесід у відкритому доступі. Клієнти можуть бути не завжди освідомлювати ризики, пов'язані із публічними обговореннями, тому адвокат має забезпечити, щоб спілкування відбувалося в приватних або захищених каналах.

Адвокат несе відповідальність за весь контент, який публікує на своїй особистій сторінці. Він зобов'язаний регулярно переглядати відгуки та коментарі, щоб переконатися, що вони відповідають моральним та етичним нормам. У разі виявлення неприпустимого допису адвокат зобов'язаний його видалити, приховати або негайно звернутися до автора з проханням вжити відповідних заходів.

Етичні норми дозволяють адвокату використовувати інформацію, яка доступна всім користувачам соціальних мереж, в професійній діяльності, включаючи використання таких даних як докази в суді. Однак, якщо особа обмежила доступ до інформації на своїй сторінці, адвокат повинен отримати її дозвіл для ознайомлення та подальшого використання цієї інформації. При цьому адвокат повинен використовувати свій особистий профіль з вказанням повного імені та прізвища. Створення «фейкових» сторінок заборонено, і на вимогу особи адвокат зобов'язаний надати додаткову інформацію або обґрунтовано відмовити у її наданні.

Цікаво проаналізувати зарубіжний досвід з цього питання. Наприклад, Асоціація адвокатів Нью-Гемпшира у своїх рекомендаціях зазначила, що адвокат може надіслати запит на додавання свідка у друзі по справі, яку він веде, обов'язково попередивши свідка про свою роль як захисника та клієнта, інтереси якого він представляє.

Адвокат має право надавати поради клієнту не лише щодо його поведінки під час офіційних процедур (допити, судові засідання), але й у повсякденному житті, зокрема в соціальних мережах. Він може порадити клієнту змінити налаштування конфіденційності профілю, опублікувати чи видалити допис до, під час, або після завершення провадження у справі, за умови, що ці дії не суперечать законодавству або судовому рішення. Адвокат також може рекомендувати клієнту опублікувати інформацію, пов'язану зі справою, якщо він упевнений у її достовірності.

Цікаво, що рекомендації для адвокатів у Нью-Йорку містять вказівку, що переписка адвоката з клієнтом у соціальних мережах може

бути зафіксована за допомогою «скріншотів» і надана суду у роздрукованому вигляді як доказ.

Значення професійної етики в адвокатській практиці не можна переоцінити. Адвокати повинні дотримуватися не лише законодавчих норм, але й етичних стандартів, визначених професійними асоціаціями. Це включає в себе повагу до колег, суддів і клієнтів, а також обов'язок сприяти розвитку правової культури в суспільстві [3]. В соціальних мережах адвокати можуть стати взірцем етичної поведінки, популяризуючи правові знання та підвищуючи правову свідомість серед населення.

Отже, етичні особливості поведінки адвоката у соціальних мережах є надзвичайно важливими для підтримання професійного іміджу, захисту клієнтів та дотримання етичних стандартів. Адвокати повинні розуміти, що їхня діяльність в інтернеті може мати далекосяжні наслідки, тому важливо діяти відповідально і з повагою до професії. Таким чином, соціальні мережі можуть стати потужним інструментом для адвокатів, якщо їх використовувати відповідально та етично.

Список використаної літератури

1. Фляжнікова Я. Адвокати в соціальних мережах. Етико-деонтологічний аспект. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2017. № 1. URL: http://vjhr.sk/archive/2017_1/part_1/24.pdf
2. Коломійчук В. Адвокатська етика в мережі Інтернет: проблемні питання. Uainfo 25.07.2018 р. URL: <https://www.pressreader.com/ukraine/yurydychna-gazeta/20180703/282132112204654>
3. Яновська О. Співвідношення мети й засобів як етична проблема адвокатської діяльності. *Юридична газета*. 2017. № 12 (562). 14 березня. URL: <http://tomorrowlawyer.org/spivvidnoshenyameti-tazasobiv-yak-eti/>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кісліцина Ірина Олександрівна**

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ АДВОКАТА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Формування моральної культури адвоката у сучасних умовах є важливим аспектом професійної діяльності, який не лише визначає етичну поведінку, а й впливає на всю правову систему. В умовах глобалізації, діджиталізації, війни та постійних соціальних змін адвокати зобов'язані дотримуватися високих морально-етичних стандартів та забезпечувати захист прав та інтересів своїх клієнтів. Моральна культура адвоката включає не лише знання професійної етики, а й уміння знаходити баланс між правовими вимогами та моральними цінностями, що є особливо важливим у контексті зростаючої уваги суспільства питаннями справедливості та етики.

Актуальність теми зумовлена зростаючою роллю правничої професії в умовах глобалізації, розвитку правової держави та підвищення вимог до етичних стандартів у діяльності адвокатів. В сучасному світі, де правові конфлікти та моральні дилеми стають дедалі складнішими, адвокат зобов'язаний не лише досконало володіти правовими знаннями, але й дотримуватися високих моральних принципів у своїй професійній діяльності. Формування моральної культури адвоката є важливим елементом забезпечення довіри до правової системи, захисту прав та інтересів громадян, а також розвитку суспільної відповідальності правозахисників.

На думку деяких дослідників, потреба в адвокатській етиці зумовлена кількома важливими причинами:

1. Адвокатура є одним з найважливіших інститутів захисту прав і свобод людини і громадянина, гарантованих конституціями більшості сучасних держав.
2. Адвокатура виконує функцію держави, не будучи державною установою.
3. Авторитет адвокатів визначається не лише їхнім професіоналізмом та інституційними традиціями, але й моральними якостями як служителів Феміди.
4. Не всі правила, що регулюють професійну поведінку правників (і навіть їхнє неформальне спілкування), відображені в законі.

Як завжди, в основі права лежить мораль, яка пронизує всі сфери людської діяльності і супроводжує нас протягом усього життя [2, с. 449].

Принципи моральної культури керують адвокатом у вирішенні тих чи інших проблем і труднощів, а також у виборі дій щодо себе і свого клієнта. Такі принципи необхідні, оскільки неможливо передбачити всі життєві ситуації заздалегідь, але водночас у кожному конкретному випадку і кожного разу адвокат повинен переконливо обґрунтовувати свої погляди, дії та наміри перед собою, своїм клієнтом, державою, суспільством, колегами та професією [7, с. 52]. Засади адвокатської діяльності закріплені в Правилах адвокатської етики, які є певною сукупністю приватних і публічних правил у професійній та повсякденній діяльності адвокатів [1, с. 613].

Високий рівень моральної культури адвоката є ключовим чинником його успішності в професії, оскільки чим вище ця культура, тим ефективніше адвокат виконує свої обов'язки та відповідальніше ставиться до результатів своєї роботи. Моральна культура адвоката суттєво впливає на сприйняття його особистості суспільством та сприяє формуванню високого авторитету. Проте, з точки зору моральних цінностей, правовий статус адвоката потребує вдосконалення, зокрема, законодавчого закріплення моральних вимог і механізмів оцінювання моральних якостей осіб, які прагнуть займатися адвокатською діяльністю. Це питання є важливою прогалиною в нинішньому правовому полі [1, с. 614].

Моральна культура адвоката передбачає дотримання етичних стандартів, які регулюють поведінку юристів у суспільстві. Однією з ключових вимог є забезпечення конфіденційності клієнта, а також підтримання об'єктивності та незалежності під час захисту або представництва інтересів. У сучасних умовах адвокат повинен адаптуватися до постійно змінюваних соціальних і правових реалій, що включає швидке реагування на виклики, пов'язані з цифровізацією судових процесів [4, ст. 21].

Також, з розвитком інформаційних технологій, адвокати змушені використовувати електронні бази даних та цифрові інструменти для ведення справ і комунікації з клієнтами. Це створює нові виклики щодо дотримання етичних стандартів у контексті цифрової взаємодії, де важливо не лише виконувати законодавчі вимоги щодо конфіденційності, але й дотримуватися етичних норм, що стосуються відповідальності за правильне використання цифрових ресурсів. [5, с. 250].

Наразі формування моральної культури адвокатів в умовах війни в нашій країні набуває особливого значення, адже сучасні виклики вимагають від правозахисників не лише високого рівня професіоналізму, а й міцних етичних принципів. Війна створює нові проблеми для адвокатської практики, що стосуються питань справедливості, гуманності та прав людини. Адвокати часто стикаються з моральними дилемами, які потребують оперативних рішень у складних правових

ситуаціях, зазвичай в умовах обмежених ресурсів та під тиском критичних обставин. У період конфлікту їм доводиться вирішувати специфічні завдання, такі як надання юридичної допомоги жертвам насильства, захист прав біженців і забезпечення справедливості для тих, хто піддається дискримінації. Ці виклики вимагають не лише професійних знань, але й високого рівня моральної свідомості, адже їхні дії можуть суттєво впливати на життя людей. У сучасних умовах війни адвокати мають враховувати складність правових систем, які часто змінюються під впливом політичних і соціальних факторів. Важливо зберігати об'єктивність і неупередженість, незважаючи на емоційний тягар ситуації. Адвокати повинні бути готовими до моральних дилем, що виникають у процесі їхньої діяльності, і вміти балансувати між вимогами закону та етичними нормами [3, с. 55].

Сучасні зміни в законодавстві також впливають на формування моральної культури адвокатів. Наприклад, нововведення в законодавстві, що стосуються адвокатської діяльності і передбачають підвищену відповідальність за порушення етичних норм, заохочують адвокатів дотримуватися високих стандартів поведінки у своїй практиці [4, ст. 34].

Складовою частиною моральної культури адвоката є здатність уникати конфліктів інтересів у професійній діяльності. Конфлікти інтересів можуть виникати як у взаєминах із клієнтами, так і у відносинах із судовими органами та колегами. Сучасні умови роботи вимагають від адвоката глибшого розуміння цих ситуацій та відповідної поведінки для запобігання можливим порушенням [4, ст. 9].

Професійні організації, такі як Національна асоціація адвокатів України, відіграють ключову роль у підтримці та розробці етичних стандартів для адвокатів. Вони надають рекомендації щодо поведінки в складних моральних ситуаціях, що сприяє покращенню моральної культури та дотриманню професійної етики [6].

Отже, формування моральної культури адвоката в сучасних умовах вимагає не лише дотримання традиційних етичних стандартів, але й адаптації до нових викликів, які виникають унаслідок цифровізації та глобалізації. Сучасне законодавство, зокрема Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», посилює вимоги до адвокатів, зокрема в частині уникнення конфліктів інтересів і дотримання конфіденційності. Професійні асоціації виконують ключову роль у підтримці та розвитку моральної культури, надаючи рекомендації та підтримку адвокатам у їхній щоденній практиці.

Список використаної літератури

1. Гудима М. М. Моральна культура адвоката як фундаментальна основа його професійної діяльності. *The 10th International scientific and practical conference «Current challenges of science and education»* (June 3–5, 2024). MDPC Publishing, Berlin, Germany. 2024. 736 p. URL: <https://sci-conf.com.ua/x-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-current-challenges-of-science-and-education-3-5-06-2024-berlin-nimechchina-arhiv/>
2. Діденко О. Професійна етика в діяльності адвоката. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє*. 2019. С. 448–451.
3. Єфремова І. Особливості представництва адвокатом інтересів клієнта в умовах воєнного стану. *Адвокатура України: сучасний стан та перспективи розвитку. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 16 грудня 2022 р.)*. 2022. С. 53–56. URL: https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/9162/1/Osoblivosty_.pdf
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2013. № 27. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
5. Остафійчук Л. А. Конфіденційність адвокатської діяльності. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія Право. 2023. Випуск 80: частина 2. С. 246–252.
6. Офіційний сайт Національної асоціації адвокатів України. URL: <https://unba.org.ua/>
7. Пілюк С. В. Етичні основи адвокатської діяльності. *Матеріали 74-ї звіт. наук. конф. професорсько-викладацького складу і наук. працівників економіко-правового факультету ОНУ ім. І. І. Мечникова* (м. Одеса, 27–29 лист. 2019 р.). Одеса: Фенікс, 2019. С. 52–54.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Нестерчук Лілія Петрівна**

Грищенко М. О.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА ЯК ВИД ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Одним з елементів, що складають правовий статус адвоката, є його відповідальність. Відповідно до чинного законодавства, адвоката можна притягнути до дисциплінарної, адміністративної, яка нерідко поєднується із дисциплінарною, та кримінальної відповідальності.

В рамках цього дослідження звернемо увагу на кримінальну відповідальність. Зауважимо, що в науці кримінального права не має єдиного розуміння цього виду відповідальності. Серед вчених існують різні точки зору щодо кримінальної відповідальності. Деякі вчені ототожнюють її з кримінальним покаранням, інші — розглядають цей вид відповідальності як конкретні кримінально-правові відносини. У загальному сенсі це різновид юридичної відповідальності, що полягає у відповідній реакції держави на вчинене в минулому правопорушення. Отже, кримінальну відповідальність можна визначити як вид і міру зазнавання особою, що вчинила кримінальне правопорушення, певних обмежень прав і свобод людини, передбачених законом [1].

Притягнення адвоката до кримінальної відповідальності унаслідок порушення норм етики не є поширеним. У той саме час, кримінальна відповідальність може знайти своє відображення у певних нормах чинного кримінального законодавства України, які можуть поєднуватися із порушеннями Правил адвокатської етики (надалі — ПАЕ), та передбачені у:

- розділі VII «Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності» (ст. ст. 232 КК України розголошення комерційної або банківської таємниці; ст. 232—1 КК України незаконне використання інсайдерської інформації);

- розділі XV «Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів» (ст. 358 КК України підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів);

- розділі XVII «Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» (ст. 368—3 КК України підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми; ст. 368—4 КК України підкуп особи, яка надає публічні послуги; ст. 369 КК України пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі; ст. 369—2 КК України зловживання впливом);

- розділі XVIII «Кримінальні правопорушення проти правосуддя» (ст. 376 КК України втручання в діяльність судових органів; ст. 382 КК України невиконання судового рішення; ст. 386 КК України перешкоджання з'явленню свідка, потерпілого, експерта, примушування їх до відмови від давання показань чи висновку; ст. 387 КК України розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування, ст. 400—1 КК України — представництво в суді без повноважень, що передбачає завідомо неправдиве повідомлення суду про повноваження представляти іншу особу в суді, а так само умисне

невнесення адвокатом до ордера відомостей щодо обмежень повноважень, встановлених договором про надання правничої допомоги) тощо [2].

В теорії кримінального права можна зустріти пропозиції щодо запровадження кримінальної відповідальності за порушення адвокатської таємниці. Так, С. Логінова пропонувала доповнити КК України статтею «Кримінальна відповідальність адвоката, помічника адвоката, працівників адвокатських об'єднань за розголошення адвокатської таємниці» [3, с. 20]. Очевидно, що внесення таких законодавчих змін було б доцільним у разі вчинення такого діяння з особистих або корисливих мотивів, яке спричинило значну шкоду потерпілому.

У якості підсумку зазначимо, що вчинення адвокатами будь-яких правопорушень, у тому числі кримінальних, є неприпустимим, адже вказуватиме на недосконалість процедури набуття статусу адвоката та відсутності належного саморегулювання в рамках інституту адвокатури. У той саме час, як було зазначено нами раніше, вчинення адвокатами кримінальних правопорушень має поодинокий характер.

Список використаної літератури

1. Копиленко О. П. Правознавство: Навчальний посібник. К.: «ВД «Професіонал», 2007. 400 с. URL: https://pidru4niki.com/13331222/pravo/ponyattya_kriminalnoyi_vidpovidalnosti
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page13>
3. Логінова С. М. Адвокатська таємниця: теорія і практика: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.10. Київ, 2002. 183 с.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кравченко Марина Олександрівна**

Громовенко А. Г.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА ЗА ПОРУШЕННЯ ВИМОГИ НЕПРИПУСТИМОСТІ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ

Питання дисциплінарної відповідальності адвоката за конфлікт інтересів набуває все більшого значення у контексті реформування правової системи та зміцнення правових інститутів в Україні. Адвокатська діяльність має особливу соціальну важливість, оскільки адвокати виконують ключову роль у забезпеченні захисту прав і свобод громадян, наданні кваліфікованої правничої допомоги та реалізації принципу верховенства права. Однак виконання цих завдань передбачає додержання високих стандартів етичної поведінки, професійної незалежності та неупередженості, без яких неможливо забезпечити ефективне функціонування правової системи. В умовах посилення юридичної відповідальності та підвищення вимог до адвокатської професії, проблематика дисциплінарної відповідальності за конфлікт інтересів стає критично важливою для забезпечення належної реалізації професійної етики.

Конфлікт інтересів, як юридична категорія, має складну і багатоглибшу природу, оскільки він виникає в ситуаціях, коли особисті або матеріальні інтереси адвоката можуть безпосередньо або опосередковано впливати на виконання його професійних обов'язків. Виникнення конфлікту інтересів підриває довіру до адвокатури та правосуддя загалом, оскільки може призвести до порушення прав клієнтів та маніпуляцій з боку адвоката з метою отримання неправомірної вигоди. З огляду на це, механізми правового регулювання та дисциплінарної відповідальності за конфлікт інтересів мають бути чітко окреслені та забезпечені ефективними механізмами контролю і запобігання.

Актуальність теми зумовлена кількома чинниками. По-перше, сучасний розвиток інституту адвокатури в Україні та адаптація до європейських стандартів правосуддя вимагають посилення етичних стандартів адвокатської діяльності. У цьому контексті проблема конфлікту інтересів в адвокатській діяльності залишається важливим аспектом, який потребує детального правового аналізу та удосконалення механізмів дисциплінарної відповідальності. По-друге, норми Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та Правил адвокатської етики встановлюють вимоги до поведінки адвокатів у ситуаціях конфлікту інтересів, що зумовлює необхідність уточнен-

ня та конкретизації правових норм, які регулюють дисциплінарну відповідальність у цих випадках. По-третє, практика дисциплінарних проваджень показує, що конфлікти інтересів адвокатів часто стають підставою для застосування до них дисциплінарних стягнень, але водночас у правозастосуванні виникає низка проблем, пов'язаних із трактуванням та доведенням наявності конфлікту інтересів.

Таким чином, системний підхід до вивчення дисциплінарної відповідальності адвоката за конфлікт інтересів дозволяє не тільки глибше зрозуміти основні правові проблеми, але й запропонувати ефективні шляхи їх вирішення. Це сприятиме підвищенню рівня професійної етики адвокатів, захисту прав клієнтів і зміцненню інституту адвокатури як невід'ємного елементу правової системи.

Згідно із Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» конфлікт інтересів визначається як «протиріччя між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками, що може призвести до впливу на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом своїх професійних обов'язків, а також під час прийняття рішень чи здійснення певних дій у процесі адвокатської діяльності» [1].

На думку В. В. Заборовського, конфлікт інтересів слід розглядати як внутрішньоособистісний феномен, коли інтереси адвоката, зокрема фінансові або майнові, можуть заважати належному виконанню його професійних функцій. Це може вплинути на об'єктивність, незалежність та неупередженість адвоката у захисті прав клієнта. Принцип уникнення конфлікту інтересів є фундаментальним у професійній етиці адвокатів, що підкреслює важливість підпорядкування особистих інтересів інтересам клієнта. Неврахування цих вимог може призвести до порушення етичних стандартів адвокатури та підризу довіри до правової системи в цілому. Таким чином, дотримання принципу уникнення конфлікту інтересів є критично важливим для ефективного здійснення адвокатської діяльності [2, с.100].

Згідно з положеннями Статті 9 Правил адвокатської етики, адвокат не має права представляти інтереси двох чи більше клієнтів одночасно, якщо їхні інтереси є взаємно суперечливими або можуть стати такими у майбутньому. Для уникнення конфлікту адвокат має отримати письмову згоду від кожного з клієнтів [3]. Важливо зазначити, що така згода лише підтверджує відсутність конфлікту інтересів на момент її підписання, але не гарантує, що він не виникне згодом. Тому контроль за уникненням конфлікту інтересів має здійснюватися на всіх етапах адвокатської діяльності — від укладення договору до його виконання і навіть після завершення правової допомоги.

Недотримання вимог щодо уникнення конфлікту інтересів адвокатом призводить до його дисциплінарної відповідальності. Від-

повідно до статті 35 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокату, який порушив етичні норми, може бути винесено попередження, тимчасово призупинено право на здійснення адвокатської діяльності або, у найважчих випадках, адвоката можуть позбавити права займатися адвокатською діяльністю з подальшим виключенням із Єдиного реєстру адвокатів України. Ці заходи мають на меті не лише покарати адвоката, а й запобігти подібним порушенням у майбутньому.

Проблематика конфлікту інтересів у адвокатській діяльності є надзвичайно важливим аспектом дотримання етичних стандартів та забезпечення ефективного правового захисту. Статистичні дані щодо діяльності Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (ВКДКА) свідчать, що останнім часом ВКДКА було розглянуто 26 справ щодо порушення принципу уникнення конфлікту інтересів, що свідчать про складність цього питання. Хоча більшість рішень залишено без змін, п'ять справ було скасовано, що підкреслює неоднозначність і практичні труднощі його вирішення. Типовими прикладами порушень є одночасне представництво адвокатами сторін із протилежними інтересами або надання правової допомоги колишнім клієнтам, що створює ризики використання конфіденційної інформації. Такі ситуації підкреслюють етичну дилему, яка виникає через зміни в ділових відносинах адвоката з клієнтами або протиборчими сторонами [4, с.191].

Аналіз дисциплінарної практики показує, що адвокатура стикається з необхідністю постійного моніторингу конфліктів інтересів, не лише на момент укладання договору про правову допомогу, а й під час всієї тривалості справи. Це вимагає від адвокатів високого рівня етичної свідомості та професійної відповідальності. Потреба в удосконаленні механізмів контролю за дотриманням етичних норм очевидна, що включає підвищення рівня професійної підготовки адвокатів і посилення дисциплінарної відповідальності за порушення.

Законодавча регламентація конфлікту інтересів в Україні залишається важливою, однак необхідно розширювати правові рамки, що охоплюють етичні аспекти правозастосування. Вирішення проблеми конфлікту інтересів в адвокатській діяльності передбачає комплексний підхід, що поєднує нормативне вдосконалення, етичну свідомість адвокатів та ефективний дисциплінарний нагляд з боку професійних організацій, таких як ВКДКА.

Таким чином, питання дисциплінарної відповідальності адвоката за конфлікт інтересів є ключовим аспектом забезпечення високих етичних стандартів у правничій діяльності. Норми, закріплені в законодавстві України, особливо в Законі «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та Правилах адвокатської етики, створюють достат-

ню правову основу для регулювання подібних конфліктів. Проте, як свідчить практика дисциплінарних проваджень, існують суттєві виклики у сфері їх імплементації, що вимагає удосконалення механізмів контролю та відповідальності. Особливої уваги потребує питання запобігання конфліктам інтересів у довгостроковій перспективі та після завершення виконання адвокатом своїх обов'язків. Важливим залишається розвиток системи дисциплінарних заходів з метою забезпечення належного захисту прав клієнтів, підвищення якості правової допомоги, а також збереження репутації адвокатської професії, що потребує глибокого наукового аналізу і правової регламентації.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 10.10.2024).
2. Заборовський В. В. Деякі аспекти розуміння сутності конфлікту інтересів в адвокатській діяльності. Адвокатура України: сучасний стан та перспективи розвитку: матеріали III Міжнар. наук. практ. конф. (м. Харків, 16 груд. 2021 р.). Харків: Право. 2021. С. 98–100.
3. Правила адвокатської етики: Затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2017-06-09-pravila-2017_596f00dda53cd.pdf
4. Ковалко Н. М. Конфлікт інтересів: теоретико-практичні аспекти криз призму етичного принципу адвокатської діяльності. Право у суспільство. 2020. № 6–2. Ч. 1. С. 187–192.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Грушко В. О.

студентка I-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ДОТРИМАННЯ АДВОКАТАМИ ЕТИЧНИХ НОРМ

Адвокатська етика, як закріплено в статті 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», виступає невід'ємною складовою професійної діяльності адвоката [1]. Цей комплекс норм, базуючись на принципах законності, справедливості, незалежності, кон-

фіденційності та чесності, спрямований на забезпечення високого рівня професійної доброчесності та захист прав і свобод громадян. Ключовим документом, який регулює професійну етику адвоката, є Правила адвокатської етики затвердженні звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року (зі змінами у 2019 році) [2].

Дотримання етнічних норм є основою професійної репутації адвоката, від репутації залежать не лише успіхи в кар'єрі, але й довіра з боку клієнтів, колег і суспільства в цілому. За порушення професійної етики адвокат може нести дисциплінарну відповідальність, може втратити право на заняття адвокатською діяльністю.

Одним з фундаментальних принципів адвокатської етики є пріоритет інтересів клієнта. Адвокат, діючи в межах закону, зобов'язаний відстоювати права та інтереси свого клієнта. Водночас, він не може порушувати права інших осіб або закони держави.

Незалежність адвоката є ще одним важливим принципом. Адвокат повинен бути вільним від будь-якого тиску та впливу, що може завадити йому об'єктивно оцінити ситуацію та прийняти відповідні рішення.

Конфіденційність інформації, отриманої від клієнта, є одним з основних обов'язків адвоката. Цей принцип є запорукою довіри між адвокатом та клієнтом і необхідний для ефективної правової допомоги. Принцип конфіденційності діє без обмеження у часі. До адвокатської таємниці належать:

- сам факт звернення особи за правовою допомогою;
- будь-яка інформація, отримана адвокатом, адвокатським бюро, об'єднанням, помічником або стажистом у зв'язку з наданням правової допомоги;
- зміст будь-яких контактів, листувань або комунікацій (включно із засобами зв'язку) між адвокатом, його помічником, стажистом та клієнтом або особою, яка звернулася за правовою допомогою;
- зміст консультацій, порад, документів, матеріалів та іншої інформації, підготовленої або зібраної адвокатом чи його помічниками в рамках надання правової допомоги [2].

Повага до адвокатської професії є дуже важливою, адвокат повинен своєю діяльністю утверджувати повагу до професії, яку представляє, підкреслювати її суть і суспільне значення, а також сприяти збереженню та зміцненню її авторитету в суспільстві. Цього принципу адвокат зобов'язаний дотримуватись у всіх сферах своєї діяльності: професійній, громадській, публічній та інших. Адвокат також повинен виконувати законні рішення органів адвокатського самоврядування, прийняті в межах їх повноважень, хоча він має право оскаржувати їх у встановленому законодавством порядку.

До інших принципів відноситься: неприпустимість конфлікту, чесність та добропорядна репутація, компетентність та добросовісність.

На мою думку, сучасні реалії та розвиток інформаційних технологій ставлять нові виклики перед адвокатською етикою. Зокрема, особливої актуальності набувають питання, пов'язані з рекламою адвокатських послуг. Незважаючи на свободу слова, адвокати зобов'язані дотримуватися етичних норм при просуванні своїх послуг.

Частим порушенням з боку адвокатів є використання неправдивої або перебільшеної інформації. Деякі адвокати вдаються до обману у своїй рекламі, перебільшуючи власний досвід, досягнення або гарантують певний результат у справі. Це є серйозним порушенням етичних стандартів, оскільки правова діяльність завжди супроводжується невизначеністю щодо кінцевого результату.

Ще одним порушенням, що допускають адвокати, є неналежна реклама в соціальних мережах. У сучасному світі адвокати активно використовують соціальні мережі для просування своїх послуг. Однак деякі з них порушують етичні норми, зокрема за рахунок некоректних порівнянь з іншими адвокатами або адвокатськими об'єднаннями, що створює несправедливу конкуренцію.

Доволі суворим порушенням є розголошення конфіденційної інформації. Деякі адвокати можуть ненавмисно чи навмисно використовувати в рекламних матеріалах або інтерв'ю інформацію про справи чи клієнтів, що порушує адвокатську таємницю. Це може відбуватися через публікацію кейсів без належної анонімізації чи згоди клієнтів.

Порушенням з боку адвокатів є обіцянки певних результатів у справі, над якою працює адвокат. Часто адвокати роблять обіцянки на кшталт «гарантованої перемоги», що порушує як етичні норми, так і законодавство. Жоден адвокат не може заздалегідь знати результат судового процесу, оскільки це залежить від багатьох факторів, включно з рішенням суду [3].

І наостанок, ще одним прикладом неетичної поведінки адвокатів є недобросовісна конкуренція. У боротьбі за клієнтів деякі адвокати можуть вдаватися до некоректної критики своїх колег або знижувати професійні стандарти для залучення більшої кількості клієнтів, що є прямим порушенням професійних етичних норм.

На нашу думку, що саме через такі недобросовісні дії з боку деяких адвокатів, клієнти часто упереджено ставляться, вважають, що адвокат буде діяти неправомірно, зважаючи на це часті випадки в практиці, коли клієнти не повідомляють ключові обставини у справі або приховують важливу інформацію через що адвокат не володіє всім обсягом обставин справи та важливими доказами. Коли адвокат порушує етичні норми настає юридична відповідальність, яка включає в себе дисциплінарну, цивільно-правову та інші види відповідальності.

Дисциплінарна відповідальність адвоката полягає в тому, що адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності за порушення професійних стандартів. Серед видів дисциплінарних стягнень — попередження, зупинення права на зайняття адвокатською діяльністю до 1 року або позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю.

Цивільно-правова відповідальність полягає в тому, що якщо дії адвоката завдали матеріальної або моральної шкоди клієнту або третім особам, то може виникнути необхідність компенсації цієї шкоди. Це може стосуватися, наприклад, неправомірної відмови від виконання зобов'язань або порушення конфіденційності.

На наш погляд, адвокатська етика є не просто сукупністю правил, а фундаментом, на якому зводиться вся адвокатська діяльність. Дотримання етичних норм не лише забезпечує захист прав клієнтів, але й підтримує високий рівень довіри до адвокатури в суспільстві. Саме етика надає адвокатурі особливі риси, підкреслює її роль у системі правосуддя і соціальну відповідальність.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2013. № 27. Ст. 282. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17/conv#n173>
3. Шандула О. О., Чубейко В. І. Моральні засади адвокатської діяльності р. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 8. 2020. URL: http://www.lsej.org.ua/8_2020/124.pdf

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент ***Кіслицяна Ірина Олександрівна***

Гусєва Е. В.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИЧНІ НОРМИ АДВОКАТСЬКОЇ ПРОФЕСІЇ В УМОВАХ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ

Правове регулювання запобігання конфлікту інтересів в Україні закріплено в положеннях Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі — Закон) та в Правилах адвокатської етики, які були ухвалені Звітно-виборчим з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року і доповнені змінами, затвердженими 15 лютого 2019 року (далі — ПАЕ).

Зокрема, у пункті 8 статті 1 Закону наводиться визначення конфлікту інтересів, яке полягає у наявності протиріччя між особистими інтересами адвоката та його професійними правами й обов'язками. Це протиріччя може впливати на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом своїх обов'язків, а також на прийняття рішень або вчинення дій у процесі здійснення адвокатської діяльності [1, с. 55].

Конфлікт часто визначається через соціальні суперечності, і в науковій літературі існує безліч підходів до його трактування. Наприклад:

- Г. Спенсер вважає конфлікт необхідним етапом у розвитку суспільства, що сприяє соціальному прогресу;
- М. Вебер трактує його як боротьбу між різними сторонами;
- Л. Гумплович, Т. Веблен, К. Левін та Г. Зіммель бачать конфлікт як форму спору та соціалізації особистості;
- Р. Парк включає конфлікт до чотирьох основних типів соціальної взаємодії, поряд із змаганням, пристосуванням та асиміляцією;
- Л. Козер розглядає конфлікт як ідеологічне явище, яке відображає прагнення соціальних груп чи індивідів до досягнення певних цілей — влади, зміни статусу, перерозподілу ресурсів або переоцінки цінностей. Він підкреслює, що конфлікт є важливим елементом соціальної взаємодії, який може як призводити до розриву, так і зміцнювати соціальні зв'язки.

Згідно з пунктом 8 статті 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», конфлікт інтересів визначається як суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками. Ця суперечність може негативно вплинути на об'єктивність або неупередженість адвоката під час виконання його професійних функцій, а також на прийняття рішень у процесі адвокатської діяльності [2]. У статті 9 Правил адвокатської етики, окрім

того, уточнюється, що конфлікт інтересів — це суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними обов'язками перед клієнтом.

Проте ці визначення не повністю охоплюють суть поняття «конфлікт інтересів», звужуючи його зміст. У науковому середовищі також відсутня єдина точка зору на визначення цього терміна. Деякі вчені пропонують такі трактування:

- конфлікт інтересів може бути розглянуто як підкатегорія юридичного конфлікту, що виникає внаслідок спірних правовідносин сторін, де мотивація їхньої поведінки має правову природу, що веде до юридичних наслідків [3];

- це протиріччя між інтересами особи, які захищені законом і мають бути задоволені діями іншої уповноваженої особи (наприклад, повіреного чи агента) та її власними інтересами [4, с. 1];

- також конфлікт інтересів може бути охарактеризований як відносини між адвокатом і клієнтом, що ускладнюються суперечностями в інтересах обох сторін [5].

Слід зазначити, що термін «конфлікт інтересів» також застосовується в антикорупційному законодавстві. Однак його значення відрізняється від того, яке застосовується в адвокатурі. У Законі України «Про запобігання корупції» конфлікт інтересів визначається як ситуація, коли особа має приватний інтерес у сфері виконання своїх службових чи представницьких обов'язків, що може негативно вплинути на її об'єктивність або неупередженість у прийнятті рішень чи здійсненні дій у рамках цих обов'язків [3].

У наукових колах існує кілька підходів до класифікації конфліктів інтересів, які зазвичай поділяються на такі категорії:

- конфлікти між інтересами клієнта та адвоката;
- конфлікти між інтересами різних клієнтів, яких представляє один адвокат;
- змішані конфлікти інтересів.

На яких етапах роботи адвоката може виникнути конфлікт інтересів?

Можна виділити три ключові стадії в практиці адвоката: прийняття доручення, виконання доручення та період після його завершення. Дотримання принципу уникнення конфлікту інтересів є обов'язковим для адвоката на всіх цих етапах:

1. На стадії прийняття доручення від клієнта (ст. 20 Правил адвокатської етики).
2. Під час виконання доручення (ст. 34 Правил адвокатської етики).
3. Після завершення виконання доручення (ч. 2 ст. 35 Правил адвокатської етики) [2].

Щодо питання, чи є конфліктом інтересів ситуація, коли інтереси адвоката переважають над інтересами клієнта, зокрема в фінансових питаннях, відповідь не є однозначною. Кожен випадок потребує окремого аналізу [4].

Крім того, члени сім'ї адвоката також не мають права виступати захисниками один одного в кримінальних справах. Це правило покликане запобігти потенційним конфліктам, оскільки особисті стосунки можуть заважати об'єктивній оцінці справи та прийняттю рішень в інтересах клієнта.

Водночас варто зазначити, що один адвокат може представляти кількох клієнтів в одному процесі, якщо це не викликає конфлікту інтересів. У таких випадках адвокат зобов'язаний провести детальний аналіз ситуації, щоб упевнитися, що інтереси всіх клієнтів можуть бути захищені без шкоди для жодного з них [5].

Ключовим аспектом є те, що адвокат повинен завжди оцінювати можливі конфлікти інтересів, особливо коли йдеться про фінансові питання або інші суттєві аспекти справи. Наприклад, якщо адвокат представляє клієнта в одній справі і має фінансові інтереси в іншій справі, це може призвести до ситуації, коли пріоритети адвоката не відповідають інтересам клієнта.

Таким чином, етика адвокатської діяльності вимагає від юристів ретельного підходу до питання конфлікту інтересів. Важливо, щоб адвокат завжди ставив інтереси своїх клієнтів на перше місце і уникав ситуацій, які можуть зашкодити їхньому захисту.

Список використаної літератури

1. Гусарев С. Д., Тихомиров О. Д. Юридична деонтологія. (Основи юридичної діяльності: теоретичні і деонтологічні аспекти): наук.-метод. посіб. Київ: НАВС, 2009. 304 с.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 27. С. 1438.
3. Постанова Верховного Суду від 26 листопада 2020 року у справі № 818/1718/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93119334>
4. Узагальнення дисциплінарної практики кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури щодо конфлікту інтересів: рішення ВКДКА № X-017/2019 від 04.10.2019. URL: <https://vkdka.org/14637-2/>.
5. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Дедюх С. В.
студентка 2-го курсу
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА АДВОКАТА: ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Професійна етика адвоката є основоположним аспектом у його діяльності, що визначає не тільки правові, але й моральні стандарти поведінки. Вона спрямована на забезпечення високих етичних норм у відносинах адвоката з клієнтами, колегами, судовими органами та суспільством. Однак, з огляду на постійні зміни в правовій системі, суспільстві та технологіях, постає необхідність вирішення певних проблем, що виникають у процесі застосування етичних стандартів, а також пошуку шляхів їх удосконалення.

Адвокатська етика являє собою сукупність етичних норм, якими адвокат керується у своїй професійній діяльності [1, с.23]. Сучасна юридична наука визнає адвокатську етику як систему поведінкових норм, яких дотримується представник професії, коли діє як професіонал або виступає від імені своєї професії, сприймаючись оточуючими як адвокат. Особливості професійних стандартів адвокатської діяльності зумовлені специфікою функцій адвокатури. Таким чином, адвокатська етика охоплює правила поведінки адвоката, що конкретизують гуманістичну місію адвокатури як правозахисної інституції. Ці правила закріплені в соціальних нормах і розроблені самими адвокатами, а їх дотримання забезпечується внутрішнім переконанням, колективною волею адвокатської спільноти та, за потреби, заходами державного примусу.

Однією з ключових проблем в адвокатській діяльності є конфлікт інтересів. Адвокат часто опиняється в ситуаціях, де виникає складність у поєднанні інтересів клієнта та власних професійних обов'язків. Наприклад, представництво кількох клієнтів з протилежними інтересами, призводить до порушення етичних норм. Питання конфлікту інтересів потребує особливої уваги, оскільки його ігнорування може спричинити не тільки порушення етичних принципів, але й шкоду клієнту.

Іншою важливою проблемою, пов'язаною із здійсненням адвокатської діяльності, є дотримання конфіденційності. Адвокат зобов'язаний захищати інформацію, надану клієнтом, однак сучасні технології, включаючи цифрові платформи та електронну пошту, значно ускладнюють цей процес [2, с. 56]. Порушення конфіденційності, навіть ненавмисне, може підірвати довіру клієнта та створити юридичні наслідки для адвоката.

В сучасному світі адвокати також стикаються з випробуваннями в контексті соціальних мереж та публічних заяв. З одного боку, соціальні медіа надають адвокатам нові можливості для самореклами та комунікації з потенційними клієнтами. Однак, занадто активне використання цих платформ може призвести до порушення професійної етики, наприклад, у вигляді порушення етичних норм щодо реклами або розголошення професійної таємниці.

Для вирішення зазначених проблем необхідно впроваджувати певні заходи, спрямовані на вдосконалення професійної етики адвокатів. По-перше, варто приділяти більше уваги етичному вихованню адвокатів, як на етапі навчання, так і в процесі їх професійної діяльності. Підвищення кваліфікації адвокатів у питаннях етики, регулярні тренінги та семінари можуть допомогти знизити кількість порушень етичних норм.

По-друге, необхідно розробити більш чіткі правила стосовно використання технологій і соціальних мереж в адвокатській практиці. Це включає не тільки встановлення обмежень на публічні висловлювання, але й запровадження спеціальних інструкцій щодо захисту конфіденційної інформації в цифровому просторі [3, с. 90].

По-третє, слід посилити механізми контролю за дотриманням етичних норм. Створення незалежних етичних комісій, які могли б оперативно розглядати скарги щодо порушення етичних стандартів, сприятиме більш ефективному контролю за діяльністю адвокатів і підвищенню рівня довіри до адвокатури.

Отож, професійна етика адвоката відіграє ключову роль у його діяльності, забезпечуючи належний рівень правової допомоги та захисту інтересів клієнтів. Проблеми, пов'язані з конфліктом інтересів, конфіденційністю та використанням сучасних технологій, потребують серйозної уваги. Удосконалення етичних стандартів адвокатської діяльності через підвищення кваліфікації, встановлення чітких правил та посилення контролю за дотриманням етичних норм допоможе не лише поліпшити якість правової допомоги, але й підвищити рівень довіри до адвокатської професії в цілому.

Список використаної літератури

1. Петришин О. В. Юридична деонтологія: посіб. для підгот. до заліків та іспитів / О. В. Петришин, О. В. Зінченко; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2017. 83 с.
2. Професійна етика юриста: підручник / [В. С. Бліхар та ін.; за ред. проф. В. С. Бліхара]; Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів; Хмельницький: Хмельниц. ун-т упр. та права, 2016. 357 с.
3. Бакаянова Н. М., Кісліцина І. О. Адвокатська етика: навчально-методичний посібник (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання). Одеса: Фенікс, 2020. 127 с.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Кісліцина Ірина Олександрівна*

Димура К. В.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Адвокатська таємниця традиційно виступає одним із основоположних елементів професійної діяльності адвоката, забезпечуючи конфіденційність інформації, що надається клієнтом, і створюючи основу для довіри у відносинах адвокат-клієнт. Дотримання принципу конфіденційності є необхідною і щонайважливішою передумовою довірчих відносин між адвокатом і клієнтом, без яких є неможливим належне надання професійної правничої (правової) допомоги, здійснення захисту та представництва [1].

Таємниця адвоката включає в себе не тільки обов'язок не розголошувати надану інформацію, але й гарантії того, що ця інформація не буде використана у спосіб, що може зашкодити інтересам клієнта. Таким чином, захист конфіденційної інформації є ключовою умовою ефективної роботи адвоката та забезпечення права на захист.

Однак розвиток цифрових технологій і активна цифровізація суспільства ставлять перед адвокатурою нові виклики. У сучасних умовах інформація все частіше зберігається та передається в електронному вигляді, що значно спрощує роботу з документами та комунікацію з клієнтами. Але при цьому зростає ризик порушення конфіденційності адвокатської таємниці через вразливість до кібератак, можливі витоки даних або недостатній рівень захисту електронних систем зберігання та передачі інформації.

Поняття адвокатської таємниці є досить широким та абстрактним, що дає підстави трактувати його по-різному, з різними межами його дії [2, с. 275]. За загальним правилом, воно визначається як будь-яка інформація, яка стала відомою адвокату під час його професійної діяльності відповідно до статті 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [3]. Така інформація не підлягає розголошенню, за винятком випадків, що прямо передбачені законом. Захист адвокатської таємниці також є важливим елементом забезпечення права на захист, закріпленого у статті 6 Європейської конвенції з прав людини.

В Україні адвокатська таємниця має достатньо чітке законодавче регулювання, проте цифрова ера ставить нові виклики. Швидкий розвиток цифрових технологій, таких як хмарні сервіси, месенджери та електронний документообіг, ставить під загрозу захист конфіденційної інформації клієнтів.

Сучасні технології змінюють спосіб ведення адвокатської практики, що створює додаткові ризики для збереження конфіденційної інформації. Зокрема, використання цифрових засобів комунікації, як-от електронна пошта, месенджери чи відеоконференції, часто не забезпечує достатнього рівня захисту інформації [2]. Не всі адвокати використовують захищені платформи для обміну інформацією, що підвищує ризик несанкціонованого доступу до конфіденційних даних.

Іншим викликом є використання хмарних сервісів для зберігання інформації. Попри те, що такі сервіси значно полегшують роботу з документами, вони також збільшують ймовірність витоку конфіденційної інформації через недоліки у системах захисту або юрисдикцію інших країн, під яку потрапляють ці хмарні сховища. Крім того, використання штучного інтелекту та автоматизованих систем в адвокатській практиці створює нові ризики кібератак і витоків даних.

Розвиток електронного судочинства в Україні значно спрощує участь у судових процесах, але водночас виникають додаткові загрози для збереження конфіденційності, пов'язані з недоліками захисту цифрових платформ та можливими технічними збоями [4, с. 147].

У 2024 році в Україні діють норми, що регулюють захист інформації в умовах цифровізації. Закон України «Про захист персональних даних» відповідає вимогам GDPR і визначає правила обробки та захисту персональних даних, що є важливим для адвокатів у контексті збереження конфіденційної інформації клієнтів.

Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» зобов'язує суб'єктів критичної інфраструктури забезпечувати захист своїх інформаційних систем, що також поширюється на адвокатів, які працюють із цифровими системами зберігання даних [2]. Водночас Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не містить спеціальних положень щодо використання цифрових технологій для захисту адвокатської таємниці, що вимагає оновлення відповідних правових норм.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що збереження адвокатської таємниці в умовах цифрової трансформації вимагає комплексного підходу, який включає в себе як технічні, так і правові аспекти. Адвокатам необхідно постійно вдосконалювати свої знання в галузі кібербезпеки, використовувати сучасні засоби захисту інформації та регулярно оновлювати програмне забезпечення. Важливим є також

підвищення рівня обізнаності адвокатської спільноти щодо потенційних загроз та способів їх запобігання.

З боку держави необхідне подальше вдосконалення законодавства з метою адаптації його до нових реалій цифрової ери. Законодавчі норми, що регулюють захист персональних даних та кібербезпеку, повинні бути чіткими, зрозумілими та ефективно забезпечувати захист адвокатської таємниці. Крім того, важливу роль відіграє співпраця адвокатів з органами державної влади та іншими зацікавленими сторонами.

Можна зробити висновок, що цифрова трансформація ставить перед адвокатурою нові виклики, які потребують своєчасного та адекватного реагування. Захист адвокатської таємниці в умовах цифрової ери є складним і багатогранним завданням, яке вимагає постійної уваги та зусиль з боку всіх зацікавлених сторін.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17>
2. Заборовський В. В., Гечка К. В. Проблемні питання визначення поняття «адвокатська таємниця». *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2014. Вип. 25. С. 274–277. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/nvuzhpr_2014_25_70.pdf
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
4. Крупнова Л. В. Адвокатська таємниця: сучасні реалії та міжнародний досвід. *Право. Людина. Довкілля*. 2020. Vol. 11. № 4. С. 145–153.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент ***Кіслиця Ірина Олександрівна***

Долженко В. О.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИКА АДВОКАТА У ВЗАЄМОДІІ ЗІ ЗМІ: МЕЖІ ДОЗВОЛЕНОГО

Взаємодія адвоката зі засобами масової інформації (ЗМІ) є важливим аспектом професійної діяльності, особливо в умовах, коли публічний інтерес до судових справ значно зростає. ЗМІ мають величезний вплив на формування громадської думки, а тому адвокати часто змушені взаємодіяти з журналістами та надавати публічні коментарі. Однак ця взаємодія повинна відбуватися у чітко визначених етичних рамках, щоб забезпечити захист прав клієнта, дотримання принципу конфіденційності та не порушувати справедливості судового процесу.

Основним викликом у цьому контексті є пошук балансу між правом громадськості на інформацію та професійними зобов'язаннями адвоката. Публічні висловлювання адвокатів можуть як допомогти клієнтові, так і зашкодити справі, якщо вони порушують етичні норми або впливають на судову систему. Тому для адвокатів важливо розуміти, де проходять межі дозволеного у взаємодії зі ЗМІ та як зберегти свою професійну репутацію, дотримуючись етичних стандартів.

Адвокатська діяльність вимагає дотримання високих стандартів етичної поведінки, особливо у випадках, коли адвокати взаємодіють із засобами масової інформації (ЗМІ). Оскільки ЗМІ мають великий вплив на формування громадської думки, адвокати повинні дотримуватись певних обмежень, щоб не порушити права клієнта, забезпечити справедливості судового процесу та не нашкодити своїй професійній репутації. Ці обмеження регулюються як українським законодавством, так і міжнародними нормами адвокатської етики.

Основним принципом адвокатської етики є конфіденційність інформації, яку адвокат отримує в ході виконання своїх професійних обов'язків. Згідно зі статтею 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокат зобов'язаний зберігати адвокатську таємницю і не має права розголошувати інформацію, отриману від клієнта, навіть після завершення надання послуг.

При взаємодії зі ЗМІ цей принцип є одним із ключових обмежень, оскільки будь-яке публічне обговорення деталей справи може порушити права клієнта та вплинути на результати судового процесу. Навіть якщо клієнт дає згоду на публічне обговорення справи, адвокат зобов'язаний ретельно оцінювати, яку інформацію можна розголошувати без порушення законодавства і етики.

Згідно зі статтею 10 Європейської конвенції з прав людини, кожен має право на свободу вираження поглядів, включаючи право на отримання та поширення інформації. Однак це право не є абсолютним і може бути обмежене з метою забезпечення прав інших осіб, включаючи право на справедливий судовий розгляд (стаття 6 Конвенції).

Цей принцип є актуальним для адвокатів, які виступають у публічній площині. Вони повинні враховувати, що їхні публічні заяви не повинні впливати на суддів або присяжних, а також не створювати упереджену громадську думку. Надмірна активність адвоката в ЗМІ може бути розцінена як спроба тиску на суд або на інші сторони процесу.

Правила адвокатської етики України чітко регулюють питання взаємодії адвоката зі ЗМІ. Відповідно до статті 12 Правил, адвокат має право виступати у ЗМІ лише в рамках своїх професійних обов'язків, але при цьому він повинен:

- дотримуватися принципу конфіденційності;
- уникати коментарів, які можуть нашкодити інтересам клієнта або процесу;
- не розголошувати інформацію, що може вплинути на хід судового розгляду.

Окрім того, стаття 37 Правил забороняє адвокатам робити публічні заяви, якщо вони можуть бути використані для маніпуляції судом або суспільною думкою.

На міжнародному рівні етика адвокатів у взаємодії зі ЗМІ регулюється кількома ключовими документами. Кодекс поведінки адвокатів Європейського Союзу (Code of Conduct for European Lawyers) закликає адвокатів уникати публічних висловлювань, які можуть нашкодити судовому процесу або клієнтам. Ці стандарти підтверджують важливість обмеженого використання медіа для просування власних інтересів або інтересів клієнтів, особливо коли це може вплинути на хід судового розгляду.

За порушення етичних норм при взаємодії зі ЗМІ адвокати можуть нести дисциплінарну відповідальність. Згідно зі статтею 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», порушення правил адвокатської етики є підставою для накладення дисциплінарних стягнень, включаючи попередження, призупинення права на заняття адвокатською діяльністю або виключення з реєстру адвокатів.

Ці положення підкреслюють важливість відповідальної поведінки адвоката у публічній площині та недопустимість використання ЗМІ для власної вигоди на шкоду правосуддю чи клієнту.

Етика адвоката у взаємодії зі ЗМІ має чіткі межі, що визначаються принципами конфіденційності, професійної відповідальності та забезпечення справедливого судового розгляду. Адвокатам слід до-

тримуватись норм національного законодавства та міжнародних стандартів, щоб уникнути порушень та забезпечити захист інтересів клієнтів і чесність судового процесу.

Список використаної літератури

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини): Ратифкована Україною 17.07.1997. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
2. Правила адвокатської етики: Затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2017-06-09-pravila-2017_596f00dda53cd.pdf
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
4. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства: Прийнято делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі в жовтні 1988 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343#Text.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Дондонова М. Д.

студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИЧНІ НОРМИ ПОВЕДІНКИ АДВОКАТА В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

В умовах сучасних реалій адвокати ведуть активне спілкування в соціальних мережах на просторах Інтернету.

Адвокатами ведуться безліч блогів, робляться твіти та створюється чисельна кількість публікацій в різноманітних соціальних мережах від інформації, що носить особистий характер, до тієї, що відображає професійний аспект життя. Як й пересічними громадянами, адвокатами створюються профілі на таких соціальних платформах, як Facebook, Twitter, LinkedIn та ін. У адвокатів та юридичних фірм все частіше з'являються блоги, орієнтованість яких на зміни в чинному законодавстві або певні події в правничій сфері. Безумовно, адвокати йдуть в ногу з часом, відстежують напрямки тенденцій в мережі Інтернет та знаходять нові методи встановлення присутності на соціальному рівні [3].

Поряд з тим для адвокатів головним правилом під час користування соціальними мережами має бути уникнення будь-якої непрофесійної чи неетичної поведінки.

У відповідності до ст. 57 Правил адвокатської етики, у адвоката є право на розміщення та надання коментарів лише щодо інформації, використання якої не зможе нашкодити авторитету адвокатів та адвокатури в цілому [2].

При цьому достатньо дискусійним є питання об'єктивності критеріїв визначення поняття зазначеного авторитету, критеріїв та розміру завдання шкоди. Слід зауважити, що як чинне законодавство, та і нормативні акти адвокатського самоврядування не містять дефініції авторитету. Не зрозуміло також, яким чином має відбуватись відшкодування шкоди, що мала місце внаслідок публікації / поста / твіта / коментаря в мережі Інтернеті [3].

Адвокат при користуванні соціальними мережами, Інтернет-форумами та іншими формами спілкування в мережі Інтернет насамперед має дотримуватись своїх обов'язків, регламентованих чинним українським законодавством.

Принципами, що покладені в основу користування різноманітним соціальних мереж є незалежність; професійність; відповідальність; чесність; стриманість та коректність; гідність; недопущення будь-яких проявів дискримінації; толерантність та терпимість; корпоративність та прагнення зберегти довіру суспільства; конфіденційність.

За змістом Правил адвокатської етики вбачається, що адвокатом мають розумітись наслідки ведення блогів в соціальних мережах, коментування публікацій та спілкування в соціальних мережах [2].

Адвокат має бути обережним з використанням соціальних мереж, Інтернет-форумів та інших форм спілкування в мережі Інтернет з метою надання професійної правничої допомоги, професійних порад та юридичних консультацій, адресованих та/або доступних необмеженому колу осіб.

Не мають знаходити місця під час спілкування адвоката в соціальних мережах прояви правового нігілізму, будь-якого виду агресії, ворожнечі та нетерпимості. Адвокат має бути шанобливим, а коментарі — професійними та такими, що не вводять в оману читачів.

У відповідності із ст. 60 Правил, спілкування адвоката з використанням соціальних мереж, Інтернет-форумів та інших форм комунікації в мережі Інтернет має носити характер поваги, та таким, що перебуває у відповідності із загальнолюдськими цінностями.

Думки, поведінка, форма самовираження та спосіб життя інших осіб або/та опонентів мають сприйматись без агресивних проявів.

Проте, на основі аналізу соціальних мереж вбачається, що мають місце часті випадки, коли порушуються вищевказані норми в частині

некоректності, нестриманості, нечесності під час написання та розміщення медіаконтенту.

Агресивна поведінка та неповага до думки інших осіб дуже часто зустрічаються протягом описуваного періоду користування соціальними платформами.

Порушення зазначених Правил слід розцінювати як дисциплінарний проступок, який стане наслідком накладення дисциплінарної відповідальності.

Чинне законодавство, зокрема, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», передбачає дисциплінарну відповідальність у вигляді попередження, зупинення права на заняття адвокатською діяльністю протягом певного строку, позбавлення права зайняття адвокатською діяльністю [1].

На даний момент відсутній порядок, за допомогою якого можливим є ідентифікація адвоката на просторах Інтернету. Єдиний крок в цьому напрямку — необхідність відображення у власному профілі посилань на акаунти в соціальних мережах.

Проте, незрозуміло, яким чином має доводитись факт, що у разі скоєння дисциплінарного проступку за конкретним ідентифікованим пристроєм або сторінкою в соціальних мережах перебував саме потрібний адвокат, а не стороння людина.

Існує потреба у реформуванні та удосконаленні процедури ідентифікації особи, що скоїла дисциплінарне порушення. Для цього необхідно розробити методичні рекомендації встановлення належності акаунтів, а також опису алгоритму, за допомогою якого можливим є встановлення неналежності публікації / поста / твіта / коментаря та/або акаунту певній особі, зокрема на ознаки фейкових акаунтів. Окрім того, слушним є твердження щодо важливості розробки методичних рекомендацій і для протилежних ситуацій — коли буде потрібно встановити факт, що здається, нібито фейковий акаунт або акаунт вигаданого персонажа належить саме цьому адвокату й використовується ним з метою обходу правил [3].

З огляду на існування наявних ризиків, слід привести у якості прикладу правовий висновок, що міститься в постанові Окружного адміністративного суду м. Києва від 21.07.2017 у справі № 826/1520/15.

Отже, у розрізі досліджуваного питання маємо зазначити, що у разі оскарження за допомогою звернення до суду рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури у разі, коли адвокат не згоден з накладеним дисциплінарним стягненням за дотримання норм адвокатської етики при використанні мережі Інтернет суд має повноваження лише із перевірки законності процедури накладення стягнення [3].

Визнання неправомірним або скасування накладеного дисциплінарного стягнення з підстави нелегальності його, не вбачається

можливим. Тобто, якщо за думкою адвоката він був притягнений до відповідальності за вислів на соціальних платформах, що є образливим для адвокатури в цілому, суд не стане з'ясовувати зміст вислову та робити аналіз механізму завдання ним шкоди, а тільки здійснить перевірку законності процедури накладення стягнення [4].

Внаслідок цього вбачається, що особливо важливу роль відіграє усунення можливостей для суб'єктивного розгляду компетентним органом дисциплінарного провадження де порушником є адвокат, через комплексне, повне та обґрунтованого нормативне врегулювання положень Правил адвокатської етики щодо дотримання норм адвокатської етики при використанні мережі Інтернет.

Загалом, потреба у регламентації вищеописаних норм та правил є логічним кроком для того, щоб зростала професійна культура адвокатів. До того ж, Правила адвокатської етики щодо дотримання норм адвокатської етики під час використання мережі Інтернет та безлічі існуючих соціальних мереж на сьогоднішній день мають бути допрацьованими та пристосованими до сучасних умов життя.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07. 2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення 30.09.2024)
2. Правила адвокатської етики: рішення Звітно-виборного з'їзду адвокатів України від 09.06.2017 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf
3. Коломійчук В. Адвокатська етика в мережі інтернет: проблемні питання. URL: <https://blog.liga.net/user/vkolomyichuk/article/30605>
4. Кухнюк Д. Професійна етика у віртуальному просторі. *Юридична Газета online*. 2019. № 17–18. URL <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/profesiyna-etika-u-virtualnomu-prostori.html>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» кандидат юридичних наук, доцент ***Храпенко Олена Олегівна***

Донець К. О., Панасюк В. О.

студентки 3-го курсу
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕФЕКТИВНА КОМУНІКАЦІЯ АДВОКАТА З КЛІЄНТАМИ В СИСТЕМІ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ: ПРАВОВІ ТА ЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Система безоплатної правничої допомоги (БПД) є важливим елементом соціальної політики, що забезпечує рівний доступ громадян до правосуддя. Однак важливим аспектом надання правничої допомоги є не лише професійні знання адвокатів, але й ефективна комунікація з клієнтами. Надання правничої допомоги передбачає взаємодію двох сторін: адвоката як суб'єкта надання правничої допомоги та клієнта, що звертається за консультацією або захистом своїх прав. Від того, наскільки успішною буде їх комунікація, залежить рівень задоволеності клієнта, а іноді й взагалі результат у справі.

В Україні надання безоплатної правничої допомоги регулюється Законом України «Про безоплатну правничу допомогу» [1], який закріплює порядок реалізації права кожного на отримання професійної правничої допомоги у визначених законом випадках.

Як зазначалось в юридичній літературі, «однією з ключових вимог до надавачів БПД є дотримання принципу доступності, що включає забезпечення чіткого та зрозумілого пояснення правових питань клієнту. Закон передбачає, що кожен клієнт повинен отримати детальне роз'яснення своїх прав, обов'язків та можливих наслідків правових рішень» [2, с. 62].

Комунікація в межах надання правничої допомоги має відповідати вимогам щодо прозорості, інформативності та неупередженості. Порушення цих вимог може призвести до юридичних наслідків, таких як незадоволення клієнтом отриманими послугами або навіть позови щодо недобросовісного виконання обов'язків адвокатом.

«Однією з головних цілей комунікації є забезпечення доступності правової інформації. Клієнт має право на розуміння інформації, яка йому надається, навіть якщо йдеться про складні юридичні питання. Правозахисники повинні вміти адаптувати мову спілкування з клієнтом, використовуючи зрозумілі терміни, спрощені формулювання та пояснення» [3, с. 102].

Правовий стандарт також передбачає інформування клієнта про всі можливі варіанти вирішення його проблеми, а також про наслід-

ки кожного з цих варіантів. Ця інформація повинна бути передана в доступній для клієнта формі, без складних юридичних термінів або заплутаних формулювань.

Одним із ключових етичних принципів правничої допомоги є дотримання конфіденційності. Відкритість клієнта з правозахисником можлива лише за умови, що всі надані дані будуть збережені в таємниці. Це створює основу для довіри, без якої ефективна правничка допомога неможлива. Етичний кодекс надавачів БПД визначає конфіденційність як одне з головних зобов'язань у взаємовідносинах з клієнтом [4, с. 184].

Адвокат у межах дії принципу конфіденційності, встановленого ч.1 ст. 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [5], зобов'язаний не розголошувати будь-яку інформацію про клієнта без його згоди, за винятком випадків, передбачених законом. Це стосується як особистих даних клієнта, так і будь-якої інформації, яка є предметом адвокатської таємниці, відповідно до ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [5].

Комунікація з клієнтом повинна будуватися на принципах поваги до його особистості, незалежно від його соціального статусу, рівня освіти або культурного походження. Адвокатиповинні уникати зверхнього або дискримінаційного ставлення до клієнтів, що особливо важливо у системі БПД, в якій допомога надається вразливим верствам населення.

Правила адвокатської етики [6], які встановлюють етичні вимоги до діяльності адвоката, також передбачають обов'язок враховувати індивідуальні потреби клієнта, що може означати інформування клієнта про хід виконання доручення, надання клієнту за його вимогою звіту про надання правничої допомоги, адаптацію способу комунікації для неповнолітніх, обмежено дієздатних або недієздатних осіб, а також підтримку клієнта в емоційно складних ситуаціях.

«Попри важливість ефективної комунікації, в системі БПД існує низка викликів, що заважають досягненню високого рівня комунікативної взаємодії. Зокрема, перевантаженість правозахисників, брак часу на детальне консультування, обмежений доступ до сучасних технологій у сільських місцевостях або для малозабезпечених клієнтів можуть створювати бар'єри для якісної комунікації» [2, с. 64].

Шляхи вирішення цих проблем можуть включати проведення заходів підвищення кваліфікації адвокатів з питань комунікації, впровадження цифрових технологій для доступу до правової інформації та розширення можливостей консультацій онлайн. Крім того, розробка спеціальних програм для покращення комунікативних навичок адвокатів може забезпечити запобігання виникненню непорозумінь з клієнтами.

Отже, ефективна комунікація з клієнтами є дійсно важливою для функціонування системи безоплатної правничої допомоги. Вона включає як правові, так і етичні аспекти, зокрема дотримання конфіденційності, забезпечення доступності правової інформації та повагу до особистості клієнта. Недотримання цих принципів може призвести до порушення прав клієнтів, погіршення репутації адвоката або навіть правових наслідків. У зв'язку з цим, вдосконалення правових механізмів і етичних стандартів взаємодії адвоката та клієнтом потребує подальших теоретичних розробок і наукових досліджень.

Список використаної літератури

1. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 р. № 3460-VI. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>
2. Тимофієва М. П. Психологія спілкування: навчально-методичний посібник для студентів вищих медичних закладів освіти України / Тимофієва М. П., Борисюк А. С., Павлюк О. І. *Чернівці, 2019.* 100 с.
3. В. М. Кухаренко Тьютор дистанційного та змішаного навчання: посібник / В. М. Кухаренко. *Київ: Міленіум, 2019.* 307 с.
4. Савенкова Л. О. Психологія спілкування: навч. Посіб. / [Л. О. Савенкова та ін.]; за заг. Ред. Л. О. Савенкової; Держ. ВНЗ «Київ. Нац. Екон. Ун-т ім. Вадима Гетьмана». *Київ КНЕУ, 2015.* 309 с.
5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI. *Голос України.* 2012. 14.08.2012. № 148–149.
6. Правила адвокатської етики: затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017 р. *Національна асоціація адвокатів України.* URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/8354a317c5dd15913f18_file.pdf.

Науковий керівник: завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України **Бакайнова Нана Мезенівна**

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ НОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Технології стали невід'ємною частиною професійної діяльності багатьох адвокатів. Для задоволення зростаючих потреб клієнтів і конкурентоспроможності, адвокати звертаються до нових технологій та інтегрують їх у свою роботу. Технології спрощують роботу, допомагають ефективно виконати поставлені задачі і прискорюють робочий процес.

Найпопулярнішими видами інформаційних технологій, що застосовуються в діяльності адвокатів є: довідково-правові системи; інформаційні (автоматизовані) системи; єдині та державні реєстри; мережа Інтернет; технічні пристрої та програми [1]. Довідково-правові системи, такі як «ЛІГА: ЗАКОН», «ZakonOnline», база даних «Законодавство України», розміщена на офіційному веб-сайті Верховної Ради України, допомагають адвокатам з пошуком необхідних нормативно-правових актів, що полегшує роботу з обширним українським законодавством. Можливість сучасних адвокатів працювати з законами в електронному форматі спрощує роботу, робить її більш зручною і гнучкою, і надає змогу працювати в будь-якій точці і в будь-який час. Правова інформація та програмні інструменти оптимізують використання великого обсягу правової інформації.

Адвокати в своїй діяльності також користуються єдиними державними реєстрами, до яких отримують доступ через мережу Інтернет. А саме звертаються, зокрема до Єдиного державного реєстру судових рішень. За допомогою реєстрів адвокати мають змогу отримувати інформацію швидше, що прискорює робочий процес.

Значну роль в професійній діяльності адвоката відіграє інформація правового і не правового характеру, яку він отримує з різноманітних вебсайтів, вебсторінок тощо. Основне місце серед них займають офіційні вебсайти органів влади (Верховної Ради України — <https://rada.gov.ua>, про що вже згадувалось вище, Кабінету Міністрів України — <https://www.kmu.gov.ua/ua>, Міністерства юстиції України — <https://minjust.gov.ua/>, судової влади України — <https://court.gov.ua> тощо) [2].

Мережа Інтернет містить в собі величезний масив інформації, яким набагато зручніше користуватись за допомогою електронних пристроїв без яких і пересічний громадянин зараз не уявляє свого життя. Адвокати також використовують електронний обмін даними

для зв'язку з клієнтами та іншими адвокатами. Збереження інформації та обмін нею за допомогою Інтернету як допомагає адвокатам ефективно вести свої справи, так і створює ризик порушення принципу конфіденційності, який закріплений Правилами адвокатської етики, оскільки існує ймовірність взлому зловмисниками доступу до даних, які знаходяться у різноманітних хмарних сховищах, месенджерах де адвокати ведуть переписки з клієнтами [3]. Адвокати та їх клієнти можуть взаємодіяти в онлайн-режимі за допомогою «віртуальних юридичних фірм», «веб-практик закону» або «онлайн-практик». Цей спосіб надає можливість безпечно обговорювати питання в Інтернеті, передавати та завантажувати документи для перегляду, створювати юридичні документи та здійснювати інші бізнес-операції у безпечному цифровому середовищі [4].

Окремої уваги потребує згадка про використання адвокатами соціальних мереж, як платформ для реклами, залучення нових клієнтів та взаємодії з іншими людьми. Поширення інформації, яка включає дані про адвокатуру в цілому, в Facebook, Instagram, Twitter і т. д. не повинно суперечити основним принципам адвокатської етики, а особливо не повинно порушувати адвокатську таємницю. Поведінка адвоката в соціальних мережах повинна відповідати високим стандартам, оскільки усе, що публікує адвокат може мати вплив на його професійну репутацію та репутацію адвокатури в Україні.

Не можна не вказати на все частіше використання юристами в своїй професійній діяльності штучного інтелекту (далі — ШІ). Використання ШІ в роботі адвокатів потребує розгляду етичних питань, які стосуються небезпеки його застосування. ШІ може виявляти здатність до вирішення складних завдань, розпізнавання образів, розуміння природної мови, планування, прийняття рішень та автоматизації процесів [5]. Але при тому виникають і питання непередбачуваності, персональної інтерпретації закону, систематичних помилок, які виникають під час користування ШІ. Адвокати повинні звертати увагу на такі деталі під час роботи, щоб запобігти помилкам. Добросовісне використання ШІ є важливою умовою його використання.

Нові технології впливають на діяльність адвокатів, значно роблять її простішою, створюючи нові можливості і відкриваючи нові горизонти під час їх використання. Головною умовою, на нашу думку, є дотримання етичних умов під час їх використання. Нові технології відкривають перед адвокатами нові можливості та допомагають адаптуватися до сучасних умов.

Список використаної літератури

1. Заборовський В. В. Використання ІТ технологій в процесі підвищення кваліфікації адвоката. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2023. № 75. Том 3. С. 101–106 URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.75.3.17>
2. Заборовський В. В., Манзюк В. В., Олійник Р. Б. Види інформаційних технологій, які застосовуються адвокатом у своїй професійній діяльності. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 2. С. 239–243. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/36861>
3. Правила адвокатської етики: рішення Звітно-виборного з'їзду адвокатів України від 09 червня 2017 року (зі змінами, затвердженими З'їздом адвокатів України від 15 лютого 2019 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
4. Храпенко О. О. Адвокат і новітні технології. *Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса: Видавництво «Юридика», 2023. Т. 2. С. 140–142. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/78be0871-afd7-4210-b46d-0d7eefbffa80/content>
5. Храпенко О. О., Меденцев А. М. Використання штучного інтелекту у роботі судових, правоохоронних органів та адвокатури. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 5/2023. С. 382–384. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-5/94>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кіслиця Ірина Олександрівна**

Дубяга А. А.

студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДОТРИМАННЯ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ — ГАРАНТІЯ НАДАННЯ ЯКІСНОЇ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ

Варто визнати, що в адвокатському середовищі чимало проблем, в яких проявляється контраст між реальністю та бажаною моделлю поведінки, але адвокатура, яка не стоїть фундаментом на етичних цінностях не може розраховувати на довіру суспільства, що тягне за собою надмірне втручання держави і зменшення адвокатської незалежності як плати за таке втручання.

Отже, успішний розвиток системи незалежної адвокатури має своєю умовою моральне здоров'я її членів, що забезпечується меха-

нізмом притягнення до дисциплінарної відповідальності за порушення Правил адвокатської етики.

Високий рівень професіоналізму адвоката тісно пов'язаний із дотриманням етичних норм під час виконання своїх обов'язків. Особисто я підтримую позицію, що значення адвокатської етики полягає у тому, щоб адвокат найкращим чином виконував свої обов'язки щодо захисту прав та законних інтересів особи, яка звернулася до нього за допомогою.

Важливість функціональної ролі адвокатури вимагає від адвокатів дотримання високих етичних стандартів поведінки. Водночас, специфіка та комплексність обов'язків, покладених на адвокатів, зумовлюють необхідність гармонійного поєднання служіння інтересам конкретного клієнта з інтересами суспільства в цілому, при цьому забезпечуючи дотримання принципів законності та верховенства права.

Світова адвокатська спільнота розглядає дотримання адвокатами особливих деонтологічних норм і правил як невід'ємну умову для ефективної діяльності адвокатури та виконання нею своєї важливої соціальної місії в демократичному суспільстві.

Етика також визначає належну поведінку адвоката під час виконання цих обов'язків, надає адвокатській діяльності моральний характер, гуманістичний зміст, і сприяє формуванню належного рівня довіри до адвокатури як з боку суспільства, так і з боку держави.

Правила адвокатської етики закріплюють традиції та досвід української адвокатури у сфері тлумачення етичних норм адвокатської діяльності, а також ураховують загальноновизнані деонтологічні норми та правила, прийняті міжнародним адвокатським співтовариством.

Ці правила слугують обов'язковими орієнтирами для адвокатів, допомагаючи їм збалансовувати та практично узгоджувати свої різноманітні, а інколи суперечливі професійні права та обов'язки.

Це відбувається відповідно до їхнього статусу, основних завдань адвокатури та принципів її діяльності, визначених Конституцією України, Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та іншими нормативно-правовими актами. Правила адвокатської етики також закріплюють єдину систему критеріїв для оцінки етичних аспектів поведінки адвоката.

Правила адвокатської етики визначають встановлені етичні норми, як путівник адвоката в обранні належних варіантів професійної поведінки. Моральні принципи існують об'єктивно, а в свідомості кожного окремого адвоката вони трансформуються в суб'єктивну моральність, яка виявляється в кожній конкретній ситуації. Етика адвоката повинна поєднувати в собі внутрішню моральність людини та розуміння, визнання і дотримання загальних моральних засад, яких вимагає професія [1].

Нааявність в адвоката прагнення надати кваліфіковану юридичну допомогу і зробити це в максимально короткий термін є одним з найважливіших аспектів адвокатської етики.

Завданням професійної етики адвоката є надання орієнтирів для вирішення конкретних ситуацій, вплив на формування моральних заasad у фахівця відповідно до специфічних вимог професії. Адже люди, від яких залежить доля інших людей, повинні мати на меті здійснення своєї діяльності не лише формальне, але й моральне право.

Відповідно до точки зору В. Б. Череватюк, однією з проблем підготовки фахівця-правозахисника в Україні є недостатнє виховання у майбутніх юристів правової та морально-етичної свідомості вищими навчальними закладами України, низький рівень виховання почуття справедливості у сім'ї, особливості соціального життя, другий аспект цієї проблеми пов'язаний із падінням моралі і зростанням злочинності в державі [2, с. 40].

Отже, роль адвокатури, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності, уникнення конфлікту інтересів в досить складних, суперечливих сучасних умовах дуже складно переоцінити, як для окремої людини, яка потребує правового захисту, допомоги так і для суспільства в цілому.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики: затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017 р. Національна асоціація адвокатів України. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/8354a317c5dd15913f18_file.pdf. 7
2. Череватюк В. Б. Адвокатська етика і практика: невідповідності та шляхи їх подолання. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2013. № 4. С. 36–40.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Жук О. О.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ПРИТЯГНЕННЯ АДВОКАТІВ ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Адвокатська діяльність — це професійна та незалежна діяльність адвоката, яка полягає у здійсненні захисту, представництва, а також у наданні іншої правової допомоги фізичним та юридичним особам [1]. Для того, щоб забезпечити якісну юридичну підтримку, потрібен відповідний контроль. Одним із механізмів такого контролю є інститут дисциплінарної відповідальності, який водночас виконує функції покарання за дисциплінарні проступки та захисту спільноти адвокатів.

Дисциплінарна відповідальність адвоката гарантує високий рівень професійної компетентності та неподільність адвокатури як інституту захисту прав громадянського суспільства. Своєю роботою та належною поведінкою адвокати захищають права й свободи людини і громадянина від незаконних посягань з боку інших осіб, тому вони повинні виконувати свої професійні обов'язки добросовісно, відповідно до етичних норм.

Законодавство України регулює професійні права та обов'язки адвокатів, а також вимагає дотримання Правил адвокатської етики, які встановлюють єдину систему оцінки їх етичної поведінки.

Порядок притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності врегульовано розділом VI Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 р. [1] та Правилами адвокатської етики, затвердженими Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017 р. [2].

Особливий статус адвоката вимагає особливих правил відповідальності за порушення професійних обов'язків, що регулюється спеціальними законами. Відповідно до ст. 33 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», притягнути адвоката до дисциплінарної відповідальності можна у порядку дисциплінарного провадження, тобто процедури, де розглядають письмову скаргу, в якій міститься інформація про ознаки дисциплінарного проступку у діях адвоката. Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури проводить дисциплінарне провадження щодо адвоката безпосередньо за адресою його робочого місця, вказаною в Єдиному реєстрі адвокатів України [1].

Поняття «дисциплінарний проступок» є центральним у механізмі дисциплінарної відповідальності. Воно включає в себе як конкретні

дії або бездіяльність працівника, що порушують трудову дисципліну, так і юридичну оцінку цих дій, яка дозволяє кваліфікувати їх як підставу для застосування дисциплінарних стягнень. Незважаючи на численні дослідження, однозначного розуміння цього поняття серед науковців немає. Стосовно визначення поняття «дисциплінарний проступок адвоката» варто звернути увагу на погляди В. В. Заборовського, він визначає, що це винне діяння (дія або бездіяльність), яке вчиняється адвокатом під час здійснення професійної чи іншої діяльності і суперечить законодавству про адвокатуру або Правилам адвокатської етики, таке діяння також завдає шкоди клієнту або підриває авторитет адвокатської професії [3, с. 118]. О. І. Русанова запропонувала приклади порушень адвокатської етики, за які наступає дисциплінарна відповідальність: пасивність в суді та незаконні угоди з обвинуваченим; безпідставне затягування справи; диктування неправдивих показань своєму підзахисному; неповага та грубе ставлення до судді тощо [4, с. 15].

Перелік дисциплінарних проступків, які є підставами притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності, зазначений у статті 34 вищезгаданого Закону. Отже, такими проступками є: 1) порушення: вимог несумісності, присяги адвоката України, правил етики адвокатів; 2) розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, які до цього призвели; 3) невиконання: (або неналежне виконання) професійних обов'язків адвоката, рішень органів адвокатського самоврядування; 4) порушення інших обов'язків адвоката, які передбачені законом [1]. Тобто, наведений перелік не є вичерпним, проте він формує загальне уявлення про підстави для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.

До адвокатів, за вчинення дисциплінарного проступку, можуть застосовуватися дисциплінарні стягнення: попередження, призупинення права на зайняття адвокатською діяльністю (від 1 місяця до 1 року), виключення з Єдиного реєстру адвокатів України іноземних адвокатів та адвокатів України, яких також позбавляють прав на зайняття адвокатською діяльністю.

Процедура притягнення до відповідальності адвокатів має певні особливості, а саме, право ініціювання дисциплінарного провадження має не тільки адвокатське об'єднання, а й будь-яка інша людина, якій відомі факти порушення поведінки адвоката, що, відповідно до законодавства, є підставою притягнення його до дисциплінарної відповідальності. Також важливим є те, що дисциплінарне провадження щодо адвокатів порушується тільки тоді, коли скарга є обгрунтованою, тобто в ній мають бути наявні всі відомості про ознаки дисциплінарного проступку. Процедура дисциплінарного провадження передбачена статтею 37 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську

діяльність» та складається з 4 стадій: спершу, здійснюється процедура перевірки відомостей про проступок адвоката, далі відбувається порушення та розгляд дисциплінарної справи, остання стадія включає в себе прийняття рішення у цій справі [1].

Адвоката можна притягнути до дисциплінарної відповідальності протягом одного року з моменту вчинення дисциплінарного проступку. Важливо зазначити, що рішення ухвалюються колегіально більшістю голосів. Також є можливість оскарження цього рішення впродовж 30 днів з моменту його ухвалення, скарга подається до суду або до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

Слід зазначити, що дисциплінарні провадження щодо адвокатів мають певні особливості: деякі процедури виконуються одноосібно одним із членів дисциплінарної палати, а інші — колегіально. Ця процедура є однією з найдовших за строками, її детальний регламент відповідає принципам прозорості та демократичності. Також варто підкреслити, що адвокату надаються всі необхідні правові інструменти для захисту своїх прав у рамках цієї процедури.

Таким чином, можна сказати, що особливості притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності полягають у суворому регулюванні їхньої професійної діяльності для забезпечення високих стандартів юридичної допомоги. Підстави для дисциплінарної відповідальності, особливо щодо порушень Правил адвокатської етики, обумовлені специфікою адвокатської професії та її особливим статусом, що вимагає чесності та порядності у виконанні професійних обов'язків. Дисциплінарна відповідальність виконує функції як контролю, так і покарання за порушення етичних і професійних норм. Процедура дисциплінарного провадження є досить тривалою, має чітко визначені етапи і гарантує прозорість та справедливість процесу.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Правила адвокатської етики: рішення Звітно-виборчого з'їзду адвокатів України від 09.06.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
3. Заборовський В. В. Дисциплінарний проступок як підстава дисциплінарної відповідальності адвоката. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2015. Т. 3, № 31. С. 118.
4. Русанова О. І. Підстави притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за чинним законодавством. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2014. С. 15.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Журавська А. О.

студентка І-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОРЯДКУ ПРИТЯГНЕННЯ АДВОКАТІВ ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Розвиток адвокатської діяльності в Україні зумовив становлення професійної етики адвоката. Поряд із нею невід’ємною складовою контролю за адвокатською діяльністю є питання притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності. Українська правова система має певні особливості застосування такого виду відповідальності до представників адвокатури у порівнянні з європейською практикою. Актуальність даної теми полягає в необхідності визначення дисциплінарної відповідальності адвоката як складової інституту юридичної відповідальності, а також особливостей застосування такої відповідальності та наслідків, що вони можуть за собою тягти.

У більшості країн Європи адвокат повинен обов’язково мати страховку на зайняття своєю професійною діяльністю, а саме, така вимога закріплена у законодавстві таких країн, як: Австрія, Бельгія, Данія, Німеччина, Норвегія, Польща, Португалія, Румунія та інші.

У вітчизняному законодавстві, зокрема у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», немає визначення «дисциплінарна відповідальність адвоката», однак ч. 2 ст. 33 цього Закону розкриває дефініцію «дисциплінарне провадження». Так, дисциплінарне провадження — це процедура розгляду письмової скарги, яка містить відомість про наявність у діях адвоката ознак дисциплінарного проступку [1].

Серед науковців є чимало підходів до визначення поняття дисциплінарної відповідальності. На думку Т. Б. Вільчик, дисциплінарна відповідальність адвоката — це особливий вид юридичної відповідальності, який застосовується до адвоката за вчинення дисциплінарного проступку, а саме — невиконання або неналежне виконання адвокатом своїх професійних обов’язків і тягне за собою законодавчо закріплених заходів дисциплінарного впливу [2, с. 117].

Проаналізувавши думки вчених та позицію законодавця, доречно закріпити у чинному Законі, що регулює адвокатську діяльність, наступне визначення дисциплінарної відповідальності адвоката: це різновид юридичної відповідальності, який застосовується до адвоката за вчинення дисциплінарного проступку та передбачає застосування встановлених законом або нормами адвокатської етики заходів дисциплінарного впливу при додержанні порядку, закріпленому у законі.

Статтею 34 закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» закріплено наступні види дисциплінарних проступків, що можуть бути підставами для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, зокрема це: порушення вимог несумісності; порушення присяги адвоката України; порушення правил адвокатської етики; розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення; невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків; невиконання рішень органів адвокатського самоврядування; порушення інших обов'язків адвоката, передбачених законом [1].

Серед вітчизняних і зарубіжних вчених загальноприйнятою є думка про те, що адвокат може бути суб'єктом цивільно-правової (майнової відповідальності). В якості прикладу доцільно проаналізувати законодавство зарубіжних країн. Так, відсутність у адвоката договору про страхування в Німеччині робить неможливим отримання ліцензії адвоката. А відтак розмір відповідальності адвоката поширюється навіть на особисте майно, попри застосування ще й дисциплінарної відповідальності [3].

Так, М. В. Кравченко вважає, що достатніх підстав для закріплення в законі положення про неможливість відповідальності адвокатів, а тим більше матеріальної, за вчинення правопорушення нема і бути не може [4, с. 133]. На нашу думку, аналізуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що адвокат, як відповідний суб'єкт суспільних правовідносин наділений спеціальною правосуб'єктністю, що в свою чергу наділяє його відповідними правами та обов'язками, та одночасно й можливістю нести юридичну відповідальність за вчинення правопорушень в межах їх адвокатської (професійної) діяльності.

Відповідно до положень Правил адвокатської етики, до адвоката можуть бути застосовані заходи дисциплінарної відповідальності в порядку, передбаченому чинним законодавством про адвокатуру та адвокатську діяльність, а також рішеннями З'їзду, актами Ради адвокатів України, Національної асоціації адвокатів України [5]. При цьому, в Правилах адвокатської етики та в інших нормативних актах не має вказівки, що саме є «грубим» порушенням таких норм, тому тлумачення цього поняття впливає лише з рішень дисциплінарних органів та судових рішень.

Так, наприклад, у Постанові Верховного Суду від 26 січня 2023 року у справі № 420/5597/19, суд підтвердив висновок Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Одеської області, що неузгодження адвокатом під час надання правової допомоги спілкування із донькою клієнта (яке в подальшому було використане у суді), а також те, що адвокат використовував недопустимі та неетичні висловлювання та грубий манеру розмови із малолітньою особою — є прямим порушенням ст. 51 Правил адвокатської етики і в розумінні Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» є одноразовим грубим порушенням, що є підставою для застосування дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на зайняття адвокатською діяльністю. При цьому Суд зауважив, що оскільки на законодавчому рівні відсутнє визначення чи ознаки «грубості», то встановлення факту «грубого» порушення є одним із дискреційних повноважень дисциплінарних комісій [6].

Отже, можна дійти висновку, що адвокат за порушення, які виникають в процесі здійснення адвокатської діяльності, може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності. Притягнення до дисциплінарної відповідальності може здійснюватися лише в порядку дисциплінарного провадження. Враховуючи той факт, що на законодавчому рівні не закріплено визначення дисциплінарної відповідальності, ознак грубого порушення професійної етики, а також існують певні процедурні прогалини у дисциплінарному провадженні, то дана тема лишається актуальною для подальших досліджень та внесення законодавчих змін.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 26.09.2024 р.)
2. Вільчик Т. Б. Дисциплінарна та цивільно-правова відповідальність адвокатів. *Інформація і право*. 2015. № 3. С. 115–122.
3. Подолева А. Страхування професійної відповідальності адвоката у країнах Європи та Америки. *Юридична Газета*. № 50 (704) 10 грудня 2019 р. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/strahuvannya-profesiynoyi-vidpovidalnosti-advokata-u-krayinah-evropi-ta-ameriki.html> (дата звернення: 26.09.2024 р.)
4. Кравченко М. В. Щодо відповідальності адвоката за порушення зобов'язань за договором про надання правової допомоги. *Юридичний вісник*. 2014. № 3(32). С. 130–134.
5. Правила адвокатської етики: Затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/p0001891-17> (дата звернення: 26.09.2024 р.)
6. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 26.01.2023 р. у справі № 420/5597/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108612325> (дата звернення: 26.09.2024 р.)

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Кісліцина Ірина Олександрівна*

Золотов В. В.

студент 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ РЕКЛАМИ ТА МАРКЕТИНГУ В АДВОКАТСЬКІЙ ПРАКТИЦІ

У пункті 12 статті 1 Закону України «Про рекламу» представлено визначення терміну «реклама»: «Реклама — це інформація, що стосується особи або товару, яка розповсюджується в будь-якій формі і способом, з метою формування або підтримки обізнаності споживачів та їх інтересу до зазначених осіб чи товарів» [1]. У цьому законодавчому акті також розглядаються такі категорії, як політична, соціальна, фінансова реклама, реклама цінних паперів та фондового ринку. Проте, термінологія не охоплює поняття юридичної реклами, зокрема реклами адвокатської діяльності.

У зв'язку з цим важливо звернути увагу на думку А. М. Бірюкової, яка зазначає, що «адвокатська діяльність має комерційний характер і є основним джерелом доходу для адвоката. Було б неправильно стверджувати, що адвокати, надаючи правову допомогу клієнтам, керуються виключно альтруїзмом. У сучасному суспільстві цілком зрозуміло прагнення адвоката збільшити свою клієнтську базу або отримати вигідні фінансові доручення» [2].

Оскільки законодавство не містить чіткого визначення терміну «реклама адвокатської діяльності», доцільно самостійно сформулювати його. Реклама адвокатської діяльності може бути охарактеризована як текстове, тактильне, візуальне або аудіальне представлення інформації про адвоката, адвокатське бюро або об'єднання, спрямоване на зацікавлення та залучення потенційних клієнтів до співпраці. Важливо, щоб така інформація не включала оцінок чи критики інших адвокатів (антиреклама) і не містила гарантій успіху у справі, що може призвести до необґрунтованих сподівань клієнта. Зміст та форма реклами, а також методи її розповсюдження повинні відповідати вимогам законодавства у сфері реклами та нормам адвокатської етики [3].

Правила адвокатської етики у статті 13 передбачають низку обмежень щодо змісту рекламних матеріалів, які адвокати можуть ви-

користувувати для просування своєї діяльності. Зокрема, адвокатам забороняється вказувати в рекламі будь-які оцінні судження щодо їх професійних якостей, критикувати колег, а також робити заяви про можливість досягнення успішного результату, які можуть створити в клієнтів безпідставні очікування. Заборонено й розмішувати інформацію, яка може створити враження, що діяльність цього конкретного адвоката має особливі характеристики, притаманні адвокатській професії в цілому [4].

Крім того, рекламні матеріали мають відповідати вимогам правдивості, об'єктивності, зрозумілості та відповідати естетичним нормам. Вони не повинні дискредитувати інститут адвокатури, а також принижувати професію та статус адвоката. Згідно з думкою Т. Б. Вільчик, вимоги щодо реклами адвокатської діяльності визначені Правилами адвокатської етики України, проте сформульовані занадто загально і не охоплюють усі складні аспекти, пов'язані з рекламуванням адвокатських послуг [5, с. 27–28].

Ця ситуація підкреслює важливість уточнення основних принципів рекламування адвокатських послуг, розробки чітких нормативних критеріїв етичності та прийнятності такої реклами, а також визначення конкретних форм і методів поширення інформації про адвокатів, адвокатські бюро або об'єднання.

На сьогоднішній день реклама адвокатської діяльності в Україні здійснюється за допомогою різних каналів. Найпоширенішими способами є: використання друкованої продукції, такої як бланки, конверти, буклети, листівки та візитки адвоката чи адвокатського об'єднання; публікації в друкованих виданнях, таких як довідники або професійні наукові журнали; участь у різноманітних заходах — професійних, ділових, громадських, зокрема наукових конференціях, круглих столах або вебінарах.

Інтернет також відіграє значну роль у просуванні, зокрема через сайти адвокатів і адвокатських бюро, пошукові системи, соціальні мережі та відеоматеріали. Не менш важливими є медіаканали, як-от телебачення та радіо. Реклама також поширюється в зовнішньому просторі — через вивіски на фасаді офісу, постери та білборди, а також у внутрішньому просторі, що включає інтер'єрні елементи реклами в офісі [3, с. 78].

Як визначає, К. В. Зогуля, відповідно до Закону України «Про рекламу», існують види реклами, які заборонені до розповсюдження:

1. Дискримінаційна реклама — це така реклама, яка містить або використовує висловлювання та/або зображення, що мають дискримінаційний характер. Це стосується ознак раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічної чи соціальної приналежності, громадянства, сімейного та

матеріального стану, місця проживання, мови та інших ознак щодо окремої особи або групи осіб.

2. Недобросовісна реклама — це реклама, яка може вводити споживачів в оману, завдаючи шкоди людям, державі чи суспільству. Це може статися через подання неправдивої або двозначної інформації, перебільшення фактів, замовчування важливих аспектів, порушення правил щодо часу, місця та способів поширення реклами.

3. Прихована реклама — це реклама, яка непомітно включає інформацію про особу або товар у контент програм чи публікацій. Така інформація спрямована на рекламу, але може вводити споживачів в оману щодо справжньої мети таких програм або матеріалів.

4. Порівняльна реклама — це реклама, в якій наводяться порівняння з іншими особами або товарами (послугами) іншої компанії, що можуть прямо чи опосередковано ідентифікувати конкурента або його продукцію. Водночас, у певних випадках така реклама допускається згідно із законом, але рішення про її правомірність ухвалюють відповідні державні органи, передбачені законодавством [5].

Згідно з ч. 2 ст. 13 Правил адвокатської етики, рекламні матеріали, що стосуються діяльності адвоката, не повинні містити:

- оцінювальних висловлювань щодо самого адвоката;
- критичних зауважень на адресу інших адвокатів;
- заяв про ймовірність успішного вирішення справ, а також інших тверджень, що можуть створити у клієнтів необґрунтовані очікування;
- інформації, яка може викликати враження, що робота цього конкретного адвоката має особливі риси та показники, які насправді є властивими всій адвокатській діяльності в цілому [4, с. 156].

Таким чином, реклама послуг адвокатів є полем для реалізації творчих підходів та інноваційних рішень, але при цьому вимагає суворого дотримання законодавчих норм і положень етичного кодексу адвоката. Сучасне законодавство в цій сфері потребує оновлення, адже існуюча розпорошеність нормативних актів щодо рекламування адвокатської діяльності створює додаткові труднощі для адвокатів у просуванні своїх послуг. Використання сучасних технологій та можливостей онлайн-простору дозволяє створити зручну та багатифункціональну платформу для клієнтів. Така ініціатива є новаторською і потребує ретельної роботи над її втіленням, а поява подібної бази даних могла б стати важливим кроком уперед у сфері надання адвокатських послуг.

Список використаної літератури

1. Про рекламу: Закон України від 3 липня 1996 року № 270/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 39. ст. 181.

2. Бірюкова А. М. Реклама адвокатської діяльності як прояв процесу глобалізації. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 8. С. 202–207.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
4. Правила адвокатської етики: затверджені 3^тіздом адвокатів України від 09.06.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
5. Вільчик Т. Б. Деонтологічні засади діяльності адвокатів: міжнародні стандарти та Вітчизняне законодавство. *Вісник Одеської адвокатури*. Спеціальний випуск: *Адвокатська етика*. 2019. С. 26–29.
6. Зозуля К. В. Реклама адвокатської діяльності в Україні та країнах Європи. *International Electronic Scientific Journal «Science Online»*. URL: <https://nauka-online.com/wp-content/uploads/2019/01/Zozulya.pdf>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Калова В. С.

студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИЧНІ НОРМИ ПОВЕДІНКИ АДВОКАТА В ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРИ

Розвиток інформаційних технологій та широке використання інтернету змінюють багато аспектів професійної діяльності, зокрема й адвокатської. Адвокатура є однією з основних сфер, де професійна етика має важливе значення, оскільки адвокати є носіями високих стандартів моралі, чесності та професійної відповідальності. В умовах цифрової ери особливої актуальності набуває питання дотримання етичних норм поведінки адвокатів у інтернет-просторі.

Основою етичної поведінки адвоката є принципи конфіденційності, добросовісності, професійної незалежності та уникнення конфлікту інтересів. Ці принципи закріплені в Правилах адвокатської етики, які наголошують на необхідності дотримання високих стандартів поведінки, навіть за межами безпосередньої правової діяльності [3].

В інтернет-просторі ці принципи набувають нових контекстів та викликів. Адвокати повинні бути обережними у використанні соціальних медіа та інших цифрових платформ, щоб уникнути порушення конфіденційності клієнтів, неетичної реклами або участі у дискусіях, що можуть нашкодити їх професійній репутації.

Соціальні мережі стали важливим засобом комунікації як для особистого, так і для професійного життя. Однак для адвокатів вони є потенційним джерелом етичних ризиків. Ключовими аспектами етичної поведінки адвокатів у соціальних мережах є те, що:

- адвокат зобов'язаний дотримуватися конфіденційності інформації, отриманої від клієнта, навіть в онлайн-форматі. Наприклад, публікація коментарів або обговорення судових справ на форумах чи у відкритих групах може призвести до розголошення деталей справи;

- поведінка адвоката в соціальних мережах впливає на його професійну репутацію. Непристойні коментарі, образи або дискредитація інших осіб можуть серйозно нашкодити іміджу адвоката і, як наслідок, довірі клієнтів;

- адвокати мають право рекламувати свої послуги, однак це повинно відбуватися у спосіб, що відповідає етичним нормам. Зокрема, слід уникати маніпуляцій, надання неправдивої інформації або гарантування результатів справ [2, с. 245].

Однією з ключових етичних проблем у діяльності адвокатів в інтернет-просторі є захист конфіденційної інформації. Використання електронної пошти, хмарних сервісів та інших засобів цифрового зберігання даних може створювати ризики для безпеки інформації клієнтів.

Адвокат повинен вживати заходів для захисту інформації, використовуючи сучасні засоби шифрування, двофакторну автентифікацію та інші засоби захисту від кібератак. Крім того, варто враховувати можливість втрати контролю над даними у випадку використання ненадійних платформ або сервісів.

Участь адвокатів в онлайн-обговореннях судових справ також є важливою темою для розгляду. Висловлювання щодо справи, особливо тієї, що знаходиться на стадії розгляду, можуть вплинути на її результат, а також порушити права сторін або вплинути на неупередженість суду [4, с. 172].

Згідно з етичними стандартами, адвокати мають утримуватися від коментарів, що можуть сприйматися як тиск на суд або дискредитація інших учасників процесу. Також важливо уникати критики судових рішень у манері, що може поставити під сумнів незалежність судової системи.

Інтернет надає можливість адвокатам надавати консультації онлайн. Однак такі консультації повинні відповідати тим самим етичним нормам, що й особисті зустрічі з клієнтами. Адвокат повинен переконатися, що клієнт отримав всю необхідну інформацію щодо конфіденційності консультації та її правових наслідків. Важливо також уникати необґрунтованих обіцянок або гарантій успіху, що може бути розцінена як неетична поведінка.

Відповідно до ч. 3 ст. 57 ПАЕ, використання адвокатом соціальних мереж, інтернет-форумів та інших форм спілкування в мережі Інтернет має відповідати таким принципам: незалежність, професійність, відповідальність, чесність, стриманість та коректність, гідність, недопущення будь-яких проявів дискримінації, толерантність і терпимість, корпоративність та збереження довіри суспільства, конфіденційність.

Зіставлення вказаних принципів з основними принципами адвокатської етики (ст. 6–13 ПАЕ) свідчить про те, що лише два з них збігаються (незалежність та конфіденційність). Отже, на думку розробників нової редакції ПАЕ, таких принципів як професійність, відповідальність, чесність, стриманість та коректність, гідність, недопущення будь-яких проявів дискримінації, толерантність і терпимість, корпоративність та збереження довіри суспільства адвокати повинні дотримуватися лише у «віртуальному житті». При цьому ст. 58–60 ПАЕ не розкривають зміст вищевказаних принципів, а лише визначають особливості їх дотримання під час користування соціальними мережами, інтернет-форумами та іншими формами спілкування в мережі Інтернет [1, с. 6]

Діяльність адвоката в інтернет-просторі є важливою частиною сучасної юридичної практики. Проте з розвитком цифрових технологій виникає багато нових викликів, пов'язаних з етикою. Дотримання конфіденційності, професійної незалежності, коректність в соціальних мережах та забезпечення безпеки даних є основними принципами, яких адвокати повинні дотримуватись у своїй діяльності в інтернет-просторі.

Отже, етичні норми є основою довіри до адвокатської професії, тому порушення цих стандартів може не лише вплинути на окремого адвоката, але й загалом на репутацію правової системи. Адвокати повинні адаптувати свою діяльність до нових умов, дотримуючись високих етичних стандартів навіть у цифровій сфері.

Список використаної літератури

1. Осташова В. О., Кальян О. С., Нікітенко А. В. Деонтологічні аспекти поведінки адвоката у соціальних мережах. Порівняльно-аналітичне право. 2019. № 5. С. 1–12.
2. Вільчик Т. Б. Адвокатура та громадянське суспільство у правовій державі. Право України. 2014. № 11. С. 243–250.
3. Хартія основоположних принципів діяльності європейських адвокатів (прийнята на пленарній сесії CCBE 24.11.2006 р.). URL: <http://www.cay.org.ua/ua/104/index.html>.
4. Городовенко В. В. Інституційна незалежність судової гілки влади в Україні: конституційно-правовий аспект. Вісник Конституційного Суду

України. № 1. 2021. С. 81–92. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/library/gorodovenko_v_instytuciyna_nezalezhnist_sudovoyi_gilky_vlady_v_ukrayini_konstytuciyno-pravovyy aspekt_0.pdf

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*

Капістеринська К. С.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ АДВОКАТА З КЛІЄНТАМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Адвокат є важливим суб'єктом суспільних відносин, здійснюючи захист та представництво особи, тим самим відіграють ключову роль у забезпеченні доступу до правосуддя. Принципи співпраці адвоката з клієнтом мають бути стабільними, оскільки вони об'єктивно визначені та є формально встановленими. Проте форма їх реалізації повинна адаптуватися до актуальної правової реальності. Сьогодні ці умови пов'язані з активними бойовими діями в Україні та запровадженням воєнного стану від 24.02.2022 року [1]. Адвокатська діяльність суттєво не зазнала змін, оскільки Конституція України не містить положень щодо зміни діяльності адвокатури України в період воєнного стану [2]. Проте, виникають обставини, що ускладнюють дотримання адвокатами окремих принципів у взаємодії з клієнтами.

Соціальне регулювання адвокатської діяльності закріплено у Правилах адвокатської етики, де є окремий розділ, який регулює саме відносини адвоката з клієнтами [3]. Важливо ще на першому етапі комунікації адвоката з клієнтом проговорити та врахувати сприйняття один одного щодо очікуваного результату, стереотипів, довіри та інше. Адвокат має пояснити що є важливим та чому щоб клієнт розумів який існує інтерес щодо його справи.

Актуальним в цьому питанні буде саме ст. 15 Правил адвокатської етики, де зазначено, що договір про надання правової допомоги може укладатись клієнтом або на користь клієнта іншою особою, яка діє в його інтересах [3]. Оскільки наразі багато українців знаходяться за кордоном або на тимчасово окупованих територіях та не мають змоги особисто звертатись до адвоката щодо надання правничої допомоги,

тому захист та представництво таких осіб вимагає особливої обережності та має бути забезпеченим без перешкод.

Крім того, необхідно встановити певні гарантії, для того, що щоб особа, яка укладає договір про надання правової допомоги з адвокатом в інтересах клієнта, не могла використовувати це для власної вигоди або завдати шкоди інтересам клієнта. Адвокат, який укладає договір про надання правової допомоги на користь клієнта з іншою особою, повинен вжити всіх можливих заходів для отримання згоди від клієнта і мати можливість підтвердити свої дії.

До цього ж, варто звернути увагу на ст. 18 Правил адвокатської етики, де закріплено, що адвокат інформує клієнта щодо ведення дорученої йому справи, у тому числі щодо правової позиції у справі, що в сучасних умовах не завжди виходить з тих самих причин перебування клієнта закордоном, на окупованій території або просто відсутній зв'язок по причині можливих обстрілів, як раз в той момент коли адвокат може виконувати певне доручення свого клієнта. Тому, необхідно розробити рекомендації щодо того, як має діяти адвокат у випадку коли немає можливості проінформувати свого клієнта про стан ведення справи. Як приклад такої рекомендації може бути прийняття рішення щодо самостійного формування і зміни правової позиції в інтересах клієнта. Також, з урахуванням форс-мажорних обставин, адвокату варто дозволити односторонньо розірвати договір про надання правової допомоги, навіть якщо це не передбачено умовами договору. Важливо зазначити, що такі дії адвоката не можуть вважатися порушенням Правил адвокатської етики [3].

Згідно з ст. 17 Правил адвокатської етики, адвокат має право відмовитись від прийняття доручення клієнта, виходячи з будь-яких причин та без їх пояснення. В умовах сьогодення, до кримінальної відповідальності притягуються відповідальність несуть багато осіб, пов'язаних зі збройною агресією РФ проти України, це колаборанти, військовополонені, шпигуни тощо. Адвокат, як і всі інші члени суспільства, на власні очі спостерігає за подіями, що відбуваються в Україні під час війни, викликаними діями цих осіб. Захист таких людей є емоційно складним завданням та може суперечити власним людським переконанням адвоката та в жодному разі не порушує етичні норми, тому більшість адвокатів не беруться за таку справу [3].

Варто підкреслити, що відмова адвоката від прийняття справи захисту осіб, обвинувачених у злочинах, пов'язаних зі збройною агресією РФ, не свідчить про брак компетенції або кваліфікації та не може бути засуджена іншими представниками юридичної спільноти, зокрема прокурорами чи суддями. Більш того, навіть адвокат, який надає безкоштовну правничу допомогу, повинен мати право відмовитися від таких доручень без наслідків з боку органу, що надає цю без-

коштовну допомогу. Це дозволить зберегти морально-психологічний стан адвоката.

Відповідно до ст. 22 Правил адвокатської етики, адвокат не повинен приймати доручення, виконання якого може призвести до розголошення відомостей, що складають предмет адвокатської таємниці, крім випадків наявності письмової згоди клієнта, зацікавленого в збереженні конфіденційності такої інформації. Але у той час, коли Україна щодня захищає свої незалежність, суверенітет і територіальну цілісність, деякі відомості, які становлять адвокатську таємницю, можуть бути використані для запобігання майбутнім загрозам. Таким чином, адвокат має право виконувати доручення, що можуть призвести до розголошення інформації, якщо вона допоможе в боротьбі з агресією РФ. Такі дії адвоката не можуть вважатися порушенням Правил адвокатської етики, оскільки вони сприяють збереженню Української держави та притягненню до кримінальної відповідальності осіб, які становлять загрозу [3].

Більше того, уваги потребує ст. 27 Правил адвокатської етики, в якій закріплено, що кожному дорученню, незалежно від розміру обумовленого гонорару, адвокат повинен приділяти розумно необхідну для його успішного виконання увагу. Поняття «розумної уваги» є суб'єктивним і може мати різні трактування серед адвокатів і правозастосувачів. При оцінці того, чи приділив адвокат достатньо уваги виконанню доручення клієнта, потрібно враховувати кілька факторів. По-перше, це умови, в яких адвокат виконує свою професійну діяльність. Наприклад, він може не мати доступу до інтернету або зіткнутися з нерегулярним електропостачанням, що вплине на швидкість виконання доручення. По-друге, важливо враховувати інші види діяльності адвоката, зокрема волонтерську роботу. За таких обставин адвокат повинен інформувати клієнта з метою запобігання суперечок між адвокатом та клієнтами про фактори, що можуть затримати виконання доручення [3].

Враховуючи вищевикладене можна зробити висновок, що в сучасних умовах воєнного стану етичні аспекти взаємодії з клієнтами набувають особливої уваги та є ключовими для забезпечення довіри клієнта, прозорості процесу, надання кваліфікованої правничої допомоги та збереження професійної репутації. Взаємодія адвоката з клієнтом мають особливий характер, оскільки адвокат має розумітися в соціальних, моральних та технічних аспектах своєї професійної діяльності. Дотримання етичних норм є гарантією того, що права клієнтів будуть захищені належним чином та сприятиме підвищенню довіри до адвокатури в цілому, відповідно до цього порушення етичних норм може призвести до втрати репутації адвоката і до втрати потенційних клієнтів.

Список використаної літератури

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>
2. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96—ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Правила адвокатської етики. Затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17/conv#n449>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Кіслиця Ірина Олександрівна*

Капітоненко А. С.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ ЕМПАТІЇ В РОБОТІ ЮРИСТА: ЕТИЧНИЙ АКТИВ ЧИ НЕБЕЗПЕЧНА ПАСТКА?

Емпатія, яку науковці визначають як здатність розуміти почуття іншої людини — необхідна для людського спілкування. У юридичній професії емпатія відіграє ключову роль в цілому та особливо для адвокатів, професійна діяльність яких вимагає розуміння емоційного контексту обставин своїх клієнтів.

В Україні адвокати, які працюють у сфері прав людини та політичних переслідувань, часто демонструють високий рівень емпатії до своїх клієнтів. Наприклад, адвокати, що захищали активістів під час Революції Гідності. Адвокати не лише надавали юридичні консультації, але й підтримували морально, що сприяло встановленню довірливих відносин та ефективному збору доказів для їхнього захисту. Правозахисники, які спеціалізуються на справах щодо домашнього насильства, часто застосовують емпатію для кращого розуміння стану своїх клієнтів, зокрема жінок та дітей, які постраждали від насильства. Відомо, що такі клієнти зазвичай мають труднощі з довірою до людей і бояться відкриватися, тому адвокати намагаються налагодити емоційний контакт, щоб підтримати клієнтів і створити комфортне середовище для спілкування. Наприклад, громадська організація «Ла Страда-Україна» часто працює з жертвами насильства, використовуючи емпатію, які інструмент, що допомагає зрозуміти

потреби клієнта і забезпечити йому безпеку. Юристи, які захищають права військових, часто стикаються з клієнтами, які мають посттравматичний стресовий розлад (ПТСР). У таких випадках адвокат повинен бути не лише юридичним радником, але й людиною, яка розуміє психологічний стан клієнта та може допомогти створити довірливу атмосферу. У таких ситуаціях емпатія стає важливою, дозволяючи адвокатам краще розуміти потреби та очікування своїх клієнтів. Проте, емпатія для адвокатської справи є двосічним мечем, адже з одного боку, професія підпорядковується етичним нормам, які вимагають об'єктивності, неупередженості та раціонального судження. З іншого ж боку, співпереживання дозволяють юристам, краще розуміти емоційний контекст обставин клієнтів, їхні потреби та очікування, що сприяє побудові довіри та ефективного захисту.

Важливим також є прагнення не просто слідувати закону, але й досягти справедливості за відношенням до свого клієнта, таким чином, спрямовуючи своє діло на благо суспільства. Наприклад, відомий правозахисник Б. Стівенсон підкреслює, що емпатія в його роботі з маргіналізованими спільнотами допомагає налагодити довірливі стосунки, що сприяє більш глибокому розумінню проблем клієнтів і, як наслідок, ефективнішому їхньому захисту [4]. Шляхом студіювання було виділено три групи науковців, які по-різному визначають акценти емпатії. Перша група, формується навколо ідеї морального виховання і формування гуманності (наприклад, праці В. В. Абраменкова, І. Д. Бега, Л. І. Божовича та інших). Друга — визначає емпатію, як засіб комунікації, що сприяє відносинам між суб'єктами (вказаною проблематикою займались Т. В. Василишина, Л. П. Виговська, К. Рождерс та інші). Третя — формує розуміння емпатії як інструменту самопізнання та пізнання інших (О. О. Бодальов, р. Мей, К. Рудес-там та інші). Аналіз наукової літератури показав, що проблемою ролі емпатії в роботі адвоката займаються не професійні юристи, а відомі психологи, що породжує цілу низку лакун, які потрібно заповнити фактологічним та теоретичним матеріалом спираючись на загально-наукові та спеціально-юридичні методи дослідження.

У юридичній практиці присутні окремі новатори, які вивчають різні проблематики від таких тем, як «Емпатія як складова комунікативної компетентності майбутніх юристів» до «Необхідності емпатії при спілкуванні адвоката з клієнтом» та «Емоційний інтелект адвоката: як це працює». Однак, зауважимо, що перераховані наукові статті знаходяться на межі інших суміжних наук. Говорячи про монографії, дисертаційні дослідження, то звісно українські науковці побіжно згадують про роль емпатії в адвокатурі, але окремим об'єктом дослідження згадану тему не було розглянуто. Подібні явища свідчать про те, що не сформоване поле для професійних юристів, які вивчають

проблему ролі емпатії в роботі адвоката як етичний актив чи небезпечну пастку.

Отже, є доцільним розглянути різні види емпатії, а також їхнє значення в юридичному контексті.

Зокрема, відомий дослідник феномену емпатії Ж. Десетті виділяє різні рівні емпатії:

1. За рівнем залученості: *спостережлива* — здатність сприймати й аналізувати емоції інших на дистанції без глибокого залучення у ситуацію, що підходить для об'єктивного аналізу свідчень і доказів під час судового процесу; *глибинна* — занурення в емоційний стан клієнта, що допомагає краще зрозуміти його досвід, потреби та емоційні переживання в складних юридичних ситуаціях.

2. За характером вираження емпатія може бути: *вербальною*, що проявляється через слова підтримки або уточнюючі запитання, які допомагають клієнту почуватися прийнятим, що критично важливо у процесі побудови довірливих відносин між адвокатом і клієнтом; *невербальна* емпатія, у свою чергу, включає міміку обличчя та мову тіла, дозволяє адвокату краще зрозуміти емоційний стан клієнта.

3. За цільовою спрямованістю можна виділити: *особисту* емпатію, спрямовану на розуміння і підтримку конкретної людини; *професійну* емпатію в якій важливо зберегти професійну дистанцію, але при цьому забезпечити підтримку та розуміння клієнта, адже емоційний стан докорінно може вплинути в цілому на вирішення справи й на її результат. Професійна емпатія та особиста постійно є тонкою кригою, тому справжнє мистецтво полягає в тому, щоб не переходити межі професійного та особистого [2].

Емпатію в професійній діяльності адвокатів можна розглядати з різних сторін, як позитивних, так і негативних.

Емпатія має кілька значних переваг у юридичному контексті. По-перше, вона може суттєво поліпшити відносини між клієнтом та адвокатом, сприяючи встановленню довіри та взаєморозуміння. Дослідження вказують на те, що клієнти більш схильні до відкритого спілкування, якщо вважають свого адвоката співчутливим [3]. Подібна відкритість у спілкуванні критична важлива для адвокатів, оскільки вона дозволяє їм зібрати всі відповідні факти та розробити переконливий захист свого клієнта. По-друге, емпатія може бути мотиваційною силою для юристів у справах, пов'язаних із соціальною справедливістю та правами людини. Юристи, які працюють у цих сферах, часто стикаються з клієнтами, що були маргіналізовані або зазнали утисків. Співпереживаючи своїм клієнтам, адвокати можуть відчувати більшу відданість боротьбі за справедливість, іноді виходячи за рамки простого виконання своїх обов'язків. У таких випадках емпатія відповідає етичним принципам сприяння справедливості

та запобігання шкоди [1], як це зазначено у професійних кодексах, наприклад, Правилах професійної поведінки АВА (American Bar Association).

Всупереч перерахованих переваг, емпатія не позбавлена ризиків у адвокатській практиці. Емоційне залучення може створювати конфлікти інтересів і призводити до упередженості у прийнятті рішень. Основним обов'язком юриста є захист інтересів клієнта, але це не означає, що він повинен переймати емоції чи упередження клієнта. Адвокат повинен зберігати об'єктивну позицію, щоб критично оцінювати справи та надавати найкращі юридичні поради. Коли емпатія переходить межу емоційного залучення, юрист ризикує стати адвокатом суб'єктивної версії подій справи, а не об'єктивним аналітиком фактів. На додаток, надмірна ідентифікація з емоційним станом клієнтів може призвести до професійного вигорання. У сферах із високими емоційними навантаженнями, таких як сімейне право, або захист у кримінальних справах, воно є значним. Дослідження показують, що юристи, які працюють в емоційно напружених сферах права, мають вищі рівні депресії, тривожності та вигорання порівняно з іншими юридичними фахівцями [5].

Підсумовуючи, слід підкреслити, що емпатія критично важливий компонент ефективної адвокатської практики. Однак юристи повинні орієнтуватися на тонкій межі між емоційною залученістю та професійною об'єктивністю. Майбутні дослідження в цій сфері мають бути зосереджені на створенні спеціалізованої сфери вивчення ролі емпатії в юридичній практиці, наголошуючи на емпіричних дослідженнях, які пов'язують практики емпатії з позитивними правовими результатами. Завдяки цьому представники юридичної професії покращать свою здатність ефективно захищати інтереси клієнтів, дотримуючись при цьому етичних стандартів. Однак, неконтрольована емпатія може стати небезпечною пасткою, що призводить до упередженості, порушень етики та емоційного виснаження. З огляду на все вищезазначене адвокатів важливо навчати емоційному інтелекту, збереженню професійних меж і дотримання етики, щоб адвокати могли бути емпатичними правозахисниками та об'єктивними професіоналами.

Список використаної літератури

1. ABA. Model Rules of Professional Conduct. URL: https://www.americanbar.org/groups/professional_responsibility/publications/model_rules_of_professional_conduct/model_rules_of_professional_conduct_table_of_contents/.
2. Decety J. The Functional Architecture of Human Empathy. *Behavioral and Cognitive Neuroscience Reviews*. Decety, J., Jackson, P. 2004. URL: <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=1939750>.

3. Salt J. Empathy in the legal profession and its role in shaping my career. URL: https://www.researchgate.net/publication/343829766_Empathy_in_the_legal_profession_and_its_role_in_shaping_my_career.
4. Stevenson B. Just Mercy: A Story of Justice and Redemption. URL: <https://www.cardozohigh.com/ourpages/auto/2022/6/1/46834297/Title%20-%20Just%20Mercy%20A%20Story%20of%20Justice%20and%20Redemption.pdf>
5. The Role of Life Orientation and Cognitive Regulation on Decreasing Job Stress. URL: <https://www.scirp.org/journal/paperinformation?paperid=82792>.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Кіслиця Ірина Олександрівна*

Караульцук Н. С., Блухштейн П. І.

студенти 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА

В сучасній правовій державі кожна особа повинна мати можливість і, головне, вміти реалізовувати власні права, а також мати гарантії притягнення до відповідальності інших суб'єктів дії яких є неправомірними. Одним із таких особливих суб'єктів є адвокат. На жаль, в сучасному українському законодавстві існують певні проблеми з притягненням адвоката до дисциплінарної відповідальності. Саме на проблемні аспекти хотілось би звернути увагу більш детально.

Якщо особі відомі випадки, коли адвокат порушував правила поведінки та етики своєї діяльності, вона має повне право ініціювати питання про притягнення його до дисциплінарної відповідальності. Але слід пам'ятати, що не за всі дії може наставати відповідальність.

Наприклад, коли суд або інший орган виніс рішення не на користь клієнта адвоката — це не може бути підставою для притягнення до дисциплінарної відповідальності. Це стосується і вчинення адвокатом дій, які не пов'язані з його професійною сферою діяльності. Для ініціювання розгляду таких скарг мають бути абсолютно обґрунтовані обставини і факти, адже не варто зловживати правом на звернення до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

З іншого боку, законодавець дає чіткий перелік підстав для притягнення до відповідальності, що в свою чергу може перешкоджати принципу пропорційності тяжкості вчиненого діяння до відповідаль-

ності за нього. І мова йде не про довільний вибір санкції судом, а про розширення переліку наявних санкцій, адже діяння адвоката можуть потягнути за собою абсолютно різні наслідки, що вимагає гнучкого механізму регулювання даної сфери правовідносин.

Стандарти юридичної відповідальності адвоката містяться у низці універсальних і регіональних актів, ухвалених авторитетними міжнародними організаціями. До універсальних джерел, в яких містяться положення щодо відповідальності адвоката, можна віднести такі акти: Основні положення про роль адвокатів, прийняті VIII Конгресом ООН про попередження злочинів (1990 р.) [1].

На думку Т. Б. Вільчик, слід розширити види дисциплінарних стягнень адвокатів у законодавстві України за рахунок введення грошового стягнення, розмір якого повинен визначатися Радою адвокатів України. Додатковими заходами доцільно передбачити заборону роботи у керівних органах адвокатського самоврядування на певний термін, заборону навчання адвокатів-стажистів [2, с. 42].

Застосування досвіду зарубіжних країн може позитивно розширити українську законодавчу базу в даному питанні. Наприклад, польський законодавець застосовує публікацію в загальнодоступних журналах, які видаються органом адвокатури, як один із методів покарання. Не секрет, що саме репутація є важливим гарантом якості роботи адвоката, тому це є досить серйозним покаранням, яке хоч застосовується не так часто, але сам факт його наявності є позитивним свідченням про розробленість цієї сфери законів в Польщі.

Якщо говорити про строки, то протягом одного року з дня вчинення проступку адвокат може бути притягнений до відповідальності. Окрім того, варто пам'ятати, що за організаційне забезпечення розгляду скарг потрібно сплачувати кошти. Визначені пільгові категорії осіб, які звільняються від сплати збору, проте в законодавстві чітко вказано, що кожна особа має право на безоплатну допомогу адвоката, але не в кожного можуть бути кошти щоб поскаржитись на його неправомірну діяльність і це є актуальною проблемою. Водночас, не можливо оминати увагою Постанову Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 15 травня 2023 року у справі № 640/17743/20, в якій суд вказав, що «Рада адвокатів України, приймаючи рішення, яким встановила для фізичних і юридичних осіб (які не є адвокатами чи адвокатським об'єднаннями) обов'язок платити за організаційно-технічне забезпечення розгляду заяв (скарг) до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону та ВКДКА, вийшла за межі повноважень, установлених Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Рішення Ради адвокатів України № 37 від 18.06.2020 «Про встановлення плати

за організаційне забезпечення розгляду заяв (скарг) до кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури та до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури» є нечинним з моменту його прийняття [3].

Відповідно до п. 17 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (надалі — «Закон») здійснення дисциплінарного провадження стосовно адвоката в особливому порядку є однією з гарантій адвокатської діяльності [4].

Хотілося б детальніше звернути увагу саме на недоліки нормативного регулювання даного питання:

- відсутність переліку суб'єктів які можуть звернутися зі скаргою на дії або бездіяльність адвокатів;

- відсутність конкретно визначених вимог в законодавстві щодо форми заяви або скарги щодо неналежної поведінки адвоката внаслідок якої можна притягнути адвоката до дисциплінарної відповідальності;

- недостатній перелік дисциплінарних стягнень;

- відсутність офіційного визначення поняття дисциплінарного проступку;

- відсутність детально прописаного механізму захисту своїх прав адвоката.

Але не можна говорити про відсутність позитивних рухів в даному напрямку. Зокрема, існують стратегічні документи, які визначають напрями розвитку правосуддя та конституційного судочинства. Ці стратегії затверджуються указами Президента України, і якщо говорити про напрямки вдосконалення інституту адвокатури, то, до прикладу, на період 2021—2023 роки передбачалось:

- конкретизацію підстав, процедур притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності та порядку оскарження рішення про притягнення до такої відповідальності;

- запровадження інституту спрощеного дисциплінарного провадження;

- удосконалення порядку розгляду скарг на дії адвоката [5].

Крім того, детальна розробка законодавчої бази щодо дисциплінарної відповідальності адвокатів необхідна для безперешкодної та чесної діяльності самих адвокатів, адже відомі випадки використання цієї процедури як важеля для впливу на їх роботу. Це є неприпустимим в сучасній правовій державі та ніяк не збігається з концепцією демократії та принципу справедливого судочинства.

Підсумовуючи, можна сказати, що все ж таки існує велика кількість прогалин в нашому законодавстві, є куди розвиватися у висвітленому в цій роботі питанні, використовуючи як напрацювання вітчизняних науковців, так і досвід інших країн. І, перш за все, сама

процедура притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, на наш погляд, має відповідати принципам верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності, компетентності та добросовісності.

Список використаної літератури

1. Основні положення про роль адвокатів: прийняті VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам у серпні 1990 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_835
2. Вільчик Т. Б. Дисциплінарна відповідальність адвокатів в країнах ЄС та в Україні. *Форум права*. 2015. № 4. С. 42.
3. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 15 травня 2023 року у справі № 640/17743/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110861200>
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/en/5076-17/print1486547138018324>
5. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки: Указ Президента України від 11.06.2021 р. № 231/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Кармолін Л. М.

студент I курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИЧНІ СТАНДАРТИ В ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Дотримання високих етичних стандартів має глибокий вплив на юридичну професію, адже така поведінка зміцнює довіру між адвокатами та клієнтами, покращуючи репутацію професіоналів у галузі права та сприяє загальній цілісності та довірі до правової системи. І, навпаки, неетична поведінка може призвести до втрати професійного авторитету та довіри суспільства а також до дисциплінарної відповідальності адвоката.

Так, можна навіть зазначити, що адвокатська етика служить своєрідним компасом, керуючи юристами у їхній взаємодії з клієнтами, колегами та судовою системою, що забезпечує справедливість, чесність і підзвітність у юридичній системі [1].

Так, доречно зазначити про те, що адвокат має бути взірцем дотримання правил, стандартів та відповідати завданням, що покладені на роль адвоката у правовій системі, адже, якщо суспільство не зможе довіряти адвокатам, які стоять на варті захисту їх прав, то основа принципу верховенства права може втратити свій зміст, що призведе до розлому в будь-якій національній правовій системі.

На важливість дотримання правил адвокатської етики вказує й законодавець, закріплюючи в тексті присяги адвоката, що зазначений в ст. 11 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» наступне: «Я, (ім'я та прізвище), урочисто присягаю у своїй адвокатській діяльності дотримуватися ... правил адвокатської етики...». Так, зазначений обов'язок закріплений і в інших статтях Закону, наприклад: професійні права адвоката (адвокат має право вчиняти будь-які дії, що не заборонені договором про надання правничої допомоги, законом та правилами адвокатської етики); професійні обов'язки адвоката (дотримуватися правил адвокатської етики та присяги адвоката України); зупинення права на зайняття адвокатською діяльністю (на адвоката може бути накладено дисциплінарне стягнення, якщо він систематично або грубо порушить правила адвокатської етики) та інші [2].

У наш час технології розвиваються досить швидко, тому адвокати, як і інші юристи не оминають їх, а використовують для підвищення авторитету серед своїх колег та клієнтів, шляхом публікацій в соціальних мережах Телеграм, Інстаграм, Фейсбук та інші, що пов'язані з професійною діяльністю, так і особисті, які не завжди є доречними та іноді завдають істотної шкоди інституту адвокатури.

Варто зазначити, що ст. 57 Правил адвокатської етики передбачає участь адвоката у соціальних мережах, інтернет-форумах та інших платформах для спілкування через мережу Інтернет, однак юристи можуть здійснювати лише такі публікації та коментарі, які не завдають шкоди адвокатури в цілому та не спричинять підрив авторитету адвокатів [3].

Адвокати повинні дотримуватися високих стандартів чесності під час користування соціальними мережами та іншими формами Інтернет-комунікації та пам'ятати про наслідки недбалого розміщення тієї чи іншої публікації [4].

Під час виступу адвоката на інтернет-форумах мають бути відсутні будь-які прояви властивого правового нігілізму, форми агресії, ворожості та нетерпимості, адже вони зобов'язані поводитися шанобливо, дотримуватися Правил адвокатської етики, та утримуватися від образливої поведінки.

Так, будь-які висловлювання та коментарі адвокатів у соціальних мережах, у тому числі під час обговорення та роз'яснення правових

норм, особливостей судового процесу та поведінки учасників, мають бути належними, достовірними та виключати можливість введення в оману.

На жаль, останнім часом, у зв'язку з збройною агресією РФ проти України дедалі більшого поширення набувають висловлювання адвокатів, а також «осіб, які називають себе адвокатами» (хоча не мають свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю) на різних соціальних платформах стосовно політичних та правових питань, що може призвести до певних негативних наслідків. Наприклад, висловлювання особи, яка нібито є «адвокатом» стосовно того, що закон обмежує права громадян, а тому є неконституційним призвело до того, що у значної кількості громадян це викликало обурення та виникли сумніви щодо легітимності прийнятого закону, а насправді ця особа не дослідила ретельно це питання і не проаналізувала положення законодавства, які дозволяють обмежити ті чи інші права людини під час воєнного стану. Таким чином, неперевірене висловлювання від особи, яка не є адвокатом, але так себе називає, вплинуло на суспільство, в якому більшість довіряє інституту адвокатури та вважає адвокатів захисниками їхніх прав, як це і має бути.

Необхідно зазначити, що адвокат — це насамперед представник інституту адвокатури, який склав присягу, що містить обов'язок дотримання правил адвокатської етики, а також є юристом, який надає професійну правничу допомогу особам, які того потребують, а тому повинен завжди пам'ятати в першу чергу, що він адвокат і сумлінно виконувати, покладені на нього обов'язки.

Окремої уваги потребує той факт, що обов'язок дотримуватися певних етичних вимог та їх документального закріплення є розповсюдженим не тільки в країнах ЄС, а й у США. Наприклад, у 1983 році Американською асоціацією юристів створені Типові правила професійної поведінки, які не є обов'язковими для застосування, однак вони служать загальнонаціональною моделлю для правил адвокатської етики, яку штати використовують, видозмінюючи та доповнюючи власними етичними правилами з огляду на різноманітність нормативно-правових актів щодо врегулювання тих чи інших правових питань [5].

Відтак, етичні стандарти в діяльності адвоката не є суто формальними вимогами та реалізацією законодавцем, покладених на Україну міжнародних зобов'язань, так як їх дотримання підвищує рівень довіри до інституту адвокатури, а також є гарантом дотримання прав, свобод та інтересів людини, тому етичні стандарти відіграють неабияку роль не тільки для діяльності адвокатів, а й для забезпечення права на захист громадян, які користуються правничою допомогою того чи іншого адвоката.

Список використаної літератури

1. Legal Ethics: Upholding Professional Standards in the Legal Field. *World Litigation Forum*. URL: <https://worldlitigationforum.org/articles/legal-ethics-upholding-professional-standards-in-the-legal-field/#:~:text=Adhering%20to%20high%20ethical%20standards%20has%20a%20profound,overall%20integrity%20and%20credibility%20of%20the%20legal%20system>. (дата звернення: 05.10.2024).
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/5076-17> (дата звернення: 05.10.2024).
3. Правила адвокатської етики: Рішення Звітно-виборного з'їзду адвокатів України від 09.06. 2017 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf (дата звернення: 05.10.2024).
4. Адвокатська етика: навчально-методичний посібник (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання) / Н. М. Бакаянова, І. О. Кісліцина. Одеса: Фенікс, 2020. 127 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/> (дата звернення: 05.10.2024).
5. Model Rules of Professional Conduct. *American Bar Association*. URL: https://www.americanbar.org/groups/professional_responsibility/publications/model_rules_of_professional_conduct/model_rules_of_professional_conduct_table_of_contents/ (дата звернення: 05.10.2024).

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кісліцина Ірина Олександрівна**

Кілярська Д. В.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВЗАЄМОДІЯ АДВОКАТА З УЧАСНИКАМИ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ ТА ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Серед найактуальніших проблем, з якими зіштовхується адвокат в Україні, є складнощі у взаємодії з різними учасниками судового процесу та органами державної влади. Актуальність дослідження взаємовідносин між адвокатами, учасниками судового процесу та органами державної влади, обумовлена тим, що від ефективності цієї взаємодії залежить якість захисту прав людини. Захист прав людини, як одна з головних функцій держави, покладає на адвокатуру значну відповідальність, тому принцип взаємної поваги, є фундаментом ефективної співпраці між цими інститутами.

Правила адвокатської етики в Україні встановлюють чіткі рамки професійної поведінки адвокатів у судових процесах. Дотримання цих правил є гарантією справедливого розгляду справ та дозволяє підтримувати високий рівень довіри до адвокатури в цілому. Аналіз цих Правил демонструє, що український законодавець надає великого значення етичним аспектам адвокатської діяльності. Вимоги до чесності, порядності та незалежності адвоката є невід'ємною частиною його професійного обов'язку.

Питання відносин адвоката з учасниками судового процесу, а також відносини адвоката при здійсненні професійної діяльності з державними органами та особами регулюється Розділом IV і V Правил адвокатської етики [1]. Отже, виконуючи функцію захисту в суді, адвокат зобов'язаний дотримуватись норм чинного законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність, про судоустрій і статус суддів, іншого законодавства, що регламентує поведінку учасників судового процесу, а також вимог Правил адвокатської етики. Кожний адвокат повинен бути незалежним у своїй діяльності, ставити законні інтереси клієнта вище всього у суді, не йти на компроміси, що суперечать охоронюваним законом інтересам клієнта. Адвокат не повинен залишати без уваги порушення закону, зневажливого ставлення учасників судового процесу до свого клієнта. Він має бути чесним і добропорядним, поводити себе гідно, стверджуючи повагу до адвокатської професії [1].

При взаємодії адвоката з органами державної влади, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» закріплює незалежність адвокатури від органів державної влади, їх посадових осіб [2]. У Правилах адвокатської етики вказано, що адвокат повинен виявляти принциповість у відстоюванні інтересів клієнта та, за згодою клієнта, оскаржувати незаконні дії посадових осіб або органів, які перешкоджають виконанню доручення, в порядку, передбаченому чинним законодавством [1].

Щодо міжнародного врегулювання цього питання, то в Рекомендації Ради Європи № (2000)21 «Про свободу професійної діяльності адвокатів» вказано, що адвокати мають у спілкуванні із усіма учасниками судового процесу бути ввічливими, тактовними та коректними, не допускати образливих висловлювань. Будь-які заперечення на дії головуючого або іншої сторони процесу повинні мати винятково юридичну аргументацію, позбавлену надмірної емоційності, обурених інтонацій, докорів, переходу на особистості та з'ясування позапроцесуальних стосунків. Грубим порушенням етичних норм є неявка або запізнення без поважних причин на судові засідання [3]. У пояснювальній записці до Рекомендацій Ради Європи № (2000)21 «Про свободу професійної діяльності адвокатів» вказується, що сум-

лінні і справедливій дії адвокатів при захисті законних прав та інтересів їхніх клієнтів повинні передбачати обов'язок не обманювати будь-яких осіб і не вводити їх в оману ні для блага клієнта, ні в інтересах адвоката [3].

Важливо проаналізувати взаємовідносини адвоката та прокурора. Хоча і взаємовідносини між ними є конкурентними, адвокат представляє інтереси свого клієнта, а прокурор — держави і суспільства, це все одно не виключає можливості їх співпраці для правильного здійснення функції правосуддя. Мета судового процесу — це завжди знайти істину. Для досягнення цієї мети необхідно, щоб між ними був конструктивний діалог, думки повинні висловлюватись ввічливо і тактовно, не допускається грубість і перехід на особистості. Хоч їхні позиції і різняться, повага один до одного має бути на першому місці.

Взаємовідносини адвоката та клієнта є одними із найважливіших в системі правосуддя. Адвокат виступає довіреною особою свого клієнта, він захищає його права, зберігає всю конфіденційну інформацію, яку той йому надає. Адвокат повинен бути кваліфікованим спеціалістом, мати високий рівень юридичної підготовки, щоб правильно представляти інтереси свого клієнта в суді. Обов'язково бути незалежним у своїй діяльності та не піддаватись тиску з боку інших осіб. Його відносини з клієнтом повинні будуватись на повній довірі, адже лише так можна на вищому рівні здійснити головну функцію адвоката, а саме — захист. Адвокат не повинен нікому розповідати інформацію про клієнта, яка становить адвокатську таємницю, спілкування по суті справи, що є предметом розгляду, не може бути темою для розмови з особою, яка не є його клієнтом. Таким чином, обговорення адвокатом професійних питань у присутності сторонніх осіб є неприпустимим, оскільки це може негативно вплинути на інтереси клієнта.

У відносинах з іншими учасниками судового процесу, такими, як позивач, відповідач, свідки, експерти адвокат повинен дотримуватися правил професійної етики, поважати їхні законні права. Він зобов'язаний демонструвати стриманість і коректність, реагуючи на порушення процесуальних норм виключно в рамках закону, а саме подаючи відповідні заяви, клопотання чи скарги. При допиті свідків та інших учасників процесу адвокат повинен дотримуватися тактовності [1]. Від того наскільки ефективною буде реалізована ця взаємодія залежить результат захисту інтересів його клієнта. Усі дії адвоката стосовно інших учасників повинні бути спрямовані на досягнення результату лише в рамках закону, не допускається зловживанням ним свого професійного становища, вдавання до погроз для захисту свого клієнта і намагання сфальсифікувати докази. Адвокат повинен пам'ятати, що його завдання — це захист клієнта, а не приниження чи образа іншої сторони.

Взаємодія з органами державної влади є дуже важливою у професійній діяльності адвоката, адже від цього залежить можливість швидкого і ефективного захисту його клієнта. Законодавство України чітко встановлює незалежність адвокатури від держави і державних органів в принципі. Можна погодитись з думкою науковиці Т. Б. Вільчик, що в сучасному суспільстві, де важливу роль відіграє громадянська свідомість, адвокатура повинна бути незалежною, але водночас мати можливість ефективно виконувати свої функції. Взаємовідносини між державними органами та адвокатурою мають будуватися на партнерських засадах, спрямованих на захист прав людини та зміцнення правової держави. Держава повинна підтримувати адвокатуру, але не втручатися в її діяльність. Хоча держава встановлює правила для адвокатської діяльності, вона також залежить від цього інституту для забезпечення справедливості [4].

Увага на незалежності адвоката також акцентована і в Загальному кодексі правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства де вказано, що завдання, які виконуються адвокатом у процесі професійної діяльності, вимагають його абсолютної незалежності й відсутності будь-якого впливу на нього, пов'язаного насамперед із його особистою заінтересованістю або з тиском зовні. Незалежне становище адвоката сприяє зміцненню в суспільстві довіри до процедур правосуддя й неупередженості суддів. Таким чином, адвокату необхідно уникати будь-яких ущемлень власної незалежності та не поступатися принципами обов'язку заради інтересів клієнта, суду чи інших осіб [5].

Для ефективної роботи адвокату необхідно будувати конструктивні відносини з державними службовцями. Це передбачає насамперед повагу до їхньої роботи, чітке формулювання своїх позицій та готовність до діалогу, але окрім цього і відстоювання своїх інтересів, а також інтересів клієнта в умовах співпраці з ними.

Діяльність адвоката щодо захисту прав свого клієнта — це дуже складний процес. І ключовим фактором, який забезпечує успішність цієї діяльності, є правильна взаємодія з учасниками судового процесу та органами державної влади. Ця взаємодія вимагає від адвоката не лише глибоких знань права, але й високого рівня комунікативних навичок, такту та дипломатичності. Тому вміння правильно будувати стосунки з тими, від кого залежить ефективність судового захисту його клієнта, є дуже важливим у цій справі.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики: рішення Звітно-виборного з'їзду адвокатів України від 09 червня 2017 року (зі змінами, затвердженими З'їздом адвокатів України від 15 лютого 2019 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 27. Ст. 282. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
3. Про свободу професійної діяльності адвокатів: Рекомендація Ради Європи № (2000)21. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_2000_21_2000_10_25.pdf
4. Вільчик Т. Б Адвокатура і Держава: взаємодія в забезпеченні прав і законних інтересів громадян. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2014 № 10—1 том1. URL: https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc10-1/part_1/19.pdf
5. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства: прийнятий делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі в жовтні 1988 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_343

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кіслиця Ірина Олександрівна**

Клапоуцак Д. С.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЩОДО ЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ АДВОКАТА

Адвокатська діяльність вимагає від правників цієї сфери високого рівня та дотримання основ професійної культури адвоката. Важливу роль такої культури відіграє її особливий ключовий елемент — професійна етика. У цілому, професійна етика адвоката — це кодекс правил, що розкриває специфіку поведінки правника під час виконання повноважень, реалізації норм, які відповідають чинним законам та іншим нормативно-правовим документам, професійним знанням, глибокому усвідомленню моральної відповідальності за виконання професійних обов’язків тощо. На думку сучасних науковців, професійна етика охоплює у собі три головних аспекти, що взаємодіють між собою, а саме: 1) взаємини між адвокатом та клієнтами; 2) відносини адвоката із колегами; 3) відношення професіонала до суспільних норм та загальноприйнятих правил в цілому [1, с. 82]. Маємо погодитися із цією думкою, але зазначити, що взаємодія адвоката є значно ширшою. Так, важливу роль при реалізації своїх повноважень є взаємодія адвоката із іншими учасниками процесу, судом, державними органами тощо.

Професійна етика адвоката є важливою не лише у структурі юридичної етики, але й у контексті розуміння й дослідження етики загалом.

Високі вимоги до адвокатів та їх діяльності створені через надзвичайну складну й специфічну роботу із людьми. Відповідно до ст. 3 Конституції України, «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [2]. Як бачимо, об'єктом професії юристів, зокрема адвокатів, є людина як цінність. В ході діяльності адвокат зачіпає її інтереси, права, приватність, тому моральні й етичні аспекти й проблеми адвокатської діяльності є особливо значущими в умовах європеїзації українського суспільно-правового і державного життя та його гуманізації [3, с.554].

Перші спроби впровадити етичні норми діяльності адвоката у нашій державі стали успішними лише наприкінці 1999 року, у зв'язку із схваленням Правил адвокатської етики Вищою кваліфікаційною комісією адвокатури при Кабінеті Міністрів України 1 жовтня 1999 року [4]. Наразі діють Правила адвокатської етики, що затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 09 червня 2017 року у м. Києві [5]. Ці Правила мають на меті уніфіковане закріплення традицій і досвіду української адвокатури в сфері тлумачення норм адвокатської етики, а також загальноновизнаних деонтологічних норм і правил, прийнятих у міжнародному адвокатському співтоваристві. В цілому, роль Правил є вагомішою на даному етапі розвитку, оскільки їх знання є необхідним для успішної здачі адвокатського іспиту й отримання посвідчення адвоката. Окрім того, згідно закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», дотримання Правил адвокатської етики є одним із основних професійних обов'язків адвоката, оскільки є своєрідним орієнтиром при збалансуванні, практичному узгодженні своїх багатоманітних, іноді суперечливих професійних прав та обов'язків відповідно до статусу, основних завдань адвокатури і принципів її діяльності, визначених Конституцією України, Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та іншими законодавчими актами.

Розуміючи значення та вплив адвокатської діяльності на людину, суспільство та державу, набули розвитку та закріплення основні принципи діяльності адвокатів, котрі у жодному разі не можуть порушуватися. Згідно вищезгаданих Правил адвокатської етики, адвокат має діяти з дотриманням таких принципів як: 1) незалежність та свобода у здійсненні своєї діяльності; 2) дотримання законності; 3) пріоритет інтересів клієнта; 4) неприпустимість конфлікту інтересів; 5) конфіденційність; 6) компетентність та добросовісність; 7) повага до адвокатської професії; 8) чесність та добропорядна репутація; 9) зусилля до рекламування адвокатської діяльності тощо [5].

Таким чином, професійна етика є невід’ємними елементами сучасної адвокатури. Дотримання етичних норм є гарантією ефективної правової допомоги та підтримки високого рівня довіри до юридичної професії. У той же час, недотримання етичних норм адвокатом тягне за собою дисциплінарну відповідальність.

Список використаної літератури

1. Олійник М. М. Професійна культура адвоката. Матеріали VII-их наукових читань, присвячених пам’яті академіка В. В. Копейчикова/ Редкол.: А. М. Завальний, Н. В. Лазнюк, Д. О. Тихомиров. Київ: НАВС, 2017. 129 с.
2. Конституція України від 28.06.1996 р., № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Пиріг А. В., Станкова В. М. Етика адвоката: проблемні питання. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє: матер. X Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 6 листопада 2020 р.)* / редкол.: Н. М. Бакаянова (голова) та ін. Одеса, 2020. 720 с.
4. Правила адвокатської етики, схвалені Вищою кваліфікаційною комісією адвокатури при Кабінеті Міністрів України 1 жовтня 1999 року, протокол від 1–2 жовтня 1999 р. № 6/VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001699-99#Text>
5. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з’їздом адвокатів України 2017 року від 09.06.2017р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент ***Кравченко Марина Олександрівна***

Коваль Ю. В.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИКА ПОВЕДІНКИ АДВОКАТА У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Невід’ємною частиною нашого сьогодення у наш час є Інтернет. Запровадження нових норм стосовно адвокатської практики при користуванні мережею Інтернет в Україні є цілком актуальним з огляду на активну участь спільноти адвокатів на форумах, в соціальних мережах, створення ними та розміщення публікацій, контенту та коментарів у мережі Інтернет.

Правила адвокатської етики були затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року (зі змінами, затвердженими З'їздом адвокатів України 15 лютого 2019 року) (далі — Правила) [1].

У статті 12 Правил адвокатської етики передбачено, що всією своєю діяльністю адвокат повинен стверджувати повагу до адвокатської професії, яку він уособлює, її сутності та громадського призначення, сприяти збереженню та підвищенню поваги до неї в суспільстві [1].

Даного принципу адвокат зобов'язаний дотримуватись у всіх сферах своєї діяльності, зокрема — професійній, громадській, публіцистичній та інших.

Адвокат не повинен вчиняти жодних дій, які були б спрямовані на обмеження незалежності адвокатської професії, честі, гідності та ділової репутації своїх колег, підрив престижу адвокатури та адвокатської діяльності.

При здійсненні професійної діяльності адвокат зобов'язаний дотримуватись загальноприйнятих норм ділового етикету.

Розділом VIII Правил, зокрема врегульовано питання щодо дотримання адвокатом норм адвокатської етики при використанні мережі Інтернет.

За приписами частини першої та третьої статті 57 Правил встановлено, що участь адвоката у соціальних мережах (як приклад — Facebook, Twitter, LinkedIn, Pinterest, Tumblr, Instagram, MySpace та інших) різних Інтернет-форумах та застосування ним інших форм спілкування в мережі Інтернет є допустимими, але розмішувати та коментувати адвокат може лише ту інформацію яка не зможе завдати шкоди авторитету адвокатури в цілому та адвокатам зокрема [1].

Дійсно, нині адвокати досить активно ведуть свої блоги, роблять твіти та створюють різноманітні публікації на юридичну тематику на різних сайтах соціальних мереж. Як і інші громадяни, адвокати створюють особисті та професійні профілі на таких сайтах, як Facebook, Twitter, Instagram, Tik Tok та ін. Адвокати особисто, а також адвокатські бюро та адвокатські об'єднання все частіше ведуть блоги, орієнтовані на огляд змін до чинного законодавства або аналіз правових подій. Звичайно, адвокати і в подальшому будуть продовжувати стежити за тенденціями в Інтернеті та знаходити все нові способи встановлення присутності на соціальному рівні.

В той же час адвокати при користуванні соціальними медіа повинні бути обережними та уникати будь-якої непрофесійної чи неетичної поведінки.

Користування соціальними мережами повинно відповідати принципам незалежності, професійності, відповідальності, чесності, стриманості та коректності, гідності, корпоративності та збереження

довіри суспільства, недопущення будь-яких проявів дискримінації, конфіденційності, толерантності та терпимості.

Адвокат під час спілкування в мережі Інтернет, а також розміщенні коментарів та контенту, повинен завжди усвідомлювати наслідки такого спілкування як для професійної незалежності адвоката так і у майбутньому при здійсненні ним професійної діяльності. При користуванні соціальними мережами, Інтернет-форумами та іншими формами спілкування в мережі Інтернет адвокат повинен брати до уваги обмеження, що встановлені для адвокатської діяльності в частині повноти та сприйняття інформації, забезпечення її конфіденційності та збереження.

Адвокату обережно слід здійснювати свою діяльність за допомогою соціальних мереж, Інтернет-форумів та інших форм спілкування в мережі Інтернет, а саме шляхом надання правової допомоги, юридичних порад та правових консультацій, які адресовані та доступних необмеженому колу осіб.

Відповідно до ст. 59 Правил адвокатської етики, адвокати в мережі Інтернет повинні дотримуватись високих стандартів чесності та пам'ятати про наслідки їх невиконання для їх професійної репутації та авторитету адвокатури в цілому [1].

Висловлювання адвоката в соціальних мережах та інших формах спілкування в мережі Інтернет не повинні мати правовий нігілізм, проявляти ворожнечу і нетерпимість та будь-який вид агресії. Адвокат не повинен допускати образливої поведінки та зобов'язаний вести себе шанобливо. Будь-які коментарі, заяви адвоката в соціальних мережах, Інтернет-форумах та інших формах спілкування в мережі Інтернет, а також під час обговорення і роз'яснення особливостей судочинства, правових норм, дій його учасників, повинні бути відповідальними, достовірними і не вводити в оману.

Згідно з ст. 60 Правил адвокат у соціальних мережах, Інтернет-форумах та інших формах комунікації в мережі Інтернет повинен здійснювати спілкування з повагою, прийняттям та правильним (таким, що відповідає загальнолюдським цінностям) розумінням різноманіття культур світу, форм самовираження та засобів прояву людської індивідуальності. Адвокат у соціальних мережах, Інтернет-форумах та інших формах спілкування в мережі Інтернет повинен без агресії сприймати думки, поведінку, форми самовираження та спосіб життя іншої людини або/та опонента, які відрізняються від його власних. Адвокату не слід здійснювати заяв в соціальних мережах, Інтернет-форумах та інших формах спілкування в мережі Інтернет від імені адвокатської спільноти і видавати свою думку за її спільну думку, а також враховувати чи відповідають його дії в соціальних мережах іміджу та статусу адвоката [1].

Адвокат при користуванні соціальними мережами, Інтернет-форумами та іншими і нормами спілкування в мережі Інтернет повинен дотримуватись своїх професійних обов'язків, передбачених чинним законодавством України, Правилами, рішеннями З'їзду адвокатів України та Ради адвокатів України.

Адвокати повинні оцінити чи є обраний ними засіб спілкування у мережі Інтернет належним для отримання бажаного результату. При користуванні мережею Інтернет адвокатам необхідно враховувати контекст, потенційну аудиторію та забезпечити чіткість та однозначність коментарів.

Разом з тим, адвокати при використанні соціальних мереж, Інтернет-форумів та інших форм спілкування в мережі Інтернет повинні дотримуватись високих стандартів чесності та пам'ятати про наслідки їх невиконання для їх професійної репутації та авторитету адвокатури в цілому.

Важливо підкреслити, що адвокату не слід робити заяв в соціальних мережах, Інтернет-форумах та інших формах спілкування в мережі Інтернет від імені адвокатської спільноти і видавати свою думку за її спільну думку, а також враховувати чи відповідають його дії в соціальних мережах іміджу та статусу адвоката.

Можна дійти до висновку, що інтернет стає невід'ємною частиною адвокатської діяльності, а тому дотримання адвокатами етичних норм у мережі є актуальним питанням. Адвокат повинен стверджувати повагу до своєї професії як у реальному житті, так і в онлайн-просторі, уникаючи будь-яких дій, що можуть нашкодити репутації адвокатури. Дотримання правил адвокатської етики в Інтернеті є необхідним для збереження довіри суспільства до професії.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики: рішення Звітно-виборного з'їзду адвокатів України від 09.06.2017 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кіслиця Ірина Олександрівна**

Король А. С.
студент 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВИКОНАННЯ АДВОКАТОМ ПРОФЕСІЙНИХ ОBOB'ЯЗКІВ ІЗ ЗАХИСТУ ОСІБ, ЯКІ ВЧИНИЛИ ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Понад десять років триває російсько-українська війна, протягом якої документується безліч злочинів проти основ національної безпеки. З початку повномасштабного вторгнення такі види кримінальних правопорушення почастишали. І виникає питання, як адвокатам, які надають правову допомогу своїм клієнтам, дотримуватися правил професійної етики та виконувати свій адвокатський обов'язок по певним категоріям кримінальних справ.

Під час сьогодишнього збройного конфлікту на території України правоохоронні органи розслідують злочини проти основ національної безпеки. В умовах воєнного стану, такі правопорушення несуть особливу небезпеку для держави та населення України. Особи, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні таких діянь, мають основоположні, загальнодоступні конституційні права такі як: право на професійну правничу допомогу, відповідно до статті 59 Конституції України [1], а також мають право на судовий захист, згідно статті 55 Конституції України [1]. Крім того, діє принцип презумпції невинуватості, який також закріплено в основному законі України у ст. 62.

З моменту відкриття кримінального провадження внаслідок вчинення відповідних кримінальних правопорушень, особа яка вчинила таке суспільно-небезпечне діяння має право на захисника, тобто адвоката.

Законодавець у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» надав визначення поняттю «адвокат», отже: «адвокат — фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та в порядку, що передбачені цим Законом» [2].

Однак нас цікавлять етичні та моральні аспекти, що виникають під час здійснення адвокатом захисту клієнта, який вчинив злочини проти держави.

З одної сторони, в адвокатів є свої обов'язки, які закріплені на законодавчому рівні, а з іншої сторони, як захисник може бути в повній мірі об'єктивним та неупередженим, знаючи про те, що дії його підзахисного могли призвести або вже призвели до загрози втрати державності та незалежності України, до загибелі військовослужбовців та цивільного населення? Доволі дискусійне питання. Проте, на

нашу суб'єктивну думку, захисники вже мають сформовану думку у цьому питанні та ставлення до свого клієнта, відповідно до завдань адвокатури.

А втім, не слід ототожнювати адвоката із його підзахисним, таке положення також міститься у ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2], оскільки захисники не допомагають уникнути відповідальності за вчинений злочин. Вони забезпечують дотримання прав та свобод людини, без чого правосуддя неможливе.

Особливу увагу слід звернути на те, що адвокати не повинні саботувати захист інтересів своїх клієнтів, за жодних обставин.

В Україні існує окремий нормативний акт — Правила адвокатської етики [3]. І цих правил повинні дотримуватися усі адвокати. В Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» відображенні основоположні принципи адвокатської діяльності, такі як: верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів. В Правилах адвокатської етики зміст вказаних принципів розкрито більш детально.

Наявність таких норм Правил адвокатської етики є позитивним фактором, оскільки ці положення змушують адвокатів так чи інакше залишатися об'єктивними та незалежними.

Варто також зазначити наявність в українському законодавстві присяги адвоката. На нашу думку, вимога щодо прийняття присяги має великий позитивний вплив на адвокатську діяльність.

Отже, здійснюючи свою професійну діяльність, адвокатам доволі складно віднайти баланс між своїми переконаннями та професійним обов'язком. Проте, все ж таки, задля дотримання справедливості і заради правосуддя захисники повинні здійснювати свою діяльність на принципах верховенства права та законності. Дотримання всіх цих норм та неупереджене ставлення адвокатів до клієнтів, не зважаючи на те, які б тяжкі чи особливо тяжкі злочини вони вчинили, позитивно впливає на репутацію держави в цілому світі. Оскільки, цивілізований світ бачить, що ми, знаходячись в таких надскладних умовах, прагнемо верховенства права та справедливості.

Список використаної літератури

1. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
3. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Короткевич І. А.

студент 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕКЛАМУВАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день реклама продовжує бути невід’ємною складовою розвитку будь-якої професійної діяльності, зокрема й адвокатської. Адвокати, що змушені працювати в умовах серйозної конкуренції, мають гостру потребу у просуванні своїх послуг з метою залучення нових клієнтів, формування позитивного іміджу та підвищення заробітку. Головною вимогою для такого просування є знаходження балансу між необхідністю популяризації своїх послуг і дотриманням етичних принципів, таких як добросовісність, повага до конфіденційності та уникнення введення клієнтів в оману.

Згідно пункту 15 статті 1 Закону України «Про рекламу», реклама — інформація про особу, ідею та/або товар, розповсюджена за грошову чи іншу винагороду або з метою самореклами в будь-якій формі та в будь-який спосіб і призначена, щоб сформувати або підтримати у прямий або непряний спосіб обізнаність споживачів реклами та їхній інтерес щодо таких особи, ідеї та/або товару [1]. У контексті рекламування адвокатської діяльності це означає, що адвокати можуть використовувати рекламу для поширення інформації про свої послуги, професійний досвід, компетенції та досягнення з метою привернення уваги потенційних клієнтів, і стаття 13 Правил адвокатської етики прямо закріплює, що адвокат має право рекламувати свою професійну діяльність з дотриманням чинного законодавства і цих Правил [2].

Втім, дана стаття встановлює й ряд обмежень, яких має дотримуватися адвокат під час розповсюдження рекламних матеріалів. Так, рекламні матеріали про адвокатську діяльність (та будь-які інші матеріали, такі як бланки, візитівки та інше) не можуть містити:

— *оціночних характеристик відносно адвоката*. Оціночні характеристики відносно адвоката — це суб’єктивні твердження або судження, які можуть вплинути на сприйняття потенційними клієнтами професійних якостей адвоката, але не мають під собою об’єктивної основи. Вони зазвичай пов’язані з висловлюваннями, які оцінюють

адвоката з точки зору його професіоналізму, компетентності або успіхів у роботі, однак без конкретних доказів чи аргументів;

– *критики адвокатами інших адвокатів*. Заборона використання такого прийому у рекламуванні адвокатської діяльності пов'язана з тим, що така критика може зашкодити репутації колег, створити негативне сприйняття професії загалом і порушити етичні стандарти адвокатської діяльності. Очевидно, що адвокати повинні поважати гідність і репутацію колег, навіть якщо їхні думки чи методи роботи можуть відрізнятися;

– *заяв про вірогідність успішного виконання доручень та інших заяв, що можуть викликати безпідставні надії у клієнтів*. Дана заборона підкреслює той факт, що адвокат не має права гарантувати успіх у справі або давати надмірно оптимістичні прогнози, оскільки результат юридичного процесу залежить від багатьох факторів, які неможливо передбачити наперед. Адвокатська етика вимагає від адвокатів чесності та відповідальності при спілкуванні з клієнтами, тому всі прогнози повинні бути реалістичними та ґрунтуватися на об'єктивних фактах, без перебільшення й необґрунтованого оптимізму;

– *вказівок, які можуть сформувати уявлення, що діяльність саме цього адвоката характеризується рисами і показниками, притаманними, в дійсності, адвокатури як такої*. Такий підхід забороняє адвокату представляти свою діяльність як таку, що відображає стандарти, які насправді є властивими усій адвокатській спільноті або професії загалом. Адвокат у своїх рекламних матеріалах не повинен виділяти себе, натякаючи, що тільки він чи його фірма дотримуються таких правил, оскільки це спотворює реальну картину професії та може ввести клієнта в оману.

Окремим абзацом стаття 13 Правил адвокатської етики встановлює принцип того, що адвокати несуть персональну відповідальність за достовірність рекламних матеріалів про них (про адвокатські бюро, об'єднання), а також за їх відповідність чинному законодавству та Правилам адвокатської етики. Таким чином, адвокат не може уникнути відповідальності, посилаючись на третіх осіб, які могли створити або розмістити рекламні матеріали від його імені. Він зобов'язаний контролювати весь процес створення та поширення інформації про свою діяльність і в разі порушень буде нести відповідальність як перед законодавством, так і перед професійною спільнотою.

У сучасному світі реклама стає важливим інструментом для адвокатів, допомагаючи їм не лише розширювати клієнтську базу, але й підтримувати конкурентоспроможність на ринку юридичних послуг. У цьому контексті дуже доречно висловлювалася А. М. Бірюкова, вказуючи, що адвокатська діяльність має оплачуваний характер, і є основним джерелом існування адвоката, а тому адвокати не лише виконують суспільно важливу функцію, але й прагнуть отримати фінан-

сово вигідні доручення [3]. З цієї точки зору було б наївно або лицемірно стверджувати, що адвокати керуються лише альтруїстичними міркуваннями при наданні правової допомоги.

Отже, у сучасному світі реклама стає невід'ємною частиною професійної діяльності адвокатів, оскільки допомагає їм як забезпечити себе матеріально, так і реалізувати свою професійну місію, надаючи правову допомогу більш широкому колу клієнтів. Однак важливо при цьому дотримуватися адвокатської етики, та не порушувати заборони, встановлені законодавством.

Список використаної літератури

1. Про рекламу: Закон України від 3 лип. 1996 р. № 270/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80>
2. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 09.06.2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0003418-12#Text>
3. Бірюкова А. М. Реклама адвокатської діяльності як прояв процесу глобалізації. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 8. С. 202–207.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кіслиця Ірина Олександрівна**

Конончук М. В.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ У ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА: ЕТИЧНІ ДИЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

В сучасному правовому полі діяльність адвоката відіграє ключову роль у забезпеченні справедливості та захисті прав громадян. Однак зростаюча складність юридичних відносин, глобалізація та розширення сфер правової практики підвищують ризики виникнення конфлікту інтересів у професійній діяльності адвоката. Конфлікт інтересів не лише ставить під загрозу ефективність правової допомоги, але й підриває довіру суспільства до адвокатури та правової системи в цілому. Етичні дилеми, що виникають у зв'язку з конфліктом інтересів, вимагають від адвокатів високого рівня професійної етики та моральної відповідальності. Недостатнє розуміння цих питань може призвести до порушення прав клієнтів, професійних санкцій та не-

гативних наслідків для репутації адвоката. Водночас існує потреба у розробці чітких механізмів і рекомендацій щодо виявлення та врегулювання конфліктів інтересів у юридичній практиці.

Зважаючи на це, метою дослідження є здійснення аналізу проблеми конфлікту інтересів у діяльності адвоката, виявлення етичних дилем, що виникають у професійній практиці та розробка рекомендацій щодо ефективних шляхів їх вирішення з метою підвищення рівня професійної етики, зміцнення довіри клієнтів та забезпечення відповідності адвокатської діяльності національним та міжнародним етичним стандартам.

Правові та етичні стандарти, які встановлюють ключові засади діяльності адвоката при наявності конфлікту інтересів чи при значному ризику його появи, вважаються критичним стабілізаційним інструментом. Цей інструмент гарантує незалежність та об'єктивність адвоката у захисті прав клієнтів. Ефективне використання цих норм спрямоване на нейтралізацію будь-якого зовнішнього впливу на рішення адвоката, що може бути викликане особистими інтересами або інтересами третіх сторін.

Конфлікт інтересів, загальновизнаний як ситуація, де виникає суперечність між особистими інтересами особи та її професійними обов'язками, яка може вплинути на вчинення чи невчинення нею дій під час виконання професійних обов'язків. У повсякденному житті це часто трапляється, коли людина має особистий інтерес у справі, з якою пов'язана професійними обов'язками. Задача законодавства та етичних норм у суспільстві полягає у виключенні можливості одночасного захисту двох протилежних інтересів та забезпеченні незалежності особи від інтересів, які не захищені законом [1, с. 136].

У багатьох європейських країнах сучасні професійні норми адвокатської діяльності детально регулюють відносини, пов'язані з конфліктом інтересів. Загалом, ці підходи є уніфікованими і включають наступні ключові положення. По-перше, адвокатам забороняється консульгувати або представляти двох або більше клієнтів з протиріччями в інтересах, особливо коли ці інтереси мають потенціал для конфлікту. По-друге, адвокатам не дозволяється брати на себе справи, у яких вони особисто зацікавлені, або там, де їхні особисті інтереси суперечать інтересам їхніх клієнтів. По-третє, адвокати не мають права вести справи нових клієнтів, якщо існує ризик витоку конфіденційної інформації, отриманої від попередніх клієнтів, або коли відомості про попереднього клієнта можуть вплинути на справу нового клієнта [2, с. 49–50].

Законодавче регулювання запобігання конфлікту інтересів в Україні ґрунтується на положеннях Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та Правилах адвокатської етики, прийня-

тих Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року (зі змінами у 2019 році). Відповідно до пункту 8 статті 1 зазначеного Закону, конфлікт інтересів визначається як протиріччя між особистими інтересами адвоката і його професійними обов'язками та правами, що може впливати на його об'єктивність або неупередженість при виконанні професійних обов'язків, а також на вчинення чи невчинення певних дій у рамках адвокатської практики [3]. З цього визначення випливає, що українське законодавство фокусується переважно на особистих інтересах адвоката.

У зв'язку з цим, ініціатива С. О. Іваницького про доповнення пункту 8 частини 1 статті 1 зазначеного Закону формулюванням «зокрема інтересами його клієнтів» заслуговує на увагу та підтримку, оскільки таке доповнення зможе забезпечити більш широке врахування інтересів клієнтів в контексті конфлікту інтересів [4, с. 201].

Варто також взяти до уваги і думку В. В. Заборовського, який відзначає, що сама по собі наявність конфлікту інтересів не означає, що адвокат обов'язково повинен припинити надання правової допомоги. На його думку, адвокат має право вжити всіх можливих законних та етичних заходів для усунення суперечностей у позиціях своїх клієнтів, і лише у випадку неможливості їх вирішення повинен відмовитися від подальшого надання правової допомоги. У такій ситуації адвокат зобов'язаний вжити розумних і достатніх заходів для чіткого та однозначного інформування клієнтів про обставини, а також здійснити дії щодо розірвання угод, включаючи повернення невідпрацьованої частини гонорару [5].

Таким чином, під час здійснення професійної діяльності адвокат повинен пам'ятати, що одним із ключових принципів є уникнення конфлікту інтересів. Тому перед прийняттям доручення від клієнта, щодо якого існує ймовірність виникнення такого конфлікту, адвокат має вирішити, чи не доцільніше одразу відмовитися від цього доручення, щоб запобігти можливим негативним наслідкам для клієнта. Якщо ж конфлікт інтересів не вдається врегулювати, адвокат зобов'язаний припинити надання правової допомоги. Це може спричинити значні негативні наслідки для клієнта, зокрема витрати часу і коштів на пошук нового адвоката. На жаль, незадоволення клієнта в таких випадках часто призводить до ініціювання процедур щодо притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, що знижує авторитет адвокатури в цілому.

Беручи до уваги все вище зазначене, ми сформулювали наступні способи вирішення етичних дилем при конфлікті інтересів, які допоможуть адвокатам, зокрема шляхом:

1) виявлення конфлікту інтересів на ранньому етапі: адвокат повинен провести ретельний аналіз потенційних конфліктів інтересів

перед прийняттям доручення. Це включає перевірку наявності будь-яких протиріч з поточними або попередніми клієнтами;

2) відмова від представництва: якщо конфлікт інтересів не може бути усунений, адвокат повинен відмовитися від прийняття доручення або припинити надання правової допомоги, щоб не завдати шкоди інтересам клієнта;

3) отримання інформованої згоди клієнтів: у деяких випадках, коли конфлікт інтересів не є суттєвим, адвокат може продовжити роботу за умови отримання письмової згоди від усіх зацікавлених клієнтів після повного розкриття обставин;

4) встановлення етичних бар'єрів: у великих юридичних фірмах може бути застосовано механізм екранування, щоб запобігти обміну конфіденційною інформацією між адвокатами, які працюють з різними клієнтами;

5) консультація з комітетом з питань адвокатської етики: у разі сумнівів адвокат може звернутися до відповідного органу для отримання рекомендацій щодо конкретної ситуації;

6) постійне навчання та підвищення кваліфікації: рекомендується регулярно проходити тренінги з професійної етики, щоб бути обізнаними з останніми вимогами та стандартами у сфері запобігання конфліктам інтересів.

Отже, конфлікт інтересів у адвокатській практиці представляє собою значні етичні виклики, які можуть вплинути на ефективність і довіру до правової системи. Вирішення цих дилем вимагає від адвокатів не тільки усвідомлення потенційних конфліктів, але й активних дій для їхнього розв'язання або мінімізації. Важливим є дотримання професійних стандартів та етичних норм, що допомагають адвокатам ідентифікувати і врегульовувати конфлікти інтересів, з іншого боку не менш, важливою є робота з інформованою згодою клієнта, коли адвокати повинні забезпечувати повне і відкрите розкриття інформації про можливі конфлікти. Врешті-решт, ці заходи спрямовані на підтримку високих стандартів професійної чесності та на зміцнення довіри до адвокатської професії.

Список використаної літератури

1. Заборовський В. В. Деякі види конфліктів інтересів в професійній діяльності адвоката. *Modern Trends in the Development of Science and Technology: proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference* (Debrecen (Hungary), 12–13 September 2022). Debrecen, 2022. С. 135–139
2. Бірюкова А. М. Конфлікт інтересів в адвокатській діяльності в умовах глобалізації. *Юридичний бюлетень*. 2017. № 5. С. 48–54.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради*. 2013. № 27. Ст.282

4. Іваницький С. О. Теоретичні основи організації адвокатури в Україні: принципи та система: дис.... д-ра юрид. наук. К., 2017. 556 с.
5. Заборовський В. В. Недотримання принципу уникнення конфлікту інтересів: негативні наслідки для адвоката. *І Міжнародна науково-практична конференція «Modern methods for the development of science»*. 2023. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/53714/1/pdf>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кіслиця Ірина Олександрівна**

Кособудська М. С.

студентка 2-го курсу

факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ АДВОКАТА З КЛІЄНТОМ

Етичні аспекти взаємодії адвоката з клієнтом є фундаментальними для забезпечення довіри та ефективного правового захисту. Адвокат зобов'язаний дотримуватися професійних стандартів, захищати інтереси клієнта та забезпечувати конфіденційність. Ця взаємодія вимагає дотримання моральних норм, що включають чесність, прозорість та справедливість. Розуміння етичних меж є критично важливим для підтримання професійної репутації та запобігання конфліктам інтересів у процесі надання юридичної допомоги.

Насамперед, визначимо, що таке етика. Згідно з Енциклопедією сучасної України, етика — це система моральних норм і цінностей, властива певній спільноті, соціальній, професійній або іншій групі людей [1].

Етичні аспекти взаємодії адвоката з клієнтом становлять одну з ключових складових професійної діяльності адвоката, що впливають на якість правового захисту та забезпечення справедливого правосуддя. Ці аспекти охоплюють низку морально-правових принципів, які адвокат зобов'язаний дотримуватися у своїй діяльності, а також регламентовані міжнародними та національними нормами адвокатської етики.

Як слушно зазначає А. М. Бірюкова: «З цього принципу випливає кілька важливих аспектів етики у відносинах адвоката з клієнтом. Перш за все, як зазначається в літературі, у взаєминах між адвокатом і клієнтом адвокат зобов'язаний, а клієнту настійно рекомендується дотримуватися повної чесності та правдивості у всіх питаннях, що обговорюються» [2, с. 151].

Звідси можна зазначити, що ці аспекти (етичні) охоплюють низку морально-правових принципів, які адвокат зобов'язаний дотримуватися у своїй діяльності, а також регламентовані міжнародними та національними нормами адвокатської етики.

А. Р. Копил та О. А. Кучерявий, обговорюючи етичні аспекти взаємодії адвоката і клієнта, наголошують на тому, що серед основних етичних норм, особливу увагу варто приділити довірі. Вона є основою відносин між адвокатом і клієнтом, адже адвокат, завдяки своїм професійним діям, формує перше враження, яке згодом впливає на весь процес. Професіоналізм адвоката проявляється не тільки на початку співпраці, але й у подальшій роботі над справою. Довіра є важливим елементом етики, оскільки чим більше адвокат володіє інформацією, тим точнішими та ефективнішими будуть його дії [3, с. 526].

Не менш важливим принципом слід вважати конфіденційність. Згідно з законодавством і адвокатською етикою, адвокат не має права розголошувати будь-які дані, отримані в процесі надання правової допомоги, без дозволу клієнта. Це положення забезпечує клієнтові впевненість у безпеці наданої інформації, а також створює основу для відкритого й ефективного спілкування між адвокатом та його клієнтом. Конфіденційність є не лише правом клієнта, але й обов'язком адвоката, недотримання якого може призвести до професійної відповідальності.

Компетентність адвоката також є важливою етичною вимогою, що означає необхідність володіння адвокатом необхідними знаннями, навичками та досвідом для ефективного захисту інтересів клієнта. Адвокат зобов'язаний постійно підвищувати свій професійний рівень, вивчати нові законодавчі акти та судову практику, щоб гарантувати клієнтові високоякісне надання правової допомоги. Відсутність компетентності або неналежна підготовка до справи можуть бути кваліфіковані як порушення етичних норм і підставою для дисциплінарної відповідальності адвоката.

Крім цього, адвокат має зобов'язання щодо доброчесності та сумлінності виконання своїх професійних обов'язків. Це означає, що адвокат повинен діяти виключно в інтересах клієнта, не допускаючи жодних компромісів, які могли б зашкодити клієнтові або поставити під сумнів правомірність його захисту. Задля збереження довіри та репутації адвокат зобов'язаний дотримуватися високих моральних стандартів, демонструючи непідкупність та нейтральність під час виконання своїх професійних обов'язків.

Етичні норми також включають відповідальність адвоката за прозорість у питанні фінансових відносин з клієнтом. Адвокат зобов'язаний інформувати клієнта про розмір гонорарів, порядок їх нарахування та всі інші фінансові умови, пов'язані з наданням правової допомоги [3,

с. 526]. Недопустимим є застосування прихованих платежів або використання ситуації для отримання неправомірної вигоди. Прозорість у фінансових питаннях сприяє зміцненню довіри між адвокатом та клієнтом і захищає останнього від можливих зловживань.

Таким чином, етичні аспекти взаємодії адвоката з клієнтом є основоположними для забезпечення ефективного правового захисту, зміцнення довіри до правової системи та професії адвоката. Дотримання таких принципів, як конфіденційність, чесність, компетентність, уникнення конфлікту інтересів, добросовісність, прозорість фінансових відносин та недискримінація, є необхідними для належного виконання професійних обов'язків адвоката. Етичні норми забезпечують захист інтересів клієнта, встановлюють межі професійної відповідальності адвоката та слугують інструментом запобігання зловживанням у правовій практиці.

Список використаної літератури

1. Етика. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/article-18041> (дата звернення: 03.10.2024).
2. Бірюкова А. М. Довіра як етична основа відносин адвоката з клієнтом (міжнародний та вітчизняний вимір). *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 3. С. 149–154.
3. Копил А. Р. Етичний аспект взаємовідносин адвоката з клієнтом. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє: матер. X Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 6 листоп., 2020 р.). редкол.: Н. М. Бакаянова (голова) та ін.* Одеса: Фенікс, 2020. С. 526–527. URL: <https://hdl.handle.net/11300/18659>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*

Красюн А. С.

студентка І-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ В ЕТИЧНІЙ ПОВЕДІНЦІ АДВОКАТІВ У СФЕРІ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ ТА СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ

У 21 столітті стрімкий розвиток інтернет-технологій і соціальних мереж вплинув на всі сфери життя, в тому числі і на юридичну практику. В Україні адвокати та інші юристи стикаються з новими етичними викликами, оскільки використання цифрових технологій для

спілкування з клієнтами, ведення бізнесу та просування юридичних послуг стало нормою.

Інформаційні відносини, урегульовані правовими нормами, становлять предмет інформаційного законодавства, яке Т. Костецькою тлумачиться як сукупність нормативно-правових актів, окремих норм (інформаційно-правових норм), положень, міжнародних договорів, що регулюють відносини, пов'язані з реалізацією конституційного права кожного на інформацію, зі здійсненням інформаційної діяльності у таких галузях, як збирання, одержання, виробництво, поширення, зберігання інформації; формуванням інформаційних ресурсів; наданням інформаційних послуг; функціонуванням інформаційно-комунікаційних систем; захистом інформації від несанкціонованого доступу тощо [1].

Зростання соціальних мереж посилює існуючі етичні питання, а також створює нові питання, такі, як добровільний обмін даними та конфіденційність; авторські права та права власності; маніпулювання рекламодавців, політичних інститутів, зростання онлайн-політичних рухів; безпека особистих даних тощо [2].

Однією з головних проблем, з якою стикаються сучасні адвокати в Україні, є забезпечення конфіденційності інформації про клієнта при використанні цифрових технологій. Електронне спілкування з клієнтами, зберігання юридичних документів у хмарних сервісах або проведення онлайн-консультацій створюють ризик витоку даних. Відповідно до Закону України «Про захист персональних даних», адвокати повинні дотримуватися суворих правил щодо захисту інформації [3]. Але насправді багато юристів в Україні досі не мають належних знань або інструментів для забезпечення безпеки електронних даних.

Завдяки соціальним мережам адвокати мають доступ до великих обсягів інформації, що може призвести до конфлікту інтересів. Наприклад, досліджуючи сторінку потенційного клієнта в соціальних мережах, він може випадково дізнатися конфіденційну інформацію, що поставить під сумнів його об'єктивність. Крім того, соціальні мережі можуть відстежувати діяльність конкурентів і навіть опонентів у суді, створюючи можливості для неетичної поведінки.

Питання реклами юридичних послуг у соціальних мережах також є викликом в Україні. Незважаючи на те, що законодавство України не містить жорстких обмежень щодо реклами юристів, використання соціальних мереж для просування послуг може викликати питання щодо етичності. Юристи можуть порушувати межі професійної етики, нав'язуючи свої послуги або використовуючи маніпулятивні прийоми.

Крім того, сучасні юристи можуть використовувати інтернет-технології неправильно або неналежним чином для надання юридичних

послуг. Наприклад, відсутність належної технічної підтримки може призвести до юридичних помилок або втрати важливої інформації. Вони повинні приділяти більше уваги технічним аспектам своєї роботи, оскільки саме це може вплинути на професійну репутацію та результати справ.

Для вирішення вищезазначених проблем необхідно вдосконалити етичні правила, кодекси та професійні стандарти в Україні з урахуванням викликів цифрової епохи. Наприклад, юридичні товариства мають розробити спеціальні правила використання соціальних мереж і технологій у юридичній практиці. Це включає обмеження реклами та чіткі вказівки щодо конфіденційності даних клієнтів.

Юристи повинні регулярно відвідувати спеціалізовані курси з кібербезпеки та етичних аспектів використання інтернет-технологій. Юридична освіта в Україні повинна адаптуватися до реалій цифрового світу, щоб адвокати могли захищати дані клієнтів в онлайн-середовищі. Навчальна програма з юридичної етики повинна включати модулі з інтернет-технологій та соціальних мереж.

Ще одним важливим рішенням є використання технічної допомоги для забезпечення захисту даних. Юристи можуть використовувати зашифровані платформи для спілкування з клієнтами та зберігання конфіденційної інформації. Наприклад, використання VPN і двохфакторної автентифікації може значно знизити ризик витоку даних.

В Україні питання конфіденційності, конфлікту інтересів і рекламної етики стають все більш актуальними з огляду на стрімкий розвиток цифрових технологій. Сучасні інтернет-технології та соціальні мережі створюють для адвокатів як нові можливості, так і значні етичні виклики.

Список використаної літератури

1. Костецька Т. А. Інформаційне право України: навч. посіб. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. 26 с.
2. Капустіна Н., Токар Л. Цифрова етика. [Електронний ресурс]. 2023. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/fd9ba9f1-4272-43d8-bfac-0f6ed5192938/content>.
3. Про захист персональних даних: Закон України від 1 червня 2010 року № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент ***Кісільцина Ірина Олександрівна***

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОВЕДІНКИ АДВОКАТА В ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРІ

З розвитком цифрових технологій і глобалізацією інтернет-простору роль адвокатів змінилася, і тепер вони не лише працюють в офлайн-режимі, але й активно залучені до онлайн-середовища. Це породжує нові виклики перед адвокатською спільнотою, особливо в контексті етики професійної діяльності. Інтернет-простір надає безпрецедентні можливості для адвокатів щодо обміну інформацією, просування послуг, взаємодії з клієнтами, але водночас відкриває поле для етичних проблем, які потребують належної уваги.

Одним із ключових аспектів етичної поведінки адвоката в інтернеті є дотримання конфіденційності. Використання електронної пошти, соціальних мереж або інших платформ для обміну інформацією не повинно ставити під загрозу персональні дані клієнтів або конфіденційну інформацію, яку адвокат отримав у ході своєї роботи [1, с.125]. Недотримання цього принципу може не лише призвести до втрати довіри, але й порушення законів про захист персональних даних.

Інший важливий аспект — це утримання від публічних коментарів чи критики, що може зашкодити репутації інших осіб або створити конфлікт інтересів. Адвокати, які використовують соціальні мережі для професійної діяльності, повинні бути обережними у своїх висловлюваннях, адже будь-який невідповідний або емоційний коментар може бути розцінений як порушення етичних норм. Згідно з кодексами професійної етики, адвокати зобов'язані утримуватися від публічних висловлювань, що можуть негативно вплинути на їхню незалежність, об'єктивність або професійну репутацію.

Ще одним етичним аспектом є рекламна діяльність адвокатів в інтернеті. Хоча адвокати мають право просувати свої послуги, це має відбуватися з дотриманням високих стандартів професійної етики. Реклама не повинна вводити клієнтів в оману або створювати хибні уявлення про можливі результати справи [2, с.18]. Адвокат має утримуватися від агресивного маркетингу чи використання нечесних методів конкуренції, оскільки це може підірвати довіру до професії загалом.

Варто звернути увагу й на питання саморегуляції адвокатів у контексті взаємодії з клієнтами через інтернет. З одного боку, надання онлайн-консультацій стало зручним і популярним способом комунікації. З іншого боку, адвокат повинен бути впевненим у тому, що така взаємодія не порушує етичних норм, зокрема щодо професійної ком-

петентності. Усе більше адвокатів використовують цифрові платформи для пошуку клієнтів, проте необхідно пам'ятати про відповідальність за надані рекомендації та поради, навіть якщо вони надаються в режимі онлайн.

Адвокатам важливо постійно підвищувати свій професійний рівень. Однак, поряд з широкими можливостями, які соціальні мережі відкривають перед адвокатами, існують і серйозні загрози. Інтернет-простір є відкритою платформою для поширення наклепу і фальшивих новин, які можуть завдати шкоди репутації адвоката. Ніхто не застрахований від створення фальшивих акаунтів від його імені чи цілої адвокатської спільноти з метою поширення чорного піару, тролінгу, спаму або дезінформації, що може зашкодити честі та діловій репутації юриста.

Адвокатам слід бути особливо обережними при наданні консультацій в мережі, оскільки правова інформація швидко застаріває, що може призвести до неправильного тлумачення її третіми особами, які ознайомляться з публікаціями через певний час.

Важливо також уникати емоційних конфліктів у професійних дискусіях, оскільки це може завдати подвійної шкоди — як репутації адвоката, так і всій адвокатській спільноті. Тому не варто реагувати на провокативні висловлювання чи образливі коментарі, щоб уникнути втягування в судові справи чи дисциплінарні процедури.

Один необдуманий коментар або невдалий жарт може негативно вплинути на репутацію адвоката. Публікуючи матеріали в соціальних мережах, адвокат має стежити за коментарями під постами, щоб уникнути порушення етичних норм. Якщо виявлено недоречний коментар, його слід видалити або приховати, а при відсутності реакції з боку автора — звернутися до адміністратора групи чи соціальної мережі.

Найкращим підходом для адвокатів є публікація матеріалів виключно на професійну тематику, використовуючи мультимедійний контент (опитування, фотографії, інфографіку, відео) для привернення уваги потенційних клієнтів [3]. Така інформація буде асоціюватися з компанією, в якій працює адвокат, і з адвокатською спільнотою загалом.

Таким чином, етичні аспекти поведінки адвоката в інтернет-просторі є вкрай важливими для збереження довіри, репутації та дотримання стандартів професії. Дотримання конфіденційності, відповідальне використання соціальних медіа, етична реклама та саморегуляція є основними принципами, які адвокати повинні враховувати під час своєї діяльності в цифровому середовищі. Інтернет є потужним інструментом, але використання його без урахування етичних норм може призвести до негативних наслідків як для адвоката, так і для всієї правничої професії.

Список використаної літератури

1. Фляжнікова Я. Адвокати в соціальних мережах. Етикодеонтологічний аспект. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2017. Part 1. Issue 1. С. 123–127.
2. Кухнюк Д. Професійна етика у віртуальному просторі. *Юридична газета Online*. 27.04.2019. № 17–18.
3. Коломійчук В. Адвокатська етика в мережі Інтернет: проблемні питання. URL: <https://blog.liga.net/user/vkolomiychuk/article/30605>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*

Курбай К. В.

студентка 4-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

«ГОНОРАР УСПІХУ» В АДВОКАТСЬКІЙ ПРАКТИЦІ: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ, ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ

Оплата праці адвоката має назву «гонорар». Відповідно до Правил адвокатської етики, затверджених Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року від 09 червня 2017 року (зі змінами, далі — ПАЕ), розмір гонорару адвоката, порядок сплати, зміни, обчислення такого — визначаються в договорі, що укладається між адвокатом (адвокатським бюро чи адвокатським об'єднанням) і клієнтом [1].

Проте поняття «гонорар» та «гонорар успіху» не є тотожними. Щодо першого, то це своєрідна заробітна плата за роботу адвоката, незалежно від успіху справи, окрім цього він має законодавче врегулювання в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та в Правилах адвокатської етики. В свою чергу, «гонорар успіху» є доволі новим для України, тому в національному законодавстві немає визначення і врегулювання даного поняття, проте українські адвокати вже застосовують його у своїй практиці.

Щодо тлумачення «гонорару успіху», то в своєму рішенні від 19 жовтня 2000 року у справі «Іатрідіс проти Греції» Європейський суд з прав людини надав дефініцію «гонорару успіху» як домовленості, згідно з якою клієнт зобов'язується виплатити адвокату як винагороду певний відсоток від присудженої йому судом грошової суми, якщо рішення буде на користь клієнта [2]. Проте Кодекс етики європейських юристів забороняє таку домовленість, але не виключає договір

виплати, яка є пропорційною до справи. Окрім цього існують інші визначення поняття «гонорару успіху»: його тлумачать як оплата праці адвоката тільки у випадку успіху у справі. Проте і тут є певні нюанси, інколи до такої угоди додається умова, що в разі програшу клієнт сплачує адвокату звичайну суму, яка збільшується у випадку виграшу справи.

Варіативність термінології зумовлена особливістю характеру «гонорару успіху» його підвидами та ставленням законодавств різних країн і клієнтів до такого виду винагороди адвоката.

Щодо особливості «гонорару успіху», то вона зумовлюється виникненням зобов'язання його сплати, характером справ, до яких він застосовується, та формою укладення домовленості.

Обставини виникнення обов'язку в клієнта оплати «гонорару успіху» пов'язані із настанням певної події: ухвалення рішення суду на користь клієнта адвоката, відшкодування збитків, виплата боргу. Щодо справ, в яких може застосовуватися «гонорар успіху», це можуть бути справи як майнового, так і немайнового характеру. Проте на практиці частіше зустрічаються справи саме майнового характеру, оскільки даний вид гонорару краще обраховується в справах, де результат вимірюється грошовими одиницями.

Законодавство України, а саме Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачає дві форми договору про надання професійної правничої допомоги: письмової та усної. Письмова форма є обов'язковою, а щодо усної — це перехідна форма до письмової. Відповідно до ч. 2 ст. 30 цього Закону, порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), гонорарні витрати, порядок його сплати, підстави для зміни, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги [3]. З огляду на це, домовленість щодо «гонорару успіху» повинна укладатися в письмовій формі.

В законодавстві існує дві форми розрахунку «погодинна оплата» та «фіксована сума», проте законодавець не обмежує адвокатів при виборі порядку розрахунків, адже в згаданому нормативно-правовому акті міститься слово «тощо», що дозволяє адвокатам на свій розсуд та з погодженням із клієнтом використовувати свій метод обчислення суми винагороди за роботу.

Деякі клієнти вважають домовленість про «гонорар успіху» гарантією ефективної роботи адвоката та успіхом справи. Інші негативно ставляться до такої форми винагороди та підтримують більш традиційні розрахунки, такі як «погодинна оплата» та «фіксована сума».

Досвід запровадження «гонорару успіху» в Україні є невеликим, тож тлумачення цього поняття також відрізняється, одні ставляться із застереженням, адже сприймають його як відмову в оплаті праці в

разі негативного вирішення спору, інші під цим поняттям розуміють бонуси до основної винагороди за успіх справи або у випадку із згаданим раніше адвокатським бюро «гонорар успіху» розглядається як відсоткова оплата від вартості майна та коштів, які можна стягнути за рішенням суду. Проте в останньому варіанті існують значні економічні ризики, адже адвокат, адвокатське бюро та адвокатське об'єднання вкладають власні кошти, фінанси та час для цієї справи, тому така практика не є поширеною. Українські адвокати на відміну від іноземних колег в своїй практиці рідко застосовують «гонорар успіху» як бонуси до основної винагороди у випадку виграшу справи. Противники введення в практику «гонорару успіху» аргументують свою позицію тим, що у випадку, якщо оплата праці залежить від успіху справи, адвокат керується, насамперед, власним інтересом.

Слід зазначити, що при укладанні договору необхідно керуватися принципом свободи договору, який передбачає вільний вибір умов договору та контрагента. З цього випливає, що оплата праці, а саме зазначення «гонорару успіху» є правом сторін та передбачене, хоч і непрямо, законодавством України.

Отже, «гонорар успіху» — це винагорода за правничу допомогу адвоката, у випадку успіху справи, яка може бути у вигляді бонусів до фіксованої суми, відсотком від майна чи інших цінних речей, які становлять предмет спору або встановленою та завчасно обумовленою сумою. При використанні «гонорару успіху» адвокату необхідно зазначити це в договорі про надання професійної правничої допомоги. Звідси випливає, що для «гонорару успіху» обов'язковою є письмова форма. Сьогодні в українському законодавстві немає чіткого визначення даного поняття та його врегулювання. В правових системах зарубіжних країн питання щодо визначення «гонорару успіху» та його легалізації також не мають однозначного вирішення. Зокрема, це пов'язано з його варіативністю та розбіжностями в поглядах законодавців, науковців, клієнтів та самих адвокатів.

Застосування «гонорару успіху» є гарною ініціативою, адже надає більше мотивації адвокату при веденні справи та своєрідною гарантією для клієнта, адже у випадку застосування такого виду «гонорару успіху», як «програв справу — немає винагороди», клієнт впевнений, що не витратить дарма кошти. В Україні є практика застосування адвокатами «гонорару успіху», проте через прогалини в законодавстві, економічні ризики та неоднозначне ставлення клієнтів це поняття викликає багато суперечок і потребує подальшого правового та чіткого етичного врегулювання для забезпечення справедливого застосування.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року від 09.06.2017. Сайт Національної асоціації адвокатів України. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf
2. Гонорар успіху адвоката: позиція ВП ВС. *Закон і бізнес*. 14.05.2020. URL: https://zib.com.ua/ua/142635-gonorar_uspihu_advokata_poziciya_vp_vs.html
3. Про адвокатуру і адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*

Ліфєрова В. В.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

МОРАЛЬНІСТЬ ЯК ГОЛОВНИЙ КРИТЕРІЙ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Основою діяльності адвокатури, яка покликана захищати права та інтереси осіб, є не тільки бездоганне застосування норм процесуального і матеріального права, а й також високий рівень індивідуальної культури.

Об'єднання інституту адвокатури навколо моральних принципів і норм є досить важливим, оскільки сучасне суспільство переживає низку чималих змін, серед котрих — усунення порушень у діяльності правоохоронних органів, системі правосуддя, боротьба із корупцією. Зважаючи на ці обставини, адвокатура в Україні не може перебувати осторонь. Тому виникає потреба у застосуванні в адвокатській діяльності моральних та етичних вимог, враховуючи при цьому суспільно-політичну дійсність [1, с. 99].

Слово «мораль» походить від латинських слів «moralitas», що означає «моральний», та «mores», яке перекладається як «закон», «воля», «звичай».

Як особливий спосіб впливу на поведінку людей, мораль привчає їх додержуватися правил належної поведінки, керуючись ідеалами добра, істини, справедливості тощо.

Співвідношення категорій «мораль» і «моральність» було предметом дослідження багатьох видатних філософів. Так, зокрема, ні-

мецький філософ Георг Вільгельм Фрідріх Гегель висловлював думку, що мораль є свідомістю, власною внутрішньою волею людини. Він вважав, що моральність є сферою, у котрій поєднуються зовнішня та внутрішня воля, а людина знаходить істинну свободу [2, с. 396].

Тема моральної сутності в адвокатській діяльності не є новою. Мають місце два протилежні погляди стосовно даної теми. Перша точка зору полягає, зокрема, у тому, що захист є суспільним служінням, але адвокат не є слугою свого клієнта, оскільки некорисливий у матеріальному відношенні та незалежний у власних переконаннях. Суть іншого погляду — у тому, що адвокат служить інтересам клієнта та одержує за свою роботу гонорар.

І. В. Ліпінська зазначає, що адвокатура як правозахисний інститут виконує важливу функцію у соціумі, а, отже, до адвокатів висуваються підвищені вимоги морального характеру [3, с. 422].

Як стверджує В. О. Святоцька, професійний обов'язок адвоката має моральну основу і наділений правовими властивостями, а поєднання морального та правового у контексті професійного обов'язку адвоката має ґрунтуватися на моральних засадах суспільного життя. Тож способи надання правової допомоги повинні бути не лише законними, але й високоморальними [4, с. 175].

У власній науковій праці О. Г. Яновська зазначає, що професіоналізм адвоката як взірця застосування правових і моральних норм, має засновуватися на гуманістичних орієнтирах, моральному і етичному підґрунті, істинній інтелігентності. Е. М. Наджафлі та Ю. О. Загуменна стверджують, що адвокат загалом має бути прикладом справедливості й честі, а ця обставина є неможливою без додержання етичних і моральних правил [5, с. 193].

Слід зазначити, що в основному грань відповідальності адвоката визначається ним особисто на основі внутрішнього переконання, тобто моральності. Мораль зазвичай розуміється адвокатами як форма громадської свідомості та відносин, а також як духовність.

Як слушно зазначає О. Г. Яновська, у адвокатській діяльності поєднуються правові та моральні засади, тобто право і мораль нерозривно пов'язані, оскільки при виконанні своїх професійних обов'язків адвокат має керуватись, насамперед, моральними принципами, бути морально стійким, а це, в свою чергу, сприятиме правильному вибору у складних ситуаціях, що існують у професії адвоката [6, с. 273].

Слово «етика» має певну спорідненість із поняттям моралі: воно у перекладі з грецької мови означає «вдача», «звичка», «звичай». Якщо вести мову про професійну етику в загальному розумінні, то вона існує у вигляді систематизованих морально-етичних принципів та норм, котрі викладаються у формі етичного кодексу, який регулює практичну діяльність.

Адвокатська етика є різновидом професійної етики юриста і становить сукупність правил належної поведінки адвокатів, систему соціальних норм, яка ґрунтується на взаємозв'язку правових і морально-етичних принципів й норм, правової та моральної свідомості, що виступає у ролі своєрідного морального регулятора поведінки адвоката у сфері його професійної діяльності.

Правила адвокатської етики [7] були затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017 р. Вони покликані уніфікувати затвердження традицій та досвіду інституту адвокатури в Україні стосовно тлумачення норм їхньої професійної етики, загальноновизнаних деонтологічних норм і правил, які прийняті у міжнародному адвокатському співтоваристві.

Одним із обов'язків, затверджених у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», є обов'язок додержання адвокатом правил адвокатської етики. На нашу думку, адвокатська етика не є правовою наукою: вона виступає саме як наука про мораль, оскільки її основою є моральні принципи, а не юридичні норми. Вона регулює поведінку адвокатів з погляду чесності, добросовісності та поваги до клієнтів, а не через законодавчі акти. Етичні норми мають добровільний характер і їх порушення карається в межах професійної спільноти, а не через юридичні санкції, як це характерно для права. Етика пов'язана з філософією моралі, тому більше належить до гуманітарної сфери.

Адвокат при виконанні своїх професійних обов'язків має керуватися як моральними, так і етичними принципами. Моральні принципи — це загальнолюдські норми, які відображають базові цінності суспільства: справедливість, чесність, гуманність. Вони діють незалежно від професії та поширюються на кожну людину. Етичні принципи, у свою чергу, є частиною професійної етики адвоката. Вони уточнюють, як ці моральні цінності повинні застосовуватися в адвокатській діяльності, враховуючи специфіку професії — зокрема, обов'язок зберігати конфіденційність, діяти в інтересах клієнта та дотримуватися професійної чесності. Отже, адвокат повинен дотримуватися цих принципів протягом реалізації своєї професійної діяльності. Він зобов'язаний застосовувати всі легальні способи для захисту інтересів клієнта. Адвокат, попри будь-які обставини, має зберігати гідність та честь, адже вони є значущими елементами його ділової репутації [8, с. 493].

Необхідно зазначити, що на адвоката покладено ряд обов'язків як правового, так і морального характеру, що умовно класифікуються на такі категорії: 1) перед судом й іншими державними органами, з котрими адвокат має зв'язок, будучи довіреною особою довірителя чи виступаючи від його імені; 2) перед довірителем; 3) перед своїми ко-

легами; 4) перед соціумом, для якого існування професії адвоката, поруч із додержанням правових норм, є суттєвою гарантією захисту прав особи.

Відносини між адвокатом та довірительом повинні ґрунтуватися, у першу чергу, на довірі. Так, довіритель має бути впевнений, що дані, котрі є професійною таємницею, не будуть розголошені.

При наданні правової допомоги особам адвокат має поважати їхні права, гідність та честь, дотримуючись необхідної дистанції при спілкуванні з довірительом. Правила адвокатської етики передбачають, що закон і моральність є вищими, ніж воля довірителя.

Адвокат, надаючи юридичну допомогу особі під час вчинення правосуддя, має знаходитися у рамках прав особи і її основних свобод, зокрема діяти вільно й наполегливо, — згідно законодавства, визначених професійних стандартів, а також етичних норм.

Інститут адвокатури сприяє реалізації прав і свобод людини та громадянина, зокрема і в сфері відносин з провладними структурами.

Адвокат, котрий є обов'язковим учасником в системі правосуддя, стає суб'єктом такої практичної діяльності, що має моральний зміст. Моральні основи охоплюють значно ширше коло суспільних відносин, на відміну від правового. Закріплені громадськістю моральні вимоги повністю не укладаються в діюче законодавство, що регулює їх діяльність, а виходять за встановлені межі.

Професійні та моральні якості адвоката є далеко не вродженими властивостями особистості, а придбаними у процесі життєдіяльності. Адвокат за допомогою свідомості орієнтується в об'єктивній дійсності, протиставляє їй себе і регулює власну поведінку згідно базових потреб, ціннісних установок, знань, набутих у процесі соціалізації.

Можливість здійснення адвокатської діяльності на належному рівні безпосередньо пов'язана з неухильним додержанням всіх моральних вимог, що ставляться до професії адвоката. Адвокат повинен мати певний ряд особистісних якостей, котрі сприятимуть його позитивній взаємодії з клієнтами, а тому розвинені моральні складові становлять підвалину, на якій ґрунтується адвокатська діяльність. Адвокат для усіх без винятку має бути прикладом моральності, а ввічливості, внутрішня дисциплінованість, емоційна стриманість — це головні якості належної етичної поведінки адвоката.

Лише діючи відповідно до визначених етичних принципів, адвокат здатний підтримати свій престиж та авторитет в суспільстві, реалізувати в узгоджених формах власну соціальну (етичну) відповідальність перед суспільством [9, с. 136]. Тому моральність, власне, є досить значущим критерієм у адвокатській діяльності та займає у ній особливе місце.

Список використаної літератури

1. Гамалюк Б. М., Семенюк І. Я. Моральні імперативи в системі професійної адвокатської діяльності. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2018. № 3. С. 98–108.
2. Заболотна Н. Я. Морально-етичні імперативи адвокатської діяльності: етимологія і сутність термінів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 7. С. 395–398.
3. Ліпінська І. В. Етика адвоката та його репутація: межа співвідношення. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 5. С. 421–423.
4. Святоцька В. О. Етичні (деонтологічні) засади професійної діяльності адвокатів в Україні та країнах ЄС. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 3, 2016. С. 174–177.
5. Заборовський В. В. Моральні засади здійснення адвокатської діяльності: загальні положення. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету. Серія ПРАВО*. Випуск 81: частина 3. 2024. С. 191–196.
6. Заборовський В. В. Співвідношення категорій «право» і «мораль» в контексті здійснення адвокатської діяльності. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету. Серія ПРАВО*. Випуск 77: частина 2. 2023. С. 270–275.
7. Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України від 09.06.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
8. Шандула О. О., Чубейко В. І. Моральні засади адвокатської діяльності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 8. С. 492–494.
9. Теліженко Л. В. Етика юриста: конспект лекцій для студентів спеціальності 081 «Право» денної, заочної й дистанційної форми навчання. Суми: Сумський державний університет, 2020. 163 с.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Лебедевич А. Д.

студентка І-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПИТАННЯ ЕТИКИ АДВОКАТА У ВІРТУАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ

Інтернет став невід'ємною частиною сучасного життя і для адвокатів, як і для більшості юристів, він має важливе значення в професійній діяльності. Його використання відкриває численні можливості для підвищення ефективності роботи та розширення меж юридичної

практики. Швидкий обмін інформацією, використання електронної пошти, відеоконференцій та чатів дозволяє адвокату бути на зв'язку з клієнтами в будь-який час, незалежно від місця їхнього перебування, що особливо важливо в епоху цифровізації.

Водночас адвокатам слід бути уважними під час використання соціальних мереж і уникати будь-яких проявів непрофесійної або неетичної поведінки. Українські адвокати під час виконання своїх професійних обов'язків зобов'язані дотримуватись норм Правил адвокатської етики (далі — Правила), зокрема у питаннях використання Інтернету та дотримання етичних норм у віртуальному просторі.

Так, Правила адвокатської етики, що були затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року, передбачають окремий розділ, присвячений питанням комунікації адвокатів у мережі Інтернет. Це Розділ VIII під назвою «Дотримання норм адвокатської етики при використанні мережі Інтернет», який регламентує, як адвокатам слід діяти під час взаємодії у цифровому просторі, щоб дотримуватися етичних стандартів [1].

Статтею 57 цих Правил визначено: «Участь адвоката у соціальних мережах (наприклад, але не обмежуючись: Facebook, Twitter, LinkedIn, Pinterest, Google Plus+, Tumblr, Instagram, Flickr, MySpace та інших), Інтернет-форумах та застосування ним інших форм спілкування в мережі Інтернет є допустимими, проте адвокат може розміщувати, коментувати лише ту інформацію, використання якої не завдає шкоди авторитету адвокатів та адвокатури в цілому» [1].

Окрім того, використання адвокатом соціальних мереж повинно відповідати принципам, які передбачені Правилами, а саме: незалежності; професійності; відповідальності; чесності; стриманості та коректності; гідності; недопущення будь-яких проявів дискримінації; толерантності та терпимості; корпоративності та збереження довіри суспільства; конфіденційності».

Адвокат Д. Кухнюк наголошує, що «принципи адвокатської етики, що визначені у Правилах, співпадають із принципами поведінки адвокатів у соціальних мережах лише в двох аспектах, а саме з принципами незалежності та конфіденційності. Усі інші принципи адвокати повинні дотримуватись виключно у своєму «віртуальному житті», тобто в онлайн-просторі» [2, с. 8].

Відповідно до ч. 5 ст. 58 Правил адвокатської етики, «адвокати повинні оцінити чи є обраний ними засіб спілкування у соціальних мережах, Інтернет-форумах та інших формах спілкування в мережі Інтернет належним для отримання бажаного результату». А також при використанні соціальних мереж та інших формами віртуального спілкування і комунікації, адвокатам варто враховувати контекст, потенційну аудиторію та забезпечити чіткість та однозначність коментарів» [1].

Щодо порушення адвокатами морально-етичних норм при використанні Інтернету, то однією з головних проблем є ігнорування принципу конфіденційності у взаємовідносинах з клієнтами. До прикладу, публікуючи матеріали у соціальних мережах, адвокати іноді можуть розкривати інформацію про питання, з якими звернувся клієнт, навіть не повідомляючи його про це. Практика Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі — КДКА) показує, що одним із найбільш поширених приводів для скарг на адвокатів є порушення саме адвокатської таємниці або персональних даних клієнтів через публічні заяви в соціальних мережах.

Однією з резонансних стала справа, пов'язана з конфліктом між адвокатом Олексієм Шевчуком та його колегою Масі Найємом. Відповідно до рішення КДКА Київської області № 22/2023 від 25 січня 2023 року, Олексія Шевчука було притягнуто до дисциплінарної відповідальності за одноразове грубе порушення Правил адвокатської етики, внаслідок чого його право на зайняття адвокатською діяльністю було зупинено на три місяці. Причиною стало публічне висловлювання Шевчука у мережі Facebook, де він опублікував допис під назвою «Пост про наркоманів та їх кумедного адвоката Найема», в якому некоректно висловився на адресу Масі Найєма, засновника юридичної компанії «Міллер», його команди та клієнтів компанії. Комісія визнала, що цей допис порушує Правила адвокатської етики, оскільки суперечить принципам взаємної поваги між адвокатами, принижує честь і гідність іншого адвоката та порушує правила використання соціальних мереж адвокатами [4].

В іншому випадку, за рішенням № 134 дисциплінарної палати КДКА Чернівецької області від 17 травня 2022 року, адвоката було притягнуто до дисциплінарної відповідальності за порушення, в результаті чого йому призначили покарання у вигляді зупинення права на здійснення адвокатської діяльності терміном на 9 місяців. Підставою для цього стали пости та коментарі адвоката у Facebook, а також листування з Центром акредитації Вищої школи адвокатури Національної асоціації адвокатів України, де він використовував нецензурні висловлювання щодо процесу підвищення кваліфікації [5].

Це рішення можна розглядати з двох сторін. Згідно з думкою Кладудії Зальбель: «Покарання за критику органів адвокатського самоврядування може розцінюватися як обмеження адвокатської незалежності» [6].

Цю позицію підтверджує також Європейський суд з прав людини у справі «Багіров проти Азербайджану». У цьому випадку адвокат Халід Багіров спочатку був притягнутий до відповідальності й усунений від юридичної практики на рік за заклики до протестів проти поліцейської жорстокості. Згодом Халіда Багірова позбавили статусу

адвоката за коментарі, які він нібито зробив під час судових засідань. Вважалося, що він сказав: «Як держава, як суд... Якби в Азербайджані було правосуддя, [суддя] не виносив би несправедливих і упереджених рішень, і така людина не могла б бути суддею».

Європейський суд з прав людини у цій справі дійшов наступного висновку: «Сторони провадження мають право коментувати здійснення правосуддя з метою захисту своїх прав, проте їх критика має бути у певних межах. Зокрема, якщо сторона має на меті образити суд, то про порушення статті 10 Конвенції мова не йдеться. Суд констатував порушення ст. 8, 10 Конвенції щодо втручання у право заявника на свободу вираження поглядів внаслідок його відсторонення від юридичної практики» [7].

Отже, адвокати повинні дотримуватися високих етичних стандартів у своїй онлайн-активності так само, як і в реальному житті. Їхні висловлювання та поведінка в соціальних мережах мають не лише відображати професіоналізм, але й зберігати авторитет адвокатської професії. Це включає уникнення будь-яких дій або коментарів, які можуть зашкодити репутації адвокатури чи сприяти виникненню правових або морально-етичних конфліктів. Регулювання Інтернет-активності адвокатів є важливим для підтримки довіри до правничої спільноти, саме тому впровадження чітких правил, що регулюватимуть таку поведінку, є важливим кроком у формуванні демократичного громадянського суспільства.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики: рішення Звітно-виборного з'їзду адвокатів України від 09.06.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
2. Осташова В. О., Кальян О. С., Нікітенко А. В. Деонтологічні аспекти поведінки адвоката у соціальних мережах. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 5. С. 1–12. URL: <http://dSPACE.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/6974>
3. Ахмедова А. О., Гахраманова І. Б., Генкул Ю. В. Поведінка адвоката в мережі інтернет. *Наукові інновації та передові технології, серія «Право»* № 4(18) 2023. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-4\(18\)-205-214](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-4(18)-205-214)
4. КДКА Київської області зупинило право на зайняття адвокатською діяльністю адвоката Олексію Шевчуку за грубе порушення правил адвокатської етики». *Advocat post*: веб-сайт. URL: <https://advokatpost.com/kdka-kyivskoi-oblasti-zupynylo-pravo-na-zajniattia-advokatskoiu-diialnistiu-advokatu-oleksiiu-shevchuku-za-hrube-porushennia-pravyl-advokatskoi-etyky/>
5. Дисциплінарна відповідальність адвоката за дискредитацію процесу підвищення кваліфікації адвокатів в Україні — Вища школа адвокату-

ри НААУ. Вища школа адвокатури НААУ. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/dystsyplinarna-vidpovidalnist-advokata-za-dyskredytatsiyuprotsesu-pidvyshhennya-kvalifikatsiyi-advokativ-v-ukrayini/>.

6. Тест на критику: думки експертів. *Юридична газета Онлайн*. URL: <https://yurgazeta.com/publications/events/test-na-kritiku-dumki-ekspertiv.html>
7. Case of Bagirov v. Azerbaijan (application nos. 81024/12 and 28198/15). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-203166>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Левандовська І. Ю.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОВЕДІНКА АДВОКАТА У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

На сьогоднішній день роль адвокатів у суспільстві полягає не лише у захисті та представництві клієнтів у судових процесах, але й у їхньому впливі на соціальне життя. При цьому, таким особам, як адвокати, судді, депутати та працівники правоохоронних органів, повинні бути встановлені особливі правила поведінки в Інтернеті.

Досліджуючи питання поведінки адвоката у соціальних мережах насамперед необхідно зазначити, що адвокатська етика являє собою набір етичних норм, яких дотримується адвокат у своїй професійній діяльності. У сучасному юридичному дискурсі поширено розуміння адвокатської етики як поведінки особи, що представляє певну професію, та є членом відповідної професійної корпорації, особливо в тих випадках, коли вона виступає як фахівець або сприймається оточуючими як представник адвокатського співтовариства. Унікальні риси професійних стандартів адвокатської діяльності визначаються характерною специфікою функцій адвокатури. Отже, під нормами адвокатської етики варто розуміти закріплені в соціальних нормах і сформульовані самими представниками адвокатської спільноти етичні стандарти професії. Дотримання цих правил забезпечується внутрішнім переконанням адвокатів, колективною волею адвокатського співтовариства та, за потреби, заходами примусу [1].

Розділ VIII Правил адвокатської етики визначає вимоги щодо дотримання етичних норм під час використання Інтернету. У часи швидкого прогресу інформаційних технологій адвокати активно ве-

дуть блоги, публікують повідомлення в Твіттері та створюють контент на різних веб-ресурсах, форумах і в соціальних мережах, де розповідають про різні сторони свого особистого і професійного життя [2].

Згідно зі статтею 57 Правил адвокатської етики, адвокати мають право бути учасниками соціальних мереж, Інтернет-форумів та використовувати інші онлайн-формати для спілкування. Однак, адвокат не може публікувати та коментувати ту інформацію, яка тим чи іншим чином може завдати шкоди репутації адвокатів та інституту адвокатури в цілому. Викорисвуючи соціальні мережі, інтернет-форуми та інші комунікаційні майданчики, адвокат повинен суворо дотримуватися своїх професійних обов'язків, які визначені чинним законодавством України, Правилами адвокатської етики, а також постановами З'їзду адвокатів України та Ради адвокатів України. Важливо, що стаття 57 Правил адвокатської етики виокремлює принципи, на яких повинна ґрунтуватися поведінка адвоката в соціальних мережах, серед них, зокрема, такі принципи: незалежності, професіоналізму, відповідальності, чесності, стриманості та коректності, дотриманні гідності, запобіганні будь-яким проявам дискримінації, толерантності, корпоративності та підтримці довіри суспільства, а також конфіденційності [2].

Слід наголосити, що під час налагодження контактів та спілкування в соціальних мережах, Інтернет-форумах та інших онлайн-платформах з клієнтами, колегами, суддями, процесуальними опонентами та іншими особами чи їх об'єднаннями, адвокат повинен забезпечити виключення будь-якої можливості виникнення конфлікту інтересів.

Під час використання соціальних мереж та інших онлайн-платформ для спілкування, адвокати, насамперед, повинні дотримуватись високих стандартів чесності та усвідомлювати, що невиконання цих вимог може негативно вплинути на їх професійну репутацію та загальний авторитет адвокатури. Висловлювання адвоката в соціальних мережах не повинні містити правового нігілізму, агресії, ворожечі або нетерпимості. Адвокат зобов'язаний проявляти повагу та уникати образливих дій. Усі висловлювання та коментарі адвоката на таких платформах, включаючи обговорення правових норм, судового процесу та дій його учасників, мають бути відповідальними, точними та не вводити в оману [3, с. 57].

Згідно зі статтею 60 Правил адвокатської етики, адвокатам заборонено виступати від імені адвокатської спільноти на платформах соціальних мереж, інтернет-форумах та інших онлайн-ресурсах, а також видавати власні погляди за загальні позиції. Крім того, адвокати повинні враховувати, чи відповідають їхні дії в соціальних мережах професійному іміджу та статусу адвоката. Адвокат повинен забезпе-

чити відповідні умови та вжити всіх необхідних заходів для надійного захисту інформації, що передається або отримується через соціальні мережі, інтернет-форуми та інші платформи. Це стосується листування, документів та будь-якої інформації, яка підпадає під охорону адвокатської таємниці. Розміщення інформації, що стосується адвокатської діяльності, у відкритому доступі в соціальних мережах, Інтернет-форумах та інших формах онлайн-комунікації без попередньої письмової згоди клієнта є неприпустимим [2].

В даному аспекті доцільним є вивчення судової практики щодо питання інформації, яку може розміщувати та коментувати адвокат у соціальних мережах. Верховний Суд постановою від 24.06.2020 року у справі № 815/1830/18 дійшов до висновку, що Правила адвокатської етики застосовуються не лише до всіх аспектів адвокатської діяльності, а також охоплюють інші дії адвоката, включаючи його соціально-публічну активність.

Адвокат подала до суду позов проти Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Одеської області з вимогою визнати неправомірним і скасувати рішення КДКА про відкриття дисциплінарної справи щодо неї. Підставою для прийняття КДКА рішення стала скарга, в якій зазначено, що адвокат, використовуючи соціальні мережі, зокрема групу у Viber, публікує висловлювання, які містять образи, агресію, а іноді й прямі погрози фізичною розправою, спираючись на свої зв'язки у кримінальних колах.

Адвокат була не згодна з рішенням КДКА про притягнення її до дисциплінарної відповідальності, а стверджувала, що під час публікації повідомлення в вайбер-групі, в якій проводилось спілкування батьків дітей, якій навчаються в одному класі, діяла як мати своєї дитини, а не як адвокат. Адвокат зазначала, що її єдине смс-повідомлення у закритій батьківській вайбер-групі було лише «емоційною реакцією на постійні провокаційні та образливі смс-повідомлення на її адресу». Вона також зазначила, що вайбер-група є лише додатком для спілкування і не може вважатися соціальною мережею.

Суд першої інстанції та апеляційний суд відмовили в задоволенні позову, аргументуючи це тим, що КДКА дотрималась встановленого законодавством порядку розгляду скарги щодо адвоката, а оскаржуване рішення було ухвалено відповідно до вимог чинного законодавства.

Верховний Суд зазначив, що відповідно до положень статті 2 Правил адвокатської етики вони поширюються на всі види адвокатської діяльності та, в межах, визначених Правилами, на іншу діяльність (вчинки) адвоката. Це включає в себе також соціально-публічну діяльність, яка може суперечити професійним обов'язкам адвоката або негативно вплинути на репутацію адвокатської професії.

Відповідно до вимог частини 5 статті 58 Правил адвокатської етики, адвокати зобов'язані оцінити, чи є обраний ними спосіб комунікації в Інтернеті відповідним для досягнення бажаного результату. При використанні Інтернету адвокати повинні брати до уваги контекст, можливу аудиторію та забезпечити ясність і чіткість своїх коментарів.

З огляду на мету дисциплінарного розслідування та правовий статус КДКА Одеської області в цих правовідносинах, комісія зобов'язана з'ясувати наявність підстав для притягнення адвоката до відповідальності, оскільки йдеться про його суспільно важливу діяльність. Особа, яка подала скаргу, вважає, що повідомлення, опубліковане адвокатом під час комунікації в Інтернеті, шкодить репутації адвокатів та адвокатури загалом.

За цих умов Верховний Суд підтримав рішення судів першої та апеляційної інстанцій, які встановили, що оскаржуване рішення про відкриття дисциплінарної справи лише попередньо оцінює дії адвоката на предмет можливих ознак дисциплінарного порушення, але не підтверджує фактичного вчинення проступку. Порушення дисциплінарної справи означає, що обставини, викладені у скаргі, потребують детального вивчення для подальшого підтвердження або спростування юридичних фактів.

Отже, підсумовуючи вище викладене, можна зробити висновок, що дотримання етичних норм є важливою частиною поведінки адвоката у соціальних мережах. Під час спілкування з іншими користувачами, а також при публікації коментарів і контенту, адвокат має враховувати, як це може вплинути на його професійну незалежність у майбутньому при виконанні адвокатських обов'язків.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 05.10.2024).
2. Правила адвокатської етики: рішення Звітно-виборного з'їзду адвокатів України від 09.06.2017 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/p0001891-17/conv#n612> (дата звернення 05.10.2024).
3. Бакаянова Н. М., Кісліцина І. О. Адвокатська етика: навчально-методичний посібник (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання). Одеса: Фенікс, 2020. 127 с.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кісліцина Ірина Олександрівна**

Левицька С. О.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ АДВОКАТА З КЛІЄНТАМИ

Взаємодія адвоката з клієнтами є одним із важливих аспектів юридичної практики, що потребує високого рівня професіоналізму, відповідальності та дотримання етичних норм. Адвокат виступає не лише як захисник прав і інтересів свого клієнта, але й як гарант справедливого процесу та поваги до закону. Тобто етичні норми мають вирішальне значення не тільки для ефективного надання правової допомоги, але й для побудови та підтримання репутації адвоката.

Основними принципами адвокатської етики є незалежність, дотримання законності, конфіденційність, чесність, компетентність та добросовісність [1]. За недотримання вказаних принципів адвоката може бути притягнуто до досциплінарної відповідальності відповідальності на накладено одне з наступних стягнень: 1) попередження; 2) зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року; 3) для адвокатів України — позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав — виключення з Єдиного реєстру адвокатів України [2].

Як відомо, адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги [3]. На вимогу клієнта до укладення договору про надання правової допомоги адвокат (адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) має повідомити клієнту чи має адвокат належну кваліфікацію для надання професійної правничої допомоги у конкретній справі та обставини, що можуть вплинути на можливе виникнення конфлікту інтересів. Будь-яка особа, яка немає адвоката, у випадках, коли інтереси правосуддя вимагають цього, повинна бути забезпечена допомогою адвоката, котрий має відповідну компетенцію та досвід ведення таких справ, щоб забезпечити їй ефективну професійну правничу (правову) допомогу [3]. Договір про надання правової допомоги — договір, за яким одна сторона (адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язується надавати правову допомогу іншій стороні договору (клієнту) на умовах і в порядку, що визначені договором, а клієнт зобов'язується оплатити надання правової допомоги та фактичні витрати, необхідні для виконання договору, у випадку, якщо така оплата передбачена договором.

До договору про надання правової (правничої) допомоги застосовуються вимоги:

- загальні положення цивільного законодавства про договір;
- Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»;
- Правил адвокатської етики.

Репутація адвоката є одним з ключових ресурсів у його професійній діяльності. Вона формується не лише на основі успішних справ, але й через сприйняття адвоката серед клієнтів та колег. Дотримання етичних норм прямо впливає на рівень довіри до адвоката і його професійну репутацію. Позитивні рекомендації клієнтів є однією з головних причин для обрання адвоката.

Успішність і ефективність адвокатської діяльності залежать не тільки від професійних знань, умінь і навичок адвоката, а й від його особистих, у тому числі й комунікативних якостей, перелік яких можна знайти в деонтологічних стандартах, правилах професійної етики тощо. Таким чином, можна стверджувати, що адвокатська діяльність фактично базується на чітко визначених етичних принципах, без дотримання етичних норм вона неможлива [3].

Адвокати несуть відповідальність за конфіденційність і чесність у відносинах із клієнтами. Етичні порушення можуть призвести до втрати клієнтів і негативного впливу на професійну репутацію.

Згідно з чинною статтею 12–1 Правил адвокатської етики «Чесність та добропорядна репутація», адвокат повинен бути добропорядним, чесно та гідно виконувати свої професійні обов'язки. Адвокату заборонено робити завідомо неправдиві заяви стосовно суті доручення, фактичних обставин, що мають до нього відношення, їх правової оцінки, прав і обов'язків адвоката, клієнта, а також обсягу своїх повноважень щодо представництва інтересів клієнта [1].

Під час здійснення професійної діяльності в суді адвокат повинен бути добропорядним, поводити себе чесно та гідно, стверджуючи повагу до адвокатської професії.

Можна зробити висновок, що взаємодія адвоката з клієнтами є складним і відповідальним процесом, який вимагає дотримання як професійних, так і етичних норм. Етичні принципи є основою довіри між адвокатом і клієнтом, а також важливим фактором формування репутації адвоката в юридичній спільноті. Недотримання етичних стандартів може мати серйозні наслідки, як для кар'єри адвоката, так і негативно вплинути на результат справи його клієнтів.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики: рішення Звітно-виборного з'їзду адвокатів України від 09.06.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#n397>

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
3. Барабаш Т. О. Актуальні питання адвокатської етики та відповідальності за її порушення. *Проблеми законності*. 2019. Вип. 145. С. 205–214. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Pz_2019_145_18

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Кіслиця Ірина Олександрівна*

Линюк А. І.

студент 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

У сучасних умовах адвокати активно використовують онлайн-платформи для комунікації з клієнтами, реклами своїх послуг та участі в суспільних дискусіях. Це створює нові етичні виклики, пов'язані з конфіденційністю, професійною відповідальністю та дотриманням принципів адвокатської етики у віртуальному просторі, що вимагає розробки чітких рекомендацій та регуляцій для підтримки високих стандартів професії. Крім того, діяльність адвоката в Інтернеті потребує балансування між правом на свободу вираження думок та обов'язком зберігати професійну таємницю, а також уникати конфлікту інтересів і маніпуляцій суспільною думкою. Усі ці аспекти підсилюють необхідність впровадження етичних норм, які б допомогли адвокатам відповідально користуватися Інтернетом, зберігаючи довіру суспільства та клієнтів.

Етичні засади діяльності адвоката в мережі інтернет в Україні регулюються насамперед загальними принципами адвокатської етики, які діють як офлайн, так і в онлайн-просторі. В Україні такі питання також регулюються законом «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Правилами адвокатської етики, а також рекомендаціями Національної асоціації адвокатів України [1].

Адвокат зобов'язаний зберігати конфіденційність інформації, отриманої від клієнта, незалежно від форми комунікації, включаю-

чи електронну пошту, соціальні мережі та інші онлайн-платформи. Розголошення будь-яких даних без згоди клієнта є порушенням адвокатської таємниці. У своїх публічних виступах чи коментарях в інтернеті адвокат повинен утримуватися від образливих або принижуючих висловлювань щодо колег, суддів, інших учасників судового процесу. Адвокат не може використовувати інтернет для поширення неправдивої або маніпулятивної інформації. Усі публікації або заяви мають базуватися на достовірних фактах і бути професійно коректними [1].

Адвокати мають право рекламувати свої послуги в інтернеті, але ця реклама повинна відповідати нормам професійної етики, бути правдивою, не вводити в оману, а також не повинна принижувати колег чи створювати неправомірні переваги. Адвокат повинен уникаати публікацій, що можуть зашкодити інтересам клієнта. Наприклад, адвокат не має права коментувати хід судових процесів або ділитися інформацією про справи, у яких бере участь, без дозволу клієнта [2].

Українське законодавство щодо етичних засад діяльності адвоката в мережі інтернет має певні прогалини та недоліки, які виникають через швидкий розвиток інформаційних технологій і цифрових платформ. Основні проблеми в цьому питанні є в тому, що чинні правила адвокатської етики передбачають загальні дисциплінарні санкції за порушення етичних норм, але не конкретизують, які саме порушення в інтернеті можуть спричинити відповідальність адвоката. Це може ускладнювати процес притягнення до відповідальності за неправомірну поведінку в цифровому середовищі. Інтернет є популярним засобом для реклами юридичних послуг. Проте адвокатам не завжди зрозуміло, які форми реклами вважаються етично допустимими, а які можуть порушувати професійні норми (наприклад, реклама, що може вводити клієнта в оману, або яка порушує принцип добросовісної конкуренції) [3].

Отже, підсумовуючи усе вищезазначене, етичні засади діяльності адвоката в інтернеті є важливим аспектом професійної поведінки, що забезпечує дотримання конфіденційності, поваги до колег і суду, а також об'єктивності в публічних висловлюваннях. Однак, в українському законодавстві все ще залишаються прогалини щодо регулювання адвокатської діяльності в цифровому просторі, зокрема стосовно реклами, захисту інформації та дисциплінарної відповідальності за порушення етики в мережі.

Для усунення цих проблем необхідно уточнити норми поведінки адвокатів в інтернеті та вдосконалити правила адвокатської етики відповідно до сучасних цифрових реалій. Внесення змін до законодавства, розробка нових рекомендацій щодо кібербезпеки та чітке визначення санкцій за онлайн-порушення дозволять забезпечити відповідальну і професійну адвокатську діяльність у мережі інтернет.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики, прийняті звітно-виборчим з'їздом адвокатів України від 09 червня 2017 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
2. Коломійчук В. Адвокатська етика в мережі Інтернет: проблемні питання. URL: <https://www.pressreader.com/ukraine/yurydychna-gazeta/20180703/282132112204654>
3. Кухнюк Д. Професійна етика у віртуальному просторі. *Юридична газета*. URL: <http://yurgazeta.com/publications/practice/inshe/profesiyna-etika-u-virtualnomu-prostori.html>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Максимчук Д. А.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДОТРИМАННЯ НОРМ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

У сучасному суспільстві соціальні мережі стають ключовою платформою для комунікації, у тому числі й для професійної діяльності адвокатів. З одного боку, вони відкривають нові можливості для розвитку адвокатської практики, розширення клієнтської бази та покращення правової обізнаності суспільства, а з іншого — стирають кордони дозволеної поведінки, тим самим створюючи ризики порушення норм адвокатської етики.

Варто зазначити, що швидкий темп розвитку суспільства та впровадження соціальних мереж у всі сфери життя, потребує такої ж швидкої реакції законодавців, які змогли б адаптувати законодавство під актуальні умови. Правила адвокатської етики (далі — Правила), які були затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року, містять VIII розділ «Дотримання норм адвокатської етики при використанні мережі інтернет», де у ст. 57 чітко передбачені принципи, якими повинні керуватися адвокати при користуванні соціальними мережами, інтернет-форумами та іншими формами спілкуванні в інтернеті, а саме: незалежності, професійності, відповідальності, чесності, стриманості та коректності, гідності, недопущення будь-яких проявів дискримінації, толерантності та терпимості, кор-

поративності та збереження довіри суспільства, конфіденційності [1]. Зазначені засади покликані забезпечити довіру клієнтів та захистити ділову репутацію адвокатів, але їх дотримання у цифровому просторі часто стає неабияким викликом.

Дотримання етичних принципів є основною та беззаперечною умовою спілкування адвоката в соціальних мережах. Оскільки будь-яка комунікація, у тому числі розміщення коментарів під публікаціями третіх осіб, висловлювання у групах та безпосередньо публікація контенту адвокатом, не важливо професійного чи особистого змісту, підпадає під регулювання Правилами та іншими нормативно-правовими актами, що стосуються діяльності адвоката.

Варто пам'ятати, що порушення вищезазначених принципів вважається дисциплінарним порушенням, оскільки тягне за собою порушення ст.ст. 12, 57, 59 Правил адвокатської етики, ч.1 п.1 ст. 21, ст. 57 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Присяги адвоката України, та є підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності відповідно до п. 2, 3 ч. 1 ст. 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Наприклад, рішенням № 134 дисциплінарної палати КДКА Чернівецької області від 17.05.2022 року було притягнуто адвоката до дисциплінарної відповідальності за скоєння дисциплінарного проступку відповідно до висновку, що адвокат у своїх постах та коментарях в Facebook та переписці із ЦА ВША НААУ застосовував нецензурні, образливі вислови та вчинив дії, спрямовані на обмеження незалежності адвокатської професії, честі, гідності та ділової репутації своїх колег, підірвав престижу адвокатури та адвокатської діяльності що завдають шкоди авторитету адвокатури в цілому в очах суспільства [2].

З іншої сторони, застосування соціальних мереж, як засобу комунікації для адвокатів, може бути надзвичайно ефективним за умови дотримання етичних норм та правил. Взаємодія з широкою аудиторією, підтримка клієнтських відносин, просування власного професійного бренду та висвітлення правових питань — усе це є важливими інструментами адвокатської діяльності в сучасному світі. Соціальні мережі, як ефективний інструмент створення позитивної репутації та взаємодії з потенційними клієнтами, вже давно використовують різні адвокати.

Говорячи про ефективну взаємодію з клієнтами через соціальні мережі, варто наголосити, що вона вимагає особливої обережності, оскільки адвокати повинні дотримуватися етичних принципів не лише під час особистих консультацій, але й в онлайн-комунікаціях. Неправильна або некоректна інформація, надана у публічних коментарях чи приватних повідомленнях, може бути розцінена як порушення професійної таємниці. Більше того, соціальні мережі не

завжди гарантують безпеку персональних даних клієнтів, що також може призвести до серйозних наслідків для адвоката. Тому адвокатам важливо бути уважними при обговоренні будь-яких справ через соцмережі та надавати лише загальні рекомендації, не розкриваючи конкретних деталей.

Отже, у сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства та впровадження цифрових технологій дотримання адвокатами етичних норм у соціальних мережах набуває особливого значення. Соціальні мережі, відкриваючи нові можливості для професійного розвитку та побудови відносин із клієнтами, водночас ставлять перед адвокатами нові виклики щодо збереження конфіденційності, професійної незалежності та репутації. Адвокати, які успішно використовують ці інструменти, демонструють, що соціальні мережі можуть стати важливою складовою професійної практики, за умови дотримання ключових етичних принципів, визначених законодавством.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики: рішення Звітно-виборного з'їзду адвокатів України від 09.06.2017 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf
2. Поведінка адвоката у соціальних мережах: окремі вимоги, пов'язані із дотриманням норм адвокатської етики. Вища школа адвокатури НААУ від 08.06.2022 р. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/povedinka-advokata-u-sotsialnyh-merezah-okremi-vymogy-pov-yazani-iz-dotrymannyam-norm-advokatskoyi-etyky>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Кіслиця Ірина Олександрівна*

Мамедова А. Ф.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ

Адвокатська таємниця є невід'ємною складовою професійної етики адвокатської діяльності, що забезпечує довіру між клієнтом і адвокатом. Актуальність цієї теми зростає в умовах глобалізації та розвитку інформаційних технологій, які створюють нові виклики для

забезпечення конфіденційності. Сьогодні, коли інформація стає все більш доступною, питання захисту адвокатської таємниці набуває особливого значення, оскільки порушення цієї таємниці може призвести до негативних наслідків не лише для клієнта, а й для правової системи в цілому.

Метою адвокатської таємниці є забезпечення конфіденційності інформації, що стосується клієнта, яка стала відома адвокату під час виконання професійних обов'язків. Ця таємниця сприяє формуванню довірливих відносин між адвокатом і клієнтом, що є необхідною умовою для ефективного правового захисту. Адвокатська таємниця також покликана захистити права клієнта, запобігаючи витоку інформації, що може бути використана проти нього у судових або інших правових процесах. Дотримання цієї таємниці є важливим аспектом професійної етики адвоката і сприяє стабільності правової системи в цілому, підвищуючи довіру громадськості до адвокатської діяльності.

Відносини адвоката і його клієнта будуються на принципі конфіденційності, встановленому Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1]. Цей принцип є невід'ємною складовою правового механізму, що забезпечує довіру між сторонами, а також охороняє інформацію, що стала відома адвокату у процесі виконання його професійних обов'язків. Конфіденційність слугує гарантією для клієнта, що його особисті дані та відомості не будуть розголошені без його згоди, що, у свою чергу, стимулює відкритість і чесність у комунікації. Законодавче закріплення даного принципу визначає обов'язки адвоката щодо дотримання адвокатської таємниці, що є суттєвою умовою для реалізації правового захисту клієнта.

Наступним нормативним актом, який регулює питання адвокатської таємниці, є Правила адвокатської етики (далі — Правила). Згідно з Правилами, дотримання принципу конфіденційності є необхідною і найважливішою передумовою довірчих відносин між адвокатом і клієнтом, без яких є неможливим належне надання правничої допомоги, здійснення захисту та представництва. Конфіденційною є інформація, отримана адвокатом у результаті здійснення адвокатської діяльності. Здійснення принципу конфіденційності не має обмежень у часі [2].

Президент адвокатської компанії «Полонський і партнери» Ю. М. Полонський справедливо наголошує, що збереження адвокатської таємниці є одним із основоположних принципів адвокатської практики, а її розкриття є надзвичайно серйозним правопорушенням. Відкриття такої інформації можливе лише за умови надання письмової згоди клієнта [3, с. 54].

Розголошення адвокатської таємниці є абсолютно неприйнятним у будь-яких обставинах. Під час отримання свідectва на право

здійснення адвокатської діяльності адвокат приносить присягу, яка зобов'язує його суворо дотримуватися конфіденційності в усіх аспектах своєї роботи. Позголошення адвокатської таємниці порушує норми Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а також порушує принципи Присяги адвоката України. У зв'язку з цим, адвокат, який вчинив таке правопорушення, ризикує бути позбавленим права на здійснення адвокатської діяльності, а його свідоцтво може бути анульоване, що підкреслює серйозність наслідків за невиконання цих зобов'язань [4, с. 157].

Відповідальність за порушення адвокатської таємниці є важливим аспектом у сфері юридичної етики та професійної практики адвокатів. Адвокатська таємниця охоплює всю інформацію, отриману адвокатом від клієнта під час виконання його професійних обов'язків. Це принцип, що забезпечує не лише конфіденційність, але й довіру між адвокатом та клієнтом, що, у свою чергу, є основою ефективного правозахисту.

Порушення адвокатської таємниці може призвести до кількох видів відповідальності. По-перше, адвокат може піддатися дисциплінарній відповідальності, що в свою чергу може включати різноманітні санкції, такі як попередження, зупинення права на заняття адвокатською діяльністю або навіть позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю. По-друге, у разі порушення адвокатської таємниці, клієнт має право подати позов на адвоката за завдані збитки, які можуть включати як матеріальні, так і моральні втрати. Крім того, у певних випадках порушення адвокатської таємниці може мати наслідком кримінальну відповідальність, особливо якщо воно супроводжується іншими правопорушеннями, такими як шахрайство або зловживання службовим становищем.

Законодавство чітко регулює питання адвокатської таємниці, визначаючи правила збереження конфіденційності інформації, отриманої від клієнтів, а також можливі винятки, за яких адвокат може розголосити цю інформацію. У зв'язку з цим, збереження адвокатської таємниці не лише є професійним обов'язком адвоката, але й важливим елементом, необхідним для забезпечення ефективного правозахисту клієнта.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що адвокатська таємниця є ключовим елементом професійної етики, який забезпечує конфіденційність інформації, отриманої адвокатом від клієнта. Наведений принцип захищає інтереси клієнтів та сприяє формуванню довірчих відносин між адвокатом і клієнтом, що є необхідним для ефективного правозахисту. У контексті сучасних викликів, пов'язаних із забезпеченням конфіденційності, дотримання адвокатської таємниці набуває особливої важливості. Порушення цього принципу може

мати негативні наслідки не лише для конкретного адвоката, але й для довіри до правової системи загалом. Таким чином, адвокатська таємниця виконує не лише правові, а й етичні функції, утверджуючи високі стандарти професійної діяльності, що сприяє зміцненню правопорядку в суспільстві.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Правила адвокатської етики: Затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17/conv#n449>
3. Полонський Ю. М. Про адвокатську таємницю. *Право України*. 2012. № 9. С. 33–34.
4. Мисливий В. А., Басараба Н. С. Адвокатська таємниця: теорія та практика. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Вип. 24. Т. 4. С. 152–154.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кіслиця Ірина Олександрівна**

Мандажи І. С.

студент 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДОТРИМАННЯ АДВОКАТАМИ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ ПРИ ВИКОРИСТАННІ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

З розвитком інформаційних технологій та стрімким поширенням Інтернету, юридична діяльність, зокрема адвокатура, зазнала значних змін. Інтернет пропонує адвокатам безліч можливостей для роботи: комунікація з клієнтами, ведення юридичних блогів, створення професійних сайтів, обмін інформацією в соціальних мережах. Водночас використання цих технологій створює ризики порушення етичних стандартів адвокатської діяльності.

Професійна етика адвоката є ключовим елементом діяльності, оскільки вона визначає стандарти поведінки, що сприяють підтриманню довіри до адвокатської спільноти та забезпечують захист інтересів клієнтів.

Основні принципи адвокатської етики включають:

1. Конфіденційність — адвокат зобов'язаний зберігати в таємниці інформацію, отриману від клієнта.
2. Уникнення конфлікту інтересів — адвокат не має права представляти кількох клієнтів, інтереси яких суперечать одне одному.
3. Чесність і порядність — адвокат повинен діяти в рамках закону, проявляючи максимальну чесність у відносинах з клієнтом, судом і іншими сторонами [1].

Ці вимоги часто опиняються під загрозою порушення адвокатської етики при використанні Інтернету.

Адвокати часто використовують соціальні мережі для обговорення правових питань, залучення клієнтів і обміну думками щодо справ. Проте, публікація інформації про справи клієнтів, навіть у загальних рисах, може порушити принцип конфіденційності. Наприклад, надання деталей судових процесів або публікація думок щодо результату справи без належного узгодження з клієнтом є етично неприйнятним.

У багатьох країнах реклама адвокатських послуг регулюється строгими правилами, які забороняють неетичну рекламу або недостовірну інформацію. Водночас, Інтернет дозволяє адвокатам активно просувати себе через вебсайти, блоги, відео на YouTube чи пости у соціальних мережах. Тут виникає ризик виходу за межі дозволеного, зокрема через перебільшення власних досягнень, обіцянки виграшу справ або непряме порушення правил конкуренції.

Адвокати, які ведуть юридичні блоги або канали, мають дотримуватися етичних норм у публікаціях. Інтернет дозволяє швидко розповсюджувати інформацію, однак ця інформація має бути коректною, збалансованою та правомірною. Розміщення контенту, що може спонукати до порушення закону або впливати на судові процеси, не відповідає стандартам етики. Особливо важливим є дотримання нейтральності та чесності при висвітленні окремих справ чи обговоренні правових питань.

Порушення адвокатської етики при використанні Інтернету може призвести до серйозних правових наслідків, зокрема, такими є:

1. Дисциплінарна відповідальність — адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності за порушення конфіденційності чи інших етичних норм.
2. Втрата довіри клієнтів — порушення етичних стандартів, таких як реклама недостовірних послуг або неправомірне використання інформації клієнта, може підірвати довіру до адвоката та призвести до втрати клієнтури.
3. Юридичні санкції — у деяких випадках порушення етики може призвести до судових позовів або штрафів, особливо якщо це стосу-

ється неправомірної реклами чи розголошення конфіденційної інформації [3].

Відповідно до ст. 60 Правил адвокатської етики, адвокат у соціальних мережах повинен без агресії сприймати думки, поведінку, форми самовираження та спосіб життя іншої людини або/та опонента, які відрізняються від його власних. Адвокату не слід здійснювати заяв у соціальних мережах від імені адвокатської спільноти і видавати свою думку за її спільну думку, а треба враховувати, чи відповідають його дії в соціальних мережах іміджу та статусу адвоката. Проблемним питанням на практиці є те, що адвокати допускають прояви немотивованої агресії та нестриманості щодо коментарів, які залишають інші користувачі соціальних мереж. Що, звісно, не може не шкодити загальному іміджу адвокатури.

Наступною є проблема невизначеності понять, які вживаються у Правилах адвокатської етики. Наприклад, відповідно до ст. 57 Правил адвокат може розмішувати, коментувати лише ту інформацію, використання якої не завдає шкоди авторитету адвокатів та адвокатури в цілому [4]. Проте поняття «авторитет адвокатури» не міститься у жодному нормативно-правовому акті. На думку Д. Кухнюка, поняття «авторитет адвокатів» та «авторитет адвокатури» є оціночними, оскільки їх зміст не визначено у законодавстві про адвокатуру та адвокатську діяльність, а отже, вказані поняття можуть довільно та вибірково тлумачитись уповноваженим органом у залежності від обставин у кожному конкретному випадку [2].

Для запобігання порушенням адвокатської етики в Інтернеті важливо впроваджувати ряд заходів:

1. Освіта та підвищення обізнаності адвокатів — регулярне навчання адвокатів щодо етичних аспектів використання Інтернету допоможе уникнути порушень.

2. Розробка та оновлення етичних кодексів — необхідно адаптувати правила адвокатської етики до сучасних реалій, включаючи специфічні вимоги щодо Інтернету та соціальних мереж.

3. Контроль і моніторинг діяльності — органи адвокатського самоврядування повинні проводити активний моніторинг онлайн-діяльності адвокатів, виявляти порушення та вживати дисциплінарні заходи.

Отже, використання Інтернету адвокатами створює нові виклики для дотримання етичних стандартів, але також відкриває безліч можливостей для покращення професійної діяльності. Важливим є баланс між технологічним прогресом та дотриманням основних принципів адвокатської етики, щоб забезпечити захист прав клієнтів і підтримку високих стандартів адвокатської діяльності.

Список використаної літератури

1. Бойко Г. В. Деякі проблемні питання застосування дисциплінарною палатою Правил адвокатської етики при використанні адвокатом мережі Інтернет. *Вісник Одеської адвокатури*.. 2019. Спеціальний випуск «Адвокатська етика». С. 14–16.
2. Кухнюк Д. В. Адвокатська етика у віртуальній реальності. *Вісник Одеської адвокатури*. 2019. Спеціальний випуск «Адвокатська етика». С. 39–42.
3. Поведінка адвоката у соціальних мережах: окремі вимоги, пов'язані із дотриманням норм адвокатської етики. *Вища школа адвокатури НААУ*. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/povedinka-advokata-u-sotsialnyh-merezah-okremi-vymogy-pov-yazani-iz-dotrymannyam-norm-advokatskoyi-etyky> (дата звернення: 28.09.2024)
4. Щодо поведінки адвокатів у соціальних мережах — Рада адвокатів Дніпропетровської області. *Рада адвокатів Дніпропетровської області — офіційний інтернет-портал*. URL: <https://advokaty.dp.ua/shhodo-povedinky-advokativ-u-sotsialnyh-merezah/> (дата звернення: 28.09.2024).

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Матвєєва О. А.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ В ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ

Існування і діяльність адвокатської спільноти неможливі без дотримання корпоративної дисципліни і професійної етики, особливо в дуже тяжкий період війни в Україні, коли в суспільстві спостерігається моральна спустошеність, байдужість, відсутність будь-яких моральних засад та нехтуються традиційні розуміння понять «обов'язок», «честь», «гідність», «совість».

Професійна адвокатська етика є сукупністю етичних правил, якими керується адвокати у своїй діяльності. Вона є невід'ємною частиною юридичної професії і відіграє важливу роль у забезпеченні справедливості, довіри до правової системи та захисту прав людей, адже адвокатура, як один з найважливіших інститутів сучасного життя, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правничої допомоги на професійній основі згідно Конституції України, повинна підтримувати довіру суспільства до своїх представників.

У сучасній юридичній науці панує визначення, що під правилами адвокатської етики слід розуміти конкретизуюче гуманне призначення адвокатури як правозахисної інституції, правила поведінки адвоката, закріплені різними соціальними нормами й вироблені самими представниками адвокатської професії, дотримання яких забезпечується внутрішнім переконанням адвокатів, колективною волею органів адвокатського співтовариства, а за необхідності — заходами державно-правового примушування [1].

На теперішній час в Україні діють Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборчим з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року, із змінами затвердженими З'їздом адвокатів України 15 лютого 2019 року (далі — Правила). Як зазначено в преамбулі Правил: «правила слугують обов'язковою для використання адвокатами системою орієнтирів при збалансуванні, практичному узгодженні своїх багатоманітних, іноді суперечливих професійних прав та обов'язків», ці положення підтверджують провідну роль етики у діяльності адвоката [2].

Дотримання адвокатом Правил адвокатської етики є одним із основних його обов'язків, закріплених у статтях 20, 27, 28, 54 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [3].

Згідно положень Правил адвокатської етики, довіра до адвоката — це фундамент їхніх відносин з клієнтом. Ця довіра ґрунтується на двох ключових аспектах: професійній незалежності адвоката та порядності клієнта в його порядності, чесності та сумлінності. Адвокат не має права підживляти цю довіру своїми діями чи бездіяльністю. Зловживання довірою є неприпустимим для адвоката. Особливою професійною рисою адвоката є його висока моральність. Адвокат має бути чесним і порядним; не вдаватися до омани, погроз, шантажування, підкупу, використання тяжких матеріальних чи особистих обставин інших осіб або інших протизаконних засобів для досягнення своєї професійної чи особистої мети. Адвокат повинен, дбаючи про престиж свого звання, забезпечувати високий рівень культури поведінки, поводити себе гідно, стримано, тактовно, по можливості зберігати самоконтроль і витримку, під час здійснення своєї професійної діяльності мати пристойний зовнішній вигляд. На підставі зазначеного вище можна визначити основні принципи етики адвоката:

- 1) професійна незалежність;
- 2) дотримання адвокатської таємниці;
- 3) обов'язок зберігати честь і гідність незалежно від ситуації;
- 4) обов'язок сумлінно захищати права і свободи, відстоювати інтереси довірителя;
- 5) повага до честі і гідності осіб, які звернулися за правничою допомогою.

Адвокат несе відповідальність за дотримання закону та етичних принципів. Будуючи професійні відносини з довірительом, адвокат має забезпечити їхню коректність, що дозволить йому зберігати незалежність у своїй діяльності. Тому можна зробити висновок, що адвокат не може перебувати в залежному становищі від довірителя.

Міжнародні стандарти професійної діяльності адвоката визначають його роль як захисника не лише індивідуальних прав, а й правової системи в цілому. Обов'язки адвоката охоплюють широкий спектр дій: від представництва клієнта в суді до надання юридичних консультацій. При цьому діяльність адвоката не можлива без дотримання дисципліни і професійної етики [1]. У зв'язку з цим адвокат несе відповідальність за виконання як юридичних, так і моральних зобов'язань перед клієнтом, судом та іншими державними органами, іншими адвокатами та суспільством, для членів якого існування вільної і незалежної професії поряд із додержанням правових норм є найважливішою гарантією захисту прав людини. Цікавим є те, що такі ж категорії обов'язків адвокатів закріплені і Правилами адвокатської професії у Франції, за такою ж структурою визначені обов'язки адвокатів у більшості міжнародних та національних документів, що регламентують адвокатську діяльність [4].

Професійна діяльність адвоката передбачає сумлінне, кваліфіковане та своєчасне виконання взятих на себе зобов'язань щодо захисту прав клієнта виключно законними засобами. Адвокат повинен діяти розумно, добросовісно та кваліфіковано, використовуючи лише законні способи захисту прав і інтересів довірителя. У Правилах адвокатської етики чітко зазначено пріоритет закону та моральних принципів над бажаннями клієнта [2]. Адвокат не має права виконувати вказівки, які призведуть до порушення цих принципів. Здійснюючи свою професійну діяльність, адвокат зобов'язаний дотримуватися не лише закону, а й вищих моральних стандартів. Жодні прохання довірителя не можуть звільнити його від цієї відповідальності. Навіть за наявності бажання клієнта вчинити протиправно, адвокат зобов'язаний відмовитися від виконання такого доручення.

Норми адвокатської етики передбачають відповідальність адвоката за порушення законодавчих вимог. За такі порушення адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності, яка може виражатися у формі попередження, зупинення права на заняття адвокатською діяльністю або навіть позбавлення статусу адвоката. Найчастішими дисциплінарними проступками адвокатів є невиконання рішень органів адвокатського самоврядування та порушення норм професійної етики. Аморальні вчинки адвоката, які суперечать не лише правовим, а й моральним нормам, можуть виражатися як у свідомих правопорушеннях, так і в неусвідомлених діях або бездіяль-

ності, зумовлених недостатньою професійною підготовкою або відсутністю належної внутрішньої дисципліни.

Роль етики в адвокатській діяльності полягає в тому, що вона є обов'язковою умовою успішного професійного розвитку, забезпечує довіру з боку суспільства та допомагає подолати професійні проблеми. Вона сформована традиціями адвокатської спільноти, її історичним пошуком оптимальних форм поведінки, корпоративними нормами, які прийнято і закріплено різними законодавчими актами, наприклад, актами органів адвокатського самоврядування, положеннями законодавства нашої держави і міжнародно-правовими нормами [5].

Адвокатська етика — не просто набір правил, а важливий інструмент для формування моральних орієнтирів юриста. Вона сприяє глибшому розумінню загальнолюдських цінностей та їхньому застосуванню в умовах юридичної практики. Етика адвоката не лише окреслює межі допустимого, але й дозволяє усвідомити, чому певні вчинки є морально неправильними. Крім того, вона виконує роль захисного механізму, що допомагає уникати етичних дилем і конфліктів, які можуть виникати в процесі професійної діяльності.

Отже, кожен адвокат зобов'язаний дотримуватися етичних норм не тоді, коли йому це зручно, а постійно, протягом усієї професійної діяльності. Це стосується як взаємодії з громадянами під час виконання своїх обов'язків, так і комунікації з іншими людьми. Висока культура та стандарти поведінки мають стати для адвоката невід'ємною частиною його професійного життя та єдиним шляхом бути повноправним членом адвокатської спільноти.

Список використаної літератури

1. Лозовой В. О. Професійна етика юриста. Х.: Право, 2004. 176 с.
2. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 09.06.2017 року, зі змінами, затвердженими З'їздом адвокатів України 2019 року 15 лютого 2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17>.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
4. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства: Прийнято делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі в жовтні 1988 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343#Text.
5. Бакаянова Н. М., Кісліцина І. О. Адвокатська етика: навчально-методичний посібник (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання) / Н. М. Бакаянова, І. О. Кісліцина. Одеса: Фенікс, 2020. 127 с.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Кіслиця Ірина Олександрівна*

Мельник Д. В.

студентка 2-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТСЬКА ЕТИКА: ВИКЛИКИ СУЧАСНОГО ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

«Адвокатська етика являє собою систему науково обґрунтованих уявлень про морально-етичні аспекти адвокатської діяльності та їх оцінок» [1]. Етичні стандарти адвокатської діяльності формують основу довіри між адвокатом, клієнтом, суспільством та судовою системою. Правила етики встановлюють моральні та професійні норми, яких адвокати повинні дотримуватися під час виконання своїх обов'язків. У світлі стрімких змін, пов'язаних із глобалізацією, розвитком інформаційних технологій, зростанням складності юридичних справ та викликами сучасного суспільства, питання адвокатської етики стає ще більш актуальним. Згідно з чинною ст. 12№ Правил адвокатської етики, «адвокат повинен бути добropорядним, чесно та гідно виконувати свої професійні обов'язки» [2].

Поняття адвокатської етики формувалося протягом століть. Ще в Стародавній Греції та Римі закони та етичні норми визначали роль адвоката в суспільстві, але ці норми були більш гнучкими і не завжди жорстко регламентували діяльність правозахисників. Лише у Середньовіччі і, зокрема, у XIX–XX століттях з розвитком правової системи та організацій адвокатської діяльності, були сформульовані чіткі етичні стандарти.

Сьогодні етичний кодекс адвокатів регулює ключові аспекти їх професійної діяльності, включаючи зобов'язання щодо клієнта, суду, колег та суспільства в цілому. На міжнародному рівні, адвокатська етика стандартизується через такі документи, як Європейський кодекс професійної етики для адвокатів, прийнятий Радою адвокатських асоціацій Європи (CCBE), а також національні етичні кодекси, які існують у кожній країні.

Відповідно до ст. 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатська діяльність здійснюється на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів. Адвокати, що надають свої послуги

в Україні, зобов'язані дотримуватися цих основоположних принципів у своїй професійній діяльності, забезпечуючи захист прав і свобод громадян [3].

Принцип верховенства права полягає в тому, що всі рішення адвоката повинні базуватися на законі, і жодні інші міркування не можуть ставитися вище за закон. Це означає, що адвокати зобов'язані керуватися виключно нормами чинного законодавства при захисті інтересів своїх клієнтів.

Принцип законності передбачає, що адвокатська діяльність повинна відбуватися у межах та на підставі чинного законодавства України. Адвокати повинні бути обізнаними в актуальних законодавчих актах та застосовувати їх у своїй практиці, не допускаючи порушень законів.

Принцип незалежності означає, що адвокат має бути вільним від будь-якого впливу чи тиску, як з боку державних органів, так і з боку інших осіб, включно з клієнтами. Незалежність адвоката гарантує, що він прийматиме рішення виключно на основі законодавства та власної професійної етики.

Принцип конфіденційності є надзвичайно важливим у діяльності адвокатів, оскільки вся інформація, яку адвокат отримує від клієнта, є конфіденційною. Адвокат не має права розголошувати такі відомості без згоди клієнта. Це створює атмосферу довіри між адвокатом і його клієнтом.

Принцип уникнення конфлікту інтересів забезпечує те, що адвокат не може одночасно представляти інтереси осіб, між якими є конфлікт, або інтереси клієнта, якщо вони суперечать інтересам самого адвоката. Це гарантує, що адвокат буде діяти виключно в інтересах свого клієнта, а не в особистих чи інших сторонніх інтересах.

Дотримання цих принципів є необхідною умовою ефективної роботи адвоката і забезпечує довіру з боку клієнтів та суспільства загалом.

З розвитком інформаційних технологій, захист конфіденційної інформації стає дедалі складнішим завданням. У сучасних умовах адвокати часто використовують електронну пошту, хмарні сховища та інші цифрові інструменти для зберігання та обробки інформації. Це створює нові ризики, пов'язані з кібербезпекою та можливим витоком конфіденційних даних.

Одним із сучасних викликів є необхідність дотримання вимог щодо захисту персональних даних у межах міжнародного законодавства, такого як Загальний регламент захисту даних (GDPR) в Європі [4]. Адвокатам необхідно не лише бути обізнаними в нових технологіях, але й мати знання щодо захисту даних, щоб уникнути порушення конфіденційності клієнта.

Конфлікт інтересів — це проблема, яка існує з початку адвокатської діяльності, але з розвитком корпоративного права та мультинаціональних компаній вона стає ще більш актуальною. Наприклад, коли адвокат представляє дві сторони, які мають протилежні інтереси, або коли особисті інтереси адвоката можуть впливати на його професійну діяльність.

Законодавство багатьох країн встановлює жорсткі рамки для адвокатів щодо уникнення конфлікту інтересів. Проте на практиці це питання часто викликає суперечки, оскільки іноді важко визначити, де проходить межа між професійною відповідальністю та особистими інтересами.

Законодавства багатьох країн значно обмежують рекламу адвокатських послуг, що може призвести до етичних дилем. Наприклад, у США правила реклами адвокатських послуг варіюються залежно від штату, і деякі форми реклами, такі як поширення брошур у місцях позбавлення волі, вважаються етично сумнівними.

У багатьох країнах Європи реклама адвокатських послуг також суворо регулюється, щоб уникнути маніпуляцій з боку правозахисників. Адвокати повинні дотримуватись принципів чесності та добросовісності під час рекламування своїх послуг, уникаючи обману та неналежної презентації фактів.

Глобалізація правозастосування створює нові виклики для адвокатської етики. Оскільки багато адвокатів працюють із клієнтами з різних країн, виникає потреба враховувати етичні норми та правила не лише своєї країни, а й міжнародного права.

Одним із прикладів є ситуації, коли адвокат представляє клієнта в одній країні, але справа пов'язана із законодавством іншої держави. Це вимагає від адвокатів розуміння не тільки законодавчих норм різних країн, але й їхніх етичних стандартів. Різні країни можуть мати кардинально різні підходи до питань конфіденційності, чесності або незалежності, що ускладнює дотримання етичних норм.

Професійна освіта та регулярне підвищення кваліфікації адвокатів є ключем до забезпечення дотримання етичних норм у сучасних умовах. У сучасному світі зміни відбуваються дуже швидко, тому адвокатам необхідно постійно оновлювати свої знання не тільки у сфері законодавства, але й в етичних питаннях [5, с. 45].

Адвокатам слід активно використовувати новітні засоби захисту інформації, такі як шифрування даних, двофакторна аутентифікація, захищені сервіси для зберігання інформації. Це дозволить мінімізувати ризики, пов'язані з витоком інформації та кіберзлочинністю.

Міжнародні юридичні організації повинні активно працювати над уніфікацією адвокатських стандартів етики, щоб полегшити роботу адвокатів, які працюють у глобальному середовищі. Це може включа-

ти розробку спільних кодексів етики або рекомендацій для адвокатів, які працюють із міжнародними клієнтами.

Отже, адвокатська етика — це важлива складова адвокатської діяльності, яка забезпечує захист прав клієнтів, підтримку справедливості та ефективне правозастосування. Сучасні виклики, пов'язані з технологічними змінами, глобалізацією та розвитком суспільства, вимагають від адвокатів не лише дотримання традиційних етичних норм, але й постійного вдосконалення своїх знань і навичок.

Правильне застосування етичних стандартів є запорукою успішної правозахисної діяльності та зміцнення довіри до адвокатської професії, що є надзвичайно важливим у сучасному світі.

Список використаної літератури

1. Пілюк С. В. Етичні основи адвокатської діяльності. Матеріали 74-ї звіт. наук. конф. професорсько-викладацького складу і наук. працівників економіко-правового факультету ОНУ ім. І. І. Мечникова (м. Одеса, 27–29 лист. 2019 р.). Одеса: Фенікс, 2019. С. 52–54. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b1c48f2e-90c2-4f49-937a-3d1fd5dd0909/content> (дата звернення: 09.10.2024).
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076- VI. *Відомості Верховної Ради*. 2013. № 27. Ст. 282.
3. Адвокатська діяльність здійснюється на принципах верховенства права. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/advokatska-diyalnist-zdiysnyuyetsya-na-pryntsypah-verhovenstva-prava> (дата звернення: 09.10.2024).
4. Регламент європейського парламенту і ради. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16#Text (дата звернення: 09.10.2024).
5. Теліженко Л. В. Етика юриста: конспект лекцій, Суми: Сумський державний університет, 2020. 163 с.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Свида Олексій Георгійович*

Мельник М. І.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТСЬКА ЕТИКА: ПОНЯТТЯ, ЗМІСТ ТА ПРОБЛЕМАТИКА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

У професії адвоката — юридичного професіонала, що надає правову допомогу фізичним та юридичним особам, представляє їхні інтереси в судах та державних органах, консультує з правових питань та здійснює інші заходи у діяльності із захисту прав громадян, — окрім його знання чинного законодавства, відповідального підходу до виконання професійних обов'язків, опанування низки юридичних засобів для досягнення бажаного результату, важливою складовою є етика.

Високі морально-етичні вимоги до особи адвоката обумовлені низкою важливих причин. Адвокатура є одним із ключових інститутів захисту прав і свобод людини, гарантованих конституціями більшості сучасних країн. При цьому вона виконує цю важливу функцію держави, не будучи державним органом. Крім професіоналізму та корпоративних традицій, авторитет адвокатів також визначається їхніми моральними якостями. Важливо зазначити, що не всі правила поведінки адвоката прописані в законі. У цьому випадку на допомогу праву, як завжди, приходить мораль, яка пронизує всі сфери людської діяльності та супроводжує його все життя, оскільки немає таких ситуацій, коли б людина не піддавалася моральному оцінюванню оточення, і немає такого становища, коли б вона сама морально не оцінювала інших людей [1, с. 449].

Основою адвокатської професії мають бути такі моральні якості як незалежність, принциповість, порядність, честь, доброчесність, професіоналізм, сумлінність, відповідальність та подібні до них. Без колективного усвідомлення зазначеного не може бути істинної законності у суспільстві, оскільки такі категорії як право і мораль перебувають у постійному взаємозв'язку.

Таким чином, можна визначити, що адвокатська етика — це сукупність морально-етичних норм і професійних стандартів, які регулюють поведінку адвоката при здійсненні ним професійної діяльності.

При цьому варто враховувати, що становлення системи морально-етичних норм не повинно заважати адвокатам професійно виконувати свої обов'язки, а навпаки — має сприяти їхній діяльності, допомагати визначати, як зробити її більш якісною та успішною. Порушення етичних норм негативно впливає на репутацію як самого адвоката, так і всієї адвокатської спільноти, що веде до втрати довіри громадян

і зменшення кількості звернень. Адвокатська етика виступає своєрідним показником, що забезпечує чесне, компетентне і добросовісне виконання обов'язків адвокатом. Громадяни мають бути впевнені, що адвокат, який діє чесно, здатен надати реальну допомогу в складних ситуаціях. Підтримка адвокатури суспільством зміцнює її та дозволяє ефективніше виконувати свої функції.

На даний час актуальним залишається питання щодо достатнього закріплення на законодавчому рівні морально-етичних якостей адвоката.

Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 15.07.2012 р. № 5076-VI (далі — Закон) передбачено неухильне дотримання правил адвокатської етики. Зокрема, ст.ст.11, 21, 31, 32, 34 Закону дотримання етичних вимог визначається професійним обов'язком адвоката, а також положення ст.ст. 6, 11, 21, 22, 28 Закону є етико-правовими за своєю суттю [2, с. 13].

Однак, все ж переважна більшість морально-етичних норм відображається у нормативно-правових актах адвокатської спільноти, першочергово, у Правилах адвокатської етики, які не відмінюють положень чинного законодавства про адвокатську діяльність, а конкретизують певні позиції та доповнюють їх.

Правила адвокатської етики (далі — Правила) — це узагальнення традицій і досвіду української адвокатури у сфері тлумачення етичних норм, а також загальновизнаних на міжнародному рівні деонтологічних стандартів, закріплених у Конституції України, Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та інших нормативно-правових актах.

Правилами закріплено людські якості та морально етичні стандарти поведінки, якими має бути наділений адвокат. У розділі II описано основні принципи адвокатської етики, а саме: незалежність та свобода адвоката у здійсненні адвокатської діяльності, дотримання законності, пріоритет інтересів клієнта, неприпустимість конфлікту інтересів, конфіденційність, компетентність та добросовісність, повага до адвокатської професії, чесність та добропорядна репутація, вимоги до рекламування адвокатської діяльності [3].

Питання дотримання етичних норм поведінки, зокрема адвокатської етики, сьогодні можна розглядати як у реальному, так і віртуальному просторах. Останнім часом адвокати стали надзвичайно активними саме в інтернет-середовищі: вони публікують інформацію про справи, ведуть блоги, telegram-канали, обговорюють, коментують та звітують про свою діяльність. Вони створюють власні акаунти, а також можуть керувати акаунтами адвокатських компаній, фірм або бюро. Така активність вимагає дотримання певних норм, зокрема, адвокати мають поводитися таким чином, щоб не зашкодити авторитету адвокатів і адвокатури в цілому.

Багато хто вважає, що питання об'єктивності критеріїв визначення цього авторитету та рівня можливих збитків є дискусійним, оскільки має оціночний характер і не регламентоване в законодавстві чи інших нормативних актах. Проте одне очевидно: незалежно від того, де активний адвокат — у судовому процесі чи в соціальних мережах, він повинен дотримуватися своїх професійних обов'язків відповідно до чинного законодавства, Правил адвокатської етики, рішень З'їзду адвокатів України та Ради адвокатів України. Адвокат повинен демонструвати професіоналізм, чесність, незалежність, толерантність, коректність, гідність, відповідальність і конфіденційність, уникати дискримінації, сексизму, правового нігілізму та розпалювання ворожнечі. Висловлювання та коментарі адвоката, особливо в інтернеті, мають бути достовірними, чіткими і відповідальними, а його поведінка — шанобливою, без агресії та образ, із спокійним сприйняттям думок опонентів. Адвокат також не повинен робити заяв від імені адвокатської спільноти, видаючи їх за колективну думку, і завжди має пам'ятати про свою репутацію.

Якщо у спілкуванні з клієнтами, колегами, на телебаченні чи в науковій діяльності адвокат (та й будь-яка інша людина — професіонал або пересічний громадянин) дотримується етичних норм, то в соціальних месенджерах часто трапляються випадки, коли ці межі моралі порушуються. Дописувач ніби «роздвоюється». У реальному житті діє система «стримувань і противаг», тоді як у віртуальному просторі створюється враження, що його межі безкінечні та не несуть жодних наслідків [4, с. 211]. Таким чином, станом на сьогодні, дотримання адвокатами етичних норм при використанні інтернет-ресурсів та месенджерів потребує більш детального опрацювання.

Підсумовуючи варто зазначити, що дотримання морально-етичних норм поведінки є невід'ємною складовою професії адвоката для запобігання нанесення шкоди авторитету адвокатів і адвокатури в цілому. Варто здійснювати свою діяльність керуючись чинним законодавством і мораллю, яка пронизує всі сфери людської діяльності та супроводжує його все життя.

Список використаної літератури

1. Діденко О. О. Професійна етика в діяльності адвоката. Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє. 2019. С. 448–451. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/20556/%D0%90%D0%B4%D0%B2%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0%202019%20%281%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
2. Бакаянова Н. М., Кісліцина І. О. Адвокатська етика: навчально-методичний посібник (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання). Одеса: Фенікс, 2020. 127 с.

3. Правила адвокатської етики: рішення Звітно-виборного з'їзду адвокатів України від 09.06.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#n373>
4. Стародубцев А. А. Практичне застосування поняття адвокатської етики на сучасному етапі: зміст та значення. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія» ПРАВО»*. Випуск 29, 2020 С. 205—212 URL: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/15699/14936>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Мерзлюк Є. С.

студент 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВИНАГОРОДА АДВОКАТА ЗА НАДАННЯ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ

Адвокатура є невід'ємною частиною правової системи будь-якої країни, оскільки адвокати виконують важливу роль у забезпеченні правосуддя та захисту прав громадян. Закріплення взаємних прав і обов'язків між адвокатом та клієнтом здійснюється за допомогою договору про надання правничої допомоги, одним із елементів якого є регулювання гонорару адвоката. Це питання не лише економічне, а й етичне, адже воно тісно пов'язане з принципами справедливості, доступності правосуддя та професійної етики.

Винагорода адвоката може мати різні форми: фіксована плата, погодинна оплата, гонорар за фінальним результатом або комбінація цих моделей. Правильний вибір форми обчислення винагороди має значення не лише для адвоката, але й для клієнта, оскільки впливає на сприйняття якості правничої допомоги, доступності послуг та готовності звертатися до адвоката за захистом своїх прав.

З одного боку, винагорода повинна бути адекватною обсягу і складності наданої допомоги, а з іншого — не повинна ставити під загрозу доступність правничої допомоги для осіб, які цього потребують. Це особливо актуально в умовах економічної нестабільності, коли багато громадян можуть не мати можливості оплатити послуги адвоката.

Таким чином, тема винагороди адвоката за надання правничої допомоги є багатогранною і актуальною, адже вона зачіпає не лише пи-

тання економіки та ринку юридичних послуг, а й етичні аспекти професії, доступність правосуддя та роль адвоката у суспільстві. У цьому контексті важливо провести детальний аналіз існуючих підходів до винагороди адвокатів, їх переваг та недоліків, а також визначити найкращі практики, що можуть сприяти поліпшенню якості правничої допомоги та зміцненню довіри між адвокатами і їхніми клієнтами.

Доцільно проаналізувати, що розуміється під поняттям «гонорар», відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Так, згідно із ст. 30 Закону, гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правничої допомоги клієнту. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правничої допомоги. При встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час [1].

Згідно чинного законодавства України, розмір гонорару, порядок його оплати та повернення визначаються договором про надання правничої допомоги. Що стосується розміру оплати послуг та відшкодування витрат адвокатів, які надають безоплатну вторинну правничу допомогу, то останній розраховується згідно з Методикою обчислення розміру винагороди адвокатів, які надають безоплатну вторинну правничу допомогу.

В цілому, у разі виникнення спору між адвокатом та клієнтом щодо визначення розміру та виплати адвокатського гонорару, останній вирішується у судовому порядку. Для визначення розміру витрат на правничу допомогу адвокат має подати детальний опис послуг, що надані адвокатом, а також витрат, що були необхідні для надання правничої допомоги та були ним здійснені. У такому разі суд має за власним переконанням оцінити перелік послуг, що надані адвокатом, а також час, витрачений останнім на кожну з них, вартість години роботи адвоката або надання певної послуги [2].

Винагорода адвоката за надання правничої допомоги є важливим аспектом правової системи, оскільки вона не лише відображає вартість професійних послуг, а й забезпечує доступ до правосуддя для громадян. В Україні, як і в багатьох інших країнах, існують різні моделі винагороди адвокатів, що залежать від типу наданих послуг, складності справи, а також фінансових можливостей клієнта. З одного боку, винагорода адвоката може бути встановлена на основі погодинної ставки, фіксованої плати або відсотка від виграшу у справі, що надає можливість клієнтам обирати найбільш прийнятний для них варіант.

З іншого боку, варто зазначити, що недостатня регуляція у цій сфері може призвести до зловживань, коли адвокати встановлюють надмірні ціни, що стає перешкодою для багатьох людей у доступі до якісної правничої допомоги. У контексті соціальної відповідальності важливо враховувати, що адвокати повинні дотримуватися етичних норм і стандартів, пропонуючи справедливую винагороду за свою працю.

Важливим є також розвиток системи безоплатної правничої допомоги, що дозволяє забезпечити рівний доступ до правосуддя для соціально незахищених верств населення. У цьому контексті винагорода адвоката має бути справедливою та прозорою, що дозволить не лише підвищити довіру до правової системи, а й стимулювати адвокатів до надання високоякісних послуг, враховуючи інтереси своїх клієнтів. Таким чином, питання винагороди адвоката за надання правничої допомоги є складним і багатограним, вимагаючи збалансованого підходу, що враховує як економічні, так і соціальні аспекти цієї професії.

Винагорода адвоката за надання правничої допомоги також повинна враховувати динаміку сучасного правового середовища, в якому технології та інновації відіграють все більшу роль. Зокрема, впровадження електронних систем документообігу та онлайн-консультацій може зменшити витрати на надання юридичних послуг, що, в свою чергу, дозволяє адвокатам пропонувати більш доступні тарифи для своїх клієнтів. Однак разом із цими можливостями виникають нові виклики, пов'язані з забезпеченням конфіденційності та безпеки інформації, що потребує від адвокатів підвищення професійних стандартів і адаптації до нових умов роботи.

Крім того, у сучасному світі зростає потреба у спеціалізованих юридичних послугах, які вимагають не лише правових знань, але й розуміння специфіки окремих галузей, наприклад таких як ІТ, екологічне право або корпоративне управління. Це призводить до збільшення вартості таких послуг, що може обмежити доступ до них для деяких клієнтів. Тому важливо розробити механізми, які б забезпечували баланс між економічними інтересами адвокатів та правами клієнтів, забезпечуючи при цьому їх захист та підтримку у вирішенні правових проблем.

На рівні держави необхідно впроваджувати програми підтримки адвокатури, які б сприяли професійному розвитку адвокатів, підвищенню їх кваліфікації та етики. Це допоможе формувати ринок юридичних послуг, де конкуренція базується не лише на ціні, але й на якості та етичних принципах. У свою чергу, зміцнення довіри до адвокатів і юридичної системи загалом може підвищити рівень правової свідомості серед населення, що є запорукою розвитку правової культури в суспільстві.

Отже, питання винагороди адвоката є не лише економічним, але й соціальним, етичним і правовим викликом, який вимагає комплексного підходу, спрямованого на забезпечення справедливості, доступності та якості правничої допомоги для всіх громадян.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Телестакова А. А., Бороцько В. Ю. Гонорар як форма винагороди адвоката. *The 1st International scientific and practical conference — Achievements and prospects of modern scientific research (December 6–8, 2020)* Editorial EDULCP, Buenos Aires, Argentina. 2020. P. 655–657.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кіслиця Ірина Олександрівна**

Мерчанський І. Р.

студент 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДОТРИМАННЯ АДВОКАТОМ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ ПІД ЧАС ВЕДЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ

Дотримання адвокатом правил адвокатської етики під час використання соціальних мереж є безумною необхідністю, як в контексті дотримання моральних норм, так і в контексті дотримання чинного законодавства.

Соціальні мережі використовуються юристами як для просування свого особистого бренду, так і для особистих цілей. Особливої популярності соціальні мережі набувають саме через можливість просування бренду адвоката та продажі своїх послуг через Інтернет. Даний процес потребує великої уваги, враховуючи те, що продаючи свої послуги в онлайн режимі адвокат має дотримуватися наступних правил адвокатської етики.

1. *Збереження конфіденційності.* Ст. 6 Правил адвокатської етики встановлює: «Дотримання принципу конфіденційності є необхідною і щонайважливішою передумовою довірчих відносин між адвокатом і клієнтом, без яких є неможливим належне надання професійної правничої (правової) допомоги, здійснення захисту та

представництва. Тому збереження конфіденційності будь-якої інформації, яка визначена як предмет адвокатської таємниці Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» або становить персональні дані про фізичну особу, які охороняються законодавством з питань захисту персональних даних, є правом адвоката у відносинах з усіма суб'єктами права, які можуть вимагати розголошення такої інформації, та обов'язком щодо клієнта і тих осіб, кого ця інформація стосується» [1].

Неприпустимою з боку адвоката є така поведінка, коли він заради створення інформаційного шуму та отримання матеріальної вигоди розголошує інформацію конфіденційну інформацію про своїх клієнтів.

2. *Повага до адвокатської професії.* Ст. 12 Правил адвокатської етики встановлює: «Всією своєю діяльністю адвокат повинен стверджувати повагу до адвокатської професії, яку він уособлює, її сутності та громадського призначення, сприяти збереженню та підвищенню поваги до неї в суспільстві. Цього принципу адвокат зобов'язаний дотримуватись у всіх сферах діяльності: професійній, громадській, публіцистичній та інших» [1].

При веденні соціальних мереж адвокат також має неухильно дотримуватися даного принципу, демонструючи повагу до своєї професії. Але, на практиці, можна зіштовхнутися з проблемою, коли важко визначити як саме слід розцінювати поведінку людини: як поведінку адвоката чи поведінку приватної особи. На нашу думку, у разі, коли при веденні своєї соціальної мережі особа позиціонує себе як адвокат (що може випливати з назви сторінки або опису профілю), будь-яка її поведінка не може розцінюватися окремо від статусу адвоката.

3. *Дотримання вимог рекламування своєї діяльності.* Реклама адвокатської діяльності обмежена «етичним інструментарієм» адвокатської професії. Приналежність адвокатури до системи правосуддя, її особливо значиме становище у суспільстві, особливості правового статусу адвоката, специфіка правових та етичних вимог, що до нього висуваються, зумовлюють неможливість застосування у даній сфері реклами у загальнозживаному маркетинговому розумінні цього поняття [2].

Правила адвокатської етики не забороняють рекламування адвокатської діяльності, а в певному сенсі, заохочує подібну діяльність. Але при рекламування своєї діяльності адвокат має дотримуватися, визначених правилами адвокатської етики вимог.

На наш погляд, Правила адвокатської етики не враховують особливості рекламування діяльності адвоката в соціальних мережах та, в цілому, сучасних реалій.

Правила адвокатської етики встановлюють наступні обмеження для рекламування адвокатської етики: «рекламні матеріали про ад-

вокальську діяльність (та будь-які інші матеріали, такі як бланки, візитівки та інше) не можуть містити: 1) оціночних характеристик відносно адвоката; 2) критики адвокатами інших адвокатів; 3) заяв про вірогідність успішного виконання доручень та інших заяв, що можуть викликати безпідставні надії у клієнтів; 4) вказівок, які можуть сформулювати уявлення, що діяльність саме цього адвоката характеризується рисами і показниками, притаманними в дійсності адвокатурі як такій [1].

Варто підкреслити, що, наприклад, в соціальних мережах адвокати часто дають поради, які не відповідають чинному законодавству. Такі поради є ефективним способом залучення клієнтів, але всупереч їхнім інтересам. Фактично, адвокати самі провокують порушення з боку своєї аудиторії, а потім пропонують свої послуги для усунення наслідків своєї поради. Так, у ст. 13 Правил адвокатської етики також зазначено, що матеріали про діяльність адвоката мають бути достовірними та об'єктивними. Але дана норма стосується виключно відомостей про діяльність адвоката, а не порад адвоката.

У висновку варто зазначити, що Правила адвокатської етики не врегульовують рекламування адвокатської діяльності належним чином та потребують у цьому напрямі змін та доповнень, враховуючи сучасну практику.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики: рішення Звітно-виборного з'їзду адвокатів України від 09.06.2017 р. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
2. Бірюкова А. Реклама адвокатської діяльності як прояв впливу процесу глобалізації. *Підприємництво, господарство і право*. № 8. 2018. С. 202–206.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кіслиця Ірина Олександрівна**

Невінчана В. В.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДЕОНТОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПОВЕДІНКИ АДВОКАТА У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Люди обирають фахівців, чиї результати можна спостерігати в режимі реального часу. В інформаційному суспільстві розвиток соціальних мереж є великим маркетинговим ходом вперед. Але й до таких профілів звернено більше уваги та критики, не завжди конструктивної. Тому одним з важливих етапів формування блогу юриста є вміння вибудовувати власний імідж в соціальних мережах.

У лютому 2012 року нормотворча група Міжнародної асоціації юристів (надалі — Нормотворча група) оприлюднила звіт під назвою «Вплив соціальних мереж на юридичну професію та практику», який став результатом глибинного міжнародного дослідження, реалізованого місцевими асоціаціями юристів. Після вивчення результатів дослідження було сформовано 6 основоположних пунктів, які допоможуть долати проблеми адвокатам у веденні власних юридичних блогів, а саме [1]:

1. Незалежність.
2. Добросовісність.
3. Відповідальність.
4. Конфіденційність.
5. Зміцнення довіри до професії.
6. Корпоративна політика.

Вищезазначені фактори в основному направлені на аудиторію, яка слідкує за успіхами та роботою юриста. Але як і в реальному житті конфлікти з колегами неминучі. Хоч у Правилах адвокатської етики немає чітко зазначених норм про висловлювання адвоката у публічній площині, але негласні правила передбачають що адвокат не може переходити особисті кордони та порушувати етичний кодекс.

Використання соціальних спільнот можливе не лише для професійної діяльності правників, а й для пересічних користувачів. Молодий юрист знаходить натхнення та досвід, можливість розвиватися, досвідчений юрист — удосконалити свій професійний рівень. Тому інформація має бути направлена на різні сфери інтересів аудиторії адвоката [2].

Початок ведення блогу сумісний з початком публічного концентрування на особистості адвоката. Один некоректний коментар або кумедний перепост може серйозно вдарити не лише по репутації

юриста, але й фірми, в якій він працює. Приладом неправильного формулювання думки адвоката є рішення № 134 дисциплінарної палати КДКА Чернівецької області від 17.05.2022 року, де притягнуто адвоката до дисциплінарної відповідальності за скоєння дисциплінарного проступку відповідно до висновку, що адвокат у своїх постах та коментарях в Facebook та переписці застосовував нецензурні, образливі вислови та вчинив дії, спрямовані на обмеження незалежності адвокатської професії, честі, гідності та ділової репутації своїх колег, підрив престижу адвокатури та адвокатської діяльності що завдають шкоди авторитету адвокатури в цілому в очах суспільства [3].

Аналізуючи все вищезазначене, можна дійти до висновку, що активність адвоката на соціальних платформах з питань права має значення не тільки для його кар'єри, а й для популяризації та підвищення рівня правових знань у суспільстві.

Список використаної літератури

1. Принципи Міжнародної асоціації юристів (IBA) щодо поведінки в соціальних мережах для юридичних професій від 24.05.2014 р. URL: http://tomorrowlawyer.org/wp-content/uploads/2017/10/IBA-InternationalPrinciples-media_ukr.pdf (дата звернення: 18.10.2024).
2. Храпенко О. О. Дотримання адвокатами Правил адвокатської етики на телебаченні та в мережі Інтернет. *Вісник Одеської адвокатури*. 2019. Спеціальний випуск «Адвокатська етика». С. 53–55. URL: http://unba.odessa.ua/wp-content/uploads/2019/06/voa-AE-2019-OBL_.pdf (дата звернення: 18.10.2024).
3. Поведінка адвоката у соціальних мережах: окремі вимоги, пов'язані із дотриманням норм адвокатської етики. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/povedinka-advokata-u-sotsialnyh-merezhah-okremi-vymogy-pov-yazani-iz-dotrymannyam-norm-advokatskoyi-etyky> (дата звернення: 18.10.2024).

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

ЕТИКА АДВОКАТА ЯК РІЗНОВИД ПРАВОВОЇ ЕТИКИ

Професія адвоката є однією з найвідповідальніших у суспільстві. Від його дій часто залежить доля людей, захист їхніх прав та свобод. У зв'язку з цим особливого значення набуває етична складова адвокатської діяльності.

Етика адвоката — це сукупність моральних норм, принципів і цінностей, але це не просто сукупність правил, а фундамент, на якому будується репутація адвоката, довіра клієнтів та, зрештою, ефективність правосуддя.

Історичне походження адвокатської етики як різновиду професійної етики сягає своїм корінням ХІХ століття. Приблизно в цей же час відомий французький юрист метр Франсуа Етьєн Молло сформулював правила адвокатської професії, назвавши поміркованість, безкорисливість, чесність і незалежність головними принципами, що лежать в основі честі адвоката, причому серед фундаментальних принципів, що замінюють права, були як права, так і обов'язки. Згодом Правила адвокатської етики були прийняті і в США [1, с.14].

З перших днів набуття Україною незалежності адвокатура України обрала курс на зближення правової системи держави з європейським шляхом формування судової системи, правоохоронних органів, адвокатури. Правила адвокатської етики в Україні мають складну історію розробки та прийняття, що починається 22–23 вересня 1990 р., коли на Установчому з'їзді всеукраїнської громадської організації «Спілка адвокатів України» одеський адвокат Й. Л. Бронз наголосив на необхідності розробки етичного кодексу.

Чинні Правила адвокатської етики затверджено Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 р. (зі змінами у 2019 році) [2, с. 51]. Так, зокрема, у Правилах адвокатської етики зазначено, що «функціональне навантаження адвоката має настільки важливе значення, що адвокат повинен дотримуватися високих стандартів етичної поведінки. Водночас, специфіка та складний характер завдань, що покладаються на адвокатів, вимагає дотримання балансу між принципом служіння захисника інтересам окремого клієнта та суспільства в цілому і дотриманням принципів законності та верховенства права. [4].

Етика адвоката — це сукупність моральних норм і принципів, якими керується адвокат у своїй діяльності. Вона нерозривно пов'язана

з правовими нормами, але водночас виходить за їх межі, оскільки стосується внутрішніх переконань і цінностей адвоката. Важливість останньої аргументується наступними складовими:

1) *захист прав і свобод людини*: адвокат — це перша лінія оборони прав людини, дотримання етичних норм гарантує, що цей захист буде здійснюватися добросовісно і професійно;

2) *підтримка авторитету правосуддя*: етична поведінка адвоката сприяє зміцненню довіри до правової системи в цілому;

3) *збереження доброї репутації професії* — кожен адвокат є представником своєї професії. Неетична поведінка одного адвоката шкодить репутації всієї адвокатури.

Адвокатська етика наповнює діяльність кожного адвоката, забезпечуючи довіру суспільства до адвокатів і дозволяючи їм вирішувати специфічні професійні завдання. Адвокатська етика формується під впливом традицій адвокатської спільноти, історичного пошуку оптимального способу поведінки, законів агенції адвокатської автономії, положень нашого національного законодавства, міжнародних правових норм та інших корпоративних норм, які були прийняті та закріплені в різних законодавчих актах.

У юридичній літературі під адвокатською етикою, як правило, розуміється нормативна система з внутрішньою узгодженістю положень, що структурується таким чином: а) моральні вимоги, що регулюють взаємовідносини між юридичними фірмами та окремими юристами і громадянами, установами та організаціями; б) вимоги, що регулюють взаємовідносини між юристами та юридичними фірмами і правоохоронними органами, правозахисними організаціями та їхніми працівниками; в) відносини між адвокатськими колективами [3].

Адвокатська етика має на меті розкрити зміст моральних ідеалів адвокатської діяльності, дослідити причини і форми деформації моральних і професійних установок та запропонувати шляхи їх подолання [1, с. 13].

Основними викликами сучасності для професійної етики адвоката, сьогодні є такі:

1) комерціалізація адвокатської діяльності — зростання конкуренції призводить до того, що деякі адвокати готові порушувати етичні норми заради отримання прибутку; 2) тиск з боку клієнтів — клієнти часто хочуть отримати будь-якою ціною бажаний результат, навіть якщо це суперечить закону або етичним нормам;

3) технологічні зміни — нові технології відкривають нові можливості для адвокатської діяльності, але водночас створюють нові етичні дилеми.

Отже, етика професійної діяльності адвоката як різновид правової етики — це не просто набір абстрактних правил, а життєво необ-

хідний інструмент для забезпечення справедливості і захисту прав людини. Кожен з адвокатів повинен усвідомлювати свою відповідальність перед суспільством і докладати всіх зусиль для дотримання високих етичних стандартів, адже етика професійної діяльності адвоката є важливою складовою правової системи. Дотримання адвокатами етичних норм сприяє забезпеченню справедливості, захисту прав і свобод людини та підвищенню довіри до правосуддя. Для вирішення проблем адвокатської етики необхідно постійно працювати над удосконаленням законодавства та системи контролю за дотриманням адвокатами етичних норм.

Список використаної літератури

1. Бакаянова Н. М., Кісліцина І. О. Адвокатська етика: навчально-методичний посібник (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання) / Н. М. Бакаянова, І. О. Кісліцина. Одеса: Фенікс, 2020. 127 с.
2. Хижняк Є. С. Адвокатська етика як складова професійної підготовки адвокатів. *Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск «Адвокатська етика»*. 2019. С. 51–52.
3. Остафійчук Л. А., Щербанюк О. В. Адвокатська етика: навч.-метод. посібник / Л. А. Остафійчук, О. В. Щербанюк. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 124 с.
4. Правила адвокатської етики затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України від 9 червня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кісліцина Ірина Олександрівна**

Нестерук К. О.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

КУЛЬТУРА ПОВЕДІНКИ АДВОКАТА У ВІДНОСИНАХ З ІНШИМИ УЧАСНИКАМИ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ

Роль адвоката у сучасному судовому процесі в Україні є надзвичайно важливою, оскільки від його культури поведінки залежить якість захисту прав і інтересів клієнтів. Адвокат — це не лише представник інтересів свого клієнта, але й важливий учасник судового процесу, чия поведінка може значно вплинути на результат. Дослі-

дження культури поведінки адвоката у відносинах з іншими учасниками судового процесу є важливим для вдосконалення професійної діяльності та забезпечення справедливості. Отже, актуальним є висвітлення важливих питань у цій сфері та надання рекомендацій для покращення культури поведінки адвоката на підставі чинного законодавства.

Актуальність дослідження культури поведінки адвоката у відносинах з іншими учасниками судового процесу полягає у тому, що в Україні відбуваються постійні зміни у законодавстві, які впливають на діяльність адвокатів. Окрім того, важливо враховувати міжнародні стандарти та вимоги щодо поведінки адвокатів у судовому процесі. Дослідження цієї теми сприятиме вдосконаленню практики, забезпечить дотримання етичних норм та підвищить довіру суспільства до адвокатської спільноти.

Культура поведінки адвоката є фундаментом правосуддя. Вона визначає не лише ефективність судового процесу, а й рівень довіри до правової системи в цілому. Адвокат, як представник інтересів клієнта, повинен діяти згідно з високими етичними стандартами, що забезпечують справедливість та законність судового розгляду.

Перш за все, адвокат повинен дотримуватися принципів поваги та професіоналізму. Взаємодія з суддею, наприклад, вимагає не лише знання норм процесуального права, але й вміння вести себе коректно, дотримуючись етикету. Адвокат, який демонструє повагу до суду, створює позитивний імідж не лише для себе, але й для своєї професії загалом. Це, в свою чергу, може вплинути на ставлення судді до справи, що розглядається.

Крім того, культура поведінки адвоката включає в себе належну комунікацію з прокурором. Співпраця між адвокатом та прокурором може бути ключовою у досягненні компромісів або угод, що можуть зекономити час і ресурси суду. Важливо, щоб адвокат вмів вести діалог конструктивно, без агресії і конфліктів. Таке ставлення може сприяти більш ефективному вирішенню справи.

Не менш важливим аспектом є поведінка адвоката у відносинах зі свідками. Адвокат зобов'язаний забезпечувати комфортні умови для свідків, адже їх свідчення можуть бути вирішальними для справи. Повага до свідків і вміння слухати їхню думку — це також частина професійної етики адвоката.

На завершення, культура поведінки адвоката у судовому процесі є основою для формування справедливого і прозорого правосуддя. Адвокат, що дотримується етичних стандартів і демонструє повагу до всіх учасників процесу, не лише захищає інтереси свого клієнта, але й сприяє зміцненню довіри до правової системи в цілому. Дотримання адвокатом етичних вимог — це не лише особистий вибір, але й відпо-

відальність перед суспільством, яке сподівається на справедливість і захист своїх прав.

Особливу увагу варто приділити судовій практиці щодо притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності та накладення стягнення за порушення Правил адвокатської етики. Верховний Суд у справі № 826/1520/15 від 4 вересня 2019 р. дійшов такого висновку: «Особа, приймаючи присягу адвоката, бере на себе зобов'язання неухильно дотримуватися Правил адвокатської етики, які, у свою чергу, регламентують підвищені, порівняно з пересічним громадянином, вимоги до її поведінки не тільки під час виконання безпосередньо професійних обов'язків, а й у приватному житті. Таким чином, порушення Правил адвокатської етики та, відповідно, і присяги адвоката є правовою підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності» [1].

Верховний Суд у постанові від 26 листопада 2020 р. у справі № 818/1718/17 зробив висновок: «Порушенням правил адвокатської етики є, у тому числі, не лише дії чи бездіяльність, що призвели до настання конкретних негативних наслідків для особи внаслідок наявного конфлікту інтересів, а й сама ймовірність такого настання, виходячи з обставин справи, навіть більше, розумні підстави вважати, що розвиток інтересів у майбутньому призведе до виникнення такого конфлікту» [2].

У постанові Верховного Суду у справі № 821/1030/17 від 14 грудня 2020 р. зазначено: «Правомочність відповідної кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури на власний розсуд за наслідками оцінки обставин і фактів ухвалити рішення за своєю правовою природою є дискреційним повноваженням, під яким розуміється можливість суб'єкта владних повноважень самостійно (на власний розсуд) обрати один із кількох юридично допустимих варіантів управлінського рішення. Єдиним критерієм здійснення правосуддя є право. Тому завданням адміністративного судочинства завжди є контроль легальності. Перевірка доцільності переступає компетенцію адміністративного суду та виходить за межі завдання адміністративного судочинства. Таким чином, правову оцінку рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про перегляд рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури й ухвалення нового рішення про застосування до адвоката дисциплінарного стягнення суд надає виключно в контексті дотримання відповідної процедури, не втручаючись у надану відповідачем юридичну оцінку доказам, зібраним у ході процедури проведення перевірки відомостей про дисциплінарний проступок адвоката на предмет їх достатності» [3].

Таким чином, культура поведінки адвоката — це невід'ємна частина його професійної діяльності. Від того, як адвокат буде відносити

з іншими учасниками справи, залежить не лише результат конкретного процесу, а й загальний стан правосуддя в країні. Дотримання адвокатом етичних норм сприяє зміцненню довіри до правової системи та забезпечує захист прав і свобод громадян.

Список використаної літератури

1. Постанова Верховного Суду від 04.09.2019 р. у справі № 826/1520/15. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/84040824>
2. Постанова Верховного Суду від 26.11.2020 р. у справі № 818/1718/17. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/93119334>
3. Постанова Верховного Суду від 14.12.2020 р. у справі № 821/1030/17. URL: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=93541504&red=100003686fb0a97297c515f32b2c17df99fba4&d=5>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кіслиця Ірина Олександрівна**

Никитюк В. В.

студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВЗАЄМОВІДНОСИНИ АДВОКАТІВ ІЗ МЕДІА: ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У сучасних умовах стрімкого розвитку медіа та постійного доступу до інформації особливої актуальності набуває питання взаємовідносин адвокатів з медіа. Адвокатська діяльність тісно пов'язана з конфіденційною інформацією та взаємодією з суспільством, тому ця взаємодія вимагає обережності та дотримання певних стандартів. У дослідженні будуть викладені основні правила етичної взаємодії адвокатів із медіа.

Поведінку і діяльність адвоката регулюють Правила адвокатської етики та Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», де зазначені принципи адвокатської діяльності, у Правилах це Розділ II, у законі — стаття 4. Відповідно, взаємодія адвокатів та медіа має здійснюватися на їх основі, а саме: «верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів» [1], а також компетентності, добросовісності, поваги до професії, чесності та добропорядності, дотримання вимог до рекламування адвокатської діяльності.

В Правилах адвокатської етики є окремий розділ який регулює поведінку адвоката в інтернеті — Розділ VIII. Вважаємо доречним використовувати цей розділ в питанні врегулювання поведінки адвоката з усіма медіа, тому що, по-перше, інтернет це один з їх складників, тому навряд чи є істотна різниця в принципах і цілях настанов, які містяться в розділі, по-друге, користуємося аналогією закону.

Почнемо з найголовнішого: «розміщення інформації, пов'язаної із здійсненням адвокатської діяльності, в публічному доступі в соціальних мережах, інтернет-форумах та інших формах спілкування в мережі Інтернет без попередньої письмової згоди клієнта не допускається» [2], це зроблено для дотримання принципу конфіденційності та у разі, коли клієнт не бажає обговорення його особистих справ у медіа чи суспільстві. Як зазначено у статті 57 Правил адвокатської етики: «участь адвоката у соціальних мережах, інтернет-форумах та застосування ним інших форм спілкування в мережі Інтернет є допустимими, проте адвокат може розміщувати, коментувати лише ту інформацію, використання якої не завдає шкоди авторитету адвокатів та адвокатури в цілому» [2]. За аналогією закону розуміємо, що й при спілкуванні з представниками медіа, телебачення, радіо адвокат має додержуватись цього правила.

Адвокат має поводитися стримано і достойно, тому, що він є представником усієї адвокатури, неналежна поведінка може вплинути на довіру суспільства до цього інституту.

Будь-які коментарі чи інформація, що стосуються справи, повинні бути висловлені з повагою до конфіденційності клієнтів, суду та правових норм. Адвокат не може поширювати неправдиву, маніпулятивну інформацію або використовувати медіа для впливу на громадську думку у спосіб, що порушує професійну етику.

Щодо спілкування адвокатів в соціальних мережах чи форумах, вони «повинні оцінити, чи є обраний ними засіб спілкування в мережі Інтернет належним для отримання бажаного результату. При користуванні соціальними мережами, інтернет-форумами та іншими формами спілкування в мережі Інтернет адвокатам необхідно враховувати контекст, потенційну аудиторію та забезпечити чіткість та однозначність коментарів» [2]. Це означає, що адвокат має ретельно підбирати слова та висловлювання, для того, щоб їх сприйняли однозначно, щоб не було загрози для репутації як клієнта, так і самого адвоката. «Висловлювання не повинні мати притаманний правовий нігілізм, будь-який вид агресії, ворожнечі і нетерпимості. Адвокат зобов'язаний вести себе шанобливо і не допускати образливої поведінки. Будь-які заяви, коментарі адвоката в соціальних мережах, інтернет-форумах та інших формах спілкування в мережі Інтернет, в тому числі під час обговорення і роз'яснення правових норм, особли-

востей судочинства, дій його учасників, повинні бути відповідальними, достовірними і не вводити в оману» [2].

Правила адвокатської етики містять настанови в питаннях толерантності і терпимості: адвокат не може поширювати дискримінаційні висловлювання або допускати обмеження щодо прав і свобод осіб за ознаками раси, кольору шкіри, переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного походження, громадянства, сімейного стану, або інших характеристик, крім випадків, коли такі обмеження є законними, обґрунтованими і необхідними для досягнення правомірної мети. Окрім цього адвокат має враховувати у спілкуванні різноманіття народів світу, людську індивідуальність та особливості, а також з терпимістю ставитися до тверджень і думок які не збігаються з його думкою, або які йому не подобаються.

Адвокат також не може робити заяви, стверджуючи що він представляє думку всієї адвокатської спільноти.

У висновку слід підкреслити, що взаємовідносини адвокатів із медіа мають здійснюватися з суворим дотриманням етичних стандартів, оскільки публічні коментарі адвокатів можуть впливати на репутацію правничої професії, суспільну довіру та конфіденційність клієнтів. Адвокат повинен уникати маніпуляцій, неправдивої інформації, агресії та дискримінації. Толерантність, повага до різноманітності думок та обережне поводження із засобами масової інформації є важливими складниками етичної поведінки в сучасному інформаційному середовищі. Дотримання цих принципів і правил сприяють збереженню інтересів клієнта та самого адвоката.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI: станом на 3 серп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 30.09.2024)
2. Правила адвокатської етики: Затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України від 09.06.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17/conv#Text> (дата звернення: 03.10.2024).

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*

Оглу Р. В.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИЧНІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

На адвокатів покладається надзвичайно важливе завдання з надання професійної правничої допомоги. Від представників цієї професії очікують не лише досконалого знання чинного законодавства та його проблем, але й дотримання етичних стандартів поведінки. В нашій державі проблема дотримання адвокатської етики набула особливої актуальності через коло політичних, економічних та соціальних викликів, що виникли через запровадження воєнного стану на території держави.

Відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокати повинні дотримуватися таких фундаментальних принципів як верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів. Ключовим правовим документом, який містить етичні вимоги до поведінки адвоката, є Правила адвокатської етики.

Правила адвокатської етики затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року. Вони закріплюють традиції і досвід української адвокатури в сфері тлумачення норм адвокатської етики, а також загальноновизнаних деонтологічних норм і правил, прийнятих у міжнародному адвокатському співтоваристві.

Правила адвокатської етики слугують обов'язковою для використання адвокатами системою орієнтирів при збалансуванні, практичному узгодженні своїх багатоманітних, іноді суперечливих професійних прав та обов'язків відповідно до статусу, основних завдань адвокатури і принципів її діяльності, визначених Конституцією України, Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та іншими законодавчими актами, а також закріплюють єдину систему критеріїв оцінки етичних аспектів поведінки адвоката.

У сучасних умовах адвокатська діяльність в Україні зіштовхується з низкою етичних викликів, що вимагають нових підходів та адаптації до змін у суспільстві. Військові дії в Україні призвели до погіршення доступу до правосуддя для багатьох громадян, особливо на тимчасово окупованих територіях [2, с. 88]. Крім того, адвокати часто змушені працювати в умовах фізичної небезпеки, порушень прав людини та недосконалого законодавства.

В умовах політичної нестабільності адвокати також можуть зіштовхуватися з тиском з боку державних органів чи інших впливових груп, що може порушувати принцип їхньої незалежності. Вони мають етичний обов'язок протистояти таким спробам впливу, однак у реальності це часто є складним завданням.

Воєнний стан в Україні поставив перед адвокатською спільнотою нові виклики, які вимагають перегляду підходів до професійної етики. Збройний конфлікт та нестабільна ситуація в країні створили умови, де збереження етичних стандартів стає ще складнішим, але не менш важливим.

Одним із ключових етичних принципів адвоката є забезпечення конфіденційності інформації клієнта. У воєнний час це завдання ускладнюється через ризики кібератак, втрати даних через відсутність електропостачання, евакуації та обмежений доступ до матеріальних ресурсів. Крім того, у зв'язку з частковою міграцією адвокатської діяльності в онлайн-простір, зростають ризики витоку конфіденційної інформації.

У зв'язку з війною багато адвокатів вимушено переходять на дистанційний формат роботи. Це породжує нові етичні виклики, пов'язані з якістю надання правової допомоги, конфіденційністю комунікації та дотриманням стандартів під час дистанційної роботи. Відсутність можливості фізичної присутності під час судових засідань чи зустрічей з клієнтами може вплинути на якість правової допомоги та захисту інтересів клієнта.

Для успішного подолання етичних викликів сьогодення адвокати в Україні мають зосередитися на кількох ключових аспектах:

підвищення професійної освіти (адвокати повинні постійно підвищувати свою кваліфікацію, зокрема в питаннях етики та захисту конфіденційності в цифрову епоху);

посилення незалежності адвокатури (необхідно підтримувати органи самоврядування адвокатури та інші механізми, що забезпечують незалежність адвокатської діяльності);

захист прав адвокатів (держава повинна забезпечити ефективні механізми захисту адвокатів від незаконного тиску та втручання в їхню діяльність) [3, с. 208].

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076- VI. *Відомості Верховної Ради*. 2013. № 27. Ст. 282.
2. Остафійчук Л. А., Щербанюк О. В. Адвокатська етика: навч.-метод. посібник. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 124 с.
3. Барабаш Т. О. Актуальні питання адвокатської етики та відповідальності за її порушення. *Проблеми законності*. 2019. Вип. 145. С. 205–214.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кравченко Марина Олександрівна**

Олексюк А. А.

студент 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЕТИЧНИХ ЗАСАД АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Адвокатська діяльність є ключовою складовою правової системи будь-якої держави, яка покликана забезпечувати захист прав і свобод громадян. Однією з основних вимог до професії адвоката є дотримання високих етичних стандартів. Етика адвокатської діяльності регулює відносини між адвокатом і клієнтом, судом, іншими учасниками процесу та колегами, визначаючи принципи поведінки, які сприяють забезпеченню правосуддя, захисту прав людини та професійної честі.

Міжнародні стандарти адвокатської етики є важливим орієнтиром для національних юридичних систем, оскільки вони формують універсальні принципи, якими повинні керуватися адвокати незалежно від юрисдикції. Отже, необхідно розглянути основні міжнародні стандарти етичної діяльності адвокатів та їх значення для правової системи.

Основні принципи адвокатської етики мають фундаментальне значення для діяльності адвокатів. Вони є основою для створення норм і правил, яких повинні дотримуватися адвокати під час виконання своїх обов'язків.

Незалежність адвоката є основною вимогою до виконання професійних обов'язків. Цей принцип гарантує, що адвокат не повинен піддаватися зовнішньому тиску, включаючи державні органи, суди, політичні структури або інтереси інших сторін. Адвокат зобов'язаний діяти виключно в інтересах клієнта, не піддаючись сторонньому впливу.

Міжнародні документи, такі як Основні принципи ООН щодо ролі юристів (1990 р.) та Хартія основних принципів адвокатської професії Ради Європи (2006 р.), підкреслюють важливість незалежності адвокатів як запоруки забезпечення справедливого правосуддя [1, с. 27].

Конфіденційність є одним із фундаментальних принципів адвокатської діяльності. Адвокат зобов'язаний забезпечити нерозголо-

шення інформації, отриманої від клієнта в ході виконання професійних обов'язків, що є основою для захисту прав клієнта. Порушення цього принципу може мати серйозні наслідки, як для самого адвоката, так і для його клієнта.

Відповідно до Кодексу поведінки адвокатів Європейського союзу (ССВЕ), адвокат має дотримуватися найвищих стандартів конфіденційності незалежно від обставин.

Одним з ключових аспектів етичної поведінки адвоката є уникнення конфлікту інтересів. Це означає, що адвокат не повинен приймати справи, які можуть вплинути на його об'єктивність або порушити права інших клієнтів. Міжнародні стандарти, такі як Міжнародний кодекс етики адвокатів (IBA), вимагають чіткого регулювання таких ситуацій для уникнення негативних наслідків [1, с. 28].

Існує низка міжнародних документів, що встановлюють етичні стандарти для адвокатської діяльності. Вони забезпечують адвокатам керівництво для підтримки високого рівня професійної поведінки.

Цей документ був ухвалений у 1990 році й надає загальні рекомендації щодо ролі юристів у суспільстві. Він підкреслює важливість адвокатської незалежності, захисту конфіденційності та необхідності захищати права людини. Основні принципи ООН вимагають від держав забезпечити адвокатам можливість виконувати свої професійні обов'язки без необґрунтованих обмежень чи втручання.

Кодекс поведінки адвокатів Європейського Союзу, прийнятий ССВЕ, регулює питання етики для адвокатів, що практикують у Європейському Союзі. Він передбачає низку етичних стандартів, які повинні дотримуватися адвокати під час перетину національних кордонів у межах ЄС. Основними положеннями є повага до клієнта, дотримання конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів [2, с. 72].

Міжнародний кодекс етики адвокатів, прийнятий Міжнародною асоціацією адвокатів (IBA), є глобальним орієнтиром для адвокатів. Він охоплює такі питання, як незалежність, професійна відповідальність, конфіденційність і конфлікт інтересів, а також встановлює стандарти поведінки для адвокатів у міжнародних правових відносинах.

Попри те, що міжнародні етичні стандарти адвокатської діяльності є добре розробленими, існує низка викликів, пов'язаних із їх впровадженням у національні правові системи. Відмінності у правових традиціях, культурах та політичних системах можуть ускладнювати інтеграцію цих стандартів на національному рівні. Наприклад, у деяких державах втручання держави в діяльність адвокатури може перешкоджати незалежності адвокатів [3, с.239].

Крім того, розвиток нових технологій створює нові виклики для конфіденційності, оскільки адвокати змушені працювати в умовах

цифрового середовища, де інформація стає більш вразливою до порушення конфіденційності.

Отже, етичні стандарти є невід’ємною частиною адвокатської діяльності, спрямовані на забезпечення справедливості та захисту прав людини. Міжнародні стандарти, розроблені такими організаціями, як ООН, ССВЕ та ІВА, встановлюють універсальні принципи, яких мають дотримуватися адвокати в будь-якій юрисдикції. Однак їхнє практичне впровадження в національні правові системи вимагає адаптації до конкретних умов кожної країни. Дотримання етичних норм є запорукою професійної репутації адвоката і забезпеченням правової допомоги на найвищому рівні.

Список використаної літератури

1. Вільчик Т. Б. Деонтологічні засади діяльності адвокатів: міжнародні стандарти та вітчизняне законодавство. *Вісник Одеської адвокатури*. 2019. Спец. вип.: Адвокатська етика. С. 26–29.
2. Гусарев С. Д., Тихомиров О. Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності): навчальний посібник. 4-те вид. Київ: Знання, 2010. 495 с.
3. Жукорська Я. М. Міжнародно-правове регулювання діяльності адвокатури: загальні засади. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 1. Том 3. С. 238–241.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кіслиця Ірина Олександрівна**

Олійник М. І.

студентка 4-го курсу

факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Для того, щоб залишатись конкурентоспроможними у цифровому суспільстві XXI століття, адвокати намагаються йти в ногу з часом та впроваджувати у свою професійну діяльність можливості, які надають їм інформаційні технології. Свідченням цього є, зокрема, те, що, відповідно до п. 6.10 Стратегії розвитку НААУ на 2021–2025 рр., одним із пріоритетних завдань НААУ як організації, яка об’єднує всіх адвокатів України і сприяє розвитку та зміцненню інституту адвокатури, є «забезпечення подальшої цифрової трансформації Національної

асоціації адвокатів України» [1]. У зв'язку з зазначеними тенденціями в адвокатурі, на сьогодні достатньо поширеними є випадки використання штучного інтелекту в адвокатській практиці.

«Штучний інтелект (далі — ШІ) є галуззю комп'ютерних наук, яка займається створенням систем, здатних виконувати завдання, які зазвичай потребують інтелектуальних здібностей людини» [2, с. 382].

Застосування штучного інтелекту в адвокатській діяльності загалом є позитивним досвідом, що надає адвокату ряд переваг, адже значно підвищує ефективність його роботи. Поряд з цим, необхідно враховувати, що, у зв'язку із специфікою професії, адвокат зобов'язаний дотримуватися у своїй професійній діяльності нормативно встановлених етичних стандартів, а оскільки наразі в чинному національному законодавстві не закріплені правила використання штучного інтелекту в адвокатурі, його нерегульоване застосування може поставити під загрозу дотримання адвокатами ряду принципів адвокатської етики.

Насамперед, виникає запитання чи не призведе використання штучного інтелекту в адвокатурі до порушення адвокатами принципу конфіденційності. Так, у випадку використання технологій ШІ у своїй професійній діяльності, адвокати будуть ділитися інформацією, яка захищена адвокатською таємницею і може містити персональні дані його клієнтів. В свою чергу, застосування штучного інтелекту для здійснення аналізу даних клієнта створює ризики того, що приватна інформація про клієнтів буде оприлюднена або використана в майбутньому не за її призначенням.

Згідно з положеннями Правил адвокатської етики, які регулюють питання дотримання адвокатами принципу конфіденційності, адвокату в будь-якому випадку забороняється розголошувати відомості, які складають зміст адвокатської таємниці. Тому для того, щоб дії адвоката не кваліфікувались порушенням встановлених для адвокатів етичних вимог, при використанні штучного інтелекту у своїй професійній діяльності адвокат повинен бути переконаним, що всі дані, які він вносить в систему, не містять конфіденційної інформації.

Окрім цього, використання штучного інтелекту в адвокатській практиці ставить під загрозу дотримання адвокатами ще одного принципу адвокатської етики, а саме принципу компетентності й добросовісності. Так, відповідно до ч. 2 ст. 11 Правил адвокатської етики, «адвокат зобов'язаний надавати професійну правничу (правову) допомогу клієнту, здійснювати його захист та представництво компетентно і добросовісно, що передбачає знання відповідних норм права, наявність необхідного досвіду їх застосування, доскональність у врахуванні всіх обставин, що стосуються доручення клієнта та можливих правових наслідків його виконання, ретельну підготовку до виконання доручення» [3].

У зв'язку з зазначеною нормою, виникає питання чи не буде використання штучного інтелекту вважатися порушенням даного принципу адвокатської етики, адже фактично застосування таких технологій дозволяє адвокатам надавати юридичні послуги навіть з тих питань, які виходять за межі їх професійних знань та навичок.

В свою чергу, наші колеги із США американські адвокати Бреді Хайз і Дженні Даовважають дещо по іншому. Відповідно до їхньої думки, за умови подальшого вдосконалення технологій штучного інтелекту, що дозволить адвокатам більш ефективно надавати клієнтам послуги з правових питань, в майбутньому можливим є виникнення такої ситуації, що, навпаки, «невикористання доступного інструменту ШІ саме собою може стати невиконанням обов'язку компетентності» [4].

Ще одним проблемним питанням в контексті даної тематики є те, чи застосування штучного інтелекту не буде посягати на незалежність адвоката при здійсненні ним своїх професійних обов'язків. На перший погляд теза про те, що технології штучного інтелекту можуть порушувати незалежність адвокатів не є очевидною, однак такий вплив існує. Зокрема, таке зовнішнє втручання в адвокатську діяльність може надходити від компаній-розробників технологій штучного інтелекту, що виражається в їхніх спробах встановлювати певні умови для отримання більшої кількості можливостей для користувача. Також прикладом втручання штучного інтелекту у діяльність адвокатів може бути свавільне змінювання змісту тексту процесуальних документів, договорів, письмових консультацій адвоката тощо, внаслідок здійснення перекладу чи редагування, що в подальшому може мати більш вагомі наслідки і навіть може стати причиною зміни правової позиції адвоката.

Варто зазначити, що питання, пов'язане з необхідністю визначення та нормативного закріплення правил використання штучного інтелекту вже неодноразово порушувалось адвокатською спільнотою. Більш того, на сьогоднішній день вже триває діяльність, пов'язана з розробкою правового регулювання штучного інтелекту. Так, відносно нещодавно, Головою НААУ та РАУ Лідією Павлівною Ізовітовою 8 березня 2023 року було створено Робочу групу з питань правового регулювання штучного інтелекту та напрацювання рекомендацій до національного законодавства у цій сфері, яку очолив заступник Голови РАУ Валентин Гвоздій.

Головними завданнями Робочої групи було визначено: «1. забезпечення доступу до даних, що використовуються для навчання та функціонування систем штучного інтелекту; 2. захист авторських прав та власності на дані, що використовуються для створення систем штучного інтелекту; 3. визначення правил щодо забезпечення

безпеки систем штучного інтелекту з метою захисту від можливих кібератак та інших загроз; 4. визначення етичних принципів та правил, якими мають керуватися розробники систем штучного інтелекту» [5].

Підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати, що використання штучного інтелекту є цілком допустимим та навіть прийнятним в адвокатурі. Впровадження таких технологій в професійну діяльність адвокатів відкриває для останніх нові професійні можливості, здатне покращити якість надання ними юридичних послуг та значно підвищити ефективність їхньої діяльності. Поряд з цим, незважаючи на всі переваги, нерегульоване використання технологій штучного інтелекту може негативно позначитись на діяльності адвокатів, адже ставить під загрозу дотримання ними ряду принципів адвокатської етики.

У зв'язку з зазначеним, для забезпечення ефективного використання штучного інтелекту адвокатами, необхідним є подальше здійснення заходів, спрямованих на усунення суперечностей між використанням таких технологій та дотриманням адвокатами правил адвокатської етики. З цією метою, доречним буде подальше удосконалення правового регулювання використання таких технологій, у тому числі необхідною є розробка етичних правил для адвокатів при використанні ними штучного інтелекту у своїй професійній діяльності.

Список використаної літератури

1. Стратегія НААУ на 2021–2025 роки, затверджена рішенням Ради адвокатів України від 02 липня 2021 року № 38. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr038871–21#Text>
2. Храпенко О. О. Меденцев А. М. Використання штучного інтелекту у роботі судових, правоохоронних органів та адвокатури. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 5. 2023. URL: http://lsej.org.ua/5_2023/94.pdf
3. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17#Text>
4. Штучний інтелект й адвокатська етика: виклики, які існують і ще з'являться. URL: <https://justtalk.com.ua/post/shtuchnij-intelekt-j-advokatska-etika-vikliki-yaki-isnuyut-i-sche-zyavlyatsya>
5. Правове регулювання штучного інтелекту: у НААУ створено Робочу групу. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/218005_pravoveregulyuvannya-shtuchnogo-ntelektu-u-naau-stvoreno-robochu-grupu

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*

Окопна В. С.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Нині Інтернет і соціальні мережі стали невід’ємними елементами нашого повсякденного життя. У зв’язку з великою популярністю соціальних мереж питання дотримання правил їх використання фахівцями в юридичній сфері, зокрема, адвокатами, стало надзвичайно важливим, оскільки авторитет держави в значній мірі залежить від їх морально-етичних якостей та поведінки. Розгляд проблематики адвокатської етики в Інтернет-просторі здійснювали Г. Бойко, І. Кісліцина, В. Коломійчук, Н. Корінна, Д. Кухнюк, О. Мигдаль, О. Храпенко, О. Шевчук, О. Яремко та багато інших.

Поведінка адвокатів у соціальних мережах і розповсюдження інформації в Інтернеті регламентується в Розділі VIII Правил адвокатської етики «Дотримання норм адвокатської етики при використанні мережі Інтернет». Основна ідея статей цього розділу полягає в дотриманні правил, які забороняють будь-яку непрофесійну чи неетичну поведінку [1]. Безперечно, з огляду на обраний Україною європейський курс розвитку, оновлені положення є прогресивним кроком у функціонуванні адвокатури, у напрямку затвердження інституційного значення адвокатури як одного з елементів громадянського суспільства, що спрямоване на становлення верховенства права та захист і реалізація прав і інтересів осіб. О. Мигдаль справедливо вважає, що регулювання соціальної активності адвокатів в Інтернеті є важливим для забезпечення якості їх діяльності. Це також допомагає уникнути маніпуляцій, які можуть зашкодити діловій та професійній репутації адвокатів, а також запобігти можливим втратам конфіденційних даних чи інформації про клієнтів [2].

З розвитком Інтернету змінилися методи реклами адвокатських послуг. Адвокати мають право рекламувати свої послуги, але ця реклама повинна відповідати етичним нормам. Це означає, що рекламні матеріали не можуть містити оманливої або неправдивої інформації про кваліфікацію та досвід адвоката. Законодавством встановлені чіткі вимоги до формату і змісту рекламних матеріалів, які публікуються в мережі.

Модифікації в законодавстві та нові виклики в цифровому середовищі вимагають від адвокатів гнучкості і готовності до навчання. Регулярні курси підвищення кваліфікації та участь у семінарах можуть

допомогти адвокатам залишатися в курсі актуальних питань. Помітний розвиток інформаційних технологій за останній час значно поліпшив функціонування довідково-правових систем. Зручність їх використання сприяла високому попиту на портативні версії, які можна застосовувати на мобільних пристроях. Однією з ключових переваг довідково-правових систем є функція перехресних посилань, яка дозволяє швидко знаходити інші нормативно-правові акти, судову практику, статистику та інші важливі дані, що стосуються конкретних питань. Це робить ці системи корисним інструментом для адвокатів у їхній щоденній роботі з правовою інформацією [4].

Враховуючи ст. 57 Правил адвокатської етики, адвокат може розмішувати, коментувати лише ту інформацію, використання якої не підпадає авторитет адвокатів і правової професії загалом. Варто підкреслити, що питання авторитету адвокатів та адвокатури не регулюється чинним законодавством, а механізм оцінки шкоди, яку може завдати коментар адвоката, залишається невизначеним. Отже, на думку науковців, об'єктивність встановлених критеріїв викликає сумніви і потребує додаткового вивчення [5, с. 39].

Варто зазначити, що однією з проблем, пов'язаною із дотриманням адвокатської етики у мережі інтернет, є важкість ідентифікації конкретної особи в Інтернеті [6, с. 14]. Це ускладнює ситуацію: якщо в соціальних мережах з'являються публікації або коментарі від імені адвоката, які не відповідають Правилам адвокатської етики, і адвокат не визнає свою причетність, встановити особу автора публікації стає практично неможливо [5, с. 39].

Також однією з ключових норм адвокатської етики є забезпечення конфіденційності інформації про клієнтів. У середовищі Інтернету ризики витоку даних суттєво зростають через можливість несанкціонованого доступу до інформації. Адвокати повинні застосовувати безпечні канали комунікації, такі, як шифровані електронні листи та захищені платформи для обміну документами. Ігнорування цих стандартів може призвести до серйозних наслідків. Соціальні мережі та інші онлайн-платформи трансформують способи взаємодії між адвокатами та їхніми клієнтами. Хоча ці інструменти можуть покращити доступ до інформації, адвокати зобов'язані дотримуватись етичних норм, що регулюють їхні стосунки з клієнтами. Наприклад, обговорення справ клієнтів у публічних просторах без їхньої згоди порушує принципи конфіденційності.

Підсумовуючи усе вищевикладене, ми можемо дійти наступних висновків: адвокатська етика в Інтернеті є складною та багатогранною темою, що вимагає уваги з боку правозахисників. Дотримання етичних норм у цифровому середовищі є гарантією не лише професійної репутації адвоката, а й довіри суспільства до юридичної профе-

сії в цілому. Адаптація традиційних принципів адвокатської етики до умов сучасного світу є невід’ємною частиною розвитку адвокатської діяльності в умовах глобалізації та цифровізації.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики: рішення Звітно-виборного з’їзду адвокатів України від 09.06.2017р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf (дата звернення: 08.10.2024)
2. Мигдаль О. Адвокатська етика в Інтернеті: матеріали юридичного блогу компанії Jurimex від 19.10.2017. URL: <http://jurblog.com.ua/2017/10/advokatska-etikavinterneti/?fbclid=IwAR0sf8dGoHUsPm8r2QJt5ctQJCbaBvQ80bfzJu0Fv2eoJi8FtVcfTsAZls> (дата звернення: 08.10.2024)
3. Заборовський В. В., Манзюк В. В., Олійник Р. Б. Види інформаційних технологій, які застосовуються адвокатом у своїй професійній діяльності. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 2. С. 239–243. URL: http://pap-journal.in.ua/wp-content/uploads/2020/08/PAP_2_2020_sai-t-1.pdf (дата звернення: 08.10.2024)
4. Коломійчук В. Адвокатська етика в мережі Інтернет: проблемні питання. *Ліга: Блоги* 2018. URL: <https://blog.liga.net/user/vkolomyichuk/article/30605> (дата звернення: 08.10.2024)
5. Кухнюк Д. В. Адвокатська етика у віртуальній реальності. *Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск «Адвокатська етика»*. 2019. С. 39–42.
6. Бойко Г. В. Деякі проблемні питання застосування дисциплінарною палатою Правил адвокатської етики при використанні адвокатом мережі Інтернет. *Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск «Адвокатська етика»*. 2019. С. 14–16.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кіслиця Ірина Олександрівна**

Пазюн А. Ю.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОРУШЕННЯ ВИМОГ НЕСУМІСНОСТІ ЯК ПІДСТАВА ДЛЯ ПРИТЯГНЕННЯ АДВОКАТА ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Варто почати з того, що інститут дисциплінарної відповідальності адвоката існує для забезпечення етичної поведінки адвокатів та підтримання високих професійних стандартів адвокатської діяльності, що сприяє збереженню довіри громадян до адвокатури як недержавного самоврядного інституту, що забезпечує здійснення представництва, захисту та інших видів правничої допомоги на професійній основі.

Однією з підстав притягнення до дисциплінарної відповідальності, згідно з пунктом 1 ч. 2 ст. 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1], є вчинення адвокатом такого дисциплінарного проступку, як порушення вимог несумісності. Відповідно до ст. 7 цього Закону, адвокат не може сумішати свою діяльність із судово-експертною, нотаріальною діяльністю, військовою чи альтернативною службою, а також роботою на посадах осіб, що уповноважені на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування (наприклад, Президент України, Прем'єр-Міністр України, народні депутати, державні службовці, судді, поліцейські, сільські, селищні, міські голови, посадові та службові особи органів прокуратури, ДБР, СБУ тощо), що передбачено пунктом 1 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» [2]. У разі, якщо виникають такі обставини несумісності, адвокат має у 3-денний строк подати заяву про зупинення адвокатської діяльності до ради адвокатів регіону. Проте необхідно зауважити, що ці вимоги не поширюються на депутатів ВР АРК та депутатів місцевих рад, що здійснюють свої повноваження не на постійній основі.

На нашу думку, вимоги щодо несумісності діяльності адвоката з іншими видами діяльності зумовлені необхідністю недопущення їх впливу на професійну неупередженість та об'єктивність адвоката, а також запобігання можливим конфліктам інтересів, що є одним із принципів адвокатської діяльності відповідно до ст. 4 профільного Закону.

Як зазначено у ч. 2 ст. 53 Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність [3] (а так само у ч. 2 ст. 31 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»), при порушен-

ні вимог щодо несумісності на адвоката може бути накладено лише таке дисциплінарне стягнення, як зупинення права на зайняття адвокатською діяльністю (від 1 місяця до 1 року). Право на зайняття адвокатською діяльністю у такому разі зупиняється з дня, коли кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури приймає відповідне рішення, копія якого у 3-денний строк надсилається відповідній раді адвокатів регіону та самому адвокату, який у свою чергу має право на його оскарження протягом 30 днів до суду або ВКДКА. Відновлюється право на зайняття адвокатською діяльністю або у разі закінчення строку, на який було накладено дисциплінарне стягнення, або, у випадку оскарження рішення про його накладення та задоволення скарги чи позову, — з дня прийняття рішення ВКДКА або набрання законної сили рішенням суду.

Як уже згадувалось, адвокатська діяльність не є сумісною з військовою або альтернативною службою. З цього приводу варто зазначити, що на початку повномасштабної війни Рада адвокатів України прийняла рішення № 24 від 03.03.2022 [4], у якому йдеться про те, що на період воєнного стану не вважається порушенням положень щодо сумісництва проходження військової або альтернативної служби адвокатами та відповідно відсутні підстави для притягнення до дисциплінарної відповідальності. Проте згодом, у зв'язку зі зловживаннями, Рада роз'яснила попереднє рішення, зазначивши, що це положення в будь-якому випадку не звільняє адвоката від обов'язку зупинити адвокатську діяльність при виникненні обставин несумісності [5]. Тобто, зрозуміло, що адвокат може не встигнути подати відповідну заяву при терміновому відправленні на службу, проте зобов'язаний це зробити, як тільки матиме можливість; якщо ж продовжить займатися адвокатською діяльністю (як приклад, представляти сторону у судовому засіданні через відеоконференцз'язок) — буде нести дисциплінарну відповідальність.

Окремо в контексті обставин несумісності варто звернути увагу на формулювання ч. 2 ст. 7 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», згідно з якою «у разі виникнення обставин несумісності адвокат подає (...) заяву про зупинення адвокатської діяльності», тобто в цьому положенні не йдеться про осіб, які лише бажають стати адвокатами, займаючи посади, несумісні з адвокатською діяльністю. У зв'язку з цим існує роз'яснення Ради адвокатів України, відповідно до якого особа, щодо якої існують обставини несумісності, за умови виконання інших вимог законодавства, може бути допущена до складення кваліфікаційного іспиту та проходити стажування, проте не може скласти присягу адвоката України та отримати свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю, будучи на посаді, яка не є сумісною з останньою.

На це посилається також Велика Палата ВС у справах № 822/1309/17 [6] та 826/9606/17 [7], що стосуються неможливості отримання свідочств про право на зайняття адвокатською діяльністю діючими суддею та прокурором. Суд додатково зазначає, що:

- по-перше, претендуючи набути право на зайняття адвокатською діяльністю (шляхом складання кваліфікаційних іспитів та проходження стажування), суддя та прокурор вступає у позапроцесуальні відносини з Радою адвокатів регіону, адвокатською спільнотою, що виходить за межі допустимої сфери відносин між цими спільнотами;

- по-друге, у разі складення присяги адвоката України та отримання свідочства прокурор або суддя будуть перебувати під дією двох присяг, і, крім того, це ставить під сумнів незалежність цих двох інститутів один від одного, що знову ж таки є недопустимим;

- по-третє, суд звертає увагу на те, що не можна відокремити ціль отримання свідочства від бажання надавати (платно або безоплатно) правову допомогу, оскільки саме з метою займатися адвокатською діяльністю особа і отримує свідочство.

Велика Палата акцентує увагу на тому, що «обмеження і способи їх усунення встановлені для осіб, які вже мають статус адвоката та які бажають займатись іншою (не сумісною з діяльністю адвоката) діяльністю, а не для представників інших юридичних професій, які бажають займатись адвокатською діяльністю».

Отже, виходячи з вищезазначеного, можна зробити висновок, що до дисциплінарної відповідальності за порушення вимог несумісності можна притягнути лише діючих адвокатів, які почали займатися діяльністю, несумісною з адвокатською, та не звернулися протягом визначеного строку для зупинення права на зайняття адвокатською діяльністю. Єдиним дисциплінарним стягненням, яке може бути застосовано при такому порушенні, є зупинення КДКА права на зайняття адвокатською діяльністю на строк від 1 місяця до 1 року. Водночас вимоги щодо несумісності не поширюються на осіб, які лише прагнуть отримати право на зайняття адвокатською діяльністю, перебуваючи на несумісних з останньою посадах; але при цьому претенденти не зможуть скласти присягу та отримати свідочство, поки не звільняться.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 27. Ст.282.
2. Про запобігання корупції: Закон України від 5 жовтня 2014 р. № 1700-VII. Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст.2056.

3. Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність: рішення Ради адвокатів України від 30.08.2014 р. № 120. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr120871-14#Text>
4. Про особливості проходження адвокатами військової або альтернативної (невійськової) служби у період воєнного стану: рішення Ради адвокатів України від 03.03.2022 р. № 24. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-03-24-r-shennya-rau-24_6244383f5d80a.pdf
5. Щодо виконання адвокатами вимог, передбачених пунктом 2 частини 1 статті 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»: рішення Ради адвокатів України від 02.08.2022 р. № 60. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-08-02-r-shennya-rau-60_62fcfb1dae508.pdf
6. Постанова Великої Палати ВС від 10 лютого 2021 р. у справі № 822/1309/17. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95439673>
7. Постанова Великої Палати ВС від 14 квітня 2021 р. у справі № 826/9606/17. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96933508>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кіслиця Ірина Олександрівна**

Пайда Ю.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРИНЦИП КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ У ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Під час здійснення своєї діяльності адвокат безпосередньо отримує відомості від свого клієнта, які той, у свою чергу, не бажає поширювати серед інших (сторонніх) людей, а також це можуть бути будь-які відомості, які клієнт хотів би залишити у подальшій співпраці з адвокатом у таємниці. Клієнт має бути впевненим, що його персональні дані, інформація про особисте життя, а також їх правові консультації не будуть розголошені. Коли адвокат дотримується принципу конфіденційності, то він заслуговує на довіру у клієнта. Можна сказати, що принцип конфіденційності у здійсненні адвокатської діяльності є головним і конфіденційність прямо закріплена у національному законодавстві.

Принцип конфіденційності базується, по-перше, на Конституції України: стаття 32 вказує, що ніхто не може зазнавати втручання в особисте і сімейне життя, крім випадків, які передбачені Конституцією України. Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини [1].

Конституція прямо гарантує право кожного на захист від незаконного збору, зберігання, використання та поширення інформації про особу. Адвокатська діяльність, що стосується збору та зберігання інформації про клієнтів, обов'язково повинна дотримуватися цього принципу, забезпечуючи цим самим конфіденційність.

Конфіденційність адвокатської діяльності закріплена у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Цей закон прямо встановлює, що інформація, отримана адвокатом у процесі надання правової допомоги, є адвокатською таємницею і не підлягає розголошенню. Згідно зі ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатською таємницею вважається будь-яка інформація, яка стала відомою адвокату, його помічнику, стажисту або особам, що перебувають у трудових відносинах з адвокатом, стосовно клієнта, а також питання, з якими клієнт (або особа, якій було відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з підстав, передбачених цим Законом) звертався до адвоката, адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання. Це стосується також змісту консультацій, порад, роз'яснень, документів, складених адвокатом, інформації на електронних носіях та інших документів і відомостей, отриманих адвокатом у процесі надання правової допомоги [2].

Вперше принципи адвокатської діяльності детально були вказані у Законі України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» лише у 2012 році. Хоча формально він був закріплений ще у Законі України «Про адвокатуру» від 19 грудня 1992 року. Даний закон став основою для сучасного регулювання адвокатської діяльності в Україні, включаючи принципи, які регулюють професійну етику адвокатів, зокрема і принцип конфіденційності. У 2012 році був прийнятий новий, чинний наразі закон, який замінив попередній акт 1992 року і надав більше конкретики щодо дотримання адвокатської таємниці. Відповідно до цього закону, принцип конфіденційності був закріплений на вищому рівні та став одним із ключових принципів адвокатської діяльності.

У частині 1 ст. 10 Правил адвокатської етики розкривається зміст принципу конфіденційності, зокрема, у ній вказується, що дотримання принципу конфіденційності є необхідною і найважливішою передумовою довірчих відносин між адвокатом і клієнтом, без яких

є неможливим належне надання професійної правничої допомоги, здійснення захисту та представництва [3].

Частина 1 статті 10 Правил адвокатської етики встановлює, що збереження конфіденційності інформації, яка підпадає під адвокатську таємницю, є як правом адвоката у відносинах з усіма суб'єктами, що можуть вимагати розкриття цієї інформації, так і його обов'язком перед клієнтом та іншими особами, яких ця інформація стосується. Така норма відповідає, зокрема, положенням п. 2.3.1 Загального кодексу правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства [4], згідно з яким конфіденційність є першорядним і фундаментальним правом та обов'язком адвоката, а довіра до адвоката може виникнути лише за умови обов'язкового додержання ним принципу конфіденційності (адвокат одержує від клієнта відомості, які той не буде повідомляти іншій особі).

Конфіденційність у адвокатській діяльності виникла через те, що завжди існувала інформація, яку люди бажали зберегти в таємниці з різних особистих причин. Це стосувалося насамперед приватного життя. З появою права на недоторканність приватного життя з'явилася й потреба в захисті від розголошення такої інформації третіми особами, які дізналися її під час виконання своїх професійних обов'язків. Це стосується не тільки адвокатів, а і лікарів, представників та інших професій.

Конфіденційність як принцип адвокатської діяльності становить сукупність положень, що визначають механізм дотримання адвокатської таємниці, захисту персональних даних особи та інших видів інформації з обмеженим доступом у процесі здійснення адвокатської діяльності, а також кваліфікаційного, дисциплінарного та інших видів проваджень у системі органів адвокатського самоврядування [5].

Для того, щоб краще зрозуміти, що включає конфіденційність, варто звернутись до Закону України «Про інформацію». Саме цей нормативний акт регулює порядок поширення інформації. Стаття 21 встановлює, що конфіденційною вважається інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежений фізичною або юридичною особою, за винятком суб'єктів владних повноважень, і інформація, яка визнана конфіденційною відповідно до закону. Конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, якщо інше не встановлено законом [6].

Для того, щоб правильно реалізувати принцип конфіденційності, адвокат має особисто дотримуватись положень законодавства. Якщо він має помічника, стажиста, або якщо інші особи знаходяться з ним у трудових відносинах і підпорядковуються йому, то адвокат повинен роз'яснити яким чином і їм дотримуватись конфіденційності.

Для ефективного зберігання інформації адвокат повинен забезпечити відповідні умови — технічні, організаційні, юридичні та навіть фізичні. Під технічними розуміється захист робочих комп'ютерів надійними паролями, регулярне їх оновлення, також використання програмного забезпечення від вірусів та можливого несанкціонованого доступу. Організаційні умови забезпечення конфіденційності включають встановлення правил та контроль за дотриманням конфіденційності іншими особами, які працюють разом із адвокатом (помічник, стажер). Що стосується юридичних умов, то це передбачає угоди про нерозголошення (NDA), тобто цей договір адвокат може підписати зі своїм клієнтом і це зміцнить довіру до адвоката з боку клієнта. У даному договорі конкретно вказується інформація, яка є конфіденційною, тому не виникне ніяких непорозумінь між сторонами. Укладання даного договору користується великою популярністю закордоном, і наші адвокати також часто цим користуються, особливо коли мають справи з іноземними клієнтами. Щодо фізичних заходів, то під ними мається на увазі безпека робочого місця адвоката. До прикладу, документи, які містять інформацію, що є конфіденційною, мають зберігатися у сейфах, також приміщення має бути під відеоспостереженням та оснащено сигналізацією. У деяких великих юридичних компаніях встановлюють обмеження доступу до кабінетів, де зберігається конфіденційна інформація.

Отже, аналізуючи національне законодавство та визначення принципу конфіденційності у діяльності адвоката, можна сказати, що цей принцип включає правила дотримання адвокатської таємниці під час здійснення адвокатом своєї діяльності, захисту персональних клієнта та інших видів інформації з обмеженим доступом, яка була йому надана. При дотриманні умов правильного застосування принципу конфіденційності адвокат гарантує професійне здійснення своїх повноважень.

Список використаної літератури

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4269>
2. Про адвокатуру і адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
3. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року від 09.06.2017. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf
4. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства, прийнятий делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі в жовтні 1988 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343#Text

5. Іваницький С. О., Іваницька В. В. Конфіденційність як основоположний принцип організації та діяльності адвокатури. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. № 2. С. 55–59. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/232064/235273>
6. Про інформацію: Закон України від 02 жовтня 1992 р. № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кіслиця Ірина Олександрівна**

Петраш С. К.

студентка 2-го курсу

факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОЗОРІСТЬ ПРОЦЕДУРИ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ

Прозорість процедури дисциплінарної відповідальності адвокатів є надзвичайно важливою для забезпечення справедливості та довіри до правової системи. Законодавство України чітко регулює це питання, пропонуючи широкий і вичерпний перелік підстав для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, а також види стягнень. Згідно зі статтею 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», підставами для дисциплінарної відповідальності є вчинення дисциплінарного проступку, що може включати порушення присяги адвоката, правил адвокатської етики, адвокатської таємниці, невиконання професійних обов'язків тощо [1].

Законодавство України детально регулює питання дисциплінарної відповідальності адвокатів, забезпечуючи чіткий правовий механізм для розгляду порушень з боку представників цієї професії. Стаття 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначає підстави для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, що включає вчинення дисциплінарного проступку. Дисциплінарний проступок може полягати в порушенні вимог несумісності, присяги адвоката, правил адвокатської етики, розголошенні адвокатської таємниці або неналежному виконанні професійних обов'язків. Також до таких проступків належить невиконання рішень органів адвокатського самоврядування та інші порушення, передбачені законодавством.

Це законодавче регулювання має на меті не тільки захистити права клієнтів, але й забезпечити високу етичну планку для адвокатів. Порухення будь-якого з вказаних обов'язків може призвести до серйозних наслідків, включаючи застосування дисциплінарних стягнень, визначених статтею 35 Закону. До таких стягнень належать попередження, тимчасове зупинення права на заняття адвокатською діяльністю та повне позбавлення цього права з виключенням із Єдиного реєстру адвокатів України (ЄРАУ).

Важливим аспектом дисциплінарної відповідальності є строк застосування стягнень, який обмежений одним роком з дня вчинення проступку, що забезпечує оперативність і актуальність провадження. Також слід зазначити, що ініціювати питання про дисциплінарну відповідальність може будь-яка особа, яка володіє інформацією про неправомірну поведінку адвоката. Такий механізм сприяє підвищенню прозорості адвокатської діяльності та підзвітності адвокатів перед суспільством.

Загалом, чітке регулювання цього питання законодавством є необхідним для забезпечення високих стандартів етики, відповідальності та професіоналізму серед адвокатів, що є невід'ємною частиною справедливої та ефективної правової системи.

Адвокатська етика — це тонка і вкрай важлива складова професійної діяльності адвоката, яку легко порушити, навіть ненавмисно. Вона регулює не тільки професійну діяльність адвоката, але й його поведінку в публічній сфері, наприклад, під час виступів на телебаченні чи ведення блогів. Будь-яке відхилення від етичних норм може мати серйозні наслідки як для репутації адвоката, так і для всієї професії. Як зазначає О. О. Храпенко, «адвокатська професія потребує не тільки законодавчого, а й етичного врегулювання... на жаль, у Правилах адвокатської етики все ще є прогалини, які потребують заповнення новими нормами» [3].

Важливість адвокатської етики тісно пов'язана з прозорістю дисциплінарних процедур, оскільки саме через етичні порушення найчастіше виникають підстави для дисциплінарної відповідальності. Недотримання етичних норм може не лише завдати шкоди репутації адвоката, але й негативно вплинути на імідж всієї адвокатської спільноти. Тому прозорі та чітко врегульовані дисциплінарні процедури є необхідним інструментом для забезпечення справедливості, підвищення рівня відповідальності адвокатів та зміцнення довіри до правової системи загалом.

Прозорість процедури дисциплінарної відповідальності адвокатів є одним із основоположних принципів функціонування адвокатури та правової системи в цілому. Вона гарантує справедливість і неупередженість у процесі розгляду дисциплінарних справ, що, своєю чергою,

забезпечує високі етичні стандарти адвокатської діяльності. Законодавство України чітко регулює ці процедури, встановлюючи підстави та механізми для дисциплінарних проваджень. Зокрема, стаття 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначає перелік дисциплінарних проступків, за які адвокати можуть бути притягнуті до відповідальності. Крім того, стаття 35 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачає конкретні види стягнень, які мають бути пропорційними до вчиненого проступку.

Науковці Овчаренко О. М. та Ковальова Я. О. наголошують на важливості дотримання стандартів належної правової процедури у процесі дисциплінарного провадження щодо адвокатів, що відповідає загальним міжнародним стандартам, викладеним у Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Як зазначає Європейський суд з прав людини у справі «О. Волков проти України», під час розгляду дисциплінарних питань мають дотримуватися всі стандарти справедливого судового розгляду, включаючи право адвоката на повне інформування стосовно скарг, ознайомлення з доказами, право бути вислуханим на всіх стадіях провадження та право на представництво своїх інтересів [2].

Такі гарантії сприяють забезпеченню прозорості та об'єктивності процедури, що є важливою умовою довіри до адвокатури та всієї правової системи. Прозорість дисциплінарних процедур дозволяє адвокатам захищати свої права та інтереси, водночас підвищуючи відповідальність і якість їхньої роботи, адже суспільство очікує від адвокатів дотримання найвищих професійних та етичних стандартів.

Аналізуючи все вищезазначене, можна зробити висновок, що прозорість процедури дисциплінарної відповідальності адвокатів є невід'ємною частиною забезпечення етичних стандартів і довіри до правової системи. Актуальність цього питання обумовлена потребою суспільства в чесній і професійній адвокатській діяльності, де кожне порушення піддається справедливому та відкритому розгляду. Для подальшого вдосконалення цих процесів важливо усунути існуючі прогалини в регулюванні та посилити гарантії справедливості й об'єктивності дисциплінарних процедур.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Овчаренко О. М., Ковальова Я. О. Особливості дисциплінарної відповідальності адвокатів в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2019. № 40. С. 168–172. URL: https://dpspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/17746/1/Ovcharenko_Kovalyova_168-172.pdf.

3. Храпенко О. О. Дотримання адвокатами правил адвокатської етики на телебаченні та в мережі Інтернет. *Вісник Одеської адвокатури: Адвокатська етика*. Одеса: Рада адвокатів Одеської області, Одеська обласна колегія адвокатів, 2019. С. 53–55. URL: https://kdka.od.gov.ua/wp-content/uploads/2019/06/voa-AE-2019-OBL_.pdf;

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*

Пирожкова А. Є.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ ЯК ЕТИЧНИЙ СТАНДАРТ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Конституційне право кожної особи на отримання професійної правничої допомоги, яке гарантується ст. 59, ст. 131–2 Конституції України є конституційною гарантією права на доступ до правосуддя. Ефективність та успішність адвокатської діяльності залежить не лише від професійних знань, вмінь та навичок адвоката, від його особистісних, комунікативних якостей і здібностей, але й від вміння побудувати із клієнтом із першої зустрічі особливі довірчі відносини. Ключовим моментом у їх побудові є інститут адвокатської таємниці, адже саме він гарантуючи громадянину або юридичній особі, що звернулася за допомогою до адвоката, нерозголошення предмету і змісту обставин звернення, змісту наданих порад, роз'яснень і консультацій, сприяє з'ясуванню всієї картини справи та досягненню повного взаєморозуміння між адвокатом і клієнтом.

Проведені дослідження дозволяють акцентувати увагу на тому, що проблематика правового регулювання адвокатської таємниці, визначення порядку її практичної реалізації була предметом наукових розробок багатьох вчених-юристів, серед яких: р. Афанасієв, Н. Бакаянова, Т. Варфоломєєва, Т. Вільчик, В. Заборовський, О. Заяць, М. Погорецький, О. Святоцький та інші. При цьому аналіз сучасних наукових, навчальних джерел свідчить, що і до сьогодні тривають дискусії щодо меж захисту адвокатської таємниці та можливості її розкриття.

Зокрема, на абсолютній недопустимості її розголошення за будь-яких обставин наголошує Д. Кухнюк. Він зазначає, що під час отри-

мання свідництва про право на зайняття адвокатською діяльністю адвокат приймає присягу, в якій він зобов'язується зберігати адвокатську таємницю. Також зауважує, що розголошення адвокатської таємниці є порушенням Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та Присяги адвоката України, тому адвокатську діяльність такого адвоката може бути припинено, а видане йому свідцтво анульоване [1, с. 32]. Проте інші адвокати, до прикладу Ю. Полонський, наголошують на потребі обмеження абсолютного характеру адвокатської таємниці в інтересах суспільства [2, с. 54].

Досліджуючи адвокатську таємницю як елемент системи професійної таємниці С. Маркін цілком справедливо підкреслює, що йдеться про розкриття відомостей за заявою клієнта; після того, як він сам їх розкрив перед третіми особами; в разі пред'явлення вимог до захисника щодо змісту, якості його професійної діяльності; щодо окремих вчинених (таких, що готуються) кримінальних правопорушень. При цьому слушно зауважує, що з морально-етичної точки зору найбільшу складність для оцінки та прийняття правильного рішення для адвоката становлять ситуації, коли довіритель дає інформацію про окремі дії (власні чи сторонніх осіб), що можуть бути кваліфіковані як готування до тяжких та особливо тяжких злочинів [3, с. 100].

У контексті даної проблематики, насамперед, варто звернутися до аналізу норм Закону України від 05.07.2012 р. «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі — Закон) та Правил адвокатської етики (надалі ПАЕ), затверджених Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017 р. (зі змінами, затвердженими З'їздом адвокатів України 15.02.2019 р.), якими врегульовано питання захисту і забезпечення дотримання адвокатської таємниці. Зокрема, п. 1 ст. 4 закону закріплено принцип конфіденційності здійснення адвокатської діяльності, як одну з базових засад адвокатської діяльності [4], при цьому ч.1 ст.10 Правил адвокатської етики деталізовано, що дотримання принципу конфіденційності є необхідною і щонайважливішою передумовою довірчих відносин між адвокатом і клієнтом, без яких є неможливим належне надання професійної правничої (правової) допомоги, здійснення захисту та представництва. Тому збереження конфіденційності будь-якої інформації, яка визначена як предмет адвокатської таємниці законом, або становить персональні дані про фізичну особу, які охороняються законодавством з питань захисту персональних даних, є правом адвоката у відносинах з усіма суб'єктами права, які можуть вимагати розголошення такої інформації, та обов'язком щодо клієнта і тих осіб, кого ця інформація стосується. Дія принципу конфіденційності не обмежена в часі [5].

Відповідно до ч. 1 ст. 22 Закону, адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката,

стажисту адвоката, особі, яка перебуває в трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених цим законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи й відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності. При цьому ПАЕ ч. 3 ст. 10 деталізують поняття «адвокатська таємниця», додаючи, що до неї входить факт звернення особи за правовою допомогою, зміст будь-якого спілкування, листування та інших комунікацій (у тому числі з використанням засобів зв'язку). Отже, вважаємо за доцільне підтримати позицію Я. Мухатаєвої, яка зазначає, що стаття 22 закону дає можливість широкого трактування поняття адвокатської таємниці, тому варто визначати складові її предмету [6, с. 78].

Не занурюючись у детальний аналіз підходів до розуміння предмету адвокатської таємниці, підсумуємо, що до нього відносять: сам факт звернення до адвоката, мотиви, що спонукали до звернення, умови договору про надання юридичної допомоги, документи, які були передані адвокату клієнтом, суть консультацій, порад та роз'яснень, правові документи, що складені адвокатом, відомості, які отримані з матеріалів справи, процесуальні дії адвоката, що спрямовані на реалізацію прав клієнта, відомості про особисте життя клієнта та членів його родини, будь-які інші відомості, що можуть бути розголошені лише з дозволу клієнта [3;6;7].

Розголошення відомостей, що становлять адвокатську таємницю, заборонено за будь-яких обставин, включаючи незаконні спроби органів досудового розслідування і суду допитати адвоката про обставини, що становлять адвокатську таємницю. Так, під час здійснення адвокатської діяльності адвокату забороняється без згоди клієнта розголошувати відомості, що становлять адвокатську таємницю, використовувати їх у своїх інтересах або інтересах третіх осіб (п.2 ч.2. ст.21 Закону). Втім чинне законодавство передбачає випадки, коли інформація або документи можуть втратити статус адвокатської таємниці: інформація або документи можуть втратити статус адвокатської таємниці за письмовою заявою клієнта (ч. 2 ст. 22 закону); адвокат не несе дисциплінарної, адміністративної, цивільно-правової та кримінальної відповідальності за подання центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, інформації про фінансову операцію, навіть якщо

такими діями завдано шкоди юридичним або фізичним особам, та за інші дії, якщо він діяв у межах виконання закону «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (ч.ч.6, 7 ст.22 закону).

Така позиція узгоджується із судовою практикою Європейсько-го Суду з прав людини (наприклад, справа «Мішо проти Франції» (Michaudv. France, No. 12323/11) встановив відсутність порушення статті 8 Конвенції про захист прав людини (право на повагу до приватного життя та кореспонденції) за заявою французького адвоката, який оскаржував свій законодавчий обов'язок повідомляти про підозрілі операції, які стали йому відомі у ході професійного спілкування. На думку Європейського суду з прав людини, таке втручання переслідує законну мету запобігання злочинності. У рішенні по справі «Мішо проти Франції» ЄСПЛ зазначив, що обов'язок повідомляти про підозру, у застосованому у Франції вигляді і з огляду на переслідувану законну мету і на її особливу важливість у демократичному суспільстві, не становить непропорційне втручання у професійну таємницю адвокатів) [8]. Аналіз узагальнення дисциплінарної практики кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури щодо адвокатської таємниці, затвердженого Рішенням Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури від 25.07.2020 р. № VII-010/2020, свідчить про аналогічний підхід щодо захисту адвокатської таємниці [9].

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що не абсолютний характер адвокатської таємниці є виправданим та не суперечить принципу конфіденційності, етичним правилам професійної діяльності адвоката та правозастосовній практиці, адже адвокат, як і будь-який громадянин своєї країни, зобов'язаний сприяти запобіганню злочинності. Проте, при наданні інформації, яка стала відома адвокату в наслідок здійснення професійної діяльності, адвокат повинен піклуватися про надання компетентним органам виключно такої інформації, яка може втратити статус адвокатської таємниці.

Список використаної літератури

1. Кухнюк Д. В. Секрети не врятовують. *Право України*. 2012. № 6. С. 32.
2. Полонський Ю. М. Про адвокатську таємницю. *Право України*. 2012. № 9. С. 54.
3. Маркін С. І. Адвокатська таємниця як елемент системи професійної таємниці. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. Спецвипуск*. 2019. С. 98–101.
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 року № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

5. Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/3ae9a115a40b9a5bc04f_file.pdf
6. Мухатаєва Я. Питання дотримання адвокатської таємниці в рішеннях Європейського суду з прав людини. *Журнал східноєвропейського права*. 2021. № 89. С. 77–83.
7. Костін І. Адвокатська таємниця. Трагедія у 4 частинах. *Юридична газета*. 2016. № 51 (549). С. 32–33.
8. Рішення ЄСПЛ «Мішо проти Франції» від 06 грудня 2012 р. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjW_qSsoNjwAhVyyoKHWUrApAQFjABegQIBBAD&url=https%3A%2F%2Fhudoc.echr.coe.int%2Fapp%2Fconversion%2Fdoc_x%2Fpdf%3Flibrary%3DECHR%26id%3D001-126862%26filename%3DCASE%2520OF%2520MICHAUD%2520v.%2520FRANCE%2520
9. Узагальнення дисциплінарної практики кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури щодо адвокатської таємниці: Рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури від 25.07.2020 р. № VII-010/202. URL: <https://kdkako.com.ua/advokat-s'ka-tayemnytsya-uzahal-nennya-dystyplinarnoyi-praktyky-kdka-tekst-rishennya-vkdka/>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Плавніцька К. Р.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ ЕТИЧНИХ ПРИНЦИПІВ У РЕГУЛЮВАННІ ПОВЕДІНКИ АДВОКАТА

У сучасному світі, де правова система відіграє ключову роль у забезпеченні справедливості, поведінка адвоката стає не лише професійним, але й моральним зобов'язанням. Етичні принципи визначають не лише межі професійної діяльності, але й формують довіру між адвокатом та суспільством, клієнтами та судом. Вони стають основою для збереження справедливості, поваги до прав людини та належного захисту інтересів сторін. У цьому контексті необхідно розглянути, як етичні стандарти впливають на прийняття рішень адвокатом та як вони допомагають уникнути конфлікту інтересів і забезпечують високий рівень професіоналізму.

Етичні принципи є для адвоката важливими орієнтирами при вирішенні конкретних питань, виборі стратегії дій чи підходу до ситу-

ації. Вони слугують необхідною основою, оскільки передбачити всі можливі життєві обставини наперед неможливо. Проте в кожній новій ситуації адвокат має обґрунтовано аргументувати свою позицію, дії та наміри не лише перед клієнтом, але й перед державою, суспільством, колегами та професійною спільнотою. Ці орієнтири допомагають адвокату підтримувати високі стандарти професіоналізму, уникати етичних конфліктів і дотримуватися принципів справедливості, об'єктивності та сумлінності, що є важливими для підтримання довіри до правової системи [1].

Адвокат діє як правозахисник і зв'язуюча ланка між правовою системою та громадянами. Саме тому його поведінка має відповідати високим етичним стандартам, оскільки адвокат виконує важливу соціальну функцію — забезпечує правовий захист і сприяє дотриманню закону. Етичні принципи дозволяють адвокату уникнути зловживань своїм положенням, маніпуляцій або дій, які можуть призвести до порушення прав клієнтів або підриву суспільної довіри до правової системи.

Етичні принципи є основоположними для формування довіри до адвокатської професії як серед клієнтів, так і суспільства загалом. Вони не лише визначають межі допустимої поведінки адвоката, але й сприяють розвитку адвокатури як інституту, який відіграє важливу роль у правовій системі [2].

Варто проаналізувати, яку роль відіграють етичні принципи у регулюванні поведінки адвоката та які можливі напрями удосконалення такого регулювання.

Підвищення професійних стандартів. Дотримання етичних норм допомагає адвокатам удосконалювати свої професійні навички та стандарти. Кожна ситуація, де адвокат керується етичними принципами, зміцнює його репутацію як відповідального і надійного фахівця. Високі етичні стандарти є гарантією того, що адвокат не порушить законодавства і не нашкодить інтересам свого клієнта.

Збереження довіри до правової системи. Етичні принципи є важливим чинником, що підтримує довіру до правової системи. Адвокати, які дотримуються високих етичних стандартів, захищають не тільки права своїх клієнтів, але й забезпечують справедливість і правопорядок. Це сприяє зміцненню ролі адвокатури у суспільстві та підвищенню рівня правосвідомості громадян [3, с. 138].

Міжнародна інтеграція адвокатури. Впровадження міжнародних етичних стандартів у національну адвокатську діяльність сприяє інтеграції адвокатури у глобальну правову спільноту. Адвокати, які дотримуються загальноприйнятих міжнародних норм, мають можливість брати участь у міжнародних правових справах, захищати права клієнтів за межами своєї країни та співпрацювати з іноземними колегами.

Хоча наявні етичні принципи є важливими для адвокатської діяльності, правова сфера постійно змінюється, що вимагає адаптації етичних норм до нових викликів і реалій. Для забезпечення високого рівня професіоналізму та захисту прав клієнтів у сучасних умовах важливо впроваджувати певні покращення в етичні стандарти адвокатської діяльності.

В якості можливих напрямків удосконалення правового регулювання етики адвоката можна виділити наступні.

Регулярний перегляд етичних правил. Однією з ключових рекомендацій є регулярний перегляд і оновлення Правил адвокатської етики відповідно до змін у законодавстві, судовій практиці та розвитку інформаційних технологій. Нові правові виклики, такі як кіберзлочинність або порушення прав людини в Інтернеті, вимагають нових підходів до етики, зокрема в питаннях конфіденційності, збору та використання цифрової інформації.

Удосконалення механізмів контролю та відповідальності. Ефективність етичних норм значною мірою залежить від механізмів контролю за їх дотриманням. Важливо удосконалити процедури розгляду скарг на адвокатів, які порушили етичні норми, та забезпечити прозорість дисциплінарних процесів. Це можна досягти шляхом підвищення ролі органів адвокатського самоврядування, створення незалежних етичних комісій або впровадження електронних платформ для подання скарг.

Розвиток етичної освіти для адвокатів. Постійне підвищення кваліфікації адвокатів у сфері етики має стати пріоритетним завданням для професійної спільноти. Важливо організовувати спеціалізовані курси та тренінги, що допоможуть адвокатам краще розуміти нові етичні виклики та вміти ефективно діяти в нестандартних ситуаціях. Така освіта сприятиме зменшенню кількості етичних порушень та підвищенню якості правової допомоги.

Інтеграція міжнародних етичних стандартів. Адвокатура є глобальною професією, і адвокати часто стикаються з правовими питаннями, які виходять за межі однієї держави. Тому важливо інтегрувати міжнародні етичні стандарти в національні кодекси адвокатської етики. Це сприятиме уніфікації етичних підходів у різних юрисдикціях, а також допоможе адвокатам бути підготовленими до вирішення справ з міжнародним елементом.

Зміцнення незалежності адвокатури. Адвокатура повинна залишатися незалежною від політичного та економічного впливу для забезпечення об'єктивного правосуддя. Одним з кроків до вдосконалення етичних норм може стати впровадження дієвих гарантій для забезпечення незалежності адвокатів.

Застосування технологій для забезпечення конфіденційності. У сучасному світі розвиток технологій відкриває нові можливості для ад-

вокатів, але також створює ризики для конфіденційності клієнтської інформації. Рекомендації щодо впровадження новітніх технологічних засобів для захисту даних, таких як шифрування електронних комунікацій, є важливими для забезпечення дотримання принципу конфіденційності.

Таким чином, етичні принципи не лише сприяють формуванню особистої відповідальності адвоката за свої дії, але й визначають розвиток адвокатської професії як важливого елемента правової системи, що забезпечує захист прав людини та верховенство закону. Удосконалення етичних норм та механізмів їх дотримання допоможе адвокатам краще виконувати свої професійні обов'язки, підтримувати високий рівень довіри з боку клієнтів та суспільства, а також сприяти розвитку правової системи загалом.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Правила адвокатської етики: Затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України «09» червня 2017 року. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2017-06-09-pravila-2017_596f00dda53cd.pdf
3. Загуменна Ю. О., Наджафлі Е. М. Принципи адвокатської діяльності в Україні: адміністративно-правовий аспект: монографія. Харків: ТОВ «Планета-Прінт», 2020. 276 с.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кіслиця Ірина Олександрівна**

Поліщук В. Я.

студент І-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК АДВОКАТА З КЛІЄНТОМ: КЛЮЧОВІ ЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Підвищення якості, повноти та своєчасності надання адвокатами професійної правничої допомоги потребує комплексного аналізу сутності, ознак та змісту правовідносин адвоката з клієнтом.

Відносини між ними виникають вже під час звернення особи за професійною правничою допомогою, тривають у процесі реалізації укладеного між ними договору про надання правової допомоги,

а певні обов'язки виконуються адвокатом і після закінчення дії або розірвання даного договору.

Характерними рисами, що відрізняють відносини адвоката з клієнтом від інших типів правовідносин, є:

- 1) причина їх виникнення — реалізація конституційного права клієнта на професійну правничу допомогу;
- 2) наявність суб'єкта зі спеціальним статусом — адвоката;
- 3) укладання договору про надання правової допомоги як підстави здійснення адвокатської діяльності;
- 4) обов'язковість дотримання адвокатом Правил адвокатської етики у цих відносинах;
- 5) наявність у адвоката специфічних обов'язків до укладання й після припинення дії договору про надання правової допомоги [1].

Моральним ядром адвокатської діяльності стає етика професійних зв'язків адвоката, яка визначає та спрямовує його поведінку у професійній сфері. Серцевину етики професійних відносин адвоката становить передусім питання етики взаємовідносин адвоката з клієнтом, оскільки, за влучним висловлюванням В. З. Ухач, «адвокат, коли виконує свої професійні обов'язки, знає тільки одну людину в світі, і ця людина — його клієнт» [2].

Беззаперечною етичною основою взаємовідносин адвоката з клієнтом є довіра. Як зазначає О. І. Фоміна, в довірі відображається не тільки правова природа відносин адвоката з особами, що звертаються до нього, але і моральна сторона адвокатської діяльності, її спрямованість на забезпечення суб'єктивних прав громадян. Під визначенням довіри розуміють наступне тлумачення — це ставлення до кого-небудь, що виникає на основі віри в чийось правоту, чесність, щирість [1].

Звичайно, адвокатська етика та її взаємовідносини базуються на довірі між адвокатом і клієнтом. Але їх відносини не обмежуються лише фундаментальною довірою, є великий та необмежений перелік ознак, які характеризують особливості цих відносин.

Першою важливою складовою «здорових» відносин між адвокатом та клієнтом — є спільні інтереси, вони необхідні для того, щоб між ними не виникали внутрішні конфлікти. Для того, щоб усі сили та знання адвоката були покладені на захист свого клієнта, а не для вирішення міжособистих перепалок.

Спільні інтереси неможливі без точного з'ясування очікувань клієнта від ведення справи та результату зусиль адвоката. Адже справа може завершитися не так швидко та з іншим результатом, ніж той результат, на який очікує клієнт. Для клієнта важливо розуміти реальність становища справи тому, що часто обвинувачений вважає, що адвокат як чарівник може використовувати матеріали справи, свої

знання та здобутки в юридичній сфері і буквально врятувати його від усіх обвинувачень. Але не лише збоку клієнта можуть бути невраховані певні передумови та важливі моменти ведення справи, з свого боку адвокат зобов'язаний не давати стовідсоткових гарантій. З цього питання вичерпно висловлюються науковці: «по-перше, це заборонено Правилами адвокатської етики, а по-друге, завжди може спрацювати людський фактор». Але це не означає, що адвокат реалізує свої права та обов'язки на чесному слові, він зобов'язаний зробити все можливе у вашій справі та підтвердити свої слова у подібних вашому випадку справах [3].

Важливим аспектом у взаємовідносинах між клієнтом та адвокатом є комунікація та перше враження обох сторін. Перше враження беззаперечно пов'язане із комунікацією адвоката щодо клієнта. Адвокат повинен представити себе з професійної точки зору, але не перетворювати консультацію на творчий вечір адвоката. Адвокат та клієнт повинні виділити достатню кількість часу для їх розмови, щоб між ними виникла та сама довіра, як фундамент відносин між адвокатом та клієнтом.

Комунікація як аспект довіри між адвокатом та клієнтом проявляється у мові. Власне мова проявляється не як базові навички в усному та письмовому мовленні, ця ознака має більш глибоке значення в діяльності адвоката. В загальному вона характеризується як професійна мова. Будь-який юрист повинен володіти навичками професійної мови, але важливо розуміти і доцільність її використання у спілкуванні.

В Україні конфіденційність у галузі адвокатської діяльності традиційно асоціюється із поняттям адвокатська таємниця. У ст. 10 «Правил адвокатської етики» нормативний зміст принципу конфіденційності розкривається саме через необхідність нерозголошення будь-якої інформації, яка визначена законом як предмет адвокатської таємниці. При цьому чітко визначено, що розголошення відомостей, що складають адвокатську таємницю, заборонено за будь-яких обставин, включаючи незаконні спроби органів дізнання, слідства і суду допитати адвоката про обставини, що складають адвокатську таємницю тому, що це порушує фундаментальні засади адвокатської діяльності — довіру, чесність, конфіденційність [4].

Підсумовуючи вищенаведене, можна дійти висновку, що в аспекті відносин адвоката з клієнтом першочергово розкривається когнітивний аспект довіри, який характеризує ці відносини як такі, що базуються на переконаності в чесності, порядності, вірності, відповідальності та правдивості. Довіра виступає необхідною умовою ефективної професійної діяльності адвоката та слугує запорукою її успіху. Вод-

ночас на рівні нормативного регулювання довіра трансформується та визначає змістовне наповнення основоположних у адвокатській діяльності принципів та інститутів: конфіденційності та адвокатської таємниці, акцентуючи увагу на їх морально-етичній природі.

Список використаної літератури

1. Фоміна О. І. Відносини адвоката з клієнтом за договором про надання правової допомоги: дис. докт. філософії за спеціальністю 081 «Право». Одеса, 2021. 234 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/14871>
2. Ухач В. З. Юридична деонтологія і професійна етика: Навчальний посібник. Тернопіль: Вектор, 2015. 335 с.
3. Маленький Ф. Як побудувати здорові відносини між адвокатом та клієнтом. *Закон і Бізнес*. URL: https://zib.com.ua/ua/140381-yak_pobudovati_zdorovi_vidnosini_mizh_advokatom_ta_klientom.html
4. Правила адвокатської етики, затверджені Звіто-виборним З'їздом адвокатів України 2017 року 9 червня 2017 року зі змінами затвердженими З'їздом адвокатів України 2019 року 15 лютого 2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук **Кіслиця Ірина Олександрівна**

Прохоренко А. В.

студентка 1-го курсу

магістратури факультету прокуратури

Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого

ДИСЦИПЛІНАРНІ СТЯГНЕННЯ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ

Зобов'язання дотримуватися етичної поведінки є основою того, що означає бути адвокатом. Юридична етика є наріжним каменем юридичної професії, яка складається з основних принципів і вказівок, що регламентують поведінку практикуючих юристів. Ці принципи спрямовані на підтримку найвищих стандартів професіоналізму, чесності та компетентності юридичної спільноти.

Професіоналізм є фундаментальним аспектом юридичної етики. Він вимагає від юристів діяти старанно, ввічливо та з повагою до правової системи. Юристи повинні продемонструвати відданість інтересам своїх клієнтів, дотримуючись правил і норм професії. У своїй професійній діяльності адвокати зобов'язані бути чесними, добро-

порядними, загалом, бути бездоганними. Адже від цього прямо буде залежати їхня репутація.

Під час здійснення своїх повноважень адвокат обов'язково повинен використовувати всі наданні законодавством права й обов'язки, відповідно до статусу, основних завдань адвокатури та принципів її діяльності, визначених Конституцією України, Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та іншими законодавчими актами, а саме: адвокати здійснюють свою діяльність у межах правил адвокатської етики, які закріплюють єдину систему критеріїв оцінки етичних аспектів поведінки адвоката [1].

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачає дотримання Правил адвокатської етики, як одного з основних професійних обов'язків адвоката. Правила адвокатської етики (далі — Правила) мають на меті уніфіковане закріплення традицій і досвіду української адвокатури у сфері тлумачення норм адвокатської етики, а також загальновизнаних деонтологічних норм і правил, ухвалених у міжнародному адвокатському співтоваристві [2]. Отже, адвокат, окрім реалізації своїх професійних знань, інтелекту й ерудованості в законодавстві, у своїй діяльності має усвідомлювати соціальний, культурний, моральний аспекти та відповідально ставитись до результатів своєї діяльності, зважаючи на суспільний ефект [3, с. 46].

Основні принципи адвокатської етики містить Розділ II Правил. У цьому розділі йдеться про такі принципи, як: незалежність і свобода адвоката у здійсненні адвокатської діяльності; дотримання законності; пріоритет інтересів клієнта; неприпустимість конфлікту інтересів; конфіденційність, принцип компетентності та добросовісності, принцип поваги до адвокатської професії; принцип чесності та добropорядної репутації.

Якщо адвокат не виконує свої професійні обов'язки, передбачені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» і Правилами адвокатської етики, він може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності із застосуванням відповідних стягнень. Дисциплінарна відповідальність адвоката — це особливий вид юридичної відповідальності, що застосовується до адвоката за результатами дисциплінарного провадження, яке здійснюється кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури за вчинення дисциплінарного проступку.

Так, статтею 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» встановлено, що підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку. В теорії трудового права дисциплінарним проступком вважається винне протиправне невиконання або неналежне виконання

працівником своїх обов'язків (порушення правил внутрішнього трудового розпорядку, посадових чи робочих інструкцій, положень, наказів керівника, технічних правил тощо) [4, с. 432].

На думку В. В. Заборовського, під дисциплінарним проступком адвоката потрібно розуміти винне діяння (дію або бездіяльність) адвоката, що вчиняється ним під час здійснення професійної та іншої діяльності, виражається в порушенні вимог законодавства про адвокатуру й адвокатську діяльність і (або) норм Правил адвокатської етики, якими заподіюється шкода клієнту й (або) адвокатурі загалом шляхом приниження її авторитету, авторитету адвокатської професії і статусу адвоката [5, с. 118].

Частина 2 ст. 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» чітко визначає, які діяння є дисциплінарним проступком, серед яких зазначені такі дії: порушення вимог несумісності; порушення присяги адвоката України; порушення правил адвокатської етики; розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення; невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків; невиконання рішень органів адвокатського самоврядування; порушення інших обов'язків адвоката, передбачених законом. Зауважимо, що тлумачення деяких підстав відповідальності адвоката, наприклад, порушення ним присяги або правил адвокатської етики, може бути занадто широким. Це негативно відображається на процесуальній незалежності адвоката, адже фіксуються випадки ініціації органами правопорядку дисциплінарних проваджень щодо принципів адвокатів, які добросовісно захищають інтереси клієнтів [6, с. 170].

У свою чергу, відповідно до ст. 35 Закону України «Про адвокатуру та адвокатської діяльності», за здійснення дисциплінарного проступку до адвоката може бути застосовано одне з наступних дисциплінарних стягнень: попередження; зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року; для адвокатів України — позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав — виключення з Єдиного реєстру адвокатів України [1]. Адвокат може бути притягнений до дисциплінарної відповідальності протягом року з дня вчинення дисциплінарного проступку

Однією з підстав притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є порушення стандартів професійної діяльності в професійному та повсякденному житті. Так, відповідно до ст. 66 Правил адвокатської етики, за їх порушення до адвоката можуть бути застосовані заходи дисциплінарної відповідальності в порядку, передбаченому чинним законодавством про адвокатуру й адвокатську ді-

яльність, а також рішеннями З'їзду, актами Ради адвокатів України, Національної асоціації адвокатів України. Прикладами порушення адвокатської етики можна вважати такі: безпідставне затягування справи для отримання більшого гонорару; надання клієнту завідомо неправдивих відомостей; затягування справи, зрив судових засідань, запізнення адвокатом; використання обману, дача завідомого нездійснених обіцянок.

Підсумовуючи, зазначимо, що зміст Правил адвокатської етики містять лише імперативні зобов'язання та заборони, але вони не передбачають конкретних вказівок на застосування чітко визначених санкцій за порушення тієї чи іншої статті. Дотримання адвокатом Правил адвокатської етики визначається на основі оціночних понять і залежить від розсуду органів, наділених правом офіційного тлумачення Правил адвокатської етики у процесі дисциплінарного провадження та за його результатом застосовувати дисциплінарні стягнення [7, с. 34].

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 15.10.2024)
2. Правила адвокатської етики затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України від 9 червня 2017 року. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2017-06-09-pravila2017_596f00dda53cd.pdf.
3. Ємельяненко К. О. Адвокат як носій професійної правової культури суспільства. *Нове українське право*. № 5 (5). 2021. С. 44–50
4. Трудове право: підручник / [О. М. Ярошенко, С. М. Прилипко, А. М. Слюсар та ін.][^]; за заг. ред. О. М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2019. 544 с.
5. Заборовський В. В. Дисциплінарний проступок як підстава дисциплінарної відповідальності адвоката. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право вип 31. Том 3*. 2015. № 4. С. 115 — 118.
6. Овчаренко О. М., Ковальова Я. О. Дисциплінарна відповідальність адвоката: дискусійні аспекти. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2019 № 40. С. 168–172.
7. Кухнюк Д., Шиленко Д. Дисциплінарна відповідальність за порушення адвокатської етики. *Вісник КНУ ім. Тараса Шевченка. Юридичні науки* 2019. № 4 (11). С. 31–35.

Науковий керівник: доцентка кафедри трудового права НЮУ ім. Ярослава Мудрого, кандидатка юридичних наук, доцентка **Красюк Тетяна Василівна**

Решетило Я. С.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИЧНІ ВИКЛИКИ ТА СТАНДАРТИ У ВЗАЄМОДІЇ АДВОКАТА З ОРГАНАМИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ПІДОЗРЮВАНОГО

Етична поведінка адвоката є фундаментом для забезпечення справедливості та законності в кримінальному процесі. У контексті досудового розслідування, де права підозрюваного можуть бути уразливими, роль адвоката стає особливо значущою. Його обов'язок не тільки захищати інтереси клієнта, але й дотримуватися етичних стандартів, що часто стає викликом у співпраці з органами досудового розслідування.

Відносини адвоката з органами досудового розслідування регулюються Розділом V Правил адвокатської етики. Зокрема, у статті 46 зазначено, що адвокат має керуватися принципами чесності та поваги, при цьому не вдаватися до жодних неправомірних методів: «Адвокат не повинен використовувати особисті зв'язки або інший вплив для отримання будь-яких переваг для клієнта, а також має дотримуватися чинного законодавства та принципів чесності у своїх взаєминах з правоохоронними органами» [1].

Крім того, відповідно до статті 47, адвокат зобов'язаний дотримуватися принципу незалежності у відносинах з органами досудового розслідування, захищаючи пріоритет інтересів свого клієнта та протидіючи будь-яким спробам впливу з боку слідчих органів.

Виходячи з цього, одним із головних викликів для адвоката під час досудового розслідування є необхідність зберігати незалежність і не піддаватися тиску з боку слідчих органів. У реаліях кримінального процесу, коли слідчі прагнуть здобути докази, що можуть сприяти висуненню обвинувачення, адвокат часто перебуває під непрямим або прямим тиском. Однак, основне завдання адвоката полягає в тому, щоб залишатися непохитним і діяти виключно в інтересах свого клієнта, не порушуючи законів і етичних норм.

Інший важливий аспект полягає у складності взаємодії з органами досудового розслідування, що мають значні процесуальні можливості. Підозрюваний часто знаходиться в уразливому становищі, і адвокат мусить забезпечити його права, включаючи право на справедливий процес та доступ до доказів. Проте, слідчі органи можуть обмежувати доступ адвоката до певної інформації або затягувати розслідування, що вимагає від адвоката як юридичної компетенції, так і високих морально-етичних стандартів.

Однією з ключових проблем є також етична дилема між ефективністю захисту клієнта та дотриманням законності. Адвокати інколи стикаються з ситуаціями, коли потрібно вибирати між суворим дотриманням процесуальних норм та пошуком обхідних шляхів для кращого захисту клієнта. Це може призвести до ризику використання неправомірних методів, що суперечать етичним стандартам адвокатської діяльності.

Саме стандарти поведінки адвоката та інших учасників кримінального процесу визначаються на основі міжнародно-правових актів.

Перш ніж аналізувати кожен стандарт правового забезпечення етичних норм у кримінальному процесі, важливо виділити їх значення та взаємозв'язок із національною правовою системою. Основні критерії:

1) міжнародні стандарти як «м'яке право», тобто вони не передбачають юридичних наслідків за невиконання, немає санкцій;

2) рекомендаційний характер: міжнародні стандарти не є обов'язковими, вони виступають як зразок, що національний законодавець може враховувати залежно від доцільності та загальноновизнаності;

3) необхідність імплементації. Попри рекомендаційний характер, імплементація міжнародних стандартів є важливою для правової держави, оскільки: по-перше, вони служать критерієм оцінки правової системи міжнародними партнерами; по-друге, є універсальним показником ефективності кримінальної юстиції; по-третє, визначають напрямки для реформування сфери кримінальної юстиції [2].

В науковій літературі виділяють чотири основні стандарти в цій сфері:

1) стандарт професійної поведінки та етичної взаємодії, який полягає у тому, що адвокат повинен дотримуватися етики у взаємодії з суддею, прокурором та слідчим. Це включає незалежність, довіру, конфіденційність, особисту порядність та пріоритет інтересів клієнта. Важливо також, щоб адвокати дотримувалися етичних норм у виборі тактичних прийомів під час слідчих дій та реагували на порушення професійної етики;

2) стандарт заборони катування або нелюдського поводження, що вимагає, щоб адвокат забезпечував захист своїх клієнтів від катувань і нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження під час кримінального провадження;

3) стандарт недопустимості безпідставного обмеження прав і основоположних свобод, що закріплює те, що адвокат зобов'язаний запобігати безпідставному обмеженню прав і свобод особи, захищаючи своїх клієнтів від незаконного затримання та порушення права на справедливий суд;

4) стандарт заборони застосування обману у кримінальному процесуальному доказуванні, який зазначає, що адвокат не має права використовувати обман або недобросовісні методи для отримання доказів чи ведення справи [3].

Продовжуючи дану тему саме у контексті захисту підозрюваного, слід зазначити, що забезпечення його прав та дотримання законності — це дві основні функції, які покладаються на адвоката в процесі кримінального провадження. Вони взаємопов'язані, адже без дотримання законності неможливо забезпечити належний захист прав особи.

Першочерговим завданням адвоката є забезпечення захисту прав підозрюваного, гарантованих Конституцією України та міжнародними правовими нормами. Адвокат має активну роль на всіх етапах досудового розслідування, починаючи з моменту затримання особи. Він зобов'язаний інформувати клієнта про його права, у тому числі право на захист, право на безкоштовну правничу допомогу та право на конфіденційність. Право на захист є одним із основоположних прав, яке забезпечує можливість особи користуватися адвокатською допомогою під час ведення кримінального провадження.

Адвокат має також забезпечити, щоб підозрюваний мав доступ до всіх необхідних доказів, що можуть бути використані для його захисту. Це передбачає участь у слідчих діях та судових засіданнях, де адвокат може представляти інтереси клієнта, оскаржувати неправомірні дії слідчих і прокурорів, а також надавати кваліфіковані правові консультації.

Не менш важливою є функція адвоката в дотриманні законності в процесі кримінального провадження. Адвокат не має права вдаватися до будь-яких незаконних методів захисту або використовувати неправомірні засоби для досягнення вигоди для свого клієнта. Відповідно до статті 7 Правил адвокатської етики, адвокат зобов'язаний використовувати всі свої знання та професійну майстерність для належного захисту прав та законних інтересів клієнта, дотримуючись чинного законодавства.

У цьому контексті адвокат має право оскаржувати дії органів досудового розслідування, якщо вони порушують законність. Це може включати оскарження незаконних затримань, обшуків або допитів, які можуть мати на меті отримання доказів неналежним чином. Адвокат повинен дбати про те, щоб усі дії органів розслідування відповідали принципам правосуддя, а також забезпечувати права підозрюваного, якщо такі дії є неправомірними.

Аналізуючи все вищезазначене, можемо зробити висновки, що роль адвоката полягає не лише в представництві клієнта, а й у активному захисті прав людини, що закріплені в національному законо-

давстві та міжнародних нормах. Адвокат повинен залишатися незалежним і непохитним у своїй діяльності, попри можливий тиск з боку слідчих органів.

Дотримання етичних стандартів, які визначають професійну поведінку, є запорукою ефективного захисту прав підозрюваного. Адвокат зобов'язаний забезпечити своїм клієнтам доступ до справедливо-го процесу та необхідних доказів, що підкреслює важливість його ролі в кримінальному провадженні.

Міжнародні стандарти, закріплені у правових актах та практиці європейських судових інституцій, служать важливими орієнтирами для адвокатської діяльності. Їх імплементація в національну правову систему є необхідною для підвищення довіри до правосуддя.

Таким чином, забезпечення прав підозрюваного і дотримання законності вимагають від адвоката високого рівня професіоналізму і моральної відповідальності, що в цілому сприяє підтримці верховенства права в суспільстві.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики від 09.06.2017 р. RL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text> (дата звернення: 13.10.2024).
2. Етика прокурора, судді, слідчого: навч. посіб. / Л. М. Гуртієва та ін.; ред.: Ю. Д. Батан, А. В. Лапкіна, Г. Шмельцер. Одеса: Вид. дім «Гельветика», 2022. 284 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8994e755-c9db-4c28-aa15-f1c8de29616c/content> (дата звернення: 13.10.2024).
3. Аббасова Д. Л. Правове забезпечення та реалізація етичних норм у кримінальному процесі України: дис. ... д-ра філософії в галузі права: 081. Харків, 2023. 312 с. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/19791/1/Abbasova_dis.pdf (дата звернення: 13.10.2024).

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кіслиця Ірина Олександрівна**

Римська Д. М.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ КОМУНІКАЦІЇ АДВОКАТА З УЧАСНИКАМИ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ ТА ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Між адвокатом та суддями, його процесуальними опонентами, органами державної влади та місцевого самоврядування в ході виконання адвокатом своїх обов'язків утворюються особливі правові відносини.

Як зазначає законодавець у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1], під час здійснення адвокатської діяльності адвокат зобов'язаний дотримуватись присяги адвоката України та правил адвокатської етики, де викладені основні принципи та вимоги до етичної поведінки адвоката, і відповідно, цими правилами адвокат нехтувати не може.

Етичні аспекти взаємодії з зазначеними вище суб'єктами судового процесу детально регламентується розділами IV «Відносини адвоката з судом і іншими учасниками судового провадження» (ст. ст. 42–45) і V «Відносини адвоката при здійсненні професійної діяльності з іншими органами та особами» (ст. ст. 46–49) Правил адвокатської етики [2]. Недотримання правил, визначених цими розділами, може мати наслідком застосування заходів дисциплінарної відповідальності щодо конкретного адвоката та/або негативно вплинути на репутацію, імідж та престиж всієї адвокатської спільноти України як представників правничої професії.

Інтеракції адвоката із судом повинні ґрунтуватися, перш за все, на взаємній повазі судді та адвоката. Судовий процес здійснюється відповідно до встановлених законом процедурних норм, що вимагають чіткого дотримання правил усіма учасниками судового розгляду.

Для забезпечення ефективного розгляду справи в суді учасникам процесу необхідно демонструвати високий рівень правової поведінки та професійної правової культури, особливо це стосується суддів, адвоката, прокурора.

Ніхто з учасників судового процесу не має права зловживати своїми процесуальними правами. Ефективним засобом протидії цьому є можливість подання процесуальних заперечень. Несвоєчасне припинення навідних запитань, які фактично являють собою підказку свідку або надають йому додаткову інформацію, може призвести до викривлення об'єктивної істини у справі. Ігнорування неетичних ви-

словлювань також дестабілізує нормальний перебіг судового засідання. Адвокат має поважати процесуальні права свого опонента та уникати дій, що грубо їх порушують [3]. Зловживання процесуальними правами з метою необґрунтованого затягування судового розгляду є неприпустимим для адвоката.

З метою підтримання порядку під час судового засідання суд наділений повноваженнями відразу у формі постановлення ухвали реагувати на порушення процедурних норм та застосовувати заходи процесуального примусу щодо порушників правил поведінки під час судового засідання або осіб, які незаконно перешкоджають здійсненню судочинства [4].

З вищесказаного випливає те, що адвокат під час судового розгляду справи не вправі порушувати порядок у судовому засіданні, повинен уникати сперечань з судом та висловлювань, що принижують честь і гідність суду та інших учасників процесу.

Поряд з цим, варто врахувати положення статті 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1], яка передбачає право адвоката в процесі здійснення адвокатської діяльності вчиняти будь-які дії, які не суперечать чинним законам, правилами адвокатської етики та договором про надання правничої допомоги. Як приклад таких дій можна виокремити звернення з адвокатськими запитами; складання заяв, скарг, клопотань та інших правових документів разом з їх поданням; фіксація процесуальних дій, участь в яких бере адвокат [4].

Додержуючись принципу законності [3], адвокат зобов'язаний одночасно демонструвати наполегливість і принциповість у захисті інтересів клієнта в суді, не втрачаючи своєї незалежності під час представництва. У разі вчинення тиску з боку суду, адвокат повинен уникати компромісів, що йдуть у розріз з охоронюваними законом інтересами клієнта.

Крім того, адвокат має неухильно дотримуватися принципу пріоритету інтересів клієнта над будь-якими іншими інтересами або міркуваннями, що виникають у взаєминах із судом [3], тобто уникати конфлікту інтересів, що ставив би під сумнів неупередженість та об'єктивність рішень адвоката.

Таким чином, комунікація адвоката з учасниками судового процесу та органами державної влади повинна узгоджуватись з Правилами адвокатської етики, не суперечити засадам здійснення адвокатської діяльності, мати на меті досягнення бажаного результату екологічним способом.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Правила адвокатської етики: затверджені рішенням Звітно-виборного з'їзду адвокатів України від 09.06.2017 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf
3. Вовонюк В. Етика відносин «адвокат та суд»: ключові принципи та дисциплінарна практика судочинства. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/etika-vidnosin-advokat-ta-sud-kliucovi-principi-ta-disciplinarna-praktika>
4. Митрофанов І. І., Васечко О. І Етичні вимоги до інтеракцій адвоката з судом і іншими учасниками судочинства. URL: <https://www.publichne-pravo.com.ua/files/52/10.pdf>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кіслиця Ірина Олександрівна**

Руда С. С.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИЧНІ СТАНДАРТИ ТА ПРОФЕСІЙНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТІВ В УКРАЇНІ

Актуальність даної теми зумовлена тим, що етичні стандарти адвокатів посідають важливу роль у юридичному світі та в суспільстві в цілому, адже професійна етика є фундаментом для професійних стандартів адвокатури України. Юридична етика, в широкому розумінні, відноситься до унікальних обов'язків адвокатів та правової системи, враховуючи важливу роль та вплив, які вони відіграють у суспільстві.

Адвокатура є одним з найважливіших, ключових інститутів громадянського суспільства, що забезпечує гарантоване Конституцією України право кожного на професійну правничу допомогу. Проте надання такої допомоги має відповідати певним стандартам, зокрема, моральним.

Професійна етика — це кодекс правил, що визначають поведінку співробітника у службовій діяльності, норми, що відповідають законам та правилам, що регулюють діяльність організацій, а також знання, які допомагають співробітникам у їхній професійній діяльності. Також важливо усвідомлювати свою відповідальність за виконання своїх професійних обов'язків, що дозволить підвищити рівень про-

фесіоналізму. Розглядаючи питання професійної етики адвоката та її закріплення, необхідно звернутися до Правил адвокатської етики, затверджених звітно- виборчим з'їздом адвокатів України від 09 червня 2017 року, в яких регламентовані основні принципи адвокатської етики та відносини адвоката з клієнтом. Даний нормативний акт ґрунтується на міжнародній практиці [1].

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» зобов'язує кожного адвоката, який бере на себе зобов'язання щодо дотримання правил адвокатської етики при виконанні своїх обов'язків як адвокат, виконувати їх неухильно. За допомогою визначення нормативно-етичної та моральної сторони адвокатської етики законодавець дає можливість клієнту визначити рівень професійної поведінки адвоката, його моральні якості. Це дає змогу виключити необґрунтовані претензії до адвокатури.

При здійсненні всіх видів діяльності адвокат має використовувати лише законні засоби захисту інтересів клієнта, діяти у межах чинного законодавства. Адвокат при будь-яких ситуаціях, повинен зберігати честь та гідність, оскільки його спілкування з клієнтом має бути виключно діловим. Відносини між адвокатом та довірцем повинні ґрунтуватися на довірі. Насамперед, обов'язком адвоката є не розголошення відомостей, які стали йому відомі під час спілкування з довірцем, оскільки таке право довірителя передбачено Конституцією України. У сфері адвокатської етики предметом є «професійна етика адвоката, що охоплює питання моралі у відносинах із клієнтами, органами влади та іншими учасниками юридичної діяльності» [3, с. 76].

Важливо зазначити той факт, що виникнення поняття деонтології, яке застосовується щодо етичних вимог до адвоката, сягає 1834 року, коли було опубліковано працю І. Бентама «Деонтологія або Наука про мораль», в якому він говорив про те, що деонтологія є фундаментальною складовою будь-якої науки.

Якщо розглядати морально-етичні вимоги до адвокатів в узагальненому вигляді, до них слід відносити ставлення до людини як до вищої цінності, повагу і захист прав, свобод і людської гідності відповідно до міжнародних і національного-правових норм та загальнолюдських принципів моралі; принциповість, витривалість, вміння відстоювати свою думку, об'єктивність в прийнятті рішення; бездоганність особистої поведінки, турботу про професійну честь і суспільну репутацію; професійну та корпоративну солідарність і підтримку за умови законного виконання своїх обов'язків, взаємодопомогу, сміливість і морально-психологічну готовність до дій у складних ситуаціях.

Крім того, виділяють такі вимоги до роботи адвокатів, як стиль спілкування з клієнтами; стиль спілкування з процесуальними опо-

нентами, тобто манера спілкування між адвокатами, які представляють у процесі судового розгляду інтереси сторін, які можуть бути різними, часто суперечливими і навіть протилежними один одному, але завжди залишаються друзями за фахом, а іноді й членами однієї колегії; стиль спілкування з іншими учасниками процесу; культура усного та писемного мовлення; дотримання правил поведінки у суді та інших державних органах; використання виключно процесуальних засобів захисту інтересів клієнта [4]. Ці вимоги поєднані загальним поняттям адвокатської етики.

Відповідно до ч. 1 ст. 6 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатом може бути фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування (крім випадків, встановлених цим Законом), прийняла присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю [2]. Таким чином, встановлені законодавчі вимоги дозволяють стверджувати, що адвокатська діяльність є окремою професією.

Однак будь-який фахівець під час професійної діяльності схильний до ризику здійснення помилки, що зумовлює притягнення його до відповідальності. Адвокат як учасник правовідносин зі спеціальною правосуб'єктністю також несе відповідальність за невиконання чи неналежне виконання своїх професійних обов'язків. Сам термін «відповідальність» походить від слова «відповідь» і означає «необхідність, обов'язок відповідати за свої вчинки».

Юридична відповідальність — це вид соціальної відповідальності, сутність якої полягає у застосуванні до правопорушників (фізичних та юридичних осіб) передбачених законодавством санкцій, що забезпечуються у примусовому порядку державою. Класичними видами юридичної відповідальності за законодавством України є дисциплінарна, адміністративна, цивільна та кримінальна відповідальність [5, с. 109].

Отже, в адвокатській діяльності етика відіграє велику роль, оскільки моральні якості та навички адвоката, його здатність дотримуватися принципів адвокатської етики, визначають його як професіонала у своїй галузі. Можна також зробити висновок, що професійна відповідальність адвоката є окремою юридичною відповідальністю, яка включає елементи дисциплінарної, цивільної, адміністративної та кримінальної відповідальності. Ключові особливості професійної відповідальності адвоката включають ряд ознак, що дозволяють виділити її в якості окремої категорії юридичної відповідальності.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (від 10.04.2023 р.)
3. Бралатан В. П. Професійна етика. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури. 2011 р. 252 с.
4. Янковська О. Г. Співвідношення мети та засобів як етична проблема адвокатської діяльності. *Юридична Газета* від 14 березня 2017 р., № 12 (562). URL: https://tomorrowlawyer.org/wpcontent/uploads/2017/03/%E2%84%9612562_lite-038-039.pdf
5. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. 2-ге вид., переробл. і допов. К.: Вид-во «Юрид. думка», 2012. 1020 с.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Скороход К. В.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ЯК СКЛАДОВА ПРАВОВОГО СТАТУСУ АДВОКАТА

Одним з кроків забезпечення можливості надання високоякісної професійної правової допомоги є діяльність незалежної професійної адвокатури в здійсненні захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. З цією метою і був прийнятий Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», який покликаний забезпечувати ефективні умови для розвитку і діяльності адвокатури, а головне — відповідати сучасним реаліям здійснення ефективного захисту в умовах правового суспільства.

Аналіз юридичної літератури щодо питань структури правового статусу особи в цілому і структури правового статусу адвоката як особи, на яку покладено конституційний обов'язок по наданню правничої допомоги, вказує на те, що серед вчених немає єдиної точки зору про кількість елементів такого статусу і про визначення категорій

елементів, які в сукупності і повинні формувати правовий статус як адвоката, так і особистості в суспільстві.

Незважаючи на плюралізм в позиціях, за визначенням структури та видового набору елементів правового статусу адвоката, проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що переважна більшість вчених необхідними елементами правового статусу визначають права і обов'язки особи.

Не останню роль також відіграють гарантії діяльності адвоката, за допомогою яких забезпечується реалізація його прав і обов'язків. Варто зазначити, що такі гарантії, як гарантії незалежності, безпеки адвоката, його недоторканності, рівності з іншими учасниками провадження, а також дотримання засад змагальності і свободи в наданні доказів та доведенні їх переконливості, є невід'ємними елементами правового статусу адвоката.

Велике значення має такий структурний елемент правового статусу адвоката, як відповідальність, оскільки наявність у особи юридичних обов'язків передбачає юридичну відповідальність, у разі їх невиконання.

Отже, з метою визначення значущості професійної етики адвоката в структурі його правового статусу, слід звернутися до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», який закріплює за адвокатом комплекс прав та обов'язків (правового і морального характеру), визначає умови і створює належні можливості для здійснення адвокатом своєї професійної діяльності. Адвокат у будь-якій своїй діяльності, зокрема й позапрофесійній, тобто у повсякденному житті, має неухильно дотримуватися тих, у першу чергу, моральних обов'язків, які на нього покладає специфічний статус адвоката, його професія.

У п.1 ч.1 ст.21 вищезгаданого нормативно-правового акту згадується такий обов'язок: «дотримуватися присяги адвоката України та правил адвокатської етики» [1]. З зазначеного чітко випливає, що дотримання етичних правил є одним з ключових пунктів, які зобов'язаний виконувати адвокат під час здійснення ним професійної діяльності.

Ще одним відображенням важливості даного обов'язку є наслідки, що можуть настати для особи, що здійснює адвокатську діяльність, у разі порушення зазначеного правила. Так, у ст. 66 Правил адвокатської етики проголошується наступне: «за порушення Правил адвокатської етики до адвоката можуть бути застосовані заходи дисциплінарної відповідальності в порядку, передбаченому чинним законодавством про адвокатуру та адвокатську діяльність, а також рішеннями З'їзду, актами Ради адвокатів України, Національної асоціації адвокатів України» [2]. З вищезгаданого можемо дійти висновку, що адвоката може бути притягнуто до юридичної відповідальності за невиконання обов'язку з дотримання професійної етики.

Отже, адвокат у будь-якій своїй діяльності, навіть у повсякденному житті, повинен неухильно дотримуватися моральних обов'язків, які на нього покладаються у зв'язку з специфічним статусом адвоката, які, поєднуючись з правовими обов'язками, становлять його професійний обов'язок, невиконання або неналежне виконання якого вважається дисциплінарним проступком [3]. Тож дотримання правил адвокатської етики є важливою складовою правового статусу адвоката, оскільки порушення зазначених правил тягне за собою несприятливі наслідки для професіонала. Саме тому слідування високим етичним стандартам поведінки суб'єкта надання правової допомоги є надзвичайно важливим аспектом здійснення ним адвокатської діяльності, що має на меті виконання належним чином завдань і функцій недержавного самоврядного інституту — адвокатури України.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.06.2012 р. 5076-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
2. Правила адвокатської етики: рішення Звітно-виборного з'їзду адвокатів України від 09 червня 2017 року, зі змінами, затвердженими З'їздом адвокатів України від 15 лютого 2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
3. Заборовський В. В. Професійні обов'язки як необхідний елемент структури правового статусу адвоката. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. № 45. С. 144–149.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Соловей А. О.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДОТРИМАННЯ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

На сьогоднішньому етапі інформатизації нашого суспільства, з підвищенням рівня технологічного розвитку, безперечно, провідне місце займають соціальні мережі та сайти. З цим активно пов'язується поява багатьох проблемних питань, що провокують нові акти порушення адвокатської етики прямо або побічно.

Актуальність даного питання полягає у тому, що сучасні технології, до прикладу, штучний інтелект або ж якісні сучасні рекламні інтеграції можуть ставати приводом до порушень Правил адвокатської етики, в той час як ефективних механізмів боротьби даного питання та його вирішення наразі немає. Це тягне за собою погіршення статусу професії адвоката та спотворення у суспільстві розуміння базових моральних норм, яких дотримується адвокат під час виконання професійних обов'язків.

Перш за все, важливо вказати на сучасні технології, що набирають з кожним днем все більше обертів, не лише у сфері права, а й загалом, у всьому техно-світі. Мова йдеться про появу штучного інтелекту, котрий має багато форм та видів вираження, здатний формувати максимально чіткі та справжні зображення, створювати аудіо-аналоги голосів тощо. Це створює загрози через наявність декількох факторів:

- доступність. Кожна особа може звернутись до будь-якого AI — асистента задля формування певного об'єкту, що може відображати також негативний або ж неприпустимий сенс та зовнішній вигляд. Це може спричинити негативний наслідок у вигляді створення контенту на основі фото особи, котрий буде спричиняти погіршення авторитету адвоката або ж його діяльності;

- надзвичайно швидкий темп розповсюдження та закріплення інформації на просторах інтернету. Наявність такого фактору може негативно вплинути на репутацію адвоката, навіть за відсутності його вини у певній ситуації.

Отже, можна дійти висновку, що кожна особа може легко спотворити імідж та статус адвоката. Особливо це становище погіршується через можливість неправомірного доступу до сторінки адвоката та створення публікацій, що можуть спричинити порушення Правил адвокатської етики. І дійсно, довести непричетність до даної ситуації буває вкрай важко, а інколи, в виключних випадках, є неможливим. Насправді, дієвого механізму захисту від таких неправомірних дій наразі немає. Триває удосконалення процедури звернення до авторизованих авторів певних програм та AI — асистентів, проте для ефективного порядку та регулювання даного питання, наразі потрібний час.

Окремо варто наголосити на порушенні аспекту конфіденційності. Справді, це питання повністю покладається на адвоката та його сумлінне ставлення до справ та клієнтів, однак у сучасному технологічному світі існує прогалина захисту конфіденційних та особистих даних. Існує великий ризик втрати та витоку масиву конфіденційної інформації через певні технічні можливості осіб, що займаються професійним хакінгом. І в такому випадку, адвокатам складно довести відсутність порушення Правил адвокатської етики, адже наявний на-

слідок, що спричинив порушення засад етики та моралі. Тому, як аспект вирішення питання запобігання порушення конфіденційності адвокатом, доречним є вибір більш захищених варіантів збереження інформації, що містить таємницю (паперові носії, пристрої, що зберігають інформацію, тощо) [1].

Додатково, адвокату варто чітко контролювати особисту діяльність в соцмережах, що стосується проставлення знаків вподобання окремого контенту. Оскільки темпи поширення інформації в Інтернеті є максимально швидкими, то будь-який недоречний коментар або вподобання можуть стати приводом до обговорення великою групою осіб. Відповідно, оціночні судження мають неабияке становище в рамках цього тезису, оскільки через різне світосприйняття у спільноті, будь-яка дія може стати «болючою» для конкретної особи, що створить додаткову проблему адвокату. Прикладом наведеної позиції може послугувати тезис, закріплений у праці «Деонтологічні аспекти поведінки адвоката в соціальних мережах», автори якої зазначають думку адвоката Олексія Гаєвського про те, що інтернет—простір «є вільним майданчиком для наклепу і підроблених новин, які можуть навести професійної шкоди адвокатському імені». І справді, даний тезис фактично є попередженням та «правилом», про яке завжди варто згадувати адвокату при здійсненні своєї діяльності [2, с. 426].

Отже, підсумовуючи, варто сказати, що в сучасних умовах на адвокатів та загалом, адвокатуру, покладено важливий обов'язок дотримання етичної поведінки та підтримання моралі. Адвокатам важливо вести свою діяльність у соц-мережах з розумінням усієї небезпеки, що може бути в подальшому тягарем відповідальності для адвоката. Необхідним також є напрацювання механізмів щодо захисту від неправомірної діяльності в мережі Інтернет, враховуючи виклики сьогодення, що супроводжуються підвищеним попитом на штучний інтелект та новачі.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики: затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
2. Осташова В. О., Кальян О. С. Деонтологічні аспекти поведінки адвоката в соціальних мережах. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 5. С. 424—427. URL: <http://www.pap.in.ua/index.php/arhiv-vidannja>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Кіслиця Ірина Олександрівна*

ЕТИКА АДВОКАТА У ВЗАЄМОДІЇ З КЛІЄНТОМ

Адвокатура відіграє ключову роль у суспільстві, оскільки саме вона відповідальна за виконання важливої місії із захисту прав і свобод людини та громадянина. Конституція України в ст. 131–2 закріплює статус адвокатури як незалежного інституту, що надає професійну правову допомогу. Високе функціональне навантаження адвокатури вимагає від адвокатів дотримання високих етичних стандартів поведінки. При цьому специфіка та комплексний характер завдань адвокатури визначають необхідність збалансованого підходу між служінням інтересам окремого клієнта і суспільства загалом, а також дотриманням принципів законності та верховенства права.

Однією з найважливіших складових професійної діяльності адвоката є його взаємодія з клієнтом, яка базується не лише на правових, але й на моральних принципах. Етика адвоката в цьому контексті вимагає особливої уваги, адже адвокат, представляючи інтереси клієнта, повинен зберігати баланс між захистом прав клієнта та дотриманням моральних стандартів.

Право на захист є фундаментальним правом кожної особи. Відповідно до національного законодавства та міжнародних стандартів, кожна людина має право на правовий захист, незалежно від обставин. Адвокат виступає гарантом цього права, допомагаючи клієнту захищати свої інтереси в судових та інших правових процесах.

Однак, окрім правового аспекту, адвокатська діяльність має й моральну складову. Адвокат не може залишатися поза етичними рамками, оскільки він зобов'язаний діяти в межах професійних стандартів, які вимагають не лише компетентного захисту, але й поваги до прав та інтересів інших осіб. Дотримання моральних принципів у роботі з клієнтом допомагає адвокату не перетворювати свою діяльність на інструмент маніпуляцій або зловживання [1].

Ключовою рисою взаємодії адвоката з клієнтом є довіра. Клієнт звертається до адвоката з очікуванням, що той надасть йому компетентну допомогу, буде чесним і відкритим. Адвокат, своєю чергою, зобов'язаний захищати інтереси клієнта з максимальним збереженням конфіденційності та дотриманням професійної таємниці. Це є одним із базових принципів адвокатської етики, оскільки без збереження довіри адвокатська діяльність втрачає сенс.

Одним із найскладніших моментів у діяльності адвоката є необхідність знайти баланс між правом на захист клієнта та дотриманням моральних принципів. Наприклад, адвокат може стикнутися з ситуаціями, коли клієнт свідомо порушує закон або намагається використати адвоката для незаконних дій. У таких випадках адвокат повинен діяти в межах закону, не допускаючи співучасті в протиправних діях клієнта, навіть якщо це ставить під загрозу інтереси клієнта [2, с. 15].

Важливим аспектом професійної етики є відмова від захисту інтересів клієнта, якщо адвокат вважає, що його дії можуть суперечити закону або загальновизнаним моральним нормам. Така позиція є запорукою збереження високих стандартів адвокатської професії і не дозволяє перетворити адвоката на інструмент виправдання протиправної поведінки.

Адвокатська етика постійно розвивається, відображаючи зміни в суспільстві та правовій системі. Серед шляхів удосконалення етики взаємодії адвоката з клієнтом можна виділити такі:

- **підвищення рівня професійної підготовки адвокатів:** важливо, щоб адвокати постійно вдосконалювали свої знання не лише в правовій сфері, але й у сфері етичних стандартів, що допоможе їм краще розуміти моральні засади своєї діяльності;

- **зміцнення професійних стандартів:** розробка й впровадження більш чітких етичних стандартів, які регламентують взаємодію з клієнтом у складних моральних ситуаціях, сприятиме кращому дотриманню етики адвокатами;

- **підтримка адвокатської спільноти:** адвокатам слід звертатися за порадами та підтримкою до своїх колег у разі виникнення етичних дилем. Колективне обговорення та досвід можуть допомогти вирішувати складні моральні питання.

Отож, етика адвоката у взаємодії з клієнтом є невід’ємною частиною адвокатської діяльності. Право на захист повинно завжди йти в парі з дотриманням моральних принципів. Адвокат має не лише захищати інтереси клієнта, але й діяти в межах закону та етичних стандартів, забезпечуючи справедливість і збереження довіри до адвокатури як інституції.

Список використаної літератури

1. Білоус К. Сутність адвокатської етики як необхідної умови здійснення адвокатом своєї діяльності. *Юридичний журнал*. № 7. 2010. С. 121–122.
2. Бойко Г. В. Деякі проблемні питання застосування дисциплінарною палатою Правил адвокатської етики при використанні адвокатом мережі Інтернет (за матеріалами дисциплінарних проваджень КДКА Одеської області). *Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск. Адвокатська етика*. 2019. С. 14–16.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Кіслиця Ірина Олександрівна*

Спринчук А. В.

студент 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТСЬКА ЕТИКА У ПОЗАРОБОЧИЙ ЧАС

Адвокатська діяльність традиційно пов'язана з високими етичними стандартами, адже адвокат представляє не лише інтереси клієнта, але й відповідає за підтримання правопорядку та верховенства права. Адвокатська етика регламентує поведінку юриста у професійній діяльності, але в сучасних умовах все частіше виникає питання про дотримання етичних норм адвокатами у позаробочий час. Чи може адвокат дозволити собі певну свободу поведінки, коли він не виконує професійні обов'язки, або ж етичні стандарти повинні поширюватися на все його життя [1, с. 36]?

Незалежно від періоду доби, правник повинен пам'ятати про основне своє покликання, головної мети і сенсу життя — піклування про людей та служіння їм.

Адвокат має вміти розумно організовувати свій робочий час та час для дозвілля і відпочинку для зняття емоційної напруги, відновлення фізичної енергії та особистого розвитку. Стиль поведінки адвоката є однією з основ належної його професійної діяльності [2, с. 91].

Разом з тим, потрібно зазначити, що у сучасному світі адвокати часто використовують соціальні мережі для особистих цілей, а також для промоції власної практики. Це піднімає питання щодо дотримання конфіденційності. Навіть у позаробочий час адвокат повинен уникати будь-якого витоку інформації про своїх клієнтів, навіть ненавмисного. Проблемаю є також те, що адвокат може не усвідомлювати, що деякі його публікації або коментарі можуть порушувати принцип конфіденційності.

Навіть у позаробочий час адвокат може потрапляти у ситуації, що спричиняють конфлікт інтересів. Наприклад, якщо адвокат бере участь у публічних заходах, пов'язаних із політичними чи економічними інтересами, які можуть конфліктувати з інтересами його клієнтів, це може негативно вплинути на довіру до нього. Адвокати повинні бути особливо обережними у таких випадках, щоб уникнути ситуацій, які можуть поставити під сумнів їхню незалежність [3].

Адвокати мають унікальне становище у суспільстві, і їхня поведінка часто підлягає громадському осуду. Деякі дії, які можуть бути прийнятними для звичайних громадян, не завжди можуть бути такими для адвокатів, адже вони відповідають за підтримання високих стандартів професійної поведінки. Публічна поведінка адвоката у позаробочий час (наприклад, участь у гучних вечірках, висловлювання у соціальних мережах або участь у скандальних заходах) може негативно позначитися на його репутації, що, у свою чергу, може вплинути на його професійну діяльність.

Політична активність адвокатів у позаробочий час також є важливим аспектом етичних стандартів. У багатьох країнах адвокати мають право на участь у політичній діяльності, але при цьому повинні бути обережними, щоб їхні політичні висловлювання не шкодили інтересам клієнтів. Крім того, адвокатам необхідно уникати публічних висловлювань, які можуть бути сприйняті як упереджені або такі, що можуть вплинути на їхню незалежність.

З розвитком технологій та глобалізацією адвокати стикаються з новими викликами щодо дотримання етики у позаробочий час. Використання електронної пошти, месенджерів та інших цифрових інструментів значно ускладнює питання збереження конфіденційності, особливо у неформальних ситуаціях. Крім того, адвокати можуть бути втягнуті у ситуації, де їхня особиста діяльність може конфліктувати з їхньою професійною роллю [4, с. 172].

Наприклад, адвокати, які публічно висловлюють свою думку у блогах або на телебаченні, можуть зіткнутися з обмеженнями, адже їхня публічна діяльність повинна відповідати стандартам етики і не шкодити їхній професійній репутації. Водночас адвокати мають враховувати, що сучасне суспільство вимагає від них не лише високого рівня професійної підготовки, але й етичної поведінки у будь-який час.

Отже, на основі проведеного дослідження можна зробити висновки, що адвокатська етика є невід'ємною частиною професійної діяльності адвоката і повинна дотримуватися не лише під час виконання його робочих обов'язків, але й у позаробочий час. Сучасний світ створює нові виклики для адвокатів, особливо у контексті використання цифрових технологій та соціальних мереж. Зважаючи на це, адвокати повинні бути особливо обережними щодо своєї поведінки, дотримання принципів конфіденційності, незалежності, уникнення конфлікту інтересів та підтримання гідної репутації у суспільстві.

Список використаної літератури

1. Сливка С. С. Професійна культура юриста (теоретико-методологічний аспект). Львів: Світ, 2000. 336 с.

2. Вільчик Т. Б. Адвокатура та громадянське суспільство у правовій державі. *Право України*. 2014. С. 243–250.
3. Хартія основоположних принципів діяльності європейських адвокатів (прийнята на пленарній сесії ССВЕ 24.11.2006 р.). URL: <http://www.cay.org.ua/ua/104/index.html>. (дата звернення: 02.10.2024).
4. Городовенко В. В. Проблеми становлення незалежної судової влади в Україні: монографія. Київ: *Фенікс*, 2007. 480 с.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Степаненко А. О.

студент 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Досліджуючи проблемні аспекти адвокатської етики мережі інтернет та її правової регламентації, слід розпочати з того що адвокатура — незалежний інститут, який спрямовується на захист прав та інтересів громадян. Разом з тим, для підтримання репутації інституту адвокатури та збереження рівня довіри громадян до адвокатів потрібна чітка регламентація правил їх поведінки, особливо в мережі інтернет, що є достатньо проблематично на сьогоднішній день.

Потрібно відмітити про те, що у зв'язку з розвитком соціальних мереж та їх впливом на суспільство і використання як інструменту для пошуку клієнтів, ознайомлення зі змінами в законодавстві, обміну інформацією з колегами були прийняті нові правила етики для адвокатів, які регламентують їх поведінку у віртуальному світі [1, с. 17].

Вивчаючи Правила адвокатської етики (далі — ПАЕ), які були змінені 15.02.2019 року, в яких наявний розділ, присвячений етиці адвоката в мережі інтернет, можна зазначити, що позитивним аспектом його є те, що дані правила відповідають сучасним вимогам та регулюють поведінку адвокатів, як в реальному так і в віртуальному світі [2]. Але, разом з тим, слід звернути увагу на те, що багато науковців та практикуючих юристів, зазначають про недосконалість ПАЕ.

Так, першим недоліком є відсутність визначення процедури притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності та ідентифікація особи, яка вчинила дисциплінарний проступок, а також цін-

ностей, яким заподіюється шкода. Відповідно до рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі — ВКДКА) від 27.09.2018 № IX-002/2018 зазначено, що «скріншоти сторінок із соціальної мережі Facebook із зазначенням сторінки адвоката не можуть слугувати доказом розміщення та розповсюдження вказаної в скарзі інформації саме адвокатом оскільки неможливо достовірно ідентифікувати особу, яка створила та розповсюджує вказані скарги електронні документи в соціальній мережі Facebook» [3], що ускладнює притягнення до відповідальності.

Другим негативним аспектом є відсутність тлумачення таких понять, як «авторитет адвоката» та «авторитет адвокатури», адже дані поняття є суто оціночними. Нагальною потребою визначення даних понять є відображення у судовій практиці. Так в Постанові Касаційного адміністративного суду від 24.06.2021 року, де за обставинами справи адвокат, як мати учня дозволила собі некоректно висловлюватися у бік співрозмовників [4]. Хотілось би звернути увагу на те, що даною постановою розширено застосування ПАЕ та відображає проблему розмежування приватного життя адвоката і здійснення його професійної діяльності, схожа позиція була зазначена у постанові Шостого апеляційного суду у справі № 640/20599/19 від 23 червня 2020 року щодо притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за висловлювання щодо рішень ВКДКА на свої сторінці в Facebook.

Третім негативним аспектом є проблематичність оскарження рішень ВКДКА у частині питань дотримання адвокатом етики у мережі інтернет, що потребує вдосконалення даного інструментарію та додаткового законодавчого врегулювання.

Стосовно вирішення даних аспектів потрібно погодитись із думкою О. Шевчука про внесення до ЄРАУ відомостей про профіль адвоката у соціальних мережах, що дозволить ідентифікувати порушника та притягти його до дисциплінарної відповідальності [5].

На думку А. Мигдаль, потрібно зазначити у ПАЕ, що за будь-які висловлювання адвоката в мережі Інтернет не може бути застосоване покарання у виді припинення чи зупинення права на адвокатську діяльність, таким чином можна знизити ризик впливу сторонніх осіб на адвокатів.

Є. Євтехова пропонує розробити методичні рекомендації для КДКА, які будуть регулювати порядок вирішення спорів з притягнення до дисциплінарної відповідальності, а також порядок встановлення належності акаунту у соціальних мережах адвокату [6].

Отже, ми можемо зробити такий висновок, що дані правила потребують дуже чіткого врегулювання для забезпечення адвокатів від тиску інших осіб на здійснення їх діяльності, а також впровадження понять «авторитет адвоката», «авторитет адвокатури».

В розділі VIII потрібно додати процедуру притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності в разі ідентифікації його сторінки в соціальних мережах і впровадження обов'язковості внесення до ЄРАУ відомостей щодо наявності сторінки в будь-яких соціальних мережах.

Список використаної літератури

1. Стороженко О. С., Прогорова О. Ю., Окремі аспекти регламентації поведінки адвокатів у соціальних мережах. *Економіка, Фінанси, Право*. 2020. № 11/3. С. 16–19.
2. Правила адвокатської етики: затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України від 09.06.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
3. Рішення Вищої Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури від 27.09.2018 р. № IX-002/2018 URL: <https://vkdko.org/rishennya-ih-0022018-u-spravi-za-skargoyuna-rishennya-distsiplinarnoji-palati-kvalifikatsijnodistsiplinarnoji-komisiji-advokaturi-luganskoji-oblasti-providmovu-v-porushenni-distsiplinarnoji-spra/>.
4. Постанова Касаційного адміністративного суду від 24.06.2020 р. у справі № 815/1830/18 URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90029760>
5. Правдін І. Олексій Шевчук: потрібно запроваджувати фейсбук ідентифікацію адвокатів. *ВекторНьюз*. 2016. URL: <https://www.vectornews.net/news/politics/21456-oleksyshevchuk-potrбно-zaprovadzhuvati-feysbuk-dentifkacyuadvokatv.htm>
6. Євтехов Є. Адвокат не вважатиметься в Інтернеті приватною особою, навіть якщо попередить про це. *Закон і бізнес*. URL: https://zib.com.ua/ua/130386-advokat_ne_e_privatnoyu_osoboyu_v_interneti_navit_yakscho_na.html

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Нестерчук Лілія Петрівна***

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Адвокатська етика є основою професійної діяльності адвоката, що визначає моральні та етичні норми, яким повинні відповідати фахівці у цій сфері. Дотримання цих правил є важливим не лише для забезпечення прав і свобод клієнтів, а й для підтримки довіри суспільства до юридичної професії в цілому.

Адвокатська етика формує основи довіри між адвокатом і клієнтом, а також між адвокатами та суспільством. Вона є необхідною умовою для ефективного виконання своїх обов'язків і забезпечення справедливості в правовій системі.

Важливим принципом адвокатської етики є незалежність. З метою дотримання цього принципу в своїй професійній діяльності адвокат зобов'язаний протистояти будь-яким спробам посягання на його незалежність, бути мужнім і принциповим у виконанні своїх професійних обов'язків, відстоюванні професійних прав, гарантій адвокатської діяльності та їх ефективному використанні в інтересах клієнта. Адвокат має право на самостійне прийняття рішень без зовнішнього впливу. Ця незалежність дозволяє адвокату діяти в інтересах клієнта, не піддаючись тиску з боку третіх осіб.

Одним із ключових принципів адвокатської етики є конфіденційність. Адвокат зобов'язаний зберігати таємницю клієнта, оскільки без цього принципу неможливо встановити довірчі стосунки. Клієнт повинен відчувати себе в безпеці, знаючи, що його інформація не буде розголошена. Це не лише етичний, а й правовий обов'язок, що закріплений у законодавстві [1].

Конфіденційність в роботі адвоката має надзвичайно важливе значення. Збереження конфіденційності інформації, яка визначена як предмет адвокатської таємниці, або становить персональні дані про фізичну особу, є правом адвоката у відносинах з усіма суб'єктами права, які можуть вимагати розголошення такої інформації, та обов'язком щодо клієнта і тих осіб, кого ця інформація стосується. Сучасні адвокати стикаються з новими викликами, такими як використання цифрових технологій і соціальних мереж, що ставить під питання традиційні уявлення про конфіденційність і безпеку інформації. Наприклад, спілкування з клієнтом через електронну пошту або месенджери потребує особливої уваги, адже інформація може

бути легко зламана або неправильно витлумачена. В цьому контексті важливо дотримуватися рекомендацій щодо захисту даних і використовувати надійні платформи для комунікації.

Дотримання законності — це професійний обов'язок адвоката. Він ні в якому разі не має права давати клієнту поради, що суперечать чинному законодавству. Крім того, адвокат повинен бути обережним у взаємодії з клієнтами та третіми особами, щоб уникнути сприйняття отримання неправомірної вигоди. Прийняття дарунків чи пілг може викликати сумніви у чесності адвоката і його професійній добросовісності.

Ще одним важливим аспектом адвокатської діяльності є пріоритет інтересів клієнта. Адвокат повинен діяти добросовісно, враховуючи інтереси клієнта. Це передбачає не лише надання якісної юридичної допомоги, а й чесне спілкування з клієнтом. Адвокат зобов'язаний чітко інформувати про ризики, що можуть виникнути під час ведення справи, і допомагати клієнту приймати обґрунтовані рішення.

Важливим принципом є неприпустимість конфлікту інтересів. Якщо у адвоката є сумніви щодо того, чи є суперечність між його особистими інтересами та професійними обов'язками, то він повинен відмовитись від прийняття доручення від клієнта. Проте, під час здійснення адвокатської діяльності виникають численні виклики, які можуть поставити під загрозу порушення принципів адвокатської етики. Адвокат повинен бути уважним, щоб уникнути ситуацій, коли інтереси клієнта можуть суперечити інтересам інших осіб, оскільки орушення цього принципу може призвести не лише до втрати довіри, а й до юридичних наслідків.

Компетентність та добросовісність — важливий принцип адвокатської етики. Адвокат має постійно підвищувати свій професійний рівень та кваліфікацію, володіти достатньою інформацією про зміни у чинному законодавстві, для того, щоб надати клієнту правничу допомогу належної якості. Як справедливо зазначає І. Правдін, у сучасному світі, де технології та інформація змінюються швидко, адвокати повинні постійно вдосконалювати свої знання і адаптуватися до нових умов. Це передбачає не лише юридичне навчання, а й глибоке розуміння етичних норм, які регулюють їх діяльність [2]. Ще один важливий аспект адвокатської етики — це постійне навчання. У світі, що швидко змінюється, адвокати мають бути в курсі нових законодавчих ініціатив, судової практики та етичних норм. Це не лише підвищує їхню кваліфікацію, але й зміцнює довіру клієнтів. Адвокати повинні бути готові до самоаналізу та критичного осмислення власних дій, щоб постійно вдосконалювати свою практику [3].

Принцип поваги до адвокатської професії передбачає, що всією своєю діяльністю адвокат повинен стверджувати повагу до ад-

вокатської професії, яку він уособлює, її сутності та громадського призначення, сприяти збереженню та підвищенню поваги до неї в суспільстві.

Окремо Правилами адвокатської етики закріплюються вимоги щодо рекламування адвокатської діяльності. Рекламні матеріали адвокатів не можуть містити оціночних характеристик, критики інших адвокатів, заяв про успішність виконання доручень чи інформації, що створює безпідставні надії у клієнта, рекламні матеріали повинні відповідати розумним естетичним вимогам [1]. Адвокати обов'язково повинні враховувати етичні питання, пов'язані з рекламою своїх послуг. Вони зобов'язані дотримуватися принципів чесності та прозорості, уникаючи перебільшення своїх можливостей і результатів. Професійна репутація адвоката безпосередньо залежить від його здатності підтримувати етичні норми, адже суспільство потребує не лише компетентних, але й морально відповідальних юристів.

Проаналізувавши принципи адвокатської етики, можна зробити висновок, що дотримання правил адвокатської етики є складовою частиною успішної адвокатської діяльності. Це не лише вимога законодавства, але й необхідність для побудови довірливих відносин з клієнтами та суспільством. Адвокати, які ставлять етичні норми на перше місце, не лише здобувають повагу, але й сприяють розвитку правової системи в цілому. Зрештою, етика — це основа, на якій будується вся адвокатська практика, і лише дотримуючись її, можна забезпечити справедливість і рівність у правовій сфері.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/en/n0001891-17/conv>.
2. Правдін І. Шевчук О. Потрібно запроваджувати фейсбук-ідентифікацію адвокатів. *Вектор Ньюз «НОВИНИ», Політика та право*. URL: <https://www.vectornews.net/news/politics/21456-oleksy-shevchuk-potrбно-zaprovadzhuвати-feysbukidentifkacyu-advokativ.html>.
3. Храпенко О. О. Дотримання Правил адвокатської етики на телебаченні та в Інтернеті. *Вісник Одеської адвокатури*. 2019. URL: https://kdka.od.gov.ua/wp-content/uploads/2019/06/voa-AE-2019-OBL_.pdf

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Кісліцина Ірина Олександрівна*

Федченко А. Ю.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

МЕЖІ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ: ЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Адвокатська таємниця є фундаментальним принципом, який забезпечує захист конфіденційності у взаєминах між адвокатом і клієнтом. Її мета — сприяти довірі, необхідній для надання якісної правової допомоги, оскільки клієнт має бути впевнений, що вся надана адвокатові інформація не буде розголошена без його згоди. Ця довіра є критично важливою для належного функціонування системи правосуддя, адже адвокати часто отримують доступ до особистих та інтимних подробиць справ своїх клієнтів. У цьому контексті адвокатська таємниця постає як засіб гарантування прав людини на захист і належний судовий розгляд. Однак, оскільки адвокатська діяльність пов'язана з різними етичними та правовими аспектами, існують певні ситуації, коли виникають питання щодо меж цієї конфіденційності.

Адвокатська таємниця — це правило, згідно з яким адвокат зобов'язаний не розголошувати інформацію, яка стала йому відомою під час надання правової допомоги клієнту. Ця інформація може включати будь-які дані, пов'язані з клієнтом, його юридичною позицією, особистими даними або навіть іншими обставинами, що виникли у зв'язку зі справою клієнта. У рамках законодавства України, а саме Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокат зобов'язаний зберігати конфіденційність незалежно від обставин, навіть після завершення співпраці з клієнтом. Це охоплює не лише процес захисту в суді, а й всі стадії підготовки, обговорення стратегії захисту або консультування клієнта [1]. Відповідно до цього закону, обов'язок зберігати адвокатську таємницю включає також обмеження на розголошення інформації в будь-якому форматі: письмовому, електронному чи усному, що може створювати додаткові виклики в умовах сучасних технологій та обміну даними.

Етичні принципи адвокатської діяльності закріплені в Правилах адвокатської етики, де особлива увага приділяється збереженню адвокатської таємниці як одному з ключових аспектів професійної етики. Етика адвокатської діяльності вимагає від адвоката діяти в інтересах клієнта, водночас забезпечуючи правосуддя та сприяючи дотриманню правопорядку [2].

Однією з найбільших етичних дилем є конфлікт між обов'язком зберігати конфіденційність і обов'язком захисту громадського інтер-

есу. Наприклад, якщо адвокат отримує інформацію про планування серйозного злочину (наприклад, терористичний акт), він має зробити вибір між захистом суспільства і дотриманням принципу конфіденційності. Етичні норми передбачають, що адвокат може розкрити інформацію лише у випадках, коли вона може зберегти життя або уникнути серйозної шкоди. Однак навіть у таких ситуаціях важливо зберегти баланс, щоб не порушити довіру клієнта до адвокатської професії загалом.

Інша етична проблема виникає у разі конфлікту інтересів, коли адвокат представляє декількох клієнтів, які мають спільні правові питання. У таких випадках адвокат має уникати ситуацій, де одні клієнти можуть дізнатися конфіденційну інформацію про інших, або де захист одного клієнта буде суперечити інтересам іншого. Це може вимагати від адвоката відмовитися від представництва одного з клієнтів або вжити інших заходів для забезпечення конфіденційності.

Законодавство України регламентує адвокатську діяльність та визначає випадки, коли адвокат може розкрити конфіденційну інформацію. Найчастіше це стосується ситуації, коли клієнт добровільно надати згоду на розкриття певної інформації, що може звільнити адвоката від обов'язку зберігати конфіденційність, але адвокат повинен чітко дотримуватися визначених умов і меж такого розголошення.

Можна зробити висновок, що адвокатська таємниця є важливою гарантією адвокатської діяльності та запорукою формування довірливих відносин між адвокатом та клієнтом. Важливо, що адвокатська таємниця не має обмежень у часі, це дозволяє клієнтам бути впевненими у тому, що інформація у справі, з якої він звернувся до адвоката, ніколи не буде розголошена третім особам.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI: станом на 3 серп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Правила адвокатської етики: рішення Звітно-виборного з'їзду адвокатів України від 09.06.2017 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17/conv#n612>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кісліцина Ірина Олександрівна**

Філевська Є. Р.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури і слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ

У будь-якій сфері суспільної діяльності людина повинна не забувати про моральні якості, про значущість не тільки зовнішнього, а й внутрішнього контролю. Особливого значення моральні цінності та внутрішній контроль мають в адвокатській діяльності. Адвокатура — правовий інститут, який забезпечує захист інтересів, прав і свобод фізичних та юридичних осіб. У своїй діяльності адвокат керується принципами адвокатської етики.

Правила адвокатської етики встановили обов'язкові для кожного адвоката норми поведінки при здійсненні адвокатської діяльності, які засновані на моральних критеріях і традиціях адвокатури, на міжнародних стандартах і правилах адвокатської професії. Відповідно до статті 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» «адвокатська діяльність здійснюється на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів» [2].

До основних принципів адвокатської етики належать:

- незалежність та свобода адвоката у здійсненні адвокатської діяльності;
- дотримання законності;
- пріоритет інтересів клієнта;
- неприпустимість конфлікту інтересів;
- конфіденційність;
- компетентність та добросовісність;
- повага до адвокатської професії;
- чесність та добропорядна репутація;
- вимоги до рекламування адвокатської діяльності [1].

Відповідно до принципу незалежності, адвокат самостійно приймає рішення та здійснює дії, що входять до кола його професійних повноважень. Неприпустимі спроби втручання у діяльність адвоката з боку будь-яких осіб. До прикладу, суд не повинен впливати на позицію адвоката як шляхом переконання, так і через загрози (наприклад, ухвалити рішення на користь протилежної сторони, притягти адвоката до юридичної відповідальності тощо). Такі дії суду не можуть бути виправдані його прагненням забезпечити змагальність процесу, захистити права та законні інтереси іншої сторони та будь-якими іншими аргументами.

Принцип законності у діяльності адвоката будується на неухильному дотриманні вимог законодавства, етичних норм, а також правил органів адвокатського самоврядування. Це вимагає від адвоката великої відповідальності та високого рівня знань, умінь та навичок. Висока якість юридичної допомоги, що надається адвокатами, визначається, в першу чергу, належним виконанням вимог чинного процесуального законодавства, законодавства про адвокатуру та правил професійної етики адвоката у поєднанні з використанням знань стратегії та тактики роботи адвоката у справі. Дотримання принципу законності при наданні юридичної допомоги забезпечується, наприклад, вимогою, згідно з якою адвокат повинен чесно, розумно та сумлінно відстоювати права та законні інтереси довірителя всіма не забороненими законодавством способами.

Здійснюючи професійну діяльність, адвокат має керуватися інтересами свого клієнта, дотримуючись чинного законодавства та правил професійної поведінки. Дії адвоката мають бути повністю направлені на захист прав і законних інтересів свого клієнта.

Так, відповідно до принципу неприпустимості конфлікту інтересів адвокат зобов'язаний негайно повідомляти свого клієнта про можливість конфлікту інтересів. На практиці часто виникають ситуації, коли до адвокатів за наданням юридичної допомоги звертаються клієнти з наявністю конфлікту інтересів між ними та іншими клієнтами адвоката або з загрозою виникнення такого конфлікту під час надання юридичної допомоги. «Під конфліктом інтересів слід розуміти суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками перед клієнтом, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом його професійних обов'язків» [2].

Один із головних принципів роботи адвоката — конфіденційність. Це означає, що надана клієнтом інформація в жодному разі не може передаватися третім особам. Адвокат має використовувати конфіденційну інформацію лише з метою надання юридичних послуг клієнту та не використовувати її у своїх особистих чи комерційних інтересах.

Компетентність адвоката відображає рівень набутих ним знань та досвіду у сфері захисту прав та законних інтересів своїх клієнтів. Вона включає низку елементів: базові та професійні знання, навички, досвід, вміння застосовувати свої можливості.

Добросовісність передбачає виконання адвокатом професійних обов'язків компетентно, оперативно (але не на шкоду якості юридичної допомоги) з максимальною віддачею сил і здібностей при врахуванні інтересів довірителя. При прийнятті доручень довірителя (при встановленні правовідносин з клієнтом) сумлінність адвоката має на увазі старання, ґрунтовне вивчення справи, уважність до його обста-

вин, пропозицію довірителю правової позиції у справі, попередження про можливі ризики при подальшому його русі. Адвокат повинен з'ясувати всі значущі для правової позиції у справі обставини, відомі клієнту, вивчити всі необхідні документи.

Суть принципу поваги до адвокатської професії полягає в тому, що адвокат має сприяти підвищенню авторитету до адвокатської професії в суспільстві, стверджувати повагу до її сутності та громадського призначення.

15 лютого 2019 р. З'їздом адвокатів України Розділ II Правил адвокатської етики був доповнений ст. 12–1 «Чесність та добропорядна репутація». Адвокат зобов'язаний надати максимально об'єктивну інформацію, повідомивши про всі ризики та перерахувавши всі можливі наслідки ситуації. Під час здійснення професійної діяльності адвокат повинен суворо дотримуватися адвокатської таємниці, діяти професійно, юридично обґрунтовано і на користь клієнта, поважати довірителя; неухильно дотримуватися вимог законодавства [3].

Так, адвокатська діяльність зазвичай відчуває сильний вплив морально-етичних принципів. Можна навіть сказати, що ця діяльність регулюється нормами моралі так само, як і нормами права. Відносини клієнта та адвоката будуються на довірі, яка неможлива у разі аморальної поведінки адвоката, тому адвокат повинен дотримуватися у своїх відносинах із судом та іншими учасниками судового провадження певних принципів. Усвідомлення значимості таких категорій, як чесність, конфіденційність, незалежність, дозволяють адвокату зберегти репутацію. Професійна культура дозволяє уникнути конфліктів протягом усього процесу. Етичні норми поведінки адвоката є орієнтиром його діяльності.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики: Рішення звітно-виборчого з'їзду адвокатів України 2017 року «09» червня 2017 року URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2017-06-09-pravila2017_596f00dda53cd.pdf
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 2013 р. 5076-VI. *Відомості Верховної ради України*. 20.03.2020 р. № 27. — ст. 282.
3. Бакаянова Н. М. Новели Правил адвокатської етики: зміст, значення та тлумачення. URL: <https://unba.org.ua/publications/4275-noveli-pravil-advokats-koi-etiki-zmist-znachennya-ta-tlumachennya.html>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

ЕТИЧНІ СТАНДАРТИ ТА ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТІВ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Етичні стандарти є невід’ємною частиною професійної діяльності адвокатів, адже вони визначають основні моральні принципи та норми, якими повинні керуватися правники у своїй роботі. В Україні роль адвоката, як захисника прав і свобод громадян, вимагає високого рівня професіоналізму та відповідності етичним нормам, що забезпечують довіру громадськості до правової системи. Водночас питання дисциплінарної відповідальності є важливим механізмом, який сприяє дотриманню цих стандартів, забезпечуючи справедливість і прозорість у професійній діяльності адвокатів.

Сучасний стан адвокатської діяльності в Україні характеризується складністю правових відносин, що вимагає суворого дотримання етичних стандартів та належної дисциплінарної практики. Зростаюча кількість дисциплінарних справ щодо адвокатів свідчить про необхідність вдосконалення системи контролю та підвищення професійної етики. Впровадження нових законодавчих ініціатив та реформ у сфері правосуддя ставить перед адвокатурою нові виклики, що вимагають осучаснення етичних норм та підходів до дисциплінарної відповідальності. Розгляд перспектив розвитку цих аспектів є важливим не лише для самих адвокатів, але й для суспільства в цілому, яке прагне до правової визначеності та забезпечення справедливого правосуддя.

Професійна етика — це сукупність правил, що регулюють поведінку фахівця в його професійній діяльності. Вона базується на чинному законодавстві, відомчих регламентах, професійних знаннях та колегіальних взаєминах, а також на глибокому розумінні моральної відповідальності за виконання професійних обов’язків.

Метою професійної етики є аналіз складних аспектів відображення професійних взаємовідносин у моральній свідомості, визначення морально-професійних норм і розмежування їх від аспектів професійної майстерності. Вона також вивчає суспільні цілі професії та їхній внесок у соціальний прогрес, що сприяє ефективній реалізації цих завдань. Як прикладна соціально-філософська дисципліна, професійна етика досліджує походження, специфіку, суспільні функції морально-професійних норм і закономірності їх розвитку в різні історичні періоди [5, с. 53].

Діяльність юристів ґрунтується на загальних моральних і морально-правових засадах, таких як гуманізм, справедливість, законність, патріотизм, незалежність та відкритість. Ці моральні принципи виступають світоглядними орієнтирами, що визначають загальні стандарти моральної поведінки людей і спільнот. В Україні, крім професійних стандартів, на законодавчому рівні закріплено етичні вимоги до діяльності адвокатів, які у своїй роботі керуються Конституцією України, законами та іншими нормативно-правовими актами [5, с. 53].

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» зобов'язує адвокатів дотримуватись Правил адвокатської етики, що є одним з ключових професійних обов'язків адвоката [2].

Важливість етичних норм у професійній діяльності адвокатів підкреслюється і в статті 32 цього закону, яка регулює припинення права на заняття адвокатською діяльністю. Зокрема, вона передбачає, що серед підстав для накладення дисциплінарного стягнення, яке може включати позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю, є «систематичне або грубе одноразове порушення правил адвокатської етики», що підриває репутацію адвокатури України [2].

Правила адвокатської етики спрямовані на уніфікацію та збереження традицій і накопиченого досвіду української адвокатури у сфері інтерпретації етичних норм. Вони також враховують загальновизнані деонтологічні принципи та правила, прийняті в міжнародному адвокатському співтоваристві, що забезпечує відповідність українських стандартів етики світовій практиці [4].

Щодо дисциплінарної відповідальності, то вона є важливим інструментом забезпечення дотримання етичних стандартів у професійній діяльності. Деякі дослідники звертають увагу на те, що до адвоката можуть бути застосовані різні види юридичної відповідальності, такі як дисциплінарна, кримінальна, адміністративна та цивільно-правова. Вони разом утворюють загальну концепцію «професійної відповідальності адвоката» [1, с.179].

Приходимо до цього висновку, виходячи з того, що адвокат наділений правовим статусом, який передбачає наявність у нього професійних прав і обов'язків. Це створює основу для його спеціальної правосуб'єктності, яка визначає здатність адвоката мати права та обов'язки у правозастосовних процедурах, розуміти їх значущість і мету, а також відповідати за їх невиконання або неналежне виконання [3, с.107].

Сучасне законодавство передбачає низку механізмів для контролю та накладення санкцій за порушення етичних норм. Наприклад, відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відпо-

відальності за систематичне або грубе порушення етичних норм, що підриває довіру до адвокатури ст.32 [2].

Враховуючи сучасні виклики, розвиток етичних стандартів адвокатури в Україні має бути спрямований на гармонізацію з міжнародними нормами, а також удосконалення механізмів контролю за дотриманням професійної етики. У сучасних умовах важливо забезпечити не лише підтримку існуючих стандартів, але й адаптацію до нових вимог, що виникають у зв'язку зі змінами у правовому полі. Прийняття нових редакцій Правил адвокатської етики, що ґрунтуються на міжнародних деонтологічних нормах, стане важливим кроком для розвитку адвокатури в Україні та підвищення її репутації на міжнародному рівні [4].

Отже, дотримання адвокатами етичних норм є не лише вимогою професії, а й запорукою довіри громадян до правової системи. Водночас, ефективна система дисциплінарної відповідальності сприяє підтриманню високого рівня професіоналізму та моральної поведінки серед адвокатів. Перспективи розвитку полягають у гармонізації національних етичних норм з міжнародними стандартами, а також у створенні прозорої та дієвої системи контролю за дотриманням етичних правил, що сприятиме підвищенню авторитету української адвокатури на світовому рівні.

Список використаної літератури

1. Вилков С. В. Адміністративно-правові засади організації надання адвокатами безоплатної правової допомоги: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2019. 250 с.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2013, № 27, ст. 282. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
3. Зуєва А. І. Дисциплінарна відповідальність адвоката як складова юридичної відповідальності. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. Випуск 5, 2023*. С. 105–109. URL: <https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/488/441>.
4. Правила адвокатської етики: рішення Звітно-виборного з'їзду адвокатів України від 09 червня 2017 року, зі змінами, затвердженими 3'їздом адвокатів України від 15 лютого 2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
5. Романова А. Етичні норми у адвокатській діяльності: особливості дотримання та відповідальність за їх порушення. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки»*. 2022. № 2 (34). С. 51–56. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/nov/28965/10.pdf>.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Нестерчук Лілія Петрівна**

Халаїм Д. С.

студентка 2-го курсу

факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМА ОТОТОЖНЕННЯ АДВОКАТА З КЛІЄНТОМ: ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Проблема ототожнення адвоката з клієнтом є однією з найбільш актуальних та спірних у сучасній юридичній науці. Ця проблема стосується як етичних аспектів діяльності адвоката, так і його професійних обов'язків щодо захисту клієнта в суді. Основна суть полягає в тому, що суспільство або навіть правова система можуть сприймати адвоката не лише як захисника, а й як співучасника дій клієнта. Це викликає серйозні етичні дилеми, коли адвоката починають «судити» за моральність його клієнта, а не за професіоналізм його дій. Такий підхід не лише загрожує незалежності адвокатської діяльності, але й порушує базові права на захист та справедливий судовий процес. Вивчення цієї проблеми дозволяє краще зрозуміти межі адвокатської етики та важливість розмежування між особистістю адвоката і його клієнтом.

Однією з ключових проблем є суспільний тиск на адвокатів, які представляють клієнтів у складних або резонансних справах. Часто адвокати зазнають критики, а іноді й відкритої агресії з боку суспільства через ототожнення їх із діями клієнтів. Це може призвести до погіршення репутації адвоката, його переслідування у медіа чи навіть загрози фізичної безпеки. Можливим вирішенням цієї проблеми є посилення правового захисту адвокатів, впровадження санкцій за переслідування адвокатів, а також проведення просвітницьких кампаній для підвищення правової обізнаності суспільства щодо ролі адвокатури.

Друга проблема стосується етичних дилем, з якими стикаються адвокати при захисті клієнтів, що можуть бути винними у серйозних злочинах. Адвокатам часто доводиться вирішувати питання: як забезпечити належний захист, не порушуючи своїх етичних принципів, і при цьому не втратити довіри громадськості. Вирішення цієї проблеми полягає у чіткому дотриманні етичних норм, а також забезпеченні адвокатів доступом до професійної підтримки та підвищення кваліфікації з питань етики.

Ще однією проблемою є загроза незалежності адвоката під час розгляду справ, які викликають значний інтерес або тиск з боку влади чи суспільства. Вплив зовнішніх факторів може обмежити свободу адвоката у здійсненні своїх професійних обов'язків, що суперечить принципу незалежності адвокатури. Для вирішення цього питання важливо посилити роль адвокатських асоціацій у захисті прав адвокатів, забезпечити правовий захист від втручання у їхню діяльність та вдосконалювати механізми внутрішнього контролю за дотриманням стандартів професії.

Проблема ототожнення адвоката з клієнтом є важливим питанням в етиці адвокатської діяльності. Ця проблема стає особливо актуальною в контексті військових злочинів та інших тяжких злочинів, де суспільство схильне асоціювати адвоката з діями його клієнта. В Україні заборона такого ототожнення закріплена в ст. 23 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», яка гарантує адвокату незалежність і неприпустимість ототожнення з клієнтом. Цей принцип спрямований на захист права кожної людини на справедливий судовий процес і професійний захист [1].

Після 24 лютого 2022 року, коли розпочалося повномасштабне вторгнення Росії, питання ототожнення адвокатів із клієнтами стало ще гострішим. Війнні злочини, які раніше були майже невідомі для української правової системи, тепер стали частиною реальності, породивши тисячі кримінальних справ. Голова Комітету НААУ з питань безоплатної правової допомоги Оксана Каденко зазначає: «Те, що в українців нульова толерантність до таких злочинів, не потребує особливого пояснення. І саме на підозрюваних виливається вся ненависть українського народу до війни і її жахіть. Адвокати, які зобов'язані надавати допомогу таким підозрюваним та обвинуваченим, зазнають осуду, критики та навіть відвертої ненависті й цькування» [2].

Ця цитата відображає глибину етичної проблеми, з якою стикаються адвокати, коли захищають осіб, звинувачених у злочинах, що викликають суспільне обурення. Незважаючи на те, що обов'язок адвоката — забезпечити захист і правову допомогу будь-якій особі, незалежно від її провини, суспільство часто сприймає адвокатів як захисників злочинців, а не як професіоналів, які дотримуються закону. Це призводить до тиску та осуду, що порушує базові принципи правосуддя та адвокатської етики.

У контексті українського законодавства, ст. 23 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» прямо забороняє ототожнення адвоката з клієнтом, підкреслюючи важливість забезпечення незалежного захисту. Ця норма не тільки захищає адвокатів від необґрунтованих образ, але й гарантує, що кожна людина має право на

справедливий судовий розгляд та ефективний захист, навіть у найскладніших справах.

Морально-етичні аспекти адвокатської діяльності відіграють ключову роль у забезпеченні справедливості та правосуддя. Ототожнення адвоката з клієнтом, особливо у резонансних справах, підриває фундаментальні принципи незалежності адвокатури та права на захист. Адвокат, виконуючи свою професійну діяльність, не повинен асоціюватися з діями чи моральними якостями свого клієнта, оскільки його основне завдання — гарантувати справедливий судовий процес та захист прав особи відповідно до закону. Проблеми, пов'язані із суспільним тиском та етичними дилемами, можна вирішити через посилення правового захисту адвокатів, вдосконалення механізмів професійної підтримки та підвищення обізнаності громадськості про важливість незалежної адвокатської діяльності. Тільки за таких умов можна забезпечити повагу до адвокатської професії та належне функціонування правової системи.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Ототожнення адвоката з клієнтом: хто відповідальний? Вебсайт Національної асоціації адвокатів України. URL: <https://unba.org.ua/news/8980-ototozhnennya-advokata-z-klientom-hto-vidpovidal-nij.html>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*

Холодов М. Е.

студент 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДЕОНТОЛОГІЧНІ ВИМОГИ ТА ЕТИЧНІ НОРМИ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Конституція України визначає захист прав і свобод людини як одне з пріоритетних завдань держави та найвищу соціальну цінність у процесі розбудови демократичної, соціальної та правової держави Україна. Відповідно, юристи покликані відігравати певну роль у забезпеченні суб'єктивних прав громадян та організацій.

Високі моральні якості правників є особливо важливим елементом їхнього професіоналізму, оскільки вони суттєво впливають на якість усіх аспектів культури правничої професії, а відтак і на ефективність важливих соціальних підсистем, які вони обслуговують. Вищезазначене зумовлює інтерес до адвокатської діяльності та необхідність врахування правил адвокатської етики.

На кожного адвоката покладається низка прав і обов'язків, яких він повинен дотримуватися, здійснюючи свою професійну діяльність. Особливе місце серед обов'язків адвоката займають морально-етичні зобов'язання. Адвокатська етика, власне, й визначає деонтологічні стандарти діяльності адвоката, тобто сукупність професійних і особистих вимог, які ставляться до адвоката.

Слово «деонтологія» утворилось від «онтологія» — від грец. «ontos» — «сущє», а «deon (deontos)» — «потрібне, необхідне» і «логія» — «слово», «поняття», «вчення». Етимологічно деонтологія — це наука про належне. Терміном «деонтологія» інколи позначають розділ етики, який вивчає проблеми обов'язку людини, сферу належного, форми моральних вимог. Вперше у 1834 році було опубліковано працю відомого правознавця Ієремії Бентама під назвою «Деонтологія або Наука про мораль», в якій вчений відстоює власне бачення обов'язку і моралі і вважає, що деонтологія формує основу предмету будь якої науки. р. Шмоткін під юридичною деонтологією розглядає систему загальних знань про юридичну науку та практику, а також сукупність вимог до професійних і особистих якостей юриста [1, с. 174].

Під деонтологічними засадами діяльності адвокатів розуміють систему деонтологічних принципів і деонтологічних норм, що спрямовані на забезпечення належної поведінки адвокатів при захисті інтересів особи. Основними міжнародними документами, які закріплюють правила поведінки адвокатів, є Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського співтовариства, Хартія основоположних принципів діяльності європейських адвокатів, Основні положення про роль адвокатів, Стандарти незалежності юридичної професії Міжнародної асоціації юристів. Деонтологічні принципи професійної поведінки адвокатів на сьогодні лише частково імplementовані у національне законодавство [2, с. 26].

Загальний кодекс правил для адвокатів Європейського Співтовариства 1988 р. був взірцем для розробок професійних кодексів поведінки багатьох країн, в тому числі й для України. Аналіз його норм дозволяє стверджувати, що деонтологічними механізмами європейської адвокатури є принципи незалежності та несумісності окремих видів діяльності з професійним статусом адвоката, принцип дотримання адвокатської таємниці (конфіденційність), питання регулювання розміру гонорарів і страхування професійної відповідальнос-

ті, а також особистої реклами. Норми, які існують у національних правилах адвокатської етики багатьох країн, в узагальненому вигляді включені у Кодекс поведінки європейських адвокатів, навіть якщо вони висловлені дещо інакше у різних юрисдикціях [3].

Відповідно до Загального кодексу правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства, прийнятого у жовтні 1988 року, адвокат посідає окреме особливе місце серед інших юридичних професій, адже він виконує унікальну та універсальну функцію у суспільстві — захищає права та свободи громадян.

Першим положенням Генеральних принципів етики адвокатів Міжнародної асоціації юристів є вимога дотримуватись найвищих стандартів довіри та співпорозуміння стосовно до тих, з ким адвокати вступають у контакт. Із зазначеного принципу випливає низка важливих для етики відносин адвоката з клієнтом моментів. Насамперед, як відзначається в літературі, в системі взаємовідносин адвокат-клієнт від першого вимагається, а другому настійливо рекомендується дотримання повної чесності і правдивості по всіх обговорюваних питаннях. Але якщо дотримання вказаних принципів для клієнта носить рекомендаційний характер, то для адвоката — це абсолютний імператив.

З цього приводу відомий французький юрист Ф. Е. Молло в своїх загальноновизнаних Правилах адвокатської професії у Франції писав: «... у чесності весь адвокат. Можна навіть стверджувати, що в ній полягають всі якості, необхідні адвокату: його призначення переконувати, а переконувати може лише чесна людина. Чесності, в загальноноприйнятому значенні, адвокату мало: він повинен доводити її до педантичності ... Зрозуміло, що така педантичність вноситься адвокатом у кожную справу: не можна бути чесним наполовину ... Уникайте всіляких безчесних засобів у захисті, консультаціях, у будь-яких ділових відносинах». Клієнт повинен розраховувати на абсолютну чесність та повну відвертість адвоката, правдивість повідомлюваної інформації. Неприпустимими з боку адвоката є недовомки, ухильні відповіді, неправдива інформація. Адвокат не має права приховувати ті обставини, про які клієнт не запитує, але які мають пряме або опосередковане відношення до справи, з приводу якої клієнт звернувся до адвоката [4, с. 150].

Виявом ставлення особистості та суспільства до права, законності є правосвідомість як частина правової культури. Правосвідомість формується під дією об'єктивних і суб'єктивних чинників суспільного розвитку. На неї впливають не тільки історичні та соціальні процеси, а й геополітична ситуація в державі й стан духовного життя, духовна сфера суспільства. Якщо правова система функціонує в умовах законності, свободи, соціальної справедливості, поваги до права, то це сприяє зростання правосвідомості всіх суб'єктів.

Правова культура юристів зумовлює необхідність ґрунтовних знань Конституції та законів України, що забезпечує правильне розуміння і оцінку явищ правової дійсності та завдань, обумовлених побудовою демократичного правового суспільства, з одного боку, та наявність професійних умінь і навичок — з другого. Рівень правової культури слід визначати за рівнем правової свідомості (ступінь прогресивності, масштаб та глибина правової освіти в суспільстві, професійна підготовка юристів, ступінь розвитку юридичної науки та правового мислення). Саме тому, про рівень професійної правової культури юриста свідчить ступінь професійної правової свідомості, її відповідність сучасним змінам у державі, глибина і масштабність засвоєння правових знань при розвинутій юридичній науці, службової підготовки та узагальненої орієнтації в конкретних правових справах.

Процес формування професійної культури включає творчий розвиток індивіда, адже для особистого розвитку правника важливе значення має якість поєднання естетичних, професійних, культурних, моральних та етичних інтересів. Основу формування професійної культури юриста складають онтологічні засади права, спрямовані на торжество добра, об'єктивності, істини та справедливості в соціумі.

Підготовка юриста-професіонала має ґрунтуватися на цілісній науковій методології, яка охоплює основи загальнонаукових знань і умінь та узагальнений соціально-історичний досвід людства на базі суттєвого, прогресивного [5, с. 84]. Отже, адвокати повинні мати не тільки високий рівень професійної підготовки, а й неухильно дотримуватися моральних засад, які пред'являються до представників професії — адвокат. Значимість цього аспекту підтверджується закріпленням в ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» переліку професійних обов'язків адвоката, серед яких у пункті першому зазначається обов'язок адвоката дотримуватися присяги адвоката України та правил адвокатської етики.

Правилами адвокатської етики, затвердженими звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року, закріплені такі базові принципи адвокатської діяльності, як незалежність та свобода адвоката у здійсненні адвокатської діяльності, дотримання законності, пріоритет інтересів клієнта, неприпустимість конфлікту інтересів, конфіденційність, компетентність та добросовісність, повага до адвокатської професії.

Закріплення етичних норм є недостатнім, оскільки потрібен дієвий механізм контролю за дотриманням деонтологічних засад у професійній діяльності [6, с. 36]. Порушення правил адвокатської етики є дисциплінарним проступком, а отже, підставою притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності (ст. 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»). Разом з тим необхідно

розмежовувати дотримання адвокатом етики при здійсненні професійної діяльності та у ситуаціях, що не пов'язані з виконанням професійного обов'язку.

Професійний обов'язок адвоката, як слушно вказує В. О. Святоцька, має моральне підґрунтя та наділений правовими властивостями, а поєднання морального та правового у змісті професійного обов'язку адвоката відбувається через призму морального обґрунтування правових норм (правова сутність професійного обов'язку адвоката повинна ґрунтуватися на моральних засадах суспільного життя). На підставі вказаного вчена доходить висновку, що способи надання юридичної допомоги мають бути не тільки законними, але й високоморальними [1, с. 175]. Професіоналізм адвоката (повинен бути прикладом виконання моральних і правових норм), повинен ґрунтуватися на морально-етичних засадах, гуманістичних орієнтирах, на справжній інтелігентності, яку тлумачать не диплом про вищу освіту, а вміння мислити, співпереживати, етично осмислювати перебіг подій, щоб не лише розуміти їх, а й визначити своє практичне до них ставлення [7, с. 40].

Все це в черговий раз свідчить про те, що в професійній діяльності адвоката, вагоме місце поряд з його кваліфікацією займає і моральний бік адвоката. Такий значний вплив моральних засад на професійну діяльність адвоката насамперед пов'язаний із специфікою останньої, оскільки адвокат, частіше, ніж представники інших юридичних професій, повинен звертатися до моралі та неухильно дотримуватись моральних настанов. Без врахування моральних засад неможливо забезпечити баланс, а в деяких випадках і компроміс інтересів та морально-психологічного стану його клієнта (зокрема, потерпілого та обвинуваченого, оскільки для адвоката важливим є розуміння мотивів його дій, моральних наслідків злочину, насамперед у випадку вчинення злочину через необережність або в стані афекту, а також моральної оцінки ситуації, враховуючи те, що для багатьох осіб сам факт притягнення до кримінальної відповідальності сприймається дуже болісно, інколи взагалі як кінець життя, кінець кар'єри, кінець людських відносин), не забуваючи при цьому, і про моральний стан потерпілої сторони, який, без сумніву гідний поваги та співчуття [8, с. 193].

Таким чином, дотримання адвокатами деонтологічних вимог та етичних норм, встановлених Законом «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та Правилами адвокатської етики, є передумовою ефективної взаємодії адвокатів з клієнтами та виконання ними своїх обов'язків, передумовою повноцінного функціонування адвокатури та передумовою їх важливої соціальної ролі в демократичному суспільстві. Це передумова для виконання вимог, що висуваються до юридичної професії.

Список використаної літератури

1. Святоцька В. О. Етичні (деонтологічні) засади професійної діяльності адвокатів в Україні та країнах ЄС. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 3. С. 174–177.
2. Вільчик Т. Б. Деонтологічні засади діяльності адвокатів: міжнародні стандарти та вітчизняне законодавство. *Адвокатська етика. Вісник Одеської адвокатури*. 2019. Одеса. С. 26–29.
3. Code of Conduct for Lawyers in the European Union on 19 May 2006. Офіційний сайт Ради адвокатських об'єднань та юридичних спільнот Європи. URL: www.ccbe.eu Règlement intérieur national de la profession d'avocat. CCBE. URL: http://www.ccbe.org/fileadmin/user_upload/NTCdocument/.
4. Бірюкова А. М. Довіра як етична основа відносин адвоката з клієнтом (міжнародний та вітчизняний вимір). *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 3. С. 149–154.
5. Павлишин О. В. Правова культура як показник рівня розвитку системи юридичної освіти(семіотико-правовий аспект). *Юридична психологія та педагогіка*. 2013. № 2. С. 82–93.
6. Череватюк В. Б. Адвокатська етика і практика: невідповідності та шляхи їх подолання. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2013. № 4. С. 36–40.
7. Загуменна Ю. О., Наджафлі Е. М. Принципи адвокатської діяльності в Україні: адміністративно — правовий аспект: монографія. Харків: *ТОВ «Планета-Прінт»*. 2020. 276 с.
8. Заборовський В. В. Моральні засади здійснення адвокатської діяльності: загальні положення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2024. Серія *Право*. Вип. 81. Ч. 3. С. 191–196.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Циганенко Т. С.

студентка 2-го курсу факультету
цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРИНЦИП КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ У ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Принцип конфіденційності є однією з фундаментальних засад професійної етики адвоката, що забезпечує довіру та гарантує захист прав і свобод клієнта. В умовах глобальної діджиталізації суспільства, цифрових трансформацій та військових конфліктів, ця тема набуває

нового значення та вимагає глибшого осмислення. З одного боку, адвокати зобов'язані дотримуватись високих етичних стандартів, що передбачають захист конфіденційної інформації, з іншого — сучасні виклики, зокрема кіберзагрози та вразливість цифрових комунікацій, вносять суттєві корективи в практичну реалізацію цього принципу. Окрім того, зростає важливість розуміння новітніх технологій і правових інструментів, необхідних для забезпечення безпеки інформації. Під час повномасштабного вторгнення для українських адвокатів питання конфіденційності стає ще більш актуальним, оскільки неправомірний доступ до інформації може не лише порушити права клієнта, але й створити загрози національній безпеці.

Правила адвокатської етики, затверджені З'їздом адвокатів України у 2017 році, із змінами 2019 року, чітко визначають принцип конфіденційності як один із основоположних у діяльності адвоката. Стаття 10 цього документа підкреслює, що дотримання конфіденційності є необхідною умовою для забезпечення довірчих відносин між адвокатом і клієнтом, без яких неможливе належне надання правової допомоги. Цей принцип охоплює не лише безпосередні комунікації між адвокатом і клієнтом, але й усі форми інформації, пов'язані з наданням правової допомоги, включаючи документи, матеріали та поради. Важливим аспектом є те, що дія принципу конфіденційності не обмежується в часі, що забезпечує безперервний захист інформації навіть після завершення правовідносин між адвокатом та клієнтом [1].

Законодавство також регулює питання, коли адвокат може бути звільнений від обов'язку збереження конфіденційної інформації, зокрема, у випадках, коли необхідно захистити його власні інтереси. Особливу увагу слід звернути на те, що адвокат, який надавав безоплатну правову допомогу, зобов'язаний зберігати конфіденційність навіть після завершення надання такої допомоги, за винятком чітко визначених законом випадків. Ці положення акцентують на балансі між правом адвоката на захист своїх інтересів і обов'язком захисту клієнтських прав.

Однією з ключових проблем, пов'язаних із дотриманням принципу конфіденційності в адвокатській діяльності, є баланс між забезпеченням прав клієнта та потребами держави у питаннях національної безпеки та правопорядку. З одного боку, адвокатська таємниця гарантує, що клієнт може відкрито довіряти адвокату будь-яку інформацію без страху її розголошення. З іншого боку, існують випадки, коли держава потребує доступу до конфіденційних відомостей, наприклад, для запобігання тяжким злочинам або терористичним актам.

Ця колізія загострюється в умовах цифрової трансформації суспільства, коли конфіденційна інформація дедалі частіше передається через цифрові канали, що збільшує ризики витоку даних через кі-

беззагрози. Водночас чинне законодавство не завжди пропонує чіткі та ефективні механізми захисту цієї інформації в умовах сучасних технологічних викликів. Недосконалість нормативно-правової бази може призвести до ситуацій, коли адвокати опиняються перед дилемою: дотримання адвокатської таємниці чи виконання державних вимог щодо розкриття інформації.

Додатковою проблемою є недостатня інтеграція міжнародних стандартів щодо захисту конфіденційності з національним законодавством. Відсутність єдиних підходів до регулювання цього питання може призвести до порушення прав клієнтів та створити загрозу для довірчих відносин між адвокатом і клієнтом. Таким чином, важливо не лише вдосконалити законодавчі механізми, але й забезпечити їх відповідність сучасним викликам та міжнародним зобов'язанням України.

Як зазначає Брулевич В. В., принцип конфіденційності є основою адвокатської діяльності, яка гарантує довіру між адвокатом і клієнтом [2]. Клієнт змушений ділитися конфіденційною інформацією, включаючи делікатні аспекти приватного життя, і без повної інформованості адвокат не може надати якісну правову допомогу. Важливим аспектом є те, що недотримання конфіденційності може завдати шкоди не тільки клієнту чи адвокату, але й суспільству в цілому. Відповідальність за захист цих довірчих відносин покладається на державу. Це вимагає вдосконалення правових механізмів та чіткого законодавчого регулювання для забезпечення захисту цієї інформації.

Доктор юридичних наук Іваницький С. О. пропонує доповнити законодавство нормою, що звільняє адвоката від відповідальності у випадках, коли розголошення адвокатської таємниці є необхідним для попередження особливо тяжких злочинів проти життя і здоров'я людини [3]. Водночас, така зміна в законодавстві вимагає ретельного зважування між суспільними інтересами та захистом прав клієнтів. Додаткова проблема полягає в необхідності гармонізації національних норм з міжнародними стандартами та кримінальним процесуальним законодавством.

Отже, аналізуючи висновки науковців, можна зазначити, що конфіденційність є критично важливим елементом адвокатської діяльності, який слугує не лише захистом прав клієнта, але й базовою умовою для надання ефективної правової допомоги. Як підсумував Брулевич В. В., порушення принципу конфіденційності може мати катастрофічні наслідки не лише для окремих сторін, але й для суспільства в цілому. У цьому контексті держава повинна виступати гарантом захисту довірчих відносин, а вдосконалення законодавства, як пропонує Іваницький С. О., має допомогти вирішити потенційні правові колізії.

Отже, аналізуючи усе вищезазначене, можна дійти до висновку, що принцип конфіденційності є ключовим елементом адвокатської діяльності, що забезпечує довірчі відносини між адвокатом і клієнтом та створює умови для надання ефективної правової допомоги. В умовах зростання кіберзагроз цей принцип набуває ще більшого значення, оскільки порушення адвокатської таємниці може мати серйозні правові та етичні наслідки. Забезпечення захисту конфіденційної інформації вимагає вдосконалення правових механізмів та адаптації законодавства до сучасних викликів, що є необхідною умовою для ефективного функціонування правової системи.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики: рішення Звітно-виборного з'їзду адвокатів України від 09.06.2017 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf
2. Брулевич В. В. Принцип конфіденційності у діяльності адвоката. *Управління розвитком соціально-економічних систем: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Харків, 20–21 квітня 2023 року). Харків: ДБТУ, 2023. С. 345–349. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/jspui/bitstream/123456789/32593/1/VII_konf_URSES_DBTU_2023-346-350.pdf
3. Іваницький С. О., Іваницька В. В. Конфіденційність як основоположний принцип організації та діяльності адвокатури. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2021. № 2. С. 55–59. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/232064/235273>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*

Цупенкова А. О.

студентка І-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА: ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Професія адвоката в усі часи розглядалася як одна з найважливіших та найпрестижніших у громадянському суспільстві. Це твердження пов'язане з тим, що на адвоката покладається конституційний обов'язок щодо надання особам юридичної допомоги. Діяльність адвоката є однією з основних ознак, що визначає рівень захищеності

прав людини та є однією зі складових на шляху забезпечення розвитку верховенства права у кожній демократичній та правовій державі. Але здійснення такої правничої допомоги неможливе без забезпечення належного контролю за професійною діяльністю адвоката. Такий контроль насамперед забезпечується нормами інституту юридичної відповідальності адвоката. Так, юридична діяльність адвоката не може базуватися лише на бажанні надавати правничу допомогу особі, вона повинна забезпечуватись ще й юридичною відповідальністю за невиконання або неналежне виконання ним своїх обов'язків. Основним завданням такої відповідальності є забезпечення належного виконання адвокатом своїх обов'язків щодо надання правничої допомоги, оскільки порушення такого обов'язку негативно впливає не лише на ділову репутацію конкретно взятого адвоката, а й на авторитет адвокатури загалом.

Адвокатська діяльність є важливою частиною правової системи, яка забезпечує захист прав та інтересів громадян та організацій, надаючи їм доступ до правосуддя та юридичної допомоги. Адвокати повинні діяти згідно з етичними стандартами та завжди представляти інтереси клієнтів. Вони виконують свої обов'язки відповідно до вимог Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», що регулює їхню професійну діяльність, встановлюючи норми поведінки та правила взаємодії у правовій сфері [1, с. 576].

Вилков С. В. звертає увагу на те, що до адвоката можуть бути застосовані різні форми юридичної відповідальності, такі як дисциплінарна, кримінальна, адміністративна та цивільно-правова. Усі зазначені види разом створюють загальне поняття «професійна відповідальність адвоката» [2, с. 179]. Відповідно до ст. 33 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвоката може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності через процедуру дисциплінарного провадження на підставі порушень, які передбачені цим Законом [3].

Дисциплінарна відповідальність адвоката є ключовим аспектом його професійної діяльності, адже вона врегульована як на законодавчому рівні, так і актами адвокатського самоврядування, зокрема Національною асоціацією адвокатів України. Відповідальність передбачає застосування заходів негативного впливу з боку органу, уповноваженого проводити дисциплінарні провадження, з метою відновлення порушених адвокатом професійних та етичних норм під час його діяльності. Дисциплінарна відповідальність адвоката має декілька важливих характеристик. По-перше, вона регламентована законодавчо і застосовується у випадку дисциплінарних проступків. По-друге, чітко визначено суб'єкта відповідальності — адвоката, а також сферу діяльності, за порушення в якій настають негативні наслідки.

Об'єктом дисциплінарної відповідальності є професійні обов'язки адвоката, порушення яких тягне за собою дисциплінарні стягнення. Нарешті, процедура притягнення до відповідальності визначена законодавством і забезпечує дотримання прав адвоката, пропорційність покарання і справедливість у вирішенні спорів. Система дисциплінарної відповідальності гарантує високі професійні стандарти та етичність в адвокатській діяльності, а також сприяє довірі суспільства до професії адвоката, забезпечуючи якісне правове обслуговування і захист прав клієнтів [4, с. 108–109].

Основними проблемними питаннями нормативного регулювання дисциплінарної відповідальності адвокатів, є кілька важливих недоліків. По-перше, немає чіткого визначення кола осіб, які мають право подавати скарги на адвоката, а також відсутні вимоги до форми таких скарг. По-друге, перелік дисциплінарних стягнень є занадто вузьким, що ускладнює застосування принципу пропорційності при визначенні міри покарання. Існує також значна кількість проблемних питань із визначенням дисциплінарного проступку, наявністю дублювань у формулюваннях, а також необмеженою дискрецією дисциплінарних органів. Відповідно це створює ризик для неупередженого й справедливого розгляду справ адвокатів. Окремо слід зазначити проблему наявності оціночних суджень у законі, що може підривати довіру до адвокатури в цілому. Інші недоліки стосуються питань строку притягнення до відповідальності, відсутності механізму погашення дисциплінарних стягнень та недостатньої відкритості даних про дисциплінарну практику [5, с. 75–77].

Отже, адвокатська діяльність є невід'ємною складовою правової системи, оскільки вона забезпечує захист прав та інтересів громадян, а також доступ до правосуддя. Однак, ефективність роботи адвокатів неможлива без контролю за виконанням їх професійних обов'язків. Дисциплінарна відповідальність адвоката є одним з ключових інструментів забезпечення цього контролю. Вона передбачає відповідальність за порушення професійних стандартів і норм етики, закріплених у законодавстві та актах органів адвокатського самоврядування. Дисциплінарні стягнення забезпечують дотримання високих стандартів адвокатської професії.

Список використаної літератури

1. Асадчев Ю. І. Види і порядок застосування дисциплінарних стягнень до адвоката. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 12. С. 576–578.
2. Вилков С. В. Адміністративно-правові засади організації надання адвокатами безоплатної правової допомоги: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2019. 250 с.

3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
4. Зуєва А. І. Дисциплінарна відповідальність адвоката як складова юридичної відповідальності. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. Вип. 5, 2023. С. 105–109.
5. Кухнюк Д. В. Дисциплінарна відповідальність адвоката: проблеми та перспективи правового регулювання. *Цивілістична процесуальна думка*. 2016. № 2. С. 75–79.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Кіслиця Ірина Олександрівна*

Цуркан Д. С.

студент 3-го курсу

факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕТИКИ АДВОКАТА

Питання правового регулювання етики адвоката є вкрай важливим, але недостатньо дослідженим у сучасній науковій літературі питанням.

Актуальність вказаної теми обумовлена важливою роллю адвокатської діяльності в системі правосуддя, що має вирішальний вплив на дотримання прав і свобод громадян. Професійна етика адвоката є одним з ключових аспектів забезпечення справедливого судового розгляду, оскільки саме адвокат виступає захисником інтересів клієнта та гарантом якісної правничої допомоги.

Етичні принципи адвокатури спрямовані на підтримку довіри до правової системи, дотримання конфіденційності, уникнення конфлікту інтересів та забезпечення професійної відповідальності. Окрім того, в сучасних умовах зростання суспільної уваги до питань прозорості та чесності правових процесів, нормативно-правове регулювання етичних стандартів адвокатів набуває особливої важливості.

Належне законодавче регулювання адвокатської етики допомагає попередити порушення професійних стандартів та сприяє формуванню високих моральних стандартів у правозастосовувальній діяльності.

Основним нормативним джерелом, яке регулює питання адвокатської етики, є Правила адвокатської етики. Цікаво, що перші правила адвокатської етики були затверджені ВКДКА при КМУ ще 01.10.1999

року [1]. Наступна редакція була затверджена 17.11.2012 року установчим з'їздом адвокатів України [2]. 9 червня 2017 року звітно-виборний з'їзд адвокатів України затвердив оновлену редакцію Правил адвокатської етики, до якої були внесені зміни 15.02.2019 року [3].

Аналіз першої редакції Правил адвокатської етики дає підстави стверджувати, що ці Правила багато в чому повторювали норми Кодексу поведінки європейських адвокатів в редакції 28.11.1998 р. В цьому документі були вперше закріплені 10 основоположних принципів адвокатської етики, також введені нові терміни (клієнт, гонорар, тощо). Правила адвокатської етики стали важливою віхою у розвитку законодавства України про адвокатуру та адвокатську діяльність. Цікаво відмітити, як удосконалювались Правила адвокатської етики. Так, у редакції 2012 року та 2017 року були закріплені правила, що регулюють відносини адвоката з клієнтом, судом, з колегами-адвокатами та іншими суб'єктами. Важливо, що з виникненням нових сучасних технологій Правила адвокатської етики зазнають змін та доповнень. Наприклад, у редакції Правил 2017 року детально окреслено вимоги до поведінки адвоката у соціальних мережах, а також вимоги до рекламування адвокатської діяльності.

Чинна редакція Правил адвокатської етики складається з преамбули та 11 розділів. Перший розділ містить загальні положення про Правила адвокатської етики. У другому розділі розкриваються основні принципи адвокатської етики. Третій розділ присвячений відносинам адвоката з клієнтами. Четвертий розділ регулює відносини адвоката з судом та іншими учасниками судового провадження. У п'ятому розділі деталізуються відносини адвоката при здійсненні професійної діяльності з іншими органами та особами. Шостий розділ закріплює етичні аспекти відносин між адвокатами. Сьомий розділ присвячений дотриманню норм адвокатської етики в громадській, науковій та публіцистичній діяльності адвоката. Восьмий розділ регулює питання дотримання норм адвокатської етики при використанні мережі Інтернет. Дев'ятий розділ визначає адвокатське бюро, адвокатське об'єднання як суб'єкти відносин щодо забезпечення дотримання правил адвокатської діяльності. Десятий розділ описує органи адвокатського самоврядування як суб'єкти відносин щодо забезпечення дотримання Правил адвокатської етики. Останній, одинадцятий розділ, регламентує відповідальність за порушення Правил адвокатської етики [3].

Окремо слід зупинитись на принципах адвокатської етики, оскільки це керівні положення, якими керуються адвокати під час здійснення професійної діяльності. У чинних Правилах адвокатської етики закріплюється наступні принципи.

Принцип незалежності адвоката передбачає невторчання будь-якого зовнішнього впливу в діяльність адвоката, особливо з боку дер-

жавних органів. Дотримання законності полягає у тому, що адвокат повинен дотримуватися законодавства України та сприяти реалізації принципу верховенства права. Пріоритет інтересів клієнта полягає у тому, що адвокат виходить з того що інтереси клієнта мають перевагу над будь-якими іншими справами та міркуваннями. Принцип уникнення конфлікту інтересів закріплює положення про те, що адвокат не може представляти одночасно двох або більше клієнтів, інтереси котрих є взаємно суперечливими, або з високим ступенем імовірності можуть стати. Важливим для адвоката є принцип конфіденційності, який передбачає нерозголошення адвокатської таємниці. Це питання більш детально регулюється ст.13 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [4]. Компетентність та добросовісність адвоката полягає у тому, що адвокат повинен надавати правничу допомогу компетентно та добросовісно що передбачає знання норм права, існування певного досвіду. Принцип поваги до адвокатської професії передбачає, що адвокат повинен стверджувати повагу до адвокатської професії, сприяти підвищенню її ролі у суспільстві. Чесність і добropорядна репутація адвоката передбачає, що адвокат повинен бути чесним і порядним, не вдаватися до омани, погроз, тощо, та поважати своїх клієнтів. Окремо у Правилах адвокатської етики регламентовані вимоги до рекламування діяльності адвокатів. Так, рекламні об'яви адвоката не можуть містити: оціночних характеристик адвоката; відгуків інших осіб про роботу адвоката; порівнянь з іншими адвокатами і їх критики; заяв про імовірність успішного виконання доручень та інших заяв, що можуть викликати безпідставні надії у клієнтів [3].

Досліджуючи питання правового регулювання адвокатської етики, варто зазначити, що хоча у Правилах адвокатської етики детально регламентовані етичні принципи та особливості взаємодії адвоката з іншими суб'єктами, але за юридичною силою важливішим є Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». В цьому законі у ст. 34 перераховані підстави для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності серед яких є порушення адвокатської етики. Отже, порушення адвокатом етичних норм є підставою для відкриття дисциплінарного провадження та притягнення КДКА адвоката до дисциплінарної відповідальності шляхом застосування одного з дисциплінарних стягнень в залежності від виду проступку [4]. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» у ст.ст.11, 21, 31, 32, 34 встановлює дотримання етичних вимог як професійний обов'язок адвоката. Положення ст.ст. 6, 11, 21, 22, 28 Закону за своїм змістом є етико-правовими [5, с. 13–14], що ще раз підкреслює важливість адвокатської етики.

Крім національного законодавства, важливо дослідити також міжнародні акти, які регулюють етичні аспекти адвокатської діяльності.

Серед міжнародних актів варто відмітити наступні: Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства прийнятий у 1988 році, Кодекс поведінки європейських європейських адвокатів (ССВЕ). Крім того, в процесі удосконалення Правил адвокатської етики доцільно паналізувати кодекси, правила адвокатської етики європейських країн. Ці документи визначають основні етичні вимоги щодо адвоката в його професійній діяльності, зокрема, закріплюють основоположні принципи етики адвоката, питання відносин в певних сферах, включаючи відносини між клієнтом, судом, тощо.

Отже, в процесі дослідження питання правового регулювання адвокатської етики було зроблено висновок, що дотримання адвокатської етики для адвоката є надзвичайно важливим в його професійній діяльності, оскільки на мою думку, в Правилах адвокатської етики визначається саме унікальність адвокатської професії і якщо адвокат суворо дотримується Правил адвокатської етики, це забезпечує більшу довіру до адвокатів збоку клієнтів та підвищує авторитет адвокатської професії у суспільстві.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики. *Юридичний вісник України*. 1999. № 46. С. 18–25.
2. Правила адвокатської етики, затверджені Установчим з'їздом адвокатів України 17.11.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0003418-12#n78>
3. Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/3ae9a115a40b9a5bc04f_file.pdf
4. Про адвокатуру та антикорупційну діяльність: Закон України від 03.08.2023 р. № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 27, ст.282.
5. Бакаянова Н. М., Кісліцина І. О. Адвокатська етика: навчально-методичний посібник (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання). Одеса: Фенікс, 2020. 127 с.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Кісліцина Ірина Олександрівна*

Шевченко Є. О.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗБЕРЕЖЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ ЯК ЕТИЧНА ТА ПРАВОВА ВИМОГА

Дотримання адвокатської таємниці є одним із ключових засад етичної поведінки адвоката, що забезпечує довіру між ним та клієнтом. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначає, що адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала відома адвокату, стажисту адвоката, особі що перебуває у трудових зносинах з адвокатом, відносно клієнта, щодо питання з яким особа звертається до адвоката, в адвокатське бюро або об'єднання [1].

Дослідження даної теми здійснювали багато науковців, серед яких є Бакаянова Н. М., Бірюкова А. М., Заборовський В. В, Заяць С. С., Полонський Ю. М. та інші.

Доцільно зауважити, що адвокатська таємниця має не тільки етичне, а й правове значення, оскільки закріплена у законодавстві багатьох країн і служить запорукою захисту прав клієнтів, справедливого правосуддя та забезпечення довіри до адвокатури.

У світлі етичних стандартів адвокатська таємниця вважається основним елементом професійної поведінки адвоката. У Правилах адвокатської етики наголошується, що захист конфіденційності є обов'язком адвоката не тільки перед клієнтом, а й перед всією професійною спільнотою.

Адвокат повинен бути надійною особою, яка ставить етичні принципи вище за особисті інтереси чи бажання отримати більше клієнтів. Логінова С. М. у своїх працях зазначає, що адвокат, як ніхто інший, повинен цінувати довіру клієнта і дбати про те, щоб ця довіра не була знищена через необережність або неналежне ставлення до таємниці [2].

Окрім того, Крупнова Л. В. акцентує увагу на тому, що задля того, щоб належно виконувати ті обов'язки, якими наділений адвокат, насамперед, треба довіра клієнта. Тобто довіра не існує без певності у збереженні таємниці, довіреної клієнтом. Також науковці зазначають, що база адвокатської таємниці ґрунтується на квінтесенції відносин, в яких одна сторона виступає захисником, інша сторона виступає підзахисним, а отже не можливий контакт в умовах недовіри до адвоката [3].

В юридичній літературі зазначалось, що зміст адвокатської діяльності базується на абсолютній довірі клієнта до свого захисника. Така

позиція вибудовує віру клієнта в те, що інформація надана адвокатом не здобуде розголосу за жодних умов [4].

В Україні таємницю в сфері адвокатської діяльності зазвичай пов'язують з терміном конфіденційності. В Правилах адвокатської етики регламентується квінтесенція адвокатської таємниці, саме як необхідність не розголошення жодної інформації, що на законодавчому рівні закріплено як адвокатська таємниця. Тобто, в законодавстві чітко закріплено, що є відомостями, що охороняються адвокатською таємницею, наприклад допит адвоката в суді стосовно обставин адвокатської таємниці є недопустимим.

Отже, адвокатська таємниця є фундаментальним принципом етичної поведінки адвоката. Вона полягає у захисті конфіденційної інформації, яку адвокат отримує від клієнта, і яка служить важливою умовою забезпечення справедливого судочинства. Дотримання адвокатської таємниці сприяє довірі між адвокатом та клієнтом, що є необхідним для належного правового захисту. Порушення цього принципу не тільки зачіпає етичні норми професії, але й може мати правові наслідки для адвоката. Тому адвокатська таємниця — це не лише вимога закону, а й моральний обов'язок кожного адвоката, спрямований на захист прав людини.

Принципу конфіденційності має дотримуватися кожен адвокат не лише у професійній діяльності, а й при користуванні соціальними мережами, інтернет-форумами та іншими застосунками мережі Інтернет. На сьогоднішній день це має дуже важливе значення у зв'язку з швидким розширенням інтернет-послуг.

Адвокат має дотримуватися етики поведінки в частині зберігання таємниці клієнта й при здійсненні ним публічної діяльності, що також обумовлено реаліями сьогоднішнього дня в ракурсі все більшої участі кожного громадянина в суспільному житті країни, особливо в період воєнного стану.

Можна зробити висновок, що кожен адвокат має нести соціальну відповідальність перед суспільством та перед адвокатською спільнотою щодо дотримання адвокатської таємниці, в тому числі під час використання мережі інтернет, своїх коментарів, виступів, тощо, що могли б прямо чи опосередковано розкривати будь-яку конфіденційну інформацію, що стала йому відома завдяки здійсненню ним адвокатської діяльності.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України ід 05.06.2012 р. 5076-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 07.10.2024)
2. Логінова С. М. Адвокатська таємниця: теорія та практика: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.10. КНУ ім. Т. Шевченка. Київ, 2002. 19 с.

3. Krupnova L. V. legal secrecy: modern realities and international experience. *Law. Human. Environment*. 2020. 11(4), 145–153. URL: https://environmentalscience.com.ua/web/uploads/journals_pdf/Law.Human.Environment_2020_Vol.%2011,%20No.%204.pdf
4. Земляна Д. О. Адвокатська таємниця як складова адвокатської етики. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє: матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 11 листопада 2022 р.)* / редкол.: Н. М. Баканова (гол.)[^]; НУ «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2022. С. 350–352.
5. Поведінка адвоката у соціальних мережах: окремі вимоги, пов'язані із дотриманням норм адвокатської етики. *Вища школа адвокатури*. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/povedinka-advokata-u-sotsialnyh-merezhah-okremi-vymogy-pov-yazani-iz-dotrymannyam-norm-advokatskoyi-etyky>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кіслиця Ірина Олександрівна**

Шуляк В. І.

студентка 2-го курсу

факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИЧНІ ВИМОГИ ДО ПОВЕДІНКИ АДВОКАТІВ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Сучасне суспільство характеризується широким використанням соціальних мереж для спілкування, обміну інформацією та самовираження. Адвокати, як представники юридичної професії, не можуть залишитися осторонь цих процесів, оскільки соціальні мережі є важливим інструментом для професійної комунікації, залучення клієнтів і публічного висвітлення своєї діяльності. Проте використання соціальних мереж адвокатами має відбуватися з дотриманням етичних норм, що захищають не лише їх репутацію, а й права клієнтів та забезпечують довіру суспільства до професії.

Професія адвоката базується на засадах незалежності, конфіденційності, відповідальності, добросовісності та поваги до прав людини. Адвокати несуть відповідальність за дотримання цих засад, що є необхідною умовою для захисту інтересів клієнтів і забезпечення справедливого судового розгляду.

Одним із ключових документів, що регулюють етичні стандарти професії адвоката, є Кодекс професійної етики адвоката. Він визначає правила поведінки адвокатів у різних аспектах їх діяльності,

включаючи публічні висловлювання, які можуть відображатися і в соціальних мережах.

Соціальні мережі створюють унікальні можливості для адвокатів: вони можуть ефективно спілкуватися з клієнтами, ділитися юридичними новинами та порадами, підвищувати власну репутацію та знаходити нових клієнтів. Проте, відкритість інформаційного простору і швидкість розповсюдження інформації вимагають від адвокатів особливої обережності та відповідальності.

Основними етичними ризиками, пов'язаними з використанням соціальних мереж, є:

1. *Конфіденційність інформації.* Адвокати повинні уникати публікації будь-яких відомостей, що можуть розкрити інформацію про клієнтів чи справи без їхньої згоди. Навіть непрямі вказівки на деталі справ можуть бути розцінені як порушення конфіденційності;

2. *Професійна реклама.* Адвокати повинні утримуватися від непрофесійних рекламних кампаній, що можуть вводити в оману потенційних клієнтів або знижувати довіру до професії [1].

Однією з основних вимог до поведінки адвокатів у соціальних мережах є захист конфіденційної інформації. Адвокати не мають права публікувати деталі справ, що можуть ідентифікувати клієнтів або стосуватися судового процесу. Важливо враховувати, що навіть загальні коментарі щодо справ, над якими працює адвокат, можуть бути розцінені як порушення конфіденційності, якщо вони можуть розкрити особисту інформацію клієнта або нюанси справи.

Професійна реклама в соціальних мережах повинна відповідати етичним стандартам. Адвокати мають уникати самореклами, яка може вводити клієнтів в оману або створювати ілюзію успішності за рахунок виграшу лише вибраних справ. Крім того, не можна публікувати оголошення про гарантії позитивного результату справи.

Адвокати повинні утримуватися від публічної критики суддів, прокурорів або інших учасників процесу в соціальних мережах, щоб не порушувати незалежність судової системи. Навіть якщо адвокат має сумніви щодо справедливості судових рішень, такі питання повинні вирішуватися виключно в правовому полі.

Поведінка адвоката у соціальних мережах повинна бути зразковою та відповідати високим стандартам етики. Висловлювання в інтернеті мають бути доброзичливими, ввічливими та професійними. Публікації, що можуть знизити рівень довіри до адвокатської спільноти або завдати шкоди репутації професії, є неприпустимими.

Користуючись соціальними мережами, адвокат повинен брати до уваги обмеження, що встановлені для адвокатської діяльності в частині повноти та сприйняття інформації, забезпечення її конфіденційності та збереження, а також враховувати параметри їхньої

конфіденційності з метою відповідального їх використання, моніторингу та регулярного аналізу власних соціальних мереж і контентів, що розміщуються в них. При виявленні в них помилок або будь-яких невідповідностей конфіденційності вони підлягають негайному виведенню та/або видаленню [2].

Отже, соціальні мережі стали невід'ємною частиною сучасного життя, включаючи професійну діяльність адвокатів. Однак їх використання вимагає особливої обережності та дотримання етичних норм. Адвокати повинні усвідомлювати, що їх поведінка в інтернеті впливає не лише на їх власну репутацію, а й на репутацію юридичної професії загалом. Тому, дотримання принципів конфіденційності, стриманості, добросовісності та незалежності судочинства є ключовими аспектами для забезпечення етичної поведінки адвокатів у соціальних мережах.

Список використаної літератури

1. Поведінка адвоката у соціальних мережах: окремі вимоги, пов'язані із дотриманням норм адвокатської етики. *Вища школа адвокатури НААУ*. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/povedinka-advokata-u-sotsialnyh-merezhah-okremi-vymogy-pov-yazani-iz-dotrymannyam-norm-advokatskoyi-etyky> (дата звернення: 28.09.2024).
2. Щодо поведінки адвокатів у соціальних мережах — Рада адвокатів Дніпропетровської області. *Рада адвокатів Дніпропетровської області — офіційний інтернет-портал*. URL: <https://advokaty.dp.ua/shhodo-povedinky-advokativ-u-sotsialnyh-merezhah/> (дата звернення: 28.09.2024).

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ

Clanet Dit Lamanit I.

La Bbtonnière de l'Ordre des Avocats du Barreau des Hauts-de-Seine
(France)

Arakelian F.

Vice-Bbtonnier de l'Ordre des Avocats du Barreau des Hauts-de-Seine
(France)

Maurel V.

Ancien bbttonnier de l'Ordre des Avocats du Barreau des
Hauts-de-Seine, président de la commission internationale
(France)

2023–2024 : LE BARREAU DES HAUTS-DE-SEINE ET L'INTERNATIONAL

Notre Barreau compte 2500 avocats. Plus des deux tiers exercent au sein de très grands cabinets d'affaires, prestigieux, membres de réseaux internationaux. La plupart sont situés à Paris la Défense, premier quartier d'affaires européen.

En France, dans chaque Barreau, les avocats élisent leur bbttonnier et le cas échéant vice-bbttonnier, pour deux années. Ensemble, nous avons ainsi été élus pour le mandat 2023–2024.

Notre Barreau est historiquement investi à l'international. Il a noué de très fortes relations, concrétisées pour certaines par une convention de jumelage, avec une dizaine de barreaux en Europe, en Afrique, en Amérique ainsi qu'en Asie (Proche et Moyen Orient). Ces relations sont entretenues notamment au travers de la commission internationale de notre Ordre, actuellement présidée par Vincent Maurel, ancien bbttonnier.

Pour ces deux années, nous avons tout particulièrement souhaité témoigner notre solidarité et notre confraternité à tous nos Confrères dans des pays en guerre ou connaissant des crises majeures.

Nous avons ainsi eu l'occasion d'exprimer notre solidarité et d'aider nos Confrères de Port-au-Prince, à Haïti, où la délinquance est exponentielle, incontrôlée, avec des violences terribles (leur bbttonnier ayant notamment été assassiné en 2020) et de Beyrouth, au Liban, qui a subi une dramatique explosion dans son port et qui connaît actuellement des bombardements. Depuis trois années, nous nous rendons régulièrement en Arménie. Nous

avons ainsi créé un véritable lien avec nos confrères arméniens. Lors de notre déplacement en 2023, nous avons été les témoins oculaires de la fermeture du corridor de Latchine par l'Azerbandjan.

Notre Barreau apporte aujourd'hui son soutien aux avocats de l'Artsakh et à leurs familles, lesquels sont réfugiés en Arménie à la suite de l'épuration ethnique perpétrée par l'Azerbandjan. Nous venons de terminer une collecte de fonds, de matériel informatique et de vêtements pour les aider à exercer leur métier d'avocats malgré l'exil et à vivre dignement avec leurs familles.

Dès 2022, nous avons adressé au Barreau de la région de Kyiv des générateurs et des batteries solaires. Nous souhaitons, à notre manière, aider nos Confrères à travailler malgré les coupures électriques.

En 2023, nous sommes venus à Lviv et à Kyiv. Nous avons rencontré nos Confrères ukrainiens et échangé sur l'exercice de notre profession en temps de guerre. Nous avons aussi rencontré le procureur de la Cour Pénale Internationale, des avocats et des associations sur la question des enfants ukrainiens déportés de force en Russie. À notre retour, nous avons témoigné de ces auditions auprès de notre Barreau, du Conseil National des Barreaux, de l'Assemblée nationale.

En 2024, nous sommes venus à Odessa. Nous y avons rencontré les Confrères et eu des échanges riches sur la difficulté d'exercer sous la loi martiale et sur nos exercices professionnels respectifs. Certaines problématiques nous sont communes, notamment celles liées au secret professionnel et à l'indépendance de l'avocat. Nous avons également des fonctionnements différents sur lesquels il est toujours très enrichissant d'échanger : fonctionnement de nos écoles d'avocats, de notre caisse de retraite, responsabilité professionnelle et mécanisme assurantiel, règlement national de la profession, déontologie, port de la robe en audience...

Notre Barreau est riche de ses liens avec les barreaux étrangers. Nos échanges sont fondamentaux. C'est pourquoi nous y sommes particulièrement attachés et tenons tant à les entretenir, les multiplier. Ensemble, les avocats seront plus forts pour faire respecter l'état de droit.

Delignieres P.

Avocat au Barreau de Hauts-de-Seine, président de la Commission d'éthologie
(France)

Khouili M.

Avocat au Barreau de Hauts-de-Seine, responsable du service d'éthologie
(France)

**LA RESPONSABILITE CIVILE ET PROFESSIONNELLE
DE L'AVOCAT ET L'EFFET PREVENTIF DE LA DEONTOLOGIE**

La responsabilité civile de l'avocat est un sujet relativement neuf.

En effet, l'obligation pour les avocats de justifier d'une assurance responsabilité civile professionnelle, à raison des négligences et fautes commises dans l'exercice de leurs fonctions, est visée à l'article 27 de la loi du 31 décembre 1971 n° 71-1130. Le contenu obligatoire de la garantie responsabilité civile professionnelle est précisé aux articles 205 et 206 du décret n° 91-1197 du 27 novembre 1991.

L'article 205 du décret prévoit notamment que les contrats d'assurance ne doivent pas comporter une limite de garantie inférieure à 1.500.000 €.

Certains cabinets de notre Barreau ont souscrit des polices d'assurance indépendantes car leur clientèle leur apporte des dossiers aux enjeux supérieurs à 1.500.000 €

Ainsi, tout avocat doit être couvert contre les conséquences pécuniaires de sa responsabilité civile professionnelle par un contrat souscrit, soit collectivement ou personnellement par l'avocat, soit à la fois par le barreau et par les avocats.

La Cour de cassation a jugé, de manière constante, que le conseil de l'Ordre pouvait imposer aux avocats de son barreau une assurance collective. (Civ. 1ère, 5 octobre 1999, n° 96-11.857[^]; Civ. 1ère, 17 juin 2015, n° 14-17.536[^]; cette pratique n'étant pas anti-concurrentielle selon le Conseil Constitutionnel (CC, 16 janvier 2003, n° 03-D03).

Compte tenu de la diversité des modes d'exercice et de la diversité des situations des avocats, il est possible de prévoir des prises en charge assurantielles étendues du champ d'activité de l'avocat, pour éviter toute difficulté.

D'ailleurs, le développement croissant des missions exercées par les avocats est un sujet important pour les Ordres qui doivent s'assurer des champs d'activités couverts par la police d'assurance par exemple le Mandataire en transaction immobilière ou le mandataire d'intermédiaire d'assurance.

En revanche, l'assurance responsabilité civile professionnelle ne saurait couvrir des activités incompatibles avec l'exercice de la profession d'avocat, ni les conséquences civiles de la faute intentionnelle de l'avocat.

Sur ce dernier point, il est à noter du reste que l'appréciation des conditions de la responsabilité civile et professionnelle (faute, lien de causalité et préjudice) par la Cour de cassation tend au durcissement.

Par exemple, la Cour de cassation a eu l'occasion de juger en 2019 que «si l'action disciplinaire prévue à l'article 22 de la loi du 31 décembre 1971 se distingue de l'action en responsabilité civile, la méconnaissance des dispositions du RIN peut être invoquée à l'appui d'une demande indemnitaire». (Civ. 1ère, 24 octobre 2019, n° 18–23.858)

Ainsi, un avis déontologique rendu par le Bâtonnier, qui retiendrait à l'encontre d'un avocat une violation des principes essentiels de l'article 3 du décret n° 2023–552 du 30 juin 2023 portant code de déontologie des avocats, pourrait être invoqué par un justiciable dans le cadre d'une action en responsabilité civile et professionnelle, malgré l'absence de poursuites disciplinaires.

C'est en cela qu'il faut insister sur les moyens préventifs et qu'il faut reconnaître un effet préventif à la déontologie laquelle oblige l'avocat au respect des principes essentiels de la profession, notamment aux devoirs de compétence et de diligence.

En effet, la responsabilité civile professionnelle de l'avocat est susceptible d'être engagée en cas de manquements dans le traitement du dossier confié par son client, soit en ce qu'il n'a pas les compétences requises (devoir de compétence), soit en ce qu'il a été inefficace dans les actes accomplis (devoir de diligence).

L'évolution constante de la profession d'avocat, la complexification des procédures et la multiplication des mandats spéciaux obligent l'avocat à se former et à faire preuve d'une extrême prudence dans l'exercice de sa profession pour éviter de voir sa responsabilité civile professionnelle engagée.

La formation est donc essentielle pour garantir notre compétence professionnelle et constitue une obligation déontologique.

Les Ordres doivent ainsi avoir une attention particulière pour éviter un taux de sinistralité important qui pourrait avoir un impact sur les primes d'assurance et donc, in fine, sur les cotisations supportées, individuellement, par les avocats.

Цуркан О.
Декан Кишинівської колегії адвокатів,
адвокат
(Республіка Молдова)

ПРАВИЛА РЕЄСТРАЦІЇ ТА ОБЛІКУ ІНОЗЕМНИХ АДВОКАТІВ У РЕСПУБЛІЦІ МОЛДОВА

Реєстрація та облік іноземних адвокатів у Молдові є законодавчо визначеними. Так, Закон Республіки Молдова про адвокатуру № 1260/2002 містить статтю 6 «Здійснення адвокатської діяльності адвокатами з інших держав»: (1) Адвокати з інших держав можуть здійснювати адвокатську діяльність на території Республіки Молдова за умови, якщо вони відповідають вимогам, передбаченим цим законом, за винятком вимоги щодо наявності громадянства. (2) Діяльність на території Республіки Молдова може здійснювати адвокат з іншої держави, який підтверджує статус адвоката у країні походження та внесений до спеціального реєстру, який веде Рада Союзу адвокатів Республіки Молдова (далі — Союз адвокатів). (3) Адвокат з іншої держави не може представляти інтереси фізичних або юридичних осіб у судових інстанціях та у відносинах з іншими органами публічної влади інакше, ніж у міжнародному комерційному арбітражі. У разі, якщо цього вимагають інтереси клієнта, а також на його прохання, адвокат з іншої держави може надавати допомогу адвокату з Республіки Молдова. (4) Адвокат з іншої держави може здійснювати діяльність у складі адвокатського кабінету або об'єднаного адвокатського бюро на основі договору. (5) Реєстр адвокатів з інших держав, які мають право здійснювати адвокатську діяльність на території Республіки Молдова, публікується на офіційній сторінці Союзу адвокатів в Інтернеті.

У свою чергу, Статут адвокатської професії Республіки Молдова передбачає статтю 5: «Здійснення адвокатської діяльності адвокатами з інших держав»: (4) (...) У кримінальних справах та справах про правопорушення іноземному адвокату надає допомогу адвокат з Республіки Молдова.

Адвокати з інших держав можуть здійснювати адвокатську діяльність на території Республіки Молдова, якщо вони відповідають вимогам, передбаченим законом, за винятком вимоги про наявність громадянства.

Адвокат з іншої держави може здійснювати *постійну* діяльність на території Республіки Молдова, якщо він підтверджує статус адвоката в країні походження та зареєстрований у спеціальному реєстрі, який веде Рада Союзу адвокатів Республіки Молдова. Постійна діяльність

передбачає встановлення місця проживання (резиденції) на території Республіки Молдова.

Адвокат з іншої держави може здійснювати *оказіональну, тобто тимчасову, разову*, діяльність на території Республіки Молдова, якщо він підтверджує статус адвоката в країні походження та зареєстрований у спеціальному реєстрі, який веде Рада Союзу адвокатів Республіки Молдова, без необхідності встановлення місця проживання на території Республіки Молдова та здійснювати діяльності у складі адвокатського кабінету або об'єднаного адвокатського бюро на основі договору про співпрацю.

У всіх випадках адвокат з іншої держави *не може самостійно* представляти інтереси фізичних або юридичних осіб у судах і у відносинах з іншими органами державної влади, крім як у міжнародному комерційному арбітражі. Якщо цього вимагають інтереси клієнта, а також за бажанням клієнта, адвокат з іншої держави може *оказіонально* надавати допомогу адвокату з Республіки Молдова у судах і у відносинах з іншими органами державної влади.

Адвокат з іншої держави не може здійснювати постійну діяльність на території Республіки Молдова без договору про співпрацю з адвокатським кабінетом або об'єднаним адвокатським бюро.

У справах щодо кримінальних та адміністративних правопорушень, іноземний адвокат повинен отримати допомогу від адвоката з Республіки Молдова на основі договору про співпрацю.

Реєстр адвокатів з інших держав, які мають право здійснювати адвокатську діяльність на території Республіки Молдова, публікується на офіційному сайті Союзу адвокатів Республіки Молдова.

Плата за внесення до Реєстру іноземних адвокатів становить 600 євро за 12 місяців. Ця плата покриває адміністративні витрати на реєстрацію іноземного адвоката у реєстрі, а також внесок адвоката за перші 12 місяців з моменту реєстрації. У подальшому, іноземний адвокат щорічно сплачує внесок у розмірі 600 євро.

Щорічний внесок сплачується авансом, не пізніше 15 січня, за повний календарний рік. Несплата внеску є підставою для виключення іноземного адвоката з реєстру.

Для реєстрації у Реєстрі адвокатів з інших держав, які мають право займатися адвокатською діяльністю на території Республіки Молдова, заявник повинен подати такі документи:

- заяву на адресу Ради Союзу адвокатів;
- копію адвокатської ліцензії та адвокатського посвідчення (з пред'явленням оригіналу);
- біографічні дані;
- копію паспорта (з пред'явленням оригіналу);
- копію посвідчення особи (з пред'явленням оригіналу);

- копію диплома про вищу юридичну освіту (з пред'явленням оригіналу);
- копію рішення про прийняття до професії та створення/реєстрацію організаційної форми адвокатської діяльності;
- довідку, видану деканом колегії, що підтверджує членство у колегії адвокатів;
- довідку, видану деканом колегії, що підтверджує відсутність заборгованості зі сплати професійних внесках та дисциплінарних штрафів;
- анкету з оцінки репутації;
- проєкт договору про співпрацю з адвокатом з Республіки Молдова (без розкриття фінансових умов) для здійснення постійної діяльності;
- підтвердження встановлення місця проживання (резиденції) на території Республіки Молдова у разі постійної діяльності;
- фотографію 3x4.

Якщо зазначені вище документи складені іноземною мовою та видані в іноземній державі, вони повинні бути апостильовані або легалізовані та перекладені на румунську мову.

Згідно зі статтею 15 Договору між Республікою Молдова та Україною про правову допомогу та правові відносини у цивільних та кримінальних справах від 13.12.1993 р., документи, які були складені або засвідчені на території України відповідними установами, підписані офіційною особою в межах їхніх повноважень та завірені офіційною печаткою, приймаються на території Республіки Молдова без будь-якого іншого посвідчення.

Kravchenko O.

Economista
(Nowara, Italia)

PROCEDURA PER OTTENERE LO STATUS DI AVVOCATO IN ITALIA

La base normativa per la regolamentazione dell'attività degli avvocati in Italia è la Legge sull'Avvocatura e sull'attività forense in Italia del 31 dicembre 2012, entrata in vigore il 2 febbraio 2013.

L'adozione della legge ha portato a un inasprimento delle modalità di ottenimento dello status di avvocato, introducendo, come in molti altri paesi europei, la specializzazione degli avvocati, stabilendo un controllo più severo sull'attività forense, ecc.

Gli avvocati esercitano la loro attività direttamente e indipendentemente, basandosi sui principi di autogoverno e competenza. L'avvocato rappresenta i clienti in tribunale, fornisce consulenza su questioni legali e offre altre forme di assistenza extragiudiziale.

Secondo la legge, le consulenze legali ripetute possono essere fornite solo dagli avvocati.

Esistono due requisiti principali per accedere a questa professione: la cittadinanza italiana o la cittadinanza di uno dei paesi dell'UE (anche se oggi questo requisito è molto discusso, ma ne parlerò più avanti) e il possesso dei pieni diritti civili.

Il primo passo per diventare avvocato in Italia è ottenere una laurea magistrale in giurisprudenza di cinque anni (la laurea triennale non è sufficiente).

Il secondo passo è svolgere un tirocinio presso qualsiasi studio legale (studio legale) per un periodo di 2 anni.

Il terzo passo è superare l'Esame di Stato.

Finalmente, dopo 5 anni di università e 2 anni di pratica in uno studio legale, arriva il momento di affrontare l'Esame di Stato, che non è affatto facile. Proprio a causa dell'elevata difficoltà dell'esame, negli ultimi 5 anni molti studenti italiani hanno preferito ottenere l'abilitazione alla professione di avvocato in Spagna per poi farla riconoscere in Italia.

L'Esame di Stato si compone di due parti: scritta e orale.

La parte scritta consiste in tre prove, preparate dal Ministero della Giustizia italiano:

- la redazione di una sentenza motivata su uno dei due quesiti in materia di diritto civile;

- la redazione di una sentenza motivata su uno dei due quesiti in materia di diritto penale;

- la redazione e preparazione di un atto giudiziario su una questione proposta in una delle seguenti aree del diritto: civile, penale o amministrativo.

Solo dopo aver ottenuto un risultato positivo nella prova scritta, il candidato può accedere alla prova orale. Innanzitutto, sarà condotto un esame su 5 materie a scelta tra le seguenti discipline: diritto processuale (disciplina obbligatoria); diritto costituzionale; diritto civile; diritto commerciale; diritto del lavoro; diritto penale; diritto amministrativo; diritto tributario; diritto processuale civile; diritto processuale penale; diritto internazionale privato; diritto ecclesiastico.

Successivamente, al candidato verranno poste alcune domande sui diritti e doveri dell'avvocato. Dopo aver superato l'esame, è necessario prestare giuramento in tribunale e iscriversi all'albo dell'Ordine degli Avvocati, dopodiché si potrà esercitare la professione.

In Ucraina, per esercitare la professione di avvocato una persona fisica che abbia una laurea in giurisprudenza, conosca la lingua ufficiale al livello

lo determinato dalla Legge dell'Ucraina 'Sull'assicurazione del funzionamento della lingua ucraina come lingua ufficiale', abbia almeno due anni di esperienza lavorativa nel campo del diritto, abbia superato l'esame di qualificazione, svolto il tirocinio (ad eccezione dei casi previsti dalla presente Legge), abbia prestato giuramento come avvocato dell'Ucraina e ottenuto il certificato che autorizza l'esercizio della professione forense.

Come conclusione, possiamo dire quanto segue. Il percorso per diventare avvocato in Italia e in Ucraina presenta sia somiglianze che differenze. Le principali differenze riguardano i tempi previsti per le varie fasi del percorso di abilitazione alla professione di avvocato.

Brandman K.
policeman
(New York, USA)

LEGAL REGULATION OF THE PROVISION OF LEGAL ASSISTANCE IN THE USA

The role of pro bono in society is very significant, especially in legal systems like those in the United States and other countries with developed judicial practices. Here are several key aspects of the role of pro bono.

1. Access to justice. Pro bono services help people who cannot afford to hire an advocate receive legal assistance. This is particularly important for low-income individuals who would otherwise be deprived of the ability to protect their rights.

2. Human rights protection. Pro bono lawyers often participate in cases related to human rights violations, including defending the rights of minorities, migrants, people with disabilities, and victims of domestic violence and discrimination.

3. Reducing social inequality. By providing free legal assistance, pro bono helps reduce the gap between social classes and combats inequality, ensuring access to justice for all, regardless of their financial situation.

4. Improving the public image of advocates. Advocates and law firms offering pro bono services demonstrate social responsibility and a commitment to defending the public good, which increases public trust in the legal profession

5. Professional skill development. Pro bono work can also help young advocates develop their skills and gain experience by participating in real legal cases and human rights activities.

In this regard, we consider it necessary to pay attention to the legal regulation of the provision of pro bono services in the USA.

The principle of Pro bono was firstly enshrined in American law in the Sixth Amendment to the U. S. Constitution, ratified in 1791. This amendment included provisions for the right to free legal counsel for every person facing criminal prosecution. However, as noted, the implementation of this principle was limited to the criminal justice process. The broader principle of providing professional legal assistance on a voluntary basis (pro bono) also applied outside of criminal proceedings, originally functioning as a form of social responsibility for lawyers, expressed in the completion of part of their work voluntarily and without compensation.

According to Section 6.1 of the Model Rules of Professional Conduct of the American Bar Association (ABA), every lawyer has a professional, rather than a social, responsibility to provide legal services to those who cannot afford to pay for them. Lawyers are expected to provide a significant portion (50 hours) of their legal services each year for free to low-income individuals, as well as to charitable, religious, and other community organizations addressing their needs. This document, which initially had no legal force, was adopted as model rules by all states by 2018.

Additionally, another American human rights organization, the Pro Bono Institute, founded in 1996, developed the Pro Bono Principles Declaration, which establishes the obligation of each lawyer to provide free legal assistance amounting to 3 to 5 percent of their total working hours over the calendar year. This document is advisory in nature, and any law firm providing legal services can choose to adhere to it.

Also Legal Services Corporation Act (1974) should be mentioned. This law created the Legal Services Corporation (LSC), which funds organizations providing free legal services to low-income individuals. LSC establishes criteria for providing legal assistance and allocates funds among various advocacy organizations.

Child Abuse Prevention and Treatment Act (2023) includes provisions for providing legal assistance to children who have been victims of violence or abuse.

Also it is necessary to remember that many states have their own laws guaranteeing the right to counsel and the provision of advocates in criminal cases. These laws may vary in the criteria for providing free legal assistance, including income thresholds and types of cases. Many states also have their own programs and laws that expand the right to receive free legal assistance in civil matters, such as family law, housing disputes, and others.

Кіслицина І. О.

доцент кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»
кандидат юридичних наук, доцент,
адвокат

ОСОБЛИВОСТІ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ У НОРВЕГІЇ

В процесі удосконалення законодавства, що регулює організації та діяльність адвокатури в Україні, доцільним є вивчення зарубіжного досвіду та запозичення кращих європейських практик. Правова система Норвегії належить до північної групи правових систем, ця група поєднує певні характеристики романо-германської та англо-американської правових традицій. В цьому аспекті цікаво дослідити регулювання адвокатської етики у Норвегії, оскільки адвокатура Норвегії відрізняється від організації адвокатури в інших країнах.

В Норвегії обов'язки захисника у кримінальній справі або представника сторін у цивільному процесі можуть виконувати лише особи, які отримали адвокатський дозвіл на це від Міністерства юстиції. Для того, щоб набути статус адвоката у Норвегії, необхідно мати юридичну освіту, скласти екзамени для державних службовців, а також забезпечити відповідне страхування своєї професійної відповідальності. Важливим обов'язком адвоката у Норвегії є дотримання вимог професійної етики.

Норвезькі правила поведінки для адвокатів вперше були офіційно закрплені у 1946 році, але фактично адвокати керувались ними ще задовго до цього. Як зазначається, перші сліди етичних правил для членів Асоціації адвокатів були знайдені під час заснування асоціації в 1908 році, де це було зазначено в пункті про мету установчих документів, серед іншого, що асоціація повинна «домогатися звичайних правил для здійснення правової практики в правильному руслі» [1].

Великий вплив на формування етичних стандартів адвокатури Норвегії має міжнародне законодавство, зокрема, Кодекс поведінки європейських адвокатів. З 1996 року Кодекс поведінки європейських адвокатів [2] був затверджений королівською резолюцією у Норвегії і відтоді норми вказаного Кодексу є обов'язковими для виконання адвокатами у Норвегії.

Найбільш детально етичні аспекти адвокатської етики у Норвегії унормовані Правилами належної юридичної практики (далі — Правила) [3], прийняті 20.12.1996 (набули чинності 01.01.1997 р.), ці Правила потребують детального аналізу. Так, метою цих Правил є забезпечення того, щоб юридична практика здійснювалася відповідно до етичних принципів, які є основою роботи юристів у всіх цивілізова-

них правових суспільствах. Порушення правил є підставою для дисциплінарних наслідків для адвоката.

Право на тлумачення Правил належної юридичної практики у Норвегії належить Комітету з юридичної етики Норвезької асоціації юристів (до 20 січня 2023 року — комітет з етики). До повноважень цього комітету, крім розроблення коментарів до та внесення змін до Правил, входить також можливість робити принципові заяви щодо певних тем на запити юристів або органів асоціації. Вказані принципові заяви Комітету з юридичної етики в Норвегії за своєю сутністю є подібними до Рішень, в яких Рада адвокатів України роз'яснює певні питання, в тому числі щодо тлумачення окремих норм Правил адвокатської етики в Україні.

У Правилах належної юридичної практики у Норвегії визначені такі завдання адвоката: 1) сприяти справедливості та запобігати несправедливості; 2) обов'язок якнайкраще захищати інтереси клієнта; 3) дотримуватись принципу незалежності та доброчесності адвоката [3].

Очевидно, що адвокат повинен сприяти утвердженню справедливості у суспільстві, а також зобов'язаний втрутитися, щоб запобігти протиправним діям. Крім того, адвокат повинен утримуватися від участі в дорученнях, якщо очевидно, що участь адвоката у виконанні доручення може призвести до результатів, які суперечать праву. Цікаво, що в юридичній науковій літературі Норвегії, наприклад, вказується на обов'язок адвоката втрутитися, якщо під час розгляду він виявляє, що клієнт прагне надати неправдиві свідчення або ввести в оману суд та іншу сторону [4, с. 9].

В якості особливості норвезького законодавства, що регулює питання етики адвоката під час участі у судовому процесі, слід відмітити, що у деяких випадках адвокат зобов'язаний надати докази, навіть якщо інформація не в інтересах клієнта. Обов'язок надавати інформацію спочатку впливає з обов'язку сприяти справедливості та запобігати несправедливості згідно з пунктом 1.2. Правил. Крім того, обов'язок надавати інформацію також закріплено в розділі 4.2 правил справедливого судового розгляду, зокрема про те, що адвокат не повинен надавати суду невірну або оманливу інформацію. Адвокат також зобов'язаний надавати інформацію відповідно до Закону про спори, який відповідає етичним нормам, див. § 5–3, які застосовуються до порушення справи, і § 21–4, що є загальним правилом щодо доказів [3].

Отже, у законодавстві Норвегії передбачені випадки, коли адвокат фактично може порушити адвокатську таємницю, і якщо йому відомо про наявність доказів, що підтверджують вину особи, то адвокат зобов'язаний надати ці докази до суду. Доволі дискусійним є дилема

дотримання принципу конфіденційності та обов'язку сприяти утвердженню справедливості. Так, наприклад, Дисциплінарна рада в ADA-2021-D13993 розглянула ситуацію, коли адвокат володів інформацією про документ, який значною мірою сприяє розумінню спірного положення договору, але який тягне в протилежному напрямку до результату, якого хоче досягти клієнт. Дисциплінарна рада зазначила, що «завдання адвоката щодо сприяння справедливості та запобігання несправедливості ускладнюються, якщо клієнт не погоджується на розголошення інформації чи представлення документа. Якщо мова йде про інформацію, на яку поширюється обов'язок адвоката зберігати конфіденційність, адвокат не має можливості розголошувати інформацію або надавати документ без згоди клієнта. Якщо клієнт не прислухається до порад юриста, він може відмовитися від виконання завдання» [3].

В Правила належної юридичної практики виділені такі основні принципи, яких повинні дотримуватись адвокати Норвегії: незалежність, довірчі стосунки із клієнтами, конфіденційність, реклама адвокатів та зв'язки зі ЗМІ. До кожного принципу наведені детальні коментарі та приклади, що дозволяє зрозуміти, як повинен діяти норвезький адвокат в складних ситуаціях, щоб не порушити етичних принципів.

За неодноразові грубі порушення етичних вимог адвокати у Норвегії можуть бути притягнуті до відповідальності у вигляді догани, попередження, позбавлення статусу Асоціації юристів Норвегії або позбавлення дозволу на здійснення адвокатської діяльності. Питання про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності вирішує Асоціація юристів, її рішення можна оскаржити у судовому порядку.

Доцільно більш детально проаналізувати статус органу, що здійснює дисциплінарне провадження щодо адвокатів у Норвегії. Так, Асоціація юристів Норвегії є професійною організацією, що об'єднує за спільними інтересами адвокатів та адвокатів-стажерів [5]. Можна зробити висновок, що основною метою діяльності Асоціація юристів Норвегії є просування процесуального захисту та принципів верховенства права, а також створення умов, щоб норвезькі адвокати відповідали високим професійним і етичним стандартам.

Отже, проаналізувавши правове регулювання адвокатської етики у Норвегії, можна дійти висновку, що етичні норми для адвокатів Норвегії мають тривалу історію розвитку. Основним документом у цій сфері є Правила належної юридичної практики, які визначають основні принципи адвокатської діяльності, особливості реалізації повноважень адвоката при наявності етичних дилем, а також регулюють питання відповідальності за порушення адвокатами етичних

норм. Асоціація юристів Норвегії є органом, що контролює дотримання етичних норм та має право накладати санкції за їх порушення. Вивчення норвезького досвіду в сфері адвокатської етики може бути корисним для України, особливо з огляду на необхідність підвищення рівня професійної культури та відповідальності адвокатів за свою діяльність перед суспільством.

Список використаної літератури

1. Halvorsen H. Advokatvirksomhet : : betingelser og krav. Harald Halvorsen. Bokmel. Oslo : Den norske advokatforening. 327 p.
2. Кодекс поведінки європейських адвокатів ССВЕ від 28 жовтня 1988. URL: [https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshi-dokumenty/kodeks_povedinky_yevropeyskykh_advokativ\(ukr\).pdf](https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshi-dokumenty/kodeks_povedinky_yevropeyskykh_advokativ(ukr).pdf)
3. Regler for god advokatskikk med kommentarer, Norway. 20.12.1996. URL: <https://www.advokatforeningen.no/advokatetikk/kommentarutgaven/#6709>
4. Ringdal F. Etiske regler — saljrpolicy. Ringdal Frode. 1994. Den Norske Advokatforening. Oslo. 201 p.
5. The Norwegian Bar Association. URL: <https://www.advokatforeningen.no/en/about-advokatforeningen/the-norwegian-bar-association/>

Свида О. Г.

доцент кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»
кандидат юридичних наук, доцент,
адвокат

АДВОКАТУРА ЯПОНІЇ ТА УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА

Інститут адвокатури у будь-якій сучасній державі, яка проголошує себе правовою, повинен відігравати значну роль у механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина. При цьому стандарти організації та діяльності адвокатури, реалізації статусу адвоката, вироблені міжнародною спільнотою та імплементовані на рівні національного законодавства, та реально забезпечені в межах конкретної держави мають бути гарантією незалежності цього важливого інституту. У зв'язку із цим значний досвід становлять дослідження досвіду функціонування адвокатури у зарубіжних країнах, оскільки дозволяє зробити висновок щодо прогресивності національного законодавства в цій сфері чи розглянути можливість майбутнього запровадження прогресивних положень законодавства іноземних

держав в Україні, але з урахуванням власного історичного досвіду та національних традицій.

Досить традиційними, найчастіше, стають дослідження досвіду організації та діяльності адвокатури у країнах, що є більш наближеними територіально до України (наприклад, Польща, Чехії Словаччини, Угорщини, країн Прибалтики тощо), провідних країн Західної Європи (Великої Британії, Італії, Франції, Німеччини) чи США, водночас досить цікавим є і досвід правового регулювання цього інституту і в відносно віддалених від нас країнах, наприклад, в Японії. Додатково про інтерес до законодавства цієї країни свідчить той факт, що в липні 2023 року заступник голови НААУ, РАУ В. Гвоздій відвідав Японію, де зустрічався з керівництвом Japan Federation of Bar Associations (JFBA) та представниками юридичних фірм, під час якої він зазначив: «Українська адвокатура багато в чому вдячна японським колегам за допомогу та підтримку в час війни. НААУ прагне до посилення цього співробітництва, і вважає цей візит першим кроком на шляху до стійких партнерських відносин між адвокатами України та Японії. Ми цінуємо високий рівень прийому, який було забезпечено під час візиту. Це відкриває нові перспективи для співпраці та дружби між адвокатами України та Японії. Ми є відкритими для обговорення цікавих проєктів та широ сподіваємося на продовження співпраці в майбутньому» [1].

Організація та діяльність адвокатури Японії насамперед врегульовані у Законі про адвокатуру від 10 червня 1949 року № 205 [2], який був ухвалений дещо згодом після ухвалення Конституції Японії (1946 року), що свідчить про значну стабільність законодавства загалом, так і щодо адвокатури зокрема. Окремі положення, які стосуються здійснення адвокатської діяльності, прав та обов'язків адвокатів закріплені у відповідних нормах процесуального законодавства.

Галузевим законом встановлено, що адвокатура Японії є саморегульованою організацією, а японські та іноземні адвокати, місцеві асоціації адвокатів, юридичні професійні корпорації разом об'єднані у Японську Федерацію адвокатів (JFBA). За організацією ця Федерація об'єднує у собі за географічним принципом вісім палат, які в свою чергу включають у себе 52 місцеві адвокатські асоціації, що розташовуються у кожній префектурі. Певним чином така організація JFBA в загальному нагадує побудову органів Національної асоціації адвокатів України, які на місцевому рівні також утворені в кожній області.

Щодо ролі адвокатури в правозахисному механізмі Японії, то варто вказати, що в цій країні запроваджена адвокатська монополія на представництво у судах, аналогічно, як це зараз впроваджено в національному законодавстві України. При чому для Японії це положення є цілком сталим, адекватно сприймається юридичною спільнотою та не викликає дискусій із цього приводу.

Відповідно до статті 1 Закону № 205 «на адвоката покладається місія захисту основних прав людини та досягнення соціальної справедливості» (ч. 1 ст. 1), а статтею 2 встановлено, що «адвокат повинен прагнути дотримуватись високих стандартів кваліфікації та розвивати високі моральні якості, а також повинен опанувати закони, правила та юридичну практику».

Порівняно з Україною, в Японії принципово іншим є механізм допуску осіб до заняття адвокатською діяльністю. Особа, яка бажає отримати статус адвоката, повинна мати вищу юридичну освіту магістерського рівня та скласти єдиний кваліфікаційний іспит (до речі, як і в Україні, набуваючи статус адвоката не обов'язково мати громадянство відповідної держави). Суттєвою відмінністю від українського досвіду тут є те, що кваліфікаційний іспит дещо нагадує іспит як допуск до правничої професії, пропозиції про запровадження якого висувалися в нашій країні, тобто в Японії цей іспит є єдиним як для адвокатів, так і суддів та прокурорів, та включає в себе питання з різних галузей права та передбачає наявність навичок із розв'язання практичних завдань.

В Україні програма підготовки та порядок складання кваліфікаційного іспиту цілком врегульовані рішеннями органів Національної асоціації адвокатів України, в Японії же це питання не може бути врегульоване виключно рішеннями Японської Федерації адвокатів, оскільки іспит стосується і допуску до професії прокурора та судді, а регулюється актами Міністерства юстиції, при цьому Міністерстві створено з числа суддів, прокурорів, адвокатів й Національну адвокатську екзаменаційну комісію. Більш того, в Японії діє окремий Закон про адвокатський іспит [Bar Examination Act] від 31 травня 1949 року № 140 [3], відповідно до якого «іспит на адвоката є національним іспитом з метою оцінки, чи має здобувач знання, необхідні для того, хто має стати суддею, прокурором або адвокатом, а також практичні навички для використання цих знань, як це вимагається від такої особи» (ч. 1 статті 1 Закону № 140). Іспит складається з питань короткої відповіді (включно з тестами з вибором варіантів відповідей і питань у формі есе. Оцінювання успішного проходження іспиту відбувається шляхом об'єднання результатів тестів з короткими відповідями та есе для тих, хто набрав прохідний бал у тестах короткої відповіді (стаття 2 Закону № 140).

Особа, яка успішно кляла кваліфікаційний іспит повинна пройти стажування протягом одного року. При цьому закономірною є, виходячи з того, що іспит є єдиним як для адвокатів, так і для суддів та прокурорів, вимога щодо проходження стажування в адвокатурі, прокуратурі та суді по два місяці, а потім підготовка передбачає обов'язкове прослуховування навчального курсу у Національному інституті права при Верховному Суді.

До речі, як і в Україні, в Японії в окремих випадках передбачено можливість звільнення окремих категорій осіб від проходження річного стажування, наприклад, професори та доценти навчальних шкіл. Але особливістю японського законодавства є те, що ці особи все ж таки мають пройти спеціальний навчальний курс та отримати сертифікат від Міністерства юстиції Японії.

Ускладненим, порівняно із Україною, є й допуск в Японії до здійснення адвокатської діяльності іноземних адвокатів. Насамперед передбачається, що особа повинна мати в країні отримання статусу адвоката стаж адвокатської діяльності не менше трьох років, потім має бути включена до окремого реєстру іноземних адвокатів, що ведеться Мін'юстом. Найпринциповішою відмінністю від України, в якій адвокат з моменту включення до Єдиного реєстру адвокатів набуває усіх прав адвоката нашої країни, тут є те, що в Японії іноземний адвокат не може здійснювати представництво інтересів у судах, а обмежений сферою надання юридичних послуг із застосування законів країни отримання статусу адвоката або в міжнародному комерційному процесі, що з точки зору розвитку вітчизняного законодавства в напрямку євроінтеграції, є надто спірним.

Отже, проведений порівняльний аналіз показує, що розвиток України та Японії має певні спільні тенденції розвитку, в загальному однакове її принципове призначення, водночас, зважаючи на суттєві відмінності історичного розвитку та культурних особливостей, безумовно існують й різні підходи до багатьох питань щодо організації та діяльності адвокатури.

Список використаної літератури

1. Українська адвокатура налагоджує партнерські відносини з японськими колегами. 21.07.23. *Офіційний сайт Національної асоціації адвокатів України*. URL: <https://unba.org.ua/news/print/8206-ukrains-ka-advokatura-nalagodzhue-partners-ki-vidnosini-z-yapons-kimi-kolegami.html>
2. Attorneys Act. Act № . 205 of June 10, 1949. *Japanese Law Translation Database System*. URL: <https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/3636/en>
3. Bar Examination Act. Act № 140 of May 31, 1949. *Japanese Law Translation Database System*. URL: <https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/2246/en>

Курганський О. В.

старший викладач кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ДИСЦИПЛІНАРНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО АДВОКАТІВ У ФРАНЦІЇ

Гене́за інституту адвокатури на сучасному історичному етапі є нестримним, безперервним та цілеспрямованим процесом. Він знаходить відображення у нормативних джерелах органів державної влади, розробках органів адвокатського самоврядування та у теоретичних здобутках наукових кіл. «Стратегія розвитку Національної асоціації адвокатів України на 2021–2025 роки», прийнята Радою адвокатів України 02.07.2021 року й понині відбиває у собі намагання всіх учасників даного процесу щодо подальшої долі адвокатури в Україні. Серед стратегічних цілей цієї програми вбачається удосконалення процедури професійної підготовки та розвитку адвокатів, дисциплінарних та кваліфікаційних процедур. Серед стратегічних цілей у розділі п'ятому виділяється удосконалення дисциплінарних процедур, а розділ шостий серед завдань, в пункті 6.2 серед нагальних завдань визначається підвищення вимог до дисциплінарного контролю професії [1]. Історико-теоретичним підґрунтям розвитку дисциплінарної практики в адвокатурі слід вважати наукові дослідження вітчизняної наукової спільноти, історичний досвід, вивчення практики країн Європи.

Вивчення особливостей реалізації дисциплінарного провадження та застосування стягнень до адвокатів в країнах європейського співтовариства свідчить про відсутність єдиного підходу в країнах ЄС до визначення процедур та порядку їх проходження в країнах континентальної Європи, не кажучи про Великобританію.

Розбіжності вбачаються в різних елементах, суб'єктах дисциплінарного провадження, переліку стягнень, які застосовуються до адвокатів, порядку їх накладення.

Серед країн європейського співтовариства особливої уваги заслуговує досвід французької адвокатури, до якого слід звернути окремої уваги, зважаючи на особливості, якими дисциплінарна практика та провадження відрізняються від існуючих в Україні.

Аналіз Розділу 4 Дисципліна Décret n°91–1197 du 27 novembre 1991 organisant la profession d'avocat свідчить, що в ньому відображені положення Принципу VI Дисциплінарне провадження Рекомендації № R (2000) 21 Комітету Міністрів державам-членам про свободу професійної діяльності адвокатів. Особливо це стосується реалізації

пунктів 2 та 4, де вказано на необхідність наділення адвокатських колегії та інші професійних об'єднань адвокатів правом брати участь у дисциплінарному провадженні та на обов'язкову реалізацію принципу пропорційності при визначенні санкцій за дисциплінарні порушення адвокатів [2, с. 102].

Особливістю дисциплінарного провадження щодо адвоката у Франції є його багатоступеневість та можлива альтернативність провадження. За загальним правилом скарга на дії адвоката має бути спрямована голові колегії адвокатів, в рамках якої здійснює свою діяльність адвокат, чия діяльність стала причиною подання скарги. В разі, якщо вказана посадова особа вважає, що зміст скарги носить образливий чи необґрунтований характер, то заявник про це повідомляється зі вказівкою про відсутність наміру розглядати скаргу [3]. Особливістю дисциплінарної процедури у Франції є можливість застосування примирної процедури, якщо це дозволяє характер скарги. Такий варіант може бути реалізований протягом трьох місяців з моменту отримання скарги. У разі досягнення примирення складається протокол, що підписується скаржником, адвокатом та головою адвокатської колегії чи його представником. У разі відсутності позитивного результату процедури примирення засвідчується відсутність примирення. Слід звернути особливу увагу на те, що висновки та декларації, зібрані під час узгоджувальної процедури, не можуть бути представлені або використані, в будь-якій іншій процедурі [3].

Основним суб'єктом здійснення дисциплінарної процедури щодо адвокатів у Франції є дисциплінарні ради, що утворюються при апеляційних судах. Порядок їх утворення та формування складу передбачено ст.ст. 181–183 Décret n°91–1197 du 27 novembre 1991 organisant la profession d'avocat, але передбачено виняток для Парижу [4, с. 40]. Квотування представництва колегій в дисциплінарній раді залежить від кількості адвокатів в цих колегіях. Слід звернути увагу на незвичний українській практиці обов'язок повідомляти про склад дисциплінарної Генерального прокурора.

Особливістю дисциплінарного провадження щодо адвокатів у Франції є можливість проведення етичного розслідування головою адвокатської колегії, який може призначити одного чи кількох делегатів для проведення перевірки та передачі звіту щодо наявності підстав для застосування дисциплінарних заходів. Знову ж таки слід звернути увагу на обов'язок інформування Генерального прокурора щодо цього.

Проведення попередньої перевірки на наявність підстав здійснення дисциплінарного провадження схоже з процедурою в Україні: член дисциплінарної ради проводить попередню перевірку викладених у скарзі даних, маючи можливість отримувати від будь-яких осіб, які

можуть пролити світло на досліджувані обставини, повідомляючи обвинуваченого адвоката про можливе заслуховування третьої особи [3].

Розгляд дисциплінарної справи щодо адвоката проводиться в муніципалітеті, де засідає апеляційний суд. Рішення щодо застосування дисциплінарного стягнення може бути оскаржено до апеляційного суду. В таких випадках до складу судової колегії апеляційного суду входять три магістрати з місця знаходження цього суду та два члени рад ордену, що входять до юрисдикції суду.

З точки зору української адвокатури є незвичним широке залучення прокурора до дисциплінарного провадження щодо адвокатів. Окремого уваги заслуговують положення законодавства, згідно з якими прокурор забезпечує і контролює виконання як самих дисциплінарних стягнень так і рішення про тимчасове відсторонення від виконання обов'язків адвоката.

Список використаної літератури

1. Рішення Ради адвокатів України «Про затвердження Стратегії розвитку Національної асоціації адвокатів України на 2021–2025 роки» № 38 від 02.07.2021 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr038871–21#Text>
2. Заборовський В. В. Дисциплінарна відповідальність адвоката : поняття та види [Електронний ресурс]. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 4 С. 101–104. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/3004/1/4–2014%20Zaborovsky.pdf>
3. Loi n° 71–1130 du 31 décembre 1971 portant réforme de certaines professions judiciaires et juridiques URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/LEGIARTI000039280609/2023–11–15/?isSuggest=true>
4. Вільчик Т. Б. Дисциплінарна відповідальність адвокатів в країнах ЄС та в Україні [Електронний ресурс]. *Форум права: електрон. наук. фах. вид. — Електрон. текст. дані*. 2015. № 4. С. 38–44. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/12381/1/Vilchik_38–44.pdf

Зубрицький О. О.
аспірант кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»,
адвокат

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕДУРИ ПРИТЯГНЕННЯ АДВОКАТА ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: ДОСВІД ОКРЕМИХ КРАЇН

Дисциплінарна відповідальність адвокатів є одним із ключових елементів регуляції їх професійної діяльності, що забезпечує дотримання етичних стандартів та відповідних норм права. Вона є специфічним видом юридичної відповідальності, що виникає у випадках, коли адвокат порушує свої обов'язки або правила професійної етики, що регламентують адвокатську діяльність. Важливість дисциплінарної відповідальності полягає не лише у захисті прав клієнтів, але й у підтримці загального рівня довіри до правничої професії в суспільстві.

Актуальність теми дисциплінарної відповідальності адвокатів зумовлена сучасними викликами, які постають перед правовими системами різних країн. В умовах глобалізації та інтеграції правових норм виникає потреба у порівняльному аналізі дисциплінарних процедур в різних юрисдикціях. Країни з розвиненими правовими системами, такі як Сполучені Штати, Сінгапур, та деякі країни Європейського Союзу, демонструють різноманітні підходи до механізмів дисциплінарної відповідальності адвокатів.

Зважаючи на це, дослідження особливостей процедури притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності є важливим завданням для вдосконалення національних механізмів регулювання адвокатської діяльності в Україні. Воно може сприяти підвищенню стандартів професійної етики, захисту прав громадян і, як наслідок, зміцненню довіри суспільства до адвокатури як інституту правової системи.

Досвід окремих країн свідчить про існування різних підходів до регулювання процедури притягнення, яка має свої особливості в залежності від національних правових традицій, структури адвокатури та правової культури.

У Сінгапурі адвокатська діяльність регулюється «Законом про юридичну професію» (Legal Profession Act), який встановлює правила притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності за порушення професійної етики та інших нормативних вимог. Відповідно до цього закону, дисциплінарні провадження можуть бути порушені за будь-яке порушення адвокатом правил, передбачених законодав-

ством. Це охоплює не лише етичні або моральні порушення, але й питання фінансової відповідальності та професійної компетенції [1].

Процедура дисциплінарного провадження в Сингапурі починається з подання скарги до Ради адвокатів, після чого Верховний суд може призначити Дисциплінарний трибунал для розгляду справи. Якщо трибунал встановлює провину адвоката, до нього можуть бути застосовані різні заходи дисциплінарного впливу, такі як попередження, тимчасове або постійне відсторонення від практики, а також значні штрафи, які можуть досягати 100 000 доларів США [1]. Важливо, що дисциплінарна відповідальність в Сингапурі поширюється також на іноземних адвокатів, що здійснюють юридичну практику на території країни.

У США дисциплінарна відповідальність адвокатів регулюється на рівні кожного штату, хоча є загальні принципи, на яких ґрунтується ця система. Основні стандарти адвокатської етики встановлені Американською асоціацією юристів (ABA) у формі Модельних правил професійної поведінки, які приймаються й адаптуються на рівні штатів. Дисциплінарна процедура починається зі скарги, яку може подати клієнт, суд або інша зацікавлена особа. Після цього скаргу розглядає дисциплінарна комісія або спеціальний орган, що відповідає за нагляд за дотриманням адвокатами етичних норм [2].

Як і в Сингапурі, адвокати у США можуть бути притягнуті до відповідальності не лише за порушення етичних норм, але й за професійні помилки або шахрайство. Покарання може варіюватися від попередження до позбавлення права на адвокатську діяльність. Важливим аспектом є те, що дисциплінарні органи в США часто співпрацюють із судовими органами, і багато дисциплінарних рішень підлягають судовому контролю.

І. О. Кісліцина, досліджуючи особливості дисциплінарного провадження щодо адвокатів у США, зазначає, що воно суттєво відрізняється від української моделі. У США за проведення дисциплінарних розслідувань відповідає Апеляційний відділ Верховного суду штату разом з комітетами, створеними цим судом для розгляду скарг. В Україні ж аналогічні функції виконують кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури, які діють у всіх регіонах країни. Однією з важливих переваг української системи є те, що дисциплінарні справи щодо адвокатів розглядаються самими адвокатами, що сприяє збереженню незалежності адвокатури від зовнішнього впливу з боку державних або інших органів. Вчена пропонує запозичити американський досвід у частині застосування штрафних санкцій за дисциплінарні проступки. Це, на її думку, допомогло б забезпечити не лише компенсацію шкоди потерпілим від неналежних дій адвокатів, але й виконувало б превентивну функцію [3, с. 430]. Введення такого меха-

нізму могло б стати ефективним засобом посилення відповідальності адвокатів за порушення професійної етики та зміцнення їхньої дисципліни, що є важливим для розвитку правової системи в Україні.

У Великобританії дисциплінарна відповідальність адвокатів регулюється як для соліситорів, так і для баристерів окремими органами. Для соліситорів основним регулятором є Solicitors Regulation Authority (SRA), яка здійснює нагляд за дотриманням стандартів професійної етики та поведінки. Для баристерів функцію нагляду виконує Bar Standards Board (BSB) [4, с. 235].

У випадку виявлення порушень адвокатської етики SRA може застосовувати різні санкції, зокрема тимчасове відсторонення від роботи, накладення штрафу або виключення з реєстру практикуючих адвокатів. Скарги на адвокатів подаються через спеціальні форми, після чого регуляторний орган здійснює перевірку та приймає рішення про доцільність дисциплінарного провадження.

Дисциплінарна відповідальність адвокатів у Німеччині має глибоко інституційну структуру, засновану на нормах Федерального положення про адвокатуру, що визначає специфічні професійні обов'язки правників, включаючи збереження адвокатської таємниці, уникнення конфлікту інтересів, відповідальне поводження з грошовими ресурсами клієнтів та постійне підвищення кваліфікації. Крім цього, німецька система встановлює вимоги до моральної поведінки адвокатів як у професійній, так і у приватній сферах. Контроль за дотриманням цих норм здійснюється адвокатськими судами (Anwaltsgerichte), які колегіально розглядають справи про порушення професійної етики. Механізми дисциплінарної відповідальності включають попередження, догану, значні штрафні санкції до 25 тисяч євро, а також тимчасове обмеження права на ведення адвокатської діяльності. У випадку серйозних порушень можливе позбавлення адвокатської ліцензії, що є найсуворішим заходом впливу. Цікавою особливістю є можливість притягнення адвокатів до відповідальності за поведінку поза межами професійної діяльності, якщо вона суперечить їхньому статусу [5, с. 630].

Процедури притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності в різних країнах мають як спільні риси, так і суттєві відмінності, що зумовлені національними правовими традиціями та культурою. Загалом, основною метою дисциплінарної відповідальності є забезпечення дотримання високих стандартів професійної етики, що сприяє захисту прав клієнтів і зміцненню довіри до адвокатської професії.

Сингапур, США, Велика Британія та Німеччина представляють приклади різних моделей дисциплінарної відповідальності, які відображають специфіку кожної правової системи. Незважаючи на від-

мінності у процедурних аспектах, ключовою метою є підтримання професійної доброчесності та захист правової системи. Особливості дисциплінарної процедури в цих країнах демонструють, що надійна система адвокатської відповідальності є необхідним елементом правової держави, де кожен адвокат зобов'язаний дотримуватися високих етичних стандартів у своїй професійній діяльності.

Список використаної літератури

1. Legal Profession Act. URL: : <https://sso.agc.gov.sg/Act/LPA1966> (дата звернення: 20.10.2024)
2. The Model Rules for Lawyer Disciplinary Enforcement: were adopted by the American Bar Association House of Delegates on August 8, 1989, and were subsequently amended on August 12, 2002. URL: https://www.americanbar.org/groups/professional_responsibility/resources/lawyer_ethics_regulation/model_rules_for_lawyer_disciplinary_enforcement/ (дата звернення: 20.10.2024)
3. Кісліцина І. О. Особливості дисциплінарної відповідальності адвокатів у США. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє* : матеріали XII Між-нар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 11 листопада 2022 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (гол.)[^]; НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2022. С. 428–431.
4. Антонюк С. Відповідальність адвоката перед клієнтом: напрями гармонізації законодавства України з нормами і стандартами Європейського союзу. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 7. С. 232–237.
5. Кісліцина І. О. Особливості дисциплінарної відповідальності адвоката у Німеччині. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє* : матер. X Між-нар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 6 листоп., 2020 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (голова) та ін. Одеса : Фенікс, 2020. С. 629–631.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Кубасенко Андрій Володимирович*

Клименко Г. О.

аспірант 3-го року навчання

Навчально-наукового інституту права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КВАЛІФІКАЦІЙНИЙ ІСПИТ ДЛЯ НАБУТТЯ ПРАВА НА ЗАНЯТТЯ АДВОКАТСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ: ДОСВІД ФРАНЦУЗЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Процедура складання кваліфікаційного іспиту є одним із найважливіших кроків на шляху до набуття права на заняття адвокатською діяльністю. В Україні основні засади складання кваліфікаційного іспиту визначені у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Однак, вже тривалий час ведуться активні дискусії щодо реформування процедури складання кваліфікаційного іспиту для адвокатів з огляду на наявність суттєвих недоліків та прогалин. Ці обговорення зосереджуються на питаннях прозорості процесу, об'єктивності оцінювання знань кандидатів та відповідності іспиту сучасним вимогам до юридичної практики. Крім того, у Тіньовому звіті (Shadow Report) до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» Звіту Європейської комісії щодо України у 2023 році, один із розділів якого присвячений сучасному стану інституту адвокатури в Україні, також порушені питання нагальності внесення змін до існуючої процедури кваліфікаційного іспиту [1]. Таким чином, доцільним є звернення до зарубіжного досвіду організації та діяльності адвокатури, зокрема Франції, з метою вивчення практик, які можуть бути корисними для України.

У Франції адвокатська професія має давню історію і престиж, а процес підготовки адвокатів є строго регламентованим та має декілька етапів. Кваліфікаційний іспит відіграє вирішальну роль у відборі кандидатів, які мають необхідні знання та практичні навички для здійснення адвокатської діяльності. Закон № 71–1130 від 31 грудня 1971 року про реформування деяких судових та юридичних професій (зі змінами та доповненнями) визначає основи регулювання адвокатської діяльності та інших юридичних професій у Франції, а також встановлює правові вимоги, процедури допуску до професії адвоката, а також правила здійснення адвокатської діяльності [2]. Крім того, детальне регулювання процедури складання кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю міститься у Наказі від 17 жовтня 2016 року про затвердження програми та порядку проведення іспиту для вступу до регіонального центру професійної підготовки адвокатів [3].

Після отримання ступеню магістра кандидати повинні скласти іспит CRFPA (Concours d'accès au Centre Régional de Formation

Professionnelle des Avocats), який дає доступ до регіональних центрів професійної підготовки адвокатів (CRFPA). Іспит для майбутніх адвокатів проводиться один раз на рік та складається з письмових та усних вступних тестів, що проводяться у визначених університетах держави під відповідальністю їхніх президентів. Кандидати повинні зареєструватися для участі у вступному іспиті в регіональному центрі професійної підготовки адвокатів до 31 грудня року, що передує року проведення іспиту. Реєстрація здійснюється в лише в одному університеті, обраному кандидатом в якості екзаменаційного центру. Для реєстрації на іспит особа має подати документи, що посвідчують особу, громадянство та місце проживання кандидата, включаючи дійсну особисту електронну адресу, а також документи, що підтверджують, що кандидат отримав перші 60 кредитів магістерського ступеня в галузі права або одне з звань або дипломів, передбачених частиною 2 статті 11 вищезгаданого закону від 31 грудня 1971 року, а також бланк із зазначенням предметів, обраних для складання іспитів.

Вступні випробування складаються з декількох частин:

- короткого звіту, написаного протягом п'яти годин, на основі документів, що стосуються правових аспектів соціальних, політичних, економічних або культурних проблем у сучасному світі;

- тесту із зобов'язального права, тривалістю три години;

- іспиту, призначеного для перевірки здатності кандидата вирішити одну або кілька практичних справ або скласти один або кілька юридичних висновків, тривалістю три години, за вибором кандидата одного з наступних предметів: цивільне право, господарське право, трудове право, кримінальне право, адміністративне право, міжнародне та європейське право, податкове право;

- процесуальний іспит, призначений для перевірки здатності кандидата вирішити одну або кілька практичних справ або підготувати один або кілька юридичних висновків, що триває дві години і охоплює один з наступних предметів: цивільний процес, мирне вирішення спорів та альтернативне вирішення спорів, кримінальний процес, адміністративний процес та мирне врегулювання спорів.

Предмет, який складає кандидат під час останнього (процесуального) іспиту залежить від обраних дисциплін під час третього етапу: цивільний процес — для осіб, що обрали цивільне, господарське, трудове, податкове або міжнародне право, кримінальний процес — для кандидатів, що обрали кримінальне право тощо.

Відбіркові тести організовані таким чином, щоб зберегти анонімність кожного кандидата. Кожна робота оцінюється двома екзаменаторами і виставляється оцінка від 0 до 20 балів. Для того, щоб скласти іспит, кандидати повинні отримати в середньому щонайменше 10 з 20 балів за всіма тестами.

Усні вступні випробування складаються з п'ятнадцятихвилинної презентації, для підготовки якої кандидату надається 60 хвилин, що також включає подальшу тридцяти хвилинну співбесіду з комісією на тему, пов'язану із захистом основоположних прав і свобод, з метою оцінки знань кандидата, його правової культури, навичок аргументації та усного мовлення. Крім цього, усний іспит передбачає також випробування на володіння англійською мовою.

Після успішного складання CRFPA іспиту кандидати вступають до регіонального центру професійної підготовки адвокатів, де вони проходять навчання протягом 18 місяців. Програма навчання поділяється на три етапи: теоретичне навчання, що передбачає поглиблене вивчення правових дисциплін та етики адвокатської діяльності, практичне стажування (робота під наглядом досвідчених адвокатів або судових установ) та особиста спеціалізація, під час якої особа обирає певну галузь права, на якій зосереджує свою увагу під час стажування та навчання.

Лише після завершення навчання у CRFPA кандидати повинні скласти фінальний іспит CAPA (Certificat d'Aptitude a la Profession d'Avocat). Це вирішальний етап, після якого кандидат отримує сертифікат про придатність до адвокатської професії. Відповідний іспит перевіряє не лише знання, отримані та закріплені під час навчання, а й здатність застосовувати ці знання на практиці, включаючи підготовку юридичних документів, представництво в суді та професійну етику.

Таким чином, французький досвід організації кваліфікаційного іспиту для адвокатів є прикладом жорсткої, але ефективної системи оцінки знань та навичок кандидатів. Поєднання теоретичного навчання, практичного стажування та етичних вимог створює надійний механізм підготовки висококваліфікованих фахівців, здатних здійснювати професійну адвокатську діяльність. Такий підхід забезпечує належний рівень правосуддя та захисту прав громадян, що є основою демократичного суспільства. Французька модель підготовки адвокатів може бути корисною і для України, яка прагне покращити свою систему доступу до адвокатської професії та гармонізувати їх із загальноєвропейськими стандартами.

Список використаної літератури

1. Тіньовий звіт (Shadow Report) до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» Звіту Європейської комісії щодо України у 2023 році. URL: <https://zmjna.ua/wp-content/uploads/sites/2/2024/09/tinovyj-zvit-rozdil-23-yes-ukrayina.pdf>
2. Закон № 71–1130 від 31 грудня 1971 року про реформування деяких судових та юридичних професій (зі змінами та доповненнями) (Loi

n° 71–1130 du 31 décembre 1971 portant réforme de certaines professions judiciaires et juridiques). URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFT-EXT000000508793/2024-01-24/>

3. Наказ від 17 жовтня 2016 року про затвердження програми та порядку проведення іспиту для вступу до регіонального центру професійної підготовки адвокатів (Arrêté du 17 octobre 2016 fixant le programme et les modalités de l'examen d'accès au centre régional de formation professionnelle d'avocats). URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFT-EXT000033253563/>

Науковий керівник: доцент кафедри юстиції Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат юридичних наук, доцент *Кухнюк Дмитро Володимирович*

Бурденюк А. Р.

студентка 2-го курсу

факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В США ТА УКРАЇНІ

У реаліях сучасної демократії адвокатура є надзвичайно важливим інститутом, який допомагає збалансувати інтереси громадянського суспільства та можливості держави. Україна прагне до інтеграції в європейське суспільство, тому є важливим вивчення адвокатської діяльності провідних країн і реалізації певних положень в українське законодавство. Сьогодні найдосконалішими моделями діяльності адвокатського самоврядування є Великобританія, Німеччина, Франція та Сполучені Штати Америки.

Складність правової системи США та значна роль правового регулювання в житті американського суспільства підкреслюють особливий статус професії адвоката порівняно з іншими професіями. Першою відмінністю між інститутами адвокатури в Україні та США є різниця у законодавствах обох країн. У США правова система розглядається як інтегрована структура, де не існує незалежних інституцій. Прокурори, судді та адвокати складають однаковий іспит і керуються спільними етичними принципами. В Україні подібної системи немає [1, с. 663].

У США немає окремого закону, який би регулював права та обов'язки адвокатів, принципи та організацію адвокатської діяльності. В Україні адвокатська діяльність регулюється Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2].

У Сполучених Штатах Америки, як і в Україні, головною цінністю права є захист прав і свобод громадян від обмеження та порушення їх прав та свобод. Але для того, щоб мати змогу працювати адвокатами, майбутні юристи обох країн повинні мати відповідну освіту та практику в цій сфері. У більшості штатів Сполучених Штатів Америки законодавство передбачає іспит кандидатів, які бажають займатися адвокатською практикою. Відповідальність за організацію та проведення таких іспитів покладається на суди. Наявності диплома або ступеня, отриманих в юридичних ЗВО, недостатньо для заняття адвокатською діяльністю. Склавши іспит, юристи допускаються до юридичної практики та отримують патент, що дає їм можливість виступати в судах штату, де було видано патент. Щоб отримати право виступати в судах інших штатів, юрист повинен скласти новий іспит і отримати ще один патент. В іншому випадку він може виступати лише в присутності адвоката, який має ліцензію в цьому штаті, і з дозволу головуєного судді.

В Україні адвокатом може стати фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має щонайменше два роки досвіду роботи у правовій сфері, успішно склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування (крім випадків, визначених законом), склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво на право займатися адвокатською діяльністю. Водночас, українське законодавство визначає перелік осіб, які не можуть здійснювати цю діяльність, а також встановлює строки заборони для таких осіб [2].

Що стосується структури американських юридичних компаній і форм їх діяльності, то американські юристи займаються як приватною практикою (79 %), так і створюють галузеві асоціації у формі «компаній» і «корпорацій», загальна назва яких «фірми». Існують також юридичні фірми, створені для «суспільних інтересів», тобто представляють не приватних клієнтів, а громадськість [3, с. 639]. Також існують адвокатські контори, що «захищають інтереси суспільства».

В Україні адвокатською діяльністю можна займатись індивідуально або в організаційно-правових формах адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання. Адвокатське бюро — юридична особа, створена адвокатом, прізвище якого входить до найменування адвокатського об'єднання та зареєстрована відповідно до законодавчих та нормативних актів. Адвокатське об'єднання відрізняється тим, що воно створюється двома або більше юристами і діє відповідно до статуту. Усі форми діяльності мають забезпечувати дотримання професійних прав адвокатів та гарантій захисту.

У США відсутня система фіксованих тарифів на оплату послуг адвоката. Розмір гонорару узгоджується разом з клієнтом. Найбільш розповсюдженою є погодинна оплата праці. Також була запрова-

джена система оплати, згідно з якою адвокати отримували гонорари лише в разі успішного розгляду справи. В Україні оплата за правові послуги регулюється договором про надання правничої допомоги у формі гонорару. Порядок розрахунку гонорара, причини його змін, порядок виплати та можливість повернення коштів встановлюються за цим договором. При визначенні суми винагороди враховуються складність справи, професійний рівень та досвід адвоката, фінансові можливості клієнта, а також інші важливі обставини.

Аналіз законодавства України та США показує, що адвокатура цих двох країн має спільні риси. По-перше, варто відзначити схожість принципів, на яких базується професія. По-друге, ті чи інші особливості досліджуваної країни необхідно враховувати під час діяльності та реформування адвокатської діяльності в Україні.

Список використаної літератури

1. Коваль Б. В. Адвокатура США та України: порівняльний аналіз. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матер. X Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 6 листоп., 2020 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (голова) та ін. Одеса : Фенікс. 2020. С. 663–665.*
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 30.09.2024)
3. Василюгло Р. О. Особливості організації адвокатури в США. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матер. X Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 6 листоп., 2020 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (голова) та ін. Одеса : Фенікс. 2020. С. 639–641.*

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Храпенко Олена Олегівна**

Гомон Є. В.

студентка 2-го курсу

факультету судового та міжнародного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ І США

Адвокатура є ключовим елементом правової системи кожної країни, оскільки забезпечує захист прав і свобод, законних інтересів громадян. Метою нашого дослідження є порівняльний аналіз адвокатури України та США, що допоможе виявити як спільні риси, так

і відмінності у підходах до організації правничої допомоги, етичних стандартів та правового регулювання професії.

Слід розпочати порівняння з правового регулювання діяльності адвоката. Україна та США належать до різних правових систем: Україна — до романо-германської, а США — до англо-американської. Відповідно, у нас є кодифіковані акти, які діють на території усієї країни та регулюють діяльність адвоката (Конституція України [1], Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2]), а в США немає одного акту який би містив усі норми, у кожного штату є свої правила і вимоги, які базуються на актах Американської асоціації адвокатів (далі — ААЮ).

Можна визначити деякі розбіжності між умовами отримання права на зайняття адвокатською діяльністю в Україні і США. Згідно з законодавством, «адвокатом може бути фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою відповідно до рівня, визначеного згідно із Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування, склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю» [2]. Натомість в США необхідно здобути ступінь Juris Doctor у юридичній школі, акредитованій ААЮ. Після цього складається екзамен у штаті, де планується робота, та проходиться перевірка моральних якостей. Після успішного складання іспиту кандидат отримує ліцензію на адвокатську діяльність, дійсну в конкретному штаті.

Основними відмінностями є те, що в Україні є обов'язкове стажування, тоді як у США немає; в США адвокатська ліцензія «прив'язана» до штату, а в Україні вона діє по всій країні.

Адвокати та адвокатські об'єднання можуть створювати регіональні, загальнодержавні та міжнародні спілки та асоціації, як в США, так і в Україні. В нас загальнодержавною організацією є Національна асоціація адвокатів України.

«Національна асоціація адвокатів України є недержавною некомерційною професійною організацією, яка об'єднує всіх адвокатів України та утворюється з метою забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування» [2]. Національна асоціація адвокатів України представляє адвокатуру у відносинах з державними органами, місцевим самоврядуванням, підприємствами, організаціями та міжнародними установами, делегує представників до органів влади, захищає професійні права адвокатів і гарантії їхньої діяльності, забезпечує високий рівень професіоналізму адвокатів, відкритий доступ до інформації про адвокатів та виконує інші функції, передбачені законодавством.

Якщо говорити про Американську асоціацію юристів, то на відміну від НААУ, вона об'єднує не лише адвокатів, але й студентів, науковців, суддів та інших юристів. ААЮ також активно впливає на законодавчі процеси, виступаючи з законодавчими ініціативами та рекомендаціями [3]. Вона забезпечує високі професійні стандарти через розробку етичних норм та стандартів адвокатської практики, контролює дотримання цих норм, а також займається професійною освітою та розвитком адвокатів.

Особливістю адвокатури в США є значний інтерес суспільства до професійної етики та поведінки юристів. Судова влада США активно контролює дотримання законодавчих норм, що регулюють діяльність адвокатів, хоча вони формально не є частиною судової системи. Основні засоби контролю включають дисциплінарне провадження за неналежну поведінку або неповагу до суду. Важливу роль у формуванні стандартів професійної етики відіграє Асоціація американських юристів. В Україні порушення етичних норм вважається дисциплінарним проступком, а відповідальність адвокатів визначає Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури.

Щодо форми ведення діяльності, то в Україні адвокат може вести її як одноосібно, так і в складі бюро та об'єднань. В США адвокати в більшості ведуть діяльність самостійно, але можуть працювати в адвокатських конторах та в великих фірмах. Керівниками таких фірм є партнери — досвідчені адвокати, які мають частину прибутку фірми, та асоціатори, як правило, молоді адвокати. Частина адвокатів працює в публічних відомствах, тобто бюджетних організаціях, утворених для надання безкоштовної правової допомоги. Варто звернути увагу на такі адвокатські контори, які захищають інтереси суспільства. Вони не ведуть справи окремих клієнтів, а виступають з позовами проти держави та корпорацій, стосовно охорони інтересів окремих категорій громадян, наприклад споживачів або політичних активістів, або охорони природи та здоров'я.

У висновку нашого порівняльного аналізу адвокатури України та США варто зазначити, що ми розглянули низку ключових аспектів діяльності адвокатури, зокрема правове регулювання, умови отримання права на адвокатську діяльність, роль національних адвокатських асоціацій, контроль за дотриманням етичних стандартів та форми ведення адвокатської практики. Основні відмінності полягають у тому, що в Україні адвокатура є більш централізованою, з обов'язковим стажуванням і можливістю для адвокатів практикувати в будь-якому регіоні, тоді як у США адвокати діють на основі ліцензій, які діють на території одного штату. Важливим є також те, що ААЮ має вплив на законодавчі ініціативи, тоді як НААУ зосереджена на захисті прав адвокатів та адвокатському самоврядуванні.

Проте якщо говорити загалом, то дві системи організації цих інституцій дуже подібні, вони керуються одними основними принципами (верховенства права, незалежності адвокатури, адвокатської таємниці, недопустимості конфлікту інтересів, неприпустимості отождолення адвоката з його клієнтом), а відмінності склалися історично і це пов'язано зі шляхом формування правових систем та адвокатури в Україні та США.

Список використаної літератури

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30.Р. 2 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI : станом на 3 серп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 30.09.2024)
3. Юрист у США з ліцензією та без: поради для українських адвокатів НААУ. НААУ. URL: <https://unba.org.ua/news/8578-yurist-u-ssha-z-licenziiyu-ta-bez-poradi-dlya-ukrains-kih-advokativ.html> (дата звернення: 30.09.2024).

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Дементьєва Ю. В.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА АДВОКАТІВ НІМЕЧЧИНИ: ОСОБЛИВОСТІ ДОСВІДУ

Відповідно до статті 51 Угоди про партнерство та співробітництво між Україною і Європейським Співтовариством від 16 червня 1994 року, Україна взяла на себе зобов'язання вживати заходів для поступового приведення національного законодавства у відповідність із законодавством Європейського Союзу у різних сферах [1]. Тому врахування європейського досвіду врегулювання професійної етики адвокатів є необхідним для побудови власної моделі правового регулювання етичної поведінки адвокатів. Актуальним є дослідження цього питання на прикладі однієї з європейських країн, а саме Німеччини. Аналіз позитивних та негативних рис мають бути враховані

для реформування законодавства України, з метою приведення його у відповідність із європейськими стандартами.

В Україні етичні стандарти діяльності адвокатів закріплені Правилами адвокатської етики, якими на нормативному рівні урегульовані загальні принципи етики адвоката, його відносини з клієнтами, судом, іншими учасниками судового провадження, іншими органами та особами тощо [2]. У Німеччині зазначені відносини закріплені в Професійному положення у редакції від 1 листопада 2001 р. (Berufsordnung in der Fassung vom 1.11.2001) [3]. Дане положення містить у собі основні професійні обов'язки адвокатів, обов'язки пов'язані з рекламою своєї діяльності, платіжна поведінка при погодженні та виставленні рахунків за свою діяльність тощо.

Окрім національних норм, на адвокатів Німеччини розповсюджуються норми Професійних правил адвокатів Європейського Союзу [4].

Варто звернути увагу на два основних принципи професійної етики адвокатів Німеччини: принцип добропорядності та принцип ділової етики. Перший також відомий як принцип належного поведіння з коштами мандата, свідчить про високий рівень довіри суспільства до адвокатури, адже він передбачає належне ставлення до грошей клієнтів. В Німеччині часто застосовується практика «довірного управління коштами», відповідно до якої на рахунок адвоката переказується грошова компенсація його клієнта. Другий принцип запобігає використанню образи опонента. Завжди має перемагати справедливість, а не той, хто голосніше заявляє про себе.

Необхідно зупинися на дисциплінарній діяльності адвокатів за порушення етичної поведінки, адже дана процедура в Німеччині свідчить про те, що адвокатська діяльність знаходиться під жорстким державним наглядом. Застосування дисциплінарної відповідальності за недотримання адвокатської етики в Німеччині є широко розповсюдженим явищем.

В Німеччині були створені спеціалізовані суди, які займаються розглядом такої категорії справ, з метою зменшення суперечностей пов'язаних з недоброчесністю адвокатів. В суспільстві суди цієї інстанції отримали назву «Суди честі». Вони відносяться до юрисдикції місцевих державних органів юстиції і будучи незалежними від впливу адвокатів приймають рішення щодо дисциплінарної відповідальності представників адвокатської професії.

До складу даного суду входять голова суду та декілька членів, яких обирає міністерство юстиції строком на чотири роки. Під час призначення членів суду враховується думка територіальної колегії адвокатів, яка позбавлена можливості висувати кандидатури на зазначені посади. Члени «суду честі» користуються повноваженнями звичайних суддів, проте на безоплатній основі, тобто їхня робота має біль-

ше громадський характер. Розгляд такої категорії справ відбувається тільки колегіально.

За вироком таких судів до адвоката можуть застосовуватися такі види покарань, як догана, штраф та заборона займатися адвокатською діяльністю строком від одного до п'яти років, або виключення адвоката з інституту адвокатури взагалі. Отже, рішення цього суду мають доволі серйозний характер.

Апеляційну скаргу на вироки цих спеціалізованих судів адвокат може подати до спеціальної судової палати, яка існує при кожному вищому суді. У розгляді справ у даній палаті, на відміну від «Судів честі», беруть участь як професійні судді так і адвокати. Але і ця палата не має повністю самостійного характеру, адже всі, винесені нею вирoki, мають бути перевірені на доброчесність сенатом зі справ адвокатури.

Наступним важливим аспектом професійної етики адвоката в Німеччині є безумовне невтручання держави в адвокатську таємницю. Законодавці Німеччини притримуються доволі жорсткої позиції невтручання в спілкування адвоката з клієнтом. Навіть якщо клієнта звинувачено в особливо тяжкому злочині, правоохоронні органи ні за яких умов не мають права доступу до особистої переписки адвоката з клієнтом. Але є ряд виключень при яких адвокат має право розкрити таємницю спілкування зі своїм клієнтом: якщо інформація вже є офіційно опублікованою; якщо в судовому порядку клієнтом було подано скаргу щодо розміру гонорару адвоката; якщо щодо самого адвоката відбувається судовий розгляд кримінальної справи.

У підсумку варто зазначити, що впровадження деяких аспектів урегулювання адвокатської етики за моделлю Німеччині в національне законодавство України може зміцнити нашу правову систему, сприяти збільшенню довіри до інституту адвокатури та допомогти у підготовці нової правової бази для українського законодавства у відповідному європейському напрямку.

Список використаної літератури

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Офіційний вебпортал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
2. Правила адвокатської етики від 9 червня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17>.
3. Професійне положення в редакції від 1 листопада 2001 р. (Berufsordnung in der Fassung vom 1.11.2001). URL: <https://beck-online.beck.de/?vpath=bibdata%2Fzeits%2F>
4. Професійні правила адвокатів Європейського Союзу зі змінами, прийнятими Загальними зборами Ради адвокатів Європейського співто-

вариства (Berufsregeln der Rechtsanwälte der Europäischen Union geändert durch die CCBE-Vollversammlung am 28 November 1998 in Lyon). URL: http://www.ccbe.eu/fileadmin/user_upload/NTCdocument/MERGED_DOCS_13_10_094_1255439638.pdf.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Григоращенко А. О.

студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Професійна правнича допомога є державною гарантією реалізації та захисту прав і свобод людини і громадянина, зокрема громадян України, іноземців та осіб без громадянства, у тому числі біженців та осіб, які потребують додаткового захисту, а також свідчить про дотримання Україною взятих на себе міжнародно-правових зобов'язань. Разом з цим, юридичною гарантією дотримання та здійснення права на правничу допомогу є передбачені чинним законодавством України обов'язки держави та її органів зі створення умов для її ефективної реалізації, захисту проголошених прав та свобод та їх реституції в результаті порушення. Так, статтею 59 Конституції України гарантовано право на професійну правничу допомогу [1], можливість і процедура реалізації якого роз'яснені положеннями Закону України «Про безоплатну правничу допомогу» (далі — Закон). Доступність безоплатної правничої допомоги (далі — БПД) для всіх громадян країн Європейського Союзу передбачена статтею 47 Хартії основних прав Європейського Союзу: «Ті, хто не має достатніх коштів, звільняються від судових витрат тією мірою, якою це звільнення необхідне для забезпечення ефективного доступу до правосуддя».

Для України та країн Європейського Союзу має практичне застосування поділ БПД на можливість отримання безоплатної первинної та безоплатної вторинної правничої допомоги.

Безоплатна первинна правнича допомога (далі — БППД) в Україні зводиться до надання правової інформації, консультацій та роз'яснень з правових питань, організації доступу до безоплатної вторинної правничої допомоги та медіації, підготовки юридичних документів.

Безоплатна вторинна правнича допомога (далі — БВПД) виходить за рамки простого інформування особи, включаючи здійснення захисту, представництва інтересів тих осіб, які є суб'єктами права на БВПД, і складення документів власне процесуального характеру.

Безоплатний характер надання БВПД, що є спільним для України та багатьох країн ЄС, обумовлений стандартною, швидкою та малозбитковою процедурою надання правничих послуг, які до неї зараховані. На законодавчому рівні не встановлено обмежень щодо суб'єктів права на безоплатну первинну правничу допомогу: ними виступають усі особи, які перебувають під українською юрисдикцією. Таким чином, утвердження державою таких критеріїв, за якими визначалася б наявність права на БВПД, було б недоцільним і ускладнювало дану процедуру.

Складність надання видів послуг, які є складовими змісту БВПД, навпаки, вимагає встановлення певних обмежень і критеріїв. В Україні це має прояв в обмеженні реалізації цього права за колом осіб, що досягається шляхом визначення відповідних категорій фізичних осіб на законодавчому рівні: дітей, осіб з інвалідністю, ветеранів війни та членів сімей загиблих ветеранів війни, членів сімей загиблих Захисників і Захисниць України, іноземців, затриманих з метою ідентифікації та примусового видворення, осіб без громадянства тощо.

Для деяких з наведених законодавцем категорій, зокрема для повнолітніх осіб та осіб з інвалідністю, які отримують пенсію або державну соціальну допомогу, об'єднуючою ознакою слугує відсутність коштів, необхідних для отримання БПД, що зумовлює існування фінансового критерію. У Молдові, наприклад, враховується середньомісячний дохід особи за шестимісячний строк, що передуює поданню відповідної заяви. В обох випадках дохід має бути нижчим за рівень, встановлений законом про БПД (в Україні — нижчим за два прожиткові мінімуми для працездатної особи) або аналогічним йому. У німецькій системі при перевищенні встановленої суми за особою залишається право скористатися допомогою представника в межах судового розгляду справи, але ознака безоплатності тут втрачає практичний сенс через встановлення зобов'язання виплачувати внесок у розмірі, який залежить від величини доходу особи, щомісячно. Законом Фінляндії замість поняття «доходи» використано термін «доступні засоби», але значення обох зводиться до розуміння щомісячних доходів, необхідних витрат, майна й обов'язків з виплати на утримання дітей та інших непрацездатних членів сім'ї самого заявника або дружини. Тобто способом встановлення фінансового критерію в таких країнах виступає диференційована шкала доходів, яка ґрунтується на величині доходу тієї особи, яка звертається за отриманням БПД. На прикладі Хорватії можливо виокремити ще один

підхід — індивідуальну оцінку майнових активів, оскільки там суддею оцінюється ризик втрати особою засобів до існування внаслідок фінансування правових процедур, і за результатами проведеної оцінки вже надається право на БПД.

У Нідерландах до БВПД відносять також медіацію та посередництво щодо врегулювання спору, а з огляду на відсутність значної кількості кримінальних справ у даній країні йде мова про існування комунікації електронною поштою з правоохоронними органами. У Королівстві Данія, враховуючи фінансовий критерій, рахуються ще з розумністю вимог сторони позову або спору. Але в кримінальних справах послуги адвоката сплачуються лише в тому разі, якщо отриманий особою дохід є значним та фіксованим. Якщо БППД та БВПД в Литві складають відповідно ті самі послуги, що окреслені законом, то до первинної допомоги в Болгарії додано консультації, спрямовані на досягнення угоди до слухання та до направлення справи до суду і підготовку документів, що супроводжують таке направлення [2].

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод або Європейська конвенція з прав людини (далі — ЄКПЛ), ратифікована Україною Законом від 17.07.97, містить зобов'язання держави гарантувати кожному обвинуваченому у вчиненні кримінального правопорушення отримання юридичної допомоги захисника безоплатно. Цей документ і дотепер залишається предметом розгляду Європейського суду з прав людини (далі — ЄСПЛ), який значно розширює та роз'яснює положення ЄКПЛ. Так, саме постановами ЄСПЛ було визначено об'єм та якість здійснення представництва та надання ПД, зокрема завдяки скасуванню можливої відповідальності держави за будь-яке упущення з боку призначеного для надання правничої допомоги адвоката, чи такого, що був обраний підслідним. ЄСПЛ наголосив на тому, що втручання держави можливо лише в тому разі, коли вона дізнається або стає очевидним, що адвокат відмовляється забезпечити ефективне представництво та надання правничої допомоги (Постанова Європейського Суду з прав людини від 24.09.1993 р. у справі «Імброзія проти Швейцарії» (позов № 13972/88) [3].

Законом передбачено обов'язок адвоката чи працівника центру з надання безоплатної правничої допомоги, який надає БВПД, прийняти справи осіб, які звернулися за отриманням БВПД, а за статтею 30 Закону відмова органу виконавчої влади, органу місцевого самоврядування, спеціалізованої установи з надання БППД, службових та посадових осіб може бути оскаржена в установленому законом порядку до суду. Постановою ЄСПЛ від 27.11.2008 р. у справі «Салдуз проти Турції» (позов № 36391/02) визнано обов'язок держави з надання доступу адвоката з моменту першого допиту підозрюваного в поліції або прокуратурі. За частиною 4 статті 29 Конституції України

держава зобов'язалася надавати доступ до таких послуг вже з моменту затримання. Варто звернути увагу на те, що це право є одним з ключових елементів якісного та справедливого надання правничої допомоги, нарівні, наприклад, з раніше згаданим правом на отримання БПД взагалі, вимогою справедливого і публічного розгляду, правом презумпції невинуватості, правом не свідчити проти себе та іншими правами, якими окреслено межі надання адвокатами правничих послуг. В Англії та Уельсі, починаючи з 1990-х років, впроваджується система активного захисту, що знаходить свій прояв у розробці професійної системи кримінальної акредитації, включаючи обов'язкове навчання представників поліцейських відділків для забезпечення справедливого поводження з підозрюваними під час допитів [4].

Для приватних юристів країн Європейського Союзу характерною є добровільність у веденні справ у вільний від роботи час без оплати наданих ними послуг. З положень Закону стає зрозумілим, що адвокати, юридичні особи приватного права, інші фахівці у відповідній галузі права для надання БППД в Україні залучаються органами місцевого самоврядування [5].

Таким чином, процедура надання безоплатної правничої допомоги в деякій мірі потребує удосконалення шляхом централізації надання БПД, проведення моніторингів реалізації міжнародних і національних стандартів якості її надання, принципів та стратегій, визначених правом Європейського Союзу. Перешкодами для досягнення поставленої мети є відсутність належної взаємодії з Національною асоціацією адвокатів України; недосконалість організації фінансування діяльності адвокатів у сфері БПД; відсутність інформування громадян про можливість отримання таких послуг тощо. Нагальною потребою залишається швидке реагування законодавця на зміни в різних сферах життя суспільства та держави, запровадження ефективних механізмів, які б забезпечували якісне та своєчасне надання безплатної правничої допомоги.

Список використаної літератури

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Колесник Г., Светлічний І., Бурчак Л. Огляд систем безоплатної правової допомоги у країнах європейського союзу. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/oglyad-system-bezoplatnoyi-pravovoyi-dopomogy-u-krayinah-yevropejskogo-soyuzu>
3. Сміт р. Міжнародні стандарти надання правової допомоги: порівняльний аналіз. *Юридична газета*. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/-mizhnarodni-standarti-nadannya-pravovoyi-dopomogi-porivnyalniy-analiz.html>

4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 року. Ратифікована Законом № 475/97-ВР від 17.07.97. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 04.10.2024)
5. Про безоплатну правничу допомогу: Закон України від 02.06.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#n85>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*

Д'ячкова Д. М.

студентка 3-го курсу

Навчально-наукового інституту права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОРГАНІЗАЦІЯ АДВОКАТУРИ У ФЕДЕРАТИВНІЙ РЕСПУБЛІЦІ НІМЕЧЧИНА

Актуальність теми дослідження пов'язана з необхідністю аналізу зарубіжного досвіду країн в питаннях організації діяльності адвокатури. Федеративна Республіка Німеччина (далі — ФРН) в аспекті регулювання адвокатури становить особливий правовий інтерес, оскільки є класичним представником романо-германської правової сім'ї, на основі законодавства якої багато країн, зокрема і Україна будують свою правову систему.

Метою тез доповіді є виокремлення характерних рис організації адвокатури Німеччини, а також перспективи їх запровадження на національному рівні.

Основним актом для регулювання адвокатури у ФРН є Федеральне Положення про адвокатуру від 01.08.1959 р. Його зміст складають вісім частин: перша частина «Адвокат», друга частина «Дозвіл для адвоката», третя частина «Права та обов'язки адвоката та професійна співпраця адвокатів», четверта частина «Палати адвокатів», п'ята частина «Суди у справах адвокатів та судочинство у справах адвокатів в рамках адміністративного права», шоста частина «Покарання за порушення обов'язків у порядку судочинства у справах адвокатів», сьома частина «Судочинство у справах адвокатів», восьма частина «Адвокатура у Федеральній судовій палаті».

Статус адвоката характеризується тим, що він є незалежним органом правосуддя (§ 1). Особа має право займатися адвокатською діяльністю, якщо не позбавлена на підставі рішення федерального кон-

ституційного суду цивільної правоздатності чи права займати посади в органах публічного управління, виключена з адвокатури, на підставі рішення дисциплінарного суду, звільнена зі складу правоохоронних органів, обвинувачена у вчиненні вчинку, негідного адвокатського звання, була причетна до дій, спрямованих на протидію наявному у Німеччині суспільному ладу, через фізичні вади або психічні розлади не може здійснювати адвокатську діяльність, здійснює діяльність, не сумісну з професією і репутацією адвоката, має обмеження за рішенням суду щодо розпорядження своєю власністю, здійснює повноваження судді чи державного службовця. Потрібно наголосити, що професія адвоката в Німеччині не відокремлюється від професій судді, прокурора, нотаріуса вона є різновидом єдиної системи правосуддя.

Основними обов'язками адвоката у ФРН є :

(1) Адвокат не може вступати в жодні відносини, які ставлять під загрозу його незалежність.

(2) Адвокат зобов'язаний зберігати таємницю. Дане зобов'язання стосується усієї інформації, що стала йому відомою у процесі виконання ним професійних обов'язків. Це не стосується тільки фактів, які є загальновідомими або за своїм значенням не потребують їх збереження у таємниці.

(3) Адвокат при виконання своїх професійних обов'язків не має права на неділову поведінку. Неділовою вважається, зокрема, поведінка, при якій мова йде про свідоме поширення неправдивої інформації або про такі образливі висловлювання, для яких не було жодного приводу ні з боку інших учасників, ні у ході провадження.

(4) Адвокат не може представляти суперечливі інтереси.

(5) Адвокат при розгляді справи повинен із необхідною обережністю поводитись із довіреними йому матеріальними цінностями. Кошти, що належать іншим особам, необхідно одразу ж передавати особам, уповноваженим на їх приймання або вносити на спеціальний рахунок.

(6) Адвокат зобов'язаний підвищувати свою кваліфікацію [1].

Порівнюючи обов'язки адвоката у ФРН з обов'язками адвоката в Україні варто зазначити, що заборона представляти суперечливі інтереси і обов'язок підвищувати кваліфікацію фактично дублюються, однак інші положення свідчать про наявність різних обов'язків визначених законодавством у цих країнах.

Крім того, варто зазначити, що Федеральне Положення про адвокатуру містить низку норм, які не притаманні національному законодавству.

Як приклад, можна навести норму про обов'язкове страхування професійної відповідальності (§ 51), де зазначається, що адвокат

зобов'язаний укласти договір обов'язкового страхування професійної відповідальності для покриття ризику відповідальності за матеріальні збитки, що можуть виникнути у зв'язку із його професійною діяльністю, та поновлювати його дію впродовж терміну дії дозволу.

У ФРН також працює професійна адвокатура (§ 43с). Адвокатаві, який отримав особливі знання та досвід у певній галузі права, можуть надаватись повноваження щодо використання найменування спеціалізованого адвоката. Найменування спеціалізованого адвоката існують для адміністративного права, податкового права, трудового права та соціального права, а також для галузей права, які визначені нормами Положення про професії згідно § 59b абз. 2 п. 2 літера а. Повноваження можуть надаватись не більше, ніж для трьох галузей права [1].

Звернемо увагу на окремі положення щодо системи адвокатури, яка заснована на поєднанні реалізації державою в особі Земельного міністерства юстиції та вищих земельних судів контрольних функцій за адвокатською діяльністю із самоврядними повноваженнями адвокатських формувань (палати, правління, президія, загальні збори як самоврядні органи) [2, с. 172].

Система колегій адвокатів у Німеччині сформована за територіальним принципом. Вони включають адвокатів, які приписані до суду однієї землі. Дозвіл Міністерства (управління) юстиції землі потрібен для створення окремої колегії в межах округу. Вимогою є те, що кількість адвокатів, які займаються практикою на цій території, повинна перевищувати 500 осіб [1].

Об'єднання адвокатів у межах держави забезпечує Федеральна палата адвокатів. Роль вищого органу колегії відіграють загальні збори, що обираються за ініціативою голови колегії чи вимогами не менш ніж десяти відсотків адвокатів, які є її членами [3].

Підбиваючи підсумки варто зазначити, що система адвокатури у ФРН регулюється послідовно та якісно. Крім того, наявні особливості, які не є притаманними національному законодавству, зокрема обов'язкове страхування професійної відповідальності, а також норми про спеціалізовано адвокатуру, ці норми можуть бути імплементовані у національне законодавство з метою підвищення ефективності функціонування адвокатури.

Список використаної літератури

1. Bundesrechtsanwaltsordnung vom 1 August 1959. URL: https://dejure.org/agb_datenschutz#datenschutz (дата звернення: 16.10.2024).
2. Руденко М. В. Організаційні форми адвокатської діяльності у країнах Європи (Німеччина, Швеція, Австрія). *Форум права*. 2016. No 2. С. 168–174. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20

&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=FP_index.htm_2016_2_27

3. Личенко І. Загальні засади організації та функціонування адвокатури зарубіжних країн. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки» Т. 7, № 1, 2020.

Науковий керівник: доцентка кафедри юстиції Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидатка юридичних наук **Саленко Ольга Василівна**

Жуман С. В.

студентка 2-го курсу

факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

СТРАХУВАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЄС І МОЖЛИВІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Стаття 59 Конституції України проголошує право кожного на професійну правничу допомогу та на вільний вибір захисника своїх прав. Професія адвоката вимагає високої професійності та відповідальності, але навіть досвідчені адвокати можуть зробити ненавмисні помилки, що можуть спричинити шкоду клієнтам. У зв'язку із цим виник інститут страхування адвокатської діяльності.

В Україні питання страхування професійної відповідальності адвокатів залишається неврегульованим, оскільки чинне законодавство, зокрема Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», не містить відповідних норм, що робить це питання актуальним для законодавчого вирішення.

Страхування адвокатської діяльності, як і сам інститут страхування, бере початок з давніх форм страхування, які супроводжували розвиток цивілізації. Сучасне страхування професійної відповідальності адвокатів також пройшло тривалий шлях розвитку, але його теоретичний аналіз все ще залишається недостатньо дослідженим.

На сьогодні в Україні договори страхування професійної відповідальності адвокатів укладаються на добровільній основі, але, водночас, страхування професійної відповідальності є міжнародно-правовим стандартом, що вимагає уваги до його законодавчого врегулювання в Україні для забезпечення захисту адвокатів від можливих юридичних наслідків професійної діяльності. Так, відповідно до положень Загального кодексу правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства, прийнятого делегацією дванадцяти країн-

учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі в жовтні 1988 року [1], «адвокати завжди повинні бути застраховані від пред'явлення позовів, пов'язаних з недостатньою професійною компетентністю. Розмір страхової суми визначається в розумних межах співвідносно з ризиком можливих помилок, допущених адвокатами у ході здійснення професійної діяльності» (п. 3.9.1).

Обов'язкове страхування адвокатської діяльності є у Німеччині, де наявність страхового полісу є обов'язковою умовою для допуску до адвокатської діяльності. Згідно з параграфом 51 Федерального закону про адвокатів (BRAO) від 1 серпня 1959 року [2], адвокат у Німеччині зобов'язаний укласти договір страхування професійної відповідальності для покриття фінансових збитків, що виникають через його діяльність і страхування має діяти протягом усього періоду адвокатської діяльності. Договір страхування має покривати кожне порушення, яке може призвести до позовів проти адвоката, та може включати всі порушення, пов'язані з одним дорученням, незалежно від участі адвоката чи його помічників. Мінімальна сума страхового покриття для кожного страхового випадку, згідно із договором страхування відповідальності адвокатів, становить 500 тис. німецьких марок. Страхування відповідальності укладається індивідуально з кожним адвокатом, а не компанії чи товариства. Але варто звернути увагу, що з 1 серпня 2022 року в BRAO введено нове положення про обов'язкове страхування адвокатів, згідно з яким адвокатські фірми повинні мати власний страховий захист. Тепер поліс страхування професійної відповідальності для окремих адвокатів недостатній. Кожен адвокат також зобов'язаний підтвердити свою відповідність вимогам для допуску до професії відповідно до § 4 BRAO.

Обов'язкове страхування адвокатської діяльності існує також у Франції, де мінімальна сума страхування становить 2 мільйони франків на рік на одного адвоката, а середній річний розмір страхового внеску на одного адвоката становить 1 тис. євро. Договір укладається індивідуально адвокатом або групою адвокатів. Регулювання страхування відповідальності адвоката у Франції виділяється тим, що кожен страховий випадок підлягає розгляду в суді, оскільки, відповідно до французького законодавства, клієнт може отримати відшкодування лише за рішенням суду. Під час судового розгляду суд встановлює наявність професійної помилки адвоката, шкоду, завдану клієнту, та визначає причинно-наслідковий зв'язок між помилкою та збитками. Розмір страхового відшкодування залежить від результатів цих оцінок. Французьке законодавство також надає винятки з обов'язкового страхування: адвокати можуть замість договору страхування використовувати фінансові гарантії. Ця можливість доступна також для

адвокатських союзів, юридичних кабінетів, адвокатів, які працюють за наймом або за цивільно-правовими угодами.

В Румунії адвокати зобов'язані страхувати свої ризики професійних помилок на мінімальну суму 6 тисяч євро на рік, тоді як для адвокатів-стажистів ця сума становить 3 тисячі євро на рік. Там кожен адвокат зобов'язаний щорічно надавати до регіональної колегії адвокатів копію поліса страхування своєї професійної відповідальності, що діє на наступний рік. Також румунське законодавство дозволяє адвокатським організаціям укладати один договір страхування для всіх адвокатів і персоналу. А відсутність такого поліса є підставою для виключення адвоката з реєстру адвокатів, які мають право на здійснення професійної діяльності.

У Литві обов'язкове страхування професійної відповідальності адвокатів також є вимогою, і практикуватись може лише адвокат, який застрахував свою професійну діяльність (мінімальний розмір страхової суми визначено на рівні 50 тисяч літів). Якщо клієнт незадоволений роботою адвоката і звертається до суду, то цей внесок має покрити відшкодування. В таких справах відповідачем перед клієнтом є страхова компанія, що захищає права адвоката.

Що стосується нашої країни, то інститут страхування професійної діяльності адвокатів недостатньо вивчений на науковому рівні і не має належного нормативного регулювання, тому не є поширеним серед адвокатів. Це свідчить про необхідність розвитку та впровадження більш ефективних механізмів для захисту професійних прав адвокатів. І тому буде корисно запозичити механізми визначення страхових ризиків, правила узгодження питання розміру страхової премії, поняття страхового випадку, розміру страхової суми, визначення моменту виникнення обов'язку страховика виплатити страхове відшкодування та, загалом, загальний підхід законодавця до політики страхування професійної відповідальності адвокатів. Це дозволить адаптувати міжнародний досвід до українських реалій і створити ефективну систему страхування, яка забезпечить надійний захист прав адвокатів і їх клієнтів, сприяючи підвищенню якості юридичних послуг в Україні.

Отже, страхування професійної діяльності адвоката є критично важливим для обох сторін: клієнтів та самих адвокатів. Воно забезпечує клієнтів захистом від ризиків, пов'язаних із неякісними юридичними послугами, водночас дозволяє адвокатам уникати значних фінансових витрат у разі професійних помилок. Таким чином, страхування стає гарантією якості послуг і фінансової стабільності для адвокатів. А досвід інших країн свідчить про те, що в цих країнах з розвинутими традиціями страхування професійної відповідальності адвокатів постійно вдосконалюється законодавство, посилюють-

ся свої правила страхування, а також спостерігається тенденція до зростання сум страхових відшкодувань. Запровадження цього виду страхування в Україні, яке наразі знаходиться на початковому етапі, дозволить адвокатам вільно здійснювати професійну діяльність і суттєво підвищить якість юридичних послуг для клієнтів.

Список використаної літератури

1. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства: Прийнято делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі в жовтні 1988 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343#Text.
2. Bundesrechtsanwaltsordnung in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 303–8, veröffentlichten bereinigten Fassung, die zuletzt durch Artikel 8 des Gesetzes vom 15. Juli 2022 (BGBl. I S. 1146) geändert worden ist [Федеральний закон про адвокатів у редакції, опублікований у «Віснику федерального законодавства» частина III, класифікаційний номер 303–8, в який востаннє внесені зміни статтею 22 закону від 5 жовтня 2021 (Вісник федерального законодавства I стор. 4607)]. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/brao/BJNR005650959.html>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Храпенко Олена Олегівна**

Коврига Я. М.

студентка 2-го курсу

факультету судового та міжнародного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОРІВНЯННЯ ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКІВ АДВОКАТА В США ТА УКРАЇНІ: ВПРОВАДЖЕННЯ КРАЩИХ ПРАКТИК

Для сучасного демократичного суспільства важливою є тема захисту прав і свобод людини та громадянина. Відповідно до статті 131–2 Конституції України: «Виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення» [1]. Таким чином, на рівні Основного Закону України закріплюється адвокатська монополія на захист прав та свобод людини та громадянина. Отже, роль інституту адвокатури в Україні і адвоката є важливою, тому що саме від здійснення ним представництва особи у суді залежить забезпечення та захист її прав та свобод. Для більшої ефективності забезпечення права на захист, інститут адвокатури повинен

постійно розвиватися, тобто обирати кращі практики серед досвіду провідних країн у сфері юриспруденції та захисту прав і свобод людини та громадянина. Сполучені Штати Америки вважаються амбасадорами у розвитку та постійних вдосконалень адвокатури. Так, згідно з даними Американської асоціації юристів на 2023 рік у США зареєстровано 1, 33 мільйони юристів [2].

Однак в Україні та США різні системи регулювання адвокатської діяльності. У чинному законодавстві України є фундаментальний нормативно-правовий акт, який містить та закріплює основний перелік професійних прав та обов'язків адвоката, принципи адвокатської діяльності, гарантії адвокатської діяльності та ін., а саме: Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» № 5076-VI від 15.08.2012 (далі — Закон). Так, у п. 1 ст. 20 Закону зазначається наступне: «Під час здійснення адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правничої допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правничої допомоги» [3]. У статті 21 Закону передбачається використання принципів верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності, та уникнення конфлікту інтересів. Тобто, адвокату забороняється використовувати свої права всупереч правам, свободам та законним інтересам клієнта, без згоди клієнта розголошувати відомості, що становлять адвокатську таємницю, використовувати їх у своїх інтересах або інтересах третіх осіб, займати у справі позицію всупереч волі клієнта, крім випадків, якщо адвокат впевнений у самообмові клієнта, відмовлятися від надання правничої допомоги, крім випадків, установлених законом [3]. Окрім цього, передбачається функціонування адвокатського самоврядування.

Так, згідно із статтею 44 Закону основними завданням адвокатського самоврядування є забезпечення незалежності адвокатів, захист від втручання у здійснення адвокатської діяльності, підтримання високого професійного рівня адвокатів, утворення та забезпечення діяльності кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури, створення сприятливих умов для здійснення адвокатської діяльності, забезпечення відкритості інформації про адвокатуру та адвокатську діяльність та ін. [3].

Прийняття Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» є важливим кроком у розвитку української правової системи. Він створює необхідні умови для забезпечення доступу до правосуддя та захисту прав і свобод громадян. Однак для подальшого вдосконалення системи регулювання адвокатської діяльності в Україні необхідно враховувати позитивний досвід інших країн, зокрема США.

Аналіз правового регулювання адвокатської діяльності та діяльності адвокатури в Сполучених Штатах Америки дозволяє констатувати істотні відмінності в порівнянні з українською системою. Зокрема, в США поняття «адвокат» не має аналогічного значення, як це прийнято на території України та певних країн пострадянського простору. У США частіше використовується термін «практикуючий юрист», який охоплює всі аспекти професійної діяльності цього фахівця. Крім того, в американському законодавстві не існує спеціального нормативно-правового акта, що визначав би конкретні права адвоката у процесі судочинства. Натомість, статус юриста-захисника у судових справах формується на основі звичаєвого права, судових прецедентів і норм професійної етики, які спільно забезпечують необхідні правові рамки. Участь адвоката в судових процесах закріплена в поправці VI до Конституції США, прийнятій 1791 року, яка визначає ключові умови для здійснення правозахисної діяльності: «При всякому кримінальному переслідуванні обвинувачений має право на швидкий і публічний суд неупереджених присяжних того штату й округу, раніше встановленого законом, де було скоєно злочин; обвинувачений має право бути обізнаним про сутність і підстави обвинувачення, він має право на очну ставку зі свідками, які дають показання проти нього, право на примусовий виклик свідків зі свого боку і на допомогу адвоката для свого захисту» [4].

Поправка, про яку йдеться, стала основою для розвитку численних рішень судів. Зокрема, важливими віхами стали рішення 1963 року у справі «Гідеон проти Вейнтрайта», 1966 року у справі «Міранда проти штату Арізона» та 1977 року у справі «Брюер проти Вільямса». Ці прецеденти підкреслюють декілька ключових принципів. По-перше, право на адвоката визнається як фундаментальна складова справедливого судового процесу. Це означає, що кожна особа, якій загрожує покарання у вигляді позбавлення волі, має гарантоване право на отримання юридичної допомоги. По-друге, участь адвоката є необхідною в тих процесах, де його присутність може суттєво допомогти обвинуваченому справитися з різноманітними правовими проблемами або забезпечити грамотну пораду, особливо у випадках протистояння з іншою процесуальною стороною. Такий підхід спрямований на забезпечення захисту прав людини та запобігання неправомірному обвинуваченню [5]. У всіх професійних функціях юрист повинен бути компетентним, оперативним і старанним. Адвокат повинен підтримувати зв'язок з клієнтом щодо представництва. Адвокат повинен зберігати конфіденційність інформації, пов'язаної з представництвом клієнта, за винятком випадків, коли її розкриття вимагається або дозволяється Правилами адвокатської етики або іншим законом. Відповідно до Преамбули Кодексу професійної етики «багато профе-

сійних обов'язків адвоката прописані в Правилах адвокатської етики, а також у матеріальному та процесуальному праві. Однак юрист також керується власним сумлінням і схваленням колег-професіоналів. Правник повинен прагнути досягти найвищого рівня майстерності, вдосконалювати право та правничу професію, а також бути прикладом ідеалів правничої професії та служіння суспільству» [3].

В Сполучених Штатах Америки сфера адвокатської діяльності підлягає регулюванню Верховними судами понад п'ятдесяті штатів і територій, що, водночас, не передбачає наявності централізованого самоврядування відповідними структурами адвокатів. Допуск громадян до здійснення юридичної практики, а також загальне регулювання цієї діяльності проводиться в кожному штаті окремо, де саме верховний суд приймає відповідальні рішення. Кожен із судів встановлює свої власні правила регулювання, які є обов'язковими для всіх правозахисників, що здійснюють свою діяльність на території даного штату. Це означає, що всі особи, які отримали дозвіл на практику в області права, автоматично підлягають місцевому регулюванню. Варто зауважити, що судова гілка влади кожного окремого штату наділена повноваженнями щодо регулювання сфери адвокатської діяльності. Цим займаються лише судді найвищих інстанцій, тоді як судді нижчих інстанцій не мають таких функцій. Цікаво відзначити, що всі судді у США починали свою кар'єру як адвокати, оскільки для того, щоб бути призначеним суддею, необхідно спершу отримати статус адвоката [6].

Американська асоціація юристів (АВА) не виступає як регуляторний орган і її рішення не є обов'язковими для виконання. Вона діє як професійна спілка, що представляє адвокатів по всій країні. АВА розробляє та пропонує правила і стандарти, які можуть бути використані як основа для нормативних актів, прийнятих регуляторними органами в судових системах різних штатів. Крім того, існує багато місцевих асоціацій юристів, які відстоюють інтереси адвокатів у своїх регіонах, але вони також не мають регуляторних повноважень.

Незважаючи на різне нормативно-правове регулювання діяльності інституту адвокатури та адвокатської діяльності в Україні та Сполучених Штатах, інститут має деякі спільні риси.

Так, люди та громадяни мають фундаментальне та основоположне право на захист своїх прав та інтересів, у чому їм допомагають адвокати; захисники зобов'язані не шкодити своєму клієнту та не виступати проти нього у суді, окрім випадків, передбачених чинним законодавством. Окрім цього, передбачений обов'язок щодо зберігання адвокатської таємниці, тобто не розголошувати дані клієнта, які стали відомі під час здійснення адвокатом своїх повноважень.

Проте існує і низка відмінностей. Так, в Україні інститут адвокатури та адвокатської діяльності є незалежним від держави, але у США

адвокатів призначає верховний суд кожного штату. В Україні рішення адвокатського самоврядування є обов'язковими для виконання, а в штатах мають рекомендаційний характер. На нашу думку, така незалежність діяльності адвоката є перевагою, тому що дозволяє більш краще та швидше розвивати адвокатську діяльність.

Окрім того, для адвокатів США необхідно не тільки слідувати чинному законодавству та здійснювати обов'язки, а також вносити вклад у розвиток законодавства та правотворчого процесу, робити дослідження у сфері правозастосування. На наш погляд, такий досвід вартий запозичення. Адвокат повинен сприяти розумінню суспільством верховенства права та системи правосуддя, а також довірі до них, оскільки правові інститути в конституційній демократії залежать від участі та підтримки населення у підтримці їхнього авторитету.

Список використаної літератури

1. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. How many lawyers in the U. S. practice law? (2024). *ConsumerShield*. URL: <https://www.consumershield.com/articles/number-of-lawyers-in-us>.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI : станом на 3 серп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
4. Крайз О. Зарубіжний досвід правового регулювання праці адвокатів та можливості його використання в контексті вдосконалення принципів правового регулювання праці адвокатів в Україні. *Юридична наука*. 2019. Т. 2, № 11 (101). С. 297–303. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/44c03529-43f5-4660-86c8-db1dfa084790/content>.
5. Preamble: a lawyer's responsibilities | north carolina state bar. *Home | North Carolina State Bar*. URL: <https://www.ncbar.gov/for-lawyers/ethics/rules-of-professional-conduct/01-preamble-a-lawyers-responsibilities/>
6. Гурбієнко Н. Саморегулювання адвокатської діяльності. *Юридична газета — онлайн версія*. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/samoregulyuvannya-advokatskoyi-diyalnosti.html>.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Комарова Д. О.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИЧНІ СТАНДАРТИ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЄВРОПІ

Адвокатура є невід'ємною частиною правової системи будь-якої країни, адже адвокати відіграють ключову роль у забезпеченні справедливості та захисту прав і свобод громадян.

Етичні стандарти адвокатської діяльності в Європі визначаються не лише національними законами, але й актами Європейського Союзу, що забезпечують високий рівень професійної етики та відповідальності адвокатів.

Адвокатська етика є специфічним аспектом професійної етики юристів, що виконує певні завдання, функції та роль. Її значення полягає не лише у формуванні навичок реалізації моральних цінностей під час професійної комунікації, а й у прагненні до морального самовдосконалення. Удосконалення етики адвоката можливе, зокрема, шляхом освоєння механізмів моральної регуляції, що включають моральні якості, які визначають його принципи та норми.

Основою адвокатської професії мають бути моральні домінанти, такі як честь, гідність, відповідальність, обов'язок, порядність, тактовність, принциповість, незалежність, добросовісність, професіоналізм та інші якості, які формують моральний облік адвоката. Без колективного усвідомлення моральних цінностей обов'язку, честі, гідності та сумління не може існувати істинна законність у суспільстві. Моральний клімат суспільства повинен базуватися на правових принципах демократії, рівноправ'я, законності та справедливості.

Важливо враховувати єдність права та моралі, оскільки їхнє співвідношення свідчить про те, що ці поняття взаємопов'язані і впливають на поведінку індивіда. Сучасне право врешті-решт визначається загальнолюською моральністю. Проте право, яке підтримується державним примусом, не завжди сприймається людьми як справедливе, тоді як мораль природно інтегрується у духовний світ особи, надаючи їй певні переваги над правом.

Професійна етика юриста є сукупністю моральних уявлень і установок, що проявляються у поведінці юристів. Адвокатська етика, в свою чергу, є специфічним регулятором поведінки адвоката в рамках його професійної діяльності. Її можна розглядати як внутрішню організовану систему, що регулює відносини між адвокатом і клієнтом, адвокатом і колегами, а також у межах адвокатської спільноти.

Адвокатська етика повинна спрямовувати адвоката до дотримання моральних норм і захисту особистої честі, а також систематизувати етичні категорії, що лежать в її основі. Адвокат має вміти обґрунтовувати стандарти, що визначають необхідну морально-етичну поведінку, і виявляти суперечності в юридичній професії, які можуть призводити до неетичних дій. Важливо знаходити гідні рішення для виходу з колізійних ситуацій.

Виконання цих кроків стане основою для формування навчання про моральні цінності адвокатської професії, що, в свою чергу, забезпечить стабільний моральний клімат в адвокатському середовищі.

Розглядаючи питання професійної етики адвоката та її закріплення, важливо звернутися до Правил адвокатської етики, затверджених звітно-виборчим з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року. Цей документ регламентує основні принципи адвокатської етики та взаємовідносини адвоката з клієнтом і базується на міжнародній практиці [1].

Рекомендація R(2000)21 Комітету Міністрів Ради Європи стосовно свободи виконання професійних адвокатських обов'язків підкреслює, що адвокатським колегіям або іншим професійним об'єднанням адвокатів слід розробити стандарти професійної етики та кодекси поведінки для здійснення адвокатської діяльності, які відповідатимуть загальноприйнятим нормам [2].

Крім того, резолюція 78(8) Комітету Міністрів Ради Європи, прийнята 2 березня 1978 року, окреслює основні етичні принципи адвокатської діяльності та створення консультативних органів для контролю дотримання адвокатами етичних норм у процесі їхньої роботи [3].

Адвокат повинен діяти не лише в інтересах своїх клієнтів, а й в інтересах права в цілому. У цьому контексті слід звернути увагу на Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства, прийнятий у жовтні 1988 року. Він визначає широкий спектр юридичних та моральних зобов'язань, які адвокат має виконувати. У цьому кодексі також закріплені основні моральні засади, які мають стати фундаментом для професійної діяльності адвоката.

Етичні стандарти адвокатської діяльності в Європі є основою для забезпечення справедливості та правопорядку. Вони не лише регулюють професійну поведінку адвокатів, але й сприяють формуванню довіри до правової системи в цілому.

Отже, у світі, що постійно змінюється, важливо зберігати високу планку професійної етики, щоб забезпечити належний рівень захисту прав і свобод громадян. Тому адаптація та вдосконалення етичних стандартів є важливими для подальшого розвитку адвокатської діяльності в Європі.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики: затверджені звітно-виборчим з'їздом адвокатів України від 09 червня 2017 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
2. Рекомендація R(2000)21 Комітету Міністрів державам-учасникам Ради Європи про свободу здійснення професійних адвокатських обов'язків: Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 727 засіданні заступників міністрів 25 жовтня 2000 року. URL : https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_2000_21_2000_10_25.pdf
3. Резолюція 78(8) Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу і юридичні консультації від 2 березня 1978 р.: ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 284 засіданні заступників міністрів 2 березня 1978 року. URL : https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rez_78_8_1978_03_02.pdf

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Кіслиця Ірина Олександрівна*

Кондратюк С. О.

студентка 2-го курсу

факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

Тема правового регулювання адвокатської діяльності є важливим аспектом забезпечення прав людини та справедливості в будь-якій правовій системі. Адвокати виконують ключову роль у захисті прав громадян, забезпечуючи представництво в судових процесах. Проте підходи до організації адвокатської діяльності, її регулювання значно відрізняються у різних країнах.

Багатий досвід різних країн можна використовувати для вдосконалення системи адвокатури в Україні, у цьому полягає актуальність теми. У рамках цього дослідження ми порівнюємо зарубіжний досвід з українською практикою, а також визначимо, чи можливо впровадити якісь елементи діяльності адвокатури інших країн у вітчизняну.

Аналіз досвіду інших країн слід розпочати з США — країни, з якою ми маємо тісний політичний та економічний зв'язок. Яскравими відмінностями між нашими державами, які впливають на регулювання

адвокатури, є належність до різних правових сімей. Україна належить до романо-германської, а США до англо-американської, наша держава є унітарною, а США — федерацією.

З цих відмінностей впливає факт того, що в США немає єдиного правового акту, який би регулював діяльність усієї американської адвокатури, натомість у кожного штату є окремі акти, які діють лише там, та які ґрунтуються на загальних рекомендаціях Американської асоціації юристів. При отриманні ліцензії американський адвокат може здійснюватися свою професійну діяльність лише у тому штаті, де він її отримав (за відсутності окремих домовленостей між штатами). Українська адвокатура є абсолютно незалежною від будь-яких органів держави, натомість в США «регулювання адвокатської діяльності покладається на судову гілку влади кожного штату. В частині регулювання не існує «незалежності» від суду найвищої інстанції даного штату/території. Регулювання здійснюється лише суддями суду найвищої інстанції і не здійснюється суддями судів нижчих інстанцій» [1, с. 298]. До основних факторів, що впливають на трудовий статус юристів у США, можна віднести три форми організації юридичного бізнесу: юридичні корпорації, партнерства і партнерства з обмеженою відповідальністю. При виборі форми бізнесу, юристи зважають на два ключові аспекти: обмеження відповідальності засновників та податкове навантаження. У випадку юридичної корпорації, частками у капіталі можуть володіти лише адвокати, а податки сплачуються на рівні компанії та акціонерів окремо. У партнерствах прибутки розподіляються між учасниками, і кожен сплачує податок лише з власного доходу. Крім того, форма юридичного бізнесу впливає на рівень доходу адвокатів, який визначається за різними принципами. Один з них — принцип старшинства, коли дохід залежить від стажу роботи у фірмі. Інший — за продуктивністю, коли дохід обчислюється залежно від зароблених коштів.

Ще більше адвокатура України відрізняється від адвокатури Великої Британії, це також зумовлено різницею правових сімей, особливостями відомого британського консерватизму та довгою історією розвитку правової системи країни.

«На території Великої Британії немає нормативно-правового акту, який регламентує організацію адвокатури держави. При цьому, сформований у XII–XIV столітті поділ адвокатів Англії та Уельсу на дві основні групи — соліситорів і баристерів, актуальний і сьогодні» [1, с. 299]. Різниця між ними полягає в функціях: соліситори здійснюють переважно позасудову діяльність, а баристер представляє клієнта у суді. Соліситори можуть здійснювати представництво лише в деяких судах нижчої інстанції, в основному вони консультують людей в правових питаннях, працюють з документами, захищають права за-

триманого, супроводжують купівлю-продаж нерухомого майна. Баристери — адвокати вищого рангу ніж соліситори, здійснюють представництво в судах всіх інстанцій, найчастіше у вищих.

«Доволі часто соліситор та баристер працюють над однією справою, але на різних етапах. Наприклад, соліситор надає правову судову допомогу, а потім інструктує баристера (так, зазвичай клієнти приходять до баристера не напряму, а через соліситора) на представництво в судах» [2]. «Функції адвокатів Великобританії порівняно з функціями захисників у країнах континентальної Європи є значно ширшими: адвокат може виступати не тільки з функціями захисту чи представництва інтересів громадян у судах, а й як обвинувач у кримінальних справах від імені держави та приватних осіб» [3, с. 125].

Слід проаналізувати деякі особливості діяльності адвокатів у Німеччині. Там діяльність адвоката регулюється єдиним нормативно-правовим актом — Федеральним положенням про адвокатуру Німеччини 1959 року.

Цікавою відмінністю регуляції адвокатури України та Німеччини є аспект регулювання розміру гонорару адвоката. В Україні встановлення розміру оплати праці правника покладається на самого адвоката, з врахуванням певних фактів (складності справи, витраченого часу, фінансового стану клієнта), тоді як в Німеччині діє Федеральний закон про оплату послуг адвоката, який регулює розмір оплати адвоката з врахуванням тих же вимог, встановлює мінімальний розмір гонорару для ситуацій коли розмір оплати закріплюється на основі договору. Суттєвою відмінністю є те, що «адвокат має право здійснювати адвокатську практику лише в тому суді, за яким він закріплений. Отримання дозволу на роботу в інших судах можливе лише як виняток та в інтересах правосуддя. Юристу, якого було допущено до адвокатської діяльності в Федеральному Верховному суді Німеччини, адвокатська практика в суді нижчої інстанції заборонена без жодних винятків» [4, с. 217–218]. Адвокати Німеччини можуть отримувати спеціальні звання, що роблять їх фаховими адвокатами — тими, що спеціалізуються на певних галузях права. Одному адвокату дозволено мати не більше трьох таких звань. Хоч фахові адвокати не мають якихось привілеїв, проте звання служить їм рекламою і мотивує людей звертатися саме до них.

У висновку варто зазначити, що адвокатура кожної країни є унікальною, і не всі особливості її організації можна успішно впровадити в інші правові системи. Це зумовлено історичними, правовими, економічними та культурними відмінностями між країнами. Проте досвід інших держав може бути корисним для реформування адвокатури України. Зокрема, варто звернути увагу на німецьку систему фаховості адвоката, що забезпечує професійний ріст адвоката та мо-

тивацію. Впровадження чіткого законодавчого регулювання оплати праці адвокатів, як це реалізовано в Німеччині, могло б допомогти встановити справедливі розміри винагороди. Крім того, американська модель організації юридичного бізнесу могла б стати ефективним інструментом для підвищення рівня організації адвокатських об'єднань та зростання доходів адвокатів в Україні.

Список використаної літератури

1. Крайз О. І. Зарубіжний досвід правового регулювання праці адвокатів та можливості його використання в контексті вдосконалення принципів правового регулювання праці адвокатів в Україні. *Юридична наука*. 2019. № 11 (101), т. 2. С. 297–303.
2. Як стати адвокатом в Англії?. *Вища школа адвокатури НААУ*. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/iak-stati-advokatom-v-angliyi> (дата звернення: 12.10.2024).
3. Лісна І. С. Зарубіжний досвід правового регулювання участі адвоката у судовому процесі. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2022. № 2 (42). С. 120–129. URL: <https://journals.snu.edu.ua/index.php/app/article/view/230> (дата звернення: 12.10.2024).
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Корнійчук М. М.

студент І-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВРЕГУЛЮВАННЯ ПИТАНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ВИКОРИСТАННЯМ GENERATIVE AI (CHATGPT ETC.) У ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УКРАЇНІ

Поява у широкому публічному доступі восени 2022 року технології такого типу, як ChatGPT, є подією вплив якої на розвиток людства важко переоцінити, а порівняти можна з впровадженням книгодрукування у Середньовіччі, або інтернету у 90-х роках ХХ століття. Менш ніж за два роки використання інструментів заснованих на

штучному інтелекті (Artificial Intelligence — AI) стало частиною повсякденності більшості людей. Звичайно, це стосується і правників загалом, й адвокатів зокрема. Використання технологій AI може позитивно впливати на продуктивність, але водночас створює і нові проблеми. Яскравим прикладом є використання адвокатом з Нью Йорка Стівеном Шварцом ChatGPT для пошуку та узагальнення прецедентної практики, яку він мав намір використати для обґрунтування своєї правової позиції у суді. На перший погляд AI добре впорався із завдання надавши список та цитати справ, які на його думку були корисними, однак при спробі віднайти першоджерела цих цитат виявилося, що відповідних справ ніколи не існувало, вони були лише «галюцинацією» штучного інтелекту [1]. Тож першою і основною є проблема верифікації інформації, яку адвокат отримує від LLM (Large Language Model, велика мовна модель), адже вони влаштовані таким чином аби у максимальній кількості випадків видавати відповіді, саме це й призводить до галюцинацій, які, наприклад, можуть виявлятися у посиланні на неіснуючий або такий, що вже втратив чинність нормативно-правовий акт, або положення відсутні у акті на який наведено посилання.

Наступним є питання приватності та конфіденційних даних, оскільки адвокатська діяльність завжди пов'язана зі зберіганням та використанням при укладенні відповідних процесуальних документів як персональної інформації клієнта, до якої входять дані паспорта, засобів зв'язку, місця проживання або перебування, а також, залежно від виду справи, дані про майно та інтелектуальну власність, сімейне і подружнє життя, тощо. Враховуючи, що дані, надані AI користувачем, в якості вхідних, використовуються для його подальшого навчання, а також те, що відповідно до політик більшості компаній, які надають подібні інструменти, діалоги користувачів зі штучним інтелектом можуть переглядатися третіми особами з метою модерації та покращень взаємодії, передача таких даних штучному інтелектові, шляхом їх копіювання та додавання у контекст діалогу може становити серйозну загрозу приватності та конфіденційності.

Варто пам'ятати, що системи штучного інтелекту, можуть стати, і вже стають, об'єктами атак хакерів, що використовують різноманітні вразливості цих систем. До прикладу, атака у травні 2023 року призвела до витоку персональних даних понад 100 тисяч осіб [2].

Не менш важливою є проблема інтелектуальної власності, яка виникає оскільки для тренування мовних моделей було використано величезний обсяг інформації у формі текстових даних, які можуть бути об'єктами авторських або суміжних прав, тож використовуючи у професійній діяльності відповіді, надані LLM, варто обережно, не

видаючи їх при цьому за власні інтелектуальні здобутки, а вказуючи на відомі джерела походження відповідної інформації.

Врегулювання обговорених вище питань, що постають при використанні технологій штучного інтелекту є надзвичайно актуальним завданням, однак, як видається, наразі йдеться не про його законодавче закріплення, а, радше, врегулювання на рівні рекомендацій.

Першість у цьому утримує Європейський Союз, адже вже у 2022 році Council of Bars and Law Societies of Europe разом з European Lawyers Foundation видав «Посібник з використання технологій, заснованих на AI юристами та юридичними компаніями ЄС» [3], який структурно складається з кількох розділів, які тематично охоплюють: поняття про AI, NLP (natural language processing, обробка природної мови) та суміжні технології, види інструментів базованих на цих технологіях із конкретними прикладами доступного програмного забезпечення та сценаріями його використання у практичній діяльності, категорії ризиків та проблем, що постають у зв'язку із їх впровадженням і підходи до їх вирішення. Важливо також згадати і про AI Act [4] — Регламент ЄС прийнятий 13 березня 2024 року Європарламентом, який формалізує вимоги до систем штучного інтелекту, та їх розробників, визначає, яке використання AI підпадає під заборону, та винятки з цих положень, і по суті є першим зразком нормативно-правового регулювання цієї сфери.

Показовим також є приклад Bar Council of England and Wales — інституції, яку можна порівняти за місцем у правовій системі Великобританії з Національною асоціацією адвокатів в Україні (НААУ), і яка 30 січня цього року документ, в якому звернула увагу на особливості роботи LLMs, обговорені вище проблеми та шляхи їх вирішення [5]. Однак наприкінці документу зазначено, що він носить суто рекомендаційний характер, що споріднює його з розглянутим вище посібником.

Розглядаючи регулювання штучного інтелекту в Україні варто визнати, що наразі єдиним документом у цій галузі є схвалена Кабміном у 2020 році «Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні», особливий інтерес в якій викликає підрозділ «Правосуддя», який передбачає: «впровадження консультативних програм на основі штучного інтелекту, які відкривають доступ до юридичної консультації широким верствам населення» [6].

Профільні інституції також виявили інтерес до питань використання штучного інтелекту, свідченням чого є, по-перше, створення НААУ у 2023 році Робочої групи з правового регулювання штучного інтелекту та рекомендацій до законодавства [7], по-друге ухвалення З'їздом суддів України змін до Кодексу суддівської етики, які передбачають, що: «використання суддею технологій штучного інтелекту є

допустимим, якщо це не впливає на незалежність та неупередженість судді, не стосується оцінки доказів і процесу ухвалення рішень та не порушує вимог законодавства» [8], задаючи загальний вектор можливого подальшого детального врегулювання. Аналогічних за змістом змін до Правил адвокатської етики досі не запропоновано.

Підсумовуючи, поява та наступне активне використання інструментів на базі штучного інтелекту зумовлює необхідність доповнення Правил адвокатської етики положеннями, які регулюють їх використання в адвокатській діяльності. Доцільним є закріплення принципу відповідального використання AI, що включатиме перевірку результатів отриманих з використанням LLMs на предмет помилок, що з'являються як наслідок «галюцинацій» штучного інтелекту та вжиття заходів, що мінімізують можливість витоку персональних даних. Варто також розглядати можливість повідомлення клієнтів, про те, що для ведення їх справи використовуються відповідні технології. Насамкінець відзначимо, що питання регулювання використання AI правниками є складним і потребує подальшого наукового дослідження.

Список використаної літератури

1. Юрист використав ChatGPT для роботи і через це сам постане перед судом. *AIN. UA — український онлайн-журнал*. 29 травня 2023. URL: <https://ain.ua/2023/05/29/yuryst-vykorystav-chatgpt/>
2. What happened in the ChatGPT data breach? *Twingate*. May 24, 2024. URL: <https://www.twingate.com/blog/tips/chatgpt-data-breach>
3. Guide on the use of Artificial Intelligence-based tools by lawyers and law firms in the EU. 2022. 56 p. URL: https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/Events/20220331_AI4L/EN_IT_Law_2022_Guide-AI4L_web.pdf
4. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence and amending Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No 167/2013, (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Act) URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32024R1689>
5. Considerations when using ChatGPT and generative artificial intelligence software based on large language models. 30 January 2024. URL: <https://www.barcouncilethics.co.uk/wp-content/uploads/2024/01/Considerations-when-using-ChatGPT-and-Generative-AI-Software-based-on-large-language-models-January-2024.pdf>
6. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80>
7. Затверджено склад Робочої групи з правового регулювання штучного інтелекту та рекомендацій до законодавства. *Національна асоціація адвокатів України*. 17.04.23. URL: <https://unba.org.ua/news/8016-zatverdzheno>

sklad-robochoi-grupi-z-pravovogo-regulyuvannya-shtuchnogo-intelektu-ta-rekomendacij-do-zakonodavstva.html

8. З'їзд суддів затвердив зміни до Кодексу суддівської етики. Юридична Газета. 18 вересня 2024. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/zyizd-suddiv-zatverdiv-zmini-do-kodeksu-suddivskoyi-etiki.html>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Кузнєцова К. В.

студентка 2-го курсу

факультету судового та міжнародного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ГАРАНТІЇ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ: ЗАРУБІЖНИЙ ТА УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Адвокатська таємниця гарантує довірчі відносини між адвокатом та клієнтом. Концепція дотримання вимоги збереження адвокатської таємниці має глибоке коріння в українській та зарубіжних правових системах і визнана важливим елементом захисту прав і свобод особи.

Актуальність даної теми зумовлена зростаючими викликами в сфері правосуддя, прав людини та захисту особистих даних на фоні глобалізації та прогресу інформаційних технологій. Адвокатська таємниця виступає як ключовий принцип, що забезпечує конфіденційність взаємодії між адвокатом і клієнтом, що, в свою чергу, є запорукою справедливого судового процесу та дотримання прав осіб, які потребують захисту. У сучасному суспільстві, де загроза витоку особистої інформації є актуальною, вивчення міжнародного та українського досвіду у цій сфері набуває особливої важливості для створення ефективних механізмів захисту адвокатської таємниці.

Адвокатська таємниця є інформацією, яку адвокат отримує під час надання правничої допомоги на підставі договору, коли представляє інтереси особи. Відповідно до загального принципу, така інформація не підлягає розголошенню без письмової згоди клієнта [1].

У Правилах адвокатської етики чітко зазначено, що розголошення відомостей, які становлять адвокатську таємницю, є забороненим. Тому важливо визначити, яка саме інформація підпадає під це визначення, де вона може зберігатися і які існують умови для її розголошення. Особа, що довірила цю інформацію, має право звільнити адвоката, його помічника та інших осіб, які отримали доступ до неї

внаслідок трудових відносин з адвокатом, від обов'язку дотримуватись таємниці. Крім того, якщо адвокат отримав інформацію від особи, якій було відмовлено в укладенні договору про надання правничої допомоги з законних підстав, ця інформація також охоплюється поняттям адвокатської таємниці і підлягає захисту від розголошення [1].

Під терміном «гарантії адвокатської діяльності» розуміється система умов і правових заходів, встановлених у відповідних нормативно-правових актах, що забезпечують адвокату ефективну реалізацію покладених на нього повноважень у наданні правової допомоги, захисті та представництві в повному обсязі. Ці гарантії включають, але не обмежуються, положеннями статті 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», іншими законами, підзаконними актами та міжнародними угодами, ратифікацію яких здійснено Верховною Радою України [2, с.194].

Оцінюючи дотримання гарантій адвокатської діяльності, важливо враховувати міжнародний досвід. Нерозголошення адвокатської таємниці у міжнародному контексті визнано одним із фундаментальних прав, захищених міжнародними нормами.

Зокрема, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод наголошує на важливості забезпечення ефективного доступу до правосуддя, включаючи можливість клієнтів спілкуватися зі своїми адвокатами без побоювання, що їхня інформація буде розголошена (стаття 6 Конвенції). Такі механізми, як конфіденційність комунікацій, захист адвокатських документів та відповідальність за розголошення, є стандартними в багатьох країнах, включаючи Європейський Союз та США (Федеральні правила професійної поведінки США, Міжнародні стандарти адвокатської діяльності) [3].

Питання адвокатської таємниці в Україні регулюється Законом та Правилами, які передбачають правовий захист цієї гарантії. Зокрема, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» містить чіткі положення про конфіденційність інформації, отриманої адвокатами при виконанні своїх обов'язків (стаття 22 Закону). Однак, незважаючи на існуюче законодавство, на практиці існує низка труднощів, пов'язаних з тиском на адвокатів та спробами перешкоджання їхній діяльності. Важливо також визнати, що дотримання адвокатської таємниці не тільки захищає права клієнта, але й сприяє зміцненню правової системи в цілому, створюючи умови для чесного та відкритого обговорення правових питань [4].

Крім того, порівняльний аналіз зарубіжного досвіду дозволяє виявити кращі практики, які можуть бути адаптовані в Україні. Наприклад, деякі країни підвищили прозорість та підзвітність у цій сфері, створивши механізми незалежного моніторингу дотримання адвокатської таємниці. Сприяння адвокатській автономії також відіграє

важливу роль у забезпеченні адвокатської таємниці. Це пов'язано з тим, що адвокатська автономія сприяє встановленню професійної етики та стандартів, які враховують потреби клієнтів та суспільства в цілому.

Отже, збереження адвокатської таємниці є важливим елементом ефективної адвокатської практики як в Україні, так і на міжнародному рівні. Вона забезпечує захист прав клієнтів, створюючи умови для відвертого та чесного спілкування клієнтів з адвокатами. Хоча українське законодавство закріплює гарантії в цій сфері, на практиці існують виклики, пов'язані з тиском на адвокатів та спробами втручання в їхню роботу.

Зарубіжний та національний досвід діяльності адвокатури свідчить про те, що розвиток адвокатського самоврядування може значно покращити захист адвокатської таємниці. Для забезпечення належного рівня захисту адвокатської таємниці в Україні важливо впроваджувати кращі практики міжнародної спільноти, адаптуючи їх до специфіки національних умов.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики: рішення Звітно-виборного з'їзду адвокатів України від 09.06.2017 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf
2. Іщенко А. О. Проблеми реалізації гарантій адвокатської діяльності. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матер. X Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 6 листопада 2020 р.) / редкол.: Н. М. Баканова (голова) та ін.* Одеса, 2020. С. 194–197.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2013. № 27. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Марченко А. О.

студентка 2-го курсу

факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВО НА ПРОФЕСІЙНУ ПРАВНИЧУ ДОПОМОГУ ТА ПОРЯДОК НАБУТТЯ СТАТУСУ АДВОКАТА У КРАЇНАХ ЄС

Дослідження процесу отримання статусу адвоката в країнах ЄС є важливим, оскільки це дозволяє адаптувати найкращі європейські практики для гармонізації українського законодавства в межах євроінтеграції. Аналіз різних моделей регулювання адвокатської професії в подальшому допоможе покращити підготовку юристів в Україні та забезпечити більш доступну правову допомогу. Досвід країн ЄС може стати основою для модернізації української правової системи, сприяючи її поступовому наближенню до європейських стандартів правосуддя.

Більшість держав ЄС у своїх конституціях закріпила демократичні принципи, включаючи гарантії прав громадян і соціальну справедливість. З кінця 1970-х років країни почали впроваджувати право на правову допомогу (наприклад, Конституція Португалії 1976 р. та Конституція Іспанії 1978 р.). Однак деякі держави, як-от Бельгія та Швейцарія, це право не визнають. У деяких країнах, наприклад в Італії, воно може бути виведено з загальних принципів.

Зазвичай право на правову допомогу включає: 1) право на звернення до адвоката при обмеженні свободи; 2) право на захист; 3) право на юридичне представництво; 4) право на допомогу довіреної особи; 5) право на належну правову процедуру.

Конституція Іспанії гарантує затриманим право на інформацію про свої права та допомогу адвоката. У законодавстві Німеччини визначено, що родичі затриманого повинні бути сповіщені про рішення суду. В Україні термін «право на професійну правничу допомогу» закріплено в ст. 59, а ст. 131–2 окреслює основні напрями такої допомоги [1, с. 213]. Більшість країн ЄС визнає адвокатську монополію на надання правової допомоги

Монополія адвокатів на судове представництво та правове консультування закріплена в конституціях Німеччини, Люксембургу, Греції, Франції, Швейцарії, Італії, а в Україні — після змін до Конституції України у 2016 році. Конституція Литви, наприклад, просто гарантує право на адвоката з моменту затримання.

Аналіз законів європейських держав показує, що закріплення правового статусу адвокатури часто є поверхневим, обмежуючись формальним визначенням права на юридичну допомогу.

Більшість країн ЄС визнають можливість отримання безоплатної правничої допомоги, визначаючи випадки, коли така допомога надається за рахунок держави.

Порівняння права на правничу допомогу в Україні та країнах ЄС свідчить, що Конституція України має одне з найповніших трактувань права на правничу допомогу, визнаючи право на професійну правничу допомогу, монопольне становище адвокатури, право на вибір захисника та незалежність адвокатів.

Професійну правничу допомогу в Україні та країнах ЄС надають адвокати, тому вкрай важливим є аналіз законодавства, що регулює порядок набуття статусу адвоката.

Статус адвокатів і порядок їхньої діяльності в країнах ЄС зазвичай регулюються спеціальними законами. Критерії для набуття статусу адвоката визначені в законах про адвокатуру та кодексах етики. Вимоги до статусу адвокатів є суворими, оскільки країни зацікавлені в належній підготовці юристів для забезпечення якості правової допомоги.

У Німеччині кандидати повинні пройти 8 семестрів юриспруденції в університеті, скласти державні іспити, а потім пройти практику в різних юридичних установах. У Франції для отримання статусу адвоката потрібні громадянство, диплом про вищу юридичну освіту та складання кваліфікаційного іспиту. В Нідерландах особи, що мають намір набутися статус адвоката, повинні отримати кваліфікацію магістра права або доктора права, що включає написання дисертації та роботу асистентом.

Отже, для держав ЄС традиційні вимоги для допуску до адвокатської діяльності включають:

- громадянство однієї з держав-членів ЄС (деякі країни, як Швеція та Італія, допускають за певних умов громадян країн, що не входять до ЄС);
- диплом про вищу юридичну освіту (в деяких країнах, як Англія та Уельс, юридична освіта не є обов'язковою);
- стаж роботи за юридичною спеціальністю, зазвичай, вимагається стаж від 3 до 6 років;
- проходження стажування під наглядом досвідченого адвоката;
- складання кваліфікаційного іспиту, як правило, у кілька етапів (теоретичний та практичний).

Окрім того, іноземні громадяни можуть здійснювати адвокатську діяльність в інших країнах ЄС, складаючи іспит для підтвердження знань місцевої правової системи. Як зазначала Варфоломєєва Т. В., в окремих європейських країнах існують досить складні іспити, в тому числі із застосуванням комп'ютерної техніки, спеціальних тестів тощо [2, с.18]. В Україні було б доречно перейняти подібну практику, оскільки використання сучасних технологій дозволить скоротити час

на перевірку результатів кваліфікаційного екзамену. А внесення подібних змін до Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» буде сприяти впровадженню європейських стандартів в адвокатуру України в умовах реформ.

Порівняння порядку набуття статусу адвоката в країнах ЄС та в Україні дає підстави зробити наступні висновки. В Україні вимоги для набуття статусу адвоката схожі до вимог, що висуваються в законодавстві про адвокатуру країн ЄС: кандидату в адвокати в Україні треба мати повну вищу юридичну освіту, стаж роботи у галузі права не менш двох років, володіти державною мовою, скласти кваліфікаційний іспит та пройти стажування (від проходження стажування звільняються особи, які мають стаж роботи помічником адвоката не менше одного року за останні два роки). Крім того, в якості особливості можна виділити те, що в Україні для набуття статусу адвоката не потрібно бути громадянином України, законодавець використовує термін «фізична особа» [3].

На шляху євроінтеграції важливою є проблема гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами, зокрема в аспекті прав людини. Тому дослідження адвокатури та її правового регулювання в Україні є вкрай актуальним, особливо щодо впровадження європейських стандартів.

Україна вже здійснила значні кроки, розширивши сферу адвокатської діяльності та закріпивши її статус на конституційному рівні. Разом з тим, існують проблеми, які успішно вирішуються за кордоном, але в Україні ще не отримали законодавчого врегулювання. В цьому аспекті актуальним є законодавче закріплення нових видів адвокатської діяльності: фідуціарної діяльності, діяльністю ескроу агента, медіації, тощо.

Активність учасників правових відносин дозволяє державі делегувати частину повноважень інститутам громадянського суспільства, таким як медіація. Аналіз судових реформ у Європі в другій половині XX століття показує необхідність відмови від «державного патерналізму» на користь «плюралістичного підходу», що забезпечує конфліктуючим сторонам право вибору способу врегулювання розбіжностей [4, с.14].

Європейське співтовариство визнало ефективність медіації, приймаючи ряд правових актів, які зобов'язують держави-члени запроваджувати медіативні процедури в судочинство, зокрема у кримінальних справах. З досвіду європейських країн видно, що учасники правовідносин віддають перевагу швидким і гнучким формам вирішення спорів, а не тривалим судовим процесам.

Медіація стає все більш популярною формою альтернативного вирішення спорів, адже близько 90 % усіх медіацій завершується

успіхом. Однак, виникає питання, чи можуть адвокати виконувати функції медiatorів. Конституційні повноваження адвокатів не дозволяють прямо відносити медіативні послуги до їхніх обов'язків, хоча й заборони немає.

Принципи медіації, такі, як договірна природа, добровільність та самовизначеність, узгоджуються з принципами адвокатури. Верховний Суд України ще у своєму висновку щодо проєкту прийнятого у 2021 році Закону «Про медіацію» зазначив, що залучення адвоката до медіації відповідає українському законодавству. Правила адвокатської етики підтримують цю ідею, визнаючи медіацію одним із методів врегулювання спорів.

Однак Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не містить конкретних вказівок щодо медіації, що є прогалиною в законодавстві. Закон «Про безоплатну правничу допомогу» згадує медіацію як один із видів правових послуг, закріплюючи обов'язок держави пропонувати медіаційні послуги.

Адвокат, як правозахисник, повинен мати можливість допомагати сторонам у пошуку взаємоприйнятних рішень. Важливо зазначити, що медіатори, включаючи адвокатів, не є суддями і не можуть нав'язувати рішення. Їх мета — допомогти сторонам знайти порозуміння. Участь адвоката в медіації має специфіку, оскільки адвокат несе юридичну відповідальність за свої дії та дотримання адвокатської таємниці. Правовий статус адвоката позитивно впливає на якість його послуг у медіації, адже свідчить про його правову обізнаність та відповідальність за виконання обов'язків. Адвокати-медіатори, завдяки своїй підготовці, краще справляються з процесом мирного врегулювання, ніж інші суб'єкти. Медіація потребує знань у праві, психології та соціології, а також високих моральних якостей для ефективного досягнення результату.

Порівнявши порядок набуття статусу адвоката в Україні та країнах ЄС можна зробити висновок, що вимоги та процедури мають багато спільного, хоча і наявні певні відмінності, зокрема, вимоги щодо стажу роботи, громадянства, структури кваліфікаційного іспиту. Адвокати у країнах ЄС відіграють важливу роль в наданні правничої допомоги, право на правничу допомогу у кримінальних справах закріплено у Конституціях країн ЄС, як і в Конституції України. Вкрай актуальним залишається питання законодавчого закріплення нових видів адвокатської діяльності, в тому числі, медіації. Отже, в нашій країні потрібно провести реформи, щоб імплементувати європейські стандарти, зокрема, закріпити можливість участі адвокатів у медіаційних процедурах та розширити їхню компетенцію в цій сфері.

Список використаної літератури

1. Алиева А. В., Овсяннікова О. О. Основні переваги та недоліки впровадження адвокатської монополії в Україні. *Молодий вчений*. 2018. № 10 (62). С. 213–216. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/3743/3704>
2. Варфоломєєва Т. В. Реформа адвокатури — запорука незалежного захисту прав і свобод людини. *Вісник академії адвокатури України*. 2010. № 19. С. 12–19.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.06.2012 р. 5076-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
4. Гудима Д. Чи лише адвокати можуть мати доступ до здійснення захисту та представництва у судах. *Юридичний вісник України*. 2013. № 26. С. 12–17.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Кіслиця Ірина Олександрівна*

Матвійкін М. Д.

студент 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДИСЦИПЛІНАРНІ ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО АДВОКАТІВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ

У сучасних умовах функціонування правової системи адвокатура виконує стратегічну функцію в забезпеченні законності та гарантії прав людини як ключових складових верховенства права. Адвокатська діяльність передбачає не лише високий рівень професійної підготовки, але й дотримання етичних норм і стандартів, що покликані гарантувати ефективність захисту інтересів клієнтів. Дисциплінарні провадження щодо адвокатів є важливим елементом цього механізму, спрямованого на підтримання професійної етики та відповідності діяльності адвокатів нормативно-правовим стандартам. Такий процес забезпечує баланс між професійною незалежністю адвокатів і вимогами суспільства щодо їхньої етичної поведінки.

З огляду на інтеграційні прагнення України до Європейського Союзу, питання відповідності процедури дисциплінарних проваджень європейським стандартам стає все більш актуальним. Це пояснюється необхідністю адаптації національного законодавства до міжнародних вимог. Європейські моделі регулювання адвокатської діяльності,

які ґрунтуються на таких цінностях, як правова держава, повага до прав людини та незалежність правничої професії, є важливими орієнтирами для розвитку української системи.

З огляду на сучасні виклики, дослідження порівняльного аналізу дисциплінарних проваджень щодо адвокатів в Україні та Європі є надзвичайно актуальним. Це дозволить виявити ефективні європейські практики, які можуть бути впроваджені в українське законодавство для підвищення рівня професійної етики, забезпечення незалежності та посилення захисту прав адвокатів і їхніх клієнтів.

Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» до системи заходів дисциплінарних стягнень включено «попередження; зупинення права на зайняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року; позбавлення права на зайняття адвокатською діяльністю з подальшим виключенням з Єдиного реєстру адвокатів» [1].

Європейське законодавство про адвокатську діяльність містить більш різноманітний перелік заходів відповідальності адвоката, що включає і матеріальні санкції (штрафи на різні суми), і тимчасові заборони на здійснення адвокатської діяльності щодо певної категорії справ або на певний строк, а також заходи громадського осуду (публікація відомостей про проступок адвоката в засобах масової інформації). Наприклад, у Німеччині передбачено можливість застосування до адвокатів таких заходів: попередження, догани, штрафу, заборони на здійснення діяльності як представника або помічника сторони у визначених галузях права на строк до п'яти років, а також виключення з адвокатури» [2].

Цікавим є досвід Австрійської республіки, в якій «заходи дисциплінарної відповідальності поділяються на основні та тимчасові. До основних відносяться: догана, штраф, заборона на адвокатську практику на строк до одного року та виключення зі списку адвокатів. До тимчасових — моніторинг діяльності адвоката Дисциплінарною і Адвокатською палатою, заборона на ведення діяльності у визначених або у всіх судах, тимчасова заборона на прийняття стажерів для практичного навчання» [3].

Законодавство про адвокатуру Республіки Польща передбачає як захід впливу на адвоката за проступок радше виховний, ніж дисциплінарний характер. Цей захід передбачає «повідомлення про дисциплінарний проступок адвоката шляхом публікації в журналі, видавцем якого виступає адвокатура, на підставі рішення Дисциплінарного суду палати» [4].

Досліджуючи європейський досвід у сфері дисциплінарної відповідальності адвокатів, Т. Б. Вільчик наголошує на необхідності розширення видів дисциплінарних санкцій в Україні, враховуючи спе-

цифічні обставини вчиненого проступку та обов'язковість ухвалення обґрунтованого рішення. Вона також підкреслює важливість чіткого визначення відповідальності адвоката в договорі про надання правової допомоги [5, с. 42–43].

Водночас С. О. Веснін зазначає, що для підвищення ефективності дисциплінарної відповідальності адвокатів в Україні необхідно застосовувати пропорційні санкції, які враховують характер порушень та акцентують увагу на попереджувальних заходах. Він підкреслює, що національне законодавство має обмежений набір дисциплінарних заходів, що зумовлює потребу в запровадженні штрафних санкцій та можливості подальшого пом'якшення стягнень за прикладом міжнародних практик. Розширення видів санкцій і умов їхнього застосування, з урахуванням конкретних обставин кожного випадку, може сприяти більш збалансованому та ефективному регулюванню адвокатської діяльності відповідно до міжнародних стандартів [6, с. 56].

Досліджуючи зарубіжний досвід щодо здійснення дисциплінарних процедур О. О. Зубрицький зазначає, що досвід європейських країн свідчить про наявність чіткої та прозорої процедури дисциплінарної відповідальності адвокатів. Для досягнення відповідності міжнародним стандартам необхідно впроваджувати унікальні критерії відповідальності, зокрема шляхом розширення варіантів санкцій та визначення умов їх застосування. Особливу увагу слід приділити врахуванню індивідуальних обставин порушень, а також запровадженню превентивних механізмів контролю за діяльністю адвокатів, що сприятиме забезпеченню справедливості та підвищенню рівня довіри до адвокатської професії [7, с. 285].

Таким чином, дисциплінарні провадження щодо адвокатів є важливим елементом правової системи, що забезпечує дотримання професійних стандартів та етики. Аналіз українського та європейського досвіду свідчить про наявність суттєвих відмінностей у підходах до дисциплінарної відповідальності. Європейські країни, зокрема Німеччина, Австрія та Польща, мають ширший спектр санкцій, що включають догани, штрафи, тимчасові заборони на діяльність та публічні осуди. Українське законодавство пропонує менш розвинену систему, зосереджену на попередженнях та позбавленні права на адвокатську діяльність.

Для підвищення ефективності дисциплінарних проваджень в Україні варто врахувати європейський досвід і розширити перелік санкцій, додавши фінансові штрафи, тимчасові обмеження на діяльність у певних сферах та превентивні заходи контролю. Такі зміни сприятимуть гармонізації українського законодавства з європейськими стандартами та підвищенню рівня відповідальності

адвокатів, зберігаючи баланс між їхньою незалежністю та вимогами суспільства щодо професійної етики. Це також допоможе зміцнити довіру до адвокатської діяльності та забезпечити ефективний захист прав клієнтів.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 10.10.2024).
2. Федеральний закон про адвокатуру Німеччини. URL: <http://www.gesetze-im-internet.de/brao/index.html> (дата звернення: 10.10.2024).
3. Bundesgesetz, mit dem das Pensionskassengesetz, das Versicherungsaufsichtsgesetz, das Betriebspensionsgesetz, das Wirtschaftstreuh andberufsgesetz, die Rechtsanwaltsordnung und das Gehaltsskassengesetz 2002 geändert werden. BGBl. 2012. I. № 54.
4. Про професію адвоката: Закон Республіки Польщі від 26 травня 1982 р. URL: <https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/pologennya/zakonodavstvo-pro-adv-polsha-zvedenyj-pereklad.pdf> (дата звернення: 01.04.2024)
5. Вільчик Т. Б. Дисциплінарна відповідальність адвокатів в країнах ЄС та в Україні. *Форум права*. 2015. № 4. С. 38–44.
6. Веснін С. О. Зарубіжний досвід правового регулювання питань дисциплінарної відповідальності адвоката та деякі напрями його запозичення у законодавство України. *Правова позиція*. 2022. № 2 (35). С. 51–56.
7. Зубрицький О. О. Зарубіжний досвід реалізації процедури притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. *Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.)*. за заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса, Фенікс. 2024. С. 283–285.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Михальчук У. Б.

студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ ТА США

Інститут адвокатури в Україні має коріння, що сягають часів Київської Русі, коли правові функції виконували княжі суди та інші органи. Після здобуття незалежності України в 1991 році, інститут адвокатури був реформований і регулюється Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1]. Інститут адвокатури в США почав формуватися в колоніальний період, коли перші адвокати з'явилися в англійських колоніях у 17 столітті.

Сьогодні найпрогресивнішими моделями функціонування адвокатури є моделі Великої Британії, Німеччини, Франції, США.

Система адвокатури США представлена адвокатськими асоціаціями штатів, що формують загальнодержавну Американську асоціацію адвокатів. Вона об'єднує всіх адвокатів, є вищим самоврядним органом адвокатів у США. Керівним її органом є палата делегатів Асоціації [2, с. 157].

Офіційно адвокатура почала розвиватися після здобуття незалежності США в 1776 році. Адвокатура в США не мала суворой послідовної організації до 1870 р. У цьому році було створено перше об'єднання адвокатів — Асоціація адвокатів м. Нью-Йорка. Американська асоціація юристів (АВА) була заснована в 1878 році і стала ключовою організацією, що регулює діяльність адвокатів у США [3].

Адвокатура в Україні є самоврядною професійною організацією відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1].

Всі адвокати України входять в Національну асоціацію адвокатів України (НААУ), яка здійснює контроль за дотриманням етичних норм та професійних стандартів. Адвокатура в США не є централізованою. Кожен штат має свою власну асоціацію адвокатів, яка регулює діяльність адвокатів у межах цього штату. Американська асоціація юристів (АВА) є впливовою організацією, яка встановлює стандарти юридичної освіти та етичні норми, але членство в ній не є обов'язковим.

Для того, щоб стати адвокатом в Україні, необхідно мати вищу юридичну освіту, пройти стажування та скласти кваліфікаційний іспит. Після успішного складання іспиту адвокат отримує свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю. Щоб стати адвокатом у США, необхідно закінчити юридичну школу, акредитовану АВА,

та скласти іспит на адвоката (Bar Exam) у відповідному штаті. Після успішного складання іспиту адвокат отримує ліцензію на право практикувати в цьому штаті.

Адвокати в Україні надають правову допомогу, представляють інтереси клієнтів у судах, консультують з правових питань та захищають права і свободи громадян. Вони можуть спеціалізуватися на різних галузях права, таких як цивільне, кримінальне, адміністративне право тощо. Адвокати в США також надають правову допомогу, представляють інтереси клієнтів у судах, консультують з правових питань та захищають права і свободи громадян. Вони можуть спеціалізуватися на певних галузях права, таких як корпоративне право, кримінальне право, сімейне право тощо.

Етичні стандарти адвокатів в Україні регулюються Правилами адвокатської етики, затвердженими НААУ [4]. Етичні стандарти адвокатів у США регулюються Кодексом професійної відповідальності, розробленим АВА, а також окремими правилами кожного штату.

Адвокатська діяльність в Україні регулюється на національному рівні, що забезпечує єдність стандартів та вимог. У США кожен штат має свої власні правила та вимоги, що може призводити до різних стандартів у різних штатах. Порівняльний аналіз інституту адвокатури в Україні та США показує, що, незважаючи на деякі відмінності в організаційній структурі, освітніх вимогах та регулюванні, обидві системи мають спільну мету — забезпечення правової допомоги та захисту прав громадян. Розуміння цих відмінностей може сприяти покращенню адвокатської діяльності та підвищенню стандартів правосуддя в обох країнах.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076—17#Text>
2. Личенко І. Загальні засади організації та функціонування адвокатури зарубіжних країн. 2020. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2020/may/21534/26.pdf>
3. American Bar Association. (n.d.). About the ABA. URL: <https://www.americanbar.org/>
4. Правила адвокатської етики: рішення Звітно-виборного з'їзду адвокатів України від 09.06.2017 р. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891—17#Text>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*

МІЖНАРОДНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ АДВОКАТУРИ

Міжнародне законодавство, яке регулює організацією та діяльністю адвокатури, сприяє забезпеченню справедливого правосуддя, захисту прав та дотриманню верховенства права.

Адвокатура є складовою правосуддя, оскільки вона забезпечує правничу допомогу як фізичним, так і юридичним особам у реалізації їхніх прав. Завдяки міжнародним стандартам, що стосуються адвокатської діяльності, встановлюється основа для забезпечення професійного розвитку та захисту від порушення прав, які можуть перешкоджати в здійсненні обов'язкам.

Міжнародне законодавство щодо адвокатури складається з декількох ключових актів, які визначають стандарти роботи адвокатів та захисту їхніх прав. У таких міжнародних актах встановлюється основні принципи адвокатської діяльності. До таких актів можна віднести: Міжнародні принципи поведінки юристів, Хартія основних принципів європейської адвокатської професії, Основні принципи ООН щодо ролі юристів, Хартія основних прав Європейського союзу, Міжнародні стандарти незалежності юридичної професії, Кодекс поведінки адвокатів Європейського Союзу, Міжнародна хартія юристів, Рекомендація № R(2000)21 Комітету міністрів Ради Європи щодо свободи здійснення професії адвоката, Керівні принципи щодо доступу до правової допомоги в системі кримінального правосуддя [1].

Адвокатура — це інститут, його завдання полягає в забезпеченні правничої допомоги кожному, хто її потребує для захисту прав, свобод та інтересів. Діяльність адвокатури регулюються національним та міжнародним законодавством, що ґрунтується на принципі верховенства права, що означає рівність перед законом. Слід погодитися з М. Р. Аракелян: «Ідеї верховенства права, пріоритетність міжнародного права перед національним, а також реалізація і захист фундаментальних прав і свобод людини є основою формування сучасного світового порядку і сучасних міжнародних відносин» [2, с. 238].

Дійсно, верховенство права є однією з основ сьогодення, оскільки забезпечує, щоб правові норми та принципи мали пріоритет перед будь-якими політичними чи економічними інтересами. Пріоритетність міжнародного права перед національним означає, що національні законодавчі акти повинні відповідати міжнародним актам. Це можна підтвердити, наприклад, міжнародними договорами та рішень

Європейського суду з прав людини. Аналізуючи нормативні акти, зокрема, Основні принципи ООН щодо ролі юристів, Кодекс поведінки для європейських, Хартія основних прав Європейського союзу, можна відокремити 9 принципів щодо організації та діяльності адвокатури.

Доцільно проаналізувати принципи організації та діяльності адвокатури, що закріплені в міжнародних актах.

Незалежність адвокатури. Як зазначається в Міжнародних принципах поведінки юристів: «Адвокат повинен зберігати незалежність і мати право на це захист, який пропонує така незалежність у даруванні неупереджені консультації та представництво клієнтів» [3]. Адвокати повинні бути незалежними від органів державної влади, маючи на увазі від політичного або будь-якого іншого впливу. Таке гарантування діяльності дозволяє ефективно захищати права та інтереси клієнтів, надавати консультації, представляти своїх клієнтів у судах. Якщо ж адвокат не є незалежним, то це може призвести до того, що кожному дію адвокатів можуть визначати сторонні посадові особи чи установи. Можна зробити такий приклад: адвокат представляє у суді особу, яка є обвинуваченою у правопорушенні, ця особа привернула на себе увагу політичної сили. Якщо політичні сили вчинятимуть тиск на адвоката, то це може суттєво вплинути на його дії та рішення — неможливість ефективно виконувати свої завдання.

Пріоритет інтересів клієнта. Адвокати зобов'язані діяти, відповідно до інтересів клієнтів, забезпечувати належний захист прав. Адвокат не має права забезпечувати захист інтересів клієнта якщо це потребує порушення закону. Це стосується всіх етапів, починаючи з консультацій та закінчуючи представництвом у суді. Захист клієнтів є обов'язковим, незважаючи на те, що вигідно це адвокатам або чи ні. Наведемо приклад: якщо клієнт є обвинуваченим у особливо тяжкому злочині, відповідно, адвокат має забезпечити, аби всі права клієнта були дотримані, а це може включати на право оскаржити рішення суду, незаконний арешт або затримання, право на збір доказів, і т. д. Адвокат має виходити з пріоритету інтересів клієнта, навіть якщо суспільна думка є негативною щодо обвинуваченого.

Конфіденційність. Цей принцип є надзвичайно важливим для ефективної роботи адвоката. Клієнти повинні мати гарантію, що інформація, яка стала відомою адвоката, не буде розголошена третім особам без дозволу цього клієнта. Це дозволяє адвокату створити стратегію для захисту. Наведемо приклад: клієнт повідомляє адвокату про своє місце перебування під час події, яка може бути вкрай важливою для правоохоронних органів. Адвокат має зберігати таємницю, навіть якщо правоохоронці вимагатимуть розкрити цю інформацію. Як зазначає О. М. Ярошенко: «Адвокат не може використовувати в

своїй громадській, науковій або публіцистичній діяльності інформацію, конфіденційність якої охороняється Правилами, без згоди на це осіб, зацікавлених у нерозголошенні такої інформації» [4, с. 76].

Доступ до правової допомоги. Міжнародні акти зазначають, що кожна особа повинна мати доступ до адвокатської допомоги, навіть не зважаючи на їхнє фінансове положення чи соціальний стан. Держава зобов'язана створювати умови на отримання правової допомоги, наприклад, через систему безоплатної правничої допомоги. Як зазначається в акті Основні принципи стосовно ролі юристів: «Уряд забезпечує ефективні процедури і гнучкі механізми ефективного і рівного доступу до юристів для всіх осіб, які перебувають на їх території і підпадають під їх юрисдикцію, без будь-яких відмінностей, таких як дискримінація за ознакою раси, кольору шкіри, етнічного походження, статті, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, економічного чи іншого стану» [5]. Наведемо приклад: якщо клієнт має складну ситуацію із фінансами, тобто не має можливості оплатити гонорар адвоката, то відповідно, держава повинна надати адвоката через систему безоплатної правничої допомоги у порядку, встановленому законом.

Професійна компетентність. Адвокати повинні бути підготовленими та постійно підвищувати свою кваліфікацію для того, щоб ефективно надавати допомогу клієнтам. Тобто всі адвокати повинні знати про внесені до законодавства зміни або про нові нормативно-правові акти. Як зазначає О. О. Храпенко: «На підставі наданих повноважень адвокати допомагають заінтересованим особам звернутися до суду за захистом їх цивільних прав. Для цього використовуються цивільні процесуальні засоби — позовна заява. До подачі позову адвокат виконує значну і складну до процесуальну роботу по вивченню матеріалів справи і написання заяви» [6, с. 19].

Уникнення конфлікту інтересів. Як зазначається в Хартії основних принципів європейської адвокатської професії: «Уникнення конфлікту інтересів як між різними клієнтами, так і між клієнтом і адвокатом» [7]. Адвокати повинні уникати випадків, коли інтереси одного клієнта можуть суперечити інтересам іншого клієнта. Наведемо приклад: якщо адвокат представляє двох клієнтів, які беруть участь в одному судовому процесі, то адвокат зобов'язаний відмовитися від одного з них, бо це створює конфлікт інтересів.

Добросовісність та чесність. Адвокати повинні дотримуватись етичних норм і уникати таких випадків, при яких поведінка адвоката може бути недобросовісною. Наведемо приклад: адвокат, що вводить суд, присяжних та інші сторони в оману, надаючи недостовірну інформацію, тобто підроблення документів, порушує етичні стандарти. Такий адвокат негайно притягується до дисциплінарної відповідальності.

Свобода адвокатських асоціацій. Адвокати мають право на об'єднання в асоціації для ефективної реалізації свого завдання, забезпечення клієнтів на правову допомогу, захисту своїх прав та підтримці колег. Завдяки об'єднанням, адвокати можуть обмінюватися досвідом, розвивати професійні стандарти й захищати свої інтереси. Наведемо приклад: адвокатські асоціації можуть працювати як представники інтересів адвокатів на національному рівні, тобто можуть приймати участь у реформі правової системи, надаючи пропозиції щодо удосконалення законодавства.

Повага до прав людини. Адвокати мають підтримувати і сприяти захисту прав людини, відповідно до міжнародних стандартів. Наведемо приклад: адвокат повинен боротися за права свого клієнта, відновлюючи права, які були порушені.

Адвокатура займає важливе місце у правовій системі, здійснюючи захист прав і свобод своїх клієнтів. Міжнародні акти формують етичні та правові вимоги для забезпечення захисту людини. Дотримання стандартів, які закріплені міжнародним законодавством, дозволяє адвокатам ефективно виконувати професійні обов'язки, відповідно до завдань адвокатської діяльності.

Список використаної літератури

1. Керівні принципи щодо доступу до правової допомоги в системі кримінального правосуддя (United Nations Principles and Guidelines on Access to Legal Aid in Criminal Justice) URL: <https://www.refworld.org/legal/resolution/unga/2013/en/94967>
2. Аракелян М. Р. Правозахисна діяльність адвокатури: теоретико-правовий ракурс : Монографія / М. Р. Аракелян. Одеса: Фенікс, 2018. 386 с.
3. Міжнародні принципи поведінки юристів (IBA International Principles on Conduct for the Legal Profession). URL: https://www.icj.org/wp-content/uploads/2014/10/IBA_International_Principles_on_Conduct_for_the_legal_prof.pdf
4. Професійна відповідальність правника : підручник / за ред. За ред. О. М. Ярошенка. Харків : Право, 2024. 224 с.
5. Основні принципи стосовно ролі юристів, прийняті восьмим Конгресом ООН із запобігання злочинності і поводження з правопорушниками. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshidokumenty/Basic%20principles%20regarding%20the%20role%20of%20lawyers_07091990.pdf
6. Храпенко О. О. Особливості тактики представництва в цивільному процесі [Електронне видання] : навчально-методичний посібник (для студентів денної форми навчання) / О. О. Храпенко. Одеса : Фенікс, 2020. 418 с.
7. Хартія основних принципів європейської адвокатури (CCBE Chapter of Core Principles of the European Legal Profession). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU06301>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Омельченко А. С.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОРЯДОК НАБУТТЯ СТАТУСУ АДВОКАТА ІНОЗЕМЦЯМИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Правовий статус адвоката іноземної держави, порядок набуття цього статусу в кожній державі визначений по-різному. Визначаючи обсяг прав і обов'язків іноземного адвоката, особливості отримання ним права провадити адвокатську діяльність, держава має забезпечити баланс ефективних ділових відносин у рамках міжнародної взаємодії адвокатського співтовариства та своїх інтересів і безпеки. Правовий статус адвоката створює основу для надання юридичних послуг, представництва інтересів клієнта як за кордоном, так і у державі громадянства.

Питання набуття іноземцями статусу адвоката в країнах ЄС, на наш погляд, є актуальним та заслуговує на увагу у світли євроінтеграційних процесів.

У Франції, згідно зі статтею 99 Указу від 27 листопада 1991 року, громадяни країн Європи звільнені від практичної підготовки та САРА, якщо вони відповідають певним умовам щодо освіти та професійної практики, але в певних ситуаціях від них може вимагатися проходження іспиту на професійну придатність. Заявки кандидати надсилають до Conseil national des barreaux. Кандидати повинні довести наступне: 1) вони відповідають усім вимогам, щоб бути повністю кваліфікованим юристом у своїй країні походження; 2) факт того, що вони пройшли юридичне стажування, окрім навчання в університеті та 3) склали іспит на отримання професійної кваліфікації чи компетентності адвоката. Статтею 100 цього Указу від 27 листопада 1991 року визначено, що громадяни неєвропейських країн звільняються від практичної підготовки та САРА, якщо вони відповідають вимогам щодо освіти та професійної практики, але від них вимагається скласти іспит, де оцінюється їх знання французького права. Conseil national des barreaux також може надати звільнення від іспитів, якщо кандидати просять про це з огляду на їхні університетські чи наукові дослідження, такі як дисертації, тези або опубліковані статті чи кни-

ги. Крім того, згідно з угодою про взаємне визнання (ARM) адвокати, зареєстровані в колегії адвокатів Квебеку, зобов'язані скласти лише іспит, який оцінює базові знання французького права [1].

Франція також інкорпорувала Директиву 98/5/СЕ, яка дозволяє громадянам Європейського співтовариства, які мають повну кваліфікацію у своїх країнах, практикувати у Франції під своїми оригінальними званнями та представляти своїх клієнтів у суді. Після трьох років фактичної регулярної практики у Франції вони можуть подати заяву на отримання звання адвоката та бути зареєстрованими у Французькій асоціації адвокатів [1].

Порядок отримання іноземцями статусу соліситора в Англії та Уельсі зазнав істотних змін у 2021 році. У вересні 2021 року SRA (Solicitors Regulation Authority), який є регуляторним органом запровадив кваліфікаційний іспит соліситорів (SQE), замість курсу юридичної практики (LPC). Для отримання статусу адвоката у Великобританії іноземцю перш за все необхідно перевірити в Управлінні з регулювання діяльності адвокатів (SRA), чи не звільнені юридичні послуги, які планується надавати, від кваліфікаційного іспиту для адвокатів (SQE). Наступні етапи отримання іноземцем статусу англійського адвоката включають [4]: 1) визнання іноземного диплома. SRA використовує Atlantic Data для перевірки та підтвердження кваліфікації; 2) підтвердження QWE — кваліфікаційного досвіду роботи — іноземними юристами, які не змогли отримати звільнення від SQE. Для підтвердження цього статусу іноземний юрист повинен мати дворічний досвід роботи в юридичній сфері (QWE); 3) якщо юридична послуга, яку планує надавати іноземний адвокат або юрист, не схвалена SRA, необхідно скласти кваліфікаційний іспит для адвокатів (SQE) — іспити SQE1 та SQE2. SQE1 і письмові оцінки SQE2 можна здавати за кордоном, а усну частину оцінювання SQE2 можна скласти лише в Англії та Уельсі; 4) перевірка SRA професійної придатності (фінансова доброчесність, стан здоров'я), відсутності судимості тощо; 5) подання заявки на прийом як соліситора до SRA, подання заявки на отримання свідоцтва про практику, оплата вступного внеску. Щороку, до 31 жовтня необхідно поновлювати сертифікат до закінчення терміну його дії [2].

Статус адвоката в Німеччині визначено Федеральним положенням про адвокатуру (BRAO), відповідно до якого адвокат у Німеччині є професійним незалежним консультантом, захисником та представником з усіх правових питань, представником вільної професії, повинен сумлінно виконувати свої професійні обов'язки та бути гідним поваги й довіри [3].

Щоб отримати доступ до професії адвоката у Німеччині, необхідно мати право на юридичну практику в іноземній країні.

В Німеччині визнання кваліфікації адвоката іноземцем включає наступні етапи: 1) подання заяви та прийняття до відповідної асоціації адвокатів. Для цього необхідно надати докази того, що юристу дозволено здійснювати юридичну практику в іншій країні; 2) визнання без подальшого (розширеного) дослідження та прийом до відповідної асоціації адвокатів: якщо є досвід практики як європейського юриста у Німеччині або три роки практики в адвокатурі іноземної держави; 3) заявка на оцінку еквівалентної професійної кваліфікації. Цей процес не вимагає трирічної юридичної практики як європейського юриста, однак зазвичай він вимагає складання кваліфікаційних іспитів [4].

В Іспанії після набрання чинності Законом про доступ до адвокатської професії процедура отримання статусу адвоката для іноземців включає 4 етапи для громадян ЄС і 5 етапів для осіб, які не є громадянами ЄС. Дотримуючись наступних кроків, зацікавлена сторона може приєднатися до будь-якої асоціації юристів Іспанії: 1) заявка на валідацію; 2) відмова від громадянства (лише для осіб, які не є громадянами ЄС); 3) підтвердження ступеня магістра з юридичної професії або проходження навчального курсу з доступу до юридичної професії; 4) тест доступу Міністерства юстиції Іспанії; 5) реєстрація в колегії адвокатів Іспанії [5].

Щоб займатися юридичною практикою в Сполучених Штатах іноземні адвокати мають бути допущені до асоціації адвокатів штату, у якому вони бажають працювати. У результаті цієї фрагментованої системи кожен штат США (і столиця країни Вашингтон, округ Колумбія) встановлює власні правила прийому в адвокатуру. Кандидати повинні мати «кваліфікаційний ступінь», який відповідає освітнім вимогам для юридичної практики в іноземній країні. Заявник повинен успішно пройти юридичну програму, еквівалентну тривалості юридичній освіті Juris Doctor, яку надають акредитовані школи Американської асоціації юристів (ABA) у Сполучених Штатах [6].

Значення адвокатури у сучасних правових системах можна охарактеризувати як один зі способів самообмеження державної влади шляхом створення та функціонування незалежної правозахисної інституції, яка сприяє реалізації конституційних функцій держави зокрема, захисту прав і свобод людини. Отже, для створення в кожній сучасній державі моделі правничої допомоги яка відповідає сучасним юридичним вимогам, є гарантією права на доступність та ефективність судового захисту для громадян, важливим є належне унормування особливостей отримання статусу адвоката іноземцями.

Список використаної літератури

1. Accessing the legal profession in France. URL: <https://www.cnb.avocat.fr/en/accessing-legal-profession-france>
2. SQE for foreign lawyers (Step by step guide). URL: <https://futuresolicitor.co.uk/sqe-for-foreign-lawyers-step-by-step-guide/>
3. Федеральне положення про адвокатуру від 1 серпня 1959 (Bundesrechtsanwaltsordnung). URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/brao/>
4. How to become a lawyer in Germany — Rules and requirements. URL: <https://www.talentrocket.de/karrieremagazin/details/working-as-foreign-lawyer-in-germany>
5. Work as a lawyer in Spain by foreing graduates or lawyers. URL: <https://www.abogacia.es/en/conocenos/consejo-general/ejercicio-de-la-abogacia/ejercicio-de-la-abogacia-en-espana-por-graduados-o-abogados-extranjeros/>
6. Taking the New York Bar as a Foreign Lawyer. URL: <https://www.internationalstudent.com/study-law/ny-bar-foreign-lawyer/>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кравченко Марина Олександрівна**

Островська В. Г.

студентка 2-го курсу

факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МОДЕЛЕЙ АДВОКАТУРИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Адвокатура є однією з основних правозахисних інституцій правової системи будь-якої держави. Вона виконує ключову роль у забезпеченні захисту прав та законних інтересів громадян, сприяє справедливому судочинству і дотриманню верховенства права. Водночас, моделі адвокатури в різних країнах мають свої особливості, які обумовлені історичними, культурними та правовими традиціями. Вивчення зарубіжного досвіду є важливим для удосконалення української адвокатури в контексті її інтеграції до європейської правової системи.

У світі існує кілька моделей адвокатури, які відрізняються за своїм організаційним устроєм, принципами діяльності та взаємовідносинами з державою. Найбільш поширеними є англосаксонська, континентальна та скандинавська моделі адвокатури.

Англосаксонська система, представлена у Великій Британії та США, вони передбачає поділ адвокатів на дві категорії: баристерів і соліситорів. Баристери спеціалізуються на веденні судових справ і мають право виступати в судах вищих інстанцій. Соліситори ж займаються підготовкою документів, консультуванням клієнтів і представництвом у судах нижчих інстанцій. Такий поділ є характерним для англійської правової системи, але не є обов'язковим у США, де адвокати, здебільшого, виконують обидві функції [1, с. 78].

Ця модель відрізняється високим рівнем професійної автономії адвокатів, які працюють на засадах саморегулювання, що, у свою чергу, дозволяє зберігати незалежність від держави та інших інституцій, що забезпечує справедливе правосуддя.

Континентальна система, поширена в країнах Європи, таких як Німеччина, Франція, Італія та інших, ґрунтується на об'єднанні всіх адвокатів в одну професійну корпорацію, яка функціонує на засадах саморегулювання, але під державним контролем. У цій моделі адвокати мають єдиний статус і займаються як представництвом у судах, так і правовим консультуванням. Державне регулювання адвокатської діяльності здійснюється через спеціальні органи, які контролюють етичні стандарти, дисциплінарні питання та забезпечують доступ до професії.

Особливістю цієї системи є чітке регламентування діяльності адвокатів, їхніх обов'язків та прав, що підвищує рівень правової захищеності як адвокатів, так і їхніх клієнтів. Важливо також, що адвокати мають обов'язковий статус «гаранта прав людини», що закріплено у законодавстві багатьох країн континентальної Європи.

Скандинавська модель адвокатури, яка діє в Швеції, Норвегії та Фінляндії, характеризується меншою зарегульованістю, ніж континентальна. У цій системі адвокатам надається більше свободи в здійсненні своєї професійної діяльності, але водночас вони зобов'язані дотримуватися високих етичних стандартів. У багатьох скандинавських країнах адвокати не зобов'язані бути членами адвокатських об'єднань для того, щоб здійснювати юридичну практику, хоча більшість з них приєднується до професійних асоціацій добровільно.

Ця модель дозволяє зберегти високий рівень професійної відповідальності адвокатів, водночас надаючи їм більше свободи та гнучкості в роботі. Принципи незалежності та дотримання етичних вимог є основними у цій моделі.

Українська адвокатура функціонує за змішаною моделлю, в якій поєднано елементи як континентальної, так і англосаксонської систем. В Україні внутрішні питання організації та діяльності адвокатури вирішуються органами адвокатського самоврядування, проте в частині законодавчого регулювання адвокатура знаходиться під

певним державним контролем. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» закріплює високі етичні стандарти та гарантії незалежності адвокатів, проте існують проблеми, які потребують вирішення для наближення системи до європейських стандартів. Професія адвоката є соціально необхідною та важливою для будь-якого суспільства, метою якого є розбудова правової держави [2, с.174].

Досвід англосаксонських країн показує, що саморегулювання адвокатури сприяє збереженню незалежності професії та запобігає втручанню держави в діяльність адвокатів. Україна може запровадити механізми, які б посилили самоврядування адвокатури, водночас забезпечивши дотримання етичних стандартів. Моделі континентальної Європи показують, що єдиний статус адвоката підвищує рівень відповідальності та захищеності клієнтів. В Україні можна розглянути можливість посилення регулювання діяльності адвокатів, зокрема в аспектах їхньої професійної підготовки, доступу до професії та контролю за дотриманням етичних стандартів. Важливим є посилення ролі адвокатських об'єднань у питаннях контролю за дотриманням етичних норм, професійної підготовки та дисциплінарної відповідальності адвокатів. Моделі скандинавських країн можуть бути прикладом для розвитку добровільного членства адвокатів у таких об'єднаннях.

Можна зробити висновок, що моделі адвокатури, існуючі в різних країнах, мають свої особливості та переваги, які можуть бути корисними для України в процесі реформування цієї інституції.

Перспективи імплементації зарубіжного досвіду полягають у посиленні незалежності адвокатів, підвищенні рівня професійної етики та відповідальності адвокатів, а також у створенні ефективної системи саморегулювання. Інтеграція української адвокатури в європейський правовий простір сприятиме підвищенню якості правової допомоги та захисту прав громадян.

Список використаної літератури

1. Адвокатура України: Книга 1. Організація адвокатури (з практикумом): Підручник у двох книгах / за заг. ред. д.ю.н., проф. заслуженого юриста України С. Я. Фурси та к.ю.н., доцента Бакаянкової Н. М. 2-ге вид. доповн. і перероб. К.: Алерта, 2016. 864 с.
2. Дутко А., Остапенко Л., Трач І. Правовий статус адвоката: порівняльний аналіз законодавства України і зарубіжних країн. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Юридичні науки». 2020. Т. 7. № 4 (28). С. 169–176.*

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кісліцина Ірина Олександрівна**

Петровський В. В.

студент 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВИЛА АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ В ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВАХ

Адвокатська етика, будучи регулятором моральних засад адвокатів, є важливим елементом адвокатської діяльності. Незважаючи на те, в якій країні адвокат здійснює свою професійну діяльність, він повинен керуватися нормами етики та враховувати провідні етичні засади, що закріплюються чинним національним законодавством, загальною міжнародною практикою та принципами моралі.

Враховуючи те, що етика, по своїй суті, є поняттям загальним, регулювання правил та їх встановлення в моменти, коли це стосується професійної діяльності, здійснюється на основі різних документів, які можуть мати як загально-рекомендаційний, так і обов'язковий характер.

Роблячи узагальнення, можна сказати що Правила адвокатської етики в різних країнах за загальним правилом акцентують увагу на наступних аспектах:

- адвокат та його відносини з клієнтом (конфіденційність, комунікація з клієнтом, уникнення конфлікту інтересів);

- адвокат та його відносини з судом та іншими учасниками судового провадження, іншими органами тощо (відвертість по відношенню до суду, повага до суду, неупередженість в суді);

- адвокат та його поведінка в приватному житті (такі загальні засади, як повага до своєї діяльності та професії, компетентність, дотримання законів тощо).

Подібна структура є досить зрозумілою та притаманна не тільки іноземним державам, адже досить подібний до цього розподіл існує й в українських Правилах адвокатської етики (загальні положення, відносини адвоката з клієнтами, відносини адвоката з судом та іншими учасниками судового провадження, відносини адвоката при здійсненні професійної діяльності з іншими органами та особами та відносини між адвокатами, тощо [1]).

Основні правила, адвокатської етики, наприклад, Сполучених Штатів Америки, що актуальні для більшості штатів з деякою варіативністю, закріплюються в Типових правилах професійної поведінки Американської асоціації юристів (American Bar Association Model Rules of Professional Conduct).

Важливо проаналізувати, які принципи (засади) адвокатської етики закріплені в законодавстві США.

Виключаючи типові для всіх країн загальні засади, можна виділити наступні особливості.

Обґрунтовані претензії та суперечки. Адвокат не повинен порушувати або вступати у справу, стверджувати або оспорювати будь-яке питання в ній, якщо для цього немає правових і фактичних підстав, які не є необґрунтованими, що включають добросовісний аргумент для розширення, зміни або скасування чинного законодавства. Адвокат обвинуваченого у кримінальному провадженні або відповідача у провадженні, в якому можливим покаранням позбавлення волі, може, тим не менш, захищати справу таким чином, щоб вимагати встановлення кожного елементу справи.

Публічність судового процесу. Адвокат, який бере або брав участь у розслідуванні або судовому розгляді справи, не повинен робити позасудових заяв, про які адвокат знає або обґрунтовано повинен знати, що вони будуть поширені засобами публічної комунікації та матимуть значну ймовірність завдати істотної шкоди судовому провадженню у справі.

Адвокат як свідок. Адвокат не повинен виступати в якості захисника в судовому процесі, в якому він може бути необхідним свідком, за винятком випадків, коли: 1) свідчення стосуються безспірного питання; 2) показання стосуються характеру та вартості юридичних послуг, наданих у справі; 3) відсторонення адвоката створить значні труднощі для клієнта [2].

Щодо правил адвокатської етики країн Європи, варто проаналізувати Модельний кодекс поведінки для європейських юристів (Model Code of Conduct for European Lawyers) який служить загальним документом. В цьому Модельному кодексі закріплені фундаментальні засади у вигляді окремих розділів, які слід розглянути більш детально.

Незалежність. Незалежна юридична професія є передумовою верховенства права. Адвокат повинен бути вільним — політично, економічно та інтелектуально, у здійсненні своєї діяльності, а саме консультування та представництва клієнта.

Уникнення конфлікту інтересів. Дії адвоката повинні бути лише в інтересах свого клієнта. Адвокат повинен бути вільним від будь-яких конфліктуючих інтересів, це є необхідною умовою для довіри клієнта до адвоката. Також у суспільній свідомості очікується, що адвокат уникатиме навіть найменшої видимості наявності конфлікту інтересів.

Конфіденційність. Конфіденційність слугує верховенству права, вона є основою довірчих відносин між адвокатом та його клієнтом. Адвокат зобов'язаний дотримуватися конфіденційності, це є обов'язком адвоката, а також може бути його правом.

Відносини з клієнтами. За умови належного дотримання всіх норм права та професійної поведінки, адвокат завжди повинен діяти в ін-

тересах клієнта і ставити ці інтереси вище за будь-які інші інтереси, включаючи власні інтереси адвоката. Розглядаючи питання про те, що відповідає інтересам клієнта, адвокат повинен належним чином враховувати очікування та побажання клієнта.

Гонорарні відносини. Якщо інше не передбачено застосовними стандартами або правилами, адвокат та його або її клієнт можуть вільно домовлятися про гонорар, витрати та іншу компенсацію. Гонорар або принаймні фактори, які будуть використовуватися при його розрахунку, повинні бути визначені до початку надання правничих послуг, крім того, гонорар адвоката має бути розумним.

Відносини між адвокатами. Адвокати повинні поводитися так, щоб інші адвокати, зокрема їхні опоненти та керівництво адвокатури, завжди могли їм довіряти, вони повинні з повагою ставитися один до одного [3].

Звісно, кожна країна має окреме національне законодавство, в якому міститься більш детальний підхід до розкриття правил адвокатської етики, що пов'язані із цими розділами. Наприклад, у Франції це Кодекс етики адвокатів (Code de déontologie des avocats), у Польщі — Кодекс етики адвокатів та Кодекс етики юрисконсультів і радників відповідно (Kodeks Etyki Zawodowej Adwokata, Kodeks Etyki Zawodowej Radcy Prawnego), і Італії — Кодекс етики адвоката (Codice Deontologico Forense), в Німеччині — Професійний кодекс адвокатів та Розпорядження адвокатської палати (Berufsordnung für Rechtsanwälte, Rechtsanwaltskammerordnung).

Враховуючи все вищевикладене, можна зробити висновок, що правила адвокатської етики є багатогранними. Незважаючи на те, що держави можуть підходити до тлумачення та встановлення цих правил трохи по-різному, вони залишаються досить універсальними, адже всі вони мають єдину мету — стати моральним орієнтиром адвоката та забезпечити високий рівень здійснення його професійної діяльності.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики : затверджені рішенням звітно-виборного з'їзду адвокатів України 09.06.2017 р. : станом на 15 лютого 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text> (дата звернення: 14.10.2024).
2. American Bar Association Model Rules of Professional Conduct. URL: https://www.americanbar.org/groups/professional_responsibility/publications/model_rules_of_professional_conduct/model_rules_of_professional_conduct_table_of_contents/
3. Model Code of Conduct for European Lawyers. URL: https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/DEONTOLOGY/DEON_CoC/EN_DEONTO_2021_Model_Code.pdf

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кісліцина Ірина Олександрівна**

Піх К. В.

студентка 2-го курсу

факультету судового та міжнародного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОРІВНЯННЯ РОЛІ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ ТА НІМЕЧЧИНІ

Адвокатура в Україні є конституційно гарантованим інститутом, який забезпечує захист прав і свобод громадян через надання професійної правничої допомоги [1]. Адвокатура України — це недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правничої допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом [2].

Діяльність адвоката регулюється певним законодавством, у Німеччині є Федеральне положення про адвокатуру (Bundesrechtsanwaltsordnung, BRAO). Це правовий документ, який визначає статус, обов'язки, права та роль адвокатів у здійсненні правосуддя. Важливим аспектом німецької адвокатури є те, що адвокати визнаються не лише як представники своїх клієнтів, а й як незалежні установи, які здійснюють правосуддя. Цей принцип лежить в основі правової системи Німеччини. Адвокати у Німеччині діють незалежно в інтересах свого клієнта, не зазнаючи впливу зовні. Згідно з BRAO, німецькі адвокати не підпорядковуються судовій владі, державним органам, тощо. Це гарантує ефективний захисту прав та інтересів клієнтів [3].

Слід також зазначити, що до професії адвоката в Німеччині можуть бути допущені лише ті особи, які отримали кваліфікацію, що дозволяє їм займати посаду судді, відповідно до німецького законодавства про суддів, або відповідають критеріям для вступу до адвокатури, згідно з Законом про діяльність європейських адвокатів у Німеччині, прийнятим 9 березня 2000 року, або успішно пройшли перевірку на відповідність вимогам чинного законодавства [4]. В Україні стати адвокатом може особа, яка має повну вищу юридичну освіту, вільно володіє українською мовою, має не менше двох років досвіду роботи в галузі права, успішно пройшла кваліфікаційний іспит, пройшла стажування, склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво на право здійснення адвокатської діяльності.

Систему органів адвокатського самоврядування в Україні складають Рада адвокатів України, з'їзд адвокатів України, Вища ревізійна комісія адвокатури, Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури, конференція адвокатів регіону, рада адвокатів регіону, кваліфікаційно-дисциплінарна комісія, ревізійна комісія регіону [5]. Федеральна палата адвокатів Німеччини включає 27 регіональних адвокатських палат та Палату адвокатів при Федеральному суді.

Адвокатські палати (Rechtsanwaltskammern — RAKn) в Німеччині становлять основу самоврядування адвокатів. Кожен юрист у Німеччині є членом адвокатської палати того регіону, де він зареєстрований. Адвокатські палати надають підтримку своїм членам, а також здійснюють професійний контроль за ліцензованими адвокатами. Компетенція адвокатських палат: надання адвокатам права на ведення адвокатської практики та, за потреби, скасування цього права, консультування та навчання адвокатів щодо їх професійних обов'язків, виступати посередниками у конфліктах між адвокатами або між адвокатами та їх клієнтами за запитом, контролювати виконання професійних обов'язків адвокатами та застосовувати санкції за порушення, а також надавати своїм членам на зборах палати щорічний звіт про свою діяльність і звіти про управління майном, готувати звіти на запит державної судової адміністрації, суду або адміністративного органу [6].

Отже, адвокатура відіграє ключову роль у забезпеченні доступу до правосуддя в Україні та Німеччині, виконуючи функцію захисту прав і свобод громадян. Роль адвоката не обмежується виключно захистом прав клієнтів, він виступає і як незалежний орган правосуддя, який гарантує захист прав і свобод громадян та сприяє в судовому процесі. Високі етичні стандарти, суворі вимоги до професії підтримують високий професіональний рівень адвокатури в Україні та у Німеччині.

Список використаної літератури

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України № 5076 від 05.07.2012 р.. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2013, № 27, ст.282). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
3. Bundesrechtsanwaltsordnung (BRAO). URL: <https://www.brak.de/anwaltschaft/berufsrecht/allgemeine-informationen/>
4. Федеральне положення про адвокатуру у редакції із виправленнями, опубліковане у Частині III Федерального вісника законів, реєстраційний номер 303—8 із змінами, внесеними статтею 7 Закону від 10 жовтня 2013 року. *Федеральний вісник законів*, ч. 1, стор. 3786. URL: <https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/pologennya/bundesrechtsanwaltsordnung-ukr.pdf>

5. Система органів адвокатського самоврядування в Україні. URL: <https://unba.org.ua/naau>
6. Як українцю стати адвокатом у Німеччині (вебінар). URL: <https://unba.org.ua/news/8736-yak-ukraincyu-stati-advokatom-u-nimechchini-vebinar.html>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Пугачевська К. А.

студентка 2-го курсу

факультету судового та міжнародного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОРІВНЯННЯ ДЕОНТОЛОГІЧНИХ МІЖНАРОДНИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ СТАНДАРТІВ АДВОКАТСЬКОЇ ПРОФЕСІЇ

У сучасному суспільстві встановлюється та закріплюється фундаментальне право кожної людини та громадянина на захист своїх прав та свобод. В Україні єдиними, хто можуть здійснювати функцію представництва у судах, є адвокати, якщо інше не передбачено чинним законодавством. Для представника адвокатської професії є важливим не тільки виконувати належним чином свої професійні обов'язки, а також поводити себе належним чином під час виконання обов'язків та реалізації своїх професійних прав. Адвокати повинні дотримуватися деонтологічних засад, правил адвокатської етики. Для вирішення проблематики слідування та виконання деонтологічних норм та принципів варто порівняти їх із міжнародними стандартами для вивчення та застосування найкращих практик.

Так, під деонтологічними засадами розуміють систему деонтологічних норм та деонтологічних принципів, які спрямовані на забезпечення належної поведінки адвоката при захисті інтересів особи [1, с. 26]. Таким чином, деонтологічні стандарти адвокатської діяльності — це етичні засади поведінки адвокатів під час судового засідання та надання послуг клієнтам загалом.

В Україні основним нормативно-правовим актом, що регулює поведінку адвоката є Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виробним з'їздом адвокатів України 2017 року 9 червня 2017 року зі змінами, З'їздом адвокатів України 15 лютого 2019 року (далі — Правила адвокатської етики). Так, згідно з преамбулою Правила адвокатської етики мають на меті уніфіковане закріплення тради-

цій і досвіду української адвокатури в сфері тлумачення норм адвокатської етики, а також загальновизнаних деонтологічних норм і правил, прийнятих у міжнародному адвокатському співтоваристві. Окрім цього, відповідно до статті 1 Правил адвокатської етики норми Правил не відмінюють і не замінюють положень чинного законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність, а доповнюють і конкретизують його [2].

Правила адвокатської етики визначають основні деонтологічні принципи, а саме: незалежність та свободу адвоката здійсненні адвокатської діяльності, дотримання законності, пріоритетність інтересів клієнта, неприпустимість конфлікту інтересів, конфіденційність, компетентність та добросовісність, повага до адвокатської професії, чесність та добропорядна репутація, вимоги до рекламування адвокатсько діяльності. Крім цього, Правила адвокатської етики закріплюють основні принципи та вимоги взаємодії з клієнтом, відносини адвоката із судом та іншими учасниками судового провадження, відносини адвоката при здійсненні ним професійної діяльності з іншими органами та особами, принципи відносин між адвокатами, дотримання деонтологічних засад в громадській, науковій, публіцистичній діяльності, дотримання норм адвокатської етики при використанні мережі інтернет, а також відповідальність за порушення деонтологічних норм. Отже, Правила адвокатської етики охопили всі сфери професійної діяльності адвоката та реалізації і здійснення ним прав та обов'язків.

Згідно зі статтею 66 Правил адвокатської етики, для адвокатів передбачена дисциплінарна відповідальність за порушення правил адвокатської етики [2]. Відповідно до статті 35 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», до адвоката може бути застосовано одне із таких стягнень: попередження, зупинення права займатися адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до року, позбавлення права займатися адвокатською діяльністю із виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України [3].

Таким чином, можна зробити висновок, що правила адвокатської поведінки: є кодифікованими; обов'язкові до виконання — за невиконання чи неналежне виконання правил передбачена дисциплінарна відповідальність; мають походження від норм моралі та звичаю.

Однак для кращого розуміння та виокремлення преваг та недоліків деонтологічних стандартів адвокатської професії в Україні необхідно розглянути міжнародно-правові норми адвокатської етики. Основними джерелами деонтологічних засад у вимірі міжнародного права є Кодекс поведінки європейських адвокатів, Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського співтовариства, Хартія основоположних принципів діяльності європейських адвокатів.

Так, відповідно до Загального кодексу правил для адвокатів країн Європейського співтовариства (далі — Загальний кодекс) Правила професійної етики передбачають добровільне виконання їх тими, на кого поширюється їх дія, з метою забезпечення виконання адвокатом своїх обов'язків так, як це прийнято в будь-якому цивілізованому суспільстві. Недодержання адвокатом цих правил передбачає застосування до нього дисциплінарних санкцій [4]. В Загальному кодексі викладені фундаментальні деонтологічні принципи: незалежність, довіра і особиста порядність, конфіденційність, неприпустимі види діяльності, тобто такі, що «з метою забезпечення незалежності адвоката при виконанні ним професійних обов'язків і у зв'язку з тим, що він є одним з учасників здійснення правосуддя, деякі види діяльності визнаються несумісними з його статусом» [4], особиста реклама, що передбачає недопустимість адвоката займатися саморекламою та/або рекламою у випадках, коли здійснення такої діяльності заборонено. Окрім цього, зазначаються деонтологічні засади поведінки із клієнтами, відносини з судом, взаємовідносини адвокатів.

У Хартії основоположних принципів діяльності європейських адвокатів (далі — Хартія) зазначено: «Обов'язки адвоката не починаються і не закінчуються сумлінним виконанням своїх повноважень, покладених на нього/неї відповідно до закону. Адвокат повинен служити інтересам правосуддя, а також тих, чий права та свободи він уповноважений відстоювати і захищати, і до обов'язків адвоката входить не лише відстоювати інтереси клієнта, але й бути радником клієнта. Повага до професійної функції адвоката є необхідною умовою верховенства права й демократії в суспільстві» [5]. Хартія також визначає десять фундаментальних принципів адвокатської етики: незалежність адвоката і свобода адвоката щодо ведення справи клієнта; право та обов'язок адвоката зберігати конфіденційність справ клієнта і дотримуватися професійної таємниці; уникнення конфлікту інтересів як між різними клієнтами, так і між клієнтом і адвокатом; честь та гідність адвокатської професії, доброчесність та бездоганна репутація окремого адвоката; лояльність до клієнта; справедливе ставлення до клієнтів у питаннях гонорару; професійна компетентність адвоката; повага до колег по професії; повага до верховенства права та справедливого здійснення правосуддя; саморегулювання адвокатської професії [5].

Проте Кодекс поведінки європейських адвокатів майже повністю ідентичний із Загальним кодексом. Так, норми та принципи повторюють один одного та не мають нової інформації для представника адвокатської професії.

Враховуючи все вищенаведене, можна зробити висновок, що в основу українських деонтологічних стандартів та засад при розроб-

ці, написанні та доповненні 3-тнім з'їздом адвокатів України у 2017 та 2019 роках були покладені не лише історичний досвід та традиції української адвокатури, але й міжнародно-правові деонтологічні стандарти та норми права. Такий підхід до формування етичних принципів та правил поведінки адвоката, на наш погляд, значно покращує адвокатську діяльність, підвищує якість правничої допомоги та закріплює довіру суспільства до адвокатів.

Список використаної літератури

1. Вільчик Т. Деонтологічні засади діяльності адвокатів: міжнародні стандарти та вітчизняне законодавство. *Вісник Одеської адвокатури. Спец. вип. адвок. етика*. 2019. С. 26–29. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/18760/3/26–29-Odessa.pdf>
2. Правила адвокатської етики: Правила від 09.06.2017 р. № n0001891–17: станом на 15 лют. 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17/conv#n667>.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI: станом на 3 серп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text>
4. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства: Кодекс Європ. співтовариства від 01.10.1988 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343#Text
5. Хартія основних принципів європейської адвокатської професії : Хартія від 25.11.2006 р. URL: <https://tomorrowlawyer.org/wp-content/uploads/2017/03/Хартія.pdf>.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Нестерчук Лілія Петрівна**

Радченко А. С.

студентка 2-го курсу

факультету судового та міжнародного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПИТАННЯ РЕГУЛЮВАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ: МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

Адвокатська таємниця є важливим елементом у забезпеченні довіри між адвокатом та його клієнтом, а також гарантією справедливого правосуддя. Вона покликана захищати права клієнта на конфіденційність інформації, яка передається адвокату в процесі правового захис-

ту. У різних юрисдикціях адвокатська таємниця регулюється на різних рівнях, від міжнародних стандартів до національних правових норм.

Міжнародні стандарти адвокатської таємниці базуються на загальних принципах прав людини та справедливого судочинства. Міжнародні стандарти адвокатської таємниці формують основи для регулювання цього питання в багатьох державах. Зокрема, більшість країн Європи імплементували норми Європейської конвенції з прав людини у національні законодавства, що забезпечило високий рівень захисту адвокатської таємниці. Актуальним є дослідження регулювання адвокатської таємниці з позицій нормативності, а саме закріплення та наближення українського законодавства до законодавчих стандартів Європейського Союзу [1, с. 135].

Якщо звернутися до Загального кодексу правил для адвокатів країн Європейського співтовариства, то можна побачити, що ним визначено конфіденційність як фундаментальне право та обов'язок адвоката. Адвокати є зберігачами конфіденційної інформації; збереження є привілеєм конфіденційності між адвокатом і клієнтом є необхідною умовою для того, щоб клієнт довіряв адвокату. Адвокат зобов'язаний зберігати конфіденційність, без обмежень, інформації, отриманої від клієнта під час надання правничої допомоги, а також вимагати дотримання конфіденційності від помічників адвоката та третіх осіб, які беруть участь у наданні правничої допомоги разом з адвокатом [2].

У Кодексі поведінки європейських адвокатів ССВЕ йдеться про те, що адвокат є «найбільш довіреним радником та представником клієнта» (Принцип 6) та повинен «завжди діяти у найкращих інтересах клієнта» (Принцип 6) (ст 2.7) [3].

Україна, як держава-член ООН та Ради Європи, взяла на себе зобов'язання забезпечувати захист адвокатської таємниці відповідно до міжнародних стандартів. Національне законодавство України щодо адвокатської таємниці визначає права та обов'язки адвокатів у цьому питанні.

На практиці адвокатська таємниця в Україні забезпечується як на законодавчому, так і на рівні Правил адвокатської етики. Адвокати несуть професійну відповідальність за її порушення, що створює додаткові гарантії для клієнтів. Однак існують випадки, коли адвокатська таємниця піддається випробуванням через втручання правоохоронних органів або інші фактори.

Забезпечуючи конфіденційність стосунків між адвокатом та його клієнтом, принцип адвокатської таємниці превалює в правовій системі та не може бути усунутий, адже є однією з гарантій ефективного захисту.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» зобов'язує захисника дотримуватися адвокатської таємниці. Закон

встановлює, що адвокатська таємниця поширюється не тільки на інформацію, отриману від клієнта, а й на будь-яку іншу інформацію, що стала відома адвокату під час виконання ним своїх обов'язків відносно його клієнта. На мій погляд, доцільність адвокатської таємниці очевидна. З огляду на права і можливості слідчих органів, передбачені Кримінальним процесуальним кодексом, слід зазначити, що, наприклад, перед прокуратурою людина може виявитися абсолютно незахищеною. У цьому випадку саме адвокат може побудувати захист таким чином, щоб мінімізувати негативні наслідки для клієнта, не розкриваючи всіх нюансів справи.

Крім того, стаття 65 Кримінального процесуального кодексу України передбачає, що адвокати не можуть бути допитані як свідки у справі [4]. Ця стаття є додатковою гарантією того, що адвокати, які володіють інформацією, що є юридично конфіденційною, не будуть піддані офіційному допиту, а отже, адвокати та їхні клієнти мають право на додаткову гарантію конфіденційності.

Незважаючи на існування законодавчих гарантій, захист адвокатської таємниці в Україні стикається з певними викликами: незаконні обшуки офісів адвокатів і вилучення матеріалів, які підпадають під захист таємниці; недосконале правозастосування норм законодавства щодо конфіденційності інформації.

Для вирішення цих проблем необхідно продовжувати вдосконалювати законодавчу базу та практики правозастосування, а також забезпечувати належний контроль за дотриманням прав адвокатів.

Отже, адвокатська таємниця є міжнародним стандартом здійснення адвокатської діяльності. Українське законодавство, хоча і відповідає основним міжнародним стандартам, потребує подальших кроків щодо практичного забезпечення конфіденційності взаємовідносин між адвокатом і клієнтом. Враховуючи виклики сучасної правозастосовної практики, важливим є подальший розвиток як національної, так і міжнародної співпраці для забезпечення захисту адвокатської таємниці на найвищому рівні.

Список використаної літератури

1. Нестерчук Л. П. Питання регулювання адвокатської таємниці країн Європейського союзу та України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2023. № 61. С. 134–137.
2. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства від 01.10.1988. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343#Text.
3. Кодекс поведінки європейських адвокатів ССВЕ від 28 жовтня 1988. URL: [https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshi-dokumenty/kodeks_povedinky_yevropeyskykh_advokativ\(ukr\).pdf](https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshi-dokumenty/kodeks_povedinky_yevropeyskykh_advokativ(ukr).pdf)

4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Собко Р. О.

студент 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Адвокатська діяльність є невід'ємною складовою правової системи будь-якої держави, що забезпечує реалізацію основоположних прав і свобод громадян. Її ефективність і дотримання правових гарантій в значній мірі залежить від міжнародних стандартів, які регулюють адвокатську діяльність і захищають адвокатів у процесі їхньої професійної діяльності [1].

Важливість міжнародного правового регулювання зумовлена глобалізацією правової системи та необхідністю захисту адвокатів від зовнішнього втручання, тиску та обмежень у реалізації їхньої професійної діяльності.

Слід зазначити, що стаття 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» встановлює основні принципи здійснення адвокатської діяльності: верховенство права, законність, незалежність, конфіденційність та уникнення конфлікту інтересів [2].

Міжнародно-правові акти формують комплекс вимог щодо забезпечення гарантій прав і законних інтересів осіб, які поширюються також на адвокатів, оскільки їхня професійна діяльність полягає у захисті прав та інтересів як фізичних, так і юридичних осіб, а також державних органів і органів місцевого самоврядування. Ці міжнародні стандарти не лише окреслюють основні підходи до організації адвокатської діяльності, але й створюють правові основи для її реалізації у рамках національних правових систем різних країн.

Н. М. Бакаянова зазначає, що міжнародні стандарти адвокатури є нормами міжнародного права, які встановлюють основні вимоги до її організації та функціонування, і вони інтегруються в законодавства різних держав. Дотримання таких стандартів сприяє ефективному захисту прав осіб і забезпечує високий рівень незалежності адвокат-

ської діяльності, що є необхідною умовою функціонування правової держави. Це, в свою чергу, підвищує рівень довіри громадськості до правової системи та сприяє зміцненню правопорядку як на національному, так і міжнародному рівнях [3, с. 227].

Першим міжнародним актом, який встановлює право на отримання юридичної допомоги, стала Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. Зокрема, стаття 11 цього документа визначає, що «кожна людина, обвинувачена у вчиненні злочину, має право вважатися невинною, доки її вина не буде доведена в законному порядку під час публічного судового розгляду, на якому їй забезпечується всі можливості для захисту» [4].

Таким чином, можна стверджувати, що адвокати у своїй діяльності повинні керуватися принципами, викладеними в Загальній декларації прав людини. Ця норма також визнає, що професійний захист, здійснюваний адвокатами, є невід'ємною складовою судового процесу, а тому адвокати є рівноправними учасниками судового розгляду нарівні з суддями та прокурорами. Водночас це підкреслює необхідність того, щоб держава взяла на себе зобов'язання зі створення умов, які дозволять адвокатам виконувати свої професійні обов'язки та функції, а також забезпечила захист їхніх прав як учасників судового процесу. Це дозволить адвокатам здійснювати захист клієнтів відповідно до закону, убезпечуючи себе від тиску та зовнішнього втручання в їхню роботу.

Міжнародне право забезпечує не тільки право адвокатів на професійну діяльність, а й захищає їх від зовнішнього втручання. Наприклад, відповідно до Основних принципів про роль адвокатів ООН, адвокати не повинні піддаватися жодним переслідуванням, залякуванням або неправомірним діям за виконання своїх професійних обов'язків. Важливим аспектом також є забезпечення адвокатам права на конфіденційність у відносинах з клієнтами.

Проаналізовані міжнародно-правові джерела свідчать, що забезпечення захисту прав і законних інтересів осіб у кримінальних справах здебільшого є можливим. Однак варто зазначити, що адвокат виконує не лише функції захисту в судовому процесі, зокрема у кримінальних справах. Його роль є надзвичайно важливою також у інших правовідносинах, таких як цивільні, господарські, трудові, адміністративні, сімейні, житлові, земельні тощо. Окрім цього, адвокат надає консультаційні послуги, готує юридичні документи та здійснює інші правові дії.

У процесі аналізу Стандартів незалежності правничої професії, затверджених Міжнародною асоціацією юристів, Т. Б. Вільчик звертає увагу на трансформацію соціальної ролі адвокатури в умовах формування правової держави та розвитку громадянського сус-

пільства. Автор наголошує, що адвокатура, окрім виконання своїх традиційних, таких як захист та представництво, функцій, відіграє важливу роль у підвищенні правової свідомості населення. Зокрема, адвокати виступають як посередники між правом і суспільством, формуючи у громадян правильне розуміння ролі права у забезпеченні соціальної справедливості та правопорядку. Виконуючи цю просвітницьку місію, адвокати сприяють зміцненню правової культури та забезпеченню стабільності правових інститутів держави. Важливо також зазначити, що незалежність адвокатури, як один із ключових елементів правової держави, ґрунтується на системі правових гарантій, яка забезпечує захист адвокатів від зовнішнього тиску та втручання у їх професійну діяльність. Ці гарантії мають бути закріплені не лише на законодавчому рівні, але й реалізовані на практиці для забезпечення ефективного виконання адвокатами їхніх функцій [5, с. 25].

Варто уваги, що правові гарантії незалежності адвокатури базуються на імунитетах і привілеях, закріплених як у міжнародному, так і в національному законодавстві. Для забезпечення дотримання міжнародних стандартів та ефективного виконання адвокатами своїх функцій, ці гарантії повинні бути не лише прописані в законах, але й забезпечуватися на практиці.

Можна дійти висновку, що міжнародні стандарти адвокатської діяльності є фундаментальною частиною забезпечення правової допомоги та захисту прав людини. Вони не лише визначають етичні та професійні вимоги до адвокатів, але й забезпечують їхню незалежність та недоторканність у виконанні обов'язків. Успішне впровадження цих стандартів у національне законодавство сприяє підвищенню ефективності правосуддя і гарантій прав людини. Прецеденти міжнародної практики показують, що забезпечення незалежності адвокатів є ключовим фактором у захисті прав громадян. Держави повинні забезпечувати умови для адвокатської діяльності, які б дозволяли адвокатам ефективно виконувати свої професійні функції, захищаючи права своїх клієнтів без побоювань щодо зовнішнього тиску чи втручання.

Список використаної літератури

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р.. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
3. Бакаянова Н. М. Міжнародні стандарти адвокатури: поняття, система, класифікація. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Випуск 2, ч. 1, 2. С. 226–229.

4. Загальна декларація прав людини: прийнята і проголошена резолюцією 217A (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
5. Вільчик Т. Б. Функції інституційної адвокатури. *Форум права*. 2017. № 2. С. 24–29.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кіслиця Ірина Олександрівна**

Слободян У. С.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВІ СТАНДАРТИ У СВІТЛІ ПРАКТИКИ ЄСПЛ З ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ В АДВОКАТА

Адвокатура є однією з найважливіших інституцій у правових державах, що є незалежною від органів державної влади, забезпечує дотримання прав і свобод людини та, за потреби, надає правничу допомогу. Для чіткої регламентації діяльності адвоката та її захищеності законом фундаментальними підвалинами є правові стандарти, дотримання яких є гарантією належного здійснення функцій адвокатури.

У зв'язку з визнанням рішень Європейського суду з прав людини (далі — ЄСПЛ) обов'язковими до виконання в Україні, особливу увагу необхідно звернути на положення Європейської конвенції з прав людини, а саме на статтю 8, яка проголошує право на повагу до приватного життя та недоторканість житла і кореспонденції. Таке положення надзвичайно актуальне для адвокатів, оскільки порушення даної норми несе загрозу не лише на їхній особистій інформації, а й конфіденційності клієнтів, які звертаються за правовою допомогою.

Перш за все, варто зауважити, що за тлумаченням ЄСПЛ, поняття недоторканості житла включає не лише місця проживання фізичних осіб, а поширюється й на робочі приміщення, де адвокати здійснюють правозахисну діяльність, — адвокатські бюро, офіси юридичних компаній і т. д. Так, суд безпосередньо пов'язує обшук в адвоката з втручанням в «приватне життя», «житло» та «кореспонденцію», що підкреслюється у справі «Ромен і Шміт проти Люксембургу», де були підтримані доводи відповідача, що «проведення є порушенням принципу недоторканості місця праці адвоката та таємниці стосунків між адвокатом та його клієнтом» [1].

Важливим аспектом є збереження конфіденційної інформації особи, якій надається адвокатська допомога, тому значним є механізм розмежування даних, що становлять адвокатську таємницю, та звичайних, про що згадується у справі «Сервуло & Партнери проти Португалії». У провадженні було вилучено документи та комп'ютерні файли, з яких, однак, видалили записи, оцінені суддею як захищені професійною таємницею, тому суд визнав відсутність порушень прав позивача. Проведення обшуку у робочому приміщенні адвоката обов'язково має супроводжуватися присутністю незалежного юриста з відповідним рівнем кваліфікації, щоб запобігати втручанням до адвокатської таємниці шляхом виявлення відповідних документів. Відсутність під час слідчої розшукової дії особи з відповідними професійними навичками нівелює гарантію безпеки професійної таємниці заявника, як це, до прикладу, було у справі «Ілля Стефанов проти Болгарії», де на обшук запросили лише двох понятих, що не мали спеціального освітнього рівня, отже, не могли розуміти, які матеріали підпадають під таємні, а які — ні [2].

З процесуальної точки зору, обшук робочого місця адвоката має бути «передбаченим законом», тобто закріпленим у національному законодавстві, відповідним принципу верховенства права та викладеним достатньо точно, щоб особа, яку обшуковують, могла адекватно оцінити обставини, за яких такий обшук можливий. У справі «Головань проти України» ЄСПЛ зазначив, що обшук базується на обґрунтованій підозрі та ретельності щодо деталей, тому порушення полягало в тому, що: «Втручання не було «відповідно до закону», оскільки воно суперечило існуючим положенням національного законодавства, яке, крім того, не відповідало вимогам «якості закону» для цілей Конвенції» [3].

Необхідно згадати ще про принцип пропорційності, якого теж потрібно дотримуватися при проведенні обшуку в офісі адвоката, навіть за умови наявності правових підстав для обшуку, масштаб заходів не повинен суттєво перевищувати заявлену необхідність. Необов'язково, щоб підозрюваним у провадженні був сам адвокат, причиною може стати професійна сфера та коло клієнтів. У зв'язку з необхідністю вибудови доказової бази та неможливістю сформулювати її іншими методами, було проведено обшук на робочому місці адвоката з метою виявлення документів підозрюваної у шахрайстві юридичної особи, захисником якої був заявник у справі «Андре та інші проти Франції». Відповідно, судом вказане діяння було визнане порушенням статті 8 Конвенції та присуджено відшкодування моральної шкоди заявнику, адже «з огляду на обставини справи обшук і виїмка, проведені в приміщеннях заявників, були непропорційними поставленій меті» [4]. У цьому ж рішенні ЄСПЛ зазначає: «Життєво важливо забезпечити

суворі рамки для таких заходів, оскільки адвокати займають життєво важливу роль у відправленні правосуддя і, завдяки своїй ролі посередника між сторонами в судовому процесі та судами, можуть бути описані як службовці закону».

Підсумовуючи усе вищезазначене, за практикою Європейського суду, правові стандарти проведення обшуку в робочих приміщеннях адвоката за базуються на таких головних напрямках:

- наявності законних підстав;
- підвищеному захисті адвокатської таємниці;
- пропорційності втручання;
- дотриманні процесуальних гарантій, зокрема присутності кваліфікованого незалежного юриста, обізнаного з адвокатською таємницею.

Отже, була сформована низка положень, які базуються на прецедентній практиці ЄСПЛ та чітко окреслюють рамки можливого втручання до професійної діяльності адвоката, висвітлюючи ключові аспекти, на які мають орієнтуватися національні законодавці та представники державної влади, щоб забезпечити дотримання фундаментальних принципів права та сприяти вдосконаленню системи правосуддя.

Список використаної літератури

1. Справа «Ромен і Шміт проти Люксембургу»: рішення Європейського суду з прав людини від 25.02.2003 р. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60958>
2. Саленко О. Практика Європейського суду з прав людини за статтею 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року [кримінальний процесуальний аспект: обшук] / ред. р. Бабанли. Київ : Higher school of advocacy, 2022.
3. Справа «Головань проти України»: рішення Європейського суду з прав людини від 05.07.2012р. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-112021>
4. Справа «Андре та інші проти Франції»: рішення Європейського суду з прав людини від 24.10.2008 р. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-87938>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Соловей В. В.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА В УКРАЇНІ ТА США

Прагнення більшості країн до втілення демократії в національних правових системах тих чи інших держав призвело до відповідального відношення законодавців та органів самоврядування до врегулювання питань, що стосуються відповідальності осіб, які уповноважені захищати, представляти та відстоювати права, свободи та інтереси громадян.

Так, професія адвоката є однією з найбільш важливих з огляду на те, що саме інститут адвокатури покликаний захищати громадян від злочинних посягань, свавільних втручань, а також діянь, що завдали шкоди правам, свободам та інтересам особи. Водночас ця професія покладає на адвоката тягар відповідальності, який полягає у тому, що кожна його помилка може призвести до негативних наслідків для його клієнта.

Варто зазначити, що у зв'язку з важливістю існування професії адвоката та необхідністю панування високого рівня довіри до адвоката в суспільних колах, виникла потреба у відповідальності адвоката перед особами, яких він захищає та представляє. Це важливо для того, щоб мати певний важіль впливу на адвоката, який порушує стандарти юридичної професії.

Сьогодні точаться дискусії стосовно дисциплінарної відповідальності адвоката, адже це є засобом реагування на дисциплінарне порушення, вчинене захисником і полягає в накладенні на адвоката певних обмежень та інших негативних наслідків.

Необхідно зазначити, що професія адвоката існує в багатьох правових системах, однак їхня роль залежно від соціального, історичного, культурного, політичного та економічного розвитку різниться [1, с. 438]. Як правило, існують загальновизнані норми та принципи етичної поведінки, які складають собою механізм регулювання поведінки адвокатів, адже міжнародні стандарти покладають обов'язок на державу, яка має забезпечити заборону свавілля стосовно застосування заходів відповідальності до адвоката, який діяв в межах закону, виконуючи свої професійні обов'язки.

Аналіз механізмів притягнення до дисциплінарної відповідальності адвоката зарубіжних країн дасть змогу визначити схожі та відмінні риси з механізмом України, що дозволить поліпшити правову основу у цій сфері.

Наприклад, 26 квітня 2018 року відбувся семінар «Регулювання діяльності адвокатів через дисциплінарні системи», на якому приймали участь в обговоренні дисциплінарних систем розвинуті країни, країни, що розвиваються та інші країни, що дало змогу дослідити поглиблено аспекти, на які країнам варто звернути увагу, запозичуючи досвід одна в одної. Кожна система мала проблеми з оцінкою ефективності, частково через різні стандарти, які можна використовувати для визначення та вимірювання ефективності, роль якої була проблемою в кожній системі, адже виникає необхідність збалансувати захист із справедливістю. Учасники представляли широкий спектр підходів до критерію прозорості, тому з'явилося переконання, що прозорість є важливою цінністю для всіх систем, що дасть змогу визначити етичні стандарти, яким має відповідати адвокат будь-якої дисциплінарної системи [2].

Відповідно до Конституції України, для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура, незалежність якої гарантується, а також виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення [3]. Покладені на інститут адвокатури обов'язки передбачають відповідальність адвоката, яка відіграє неабияку роль в цьому інституті, адже є вагомим чинником, що забезпечує високий рівень довіри суспільства до професії та обмежує адвоката у свавільних діях, що можуть завдати шкоди особі, інтереси якої він представляє.

Керуючись положеннями Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», можна визначити характерні особливості процедури притягнення до дисциплінарної відповідальності адвоката в Україні. Так, підставою до реалізації зазначеної процедури є вчинення адвокатом дисциплінарного проступку, зміст якого визначений ч. 2 ст. 34 Закону. Звертаємо увагу на те, що ст. 35 Закону чітко визначено види дисциплінарних стягнень, зокрема: «попередження; зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року; для адвокатів України — позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав — виключення з Єдиного реєстру адвокатів України» [4].

Пропонуємо на прикладі США розглянути базиси аспектів дисциплінарної відповідальності адвоката, зокрема їх правове регулювання та особливості в правовій системі, що має суттєві відмінності. На жаль, в деяких штатах недооціненим є вплив етичних стандартів на становлення інституту адвокатури. Так, варто зазначити, що диференціація поглядів на те, який механізм притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності буде ефективним, призвела до того, що навіть сусідні штати керуються різними нормативно-правовими

актами, які мають схожі риси реалізації закладених базисів, якими керується правове коло та при цьому різняться підставами, обставинами та системою негативних наслідків.

Детально регламентовано процедуру притягнення до відповідальності адвоката у Типових правилах притягнення до дисциплінарної відповідальності адвоката, які були прийняті Палатою делегатів Американської асоціації юристів 8 серпня 1989 року [1]. Серед характерних особливостей розроблених правил варто зазначити про процедуру притягнення до відповідальності адвоката, зокрема система характеризується існуванням Апеляційного відділу Верховного Суду штату, яка призначає трьох або більше відповідальних осіб за розслідування в кожному дисциплінарному окрузі, які утворюють собою комітет та є одним з суб'єктів, що має право притягати адвоката до відповідальності, а якщо адвокат наполягає на розгляді його справи судом, то, відповідно, суд є таким суб'єктом. Підставою для притягнення до відповідальності, як зазначено в правилах, є «неналежна поведінка адвоката». Щодо санкцій за вчинений дисциплінарний проступок, то серед них можна виокремити: позбавлення права займатися адвокатською діяльністю; відсторонення судом на відповідний фіксований період часу, що не перевищує трьох років; обмеження судом обсягу діяльності чи характеру практичної діяльності відповідача у майбутньому; випробувальний термін, призначений судом або радою не більше двох років; догана суду чи комітету; накладення обов'язку відшкодування матеріальних збитків особам, які постраждали від діянь адвоката та інші, передбаченими правилами санкції [5].

Таким чином, враховуючи вищенаведений аналіз процедур притягнення до дисциплінарної відповідальності адвоката в Україні та США, то можна зробити висновок, що вони мають, з одного боку, схожі риси, а з іншого — багато відмінностей.

Спільними є функції, покладені в ідею запровадження процедури притягнення до дисциплінарної відповідальності (наприклад, превентивна, регулятивна, захисна функції), необхідність застосування системи покарань від найменшого ступеню негативних наслідків до найбільшого залежно від, вчиненого адвокатом діяння, існування гарантій відшкодування заподіяних збитків потерпілим особам; ініціювання процесу потерпілою особою, шляхом подачі відповідної скарги та інші.

Відмінні риси проявляються у різних видах стягнень, які накладаються на адвокатів, суб'єктах, які можуть притягувати до відповідальності, а також порядку порушення та розгляду дисциплінарної справи щодо адвоката.

Існування певних розбіжностей в особливостях регулювання дисциплінарної відповідальності адвоката не слід оцінювати критично,

адже вони обумовлені, на наш погляд, історичними, соціальними, культурними, економічними аспектами та менталітетом, і дозволяють у кожному регіоні забезпечити найбільш ефективний механізм притягнення до дисциплінарної відповідальності адвоката.

Список використаної літератури

1. Кісліцина І. О. Особливості дисциплінарної відповідальності адвокатів у США. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матеріали XII Між-нар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 11 листопада 2022 р.)* / редкол.: Н. М. Бакаянова (гол.)[^]; НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2022. С. 438–441.
2. Regulating Lawyers through Disciplinary Systems. *Instituto Internacional de Sociologia Juridica de Ocati*. URL: <https://www.iisj.net/en/workshops/regulating-lawyers-through-disciplinary-systems> (дата звернення: 29.09.2024).
3. Конституція України : Конституція України; Верховна Рада України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 30.09.2024).
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/5076-17> (дата звернення: 30.09.2024).
5. The Model Rules for Lawyer Disciplinary Enforcement: were adopted by the American Bar Association House of Delegates on August 8, 1989, and were subsequently amended on August 12, 2002. URL: https://www.americanbar.org/groups/professional_responsibility/resources/lawyer_ethics_regulation/model_rules_for_lawyer_disciplinary_enforcement/ (дата звернення: 30.09.2024).

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кісліцина Ірина Олександрівна**

Смирнова С. О., Чернашов Д. В.

студенти 3-го курсу
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВИКЛИКИ ДЛЯ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ЗАРУБІЖНІ ПІДХОДИ ДО ВИРІШЕННЯ

Україна як молода держава продовжує формувати своє законодавство, яке наразі ще перебуває на стадії розвитку. В умовах війни правові процеси стають ще складнішими, адже додаткові виклики вимагають оперативних рішень та адаптації до нових реалій. Саме це і спричиняє велику кількість проблемних аспектів.

Адвокати також стикаються з впливом цих обставин тому виконання їхніх обов'язків ускладнюється через низку факторів. Воєнний стан передбачає загальну мобілізацію, і адвокати можуть бути призвані до лав Збройних Сил України для захисту суверенітету країни. У такому випадку їхня діяльність може бути тимчасово припинена або передана іншим колегам. Більшість інших проблем для адвокатів у їх діяльності викликано саме недостатньою підготовленістю нашого законодавства до таких умов. Україна та її закони не були готові до конфлікту такого масштабу, тому через це в нашій країні відсутні чіткі механізми захисту адвокатів, громадян, військовослужбовців та підтримки їх у військовий період. Під час війни частіше відбуваються порушення прав людини, включно з неправомірними затриманнями, тортурами та іншими кримінальними правопорушеннями. Адвокати мають справу з випадками, коли доводиться захищати права постраждалих в важких умовах та нестабільності, а також у зв'язку з військовими подіями з'явилося все більше нових справ, з якими адвокати не мали напрацьованої практики.

Дослідження досвіду зарубіжних країн з цього питання дає підстави вважати, що, наприклад, в Ізраїлі та інших країнах із постійними військовими конфліктами введені нормативно-правові акти, які захищають права адвокатів і регулюють їхню діяльність під час військових конфліктів, а тому їм набагато легше виконувати свої обов'язки по захисту прав громадян. Україні необхідно вдосконалити своє законодавство, враховуючи досвід інших країн, щоб гарантувати належну діяльність адвокатури під час війни.

Особливо гостро постає питання дотримання прав людини під час воєнного стану. В умовах конфлікту важливо забезпечити не лише юридичний захист цивільного населення, а й гарантії прав військовослужбовців, які перебувають на передовій. Багато громадян та військовослужбовців України не можуть повноцінно реалізовувати свої

права через недосконалість та невідповідність законодавства у військовий час.

У багатьох країнах із тривалими збройними конфліктами, як-от Ізраїль чи Палестина, створені спеціальні юридичні організації для захисту прав тих, хто бере участь у бойових діях, і мирних громадян, постраждалих від війни. Такими, є наприклад: «UK Lawyer for Israel (UKLFI)» що створена в Ізраїлі та «Lawyers for Palestinian Human Rights (LPHR)», що створена в Британії для допомоги Палестинцям. Ці дві правозахисні адвокатські організації створені на початку заго-стрення військових конфліктів для забезпечення та дотримання прав громадян і військовослужбовців в своїх країнах та на міжнародній арені [1]. Окрім цього, важливим завданням їх діяльності є надання своїм громадянам та військовим, юридичної допомоги, також вони фокусуються на подачі міжнародних позовів і скарг до судів з метою зупинення порушень прав людини, таких як незаконні поселення і військові злочини на окупованих територіях [2]. Також важливим є те, що ці організації активно сприяють захисту самих адвокатів.

В Україні, як схожа організація, створений волонтерський рух «Адвокати ЗСУ», що спрямований на допомогу військовослужбовцям. Проте, оскільки в Ізраїлі та Палестині такі підходи до правничої допомоги значно напрацьовані з часом, Україні варто запозичити ці моделі, щоб ефективніше протидіяти викликам у сфері прав людини та забезпечувати справедливий правовий захист в умовах воєнного стану. Крім того, важливо, щоб українські правозахисні організації співпрацювали з міжнародними організаціями, які займаються питаннями прав людини та військового права. Така співпраця дозволить обмінюватися досвідом, отримувати підтримку на міжнародному рівні та підвищувати ефективність захисту прав військовослужбовців і цивільного населення.

Підтримка військових та учасників бойових дій потрібна для забезпечення комунікації між громадянами та державою.

У США існують програми надання правової допомоги для ветеранів війни, включаючи допомогу у вирішенні соціальних, медичних, правових питань, де саме часто адвокати залучаються до їх захисту. Наприклад розроблена Президентом Американської Асоціації Адвокатів у 2016–2017 роках Ліндою Кляйн, «ABA Veterans Legal Services Initiative» зосередилася на широкому спектрі правових питань, що стосуються ветеранів, і була реалізована Комісією з надання правових послуг ветеранам, що складається з двадцяти членів. Протягом 2016–2018 років Комісія розробила освітні програми, політику АВА, технологічні проекти, ключові партнерства із зовнішніми організаціями тощо [3]. В Україні необхідно створити або розширити спеціальні програми юридичної допомоги для військовослужбовців та

ветеранів, включаючи допомогу правового захисту щодо випадків порушення дисциплінарних стягнень або обвинуваченнях у військових кримінальних правопорушеннях.

Для забезпечення ефективної діяльності української адвокатури під час війни та захисту прав громадян, необхідно значно посилити співпрацю з міжнародними організаціями та запозичити успішний досвід інших країн, таких як Ізраїль, США та інші. Важливо розробити чіткі нормативно-правові механізми, які захищатимуть права адвокатів, військовослужбовців і цивільного населення в умовах конфліктів. Крім того, варто розвивати програми юридичної допомоги для військовослужбовців і ветеранів, як це реалізовано у США, де діють спеціальні ініціативи, такі як «ABA Veterans Legal Services Initiative». Співпраця з міжнародними правозахисними організаціями та трибуналами дозволить Україні підвищити якість правового захисту та забезпечити справедливість у питаннях воєнних злочинів. Це сприятиме не лише покращенню професіоналізму українських адвокатів, але й зміцненню правової системи країни в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови.

Список використаної літератури

1. UK lawyers for Israel (UKLFI). URL: <https://www.uklfi.com/> (date of access: 13.10.2024).
2. Lawyers for Palestinian Human Rights (LPHR). URL: <https://lphr.org.uk/who-we-are/> (date of access: 13.10.2024).
3. American Bar Association. The ABA Military and Veterans Legal Center. URL: https://www.americanbar.org/groups/legal_services/milvets/ (date of access: 13.10.2024).

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Кісліцина Ірина Олександрівна*

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Міжнародні стандарти адвокатської діяльності є фундаментальним для забезпечення прав і свобод людини та утвердження верховенства права в сучасному світі. Ці стандарти встановлюють етичні та професійні вимоги до адвокатів з метою захисту прав громадян та забезпечення доступу до справедливого суду та правової допомоги. Ці стандарти охоплюють такі питання як незалежність адвокатури, конфіденційності, конфлікт інтересів та професійна відповідальність. Закріплення таких норм сприяє розвитку міжнародного співробітництва у сфері правосуддя та створює основи для належного функціонування правових систем в умовах глобалізації.

Актуальність міжнародних стандартів адвокатської діяльності зумовлена глобалізацією правових систем, зростаючою міжнародною співпрацею та підвищенням ролі адвокатів у захисті прав людини та справедливості. У сучасних умовах, коли транскордонні правові питання стають все більш поширеними, а взаємодія між державами вимагає уніфікації підходів до правосуддя, дотримання міжнародних стандартів є критично важливим. Ці стандарти допомагають забезпечити високий рівень професійної етики та якості правової допомоги, що є основою для забезпечення справедливого судочинства та дотримання прав громадян незалежно від їхнього місця проживання.

Адвокатура являє собою систему, що забезпечує захист прав і свобод людини та громадянина як від дій державних органів, так і від зазіхань приватних осіб. Основною метою адвоката є охорона прав та інтересів клієнта, незалежно від того, на якій стороні він виступає в судовій справі. Адвокат зобов'язаний дотримуватися законодавства та професійних етичних норм, включаючи міжнародні стандарти адвокатської діяльності. Джерелом визначення поняття адвокатури є законодавчі акти, що регулюють цю професію. У більшості країн адвокатська діяльність регулюється окремими законами, як-то в Україні Законом «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1]. Міжнародне право також містить стандарти та конвенції, які регламентують права та обов'язки адвокатів, а також регулюють їх професійну діяльність.

Можна виокремити дві основні категорії правових джерел, що встановлюють міжнародні стандарти у сфері адвокатури. Перша категорія охоплює міжнародні договори загального характеру, які лише побічно регулюють адвокатську діяльність. Такі договори, встанов-

люючи гарантії права на захист, доступ до кваліфікованої юридичної допомоги та визначаючи ключові засади справедливого судочинства, окреслюють фундаментальні принципи функціонування адвокатури [2, с. 316–317].

До цієї категорії належать такі міжнародні документи, як Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Загальна декларація прав людини, а також акти, що визначають міжнародні стандарти щодо затримання, арешту та утримання під вартою. Серед таких документів варто згадати Звід принципів захисту всіх осіб, затриманих або ув'язнених (9 грудня 1988 р.) і Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями (30 серпня 1955 р.). Наприклад, згідно з п. «с» ч. 3 ст. 6 Конвенції та п. «d» ч. 3 ст. 14 Пакту, кожна особа, обвинувачена у вчиненні злочину, має право на захист із допомогою обраного нею адвоката, а за відсутності фінансових можливостей — скористатися безоплатною правовою допомогою [3].

До другої групи належать конкретні міжнародні стандарти, що регулюють:

- кваліфікаційні вимоги до адвокатів;
- організацію діяльності адвокатури;
- міжнародні норми, які встановлюють права, обов'язки та відповідальність адвокатів.

Такі стандарти викладені в Основних положеннях про роль адвокатів, прийнятих на Восьмому конгресі ООН з питань запобігання злочинам (27 серпня — 7 вересня 1990 р.), та в Загальному кодексі правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства, затверджену Радою асоціацій юристів та юридичних товариств Європи (САЮЮ) у жовтні 1988 року.

Хоча Хартія Європейського Союзу про основні права носить рекомендаційний характер, вона чітко окреслює ключові міжнародні стандарти в галузі адвокатури. Серед цих принципів — свобода та незалежність адвоката, адвокатська таємниця, уникнення конфлікту інтересів, підтримання професійної честі та гідності, захист інтересів клієнта, компетентність, повага до колег, дотримання законності та корпоративне самоврядування. Запровадження міжнародних та європейських правових стандартів у національну правову систему є необхідністю і на шляху євроінтеграції нашої держави та одним із чинників удосконалення правової системи України [4, с. 55].

Як міжнародні, так і національні нормативно-правові акти встановлюють мінімальні стандарти, яких адвокати повинні дотримуватися у своїй професійній діяльності. Ці акти визначають права та обов'язки адвокатів, порядок надання юридичної допомоги, механізми захисту прав і інтересів клієнтів, а також регулюють взаємодію між

адвокатами, адвокатськими об'єднаннями та державними інституціями [5, с. 210].

Отже, міжнародні стандарти адвокатської діяльності є важливим елементом забезпечення правової допомоги на глобальному рівні, гарантують незалежність і професійну етику адвокатів, а також захист прав громадян. Вони встановлюють ключові принципи, які мають бути дотримані в усіх юрисдикціях, сприяючи формуванню єдиних підходів до організації адвокатури та захисту прав людини. Дотримання цих стандартів дозволяє підвищити ефективність правосуддя та зміцнити довіру до правової системи, забезпечуючи адвокатам належний рівень автономії, а клієнтам — якісну юридичну допомогу.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 29.12.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 30.09.2024).
2. Демченко С. В. Міжнародно-правові стандарти адвокатської діяльності. *The 13th International scientific and practical conference «Modern science: innovations and prospects» (September 18–20, 2022) : зб. наук. праць. Stockholm : SSPG Publish, 2022. 327 с.*
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 01.01.1990 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
4. Вільчик Т. Міжнародні стандарти адвокатури: проблеми імплементації у національну правову систему. *Право України*. 2019. С. 54–69.
5. Яловий О. О. До питання міжнародних стандартів адвокатської діяльності. *Актуальні питання фінансової безпеки : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 27 берез. 2023 р.). Вінниця : ХНУВС, 2023. С. 209–211.*

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Нестерчук Лілія Петрівна***

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО НА БЕЗОПЛАТНУ ПРАВНИЧУ ДОПОМОГУ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Одним із найважливіших прав людини, закріплених в Конституції України, є право на безоплатну правову допомогу. Відповідно до ст. 59 Конституції України «Кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав» [1].

Це право відображає прагнення держави забезпечити рівний доступ до правосуддя для всіх громадян, незалежно від їхнього матеріального стану чи соціального становища. Саме це право є основою для реалізації інших прав людини, адже без доступу до правової допомоги громадяни не можуть ефективно захищати свої права та інтереси в суді або інших державних органах.

Згідно з Законом України «Про безоплатну правничу допомогу», безоплатна правова допомога (БПД) надається за рахунок державних та місцевих бюджетів і поділяється на два види: первинну та вторинну. Первинна допомога включає надання консультацій, роз'яснень законодавства, допомогу в підготовці заяв та інших документів правового характеру. Вторинна ж охоплює більш складні послуги, як-то представництво в судах, підготовку процесуальних документів та захист у кримінальних справах [2].

Однією з головних проблем, що заважає ефективному наданню безоплатної правової допомоги, є недостатнє фінансування. Державна система, що покликана забезпечити громадян якісною правовою підтримкою, часто не отримує достатньо ресурсів для покриття всіх потреб. Це призводить до того, що не вистачає кваліфікованих фахівців, які могли б надати допомогу всім, хто її потребує.

Друга проблема полягає в кваліфікації правників. Не всі юристи та адвокати, які надають безоплатну правову допомогу, мають достатній рівень підготовки для роботи з особливо складними справами, як-от кримінальні чи сімейні справи. Це може знижувати якість наданих послуг і, як наслідок, не завжди ефективно захищати права громадян.

Іншим важливим аспектом є інформаційна необізнаність населення. Багато громадян просто не знають про своє право на безоплатну правову допомогу або не розуміють, як скористатися цією можливістю. Відсутність доступної інформації ускладнює реалізацію права, навіть якщо воно формально існує.

Крім того, варто відзначити бюрократичні перепони. Навіть якщо громадянин знає про своє право, процес отримання правової допомоги може бути ускладнений через необхідність збору численних документів, виконання складних процедур або тривалий розгляд заявок.

Не можна не згадати й обмеження кола осіб, які мають право на вторинну правову допомогу. Наприклад, чинне законодавство передбачає, що допомогу можуть отримати лише певні категорії громадян, зокрема малозабезпечені чи пенсіонери. Це означає, що інші люди, які також можуть потребувати правової допомоги, залишаються поза системою.

Ознайомлення з міжнародним досвідом допомагає побачити, як інші країни вирішують ці питання і які елементи можна запозичити для покращення ситуації в Україні.

У Сполучених Штатах Америки система «Legal Aid» надає безоплатну правову допомогу для осіб із низькими доходами, особливо у кримінальних справах. Це право гарантоване на федеральному рівні. Однак доступ до правової допомоги у цивільних справах значно обмежений, що може бути схожою проблемою для України.

У Канаді діє більш всеохоплююча система, яка включає надання допомоги не тільки у кримінальних, але й у сімейних та імміграційних справах. Особливістю канадської моделі є онлайн-платформи, які спрощують доступ до юридичної інформації та дозволяють громадянам самостійно вирішувати прості правові питання.

Німеччина пропонує комбінацію первинної та вторинної правової допомоги. Первинна допомога надається за символічну плату або безкоштовно для малозабезпечених, і включає юридичні консультації. Вторинна ж допомога охоплює більш складні справи, в яких може бути призначений державний адвокат.

У Великій Британії існує система державного фонду «Legal Aid», яка фінансується з бюджету та забезпечує правовий захист для малозабезпечених у кримінальних і цивільних справах. Проте останні реформи зменшили доступ до цієї допомоги у цивільних справах, що може бути попередженням для інших країн, зокрема України, про важливість збереження достатнього фінансування таких програм.

Отже, для ефективної реалізації права на безоплатну правову допомогу в Україні необхідно вирішити кілька ключових проблем: збільшити фінансування, підвищити кваліфікацію правників, покращити обізнаність громадян та спростити доступ до допомоги. Вивчення міжнародного досвіду показує, що інтеграція нових підходів, таких як онлайн-сервіси або розширення правової допомоги на різні категорії справ, може стати важливим кроком у вдосконаленні української системи. Без належного доступу до правової допомоги рів-

ність перед законом залишається лише формальною, тому необхідно активно працювати над усуненням існуючих бар'єрів і забезпеченням цього права для всіх громадян.

Список використаної літератури

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4363>
2. Про безоплатну правничу допомогу: Закон України від 02.06.2011 року № 3460-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*

Шовкович Б. І.

студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ГОНОРАР УСПІХУ АДВОКАТА: ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Тема гонорару успіху адвоката є надзвичайно актуальною в сучасних умовах розвитку правової системи, особливо в контексті захисту прав людини. Відносини між адвокатом та клієнтом, включно з питанням оплати праці адвоката, мають велике значення для забезпечення справедливого судового розгляду.

Гонорар успіху, тобто винагорода адвоката, яка виплачується тільки у випадку успішного вирішення справи, викликає чимало дискусій, зокрема, з огляду на етичні аспекти та відповідність принципам правової допомоги. У практиці Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) це питання набуває особливого значення у зв'язку з гарантіями доступу до правосуддя та справедливого судового розгляду (стаття 6 Європейської конвенції з прав людини) [1].

Європейський суд з прав людини часто аналізує, чи порушують винагорода за успіх права сторін, зокрема баланс інтересів між адвокатами та клієнтами. Важливо також враховувати, що різні європейські країни мають різні підходи до цього питання, що призвело до різних підходів у Європейському суді з прав людини. Складність законодавчого регулювання у цій сфері вимагає постійного аналізу та оцінки, щоб уникнути конфлікту інтересів і забезпечити ефективний захист прав людини. Таким чином, обговорення гонорарів успіху

в контексті Європейського суду з прав людини має важливі наслідки для адвокатів, адвокатів і правозахисників, які працюють над удосконаленням правових механізмів для забезпечення доступу до правосуддя та захисту прав людини.

Європейські країни демонструють різний підхід до юридичної сили угод між клієнтом та адвокатом. Якщо в одних державах, зокрема у Великій Британії, Чехії, Словаччині, Польщі, Угорщині, Фінляндії, Туреччині та Греції, такі угоди мають обов'язкову силу, то в інших, як-от Німеччина та Ірландія, їхню дійсність оскаржують. Ці відмінності в національному законодавстві свідчать про неоднозначність правового статусу таких угод у контексті Європейської конвенції з прав людини [2]. Європейський суд з прав людини визнав, що укладення таких угод є можливим, проте не взяв на себе відповідальність за оцінку їхньої юридичної ваги. Замість цього Суд переклав це питання на національні правові системи. Водночас ЄСПЛ не вважає такі угоди безумовно доказовими при вирішенні спорів щодо судових витрат [3].

Насправді гонорар успіху адвоката — це невід'ємна частина гонорару адвоката. У багатьох країнах світу, таких як Австралія, Великобританія, Італія, Іспанія, Німеччина, Південна Корея, Сполучені Штати та Туреччина, стягується певна плата за успіх, але є одне або кілька обмежень. Це питання також є предметом розгляду Європейського суду з прав людини.

Наприклад, у рішенні ЄСПЛ по справі *ČERNIUS AND RINKEVIČIUS v. LITHUANIA* від 18 лютого 2020 року Страсбурзький суд констатував порушення пункту 1 статті 6 Конвенції [1] (право на справедливий суд), було створено через відмову адміністративних судів Литви відшкодувати витрати на правову допомогу тим, хто успішно оскаржив у суді незаконні штрафи у сфері охорони праці. Усі аргументи суду заслуговують на увагу, але найважливішим є твердження, яке ЄСПЛ визнав обґрунтованим з огляду на те, що намір заявника, звертаючись до суду, наполягав у судовому розгляді, як у рамках наукового дослідження вправи, але для досягнення результату. Це твердження позивача про те, що позов про захист своїх прав є безглуздом, якщо ситуація погіршиться до відкриття провадження. Виявилося, що заявники витратили на правову допомогу суму, яка перевищує суму накладеного на них штрафу.

Крім того, ЄСПЛ у рішенні від 19 жовтня 2000 року у справі «Іатрідіс проти Греції» тлумачить «гонорар успіху» як угоду, в якій клієнт погоджується сплатити адвокату певний відсоток від суми, присудженої йому судом, як гонорар, якщо рішення буде прийнято на користь клієнта. Якщо ці угоди є юридично дійсними, вказану суму сплачує замовник. Водночас відшкодування судових витрат передбачає їх реальність, необхідність, а також наявність умов їх обґрунтованості [4].

Отже, можна дійти до висновку, що, по суті, винагорода за успіх виконує важливу функцію, тому що таким чином гарантується конституційне право кожного на вільний вибір захисника своїх прав з можливістю розтермінувати сплату гонорару до позитивного для клієнта результату по справі. За таких умов враховується матеріальне становище клієнта, який має певні фінансові труднощі на етапі укладання договору з адвокатом, але матиме реальну можливість оплатити адвокату гонорар за надання професійної правничої допомоги.

Список використаної літератури

1. Європейська конвенція з прав людини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
2. Луспенник Д. Гонорар успіху адвоката: практика Європейського суду з прав людини. *Судова влада України*. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/627287/>
3. Гонорар успіху як форма оплати винагороди адвокату. *Юридична газета online*. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/sudova-praktika-gonorar-uspihu-yak-forma-oplati-vinagorodi-advokatu.html>
4. Дроздов О. Гонорару успіху адвоката бути. *Національна асоціація адвокатів України*. URL: <https://unba.org.ua/publications/5502-gonoraru-uspihu-advokata-buti.html>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», старший викладач *Нестерчук Лілія Петрівна*

Щербина Д. С.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПІДХОДІВ РІЗНИХ КРАЇН

Адвокатська етика являє собою сукупність норм і принципів, що визначають належну поведінку адвоката в тих ситуаціях, коли законодавство не регулює їх дії прямо. Вона є частиною загальної юридичної етики.

Для ефективного розвитку юридичної етики необхідні як вітчизняні, так і міжнародні джерела.

До найважливіших міжнародних документів, що стосуються етичних аспектів юридичної діяльності, зокрема адвокатської етики, мож-

на віднести такі: Загальна декларація прав людини, Деонтологічний кодекс, Кодекс правил адвокатської діяльності країн Європейського Союзу, Основні принципи, що стосуються ролі юристів, а також Основні положення про роль адвокатів.

Серед основних вітчизняних джерел варто виділити Конституцію України, Закон України «Про Конституційний суд України», Закон України «Про уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», Закон України «Про судоустрій і статус суддів», Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Закон України «Про нотаріат», а також Концепцію розвитку вищої юридичної освіти в Україні та інші документи.

Адвокати в кожній країні повинні дотримуватися високих стандартів етичної поведінки, працюючи на благо своїх клієнтів та суспільства загалом, при цьому керуючись принципами верховенства права та законності. Головною метою адвокатської етики є надання кваліфікованої правової допомоги та забезпечення права на захист у кримінальних справах. Підхід до визначення та регулювання адвокатської етики може відрізнятися в залежності від країни. У правових системах романо-германської традиції такі норми найчастіше закріплені в кодексах адвокатської етики. Наприклад, у Франції діють Національні внутрішні правила адвокатської професії, а в Німеччині поведінка адвокатів регулюється спеціальним законом — Федеральним порядком адвокатури [1].

У країнах англосаксонської правової традиції діють модельні норми поведінки адвокатів. Наприклад, у Сполучених Штатах застосовуються «Модельні правила професійної поведінки», розроблені Американською асоціацією адвокатів, тоді як у Великобританії діє «Книга стандартів для баристів» [2]. В Україні одним із ключових принципів адвокатської етики є принцип незалежності адвоката, що означає свободу від будь-якого зовнішнього втручання, тиску чи впливу з боку державних органів [3]. Іншим загальним і важливим етичним стандартом для адвокатів у всіх країнах є принцип чесності та порядності адвоката. Цей принцип вимагає від адвоката бути чесним з клієнтом, відкритим із судом, зберігати гідність та добропорядну репутацію [2].

У статті 44 Правил адвокатської етики України закріплено обов'язок адвоката дотримуватися принципів чесності та порядності під час ведення професійної діяльності в суді. Це передбачає повагу до процесуальних прав адвоката іншої сторони та уникнення їх порушення [3]. Принцип конфіденційності регулює повний та відвертий зв'язок між адвокатом і клієнтом, що базується на взаємній довірі. Це дає змогу адвокату отримати достовірну інформацію для надання ефективної правової допомоги. У країнах романо-германської право-

вої системи обов'язок адвоката зберігати конфіденційність відомий як «професійна таємниця» [4]. В Україні єдиним корпоративним документом, що регулює етичні стандарти адвокатської діяльності, є Правила адвокатської етики, які виступають обов'язковими орієнтирами в діяльності адвокатів.

Відповідно до статті 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокат зобов'язаний дотримуватися правил етики під час виконання своїх професійних обов'язків [5].

Міжнародні стандарти вимагають, щоб адвокат сумлінно виконував свої обов'язки згідно із законом і загальновизнаними нормами професійної етики юристів. При цьому особлива увага приділяється таким цінностям, як честь, чесність і непідкупність, які є важливими складовими професійної діяльності адвоката [3].

Кодекс підкреслює, що повага до професійної ролі адвокатів є фундаментальною умовою підтримки верховенства права та демократії в суспільстві. Правила адвокатської етики, ухвалені 9 червня 2017 року на 3-тій конференції адвокатів України, встановлюють високі етичні стандарти для всіх адвокатів і забезпечують процедури, що гарантують незалежність професії. Окрім того, ці Правила дозволяють адвокатам України використовувати норми Загального кодексу правил для адвокатів країн Європейського співтовариства.

Вищенаведене дозволяє зробити кілька важливих висновків.

По-перше, незважаючи на певні відмінності, зумовлені різними культурними й етичними традиціями окремих суспільств, а також різними правовими системами, є універсальні цінності, спільні для адвокатської професії по всьому світу. Вони спираються на основоположні принципи професійної незалежності, чесності, справедливості та конфіденційності.

По-друге, ключову роль відіграють саме правила адвокатської етики, які, незалежно від конкретної країни та способу їх тлумачення, об'єднують адвокатів, надаючи професії унікальний статус, що відрізняє її від інших. Ці правила закріплюють основні принципи, що регулюють діяльність адвокатів у глобальному масштабі, і дозволяють їм ефективно захищати права та інтереси своїх клієнтів. По-третє, аналізуючи міжнародні стандарти адвокатської етики та порівнюючи їх з національними, можна зазначити, що вони побудовані на тих самих принципах, мають спільні цілі та використовують схожі підходи до їх встановлення і дотримання.

Список використаної літератури

1. Ухач В. З. Юридична деонтологія і професійна етика: навчальний посібник. Тернопіль: *Вектор*. 2015. С. 336. URL: http://dSPACE.wunu.edu.ua/bitstream/316497/20178/1/JDPE_2015.pdf

2. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96—ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Гвоздій В. А. До питання світової практики тлумачення основних принципів адвокатської етики. *Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск*. Одеса, 2019. С. 30–33. URL: https://kdka.od.gov.ua/wp-content/uploads/2019/06/voa-AE-2019-OBL_.pdf
4. Бандурка С. С. Адвокатура України на сторожі закону: монографія. Харків: *Майдан*, 2021. 224 с.
5. Правила адвокатської етики: рішення Звітно-виборного з'їзду адвокатів України від 09.06.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*

Юрченко Д. В.

студентка І-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВ ЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ АДВОКАТІВ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

З огляду розвитку міжнародних відносин України доцільно зауважити, як різні правові системи підходять до формування професійних стандартів для адвокатів. В свою сергу етичні норми, якими керуються адвокати у своїй професійній діяльності, є фундаментом для забезпечення довіри до судової системи та справедливого захисту прав клієнтів. Адже на нашу думку, основною ціллю адвокатури, чи то в асоціації чи для кожного окремо, є вислуга людині та правосуддю, а отже це неможливо без наявності етичної поведінки.

У США етичні норми поведінки адвокатів регулюються Model Rules of Professional Conduct, розробленими Американською асоціацією юристів (ABA). Вони включають основні принципи, такі як, конфіденційність, уникнення конфлікту інтересів, належну компетентність, та чесність у стосунках з судом і клієнтами. Адвокат зобов'язаний дотримуватися інтересів клієнта, але також повинен керуватися принципами правосуддя і моралі.

Личенко І. у своїй роботі наголошує, що прецедентна система права справляє вирішальний вплив на адвокатуру США [1, с. 157]. Отже, основні принципи адвокатської етики США формувалися на основі

прецедентного права та з акцентом на індивідуальні права людини, що має велике значення у конфліктних правових системах, таких як американська.

У Німеччині етичні норми регулюються *Bundesrechtsanwaltsordnung* (BRAO). Основні принципи схожі на американські стандарти, проте тут адвокати мають ще суворіші вимоги щодо конфіденційності та захисту прав клієнта. Окремо відзначаються такі принципи, як добросовісність і сумлінність у виконанні професійних обов'язків.

Так, Поклонська О. Ю та Компанейцев С. В., стверджують, що проведення зазначених заходів в якості обов'язкового курсу підвищення кваліфікації адвокатів допоможе формальне підвищення кваліфікації перетворити на реальний ценз оцінки рівня юридичної придатності особи, яка займається адвокатською діяльністю [2, с. 389].

Однак в кожній країні утворилися відмінні риси розуміння того, якою має бути поведінка адвоката. До прикладу Розділом 1 Кодексу регулювання професійної поведінки адвокатів Кіпру передбачено заборона ведення бізнесу, торгівлю чи інший вид професійної діяльності пов'язаної з економічною складовою. Тобто, я і в більшості країн ЄС в Греції адвокату дозволено займатися науковою, творчою та викладацькою діяльністю [3, с. 3].

Важливою складовою діяльності адвоката є реклама. Однак з огляду законодавства країн ЄС, можна виокремити певні риси стосовно питання реклами.

Наприклад, Німеччина, де питання адвокатської етики регулює Закон про адвокатуру, зазначено, що реклама не заборонена, хоча вона має відповідати умовам щодо змісту, тобто бути направленою на ознайомлення, а не на покликання користування його послугами [4, с. 12]. Законодавство Греції взагалі не має докладної регламентації щодо самореклами адвоката, зазначено що діяльність самого адвоката не може знеславлювати його честь і гідність [5, с. 46].

В свою чергу Україна регламентує вимоги до рекламування адвокатської діяльності у статті 13 Правил адвокатської етики. Хоча вони і кодифіковані, але на відміну від Закону про адвокатуру Німеччини, є більш загальними і не можуть охопити всі питання в умовах сучасних реалій.

Не менш важливе питання адвокатської етики пов'язано з дисциплінарною відповідальністю. В Україні порушення правил етичної поведінки є дисциплінарним проступком. Тобто, згідно зі статтею 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» — це є підґрунтям застосування до адвоката дисциплінарної відповідальності із застосуванням відповідних санкцій.

Таким чином, порівняння етичних норм адвокатів зарубіжжя показує як спільні так і відмінні риси, котрі зумовлені культурним, історичними та правовими особливостями кожної країни.

Список використаної літератури

1. Личенко І. Загальні засади організації та функціонування адвокатури зарубіжних країн. 2020. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2020/may/21534/26.pdf>
2. Поклонська О. Ю., Компанейцев С. В. Професіограма адвокатської діяльності та професіоналізм адвоката: поняття та сутність. *Вчені записи Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2013. Т. 26 (65). 2–1. Ч. 2. С. 384–390. URL: https://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2013/2-1-2_2013/56.pdf
3. Κωδικας εXInvcov Sncnyopcov (Greece). URL: https://www.cyprusbarassociation.org/images/ANNOUNCEMENT/kodikas_deontologias.pdf
4. Berufsordnung in der Fassung vom 1/07/2008 (Germany). URL: https://www.brak.de/fileadmin/02_fuer_anwaelte/BORA_Stand_01_07_2008_090615.pdf
5. Greece — Κωδικας ελληνων δικηγορων. URL: <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/76222/nomos-4194-2013>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кіслицяна Ірина Олександрівна**

ЗМІСТ

Ківалов С. В. Вітальне слово президента Національного університету «Одеська юридична академія» 3

Ізовітова Л. П. Вітальне слово голови Національної асоціації адвокатів України, Ради адвокатів України 5

ЧИТАННЯ «ПИТАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ», ПРИСВЯЧЕНІ ПАМ'ЯТІ ВИДАТНОГО АДВОКАТА ЙОСИПА БРОНЗА

Бакаєнова Н. М.
Одяг адвоката: професійні вимоги 8

Лічман Л. Г.
Етичні стандарти поведінки адвоката під час здійснення професійних обов'язків у суді 18

Соколицька К. М.
Юридична етика — минуле і сьогодення 22

Хотинська-Нор О. З.
Етика взаємовідносин адвоката з судом і наслідки її порушення 26

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ АДВОКАТІВ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Городовенко В. В.
Практика європейських конституційних судів щодо обов'язковості членства в національних асоціаціях адвокатів 30

Джабурія О. О.
Адвокатура Одеської області в умовах воєнного стану за показниками 2024 року 38

Вільчик Т. Б.
Роль адвокатських корпорацій у протистоянні авторитарним режимам, зміцненні демократії та верховенства права 44

Москвич Л. М.
Право адвокатів на свободу асоціацій 50

Карповець А. В. Скликання з'їзду адвокатів України в умовах воєнного стану: ризики та виклики	53
Безчеснюк М. І. Роль органів адвокатського самоврядування у підвищенні кваліфікації адвокатів	56
Бурмус В. В. Загальна характеристика адвокатського самоврядування	59
Гилко С. Р. Структура та засади функціонування Національної асоціації адвокатів України	62
Коршун З. В. Основні напрямки діяльності Молодіжного комітету Національної асоціації адвокатів України	65
Кущик Д. Р. Актуальні проблеми функціонування адвокатського самоврядування в Україні	67
Левенець А. М. Роль органів адвокатського самоврядування у забезпеченні професійних стандартів адвокатської діяльності	70
Лисенко О. Ю. Деякі аспекти функціонування органів адвокатського самоврядування	72
Олійник М. І. Значення діяльності НААУ в умовах сьогодення	75
Осокіна В. С. Засади адвокатського самоврядування в Україні	77
Самойленко С. А. Роль Опікунської ради НААУ у захисті прав та підтримці адвокатів в умовах воєнного стану	80
Тичинська Р.-М. Р. Рада адвокатів України та Рада адвокатів регіону: порівняльний аспект	82
Удовиченко І. К. Загальна характеристика принципів адвокатського самоврядування	84

Шовкун М. Є.

Правовий статус помічника адвоката та організація його роботи 87

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Фурса С. Я., Фурса Є. І.

Застосування штучного інтелекту адвокатами 90

Даценко В. М.

Захист інтересів дитини в сімейних спорах 95

Бондарєва М. В., Рабовська С. Я.

Процесуальні аспекти участі адвоката в нотаріальному процесі 97

Зубченко Н. І.

Участь адвоката у державній реєстрації відокремлених підрозділів юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави 101

Кравченко М. О.

До питання взаємодії представників адвокатури з закладами вищої освіти 105

Легких К. В.

Роль адвоката у подоланні колізій та прогалин законодавства як засобу забезпечення права на справедливий суд 107

Остафійчук Л. А.

Розумність адвокатського гонорару 109

Саленко О. В.

Право на захист у справах про воєнні злочини крізь призму практики ЄСПЛ 111

Сайнчин С. О.

Адвокатські версії 116

Свояк Д. В.

Тактика захисту чи позапроцесуальний вплив на безсторонність суду 120

Стефанчук М. М.

Участь адвоката в кваліфікаційно-дисциплінарній комісії прокурорів: місія чи повинність? 124

Храпенко О. О.	
Образ адвоката у соціальних мережах	128
Нестерчук Л. П.	
Цифрова трансформація адвокатської діяльності: ризики та перспективи	131
Іванова В. О.	
Захист адвокатської таємниці в умовах кіберзлочинності	134
Мозгальов В. Ю.	
Окремі питання забезпечення прав адвокатів на отримання інформації із Єдиного реєстру зброї	136
Фірсов В. Д.	
Роль адвоката в конституційному судочинстві: протистояння форми і змісту	141
Щербатий Р. Р.	
Окремі питання доступу до професії адвоката та судді в Україні: порівняльно-правовий аспект	145
Абрамов В. С.	
Адвокательська таємниця: межі конфіденційності та виключення	149
Аносенков І. А.	
Характеристики об'єктивної та суб'єктивної сторони зловживання адвокатом професійними правами	151
Антіпова О. Г.	
Альтернативні способи вирішення спорів: роль адвоката	153
Багнета С. В.	
Гонорар адвоката як показник успішності	157
Баран А. С.	
Заборона ототожнення адвокатів з клієнтами	159
Бєляєва К. О.	
Цифровізація адвокатської діяльності	163
Бітова М. А.	
Особливості надання адвокатом безоплатної правничої допомоги	166
Білошкурський М. М.	
Гарантії адвокатської діяльності: актуальні проблеми	168

Богданова М. Д. Процесуальні права адвоката в кримінальному судочинстві	171
Борисюк С. А. Проблемні аспекти взаємодії органів публічної влади та адвокатури	173
Бочевар М. К. Адвокатська монополія в Україні: аналіз переваг і недоліків	175
Бродецька Є. М. Роль адвоката під час здійснення медіації	178
Бубнова А. О. Роль жінок у формуванні сучасного інституту адвокатури	180
Бугасова А. А. Поєднання адвокатської діяльності із діяльністю медіатора: проблемні аспекти	183
Бузила В. Р. Адвокат і клієнт: довіра та конфіденційність в умовах діджиталізації	185
Бучок О. Ю. Захист прав адвокатів при здійсненні професійної діяльності: сучасні проблеми та шляхи їх вирішення	189
Воробйов О. Г. Використання поліграфа в адвокатській діяльності	192
Власюк А. В. Незалежність адвокатської діяльності: основа ефективного правозахисту	194
Власюк А. О. Психологічні особливості діяльності адвоката	197
Вишинська Л. Є. Проблема підвищення кваліфікації адвокатів	199
Галімська П. В. Діяльність адвокатури в умовах воєнного стану	202
Герасименко В. М. Діяльність адвокатури в умовах війни: особливість та механізм . .	204
Горбенко А. М. Проблематика здійснення адвокатської діяльності при наданні правничої допомоги військовозобов'язаним	206

Гордієнко В. С. Роль адвокатури в демократичному суспільстві	209
Гільтай А. В. Вплив цифрових технологій на інститут адвокатури	210
Горлачук Є. В. Адвокатура в умовах політичної нестабільності: захист прав під час кризових ситуацій	214
Гребенюк М. І. Медіація як спосіб урегулювання конфліктів (спорів)	216
Гуца А. В. Адвокатура під час воєнного стану в Україні: виклики сьогодення	219
Даниш А. В. Електронний документообіг у сучасній адвокатурі: ефективність та конфіденційність	221
Дмитренко О. О. Дискусійне питання бронювання адвокатів в умовах воєнного стану	223
Дмітрієва В. С. Актуальні питання реалізації права адвоката на доступ до інформації	226
Жилка А. М. Онлайн-правосуддя та його вплив на роль адвоката	230
Жук С. С. Альтернативні способи вирішення спорів: сучасний стан та перспективи розвитку	232
Загорець Р. Г. Запровадження реєстру адміністративних проваджень як спосіб забезпечення реалізації права адвоката на отримання інформації	234
Загребнюк Д. М. До питання сумісництва адвокатської діяльності та військової служби	236
Зайченко П. М. Свідectво про право на заняття адвокатською діяльністю та посвідчення адвоката	239

Журавська А. О.

Забезпечення дотримання адвокатської таємниці в результаті діяльності адвоката в альтернативних способах вирішення спорів 243

Євстратєва М. В.

Вплив адвокатської діяльності на захист прав і свобод громадян в Україні 245

Іващенко А. Р.

Вплив воєнного стану на функціонування адвокатури в Україні 247

Лічко В. В.

Цифровізація адвокатської практики 249

Каймуз А. М.

Проблеми, з якими стикається адвокат на початку професійної кар'єри 251

Капелюшник П. М.

Характеристика адвокатської таємниці 253

Касаткін В. В.

Адвокат — медіатор у сфері медичного права 255

Кардєєва О. В.

До питання взаємодії адвокатури та держави 258

Карманчук В. О.

Захист прав військовослужбовців та ветеранів: особливості адвокатської практики в умовах війни 259

Киричок Є. О.

Особливості надання безоплатної правничої допомоги адвокатами 261

Кішко В. Л.

Адвокатура в епоху штучного інтелекту: можливості та ризики 263

Клоченко О. В.

Роль адвоката в альтернативних способах вирішення спорів: виклики та перспективи 267

Кобець Д. О.

Принцип конфіденційності в адвокатській діяльності 269

Ковальчук А. С.	
До питання складання адвокатом кваліфікаційного іспиту	271
Ковальчук Д. С.	
До питання створення адвокатського бюро	274
Кожухова О. О.	
Застосування «гонорару успіху» у практиці адвоката	276
Колосов Д. О.	
Участь адвоката в переговорному процесі у справах про поділ спільного майна подружжя	278
Комарова Д. О.	
Адвокат в процедурі медіації	281
Коновальчук Я. В.	
Особливості участі адвоката у цивільному судочинстві	283
Конончук М. В.	
Медіація як форма альтернативного врегулювання правових спорів: процес і принципи	286
Коренко Д. М.	
Функції адвокатури у сучасному суспільстві	290
Костецький Д. В.	
Проблеми адвокатської діяльності в кримінальному провадженні	292
Костюк О. О.	
Роль адвокатури у механізмі захисту прав і свобод людини	296
Книга Є. Ю.	
Адвокати та захист інтелектуальної власності в цифрову епоху: виклики та інновації	298
Костенко О. С.	
Вплив штучного інтелекту на розвиток адвокатської професії . . .	300
Котелкіна В. М.	
Юридичні клініки та система надання безоплатної правничої допомоги: питання взаємодії	303
Краскова А. М.	
До питання принципів адвокатської діяльності	307
Красюк А. С.	
Правові аспекти впровадження онлайн-платформ для медіації	310

Кротова Е. О. До питання взаємовідносин між адвокатом і клієнтом	312
Кулик А. І. До питання про розвиток законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність	314
Кудряшова М. Є. Зміст та особливості надання безоплатної вторинної правничої допомоги	316
Курінна К. В., Селеменєва П. А. Участь адвоката в процесі медіації	318
Левицька С. О. Роль адвоката в досягненні компромісу та врегулюванні конфліктів	321
Лесик В. І. Деякі аспекти надання правничої допомоги адвокатами в умовах воєнного стану	323
Літишан М. С. Взаємодія адвоката з судовими та правоохоронними органами: проблеми та шляхи вирішення	325
Мазур А. А. Ризики та виклики у сфері захисту прав адвокатів	328
Мала О. О. Деякі питання представництва військовослужбовців у справах про звільнення з військової служби	331
Малій Ю. Є. До питання конституційно-правового статусу адвокатури України	334
Мамедова А. Ф. Роль адвокатів у медіації: механізми забезпечення ефективності альтернативного вирішення спорів	336
Мамула А. Р. Поєднання адвокатської діяльності із діяльністю медіатора: проблемні аспекти	338
Маслякова А. В. Імідж сучасного адвоката України	340

Матвеева Є. А.	
До питання взаємодії адвокатури та держави	342
Миколюк С. І.	
Принцип конфіденційності в медіації	344
Мірошниченко К. В.	
Адвокатура України в умовах воєнного стану	346
Мурашева К. В.	
Особливості реєстрації електронного кабінету адвоката	349
Новак Ю. І.	
Співробітництво адвокатури та уповноваженого Верховної Ради України з прав людини	351
Овсянніков К. Р.	
Адвокат як суб'єкт надання вторинної правничої допомоги	353
Одорошенко Є. І.	
Роль адвокатури в захисті прав і свобод громадян	355
Одорошенко Є. І.	
Інновації в адвокатській діяльності	358
Повшук І. І.	
Роль адвокатури у протидії корупції в Україні	360
Письменна К. І.	
Дискусійні питання щодо участі адвоката у кримінальному провадженні	363
Прокопенко А. О.	
Адвокатська таємниця: теорія та практика	367
Перепелиця В. В.	
Професійні виклики адвокатів та української адвокатури в період воєнного стану	368
Перехода Є. О.	
Конфіденційність у діяльності адвоката: важливі аспекти захисту інформації	371
Петрик В. В.	
Роль адвоката в сімейній медіації	373
Півторак А. О.	
Організація адвокатської діяльності в кримінальному судочинстві	375

Плачинда А. П.

Роль адвокатури в ефективному забезпеченні прав
фізичних та юридичних осіб на тимчасово окупованих
територіях України 377

Рисюк А. Ю.

Роль адвоката — медіатора у сімейних спорах 379

Потелешенко К. А.

Адвокати як гарантії юридичної стабільності: аналіз
інституційних взаємодій 382

Продан Д. Д.

Сучасні виклики в адвокатській діяльності 385

Прусаковський О. С.

Окремі проблеми участі адвоката у слідчих діях в умовах
воєнного стану 388

Родрігес Л. Ф.

Сучасні технології як інструмент підвищення ефективності
роботи адвокатів 390

Ромащенко Д. М.

Взаємодія адвокатури України з правозахисними інститутами . . . 393

Рухлевич М. В.

Роль адвокатури в захисті прав людини 396

Рябов В. Ю.

Окремі питання конфлікту інтересів в адвокатській діяльності . . 398

Рябоконт О. Ю., Австисян К. К.

Надання безоплатної правничої допомоги
для військовослужбовців 400

Сальник М. Ю.

Роль адвокатури у забезпеченні прав і свобод людини 403

Сидельникова Є. Р.

Адвокати та медіація: спільний шлях до розв’язання спорів 405

Сінючкова А. Р.

Нерозголошення адвокатської таємниці як професійний
обов’язок адвоката 409

Сєбова Ю. М.

Роль адвоката в медіації у кримінальному провадженні
в контексті забезпечення справедливого судочинства 412

Сєбова Ю. М.	
До питання про втручання в адвокатську діяльність під час дії воєнного стану	414
Сидловський С. В.	
Роль адвокатури у боротьбі з корупцією	416
Сергієнко А. С.	
Тактика захисту адвоката під час судового процесу	418
Серпіонова К. М.	
Гарантії адвокатської діяльності: проблеми та шляхи вирішення	420
Скалозуб Ю. Р.	
Адвокатська таємниця: особливості та відповідальність за її розкриття	422
Соколов Є. М.	
Ордер адвоката: значення, особливості використання та проблеми правового регулювання	424
Стасовська Д. В.	
Роль адвоката у забезпеченні права на справедливий суд	427
Стрюкова І. С.	
Розвиток конституційних засад адвокатури України	430
Стащук П. Ю.	
Маркетинг в адвокатській діяльності	433
Ступка В. О.	
Виклики та особливості адвокатської діяльності в умовах війни	435
Тишковець Д. А.	
Образ адвоката у мистецтві	438
Тельпіс В. М.	
Специфіка надання безоплатної правничої допомоги	440
Тімова Д. В.	
Актуальні виклики та тенденції у розвитку адвокатської діяльності в Україні	443
Ткач А. І.	
Особливості діяльності адвоката в кримінальному процесі	445

Тодощак В. О. Адвокатура в умовах воєнного стану: нові виклики та адаптація до змін	448
Тотін В. О. До питання застосування адвокатами законодавства щодо військової служби	451
Фасій А. В. «Гонорар успіху» як показник професійності адвоката	453
Філон О. І. Доступ до професії адвоката в Україні	455
Цертій І. С. Професійна деформація адвоката: переваги та ризики	457
Шевченко В. В. Гарантії незалежності адвокатури	460
Юрченко Д. В. Електронне врегулювання конфліктів як вид альтернативного врегулювання правових спорів	461
Янковська М.-А. В. Деякі проблеми реалізації гарантій адвокатської діяльності під час воєнного стану	464
Яцканич В. В. Професійна деформація та її вплив на діяльність адвоката	467
Осадчук І. О. Захист від кримінального обвинувачення як вид адвокатської діяльності	469

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ

Балик Д. В. Історичний розвиток інституту адвокатури	473
Гончарова А. В. Історія розвитку правил адвокатської етики зарубіжних країн: позитивний досвід для України	476
Горячківська В. П. Зародження і розвиток інституту адвокатури в Україні	480

Леонova В. М.	
Жінки в адвокатурі: історичний досвід	482
Лисенко Д. С.	
Жінки в адвокатурі: історія та сучасні тенденції	485
Оберемко К. О.	
Історія створення Національної асоціації адвокатів України	487
Павлова Є. С.	
Жінки в праві: образ адвокаток у світовій культурі	489
Шупенюк В. О.	
Роль жінок у становленні та розвитку інституту адвокатури	492
Яценко Н. І.	
Проблеми адвокатської діяльності в перший рік війни: виклики та шляхи їх подолання	494

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ТА ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА

Безега Т. М.	
Роль етичних правил поведінки адвокатів у мережі «Інтернет» . .	497
Кубасенко А. В.	
Правова невизначеність е-декларування членів дисциплінарних палат КДКА: актуальні питання	501
Тірова О. М.	
Моральні дилеми адвокатів у літературі: крізь призму актуальних проблем адвокатської етики	505
Басюк Ю. М.	
Взаємовідносини адвоката із суддею: етичні стандарти та практичні аспекти	509
Чорний М. М.	
Етичний аспект взаємодії прокурорів та адвокатів у суді	513
Александрова Н. С.	
Вимога несумісності адвокатської діяльності з іншими видами діяльності: етико-правовий аспект	515
Антонюк С. Л.	
Конфлікт інтересів в адвокатській практиці: етичні аспекти та наслідки	519

Барабаш О. О. Професійна етика адвоката: вимоги сучасності	522
Белік Т. О. Конфлікт інтересів в адвокатській діяльності: етичні стандарти та практичні виклики	525
Берназ В. П. Поведінка адвоката у соціальних мережах: окремі вимоги, пов'язані із дотриманням норм адвокатської етики	528
Білик І. І. Значення принципу конфіденційності в адвокатській діяльності	530
Бірук О. О. Моральні проблеми взаємовідносин адвоката з судом, учасниками судочинства, колегами	534
Богомолова А. Г. Моральна складова діяльності адвоката-захисника у кримінальному процесі	538
Бойко А. С. Етичні аспекти та межі захисту адвокатської таємниці	542
Бродецька Є. М. Морально-етична складова професійної культури адвоката	546
Бучок О. Ю. Етичні аспекти участі адвоката в процедурах альтернативного врегулювання спорів	549
Вотчал О. В. Етичні проблеми професійної діяльності адвоката	552
Голубович А. М. Дотримання правил адвокатської етики під час судового засідання в режимі відеоконференції	554
Гончаренко С. Д. Етичні норми адвокатської діяльності та відповідальність за порушення	557
Гребенюк М. І. Етичні особливості поведінки адвоката у соціальних мережах . . .	560

Гриньків І. В., Габрук Я. О. Особливості формування моральної культури адвоката в сучасних умовах	563
Грищенко М. О. Кримінальна відповідальність адвоката як вид юридичної відповідальності	566
Громовенко А. Г. Дисциплінарна відповідальність адвоката за порушення вимоги неприпустимості конфлікту інтересів	569
Грушко В. О. До питання про необхідність дотримання адвокатами етичних норм	572
Гусєва Е. В. Етичні норми адвокатської професії в умовах конфлікту інтересів	576
Дедюх С. В. Професійна етика адвоката: проблеми застосування та шляхи удосконалення	579
Димура К. В. Адвокатська таємниця в умовах цифрової трансформації суспільства	581
Долженко В. О. Етика адвоката у взаємодії зі ЗМІ: межі дозволеного	584
Дондонова М. Д. Етичні норми поведінки адвоката в мережі Інтернет	586
Донець К. О., Панасюк В. О. Ефективна комунікація адвоката з клієнтами в системі безоплатної правничої допомоги: правові та етичні аспекти	590
Дробот В. В. Етичні аспекти використання нових технологій в адвокатській діяльності	593
Дубяга А. А. Дотримання правил адвокатської етики — гарантія надання якісної правничої допомоги	595
Жук О. О. Особливості притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності	598

Журавська А. О. Проблеми правового регулювання порядку притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності	601
Золотов В. В. Етичні аспекти реклами та маркетингу в адвокатській практиці	604
Калова В. С. Етичні норми поведінки адвоката в інтернет-просторі	607
Капістеринська К. С. Етичні аспекти взаємодії адвоката з клієнтами в сучасних умовах	610
Капітоненко А. С. Роль емпатії в роботі юриста: етичний актив чи небезпечна пастка?	613
Караульчук Н. С., Блухштейн П. І. Проблемні питання дисциплінарної відповідальності адвоката	617
Кармолін Л. М. Етичні стандарти в діяльності адвоката	620
Кілярська Д. В. Взаємодія адвоката з учасниками судового процесу та органами державної влади	623
Клапоушак Д. С. Щодо значення професійної етики адвоката	627
Коваль Ю. В. Етика поведінки адвоката у мережі Інтернет	629
Король А. С. Виконання адвокатом професійних обов'язків із захисту осіб, які вчинили злочини проти основ національної безпеки	633
Короткевич І. А. Етичні засади рекламування адвокатської діяльності в Україні	635
Конончук М. В. Конфлікт інтересів у діяльності адвоката: етичні дилеми та шляхи їх вирішення	637

Кособудська М. С.	
Етичні аспекти взаємодії адвоката з клієнтом	641
Красюк А. С.	
Сучасні виклики в етичній поведінці адвокатів у сфері інтернет-технологій та соціальних мереж	643
Кулик А. А.	
Етичні аспекти поведінки адвоката в інтернет-просторі	646
Курбай К. В.	
«Гонорар успіху» в адвокатській практиці: правове регулювання, етичні аспекти та практичне застосування	648
Ліфєрова В. В.	
Моральність як головний критерій в адвокатській діяльності	651
Лебедевич А. Д.	
Питання етики адвоката у віртуальному просторі	655
Левандовська І. Ю.	
Поведінка адвоката у соціальних мережах	659
Левицька С. О.	
Етичні аспекти взаємодії адвоката з клієнтами	663
Линюк А. І.	
Етичні засади діяльності адвоката в мережі Інтернет	665
Максимчук Д. А.	
Дотримання норм адвокатської етики в соціальних мережах	667
Мамедова А. Ф.	
Адвокатська таємниця як ключовий елемент професійної етики	669
Мандажи І. С.	
Проблемні питання дотримання адвокатами правил адвокатської етики при використанні мережі Інтернет	672
Матвєєва О. А.	
Роль професійної етики в діяльності адвокатів	675
Мельник Д. В.	
Адвокатська етика: виклики сучасного правозастосування	679
Мельник М. І.	
Адвокатська етика: поняття, зміст та проблематика правового регулювання	683

Мерзлюк Є. С. Винагорода адвоката за надання правничої допомоги	686
Мерчанський І. Р. Дотримання адвокатом правил адвокатської етики під час ведення соціальних мереж	689
Невінчана В. В. Деонтологічні аспекти поведінки адвоката у соціальних мережах	692
Нединіч М. П. Етика адвоката як різновид правової етики	694
Нестерук К. О. Культура поведінки адвоката у відносинах з іншими учасниками судового процесу	696
Никитюк В. В. Взаємовідносини адвокатів із медіа: етичний аспект	699
Оглу Р. В. Етичні основи діяльності адвокатів в Україні: виклики сьогодення	702
Олексюк А. А. Міжнародні стандарти етичних засад адвокатської діяльності ...	704
Олійник М. І. Етичні проблеми використання штучного інтелекту в адвокатській діяльності	706
Окопна В. С. Особливості адвокатської етики в мережі Інтернет	710
Пазюк А. Ю. Порушення вимог несумісності як підстава для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності	713
Пайда Ю. Принцип конфіденційності у діяльності адвоката	716
Петраш С. К. Прозорість процедури дисциплінарної відповідальності адвокатів	720
Пирожкова А. Є. Адвокатська таємниця як етичний стандарт професійної діяльності	723

Плавніцька К. Р.	
Роль етичних принципів у регулюванні поведінки адвоката	727
Полищук В. Я.	
Взаємозв'язок адвоката з клієнтом: ключові етичні аспекти	730
Прохоренко А. В.	
Дисциплінарні стягнення за порушення правил адвокатської етики	733
Решетило Я. С.	
Етичні виклики та стандарти у взаємодії адвоката з органами досудового розслідування в контексті забезпечення прав підозрюваного	737
Римська Д. М.	
Етичні та правові аспекти комунікації адвоката з учасниками судового процесу та органами державної влади	741
Руда С. С.	
Етичні стандарти та професійна відповідальність адвокатів в Україні	743
Скориход К. В.	
Професійна етика як складова правового статусу адвоката	746
Соловей А. О.	
Дотримання правил адвокатської етики в умовах сьогодення: проблемні питання	748
Сомок Д. М.	
Етика адвоката у взаємодії з клієнтом	751
Спринчук А. В.	
Адвокатська етика у позаробочий час	753
Степаненко А. О.	
Проблемні аспекти адвокатської етики в мережі Інтернет	755
Федоренко Д. С.	
Дотримання принципів адвокатської етики при здійсненні адвокатської діяльності	758
Федченко А. Ю.	
Межі адвокатської таємниці: етичні та правові аспекти	761
Філевська Є. Р.	
Основні принципи адвокатської етики	763

Фуртат Д. Г.	
Етичні стандарти та дисциплінарна відповідальність адвокатів в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку	766
Халаїм Д. С.	
Проблема ототожнення адвоката з клієнтом: етичний аспект	769
Холодов М. Е.	
Деонтологічні вимоги та етичні норми в адвокатській діяльності	771
Циганенко Т. С.	
Принцип конфіденційності у діяльності адвоката	776
Цупенкова А. О.	
Дисциплінарна відповідальність адвоката: проблеми та напрямки удосконалення	779
Цуркан Д. С.	
До питання про правове регулювання етики адвоката	782
Шевченко Є. О.	
Збереження адвокатської таємниці як етична та правова вимога	786
Шуляк В. І.	
Етичні вимоги до поведінки адвокатів у соціальних мережах	788

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ

Clanet Dit Lamanit I., Arakelian F., Maurel V.	
2023–2024 : Le Barreau des Hauts-De-Seine et L'international	791
Delignieres P., Khouili M.	
La Responsabilite Civile et Professionnelle de L'avocat et L'effet Preventif de la Deontologie	793
Цуркан О.	
Правила реєстрації та обліку іноземних адвокатів у Республіці Молдова	795
Kravchenko O.	
Procedura per Ottenere lo Status di Avvocato in Italia	797
Brandman K.	
Legal Regulation of the Provision of Legal Assistance in the USA	799

Кіслицина І. О.	
Особливості адвокатської етики у Норвегії	801
Свида О. Г.	
Адвокатура Японії та України: порівняльно-правова характеристика	804
Курганський О. В.	
Особливості дисциплінарного провадження щодо адвокатів у Франції	808
Зубрицький О. О.	
Особливості процедури притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності: досвід окремих країн	811
Клименко Г. О.	
Кваліфікаційний іспит для набуття права на заняття адвокатською діяльністю: досвід Французької Республіки	815
Бурденюк А. Р.	
Порівняльний аналіз адвокатської діяльності в США та Україні .	818
Гомон Є. В.	
Порівняльний аналіз адвокатури України і США	820
Дементьєва Ю. В.	
Професійна етика адвокатів Німеччини: особливості досвіду	823
Григорашенко А. О.	
Порівняльний аналіз надання безоплатної правничої допомоги в Україні та країнах Європейського Союзу	826
Д'ячкова Д. М.	
Організація адвокатури у Федеративній Республіці Німеччина	830
Жуман С. В.	
Страхування адвокатської діяльності: зарубіжний досвід ЄС і можливість впровадження в Україні	833
Коврига Я. М.	
Порівняння прав та обов'язків адвоката в США та Україні: впровадження кращих практик	836
Комарова Д. О.	
Етичні стандарти адвокатської діяльності в Європі	841

Кондратюк С. О.

Зарубіжний досвід правового регулювання адвокатської діяльності та можливості його імплементації в законодавство України 843

Корнійчук М. М.

Врегулювання питань, пов'язаних з використанням Generative AI (ChatGPT etc.) у діяльності адвоката: зарубіжний досвід та перспективи в Україні 846

Кузнєцова К. В.

Гарантії адвокатської таємниці: зарубіжний та український контекст 850

Марченко А. О.

Право на професійну правничу допомогу та порядок набуття статусу адвоката у країнах ЄС 853

Матвєйкін М. Д.

Дисциплінарні провадження щодо адвокатів: порівняльний аналіз українського та європейського досвіду 857

Михальчук У. Б.

Порівняльний аналіз інституту адвокатури в Україні та США ... 861

Мірошніченко В. В.

Міжнародне законодавство про організацію та діяльність адвокатури 863

Омельченко А. С.

Порядок набуття статусу адвоката іноземцями: зарубіжний досвід 867

Островська В. Г.

Порівняльний аналіз моделей адвокатури у сучасному світі 870

Петровський В. В.

Правила адвокатської етики в іноземних державах 873

Піх К. В.

Порівняння ролі адвокатури в Україні та Німеччині 876

Пугачевська К. А.

Порівняння деонтологічних міжнародних та українських стандартів адвокатської професії 878

Радченко А. С.

Питання регулювання адвокатської таємниці: міжнародні стандарти та законодавство України 881

Собко Р. О.	
Міжнародні стандарти адвокатської діяльності	884
Слободян У. С.	
Правові стандарти у світлі практики ЄСПЛ з проведення обшуку в адвоката	887
Соловей В. В.	
Окремі аспекти дисциплінарної відповідальності адвоката в Україні та США	890
Смирнова С. О., Чернашов Д. В.	
Виклики для адвокатури України під час війни: зарубіжні підходи до вирішення	894
Турміло А. В.	
Міжнародні стандарти адвокатської діяльності	897
Царелунга А. Ц.	
Конституційне право на безоплатну правничу допомогу: проблеми реалізації та міжнародний досвід	900
Шовкович Б. І.	
Гонорар успіху адвоката: практика Європейського суду з прав людини	902
Щербина Д. С.	
Міжнародні стандарти адвокатської етики: порівняльний аналіз підходів різних країн	904
Юрченко Д. В.	
Порівняльна характеристика основ етичної поведінки адвокатів зарубіжних країн	907

Наукове видання

**АДВОКАТУРА:
МИНУЛЕ, СУЧАСНІСТЬ
ТА МАЙБУТНЄ**

**МАТЕРІАЛИ
XIV Міжнародної науково-практичної конференції**

8 листопада 2024 року,
м. Одеса

*Українською, англійською, французькою
та італійською мовами*

Завідувачка редакції *Т. М. Забанова*

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 54.41.

Тираж 40 прим. Зам. № 113 (19).

Видавництво і друкарня «Юридична література»

65009, м. Одеса, вул. Піонерська, 7

Тел.: (048) 777-48-79, 728-75-45

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4284 від 23.03.2012 р.

